

فَسَلِّطْ لَهَا الْيَدَ كَيْفَ تَشَاءُ
فَتَأْتِيَ بِهَدْيٍ بَلَائِكُنَا

الْمَحْرُوفِ بِه

فَتَاوَى فَرْدِيسِ

افادات

مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي قَهْبَرٍ مُفَتًى عَظِيمًا
رَفَّ اللَّهُ بِوَلَدِهِ الْمُفَتَّى مُحَمَّدٍ

جَامِعًا دَاوَالْعِلْمِ حَقَانِيَّةً الْكُورَةِ خُتَمًا

تَخْرِيجُ وَتَرْتِيبُ

مُفَتًى مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي مَنْكَلُورٍ مَدْرَسَةِ الْعُلُومِ صِدِّيقِيَّةِ زُرْدِي

مَكْتَبَةُ رَسِيدِيَّةِ

جِي نُي رُوڈ سِر دَار پلازہ اکوڑہ خٹک

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَاسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝

فتاوی دیوبند پاکستان

المعروف به

فتاوی فریدیہ

جلد اول

محدث کبیر فقیہ العصر مفتی اعظم عارف باللہ

مولانا مفتی محمد فرید رحمۃ اللہ علیہ
جامعہ دارالعلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک

افادات

مفتی محمد وہاب منگلوری

مدرس دارالعلوم صدیقیہ زروبی

تخریج

وترتیب

دارالترجمہ و کمپوزنگ سنٹر

عبدالغنی پلازہ محلہ جنگی پشاور

ترجمہ

و کمپوزنگ

مولانا حافظ حسین احمد صدیقی نقشبندی

مہتمم دارالعلوم صدیقیہ زروبی ضلع صوابی

زیر

سرپرستی

مکتبہ رشیدیہ اکوڑہ خٹک

ناشر

تول حقوق په حق د ناشر محفوظ دی

د کتاب نوم: فتاوی دیوبند پاکستان المعروف بفتاوی فریدیہ (اول جلد)

افادات: محدث کبیر فقیہ العصر مفتی اعظم عارف باللہ مولانا مفتی محمد فرید مجددی زروبوی رحمہ اللہ

شیخ الحدیث و صدر دارالافتاء جامعہ دارالعلوم حقانیہ اکوړه خټک

ترتیب و تخریج: مولانا مفتی محمد وھاب منگلوری نقشبندی دارالافتاء دارالعلوم صدیقیہ

معاون: مولانا مفتی عصمت اللہ حقانی

ترجمین: مولانا محمد منظر مردانی فاضل جامعہ امداد العلوم صدر برهان الدین صدیقی فاضل جامعہ دارالعلوم کراچی ایم اے پشاور یونیورسٹی (فون: ۰۳۴۴-۹۱۲۹۰۲۳)

مصحح: مولانا لطف الرحمن صاحب مدرس ونگران قاسم العلوم شاعر دارالترجمہ و کمپوزنگ سنتر عبدالغنی پلازہ محلہ جنگی پشاور

صفحات: ۲۱۲ صفحات

رومی چھاپ: اکتوبر ۲۰۱۱ء شوال ۱۴۳۲ھ

زیر سرپرستی: مولانا حافظ حسین احمد صدیقی نقشبندی

مہتمم دارالعلوم صدیقیہ زروبوی ضلع صوابی (پاکستان)

مکتبہ رشیدیہ سردار پلازہ اکوړه خټک نوشہرہ

رابطہ نمبر: ۰۳۴۴-۹۰۸۴۶۹۳

فتاوی فریدیہ (فہرست)

فہرست مضامین د اول جلد

صفحہ	مضمون
۳۱	حرف آغاز
۳۷	صورة ما املاه فضيلة الشيخ مولانا مفتی محمد فرید دامت برکاتہم
۳۸	البشری لارباب الفتوی (مقدمہ)
۳۹	الفصل الاول فی بیان معنی الافتاء وحقیقتہ و حکمہ و حکمتہ
۴۰	الفصل الثانی فی بیان فضلہ والترغیب و فی بیان محل التحذیر منه
۴۱	الفصل الثالث فی بیان الفاظ الفتوی
۴۱	الفصل الرابع فی ضابطہ ترجیح بعض هذه الالفاظ علی بعض
۴۱	طبقات الفقهاء
۴۲	الفصل الخامس فی رسم المفتی ای بیان العلامة تدل المفتی علی ما یفتی به
۴۴	طبقات المسائل
۴۵	الفصل السادس فی مواضع الافتاء بالقول المرجوح وبمذهب سائر الائمة
۴۸	الفصل السابع فی طریق الافتاء فی الحوادث الجديدة
۴۸	الفصل الثامن فی احکام المفتی وآدابہ
۵۳	الفصل التاسع فی احکام المستفتی وآدابہ
۵۴	الفصل العاشر فی ترجمة راس المفتین الامام ابی حنیفة رحمة اللہ علیہ

کتاب الایمان والعقائد

باب بدء الوحي

۲۵	د اولنی وحي حالت:
۲۵	رحماني وحي بند او د شیطان گمراه کول جاري دي

باب الایمان

۲۶	د یو عیسائي د ایمان په تعریف باندې اعتراض جواب
۲۷	حضور ﷺ حاضر ناظر او عالم الغیب گنرل
	د حضور ﷺ پوره اختیار مند اود اللہ د نور نه راوتلي
۲۷	حصه منل شرک او کفر دي
۲۷	د ټولونه مخکښې د محمد ﷺ نور پیدا کیدل اود اولیاؤ د تصرف عقیده
۲۸	د مصیبت په وخت کښې د یومرې، استاذ یا پیر د حاضریدلو او امداد عقیده
۲۹	د کلمه طیبہ مقصد او د جبریه ؤ عقیده
۷۰	د نظم شاعر ته خالق نظم وئیل جائز نه دی

صفحه	مضمون
۷۱	غیر الله ته داواز کولو حکم
۷۱	په صحیح عقیدې سره یا محمد وئیل جائز دی
۷۱	د اولیاء الله نه مدد طلب کول په دې عقیده باندې چه دې
۷۱	ددې د پاره مقرر دې دا بشکاره شرک دې
۷۲	یا مصطفی مشکل کشا وئیل
۷۲	د خوب تعبیر او، یا رسول الله ما باندې رحم او کره، والا مسئله
۷۳	بنده په کولو کښې با اختیاره دې
۷۴	تقدیر اسباب پرېخودل نه لازمي
۷۴	تقدیر څه شي دې؟
۷۵	په تقدیر او اسبابو او محنت کښې منافات نشته
۷۶	قاتل ته په مقدر قتل باندې سزا ولې؟
۷۶	د معدن السرور (ازمولانا شمس الحق افغانی) رسالې تصدیق او تصویب
۷۶	په کلمه طیبه کښې زیاتوالې او د شیعې گانو عقیده
۷۷	د الله نه د علم، حکمت او قدرت نفی کول کفر دې
۷۸	ددې اسلام نه خو کفر ښه دې ددې کلماتو حکم
۷۸	قبر ته سجده د عبادت کول مکروه دي
۷۹	شریعت پریده، دا الفاظ د کفر دی
۸۰	د نور او بشر مسئله، د علم کلی، اختیار کلي او حاضرناظر عقیدو وضاحت
۸۱	ستا په سبق دې اسمانی تندر او غورځیرې، دا الفاظ د کفر نه دی
۸۱	قران سره به مې جماع کړې وی وئیلو سره د کفر لازمیدل
۸۲	د کافر د جهنم په همیشگیږی باندې د اعتراض جواب
۸۳	یا رسول الله او یا محمد وئیل شرک دې که نه؟
۸۳	غیر ارادی طور باندې ذهن کښې د الله تعالی د وجود
۸۳	باره کښې خیالات راتلل کفر نه دی
۸۴	د امام اعظم ابو حنیفه په نزد هیڅ نبی یا ولی ته علم غیب کلی حاصل نه دې
۸۴	د وحی او کشف په ذریعې سره معلومات علم غیب نه دې
۸۶	علم غیب لغوي انبیاء ته د ضرورت په اندازه ورکړې شوې وو
۸۶	په ځنگل کښې د پیدا شوی انسان د ایمان مسئله
۸۷	د زنکدن ایمان
۸۸	د المهند علي المفند مسائل

صفحه	مضمون
۸۸	د شرک نه بچکیدو د پاره په عوامو باندې د عقیدو پیژندل فرض عین دي
۸۹	د شاه اسماعیل شهید د کتاب (صراط مستقیم) د عبارت تاویل
۹۰	په مونځ کښې د پیغمبر خیال کول او د صراط مستقیم عبارت
۹۰	هیڅ یونې، ولی شهید او پیر حاضر ناظر او عالم الغیب نه دي
۹۰	د اکابرین دیوبند مسلک د افراط او تفريط نه پاک دې
۹۱	د قیامت علم صرف الله تعالی ته حاصل دې
۹۱	د تقدیر په مسئله کښې چپ کیدل بهتر دي
۹۲	پیغمبر ﷺ مختار کل، حاضر ناظر او عالم غیب منل
۹۲	الله تعالی خالق دې او مخلوق کاسب دې
	فصل فی کلمات الکفر
۹۶	تول پیران کافران او مشرکان دي ددې الفاظو حکم
۹۶	د پیغمبر په توهین او تکلیف خوشحالیدل کفر دې
۹۷	کلمه به او وایم خو ډیر کارونه به نه کوم دا د کفر کلمه نه ده
۹۷	په محتمل خبرو د کفر فتوی نشی لگیدلې
	د الله تعالی توحید مذاق دې، شریعت، مونځ روژه هیڅ څیز نه دې،
۹۸	دا کفریه کلمات دی
۹۹	د مسلمان دین او مذهب ته کنخل کول
۹۹	صحابه کرامو رضی الله عنهم ته کنخل کول
۱۰۰	احادیثو ته د دروغو قصې وئیلو والا زندیق او ملحد دې
۱۰۱	ددیني مسئلې توهین کولو والا باندې د کفر سخته خطره ده
۱۰۲	د اسلام او مسلمانانو خلاف نازیبا الفاظ استعمالول
۱۰۲	اگرچه د پیغمبر ﷺ حکم وي خو د ۲۹ شعبان روژه نه ماتوم ددې الفاظو حکم - ۱۰۲
	دې ملک کښې د دهرې په لاسونو اسلامی قانون مونږ نه منو،
۱۰۳	ددې الفاظو حکم
	که پیغمبر ﷺ هم د شرکت دعوت راکړي نو بیابه هم شریک نه شم،
۱۰۳	دا جاهلانه کلام دې
۱۰۴	بتان خرڅول په رضا بالکفر کښې داخل نه دي
۱۰۴	د بیند باجې د وجې نه تلاوت بندول
۱۰۵	فرشتې ته کنخل کول کفر دې
۱۰۵	د حافظانو د توهین والا حکم

صفحه	مضمون
۱۰۲	گدیدل او سندری وئیل حلال گنرل کفر دی
۱۰۲	د ذاتی دشمنی په وجه باندې د امام او قرآن د توهین کولو حکم
۱۰۷	علما، راته د سیکانو پشان ښکاري او د داسې نورو الفاظو حکم
۱۰۷	په امر بالمعروف کښې د طاقت استعمالول او د عالم بې حرمتي کول
۱۰۷	تول علماؤ فتنه باز گرځول کفر دی
۱۰۸	د ډیرې والا ته (سیکه) سره آواز کول
۱۰۹	په ډیرې والا کښې ډیر شیطانیت دی، ددې الفاظو حکم
۱۰۹	د شرعی فیصلې نه انکار کول کفر دی
۱۱۰	چه څوک د شریعت فیصلې ته تیار نه وي دهغه حکم
۱۱۱	خدای تعالی ته د کنځلو والا ملگریټیا کونکې هم کافران دی
۱۱۱	خدای او رسول ته د کنځلو کولو والا توبه او ایمان تجدید
۱۱۲	په مرتد او کافر کښې فرق اود دواړو توبه او استغفار
۱۱۲	د کافر په مرگ باندې انالله وئیل
۱۱۳	کوم سړی چه د معراج نه انکار او کړی نود هغه څه حکم دی؟
۱۱۳	د دهری په عذاب قبر باندې اعتراض
۱۱۴	د حجیت حدیث منکر کافر دی
۱۱۴	کفریه عقائد لرونکی، دده معاون اود کتابونو ضبط کولو حکم
۱۱۵	د ډیرې توهین کونکې کافر دی
۱۱۶	د آذان او مؤذن د توهین حکم
۱۱۶	د فقهې او اجتهاد نه د منکر حکم
۱۱۶	د آذان په دعا کښې .. وارزقنا شفاعته، نه ویونکې کافرنه دی
۱۱۶	ختم قرآن باندې ملیانو ته څه ورکول او دوی ته کافر ویونکی باندی
۱۱۷	په خپله د کفر خطر ده
۱۱۷	د بزرگانو په خبرو کښې غلو کول
۱۱۸	یا محمد لیکل نه شرعی مطلوب دی نه ممنوع شرعی دی
۱۱۸	نداء لغير الله، یا حق چاریار ..
۱۱۸	د پنج تن پاک د پنځو بتانو سره تشبیه ورکول
۱۱۹	د زلیخا باره کښې د توهین الفاظ استعمالولو حکم
۱۲۰	په یو غیر نبی باندې د نبی یا رسول وغیره اطلاق کول
۱۲۰	د یو عالم باره کښې دا وئیل چه .. شیطان هم عالم وو ..
۱۲۱	

صفحه	مضمون
۱۲۱	د مهدیت دعوی کونکی سړی حکم
۱۲۲	پیغمبران بیایند هم (شفاعت) تسلیم نه کیم .. ددې کلماتو حکم
۱۲۲	د عیسی علیه السلام کلمه وئیل ارتداد اود سنت رسول توهین کفر دی
۱۲۳	سوشلسټ سړی ته ترک موالات ضروری دی
۱۲۴	اسلامی نظام ته د فرسوده وئیلو حکم او بې دینه سړی سره سیاسی جوړتوړ
۱۲۴	د روسی ایجنټ او دهری قسم خلقو حکم
۱۲۵	د سوشلزم د معتقد حکم
۱۲۵	د سوشلزم باره کښې د ۱۱۵ علماؤ فتوی
۱۲۶	اسلامی اصولو سره غیر متصادم مشرح سوشلزم ته به کفر نه شی وئیلې
۱۲۶	اسلام او سوشلزم متضاد نظامونه دی
۱۲۷	سوشلزم زنده باد او شریعت مرده باد .. ددې نعرو حکم
۱۲۸	د سوشلزم مددگارانو سره معاشرتی مقاطعه ضروری ده
۱۲۸	د خط او کتابت په ذریعه د مرزائیت ثبوت
۱۲۹	د رفع عیسی الی السماء منکر کافر دی

کتاب الفرق

باب فی الفرق الباطله

۱۳۲	د موجوده دور عیسائیان اهل کتاب نه دی
۱۳۲	د ذکرې فرقې خود ساخته خانه کعبه ورائول ضروری دی
۱۳۳	د موجوده دور شیعه گان کافران دی
۱۳۳	اهل تشیع کافران دی که مسلمانان؟ او شیعه ښځې سره نکاح
۱۳۴	د شیعه گانو حکم او (۷۲) فرقې
۱۳۴	فرقه اثنا عشریه او انکار د ختم نبوت
۱۳۵	د کتاب، استخلاف یزید .. مصنف د شیعه طرفدار دی
۱۳۶	د شیعه گانو مالونه پټول
۱۳۷	د یو شیعه د یو څو سوالونو جوابونه
۱۳۸	فرقه آغاخانیه بې شکه او بې شبهې کافر اود اسلام نه خارج دی
۱۳۹	د اسماعیلیه آغاخانیه فرقې کفریات
۱۴۰	د آغاخان فاونډیشن نه مالی امداد اخستل حرام دی
۱۴۰	لاهوری جماعت د کفر او اسلام په مینځ کښې معلق نه دی کافر دی

صفحه	مضمون
------	-------

۱۴۱	مرزا قادیانی لره د کافرانہ عقیدو باوجود کافر نہ گنرلو والاحکم
۱۴۲	مرزا قادیانی سره ،، علیه اللعنت،، وئیل
۱۴۳	مرزائی خلق اهل کتاب نه دی مرتد دی
۱۴۳	د غلط فهمی په وجه قادیانی ته د مسلمان وئیلو حکم
۱۴۳	مرزائیانو سره تعلقات ساتل ممنوع دی
۱۴۴	د مرزائیانو قادیانی او لاهوری دواړه فرقې کافر دی
۱۴۵	مرزا غلام احمد قادیانی کافر دی
۱۴۶	په قادیانی باندې لعنت لیرل
۱۴۶	د قادیانیت خلاف د قومی اسمبلۍ متفقہ فیصلې باره کښې
۱۴۶	د ماهنامه الحق سو النامه

باب فی الفرق الاسلامیه

۱۵۰	د حزب الله پارټۍ دواړه رونه ملحدان دي
۱۵۱	حزب الله یوه گمراه پارټي ده
۱۵۱	ددې زمانې اهل حدیث اهل بخاری دی اهل حدیث نه دی
۱۵۲	د اهل حدیثو مسلک اختیارول څه حکم لری اود اهل حدیثو اقتداء
۱۵۳	بریلیان کافران دي که نه؟
۱۵۳	په مودودی او پنجپیری کښې فرق او د هغوي امامت
۱۵۴	د پنجپیریانو عقیدې د فرقه سلفیه نجدیه عقیدې دی
۱۵۴	پنجپیریان سلفیان او متشدد ده دی
۱۵۴	د پنجپیریانو سره ترجمه کول څنگه دی؟
۱۵۵	د یو وهابي مولانا د تقریر وضاحت
۱۵۶	ایراني شیعه گان او نجدی خلق
۱۵۷	د محمد بن عبدالوهاب نجدی متعلق وضاحت
۱۵۷	د وهابیانو مذهب او د حق مذهبونو تعداد
۱۵۸	وهابیان بې ادبه او ایماندار دي
۱۵۸	نجدیان او بریلیان په افراط او تفريط کښې مبتلا دی
۱۵۹	د وهابیانو او سلفیانو د مخ نیوی فیصله صحیح ده
۱۵۹	

فصل فی مایعلق بالجماعت التبلیغیة

۱۶۳	تبلیغی جماعت او د عام سړي د تبلیغ حکم او د تبلیغی جماعت مخالفت
۱۶۳	تبلیغی جماعت د دیو بند مسلک لري

صفحه	مضمون
------	-------

۱۶۴	په رائې ونډ او تبلیغی جماعت مشرانو باندې اعتراض کول
۱۶۴	ددین تبلیغ فرض دی یا مستحب او د ثواب تخصیص کول
۱۶۵	د شب جمعی تخصیص او رائې ونډ له په حج باندې فوقیت ورکول
۱۶۶	د تبلیغی جماعت تنظیمی هیئت او فضائل وغیره په دي
۱۶۶	جماعت کښې منحصر کول
۱۶۷	د تبلیغی جماعت د عقائدو متعلق د یو پمفلټ جواب
۱۶۷	په تبلیغی جماعت کښې د وخت لگولو والا د پاره شرطونه او آداب
۱۶۸	د حضرت مفتی اعظم صاحب په هدایاتو باندې د علامه
۱۶۸	شمس الحق افغاني صاحب تقریظ
۱۶۹	د یو کم پنځوس کروړ ضرب اود مروجہ تبلیغ او جهاد او تعلیم حکم
۱۷۱	په تبلیغی جماعت کښې جان او مال لگول او دیته د بد ویونکي حکم
۱۷۲	د تبلیغی جماعت مخالفت کول د دین دشمنی ده
۱۷۲	د تبلیغی نصاب دیو بندی او بریلوي اختلافي مسئلو سره کار نشته
۱۷۲	د تبلیغی جماعت د بعضې کسانو د سیاست نه ددې ته کیدل
۱۷۳	د خپل جماعت د هدایاتو نه مخالفت دی
۱۷۳	د تقسیم کار په طریقې سره د دین خدمت کول غنیمت دي
۱۷۴	د نیکانو خلقو سره د بیعت په ذریعې سره د ظاهر او باطن اصلاح
۱۷۴	د موجوده تبلیغ درجه اود والدینو د اجازت نه بغیر
۱۷۴	او د قرض په صورت کښې تلل
۱۷۵	د نو جوانانو هلکانو بغیر د والدینو نه په تبلیغ تلل
۱۷۶	بال بچ بغیر خرچې نه پریخودل او تبلیغ کښې تلل
۱۷۶	علماء او صوفیا د خپل کار نه فارغ کول او تبلیغ کښې
۱۷۷	بوتلل د اعتدال نه خروج دي
۱۷۷	تبلیغی جماعت او جهاد اکبر
۱۷۸	د تبلیغی جماعت د نوم لیکلو نوې طریقه د وخت مصلحت دي
۱۷۸	په مسجد حرام کښې د مونځ ثواب د تبلیغ د ثواب نه لاکه درجې زیات دي
۱۷۹	د ښځو د تبلیغ د پاره وتل د خپلو محارمو سره جائز دي
۱۷۹	(نوټ) د زنانو په تبلیغ کښې تللو په ځانې په کورونو کښې
۱۷۹	د اصلاح کار د پیر احتیاط والا دي

صفحہ	مضمون
۱۸۰	د بی دینہ ماحول والا زنانو د پارہ د محرم پہ ملگرتیا
۱۸۰	کنبی پہ تبلیغ کنبی تلل ضروري دي
۱۸۰	دمونځ نه فوراً پس تبلیغی نصاب لوستلو سره خلقو کنبی پابندی لازمیري یانه؟
۱۸۱	د حضور (ص) د وفات نه پس د تبلیغ فریضه په امت باندې لازم شوه
	فصل فی ما يتعلق بالفرقة المودودیة
۱۸۴	د مودودی د کتابونو مطالعه زړه د تیارونه دکوی
۱۸۵	خلافت و ملوکیت او د اسلام نه د اوږدولو جذبه
۱۸۵	د مودودی صاحب منشور او د حدودو په باره کنبی زړه ورتیا
	د مودودی صاحب آئین او د قادیانیانو د پارہ د ختم نبوت
	په عقیده کنبی سوري کول
۱۸۶	د مودودی صاحب متعلق فتوي باندې په دویم ځل سوال
۱۸۷	د مودودی صاحب د خط متن
۱۸۹	د حضرت مفتی صاحب د طرفه تفصیلی جواب
۱۹۰	د مرزایانو متعلق د علماؤ فتوی
۱۹۱	د فقهاؤ او متکلمینو عبارتونه
۱۹۱	د لاهوریانو مرزایانو د دین د ضروریاتو نه انکار
۱۹۲	د مودودی صاحب په نزد د کفر او اسلام مدار
۱۹۳	د مودودی صاحب عجیبه مذهب
۱۹۴	د مودودی صاحب عذر گناه
۱۹۴	د کفر او ایمان په احتمالاتو کنبی د فقهاؤ د کلام مطلب
۱۹۵	د مودودی صاحب د حیلې حقیقت
۱۹۵	د مودودی صاحب بی احتیاطی او زموږ احتیاط
۱۹۶	د مودودی صاحب نه د متاثره خلقو مداخلت
۱۹۶	د مودودی او د هغه پیروکار کافران نه دي خو په الحاد کنبی مبتلا دی
۱۹۷	د مودودی صاحب لغزشونه او د هغه اقتداء
۱۹۷	د مودودی لغزشونه دروغ نه دي په کتابونو کنبی شته
۱۹۸	مودودیت او د هغوي د کتابونو مطالعه
۱۹۸	د مودودی خلاف فتوي اصولی دی جذباتی نه دی
۱۹۹	د مودودی صاحب تقلید او د اجتهاد وضاحت
۱۹۹	

صفحہ	مضمون
	کتاب العلم
۲۰۲	بښځو ته لیکل ښودل او د حدیث نهی بالکتابت تشریح
۲۰۳	په فقهی مسائلو کنبی د شامی (رد المحتار) مقام
۲۰۳	د فرض عین علم حاصلولو نه پس د مورپلار خدمت کوی
۲۰۳	په موجوده دور کنبی د بښځو تعلیم
	د جینکو دپاره په سکول او کالج کنبی تعلیم د ممنوعاتو
۲۰۴	او مفسدو د لزوم په وجه ممنوع دي
۲۰۴	بښځو د پارہ د خارجی مفسدو په وجه خط او لیکل زده کول ناجائز دی
۲۰۵	د دینی تعلیم د پارہ د محرم نه بغیر سفر کول جائز دی
۲۰۵	په دینی او دنیوی تعلیم کنبی د بی علمه مورپلار د حکم نه منلو حکم
۲۰۶	د لازمی دینی علومو دپاره سوال نامه
۲۰۸	دینی تعلیم، تبلیغ، جهاد او د مورپلار اجازت
۲۰۸	جینکو ته اعلیٰ تعلیم ورکول د خارجی عوارضو په وجه حرام دی
۲۰۹	جینکو ته د انگریزی یا اردو تعلیم د غیر اسلامی تهذیب راتلو په وجه ممنوع دي
۲۰۹	علم نجوم حرام او د جواز دلائل بی اصل دی
۲۱۰	د لفظ „ملا“، تحقیق او حکم
۲۱۰	علم نجوم حرام او د وحی نه بغیر په دي باندې عمل کول توهم پرستی ده
	د بی پردگئی، سروسره د اختلاط او په پارټو کنبی د شرکت
	په وجه د بښځو تعلیم جائز نه دي
۲۱۱	لفظ خدا و نیلو باندې لس نیکی نه ملا ویری ځکه چه قرآن کنبی نشته
۲۱۱	د جادو په ذریعه تخریب کار د تعزیر لائق دي
۲۱۲	د جمع عظیم نه د صاحب هدایه مراد
۲۱۲	د جادو کونکی دپاره شرعی حکم
۲۱۲	د فالنامه، علم نجوم، علم جفر حکم
۲۱۳	د توسل په مسئله باندې مباحله
۲۱۳	د „مسئله البیر جحط“، وضاحت او د کنزالدقائق مسئله
۲۱۴	د سحر یا د جناتو اثر معلومولو دپاره عامل ته ورتلل د کفر موجب نه دی
۲۱۵	د بښځو په مدرسو کنبی درس ورکول
۲۱۵	د کشف القبور علم غیر اختیاری دي
۲۱۶	

صفحہ	مضمون
------	-------

- د تبلیغ دین پہ نیت سرہ انگریزی پہ سکولونو کنبی ماشومانو ته
 ۲۱۲ لوستل خپل خان ته دھوکہ ورکول دی
 ۲۱۷ د سکول په ریاضی کنبی د سود سوالونه لوستل
 ۲۱۷ د عالم د پاره ضروری کتب خانه
 ۲۱۸ د جینکو په تعلیم باندې د حدیث نه استدلال او موجوده تعلیمی ادارې
 ۲۱۹ شاگرد ته قرآن اورولو سره شاگرد استاد نه شی جوړیدې
 ۲۱۹ د جینکو د تعلیم مسئله
 ۲۲۰ تبلیغ به د قیامت ورځې پورې کولې شی
 ۲۲۰ وهابیت، پنج پیریت او مودودیت حامل سرې استاد جوړول

باب التقليد

- د اهل سنت والجماعت عقیده ساتل ضروری دی ۲۲۴
 صرف د اهل سنت والجماعت مذهب حق دی ۲۲۴
 د مقلد د بل امام په رائي باندې چلیدل ۲۲۵
 تقلید واجب لغيره دي ۲۲۵
 د ضرورت په وخت په غیر مذهب او مسلک باندې فتویٰ ورکول ۲۲۶
 د مذاهب اربعه حصر امرتکوینی دي تشریعی نه دي ۲۲۷
 په دي دور کنبی چاته د مذهب نه رجوع جائز نه ده ۲۲۸
 د غیر مجتهدینو د تقلید نه انکار جهل مرکب دي ۲۲۸
 د موجوده دور غیر مقلدینو ته جومات او مدرسې د پاره ځانې ورکول
 ائمه دین ته د کنځلو او بد رد وئیلو اډه جوړول دی ۲۲۹
 بغیر دڅه وجې نه د احنافو مذهب پریخودل د تعزیر لائق دي ۲۲۹
 تقلید واجب لغيره دي امام ابوحنیفه محدث کبیر وو ۲۳۰
 په څلورو مذاهبو کنبی حصر تکوینی دي ۲۳۱
 د دیوبند د اکابرینو په مینځ کنبی اختلاف په ترجیح یا
 توجیه کنبی وی اصول کنبی نه وی ۲۳۱

کتاب ما يتعلق بالقرآن والتفسير

- په قرآن مجید کنبی د تکلیف بمالایطاق حکم ۲۳۵
 قرآن ته نظم وئیل ۲۳۵
 د ختم الله علی قلوبهم .. باندې د اشکال جواب ۲۳۶

صفحہ	مضمون
------	-------

- د شیعہ سنی مشترکه ترجمې مخالفت په هر سنی باندې ضروری دي ۲۳۷
 آیت ,,ويعلم ما فی الارحام,, اود مشین په ذریعه د بچی نراوماده معلومول ۲۳۸
 د شیعہ سنی مشترکه د قرآن د ترجمې گنجائش نشته ۲۳۸
 ۲۳۹ نمر په چینه کنبی د ویدیل او سائنسی تحقیقات
 د قرآن د مفرد صیغوپه ځانې د اقتباس په طور
 ۲۴۰ د جمع صیغې استعمالول جائز دی
 ۲۴۰ په سورة البقره کنبی د بقره نه مراد غوا ده که غوثې
 ۲۴۱ د نیکر اغوستونکو او سرتور سر خلقوته د قرآن تلاوت
 د توحید د آیاتونو په موجودگي کنبی په نورو آیاتونو کنبی
 د تکلفاتو ضرورت نشته ۲۴۱
 د ,,الله نور السموات والارض,, تفسیر ۲۴۲
 د عیسیٰ علیہ السلام پیدائش په مثل د پیدائش د آدم علیه السلام تفسیر ۲۴۳
 په معمول واحد باندې د عاملینو راتلل اود بعضې جمع
 صیغوسره د الف نه کیدو اشکال ۲۴۴
 په قرآن مجید کنبی د وحی په ذریعه نسخ واقع شوې ده ۲۴۴
 د هو الذی خلق السموات والارض فی سته ایام
 وکان عرشه علی الماء آیت تفسیر ۲۴۵
 د قرآن مجید رسم الخط د عام رسم الخط نه جدا دی ۲۴۶
 د ,,قل العفو,, آیت تفسیر ۲۴۶
 په قرآن مجید (کلام لفظی) باندې قسم کول جائز دی ۲۴۷
 د قرآن آیاتونه د کس طرفه الله لیکل جائز نه دی ۲۴۷
 تفسیر ته بي اودسه لاس وړل ۲۴۸
 قرآن مجید منکوس (الله) چهاپ کولو کنبی څه مصلحت نشته ۲۴۸
 د ملازمت په دوران کنبی د تلاوت کولو حکم ۲۴۹
 د تعلیم د آسانئ دپاره د آخری سیپارې معکوس چهاپی ۲۴۹
 د معراج نبوی متعلق د اداره فروغ اردو لاهور ,,رسول نمبر,, زړه ورتیا ۲۵۰
 په قرآنی آیاتونو کنبی د خپل طرفه دیو قوم تخصیص تحریف معنوی دي ۲۵۱
 د عربی نه د ناخبره هلکانو او لاؤد سپیکر په ذریعه د قرآن ترجمه کول ۲۵۱
 د ,,الیوم ننجیک بیدنک,, آیت تشریح ۲۵۲

صفحہ	مضمون
------	-------

- ۲۵۳ د ختم قرآن نہ پس فاتحہ اود سورۃ بقرہ پنخہ آیاتونہ لوستل مستحب دی
- ۲۵۳ د ختم القرآن پہ موقع باندی اجتماع اود دعا شرعی حیثیت
- ۲۵۴ د خطاطی پہ ذریعہ د جاندار خیزونو پہ صورت کنبی قرآنی آیاتونہ لیکل

کتاب مایعلق بالحديث والسنة

- ۲۵۷ لا فتی الاعلی،، حدیث نہ دی
- ۲۵۷ د درس حدیث پہ وخت سوال کنبی ذکر شوی
- ۲۵۷ کیفیات او واردات شریعت سرہ متصادم نہ دی
- ۲۵۸ د پیغمبر ﷺ د عمر مبارک پہ مختلف روایاتو کنبی تطبیق
- ۲۵۹ پہ مسلم شریف کنبی د بنی اسرائیلو دقاتل د معافی والا حدیث وضاحت
- ۲۵۹ د امت محمدیہ پہ ۷۲ فرقو کنبی تقسیمیدل اود صلوٰۃ و تراحدیث موجود دی
- ۲۶۰ د حدیث،، لولاک لولاک لما خلقت الافلاک، الفاظ موضوعی او مضمون ثابت دی
- ۲۶۰ د حدیث، فی الفاتحة أسماء من أسماء الشیطن،، وضاحت
- ۲۶۰ اود ابو اللیث سمرقندی مقام
- ۲۶۱ د مهاجرین او انصارو پہ مواخاۃ کنبی د مدینہ د انصارو بی مثالہ فراخدلی
- ۲۶۲ دقائق الاخبار د رطب و یابس اود بی سندہ احادیثو مجموعہ دہ
- ۲۶۲ پہ مرض موت کنبی سختی مذموم نہ دہ
- ۲۶۲ د، الصاق الکعبین عند الركوع والسجود،، پہ احادیثو کنبی تطبیق
- ۲۶۳ فقیہ واحد اشد علی الشیطن من الف عابد،، حدیث دی
- ۲۶۴ د حدیث اقسام، د شاذ تعریف اود تدوین حدیث بارہ کنبی کتابونہ
- ۲۶۴ بیت اللہ شریف تہ ام المساجد و ثیل
- ۲۶۵ د مولانا روم شعر حدیث نہ دی خواحدیثو سرہ معارض ہم نہ دی
- ۲۶۵ حب الوطن من شعبة الايمان،، حدیث نہ دی
- ۲۶۵ پہ بعضی اسنادو کنبی د درج شوی حدیث بارہ کنبی استفسار
- ۲۶۶ قوت حافظی د پارہ نبوی نسخہ د حدیث نہ ثابتہ دہ
- ۲۶۷ د تبلیغ اود ترغیب ترہیب پہ حدیثونو کنبی فرق
- ۲۶۷ د صلاۃ البروج، والنور حدیث موضوعی اود بعضی نورواحدیثو حوالی
- ۲۶۸ د تقبیل او معانقہ پہ معارض احادیثو کنبی تطبیق
- ۲۷۰ د ترمذی شریف د بعضی الفاظو وضاحت
- ۲۷۰ د عاشورہ پہ ورخ قبرونو باندی د ابو اچولو حدیث موضوعی دی
- ۲۷۱ د عاشورہ پہ ورخ قبرونو باندی د ابو اچولو حدیث موضوعی دی

صفحہ	مضمون
------	-------

- ۲۷۲ وجود موجودات بروئی محمد (ص) اود نبی (ص) د نور کیدلو مطلب
- ۲۷۳ حدیث،، ولد الزنا لا یدخل الجنة،، موضوعی دی
- ۲۷۳ د مقرب فرشتو د زمکے نہ خاورہ او پرل اود زمکے د فریاد واقعہ اسرائیلی دہ
- ۲۷۴ د غوا پہ پیو کنبی شفا او پہ غوبنہ کنبی د بیماری والا حدیث مطلب
- ۲۷۴ د نبی کریم ﷺ د سوری متعلق حدیث د حکیم ترمذی ثابت نہ دی
- ۲۷۴ د حضرت عمر رضی اللہ عنہ صحبت سرہ د روزی د افطار د اثر وضاحت
- ۲۷۵ د پنخمی او شیرمی کلمہ د حدیث نبوی (ص) نہ ثبوت
- ۲۷۵ د امامت علی رضی اللہ عنہ تحقیق او حدیث د غدیر خم
- ۲۷۶ پہ شب معراج کنبی د رؤیت باری تعالیٰ پہ روایاتو کنبی تطبیق
- ۲۷۷ د موسیٰ II د روح قبض کول قرآنی آیت لایستقدمون ساعة، الخ سرہ متناقض نہ دی
- ۲۷۸ د شداد د جنت پہ قرآن او حدیث کنبی ہیخ ثبوت نشته
- ۲۷۸ د شوافعو د مستدل غزوۃ الرقاع والا حدیث ضعف
- ۲۷۹ د عہدنامہ مضمون اود فضیلت روایات
- ۲۸۰ د ام ایمن د حضور (ص) متیازی شکل
- ۲۸۰ د، اختلاف امتی رحمة،، روایت
- ۲۸۰ د فیض الباری پہ یو عبارت باندی د اشکال ازالہ

کتاب السنة والبدعة

- ۲۸۳ د اذان پہ وخت لاس بشکلول او پہ زورہ زورہ کلمہ او ثیل
- ۲۸۳ د اذان نہ مخکنبی یا روستہ صلاۃ سلام و ثیل
- ۲۸۴ د مری پہ کفن باندی رنگداری سیاهی باندی لیکل ناجائز دی
- ۲۸۴ بدعت خہ خیز دی؟
- ۲۸۴ د بدعت سیئہ او حسنہ تعریف خہ دی؟
- ۲۸۵ بدعت او ددی اقسام
- ۲۸۶ د کویردن او ختنی (سنت) پہ پروگرام کنبی
- ۲۸۷ امام او نائی تہ رقم ورکول رسم دی
- ۲۸۷ قضاء عمری، د جمعہ پہ شپہ یا ورخ سلام پہ حالت د قیام او
- ۲۸۷ مزاراتو باندی دیوی او جھندی لگول
- ۲۸۷ د نکاح پہ وخت د وادۃ د خلمی پہ سر سہرہ ترل
- ۲۸۸ د اختر پہ ورخ دوبارہ د تعزیت د پارہ تلل قبیح رسم او بدعت سیئہ دی
- ۲۸۸ د اختر پہ ورخ دوبارہ د تعزیت د پارہ تلل قبیح رسم او بدعت سیئہ دی

صفحہ	مضمون
۲۸۹	د پیران پیر دیولسمی ورکولو حکم
۲۸۹	قرآن مجید د جنازی نہ مخکبني مخکبني ورل وغيره
۲۹۰	پہ قبرونو باندی د عرس او لفظ، حق باهو، پیر باهو، سلطان باهو حکم
۲۹۰	د چا پہ سفر باندی تللو وخت کبني اذان ورکول
۲۹۱	پہ بیابان کبني دلاری غلط شوی د پاره اذان
۲۹۱	د لوانو ختم د جاهلانو خود ساخته ختم دی
۲۹۲	پہ لسم محرم قبرونو باندی اویہ اچول بدعت دی
۲۹۲	د موجوده زمانی مرثیه خوانی او پہ قبرونو عرس کول
۲۹۳	بیلچہ وغیرہ د قبر د پاسه بل طرفته ورکول
۲۹۳	د بارانونو بندیدلو د پاره سورة یاسین یا اذانونه وئیل
۲۹۴	د باران بندولو د پاره اذانونه کول د عملیاتو په طور مباح دی گنی بدعت دی
۲۹۵	د جمعی په شپه تبارک الذی وئیل
۲۹۵	خلوینستمه او د ختم قرآن تخصیص نه کول
۲۹۶	د چری په باره کبني ټول دلیلونه غلط او د خان نه جوړ کړي شوي دی
۲۹۸	د چری د خوړلو حکم
۲۹۸	۱۹ مسائل مختصر جوابونه
۲۹۸	په مزارونو باندی دیولسمی پی او د مالگي حکم
۲۹۹	د قبر سره ختم او د وفات په اولنی ورخ دیگونه پخول
۳۰۰	د یو بزرگ د خانی مکي معظمي سره تشبیه ورکول
۳۰۱	عرس، قوالی، میلاد، درود او دویمه دعا
۳۰۱	چه مړي په لحد کبني کینودې شي نو اذان کول ورته بدعت دی
۳۰۲	د اخترونو نه پس غاړي ملاوول
۳۰۲	په اخترونو کبني مصافحه او معانقه اووالدینو ته تیتیدل او بنپی بنکلول
۳۰۳	سالانه، عید میلاد النبی مجلسونه او د هغې متعلقات
۳۰۴	د مسجد نبوي (ص) د متولی شیخ احمد خوب او مشهوره وصیت نامه
۳۰۵	د مزارونو نذر او منختي دچا حق دی؟
۳۰۶	په مزار باندی شرکیاتو او منکراتو کونکي او کولو والا منجور قتلول وغیرہ
۳۰۷	د مولود شریف حکم
۳۰۷	د سنتي کولو د بعضي رسوماتو وضاحت
۳۰۸	

جلد

صفحہ	مضمون
۳۰۹	د سنتي په موقعه باندی د ضیافت او دعوت حکم
۳۰۹	د وعظونو نه مخکبني نعت خواني کول
۳۱۰	د سنتو سره متصادم رسمونه بدعات شرعیه دی
۳۱۰	صفر میاشت ته د تکلیفونو میاشت وئیل
۳۱۱	د استاد وغیرہ لاس خپي بنکلول بدعت نه دی
۳۱۱	د اذان نه مخکبني یاروستو په زور باندی درود شریف وئیل
۳۱۱	سورة عنکبوت په رمضان کبني یا بله میاشت کبني
۳۱۲	د عملیاتو او زیات ثواب دپاره وئیل
۳۱۲	د جزوی مصلحت په وجي سره بدعت د بدعاتو د باب نه نه اوخی
۳۱۳	د مړي په کفن باندی د کلمي لیکلو تحقیق
۳۱۴	د هفتي په هیڅ یوه ورخ کبني هم جامي وینخل منع نه دی
۳۱۴	د عید میلاد النبی جلسه او د اولیائي کرامو په
۳۱۴	مزارونو باندی دیوي بلول او جهندی لگول
۳۱۵	سیدانو او میان گانو ته شکرانه ورکول
۳۱۶	د خانه کعبی او روضه اقدس نقشه په کورونو کبني اویزان کول بدعت نه دی
۳۱۶	په جمات کبني شیرینی وغیرہ تقسیمول او خوړل بدعت نه دی
۳۱۶	د مړي یو کال پوري مسلسل په کور باندی چکر لگول. بی اصل خبره ده
۳۱۷	په جماتونو کبني یا الله یا محمد خیر لیکل
۳۱۷	د پیغمبر ﷺ زیارت ته تلل. کهجوري مالگه دمول
۳۱۷	او زیارتونو ته تلل بدعت نه دی
۳۱۸	د ختم القرآن په فضیلت کبني یوه بی سنده قصه
۳۱۸	په مجلس میلاد کبني د پیغمبر ﷺ د پاره کرسی خالی پریخودل
۳۱۹	د پیغمبر ﷺ نوم اوریدلو سره کتي گوتي بنکلول
۳۱۹	د مړي اوریدل او د هغوي په نوم نذراو منختي کول
۳۱۹	د فیروزه غمی باره کبني توهم پرستی
۳۲۰	د عوامو توسل او مړي فریاد رس گرځول
۳۲۰	په مملوک قرآن مجید باندی حیلہ اسقاط کول
۳۳۱	د غل خلاف ختم قرآن او خیري کول
۳۳۱	د توسل بالصالحین مسئلي تفصیل
۳۳۱	

مضمون	صفحه
-------	------

۳۲۴	د یوولسمې حکم
۳۲۴	د تراویح نه پس پابندی سره سورة ملک لوستل
۳۲۴	بغیر التزام نه هره شپه سورة ملک لوستل بدعت نه دي
۳۲۵	بچی له په نیک سړي باندې جوته ورکول او دعا پرې غوښتل
۳۲۵	د محرم په لسم تاریخ باندې په قبرونو اوبه اچول
۳۲۶	مروجه درود او سلام وئیل بدعت او مکروه دي
۳۲۶	نن صبا عرسونه د بې دینۍ او منکراتو سبب جوړېږي
۳۲۷	د جمات محراب پورې بدن مړل
۳۲۷	د ثواب په نیت باندې سورة ملک د جمعې په شپه وئیل
۳۲۷	یا رسول الله اغشي وئیل

کتاب الذکر والدعا والصلوة علی النبی ﷺ

۳۳۰	د دودۍ خوړلو نه پس په جمعې سره دعا جائز ده
۳۳۰	د ستونه پس درې ځله دعا کول او قبرونو باندې گلونه شیندل او تبرکات تقسیمول
۳۳۰	د پنچپریانو او مخالف فریق په مینځ کښې په اختلافی مسئلو کښې فیصله
۳۳۱	په گټکو سره ذکر کول او التزام د مالا یلزم
۳۳۴	د تپوس کونکي په دویم ځل د تپوس کولو جواب
۳۳۵	په قبر باندې د خاورو اړلو نه پس او تعزیت د پاره راتلونکو ته لاس او چتول او دعا کول
۳۳۶	چاته د مغفرت دعا کولو سره د حق ختمیدو او یو بل ته بخشش کولو سره د ذمې د براءت تحقیق
۳۳۶	اجتماعي طور سره په زوره ذکر، درود شریف وغیره لوستل
۳۳۷	د سحر د مونځ نه پس بغیر د التزام نه په گټکو باندې کلمه شریفه او درود شریف وئیل جائز دي
۳۳۸	په لاوه سپیکر باندې تلاوت او تراویح کول
۳۳۹	د جمعې د مونځ نه فوراً پس ذکر بالجهر کول
۳۳۹	د ایذاء اوریانه خالي ذکر بالجهر جائز دي
۳۴۰	د مرشد ذکر بالجهر د پاره حلقه جوړول
۳۴۱	په لاوه سپیکر باندې جهري ذکر ته بکواس وئیل او په دې د تنبیه کولو والا حکم
۳۴۱	د حضرت ابن مسعود رضی الله عنه په گټو باندې د ذکر نه منع کول په تخصیص علي وجه التشريع باندې محمول ده
۳۴۲	په گټکو باندې کلمه یا درود شریف وئیل
۳۴۳	د اختر د مونځ نه پس دعا غوښتل مباح دی
۳۴۴	

مضمون	صفحه
-------	------

۳۴۴	د عدم ایذاء په وخت کښې په جمات کښې ذکر بالجهر جائز دي
۳۴۵	په تراویح کښې الصلوة بر محمد په زوره وئیل
۳۴۵	د ذکر او درود نه د منکر امامت او د دعانه د منکر مسئله
۳۴۶	په درود ماثور او غیر ماثور کښې او ذکر خفي او جهري کښې کوم یو غوره دي
۳۴۶	د الحمد لله رب السموات والارض رب العالمین الخ دعا سند
۳۴۶	د اذان نه پس لاس او چتول او دعا کول
۳۴۷	اسم اعظم د الله تعالی نوم دي
۳۴۷	درود تاج لوستل
۳۴۷	توسل په ذوات الانبیاء والاولیاء او د دیوبند مسلک
۳۴۸	صلاة و سلام لوستل
۳۴۹	د خان نه جوړ شوي درود شریف لوستل
۳۴۹	د درود تاج د موهم الفاظو مناسب تاویل
۳۵۰	درود تاج د موهم کیدو په وجه لوستل د شک باعث دي
۳۵۰	د اهل بدعتو د ذکر و صلاة نه اجتناب ضروري دي
۳۵۱	جناب رسول الله (ص) ته فرښتې درود شریف رسوي
۳۵۱	په درود شریف کښې د مفرد د ضمیر مرجع
۳۵۱	چا ته تکلیف رسولو نه خالي جهري ذکر جائز دي
۳۵۲	د الله تعالی نه براه راست یا وسیلې سره دعا غوښتل جائز دي
۳۵۲	په کټ کښې په ملاسته یا ناسته باندې درود شریف وئیل
۳۵۳	الصلوة والسلام علیک یا رسول الله وئیل
۳۵۴	د جماع نه مخکښې دعا لوستل
۳۵۴	د دعا په باره کښې جاهلانه خبرې او په مستحباتو باندې دوام
۳۵۴	په خیر باندې د خاتمې د پاره مفید وظيفي
۳۵۵	تلاوت کول افضل او وظيفه کول انفع دي
۳۵۵	

کتاب التصوف والصلوک

۳۵۸	د یو مرشد د رحلت نه پس بل مرشد سره بیعت
۳۵۹	د زیارت رسول او کشف قبور طریقه او د مختلفو ذکر و نثوت
۳۶۰	د پیر مخصوص الفاظ او د بزگانو تصویرونه آویزان کول
۳۶۰	مستوراتو د پاره زیارة القبور او قرآن او علم باندې پیرته فضیلت ورکول
۳۶۱	په کافرانو کښې اولیاء الله نشی کیدی
۳۶۲	د کامل مرشد نه بیعت کول په قرآن او حدیث او د اُمت
۳۶۲	د نیکانو په تعامل سره ثابت دي
۳۶۲	د رسمی پیر رسمی طریقي او دې پیر نه بیعت کول
۳۶۳	

صفحه	مضمون
۳۲۴	د طریقت. مراقبې او ذکر واذکار ثبوت او توسل بالصالحین
۳۲۵	د اسم ذات د ذکر په وخت کېنې د شیخ تصور
۳۲۷	د پیرئ مریدئ اثبات او د وظیفو مقدار
۳۲۷	د نامحرم پیر نه ښځې د پاره پرده کول ضروري دی
۳۲۸	د بل چا مرید کولو د پاره خلافت او اجازت شرط نه دی البته د برکت باعث دي
	په یوه سلسله کېنې د بل مرشد نه بیعت کول برابره خبره ده چه
۳۲۸	د مرگ نه مخکېنې وي او که پس وی
۳۲۹	په بیعت کېنې د پیغمبر ﷺ سره ملاؤول او د شیخ طریقت د پیژندگلو معیار
۳۷۰	د طریقت د مقاصدونه چه بې خبره پیروي د هغه نه لرې کیدل پکار دی
	د مرشد د وفات کیدلو د وجې نه د بل مرشد نه بیعت کول
۳۷۰	اود تعویذاتو او عملیاتو کولو حکم
۳۷۱	د جذبي راتلو وجوهات اود توجه د اثر د لرې کولو علاج
	د بیعت شرعی حیثیت او د ډاکتر اسرار بیعت د سمع
۳۷۳	اوطاعت په طریقت کېنې قوالی. ډول سرنا او موسیقی اوریدل نشته
۳۷۴	د بل پیر نه بیعت کول ممنوع نه دی
۳۷۴	د یو شاعر په اشعارو کېنې خپل پیر د پاره شرکي اوصاف بیانول
۳۷۵	د مریدانو احوال معلومیدل او کشفیاتو سره متعلق متفرق کارونه او عملونه
۳۷۶	د غوث. قطب او ابدال وضاحت او د تصرف مطلب
۳۷۷	په مونیخ کېنې جذبه راتلل اود قوت حافظې د پاره وظیفه
	الصلوة والسلام علیک یا رسول الله د حضرت خواجه
۳۷۷	عبدالمالک صاحب رحمته بنودلې شوې وظیفه نه ده
۳۷۸	د بریلوي پیرنه بیعت او د یا مصطفی مشکل کشا الغیث الخ وظیفه
	په کوه طور باندې د موسی علیه السلام د بې هوشی نه د جذبي استدلال
۳۷۸	او په جمات کېنې د جذبي حکم
	جاهلانو اود اتباع سنت نه محرومه خلقو باندې جذبي
۳۷۹	راتلل د طریقت نه نفرت پیدا کول دي
	د مودودیانو په جماعت کېنې داخلیدو والا مرید سره
	مصلحتاً تعلق ختمولې شي
۳۸۰	د نقباء. ابدال. عمد. غوث وغیره تشریح او ثبوت
۳۸۰	بیعت او سلوک او طلب فیض د اولیاؤ نه او وسیله او دعا وغیره
۳۸۱	غوث. قطب. او ابدال د بندگی او عبدیت درجې دی د الوهیت نه دی
۳۸۲	د مولوي الله یار خان چکرالوي اختراعي او من گهرت طریقت
۳۸۲	د مولوی الله یار خان چکرالوي په باره کېنې د ژوب علماؤ په دویم ځل تپوس
۳۸۵	

صفحه	مضمون
۳۸۵	د مولوي الله یار خان چکرالوي باره کېنې په دریم ځل تپوس
۳۸۶	د مولوي الله یار خان تصوف او طریقت شننه او بغیر نتیجې دي
۳۸۷	د پیر د الفاظو. مقبولك مقبولی و مردودك مردودی. حکم
	د بیعت فسخ کول. په مجلس ذکر کېنې د ارواحو
۳۸۷	حاضري اود علمائې حق میانه روی
۳۸۹	د حقیقت محمدي او روح محمدي نه د بریلیانو، د استدلالاتو نه جواب
۳۹۰	د یو ژوندي پیر نه بیعت کول او تعویذونه پرې کول او درود وئیل
۳۹۰	د مشرک مبتدع. جاهل او متجاهل پیر نه بیعت کول
۳۹۱	د صفات جمالیه. جلالیه او مراقبو وضاحت
۳۹۱	د کامل پیر طریقت د پیژندگلو طریقه
۳۹۲	د الله ﷻ د موجوداتو سره د معیت وضاحت
۳۹۲	د فیوض الحرمین کتاب په مؤلف باندې تنقیدی نظر
۳۹۲	د اردو یو شعر وضاحت
۳۹۳	د نبی (ص) سره براه راست د بیعت او خبرو کولو دعوی کول
۳۹۴	په طریقه چشتیه کېنې قوالی او موسیقي نشته
۳۹۴	د پیر او استاذ یو شان حق دي
۳۹۴	د اولیاؤ کرامت او په قبر سره فیض حاصلول
۳۹۵	د خلاف شریعت پیر سره اقاله او متبع سنت پیرنه بیعت ضروري دي
۳۹۶	د بدعتي او جاهل پیرنه بیعت کول د بې برکتی او هلاکت باعث دي
۳۹۶	وجد غیر اختیاري امر دي
۳۹۷	د وجد بعضې مسئلې
۳۹۷	خلاف شریعت سرې ولی الله نشي کیدلې
	کتاب الطب و الرقية والتعویذ
۴۰۰	د ظالم د پاره د ختم قران په وسیلې سره خیرې کول
۴۰۰	د مار د زهر و کوزولو منتر او د هغې حکم
۴۰۱	د تیغ بندئ د تعویذ شرعي حیثیت
۴۰۲	د مار لرم یا لیوني سپي دم او دوریزو غیره مخصوص عمل جائز دي
۴۰۲	مار لرم چیچلې په پاړو د مول
۴۰۲	د شیخ بابر د ځنگل لښتې په درد والا ځای باندې مېل
۴۰۳	د مریض د شفا د پاره د قرآن شریف سره اوبه تلل
۴۰۴	د فکر. وسوسې او پریشانئ د پاره وظیفه
۴۰۴	په مونیخ کېنې د وسوسو لرې کولو د پاره وظیفه
۴۰۴	

صفحہ	مضمون
۴۰۵	دوسرے و تعویذ و احادیث نہ ثابت دی
۴۰۶	دوسری لڑی کرلو د بارہ د مطالعی کتاب
۴۰۶	د خوف خداوندی پیدا کیدلو طریقہ
۴۰۶	خیالات فسدہ او د ہفتی د پارہ وظیفہ
۴۰۷	د عشقانی دلی د جنت تعویذونو او دمونو لہ ناجائز گر خول (الحاد) دی
۴۰۸	بہ لجنہ سرہ قرآن لیکل او د خناورو پہ غارہ کنبی تعویذ اویزان کول
۴۰۸	تعویذونہ لیکل او پہ ہفتی باندی اجرت اخستل
۴۰۹	د ناجزہ کلماتو او باطلو عقیدو نہ خالی ختم خواجگان جائز دی
۴۰۹	د وسوسو لڑی کیدلو د تدریس او مطالعی د شوق د پارہ وظیفہ
۴۱۰	د الکوحل پہ سیاہی سرہ تعویذونہ او ساختونہ لیکل
۴۱۰	د عشق مجازی نہ د نجات د پارہ وظیفہ
۴۱۱	د ویری او قوت حافظی وظیفہ
۴۱۱	پہ آئینہ کنبی د غل معلومولو حکم
۴۱۱	جائز و کلماتو والا تعویذونہ اویزان کول جائز دی
۴۱۲	د نوک پہ ذریعی سرہ غل یا نور کارونہ معلومول
۴۱۳	د عاملانو نہ علاج او د تعویذونو حکم
۴۱۳	د ایمان پہ بارہ کنبی د وسوسو او وھمونو وظیفہ او علاج
۴۱۴	د ظالم د ہلاکت د پارہ ختم قرآن کول
۴۱۵	تعویذ کنبی د ابلیس، فرعون، او شداد وغیرہ نومونہ لیکل
۴۱۵	پہ تعویذ او تمیمہ کنبی فرق
	کتاب الرؤیا و تعبیرھا
۴۱۹	پہ خوب کنبی د سجدی پہ خانی باندی گندگی لیدل
۴۲۰	د پیغمبر ﷺ پہ خوب د کنبی لیدلو تعبیر
۴۲۰	پہ خوب کنبی د نبی ﷺ د خلاف شریعت حکم ورکولو مسئلہ
۴۲۱	پہ خوب یا مراقبہ کنبی د ذات پاک لیدلو دعوی
۴۲۱	د پیغمبر ﷺ پہ خوب کنبی خلقو لہ متبع جوړول
۴۲۱	او د چانہ د مال اخستلو د حکم شرعی حیثیت
۴۲۱	د بنگلی نہ مسلسل او بہ بہیدل
۴۲۲	پیغمبر ﷺ د گورو نانک پہ شکل لیدل د خوب لیدلو والا
۴۲۲	پہ انحراف باندی تنبیہ دہ
۴۲۲	پہ خوب کنبی د نیک کارونو حکم کولو والا لیدل او د ہفتی تعبیر
۴۲۳	پہ خوب کنبی فتاویٰ رشید یہ وغیرہ لیدل
۴۲۴	

صفحہ	مضمون
	باب ما يتعلق بالروح والبرزخ والموت
۴۲۸	د مرگ معنی او مفہوم
۴۲۸	د عذاب قبر او حیات النبی ﷺ پہ بارہ کنبی د اہل سنت والجماعت مسلک
۴۳۰	الجواب د حیات الانبیاء پہ ہیئت کنس اختلاف دی
۴۳۱	حیات دنیوی نہ د حیات الانبیاء امتیاز
۴۳۲	د مری پہ حق کنبی د نیک کیدلو د شہادت حیثیت
۴۳۳	د قبر عذاب روح او بدن دوارو د پارہ ثابت دی
۴۳۳	د حیات انبیاء بارہ کنبی احادیث مبارکہ
۴۳۴	پہ جنت کنبی د وادہ شوو او ناوآدہ شوو زنانو د خاوندانو مسئلہ
	د روح پہ اخستلو کنبی عزرائیل علیہ السلام مؤکل دی او نور
۴۳۵	فرشتی ورسرہ معاونین دی
۴۳۶	د سماع موتی او حیات الانبیاء مسئلہ پہ ضروریات دین کنبی نہ دی
	پہ بیت المقدس کنبی د پیغمبرانو روحونہ یا بدنونہ سرہ
۴۳۷	د روحونو نہ حاضری کنبی اختلاف
۴۳۷	د خناورو روحونہ چرتہ خئی
۴۳۷	د قبر حیات برزخی دی کہ د نیوی
۴۳۸	د سماع موتی پہ بارہ کنبی د اکابرو اختلاف او د احنافو مذهب
۴۳۹	د قیامت پہ ورخ د کافرانو سجدہ نہ کول او د اقامت د جواب پہ بارہ کنبی وعید
۴۳۹	د پیغمبرانو او شہیدانو پہ حیات کنبی فرق
۴۴۰	د جنتونو شمیر
۴۴۰	د نابالغہ جینکو وادہ نہ مخکنبی مری کیدل او پہ جنت کنبی د خاوند مسئلہ
۴۴۱	پہ جنت کنبی د ریری مسئلہ
۴۴۱	د کافرانو د نابالغو بچو جنت تہ تلل
	باب ما يتعلق بالجنات والشیطن
۴۴۴	جنات عالم غیب نہ دی
۴۴۵	تعویذونہ، کوہی او د پیریانو پہ انسانانو باندی کیناستل حقیقت دی
۴۴۵	اوبس نہ فربتہ دہ او نہ شیطان دی
۴۴۵	د شیطانی او لاد او بنحہ بچی ثابت دی
۴۴۶	پیری او شیطان یوہ نوع دہ او پہ دوی کنبی توالد او تناسل کیڑی
۴۴۶	شیطان د فربتو استاد جوړول بی اصلہ خبرہ دہ
۴۴۷	د جناتو پہ بدن کنبی دا خلیل
۴۴۸	د جناتو تبلیغ کول
۴۴۸	پہ خان د بناسپیری کیناستو دعوی کول
۴۴۹	

صفحہ	مضمون
۴۴۹	یاجوج ماجوج کوم مخلوق دی
۴۴۹	پہ بدن کنبی د بیریانو ننوتل او پہ دمونو سرہ ئی علاج کول
۴۵۰	شیطان تہ د باران ورولو اختیار نشته
کتاب السیر والمناقب	
باب ما يتعلق بالنبي صلى الله عليه وسلم	
۴۵۳	د پیغمبر ﷺ د والدینو پہ کفر او ایمان کنبی توقف غورہ دی
۴۵۳	د الصلاة والسلام علیک یا رسول اللہ، وئیلو خہ حکم دی
۴۵۴	د محمد ﷺ د اولین او آخرین کیدلو مطلب
۴۵۴	د رسول اللہ ﷺ د پلار نیکہ پہ ایمان او کفر کنبی توقف کول پکار دی
۴۵۵	حضور ﷺ بذات خود بشر دی او پہ اعتبار د ہدایت سرہ نور او راہنما دی
۴۵۶	د پیغمبر ﷺ بشریت د قرآن نہ ثابت دی
۴۵۶	د پیغمبر ﷺ تاریخ ولادت او تاریخ وفات
	د حضور ﷺ د خادر مقدار او رنگ، وینستہ مبارک
۴۵۷	او د لستونرو او قمیص مقدار
	د جمعی مونخ او خطبہ، د اذان ابتداء او د پیغمبر ﷺ
	د والدینو د وفات تاریخ او خانی
۴۵۷	د پیغمبر ﷺ د نیکونو سرہ رحمة اللہ علیہ، وئیلو والا امام حکم
۴۵۸	د پیغمبر ﷺ نیکونو سرہ رحمة اللہ علیہ، وئیل
۴۵۹	د عیسیٰ علیہ السلام نزول د محمد ﷺ د ختم نبوت سرہ منافی نہ دی
۴۶۰	د رسول اللہ ﷺ پہ نبوت باندی عقلی دلیلونہ
۴۶۲	د نبی ﷺ فضلات پاک دی
۴۶۳	د رسول اللہ ﷺ روضہ افضل دہ او کہ خانہ کعبہ؟
۴۶۴	او د حضرت جبرائیل علیہ السلام متشکل کیدل
۴۶۴	حضور ﷺ د قضائی حاجت پہ وخت کنبی لیدل کیدل
۴۶۵	د حضور ﷺ غسل او جنازہ او پہ تفسیر بیضاوی کنبی د غایہ مطلب
۴۶۵	روضہ د رسول ﷺ د شریعت نہ خلاف نہ دہ
۴۶۶	حضور ﷺ نور، بشر او رسول دی
۴۶۷	د محمد ﷺ د نوم سرہ د [ص] یا [ع] نبی لیکلو حکم
۴۶۷	د رسول اللہ ﷺ ولادت د عام عادت نہ خلاف نہ وؤ
۴۶۸	حضور ﷺ خاتم الانبیاء دی
۴۶۸	حضور ﷺ د اولی ورخی نہ خاتم النبیین دی
۴۶۹	د حضور ﷺ پہ ختنہ کنبی اختلاف دی
۴۶۹	پہ اسم ذات او اسم محمد ﷺ کنبی د شونہو د بندیدلو او نہ بندیدلو لطیفہ

صفحہ	مضمون
۴۷۰	د حضور ﷺ پہ زمانہ کنبی د نفاق موجودیدل
۴۷۰	د (تحذیر الناس) او (البراہین القاطعہ) پہ بعضی عبارت باندی د اعتراض جواب
۴۷۱	د چا پہ نوم کنبی محمد راتلو سرہ علیہ السلام لیکل
۴۷۱	د حضور ﷺ سایہ (سوری)
باب ما يتعلق بالانبياء عليهم السلام	
۴۷۵	عصمت انبیاء اود (ذوالکفل) پہ بارہ کنبی د صاحب بحر د عبارت تشریح
۴۷۶	د حضرت خضر علیہ السلام د نبوت او ژوندی کیدلو تحقیق
	د موسیٰ علیہ السلام پہ قبر کنبی مونخ کول، د مرو ژوند و لره
۴۷۶	لیدل اود قبرنہ د سورة ملک آواز راتلل وغیرہ
۴۷۷	موسیٰ علیہ السلام د عزرائیل علیہ السلام جسم مثالی تہ پرق ورکری وؤ
۴۷۸	ذبیحہ ابراہیمی د جنت نہ راتلل منصوصی نہ دی
۴۷۸	ذبیحہ ابراہیمی او مخکنو امتونو کنبی د قربانی د مقبولیت نشانی
	د ذبیحہ ابراہیمی غوبنہ، سایہ رسول، پہ سرد تویی کینودلو ثبوت
۴۷۸	او انبیاء سرہ د شیطان کیدل
۴۷۹	پہ قرآن او حدیث کنبی د یوسف علیہ السلام زلیخا سرہ د وادہ ہیخ ذکر نشته
۴۸۰	د حضرت مریم رضی اللہ عنہا نکاح د چا سرہ نہ وده شوی
۴۸۱	د داؤد علیہ السلام د محبت قیصہ اسرائیلی واقعہ دہ
۴۸۲	پیغمبران د نبوت نہ مخکنی او وروستو معصوم دی
۴۸۳	د اصحاب کھف او حضرت خضر علیہ السلام متعلق مختلف سوالونہ
۴۸۴	حضرت خضر علیہ السلام نبی دی یا ولی
۴۸۴	د حضرت ادم علیہ السلام او حوا علیہا السلام نکاح اود رسول اللہ ﷺ وینستہ مبارک
۴۸۵	دموسی دعا رد کیدل او ولی اللہ دعا قبلیدل د اسرائیلیاتو قصہ دہ
۴۸۵	پہ احادیثو کنبی دامام مہدی ثبوت اود عیسیٰ علیہ السلام آسمان تہ خیزول
۴۸۶	د حضرت عیسیٰ علیہ السلام بغیر پلار نہ پیدا کیدل
۴۸۷	د حضرت خضر علیہ السلام حیات او نبوت راجح دی او ملاقات ئی ممکن او واقع دی
۴۸۷	د خضر علیہ السلام نبوت او ژوند کنبی اختلاف دی
۴۸۷	مکہ معظمہ د زمکی پہ مینخ کنبی کیدل او د ادم علیہ السلام
۴۸۸	د بدن خاورہ د تولی زمکی نہ اخستلی شوی دہ
۴۸۸	حضرت عیسیٰ علیہ السلام د امتی پہ حیثیت راتلل او ہغہ تہ وحی کیدل
باب ما يتعلق بالصحابه رضي الله عنهم	
۴۹۲	د یزید پہ بارہ کنبی خہ رائی ساتل پکار دی؟
	د شیعہ گانو سرہ نکاح او د ہغوی د ذبیحی تحقیق او
	امہات المؤمنین پہ اہل بیت کنبی داخل دی
۴۹۲	

مضمون	صفحه
-------	------

په مشاجرات صحابه رضی الله عنهم کنبې د اهل سنت والجماعت د توقف تفصیل - ۴۹۳	۴۹۳
حضرت علی ؑ ته بشیر خدا، وئیل - ۴۹۴	۴۹۴
حضرت معاویه ؓ ته غلط نسبت او په یزید باندې د لعنت حکم - ۴۹۴	۴۹۴
په یزید باندې لعن طعن کول په ضروری کارونو کنبې نه دي - ۴۹۵	۴۹۵
یزید د جمهور علماؤ په نزد کافر نه دي - ۴۹۶	۴۹۶
په گس لاس باندې نکریزې سره، محمد فاروق، نوم لیکلو سره - ۴۹۶	۴۹۶
په استنجا کنبې بې حرمتی ده - ۴۹۶	۴۹۶
د حضرت حسین ؓ متعلق بعضې سوالونه او د یزید حالات - ۴۹۷	۴۹۷
صحابه کرام رضی الله عنهم عادلان دي - ۴۹۸	۴۹۸
د صحابه کرام رضی الله عنهم نه علاوه بل چا سره (رضی الله عنه) وئیل - ۴۹۹	۴۹۹
د یزید د خلافت تحقیق - ۴۹۹	۴۹۹
د حضرت عمر فاروق ؓ په خپل ځوی باندې د حد جاری کولو حقیقت - ۵۰۰	۵۰۰
د (حق چار یار) مطلب او خلفائې راشدین - ۵۰۰	۵۰۰
د حضرت عمر ؓ په ځوی باندې د مرگ نه پس - ۵۰۰	۵۰۰
د حد شرب والا قیصې زیات تحقیق - ۵۰۱	۵۰۱
د صحابه کرامو رضی الله عنهم امیر معاویه او حضرت علی ؓ - ۵۰۱	۵۰۱
په باره کنبې د اهل سنت والجماعت عقیده - ۵۰۱	۵۰۱
د صحابه کرامو ؓ ورځو مناو هلو مطالبې وغیره - ۵۰۳	۵۰۳

باب ما يتعلق بالائمة والعلماء

د شاه اسماعیل شهید ولی الله، عالم دین او مجاهد فی سبیل الله کیدل د انکار قابل نه دي - ۵۰۲	۵۰۲
د ابن تیمیه په باره کنبې د ابن بطوطه تاریخي واقع - ۵۰۲	۵۰۲
د ادم علیه السلام د پیدائش موده - ۵۰۷	۵۰۷
د امام ابوحنیفه د قصیدې ماخذ او امام ابوحنیفه ته نسبت - ۵۰۸	۵۰۸
د امام ابوحنیفه د دیوبند او د ابن تیمیه تفردات - ۵۰۸	۵۰۸
د امام ابوحنیفه رحمه الله نه روایت شوی احادیث او مسند امام اعظم - ۵۰۹	۵۰۹
د سید علی ترمذی پیر بابا رحمه الله د قبر حرکت کول د نظر د هوکه ده - ۵۱۰	۵۱۰
د امام ابوحنیفه رحمه الله په هدایه والنهایه کنبې شته - ۵۱۰	۵۱۰
د امام ابوحنیفه رحمه الله په رمضان کنبې ۲۲ ځلې ختم قران کول - ۵۱۰	۵۱۰
د ابن تیمیه او ابن قیم متعلق د اعتدال رویه - ۵۱۱	۵۱۱
مولانا نصیر الدین غور غشتوی یو صالح عالم دین وو - ۵۱۱	۵۱۱
مولانا حمد الله ډاگي اهل السنه والجماعت کنبې دي - ۵۱۲	۵۱۲
۵۱۳	۵۱۳

مضمون	صفحه
-------	------

د مولانا حسین علی او مولانا غلام الله خان صاحب نه دوره تفسیر کول - ۵۱۳	۵۱۳
مولانا رشید احمد گنگوہی، مولانا محمد الیاس، مولانا تھانوی رحمهم الله - ۵۱۳	۵۱۳
پاڅه مسلمانان دي او اهل سنت والجماعت دي - ۵۱۴	۵۱۴
مفتی محمود او غلام غوث هزاروی وغیره علمائې کرامو ته کنخل کول - ۵۱۴	۵۱۴
د مولانا محمد طاهر پنج پیری سیاسی مسلک - ۵۱۴	۵۱۴

باب ما يتعلق بالا فلاك

سپوږمۍ ته ختل د قرانی نصوصو مخالف نه دي - ۵۱۷	۵۱۷
د نمر حرکت او د عرش د لاندې سجده کول - ۵۱۸	۵۱۸
په (سپوږمۍ پورې د انسان رسیدل او اسلام) باندې د څو اشکالاتو جوابونه - ۵۲۲	۵۲۲
د سپوږمۍ پورې د انسان رسیدل، د څو شبهاتو ازاله - ۵۲۵	۵۲۵
نمر او سپوږمۍ په کوم اسمان کنبې دي - ۵۲۶	۵۲۶
قران او حدیث د شمس او قمر د رگزیت یا تعلیق نه ساکت دي - ۵۲۶	۵۲۶
په سپوږمۍ باندې کوزیدل د یونانی حکمت د پاره خطر ده او د ایمانی حکمت د پاره نه ده - ۵۲۷	۵۲۷
ستوری سپوږمۍ د اسمان نه لاندې دي - ۵۲۷	۵۲۷
د ستورو او سپوږمۍ د اسمان نه لاندې کیدو باندې په دویم ځل تپوس - ۵۲۸	۵۲۸
سپوږمۍ پورې د انسان رسیدل ممکن دي - ۵۲۹	۵۲۹
د نمر او سپوږمۍ په اسمانونو کنبې کیدل د حکمائی یونان نظریه ده - ۵۳۰	۵۳۰
د ستورو او سپوږمۍ په اسمان کنبې کیدلو او نه کیدلو په باره کنبې د سلف صالحینو اختلاف - ۵۳۱	۵۳۱
د اسمان او فلکیاتو په باره کنبې د یونان د فلاسفرانو نظریات او شریعت - ۵۳۲	۵۳۲
د ستورو او سپوږمۍ په باره کنبې د سائنسی تحقیقاتو شرعی حیثیت - ۵۳۳	۵۳۳
د اسمان وجود او د ستورو متحرک او ساکن کیدل - ۵۳۴	۵۳۴
په سپوږمۍ باندې د کوزیدلو دعوی تسلیمولو کنبې څه حرج نشته - ۵۳۵	۵۳۵
د اووه زمکو طبقات - ۵۳۶	۵۳۶

باب الکرامات

د کرامت تعریف او د شهداؤ برزخی ژوند - ۵۳۹	۵۳۹
د اولیائی کرامو د مرگ نه مخکې او روستو نفع او نقصان رسول - ۵۴۰	۵۴۰
د اولیائی کرامو د خوب نه علاوه په نورو ذریعوسره معلومات حاصلول - ۵۴۰	۵۴۰
د مرگ نه پس کرامت او د اولیاؤ تصرف - ۵۴۱	۵۴۱
د کراماتو او معجزاتو په باره کنبې د بهار شریعت - ۵۴۱	۵۴۱
نومې کتاب په تحقیق باندې نظر - ۵۴۲	۵۴۲
کرامت بعد الوفات او تبرک په اثارو د صالحینو او دم تعویذ - ۵۴۲	۵۴۲

۵۴۳	د کرامت پہ طور د سننی پہ سوری باندی اوپن اوباسل ناممکن نہ دی
۵۴۳	د قبر خاورہ بہ ننکو لگول او پہ کرامت سرہ د مرو ژوندی کیدل
۵۴۴	د پیران پسر کرامت او د عوامو غلو کول
۵۴۵	د کراماتو منکر معتزلی دی او د مثبت بالقران منکر کافر دی
۵۴۵	د اولیاؤ کرامات او د دینہ د منکر شرعی حکم
۵۴۵	د مرگ نہ پس کرامات، روح، حیات، او علیین ته د روح تلل وغیرہ
۵۴۶	د کرامت بعد الوفات ثبوت

کتاب الیاسة

۵۴۹	د سیاست اصلی معنی او مطلب
۵۴۹	د سیاست او اقتدار د اصولو کامیابہ طریقہ
۵۵۰	پہ موجودہ غیر شرعی قانونو کبھی فیصلی، وکالت او مقدمات وغیرہ کول
۵۵۰	د ووت شرعی حیثیت
۵۵۰	د فاسق امارت
۵۵۱	د شریعت پہ نوم عالم دین امیر منتخب کول
۵۵۲	پہ موجود عام انتخاباتو کبھی د حصی اخستلو شرعی حیثیت
۵۵۲	پہ افغانستان کبھی د کمیونسټاتو د اقتدار لاندی خلقو حکم
۵۵۲	د افغانستان د مجاہدینو اتحاد ضروری دی
۵۵۳	د مغربی طرز انتخابات او اسلامی طریقہ انتخابات
۵۵۳	د بهوک هرټال حکم او د سینیټ شریعت بل
۵۵۴	د کافرانو نه د امداد اخستلو حکم
۵۵۴	سیاست او مذهب
۵۵۵	د ووت اخستل خرڅول
۵۵۵	د (دهری حکومت) سرہ د خپلو اغراضو د پاره د تعلقاتو حکم
۵۵۶	د موجوده عوامی طرز انتخابات شرعی حیثیت
۵۵۶	پہ دستور ساز اسمبلی کبھی د قطعی محرماتو په باره کبھی رائی شماری کول
۵۵۷	د بنځو ته ووت ورکول
۵۵۷	د اسلامی ائین نه نافذ کونکو سرہ د جهاد حکم
۵۵۸	سیاست شرعیہ د اسلام حصہ ده
۵۵۸	خدائی قوانین تر قیامتہ پورې د امن، ترقی، او خوشحالی کفیل دی
۵۵۹	د بی دینہ او کافرانو سرہ سیاسی اتحاد کول
۵۵۹	د حکومت د زکوٰۃ په سستم کبھی د جمیعت علمائی اسلام د پالیسی تائید
۵۶۰	د مرزایانو اتحادی جماعت ته ووت ورکول
۵۶۱	

مضمون	صفحہ
د ختم نبوت پہ مسئلہ کبھی د خدمت... د الفاظو صحیح مطلب	۵۶۱
د بنځی اقتدار او حکمرانی	۵۶۱
د مصلحت پہ وخت کبھی مودودیانو سرہ اتحاد جائز دی	۵۶۲
د الیکشن یعنی د انتخاباتو حکم	۵۶۲
ازاد امیدوار ته د ووت ورکولو فتویٰ ورکول د سیاست نه بی خبری ده	۵۶۳
شاهراہ ریشم د تحریک نظام مصطفیٰ دپارہ د اکایرو	۵۶۳
د هدایت مطابق بندول پکار دی	۵۶۳
د بنځو پہ جلوس کبھی وتل	۵۶۴
د شرعی حقوقو خیال ساتلو سرہ سرہ د بنځو د جلسی جلوسونو حکم	۵۶۴
د اسلامی نظام دپارہ جلسی جلوسونه کول جهاد دی بغاوت نه دی	۵۶۴
پہ موجوده سیاست کبھی د اسلامی نظام دپارہ کوشش کول	۵۶۵
د علماؤ د پاره اسلامی نظام راوړل د اقتدار او کرسی نه بغیر ناممکن دی	۵۶۵
د جمیعت علمائی اسلام حمایت او د جماعتی فیصلی مطابق ووت استعمالول	۵۶۶
د علماؤ د پاره اتحاد دیر اهم او ضروری دی	۵۶۶
د جمیعت علمائی اسلام د سواد اعظم... نه مخالفت کول غلطی ده	۵۶۷
د جمیعت علمائی اسلام سرہ تعاون او الحاق ضروری دی	۵۶۷
جمیعت علماء اسلام له ووت ورکول پکار دی	۵۶۷
جمیعت العلماء د هرې فتنې مقابلی کولو والا جماعت دی	۵۶۸
د جمیعت العلماء او جماعت اسلامی د اسلام دعویٰ	۵۶۹
د جماعت اسلامی د غیر اسلامی خیالاتو نه بچ کیدل پکار دی	۵۷۰
پہ جماعت اسلامی او جمیعت العلماء کبھی فرق	۵۷۰
پہ مودودی جماعت، تبلیغی جماعت او جمیعت العلماء	۵۷۰
کبھی په کوم جماعت کبھی کار کول پکار دی	۵۷۱
موجوده وخت کبھی اهل حق جمیعت علمائی اسلام ته ووت ورکول جهاد دی	۵۷۱
جمیعت علمائی اسلام د اعتماد، الحاق او تعاون قابل جماعت دی	۵۷۱
د جمیعت علمائی اسلام مقصد او نصب العین	۵۷۲
پیپلز پارټی، مسلم لیگ نیشنل وغیرہ سرہ اتحاد کول او هغوی ته ووت ورکول	۵۷۲
د سوشلزم خلاف تحریک چلول د ثواب کار دی	۵۷۳
پہ اسلام کبھی د سیاسی او معاشی ژوند مکمل راهنمائی موجود ده	۵۷۳
د اسلام په اقتصادی نظام او سوشلزم کبھی عملی مطابقت بالکل ممکن نه دی	۵۷۴
اسلامی سوشلزم، اسلامی جمهوریت او پاکستان	۵۷۵
صرف زړه راڅکونکی الفاظ دی	۵۷۵
د سوشلزم حمایت کونکو ته د ووت ورکولو حکم	۵۷۵
	۵۷۶

مضمون	صفحه
-------	------

- ۵۷۶ د سوشلزم خورولو والا سره د قتال مسئله
- ۵۷۶ د سوشلزم والا سره د جنگ په مسئله باندې په دویم ځل سوال
- ۵۷۷ د مرزانی فرقی سره سیاسي اتحاد د سوشلزم او اهل حق علماؤ پیژندگلو
- ۵۷۷ اسلام ته سوشلزم نښی کریم (ص) ته د سوشلزم علمبردار وئیل
- ۵۷۸ سوشلسټانو نه د ووت ورکولو او علماؤ ته د کنځلو کولو حکم
- ۵۷۹ د حکومت سره د تعاون په باره کښې تپوس

مسائل شتی

- ۵۸۲ په سنتی کښې د میلستیا دعوت
- ۵۸۲ د مړی مخ کتل جائز دی
- ۵۸۳ په دواړو لاسونو مصافحه کول بهتر دی
- ۵۸۳ د دعوت خوړلو نه پس دعا کول
- ۵۸۳ د روژې په حالت کښې د قی کولو مسئله
- ۵۸۳ د جنازې د مونځ نه پس دعا کول
- ۵۸۴ د واده کولو نه پس ولیمه کول سنت ده او مخکښې ترې نه مباح ده
- ۵۸۴ د قربانی د خرمنو قیمت په جوماتونو باندې خرچ کول
- ۵۸۴ جائز کلماتو والا تعویذونه د حدیث نه ثابت دی
- ۵۸۵ بغیر د خطبې نه هم نکاح صحیح ده
- ۵۸۵ په نکاح کښې به خطبه مخکښې لوستلې کیږی
- ۵۸۵ په نکاح کښې یو ځل ایجاب او قبول کافی دي
- ۵۸۶ د مهر مقررول او د ایجاب او قبول تلازم
- ۵۸۶ په تراویح کښې په ختم قران باندې د حافظ پسي اخستل
- ۵۸۶ په مقبره کښې د دعا په وخت کښې لاس اوچتول
- ۵۸۷ د سنتو نه پس دعا ته بدعت وئیل غباوت یا غوايت دي
- ۵۸۷ د مسافر سړی په مقیم پسي اقتداء کښې د رکعاتونو د نیت مسئله
- ۵۸۷ د سفر په دوران کښې د سنتو کولو یا نه کولو مسئله
- ۵۸۸ د فجر سنت به د نمر راختلو نه روستو ادا کولې شی
- ۵۸۸ د جمعي د مونځ نه مخکښې څلور رکعتو سنت د حدیث نه ثابت دی
- ۵۸۸ د استدلال قابل ثابت احادیث دی صرف د بخاری شریف حدیثونه نه دی
- ۵۸۹ په سرتور سره مونځ کول مکروه او خلاف سنت دی
- ۵۸۹ د هراښور خپلې سورلۍ بغیر د قصد نه هلاک کول قتل سببی دي
- ۵۹۰ د دوه گاهو ایکسپډنټ د دواړو طرف نه قتل سببی دي
- ۵۹۰ د تعزیت د پاره تلل او درې ورځو پورې کیناستل
- ۵۹۰ مړې په قبر کښې مخ په قبله دفن کول
- ۵۹۰

مضمون	صفحه
-------	------

- ۵۹۱ په جومات کښې د مړی اعلان
- ۵۹۱ د مطلقه مغلفه غیر مدخول بها بغیر د حلالې نه په دویم ځل د نکاح مسئله
- ۵۹۱ د حائضې نابالغ او نوې مسلمان عجیبه مسئله
- ۵۹۱ د (ض) لهجه به د (طاء) سره مشابه وی که د (دال) سره
- ۵۹۲ په انگلیند کښې په سود سره په کرایه باندې کور اخستل یا خرڅول
- ۵۹۳ په جهاد او دهشت گردی کښې فرق
- ۵۹۳ د تعزیت په وخت کښې په دعا کښې لاس اوچتول
- ۵۹۳ د حلالو حرامول قسم دي
- ۵۹۳ په زور سره د طلاق واقع کیدل
- ۵۹۴ د ونو د جرړونه پیدا شوي ونې به د کرلو والا وی
- ۵۹۴ جومات او مدرسه د مال مالکان دی خو زکوة پرې نشته
- ۵۹۴ درې طلاقه ورکولو په لاعلمی کښې به پیدا شوي بچي ثابت النسب وی
- ۵۹۵ د طلاق رجعی د عدت په دوران کښې چه خاوند وفات شی نو عدت د وفات به شروع کوی
- ۵۹۵ په اسفار د فجر کښې د رمضان استثنا نشته
- ۵۹۶ ژوندې ځناور یا قیمت صدقه کولو سره د قربانی نه ذمه نه فارغیږی
- ۵۹۶ که د پیو والا غواه میخه د نصاب قیمت ته رسیږی نو قربانی واجب ده
- ۵۹۶ د (فلانکی کورتلو) سره معلق طلاق د مرگ نه پس معلق نه پاتې کیږی
- ۵۹۷ مردارې غوښې ته به پیشو راوستلې کیږی بالعکس به نه وی
- ۵۹۷ اجیر په اجاره باندې مالک ته مستاجر نه شی ورکولې
- ۵۹۷ په فصل باندې د افت په صورت کښې د اجرت مسئله
- ۵۹۷ اوږد ایت نیم په یو رکعت او باقی نیم په بل رکعت کښې وئیل
- ۵۹۸ د قصیده: بدء الامالی، د یو شعر مطلب
- ۵۹۸ د دیوال سره گولۍ ټکراؤ شی او څوک قتل شی نو دا قتل خطاء دي
- ۵۹۹ د غټې ښځې په جماع سره مړه کیدلو باندې ضمان نشته
- ۵۹۹ د احنافو په نزد د سنتونه پس دعا افضل ده
- ۵۹۹ د لا تشدوا الرجال الا ثلاثة مساجد (الحديث) وضاحت
- ۶۰۰ یو دوه درې ته په ماطلاقه ئې د دې جملې حکم
- ۶۰۰ د ضاد، تفصیلی مسئله
- ۶۰۱ د سجده سهو په صورت کښې درود شریف او دعاء
- ۶۰۳ په سجده سهو کښې یو طرفته سلام گرځول
- ۶۰۳ د ټولو واجباتو د ترک په صورت کښې به صرف دوه سجدي کوي
- ۶۰۳ په ولاړه باندې التحیات وئیلو سره سجده سهو نه واجب کیږی
- ۶۰۳ د فاتحې نه پس التحیات وئیلو سره سجده سهو واجب ده
- ۶۰۴

صفحہ	مضمون
۲۰۴	د تشہد پہ خانی فاتحہ یاد فاتحی نہ پس تشہد و نیلو سرہ سجدہ سہوہ واجب دہ - ۲۰۴
۲۰۴	د اولنی رکعت والا سورت نہ مخکینی سورت پہ
۲۰۴	دویم رکعت کنبی و نیلو سرہ سہوہ نہ واجب کیڑی
۲۰۴	داختر او جمعی پہ مونخ کنبی سجدہ سہوہ
۲۰۴	مسیوق د امام سرہ سلام او گر خوی نو سہوہ واجب دہ یانہ
۲۰۵	کہ دظہار یا قتل پہ کفارہ کنبی رمضان راشی
۲۰۵	د متعدد قسمونو پہ صورت کنبی یوہ کفارہ
۲۰۵	دوا دہ کری سری دینخی د اجازت نہ بغیر خلور یا خلور میاشتونہ
۲۰۵	زیات سفر کول
۲۰۵	د موجودہ تبلیغ درجہ
۲۰۶	قنوت نازلہ او امام طحاوی
۲۰۶	پہ غارہ یا پہ مت تعویذ زور ندول
۲۰۷	د رمضان پہ فجر کنبی تغلیس کول حنفی مذهب نہ دی
۲۰۷	پہ ختم القرآن فی التراویح کنبی د حافظ قرآن پیسی آخستل
۲۰۷	دا اجرت علی الامامہ دی اجرت علی التلاوت نہ دی
۲۰۷	د جہاد اصغرا و جہاد اکبر وضاحت
۲۰۸	د حدیث (سور المؤمن شفاء) وضاحت
۲۰۸	پہ ذوی الارحام کنبی مفتی بہ قول
۲۰۸	د بیت المال نہ کیدلو پہ صورت کنبی د لاوړت د مال حکم
۲۰۸	کہ ما دا کار او کرو خہ بہ زنا کار او غل یم. پہ دی الفاظ و نیلو
۲۰۹	کنبی د قسم او کفاری مسئلہ
۲۰۹	کہ ما دا کار او کرو نو خہ بہ یهودی یا نصرانی یم. پہ دی الفاظ و نیلو
۲۰۹	کنبی د قسم او کفاری مسئلہ
۲۰۹	د حائث کیدلو نہ مخکینی ور کرې شوې کفارہ بہ نہ واپس کیڑی
۲۰۹	د سرکاری رؤیت ہلال. کمیٹی شرعی حیثیت
۲۰۹	پہ یو. دوه. درې طلاق. کنبی د پښتنو خاص محاورہ
۲۱۰	پہ عصبیات کنبی علالتی رور. پہ اعیانی ورارہ باندي مقدم دی
۲۱۰	پہ دوه مختلفو رمضانونو کنبی پہ روژې ماتولو باندي د جدا جدا کفارې مسئلہ
۲۱۱	کہ خیلوان نہ وی نو پردې خلق ہم د بنخی لاش دفن کولې شی
۲۱۱	د باغ او میوہ جاتو متعلق مسائل
۲۱۱	د ریالونو او روپو پہ مینخ کنبی د بیع نا آشنا مسئلہ
۲۱۲	پہ دعا بعد السنۃ کنبی اختلاف پہ غورہ والی کنبی دی
۲۱۲	پہ بدعت او سنت کیدو کنبی نہ دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حرف آغاز

الحمد لله الذي اعلى معالم العلم واعلامه واظهر شعائر الشرع واحكامه وبعث رسلا وانبياء صلوات الله عليهم اجمعين الى سبيل الحق هادين واخلفهم علماء الى سنن سنتهم داعين يسلكون فيما لم يؤثر عنهم مسلك الاجتهاد مسترشدين منه في ذلك وهو ولي الارشاد.

د دارالعلوم حقانيہ انتہائی عام شہرت سرہ سرہ د دارالعلوم (دارالافتاء) تہ ہم پہ عالم اسلام کنبی د اعتماد سند او عام مقبولیت حاصل دی. د دارالعلوم پہ ۱۳۲۲ھ کنبی د بنیاد کیسودونہ د افتاء سلسلہ ہم جاری دہ او پہ انفرادی طور سرہ ہم د دارالعلوم مشائخ او اساتذہ کرام د خلقو مختلف مسئلې حل کوي

پہ ۱۳۸۲ھ کنبی چہ کلہ د حضرت سیدی و والدی و سندی شیخ الحدیث حضرت مولانا مفتی محمد فرید صاحب دام اللہ فیوضہم دارالعلوم تہ راتل او شونو دارالافتاء دیو منظمی تعبې شکل اختیار کرو. او پہ عملی نظم و ضبط سرہ یو ادارې کار شروع کرو دا د دارالعلوم حقانیہ د ہغہ بنائستہ زمانې دیو عظیمی ہستی د علمی او عملی ژوند یو باب دی نو ددی وجہ نہ د فتاویٰ سرہ سرہ د صاحب فتاویٰ خہ نا خہ تذکرہ ضرور پکار دہ چہ د صاحب فتاویٰ د عظمت پہ وجہ سرہ ددی مجموعی عظمت ہم پہ زړونو کنبی کوز شی نو حُما والد مکرمہ شیخ الحدیث حضرت مفتی اعظم دامت برکاتہ د تقویٰ للہیت. خاموش طبیعت. او د کمی وینا او سادہ مزاج خاوند شخصیت دی

د بندہ ټولہ د طالب علمی زندگی د والد صاحب سرہ تیرہ شوه ددہ علمی او علمی جلالیت او رفعت د نمر د رنر پہ شان ښکار ددی ددہ پہ سوونو فیض یافتہ شاگردان پہ خپل ملک او بھر ملکونو کنبی لوئی لوئی مفتیان. شیخ الحدیث او شیوخ التفسیر. او چتی درجې والا فقہاء. ممتاز مصنفین. خطیبان او مہتممین د دین پہ خدمت کنبی مشغول دی

د دوی پہ مشہورو شاگردانو کنبی قائد ملت اسلامیہ حضرت مولانا فضل الرحمن صاحب. حضرت مولانا حبیب اللہ صاحب شیخ الحدیث جامعہ اسلامیہ

پشتون آباد کوئٹہ دامیر المؤمنین مولانا محمد عمر مجاهد حفظہ اللہ استاذ دی، د افغانستان سابقہ چیف جسٹس مولانا نور محمد ثاقب، حضرت مولانا انوار الحق صاحب نائب مہتمم جامعہ حقانیہ اکوړه خټک شیخ الحدیث مولانا گوهر شاہ صاحب، استاذ الحدیث والتفسیر مولانا غلام محمد صادق صاحب دارالعلوم اسلامیہ چارسدہ، الداعی الکبیر مولانا حبیب الحق صاحب شیوہ صوابی، استاذ الحدیث مولانا مفتی غلام الرحمان مہتمم جامعہ عثمانیہ، مولانا مفتی بدر منیر صاحب جامعہ مدنیہ بت خیلہ سوات، استاذ الحدیث والتفسیر دارالعلوم حقانیہ مولانا مفتی سیف اللہ حقانی، استاذ الحدیث مولانا نصیب خان صاحب دارالعلوم حقانیہ، مولانا جلال الدین حقانی، مولانا سید عبدالباری آغا صاحب سابق سنیر وزیر حکومت بلوچستان، شیخ الحدیث مولانا محمد ادریس صاحب تنگی چارسدہ، مولانا عبدالکبیر ننگرہار سابق گورنر جلال آباد، علامہ قاضی فضل اللہ صاحب (امیر جمعیت العلماء امریکہ)، مولانا مفتی رضاء الحق صاحب لینیشیا (مفتی افریقہ) دا ټول شامل دي. د مفتي صاحب د شاگردانو شمیر د زرگونو نه هم اوږدې دي او په زرگونو علماء، طلباء او مخلصین صوفیاء د دوي په لاس مبارک باندې بیعت دي تر اوسه پورې د خلفاء تعداد څلور سوو پورې رسیدلي دي چه ما شاء الله د قران او حدیث او د علم دین په خدمت کښې شپه او ورځ مشغول دي.

د حضرت مفتي صاحب مدظلہ اولني استاذ او تربیت کونکې دهغوي والد ماجد صاحب وو، چه د هغوي د شفقت په غیر کښې ئې قرآن مجید او د فارسی عربی اولني کتابونو سره سره د استاذ العلماء رئیس الاتقیاء شیخ المعقول والمنقول حضرت علامہ مولانا خان بهادر رحمۃ اللہ علیہ المعروف په مارتونگ مولانا صاحب او حضرت علامہ شیخ المعقولات والمنقولات مولانا محمد نذیر صاحب چکیسري رحمۃ اللہ علیہ نه په سیدو شریف سوات کښې اولوستل. اودغه شان بعضې اوچت او لوي کتابونه د حضرت علامہ رئیس الاذکیاء مولانا عبدالرزاق رحمۃ اللہ علیہ (شاه منصور) نه په مردان کښې اولوستل دا ټول شیوخ او اساطین د علم او معرفت د خپل دور رازی او غزالی شمارلی کیدل. د درس نظامي د ټولو علومو او د درجه تکمیل نه پس د موقوف علیه او صحاح سته لوستلو د پاره اسوة الفقهاء زبدة الاتقیاء، زینة المحدثین حضرت شیخ الحدیث مولانا نصیر الدین غور غشتوی نور الله مرقدہ په لویه او مشهوره درسگاه د حدیث شریف کښې شریک شو، حضرت شیخ الحدیث مولانا نصیر الدین

غور غشتوي رحمۃ اللہ علیہ په خپل نوراني فراست او باریک نظر سره په خپلو زرگونو شاگردانو کښې یواځې د حضرت مفتي صاحب مدظلہ العالی د علمي قابلیت، ذهانت و فطانت ادب او احترام، زهد او تقوی تعریف او کړو، د پاک و هند عظیم محدث، شیخ اکبر، شیخ الحدیث مولانا عبدالرحمان کاملپوري (المتوفی ۱۳۸۵ هـ) د شفقتونو دا حال وو چه او محدثانه اود کمې وینا باجود به هم د حضرت مفتي صاحب سره آزادانه اندازه کښې خبرې اترې کولې، عمدة العارفین حضرت مولانا خواجه عبدالمالک صدیقی قدس سره به فرمائیل چه د مفتي صاحب په خبرو کښې ډیر زیات اثر دي او په پښتنو کښې مضبوط نسبت والا دي.

محدث کبیر حضرت مولانا عبدالحق صاحب رحمۃ اللہ علیہ به فرمائیل چه حضرت مفتي صاحب د دارالعلوم حقانیہ روح روان دي. حضرت مفتي صاحب درې ځل باندې حج د پاره حرمین شریفین ته تشریف یوړلو، آخری ځل د کمزوری او بیماری باوجود د حضرت امیر المؤمنین ملا محمد عمر مجاهد او د امارت اسلامیہ افغانستان د امیرانو او وزیرانو د خواهش مطابق د (بعثة الحج الافغانیة) په سرپرستی کښې تشریف یوړلو.

د سیاست په میدان کارزار کښې هم مفتي صاحب د تیز او رسیدلي فکر و نظر او د پخې نظرې مالک دي. د جمعیت علمائې اسلام په مرکزی سرپرستانو کښې دي د مولانا مفتي محمود رحمۃ اللہ علیہ نه هم مخکښې د شیخ الاسلام حضرت مولانا سید حسین احمد مدني رحمۃ اللہ علیہ او د جمعیت علماء هند د اکابرینو په نظریاتو باندې روان دي. د پاکستان بلکه په عالم اسلام کښې د ټولونو لوئې سیاسي او مذهبي جماعت جمعیت علمائې اسلام د ضلعي، صوبائي او مرکزي عمائدین او قائدینو ډیر شمیر د حضرت مفتي صاحب شاگردان او مریدان دي. دغه شان د امارت اسلامیہ افغانستان اکثر وزیران او مسئولین (مشران) د حضرت صاحب شاگردان، خلفاء یا مریدان دي.

ددوي دوه ځامن او اووه بچیانې دي. په دوي کښې د ټولونو لوئې صاحبزاده برادر مکرم حضرت مولانا مفتي رشید احمد حقاني دي چه په دارالعلوم کښې تر شلو کالو پورې مدرس او د افتاء منصب باندې پاتې شو. د علوم نبویه طالبان د زرگونو په شمیر کښې دده نه مستفید شول دوي د والد محترم په لاس مبارک سره په سلسله نقشبندیہ کښې بیعت او خلیفه مجاز وو. د دارالعلوم حقانیہ د دارالافتاء نه دده په زرگونو باندې فتاوی شائع شوې دي. او څو تصنیفات ئې هم کړې دي آخر عمر کښې

د بیماری په وجه د تدریس نه عاجز شو او د سلسله نقشبندیه او افتاء کار کوی، راقم الحروف د حضرت صاحب دویم فرزند دې چه په کور کښې د والد صاحب په خدمت او ورسره ورسره د دارالعلوم صدیقیه په نگرانی او اهتمام باندې مامور دې. او د والد محترم په لاس مبارک باندې د سلسله نقشبندیه بیعت او خلیفه مجاز دې، اصل کښې تقریباً د یو نیم سل دوه سوو کالونه په زړوبی کښې ځمونې پخوانی د پلار نیکه یوه درسگاه قائمه ده دې درسگاه ته ځمونې د پلار نیکه سیبویه د زمانې، حکیم صادق حضرت مولانا امان الله صاحب فاضل مدرسه عالیه رامپور په وجې سره ډیر شهرت ملاؤ شوي وو دهغه نه پس د دې ذمه واری ځمونې نیکه حضرت علامه جامع المعقول والمنقول استاد العلماء مولانا حبیب الله صاحب (المتوفي ۱۳۲۸ هـ ۱۹۴۸ م) سنبهال کړه چه هغه د زړوبی په صاحب حق صاحب باندې مشهور وو، دهغوي د وفات نه پس دا درسگاه ځمونې تره حضرت مولانا محمد زاهد افغاني رحمه الله قائمه او دائمه اوسانله، دا درسگاه په یو جماعت کښې قائمه وه بیا آخره کښې دې درسگاه د حضرت مفتي صاحب په مشرئ کښې د یوې منظمې مدرسې او دارالعلوم شکل اختیار کړو. او راقم الحروف د دې په اهتمام او نگرانی باندې مامور دې الله تعالی دې ترقیامته پورې د دې فیض جاري اوساتي.

الله تعالی حضرت مفتی صاحب ته د تدریسي فریضو د عالمي شهرت د مقبولیت سره سره د تصنیف او تالیف مضبوطه ملکه هم ورکړې ده، دیوڅو کتابونو ذکر دلته کولې شي چه د هغې څو ایدې یشني چهاپ شوي دي.

(۱) منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذي (عربي): دا یوه جامع او مختصره شرحه ده چه په پنځه جلدونو باندې مشتمله ده ټول اهم فقهی او حدیثی بحثونه پکښې جمع دی. چه په یو وخت کښې ورته د شرح حدیث او د فتاویٰ حیثیت حاصل دې په علماؤ او طلباءو کښې یو شان مقبول ده.

(۲) هداية القاري على صحيح البخاري (عربي): کومه چه د بخاري شریف د اوږدو او غټو شرحو خلاصه ده. او د اکابرو محدثینو د املاگانو نچور دې.

(۳) فتح المنعم شرح مقدمة المسلم (عربي): دا د صحيح مسلم د مقدمې ډیره محققانه شرح ده چه په لسو اهمو بحثونو باندې مشتمله ده د طالبانو د پاره لارښودونکې ده.

(۴) البشري لارباب الفتوى (عربي): دا مختصره رساله د افتاء په اصولو او ضوابطو باندې مشتمله ده په لسو فصلونو باندې تقسیم ده په آخرنی فصل کښې د امام ابو حنیفه رحمه الله

مختصر د زندگي حالات دې او په هغوي باندې د اعتراضونو جوابونه بیان شوي دي. شيخ الحديث مولانا عبدالحق رحمه الله د دې رسالې په تقریظ کښې لیکلې دي. وفضيلة الشيخ محمد فرید المفتی بدارالعلوم الحقانية قد افتي طيلة قيامه في الجامعة وقد الف كتابه الفريد البشري لارباب الفتوى واني طالعه من مواضع متعددة فوجدته نافعا للعلماء والمفتين، (دا رساله د فتاویٰ په ابتداء کښې د مقدمې په طور شامل کړې شوې ده، اوس د دې رسالې ترجمه مفتی محمد وهاب منگلوري اردو ترجمه سره شائع شوې ده.

(۵) العقائد الاسلامية باللغة السليمانية (پښتو): دا کتاب په څلویښتو عقیدو او څلویښت اهمو احکامو باندې مشتمل دې په موجوده زمانه کښې د دې اشاعت او تدریس ډیر زیات ضروری دې.

(۶) مقالات: (پښتو) په دې کتاب کښې د بعضي اختلافي مسئلو دخل نه علاوه د توحید مسئله په واضحه اندازه کښې بیان کړې شوې ده او په آخره کښې د حضرت مفتي صاحب د ختم بخاري شریف تقریر لیکلې شوې دې کوم چه ئې د دارالعلوم حقانيه او د مختلفو مدارسو، د ختم بخاري شریف په اجتماعاتو کښې بیان کړې دي.

(۷) مسائل حج: (پښتو) دا رساله د حج په اهمو بحثونو او مسائلو او احکاماتو باندې مشتمله ده.

(۸) رسالة التوسل (عربي): په دې رساله کښې په معتدل انداز سره د توسل په مسئلې باندې رنرا اچولې شوې ده. او د توسل په حقیقت او قسمونو باندې ښه تفصیلی تبصره شویده.

(۹) سلسله مبارکه: (اردو) په دې کښې د تصوف، تعریف، غرض و غایت او د سلسله نقشبندیه د سبقونو تشریح کړې شوې ده.

(۱۰) رساله قبریه (پښتو) په دې کښې د مړي د مړ کیدلو نه واخله تر کفن دفن پورې ټولې مسئلې جمع کړې شوې دي.

د حضرت شيخ الحديث مفتي اعظم دامت فيو ضهم فتوي د کتاب او سنت او فقهې په اعتبار سره په ټوله اسلامي نړئ کښې معتمد، قابل وثوق، مسلم او مستند گنرلې کيږي. د جهاد افغانستان په ابتدائي ورځو کښې د روسي استعمار

دجہاد فتویٰ د ټولونہ مخکښې حضرت مفتی دامت برکاتہم ورکړې وه. چه په هغې پخپل ځانې باندې فخر کولې شی. په هغې باندې حضرت مولانا عبدالحق صاحب رحمۃ اللہ علیہ او نورو علمانی کرامو د دستخطې کړې وې او دده په پیروئ کښې بیا نورو مفتیانو کرامو هم فتویٰ ورکړې. او هم دغه شان روسي استعمار خپل انجام ته اور سیدو. د مفتي صاحب فتوي مختصره. جامعہ او مانعہ وي د هرې علاقې په رواج او دستور باندې خاص خیال ساتي. دې ځایه او نا مناسبه اوږد والي نه ځان ساتي د بې انتہاء کمزورۍ او بيمارۍ او ضعف او بوډاتوب سره سره تراوسه پورې د افتاء او سلسله نقشبندیہ مبارکه په خدمت کښې مشغول دي.

د دارالعلوم حقانيہ د ۳۱ کالو د فتاواؤ نه بنده فوتو سټيټ اخستې او محفوظ کړې دي. محترم فاضل نوجوان مولانا مفتي محمد وهاب صاحب منگلوري فاضل و متخصص دارالعلوم حقانيہ، مفتي و مدرس دارالعلوم صديقيہ زروبي چه د والد صاحب شاگرد رشيد او په سلسله نقشبندیہ کښې خليفه مجاز هم دي د ډير زيات صفت او تعريف لائق دي چه هغه ددې قيمتي تاليف، فتاویٰ ديو بند پاکستان المعروف بفتاویٰ فریديہ، تبويب و ترتيب او تدوين د ايتونو او حديثونو په تخريج او خاصکر د فقهي حوالو په مصادرو او مراجعو کښې د کامل احتياط او توثيق نه کار اخستې دي. چه د ډير زيات گران او ډير اوږد کوشش او د مشقت تقاضا کوي. الله تعالى دي ورته ددې بې مثاله او د اخلاص د ډکو بنائسته کوششونو صله او اجر په دواړو جهانونو کښې ورکړي.

په اخره کښې مونږ لاس په دعا يو چه الله تعالى دي د حضرت مفتي صاحب سوري په مونږ باندې هميشه ساتي او الله تعالى دي د ده علم د سلفونه خلفوته منتقل کړي. د مولانا حافظ ظهير الدين صاحب مردان، مولوي عبد الجليل صاحب قلعه سيف الله او دغه شان د نورو معاونينو دعاگانې غواړو چه الله تعالى جزائې خير ورکړي. ان شاء الله چه د فتاواؤ مجموعہ به نه صرف د عوامو د پاره بلکه د علماؤ او د خواصو اهل علمو طبقې د پاره به هم ډير زياته مفيدہ وي.

حضرت مولانه حافظ (حسين احمد عفي عنه) صديقي نقشبندی ابن حضرت شيخ الحديث مفتي اعظم محمد فرید صاحب دامت برکاتہم مهتم دارالعلوم صديقيہ زروبي صوابي.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

صورة ما امله

فضيلة الشيخ المحدث الكبير العلامة المفتي الاعظم

العارف بالله مولانا مفتي محمد فرید دامت برکاتہم

الحمد لله وسلام علي عباده الذين اصطفى! أما بعد! د حمد و صلوة د نه پس د الله يو فقير بنده محمد فرید مجددي وائي چه څه د حضرت مولانا شيخ الحديث نصير الدين غور غشتوي رحمة الله عليه په اشارې سره او د حضرت مولانا عبدالمالك صديقي رحمۃ اللہ علیہ په حکم سره دارالعلوم حقانيہ ته د تدريس د پاره راغلم او د استخاري نه پس ما د خوب او بيدارۍ په مينځ مينځ کښې د دارالعلوم په جنوبي طرف کښې دا ايت، (من دخله كان امنا) هم اوليدلو. نو ما په دارالعلوم حقانيہ کښې دوه کالو پورې د مشکوة شريف جلد اول او ترمذي شريف جلد ثاني درس ورکړو په دريم کال د ابوداؤد شريف مکمل او د بخاري شريف جلد اول از کتاب الجهاد نه درس ورکړو. دې زمانه کښې څه بشارتونو نه هم څه مستفيد شوم. بيا بل کال کښې بخاري شريف جلد اول د کتاب البيوع نه او بيا د کتاب الايمان نه څما په حواله کړې شو. او ورسره ورسره ترمذي شريف هم ماته حواله شو. په دغې کال بخاري شريف جلد اول او ترمذي شريف جلد اول په درس کښې شامل وو، په دغه زمانه (هداية القاري شرح صحيح البخاري) او منهاج السنن شرح جامع السنن (پنځه جلدونه) اوليکلې شول. او مقبول شول چه د هغې تراوسه پورې اووه ځلې چهاپ شويدي.

بعضي مشائخو ته د هغوي د فرمائش په وجه باندې شيخ الحديث مولانا عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ (چه د هغه خبرې نرمې او فيصلې او ارادې د غرونو پشان پخې وې) او فرمايل: چه زه بيمار او کمزور یم نو دي وجه نه څه دا خدمت مفتي صاحب ته حواله کوم او چونکه تا سوهم کمزورې او بيماريې او طالبان ستانه په خپلو کتابونو کښې مطمئن دي نو ددي و جې په دې صبر او کړي،

ددې نه پس د بعضي مشائخو د بيمارۍ او کمزورۍ په وجه باندې مکمل صحيح مسلم هم ماته حواله شو. آخره کښې د ديرش کالو تدريس نه پس ما باندې فالج حمله او کړه چه د هغې په وجې سره څه د تدريس نه عاجز شوم تراوسه صرف د افتاء او سلسله نقشبندیہ خدمت کوم والله المستعان

حضرت مفتي اعظم شيخ الحديث (محمد فرید) عفي عنه د امت برکاته

۱۱۰ اپريل ۲۰۰۲ م

البشرى لأرباب الفتوى

الحمد لله رب العالمين. والصلوة والسلام

على سيد الأنبياء والمرسلين وعلى آله وأصحابه وأتباعه أجمعين.

أما بعد: فيقول العبد الفقير إلى الله الغني محمد فريد بن أستاذ العلماء الشيخ مولانا حبيب الله الزروبوي. قد سألني الفاضل القاري محمد عبد الله الديروي (دوي آلي خان) الديوبندي أن أؤلف رسالة وجيزة في أحكام الفتيا، فأجبت: سأؤلف بالله تعالى أن يتم على هذه النعمة العظمى. وسميتها بالبشرى لأرباب الفتوى. وأسأل الله تعالى أن ينفع بها إياي وسائر المسلمين. ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم.

إعلم! أن هذه الرسالة مشتملة على عشرة فصول.

الفصل الأول: في بيان معنى الإفتاء وحقيقته وحكمه وحكمته.

والثاني: في بيان فضله والترغيب فيه وفي بيان محل التحذير منه.

والثالث: في بيان ألقاظ الفتوى.

والرابع: في ضابطة ترجيح بعضها على بعض.

والخامس: في رسم المفتي.

والسادس: في مواضع الإفتاء بالقول المرجوح وبملهب سائر الأئمة.

والسابع: في بيان طريق الإفتاء في الحوادث الجديدة.

والثامن: في أحكام المفتي وآدابه.

والتاسع: في أحكام المستفتي وآدابه.

والعاشر: في ترجمة رأس المفتين، سراج الأمة وإمام أئمة الدين.

الفصل الأول

في بيان معنى الإفتاء وحقيقته وحكمه وحكمته

معنى الإفتاء: قال الإمام الراغب: الفتيا والفتوى الجواب عما يشكك من الأحكام

وقال الإمام الرازي: في التفسير الكبير في تفسير سورة النساء: معنى الإفتاء إظهار المشكل وأصله من الفتى وهو الشاب. فالفتى كأنه يقوى ببيانه ما أشكل، ويصير قويا فتيا. وقال أيضا: فتيا وفتوى إسمان موضوعان موضع الإفتاء. وقال العلامة الشامي في مقدمة رد المحتار: عن ابن عبد الرزاق عن شرح المجمع للعيني. الفتوى مشتقة من الفتى وهو الشاب القوي وسميت به لأن المفتي يقوى السائل بجواب حادثته. إنتهى.

وحقيقة الإفتاء: هو الإخبار عن حكم شرعي لأعلى سبيل الإلزام بخلاف القضاء

كما في تصحيح الشيخ قاسم علي القلوري. وكذا هو التوسط بين الله تعالى وبين عباده كما في شرح عقود رسم المفتي.

وحكم الإفتاء: ما في قضاء البحر: أنه إن لم يكن غيره تعين عليه، وإن كان غيره فهو

فرض كفاية، ومع هذا لا يحل التسارع إلى ما لا يتحقق. وفي قضاء البحر عن شرح الروض: وينبغي

للإمام أن يسئل أهل العلم المشهورين في عصره عن يصلح للفتوى ليمنع من لا يصلح ويتوعدده

بالعقوبة بالعود. وفي شرح التنوير مع رد المحتار: بل يمنع مفت ما جن يعلم الحيل الباطلة كتعليم

الردة وكالذي يفتي عن جهل. إنتهى

وحكمة الإفتاء: رد التحير ورفع الإشكال والتهاج، ولذا قال في الفتاوى

السراجية: عالم ليس في البلدة أفقه منه ليس له أن يغزو لما يدخل عليهم الضياعة. إنتهى

الفصل الثاني في بيان فضله والترغيب وفي بيان محل التحذير منه

لا شك في فضل أمر الإفتاء، كيف وهو شأن من شئون الله تعالى، قال الله تبارك وتعالى: ﴿قُلِ اللَّهُ يَنْتَظِرُ مِنْكُمْ فِيهِمْ﴾ وقال تعالى: ﴿قُلِ اللَّهُ يَنْتَظِرُ مِنْكُمْ فِيهِمْ﴾ (سورة النساء) وكذا هو منصب من مناصب النبوة، قال الله تعالى: ﴿وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ﴾. وقال: ﴿وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ﴾. وكذا كانت الصحابة رضي الله تعالى عنهم يفتون في حيات النبي عليه الصلوة والسلام وفي خلافة الصديق الأكبر وعمر الفاروق. كما في طبقات بن سعد (١٠٩: ٢) أن عمر الفاروق وعثمان ذنورين وعلى بن أبي طالب من المهاجرين وأبي بن كعب ومعاذ بن جبل وزيد بن ثابت من الأنصار كانوا يفتون في عهد النبي ﷺ وفي عهد الصديق الأكبر وفي عهد الفاروق الأعظم انتهى ملخصاً. وتعاملت عليه الأمة سلفاً وخلفاً والضرورة داعية إليه، قال الله تبارك وتعالى: ﴿فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ (النحل: ٣٣)

وكذا فيه منقبة ورائة الأنبياء عليهم الصلوة والسلام. وأما ما رواه الدارمي: عن ابن

المنكدر موقفاً عليه أن العالم يدخل في ما بين الله وبين عباده. فليطلب لنفسه المنخرج وما رواه عن ابن مسعود رضي الله عنه: موقفاً عليه، أن الذي يفتي الناس في كل ما يستفتي لمجتون وما رواه عن عبيد الله بن جعفر: مرفوعاً، أجروا كم على الفتيا أجروا كم على النار فمحمول على التحذير من الإفتاء من غير ثبوت وتحقيق. كما يدل عليه ما رواه الدارمي: عن أبي هريرة رضي الله تعالى عنه مرفوعاً: من أفتى بفتيا من غير ثبوت فإنما إثمه على من أفتاه. وقال الإمام مالك رحمه الله عليه: من أجاب في مسئلة فينبغي قبل الجواب أن يعرض نفسه على الجنة والنار وكيف خلاصه ثم يجيب كما في شرح المذهب. وفيه أيضاً عن أبي حنيفة رحمه الله عليه، أنه قال: لولا الفرق أي الخوف من الله تعالى أن ضيع العلم ما أفتيت يكون لهم الهناء وعلى الوزر.

الفصل الثالث في بيان ألفاظ الفتوى

إعلم! أن ألفاظ الفتوى كثيرة مذكورة في الفتاوى،

منها: ما يشتمل على اللفظ الذي فيه حروف الفتوى مثل عليه الفتوى وبه يفتى

والفتوى عليه وغير ذلك.

ومنها: ما لا يكون كذلك. مثل به نأخذ، وعليه الاعتماد، وعليه عمل اليوم، وعليه عمل

الأمة، وهو الصحيح، وهو المأخوذ به، وهو الإحتياط، وبه جرى العرف، وبه أخذ علماء

وهو المتعارف، وهو الأصح، وهو الأظهر، وهو الأشبه أي الأشبه بالنصوص رواية والراجح

دراية، وهو الأوجه أي الأظهر وجهها وهو الأحوط، وهو الأوفق، وهو الأولي، وغير ذلك. كما في شرح

عقود رسم المفتي ورد المحتار.

الفصل الرابع

في ضابطة ترجيح بعض هذه الألفاظ على بعض

إعلم! أن اللفظ الذي فيه حروف الفتوى الأصلية وكذا ما يساويه مثل: وبه نأخذ وعليه العمل أكد من غيره كما في شرح التنوير مع رد المحتار، وفي رد المحتار من فصل صفة الصلوة: لفظة الفتوى أكد من لفظة المختار، وفي شرح التنوير: ولفظ "وبه يفتى" أكد من "الفتوى عليه" لأن الأول يفيد الحصر. قلت: لم أجده التصريح على كون وبه يفتى أكد من "وعليه الفتوى" أو بالعكس إلا في رسالة أحسن الأقاويل في رد الأباطيل حيث ذكر فيها أن "وبه يفتى" أكد من "وعليه الفتوى" لأن الأول يفيد الحصر والثاني يفيد الأصحية دون الحصر. إنتهى قلت: وفيه نظر ظاهر، لأن الثاني أيضاً فيه تقديم ما حقه التأخير فيفيد الحصر، فهما متساويان في إفادة الحصر كما في شرح عقود رسم المفتي وفي شرح التنوير: أن لفظ إسم التفضيل أكد من غيره عند الرملي، وقيل: بالعكس وهو المنقول عن شرح المنية.

إعلم! أن الفقهاء على سبع طبقات

(١) الأولى: طبقة المجتهدين بالاجتهاد المطلق كالائمة الأربعة وفاقاً وأبى يوسف ومحمد عند أبواب التحقيق.

(٢) الثانية: طبقة المجتهدين في المذهب الذين يستخرجون الأحكام عن الأدلة حسب القواعد التي قررها المجتهد المطلق لا يخالفونه في قواعد الأصول وإن خالفوه في بعض القروع.

(٣) والثالثة: طبقة أكابر المتأخرين الذين يقدرّون على الاجتهاد في المسائل التي لا رواية فيها عن صاحب المذهب ولا يقدرّون على المخالفة له.

(٤) الرابعة: طبقة المخرجين الذين يقدرّون على تفصيل قول مجمل ذي وجهين وحكم مبهم محتمل لأمرين منقول عن المجتهد.

(٥) الخامسة: طبقة المرجحين الذين يقدرّون على ترجيح بعض الروايات على بعض آخر.

(٦) السادسة: طبقة المميزين الذين يقدرّون على التمييز بين الأقوى والقوى والضعيف.

(٧) والسابعة: طبقة المقلدين الذين لا يميزون بين الغث والسمين. نعم يميزون بين مظهر عليه التعامل وهو الأرفق وما هو المعروف وبين مالم يكن كذلك فعليهم إتباع ما رجحه وصحّحه أهل الطبقات العالية. نعم قد يوجد أقوال بلا ترجيح فيعمل بما وقع عليه التعامل وما هو الأرفق والمعروف وقد يختلفون في التصحيح فيعمل بقواعد هذا الفصل من ترجيح بعض الألفاظ على بعض آخر، وكذا بما وقع عليه التعامل وبما هو الأرفق وبما هو المعروف كما أشير إليه في شرح التنوير.

الفصل الخامس

في رسم المفتي أي بيان العلامة تدل المفتي على ما يفتي به
إعلم! أن المفتي هو المخبر عن حكم شرعي لأعلى سبيل الإلزام بخلاف القاضي كما مر.

قال ابن الهمام في فتح القدير: وقد استقر رأي الأصوليين على أن المفتي هو المجتهد وأما غير المجتهد فمن يحفظ أقوال المجتهد فليس بمفتي والواجب عليه إذا سئل أن يذكر قول المجتهد كالإمام على وجه الحكاية، فعرف أن ما يكون في زماننا من فتوى الموجودين ليس بفتوى بل هو نقل كلام المفتي فيأخذه المستفتي. وطريق نقله لذلك عن المجتهد أحد الأمرين إما أن يكون له سند فيه أو يأخذه من كتاب معروف تداولته الأيدي نحو كتب محمد بن الحسن ونحوها لأنه بمنزلة الخبر المتواتر والمشهور. إنتهى قلت: وقد اصطلاح أهل الأعصار الحادثة على أن المفتي هو الناقل لحكم شرعي ولا مشاحة في الاصطلاح،
فرسم المفتي يؤخذ من الجمل الآتية:

(أ) أن الحكم إن اتفق عليه أصحابنا يفتي به قطعاً.

(ب) وإلا فإما أن يصحح المشايخ أحد القولين فيه أو كلاهما أولاً ، ففي الثالث يعتبر الترتيب بأن يفتي بقول أبي حنيفة ثم بقول أبي يوسف ثم بقول محمد ثم بقول زفر ثم بقول الحسن بن زياد كذا في الفتاوى السراجية وغيرها، وصحح الحاوي القدسي قوة الدليل . قال العلامة الحلبي: والذي يظهر في التوفيق أي بين ما في الحاوي وما في السراجية، أن من كان له قوة إدراك لقوة المدرك يفتي بالقول القوي المدرك، وإلا فالترتيب. وفي رد المحتار ما ملخصه: أن الفتوى على قول الإمام الأعظم أبي حنيفة في العبادات مطلقاً، سواء انفرد وحده أم لا. وقيل: إذا كان أبو حنيفة في جانب وصاحبه في جانب فالمفتي بالخيار، والأول أصح إذا لم يكن المفتي مجتهداً، كذا في الفتاوى السراجية. وفي رد المحتار: وهو (أي كون الفتوى على قول الإمام الأعظم في العبادات) الواقع بالإستقرآء مالم يكن عنه رواية كقول المخالف كما في طهارة الماء المستعمل. وعلى قول أبي يوسف في ما يتعلق بالقضاء والشهادات. وعلى قول محمد في جميع مسائل ذوى الأرحام. وعلى قول زفر في سبعة عشر مسألة بل عشرين مسألة مذكورة في رد المحتار من باب النفقة.

(ج).....إذا كان في المسئلة قياس واستحسان، فالعمل على الإستحسان إلا في مسائل معدودة

شبهة، كذا في رد المحتار.

(د).....وفي البحر من باب قضاء الفوائت: المسئلة إذا لم تذكر في ظاهر الرواية وثبتت في رواية

أخرى تعين المصير إليها.

(هـ).....وفي الأول: أي إن صحح المشايخ أحد القولين، إن كان التصحيح بأفعل التفضيل

خير المفتى وإلا فلا، بل يفتى بالمصحح فقط.

(و).....وفي الثاني: أي إن صحح المشايخ كلاهما إما أن يكون أحدهما بأفعل التفضيل أولاً، وفي

الأول قيل: يفتى بالأصح وهو المنقول عن الخيرية. وقيل: بالصحيح وهو المنقول عن شرح

المنية كما مر، وفي الثاني: يخير المفتى وهو المنقول عن وقف البحر والرسالة أفاده الحلبي.

(ز).....وفي البحر: الفتوى إذا اختلف كان الترجيح لظاهر الرواية، وفي الأشباه: يتعين الإفتاء في

الوقف بالأصح له كما في شرح المجمع والحاوي القدسي.

إعلم! أن مسائل مذهبناعلى ثلاث طبقات.

الطبقة الأولى:.....مسائل الأصول: وهي مسائل ظاهر الرواية، ويقال لها مسائل ظاهر المذهب أيضاً. وهي مسائل المبسوط لمحمد ومسائل الجامع الصغير ومسائل الجامع الكبير ومسائل السير الصغير ومسائل السير الكبير ومسائل الزيادات.

والطبقة الثانية:.....من مسائل المذهب: هي غير ظاهر الرواية، وهي المسائل التي رويت عن الأئمة لكن في غير الكتب المذكورة.

والطبقة الثالثة:.....الفتاوى وتسمى الوقعات: وهي مسائل استبطلها المتأخرون من أصحاب محمد وأصحاب أصحاب محمد، فمن بعدهم في الوقعات التي لم توجد فيها رواية عن الأئمة الثلاثة. ثم ذكر المتأخرون هذه المسائل مختلطة غير متميزة كما في فتاوى قاضيخان، وذكرها بعضهم متميزة كما في كتاب المحيط لرضي الدين السرخسي، إنه ذكر أولاً مسائل الأصول ثم النوازل ثم الفتاوى ونعم ما فعل.

(ح).....وفي تنقيح الفتاوى الحامدية: وقالوا أيضاً: أن ما في المتن مقدم على ما في الشروح. وما في

الشروح مقدم على ما في الفتاوى. انتهى

قالوا: المراد من المتن ليس جميع المتن، بل المراد المختصرات التي ألفها حذاق

الأئمة كالطحاوي والكرخي والحاكم. وقالوا أيضاً: هذا إذا لم يوجد التصحيح الصريح في

الطبقة التحتانية، قال العلامة الشامي في تنقيح الفتاوى في باب الحجر: أن ما جرى عليه أصحاب

المتن من أنه لا يحجر على الحر تصحيح التزامي بمعنى أن أصحاب المتن التزاموا ذكر الصحيح

وهم في الغالب يمشون على قول الإمام. وقد مشوا في هذه المسئلة على قوله، فهو تصحيح له

التزاماً، وما مر عن الخانية: من أن الفتوى على قولهما تصحيح صريح فيقدم على الالتزام.

(ط).....وفي شرح التنوير: أمانحن أي طبقة المقلدين الذين لا يقدرّون على التمييز فعلى اتباع

مآرجحوه وما صححوه كما لو افتوا في حياتهم.

(ي).....في تنقيح الفتاوى: المراد من قولهم "يدين ديانة لا قضاء" أنه إذا استفتى فقيهاً يجهل به على وفق

مانوى ولكن القاضي يحكم عليه بوفق كلامه لا يلتفت إلى نيته إذا كان في مانوى تخفيف عليه.

(ك).....وفي القنية: ليس للمفتي ولا للقاضي أن يحكما على ظاهر المذهب ويتركا العرف، ونقله عنه

في خزانة الروايات.

وفي شرح عقود رسم المفتى مالمخضة: أن للمفتي اتباع العرف الحادث في الألفاظ

العرفية. وكذا في الأحكام التي بناها المجتهد على ما كان في عرف زمانه وتغير عرفه إلى عرف آخر،

لكن بعد أن يكون المفتي ممن له رأى ونظر بقواعد الشرع، حتى يميز بين العرف الذي يجوز بناء الأحكام عليه وبين غيره. وكذا لا بد له من معرفة عرف زمانه وأحوال أهله ومن التخرج في ذلك

على أستاذ ماهر. وقد قالوا: من جهل بأهل زمانه فهو جاهل، وقالوا: أن جمود المفتى أو القاضي على

ظاهر المنقول مع ترك العرف والقرآن الواضحة والجهل بأحوال الناس يلزم منه تضييع حقوق

كثيرة وظلم خلق كثيرين. وبالجمله يلزم اتباع العرف وهذا ما لم يخالف الشريعة كالمكس والربا ونحو ذلك. ولا يعتبر العرف العام إذا لم يترك النص، ويعتبر إذا لم يترك النص منه تخصيص النص ويعتبر العرف الخاص في حق أهله فقط إذا لم يلزم منه ترك النص ولا تخصيصه. انتهى

(فائدة) ما قال المتأخرون: أن مفهوم المخالفة حجة في الروايات وكلام الناس دون كلام الشارع فمبنى على أنه المتعارف بينهم ويؤيده ما في شرح السير الكبير: أن الثابت بالعرف كالثابت بالنص.

الفصل السادس في مواضع الإفتاء بالقول المرجوح وبمذهب سائر الأئمة

اعلم أنه لا يجوز الحكم والإفتاء بالقول المرجوح وبمذهب سائر الأئمة إلا في ثلاثة مواضع.

(الأول) عند الضرورة دون التشهي والتلهي، فإنه حرام كما حرم الحكم الملق

الخارق للإجماع في عمل واحد كالحكم بصحة وضوء من ترك الترتيب ومسح دون ربع الرأس. قال

العلامة الشرنبلالي في رسالته عقد الفريدي جواز التقليد: مذهب الحنفية: المنع عن المرجوح حتى لنفسه

لكون المرجوح صار منسوخاً. انتهى نعم قيد الليرى بالعامي، وذكر عن خزائن الروايات أن العالم الذي يعرف

معنى النصوص والإخبار وهو من أهل الدراية يجوز له أن يعمل عليها وإن كان مخالفاً لمذهبه. انتهى وقال

العلامة الشامي في مقدمته المختار: هذا في غير موضع الضرورة، وبمعناه في شرح عقود رسم المفتي. وفي

البرزازية: أنه روى عن أبي يوسف رحمه الله تعالى: أنه صلى الجمعة مفتسلاً من الحمام ثم أخبر بفارة ميتقى

بئر الحمام، فقال: نأخذ بقول إخواننا من أهل المدينة إذا بلغ الماء قلتين لم يحمل خبثاً. وفي رد المحتار عن

القهستاني: لو أفتى به (أي بمذهب مالك في المنقود) لأبأس به على ما أظن. انتهى. قال

العلامة الشامي: ونظير هذه المسئلة عدة ممتدة الطهر التي بلغت بروية لدم ثلاثة أيام ثم امتد طهرها فإنها تبقى في

العلة إلى أن تحيض ثلاث حيض، وعند مالك تنقضي عدتها بتسعة أشهر. وقال في البرزازية: الفتوى في

زماننا على قول مالك. وقال الزاهد: كان بعض أصحابنا يفتون به للضرورة. انتهى وفي شرح التوير في باب

الحظر والإباحة: ليس لدى الحق أن يأخذ غير جنس جقه وجوزه الشافعي وهو الأوسع. انتهى وقال

العلامة الشامي: قد علمنا في باب الحجر: أن عدم الجواز كان في زمانهم، أما اليوم فالفتوى على الجواز. وفي شرح التنوير: كره صلوة مطلقاً مع شروق الشمس إلا العوام فلا يمتنعون من فعلها لأنهم يتركونها بالأداء الجائر عند البعض أولى من الترك كما في القليل وغيرها. وفي مختارات التوازل: ونخرج منه شيء قليل ومسحه بخرقه حتى لو ترك يسيل لا ينقض. قلت: وأصل هذه المسائل قوله تعالى: ﴿إلا ما اضطررتم﴾ وقوله ﷺ: "يسروا ولا تعسروا وبشروا ولا تنفروا". رواه البخاري ومسلم.

(فائدة) لما كان الإفتاء عليه عند الضرورة من أصول الحنفية كان الحكم المبني عليه مذهب الحنفية أيضاً لإبتناءه على قواعدهم كما صرح به العلامة الشامي في عقود رسم المفتي فيما إذا خالف فيه الأصحاب إمامهم الأعظم.

(والثاني) أنه جاز الإفتاء بالمرجوح وبمذهب سائر الأئمة عند صحة الحديث فيه، أي

عند كون الحديث المخالف ثابتاً سنداً ومتناً غير منسوخ وغير معلول وغير معارض بحديث آخر.

قال ابن الشحنة: إذا صح الحديث وكان على خلاف المذهب عمل بالحديث ويكون ذلك مذهبه

ولا يخرج مقلده عن كونه حنفياً بالعمل به فقد صح عنه أنه قال: "إذا صح الحديث فهو مذهبي."

وقد حكى ذلك ابن عبد البر عن أبي حنيفة وغيره من الأئمة. انتهى وقال الإمام عبد الوهاب

الشعراني الشافعي في الميزان الكبرى: قد روى الإمام أبو جعفر الشيزاماري بالسند المتصل إلى

الإمام أبي حنيفة: كذب والله وافتري علينا من يقول عنا أننا نقدم القياس على النص، وهل يحتاج

بعد النص إلى القياس. وكان رضى الله عنه، يقول: "نحن لا نقيس إلا عند الضرورة الشديدة وذلك

أننا ننظر أولاً لدليل تلك المسئلة من الكتاب والسنة وأقضية الصحابة فإن لم نجد دليلاً قسنا حينئذ."

وفي رواية أخرى كان يقول: "ما جاء عن رسول الله ﷺ فعلى الرأس والعين بأبي هو وأمي وليس

لنا مخالفة، وما جاءنا عن أصحابنا تخيرنا وما جاءنا عن غيرهم فهم رجال ونحن رجال". انتهى

قلت: ولم أجده في صريح كلام الحنفية مثلاً لهذا النوع. ولا يبعد أن يمثل له بما قاله الإمام

ابو حنيفة: أن من حمل خمر اللمى يطيب له الأجر خلافاً لأبي يوسف ومحمد رحمهما الله تعالى لصحة الحديث: "لعن الله الخمر وحاملها والمحمولة إليه". رواه أبو داود. وبما قال: لا تعزير بأخذ المال، لصحة حديث أبي داود: ومن منعها أي الزكوة فإننا أخذوها وشرط ماله غرامة من غرمات ربنا عز وجل. ولصحة مصادرة عمر عماله بأخذ شرط أموالهم، فقسمها بينهم وبين المسلمين، كما أشير إلى المثال الثاني في معين الحكام.

(والثالث)..... أنه أجاز الإفتاء بالمرجوح وغيره عند تبدل العرف كما في معين الحكام عن القرافي. أما الصحيح في هذه الأحكام في مذهب أبي حنيفة والشافعي وغيرهما رحمهم الله تعالى، المرتبة على العوائد، فهل إذا تغيرت تلك العوائد وصارت تدل على ضدها كانت تدل عليه أولاً، فهل تبطل هذه الفتاوى في الكتب، ويفتى بما تقتضيه العوائد المتجددة، أو يقال: نحن مقلدون ومالنا إحداث شرع لعدم أهلية الاجتهاد لفتى بما في الكتب المنقولة عن المجتهدين؟ والجواب: أن إجرآء هذه الأحكام التي مدر كها العوائد متى تغيرت تلك العوائد خلاف الإجماع جهالة في الدين، بل كل ما هو في الشريعة يتبع العوائد يتغير الحكم فيه عند تغير العادة إلى ما تقتضيه العادة الجديدة. انتهى بحذف يسير ومثله في شرح عقود رسم المفتى كما مر في الفصل الخامس.

الفصل السابع

في طريق الإفتاء في الحوادث الجديدة

قال المحقق الشاطبي: الإجهاد على ضربين. أحدهما: لا يمكن أن ينقطع حتى ينقطع أصل التكليف. والثاني: يمكن أن ينقطع قبل فناء الدنيا. فاما الأول: هو الإجهاد المتعلق بتحقيق المناط. ومعناه أن ثبت الحكم بمدركه الشرعي لا كن يبقى النظر في تعيين محله. انتهى بحذف يسير. وملخصه: أنه تعرف العلة المنصوصة أو المجمع عليها في غير الصورة المنصوصة، مثل تعرف وصف السرقة في صورة النباش،

لجواز تخريج حكم الحوادث الجديدة بهذه السبيل، كيف، وقتعاملت الأمة عليها حيث خرجوا مثل هذه الأحكام من القرآن والأحاديث والآثار وعبارات المشايخ والنظار والشواهد إذا لم يجدوها صريحة. وبالجمله: أن الأصل في تشريعها التخريج من النصوص، ويكفي في إحاطتها عدم تعارضها بالنصوص. وهذا التخريج لا يتيسر إلا لمن كان حافظاً بصيراً عارفاً للمسائل بشروطها وقبورها ذا ذوق سليم وذامشورة بأهل العلم غير جاهل بأهل زمانه، فافهم

الفصل الثامن

في أحكام المفتى وآدابه

إعلم! أن الفقهاء ذكروا له شرائط وآداباً كثيرة مسطورة في شرح المذهب للنواوي وقضاء البحر.

(١) إحداها:..... أنه يشترط فيه أن يكون مسلماً عادلاً عاقلاً بالغاً، فلا يصح فتوى الكافر والفاسق والمجنون والصبي، كما في البحر وشرح المذهب للنواوي. ولا يشترط فيه الإجهاد في زماننا لعذرنا في المفتى كالقاضي، نبه عليه العلامة الشامي في قضاء رد المحتار. ولذا شاع إطلاق المفتى على الحاكي لأقوال الفقهاء إذا كان ذا بصيرة في العصر الحاضر.

(٢) الثانية:..... أنه يشترط فيه، أن يكون متيقظاً يعلم حيل الناس ودسائسهم لتلايكون معيناً على ضلالة وظلم كما في رد المحتار وشرح المذهب.

(٣) الثالثة:..... أنه يشترط، أن يحفظ مذهب إمامه ويعرف قواعده وأساليبه، ولا يشترط في زماننا أن يعرف أقاويل العلماء ولا أن يعرف من أين قالوا. كذا في البحر

(٤) الرابعة:..... أنه ينبغي، أن يكون ظاهر الورع مشهوراً بالديانة الظاهرة والصيانة الباهرة، كذا في شرح المذهب، وقواعدنا لا تأباه. ولا ينبغي، أن يكون جباراً، غليظاً، بل يكون متواضعاً كما في لسان الحكام.

(٥) الخامسة:..... أنه يحرم عليه التساهل في الفتوى بأن لا يثبت في الفتوى ويسرع فيها، ومن

التساهل: أن تحمله الأغراض الفاسدة على تتبع الحيل المحرمة أو المكروهة والتمسك بالشبه طلباً للترخيص لمن يروم نفعه، أو التغليظ على من يريد ضرره. كذا في شرح المذهب والبحر.

(٦) السادسة: أن لا يفتى في حال تغير خلقه وتشغل قلبه كغضب وجوع وعطش وحزن وفرح وغير ذلك، كما في شرح المذهب والبحر

(٧) السابعة: أن يغلف للزجر متاولاً. كما إذا سأله من له عبد عن قتله، وخشى أن يقتله، جازله أن يقول له: "إن قتلته قتلناك" متاولاً لقوله عليه السلام: من قتل عبده قتلناه، (١) وهذا إذا لم يترتب على إطلاقه مفسدة. كذا في البحر

(٨) الثامنة: أن يتبرع بالفتوى ولا يأخذه الأجرة. نعم، جازله قبول الهدية. ذكر العلامة الشامي في قضاء رد المحتار عن بعض الشافعية: لا يلحق بالقاضي في ماذكر المفتى والواعظ ومعلم القرآن والعلم، لأنهم ليس لهم أهلية الإلزام والأولى في حقهم إن كانت الهدية لأجل ما يحصل منهم من الإفتاء والوعظ والتعليم علم القبول ليكون علمهم خالصاً لله تعالى، إن أهدى إليهم تحيياً وتودداً لعلمهم وصلاحتهم فالأولى القبول. وأما إذا أخذ المفتى الهدية ليرخص في الفتوى فإن كان بوجه باطل فهو رجل فاجر، يبدل أحكام الله تعالى ويشتري به ثمناً قليلاً. وإن كان بوجه صحيح فهو مكروه كراهة شديدة. انتهى كلامه وقواعدنا لا تأباه. ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم وأما إذا أخذ، لا ليرخص له، بل لبيان حكم شرعي فهذا ما ذكره أولاً، وهذا إذا لم يكن بطريق الأجرة، بل مجرد هدية لأن أخذ الأجرة على بيان الحكم الشرعي لا يحل عندنا، وإنما يحل على الكتابة لأنها غير واجبة عليه، انتهى ما في رد المحتار. وفي قضاء البحر: وعلى الإمام أن يفرض لمدرس ومفت كفاية. وفي لسان الأحكام في آداب القضاء: يجوز للقاضي أخذ الأجرة على كتبه السجلات والمحاضر وغيرها من الوثائق بمقدار أجرة المثل وذلك لأن القاضي إنما يجب عليه القضاء. ولا بأس للمفتي أن يأخذ شيئاً على كتابة جواب الفتوى، وذلك لأن الواجب على المفتي الجواب باللسان دون الكتابة بالبنان. وفي

تكملة رد المحتار قبيل كتاب الشهادات: لا يجب عليه دفع الرقعة ولا أن يفهمه ما يشق عليه. وفيها أيضاً: والحاصل أن على المفتي الجواب بأي طريق يتوصل به إليه، وكل ما لا يتوصل إلى الفرض إلا به فهو فرض. وحيث كان في وسع المفتي الجواب بالكتابة لا باللسان وجب عليه الجواب بها، حيث تيسرت إليه بلا مشقة عليه بأن أحضرها له السائل، ولا يلزم للمفتي بذلها من عنده له. وهذا كله إذا تعين عليه الإفتاء ولم يكن في البلدة من يقوم مقامه في ذلك. انتهى وفي شرح التنوير في مسائل شتى من كتاب الإجارة: ويستحق القاضي الأجر على كتب الوثائق والمحاضر والسجلات قدر ما يجوز لغيره كالمفتي فإنه يستحق أجر المثل على كتابة الفتوى لأن الواجب عليه الجواب باللسان دون الكتابة بالبنان، انتهى ما في شرح التنوير. وفي رد المحتار عن جامع الفصولين: وإنما أجر مثله بقدر مشقته أو بقدر عمله في صنعه أيضاً كحكاك (للأتمد وغيرها) وثقاب يستأجر بأجر كثير في مشقة قليلة. انتهى قال بعض الفضلاء: أفهم ذلك جواز أخذ الأجرة الزائدة وإن كان العمل مشقته قليلة ونظرهم لمنفعة المكتوب له. انتهى قلت: ولا يخرج ذلك عن أجرة مثله فإن من تفرغ لهذا العمل كثقاب اللآلي مثلاً لا يأخذ الأجر على قدر مشقته فإنه يقوم بمؤنته ولو أزمناه ذلك لزم ضياع هذه الصنعة فكان ذلك أجر مثله. انتهى ما في رد المحتار هامش الدر المختار.

(فائدة) ولا ضمان على المفتي إذا أخطأ. لما رواه أبو داود عن جابر: خرجنا في سفر فأصاب رجلاً منا حجر فشجه في رأسه ثم احتلم فسأل أصحابه، فقال: هل تجدون لي رخصة في التيمم، قالوا: ما نجد لك رخصة وأنت تقدر على الماء فاغتسل، فمات فلما قدمنا على النبي ﷺ أخبر بذلك فقال: قتلوه قتلهم الله تعالى ألا سئلوهم يعلموا، قال العلي بن سلطان محمد القاري في المرقاة: أخذ منه أنه لا قود ولا دية على المفتي وإن أفتى بغير الحق. انتهى

(٩) التاسعة: أنه لكل بلد اصطلاح في اللفظ فلا يجوز أن يفتي أهل بلد بما يتعلق باللفظ من لا يعرف اصطلاحهم كالأيمان والإقرار ونحوهما، كما في البحر وشرح المذهب.

(١٠) العاشرة: أنه ينبغي، أن يجزم بما هو الراجح، فإن لم يعرفه توقف كما في شرح المذهب والبحر

(١١) الحادية عشرة: ما في البحر: أفتاه ثم رجع قبل العمل كف عنه وكذا إذا نكح امرأة قبفتوا ثم رجع،

لزمه فقهائهم ورجع بعد العمل وقد خالف دليلاً قاطعاً نقضه وإلا فلا. وعلى المفتي إعلامه برجوعه قبل العمل وكذا بعده إن وجب النقص وإن أئلف بفتواه لا يفرم ولو كان أهلاً. انتهى بحذف يسير. وفي شرح المذهب عن الأستاذ أبي إسحاق: أنه بضمن إن كان أهلاً للفتوى ولا يضمن إن لم يكن أهلاً لأن المستفتي قصر.

(١٢) الثانية عشرة: مافى شرح المذهب يلزم للمفتي أن يبين الجواب بياناً يزيل الإشكال وإذا كانت في الرقعة مسائل فالأحسن ترتيب الجواب على ترتيب السؤال، ولوترك الترتيب فلا بأس. وإن أراد جواب ما ليس في الرقعة فليقل وإن كان الأمر كذلك فجوابه كذا. واستحب العلماء: أن يزيد على مافى الرقعة ماله تعلق بهام ما يحتاج إليه السائل لحديث: هو الطهور مآءه الحل ميتته. وبمعناه في البحر

(١٣) الثالثة عشرة: أنه ينبغي أن يأخذ الورقة بالحرمة ويقراء المسئلة بالبصيرة مرة بعد مرة حتى يتضح له السؤال ثم يجيب. ويقدم السابق وإن تساو وأرجه السابق قدم بالقرعة، نعم يجب تقديم نساء ومسافرين تهينوا أو تضرروا بالتخلف إلا أن ظهر تضرر غيرهم بكثرتهم. ولا يميل إلى الأغنياء وأعوان السلطان والأمراء. وينبغي أن يكتب في أول الجواب ﴿الحمد لله﴾ وعقيب جوابه ﴿والله أعلم﴾ أو نحوه وقيل في العقائد: يكتب ﴿والله الموفق﴾ ونحوه. كما في البحر ولا ينكر أن يذكر المفتي في فتواه الحجة إذا كانت نصاً واضحاً مختصراً. قال الصميري: لا يذكر الحجة إن افتى عامياً، ويذكرها إن افتى فقيهاً كما في شرح المذهب. وينبغي إذا ضاق موضع الجواب أن لا يكتب في رقعة أخرى خوفاً من التلبس. كما في شرح المذهب وبمعناه في البحر. وليكتب بعد الفتوى "كتبه: فلان أو فلان بن فلان" كما في شرح المذهب.

(١٤) الرابعة عشرة: وفي البحر: لا يجب الإفتاء فيما لا يقع. انتهى لما رواه أبو داود وغيره في باب اللعان: أن رسول الله ﷺ كره المسائل وعابها أي كره أن يستل أمراً فيه فاحشة ولا يكون إليها حاجة. كما في شروح البخاري نعم، يجب الإفتاء فيما يقع. لما رواه الترمذي في حديث الدجال: قلنا: يا رسول الله ﷺ ما لبث في الأرض بمقال: أربعون يوماً يوم كسنة ويوم كشهر ويوم كجمعة وسأثر أيامه كأيامكم، قلنا: يا رسول الله ﷺ فذلك اليوم الذي كسنة أي كميناً فيه صلوة يوم؟ قال: لا أقدر والله قلره.

(١٥) الخامسة عشرة: أنه ينبغي أن يحفظ في دفتر دار الإفتاء مثل ما كتبه المستفتي وما أجابه

بأعيانهم مرسوماً بالرقوم المنتظمة المرتبة، أمناً من التغير والتزوير، وذخراً لأهل العلم، ثم يعيد الأصل إلى المستفتي مرسوماً برقم الدفتر ومختوماً بختم دار الإفتاء.

(١٦) السادسة عشرة: مافى البحر: أنه لا يكتب خلف من لا يصلح للإفتاء ولا يفتي معه، بل له أن يضرب عليه بأمر صاحب الرقعة، ولولم يستأذنه في هذا القدر، جاز أن أمن الفتنة، وليس له حبس الرقعة. انتهى مع بعض التوضيح.

الفصل التاسع

في أحكام المستفتي وآدابه

- (١) إحداها: أنه يجب عليه أن يستفتي من عرف عمله وعدالته ولو بإخبار ثقة عارف أو باستفاضة وإلا بحث عن ذلك، فلو خفيت عدالته الباطنة اكتفى بالعدالة الظاهرة.
- (٢) والثانية: أنه جاز له أن يعمل بفتوى عالم مع وجود أعلم جهلة. فإن اختلفا ولا نص قدم الأعلم، وكذا إذا اعتقدا أحدهما أعلم أو أروع، ويقدم الأعلم على الأروع.
- (٣) والثالثة: أنه لو أجيب في واقعة لا تتكرر، ثم حدثت لزوم إعادة السؤال إن لم يعلم إستناد الجواب إلى نص أو إجماع.
- (٤) والرابعة: أنه إن لم تظمن نفسه إلى جواب المفتي استحب سؤال غيره ولا يجب.
- (٥) والخامسة: أنه يكفي المستفتي بعث رقعة أو رسول ثقة هذا كله ما خوذ من البحر
- (٦) والسادسة: أنه يجب عليه الرحيل إلى من يفتيه إن لم يجد ببلده من يستفتيه. وقد رحل خلائق من السلف في الحديث الواحد والمسئلة الواحدة كما في كتاب العلم من صحيح البخاري.
- (٧) والسابعة: أنه لا يستل المفتي وهو قائم أو مشغول بما يمنع تمام الفكر.
- (٨) والثامنة: أن يتأدب مع المفتي ويبجله في خطابه وجوابه، وأن لا يقول إذا أجابه هكذا قلت أنا
- (٩) والتاسعة: أنه لا يطالبه بدليل فإن أراد في وقت آخر.

(١٠) والعاشر: أنه ينبغي أن يكون كاتب السؤال من أهل العلم ممن يحسن السؤال ويبين موضع السؤال ويثبت فيه ويصلح لحناً فاحشاً ويشغل بياضاً بخطه.

(١١) والحادية عشر: أن يشاور فيما يحسن إظهاره من حضر متأهلاً، هذا أيضاً مأخوذ من البحر، إلا أنني زدت عليه بعض الكلمات إيضاحاً.

الفصل العاشر

في ترجمة رأس المفتين الإمام أبي حنيفة رحمه الله

إعلم! أن إمام الأئمة وسراج الأمة: اسمه: النعمان بن ثابت بن زوطى بن ماه. وزوطى من أهل كابل، وقيل: من أهل الأنبار بلدة بعراق، كان مملوكاً لبني تيم الله فاعتق. وقيل: أنه النعمان بن ثابت بن النعمان بن المرزبان من أبناء فارس من الأحرار. وولد أبوه ثابت في الإسلام، ووصل هو إلى خدمة على المرتضى كرم الله وجهه وهو صغير فدعاه بالبركة فيه وفي ذريته، كذا في تهذيب الكمال. وذكر فيه: عن إسماعيل بن حماد بن أبي حنيفة رحمه الله تعالى نحن من أبناء فارس الأحرار ما وقع علينا رق قط. ونقل في مفتاح السعادة: أن ثابتاً توفي وتزوج أم الإمام أبي حنيفة الإمام جعفر الصادق وكان الإمام أبو حنيفة صغيراً. وتربى في حجر الإمام جعفر الصادق وهذه منقبة عظيمة له. إنتهى ولم يكن له ولد إلا حماد، وسمى بأبي حنيفة لأنه أول من وضع أصول الإجتهد، ورأى الملة الحنفية البيضاء. وقيل: سمي به لأن الحنيفة في لغة العراق الدواة، وكان الإمام يلازمها معه. وقيل: في وجه التسمية غير ذلك، وتام الكلام في خيرات الحسان للعلامة أحمد بن حجر المكي. ولد بالكوفة: سنة ثمانين (٨٠هـ)، وتوفي ببغداد في رجب سنة خمس وثمانين (١٥٠هـ). قيل: مات في السجن. وقيل: لم يمت في السجن. وقيل: أنه دفع إليه قدح فيه سم فامتنع، وقال: لا أعين على قتل نفسي فصب في فيه قهراً. غسله قاضي القضاة الحسن بن عمارة وصلى عليه. صلى عليه خمس مرات من كثرة الإزدحام. وحز من صلى عليه مقدار خمسين ألفاً. وآخرهم صلى عليه حماد ابنه، وجاء الملك منصور فصلى على قبره وكان الناس يصلون على قبره إلى عشرين يوماً، كذا في مفتاح السعادة وتاريخ ابن خلكان، وتهذيب الكمال للمزى.

واختلف في طبقته: فقيل: كان في أيامه أربعة من الصحابة (رضى الله تعالى عنهم) أنس بن مالك رضي الله عنه بالبصرة، وعبد الله بن أبي أوفى رضي الله عنه بالكوفة، وسهل بن سعد الساعدي رضي الله عنه بالمدينة، وأبو الطفيل عامر بن واصل رضي الله عنه بمكة، ولكن لم يلق أحداً منهم ولا أخذ منهم، أي هو من أتباع التابعين، عال إليه صاحب المشكوة في الإكمال والحافظ ابن حجر في تقريب التهذيب وابن خلكان في تاريخه. وقيل: أدرك بالسن الصحابة، ورأى أنس بن مالك غير مرة لما قدم الكوفة، وهذا هو الصحيح الذي ليس مناسواً إلا غلط. وقد نص عليه الخطيب البغدادي والدارقطني وابن الجوزي والنووي والذهبي والسيوطي وابن حجر العسقلاني في جواب سئل عنه كمافي مقدمة عمدة الرعاية، فهو من التابعين الذين ثبت لهم الرؤية دون الرواية والسماع. وقيل: أنه من التابعين الذين ثبت لهم الرؤية والرواية، جمع الحافظ أبو معشر عبد الكريم بن عبد الصمد الطبري رسالة ذكر فيها الروايات التي سمعها الإمام أبو حنيفة من الصحابة، منها: ما نقل عنه السيوطي في تبييض الصحيفة: أبو حنيفة عن أنس بن مالك، قال: سمعت النبي ﷺ يقول: طلب العلم فريضة على كل مسلم، وصححه، والحافظ المزى حسنه لتعدد الطرق. وأثبت العيني سماعه لجماعة من الصحابة ورده عليه صاحبه الشيخ قاسم الحنفي. وبالجمله أنه من التابعين الذين ثبت لهم رؤية الصحابة دون الرواية والسماع. ورواية الطبري محمولة على الإرسال والإنقطاع على أصل البخاري دون أصل مسلم، فافهم.

وأما مشايخه فكثيرون: علم منهم في تهذيب الكمال أزيد من خمس وستين. منهم نافع مولى ابن عمرو وموسى بن أبي عائشة وحماد بن أبي سليمان وابن شهاب الزهري وعكرمة مولى ابن عباس، وقال الذهبي: عامر بن شراحيل من أكبر شيوخ أبي حنيفة، وذكر العلي بن سلطان محمد القاري في شرح مسند أبي حنيفة: أن عدد شيوخه أربعة آلاف، وفي مفتاح السعادة: قد عدد مشايخه فبلغ أربعة آلاف شيخ.

وأما تلامذته فخلق كثير: منهم: زفر وأبو مطيع والحسن بن زياد ومحمد بن الحسن وأبو يوسف ووكيع بن الجراح وعبد الله بن المبارك ومكي بن إبراهيم وزيد بن هارون وعبد الرزاق بن همام ويحيى بن سعيد القطان.

واما تاليفاته فكثيرة: كما يشير اليه مارواه الحافظ الذهبي عن عبدالعزيز

الدروردي: كان مالك ينظر في كتب أبي حنيفة ويتنفع بها منها كتاب الآثار. قال السيوطي في تبليغ الصحيفة: أنه أول كتاب دون على الأبواب الفقهية وهكذا ذكر الموفق المكي في مناقب أبي حنيفة. وذكر أيضاً: انتخب أبو حنيفة الآثار من أربعين ألف حديث. انتهى وله نسخ نسخة الإمام أبي يوسف ونسخة الإمام محمد بن زفر. وفي مقدمة عمدة الرعاية: واما تصانيف أبي حنيفة فذكرها منها: الفقه الأكبر وكتاب الوصية وكتاب العالم والمتعلم وغير ذلك. انتهى واما مسند أبي حنيفة فليس من تاليفاته، بل هو مروياته التي جمعها المحدثون مثل أبي نعيم الأصفهاني والحافظ ابن عساكر والحافظ ابن منده وغيرهم. بلغ عدده إلى عشرين مسنداً، ثم جمع العلامة الخوارزمي كلها في تاليف واحد سماه جامع مسانيد الإمام الأعظم.

واما مناقبه فأكثروا من أن تحصى: منها: ما أشير اليه فيما رواه الشيخان: عن أبي هريرة رضي الله عنه: لو كان الإيمان عند الثريا لتناوله رجال من أبناء فارس. أي من العجم ولعل طريق تناول التلقف كما هو معروف عند أهل الرياضة. ومنها: أنه أول من دون الفقه ورتبه أبو أبان وكتباً. كذا في الخيرات الحسان للعلامة ابن حجر. ومنها: اشتهاه مذهبه في عامة بلاد المسلمين. ومنها: شيوع مذهبه على سبيل شيوع الإسلام رغم الأتوف الحساد. ومنها: ما أمر به تابعي. ومنها: حكم السلاطين السالفة بفقهاء غالباً دون فقه غيره.

أما ما نقموا عليه

(١) لمنه: ما قال النسائي في كتابه المسمى بالضعفاء: نعمان بن ثابت أبو حنيفة ليس بالقوي في الحديث. قلنا: أولاً أن الأصل أن من كانت إمامته وعدالته معطرة فلا يؤثر فيه جرح الآحاد، كما صرح جوابه وإلا فقد جرح يحيى بن معين الإمام الشافعي، والكرابي سي الإمام أحمد، والذهلي البخاري، والإمام أحمد الإمام الأوزاعي، وابن حزم النرملدي، وابن ماجه، ورمى النسائي بالتشيع فيلزم أن يكونوا مجروحين. وثانياً: أن موثقوه أكثر من جارحيه، وثقه شعبة ويحيى بن سعيد القطان

ويحيى بن معين وعلي بن المديني وعبد الله بن المبارك ومكي بن إبراهيم وسفيان الثوري وسفيان بن عيينه وو كيع بن الجراح والإمام الشافعي وغيرهم، وضعفه النسائي والإمام البخاري والدارقطني والحافظ بن عدي قبل التلمذ على الطحاوي، فيختار التعديل على الجرح كما صرح به الخطيب في الكفاية. وثالثاً: أن التعديل مقدم على الجرح الغير المفسر كما في مقدمته من الصلاح. فان قيل: ذكر الذهبي في ميزان الاعتدال: أن نعمان بن ثابت إمام أهل الرأي، وضعفه النسائي وابن عدي والدارقطني وآخرون. قلنا: ليست هذه العبارة عبارة الذهبي بل هو الحاق من البعض. يدل عليه أن الحافظ الذهبي صرح في مقدمة الميزان على أنه لا يذكر في هذا الكتاب الأئمة الأجلاء مثل الإمام أبي حنيفة، وصرح باسمه رضي الله عنه، وألف لتذكرتهم تذكراً للحفاظ، ومدح فيه أبا حنيفة وأثنى عليه. ويدل عليه أن بعض النسخ لم يوجد فيها هذه العبارة، كما صرح به الشيخ عبد الفتاح في هامش الرفع والتكميل، ويدل عليه أيضاً أنه ألف كتاباً في مناقب أبي حنيفة.

(٢) ومنه: ما قال الدارقطني في سننه في نقد حديث: من كان له إمام فقرأه الإمام له قراءة. لم يسنده عن موسى بن أبي عائشة رضي الله عنها غير أبي حنيفة والحسين عمارة وهما ضعيفان وقدم جوابه.

(٣) ومنه: ما ذكره الإمام البخاري في التاريخ الصغير: عن نعيم بن حماد: أن سفيان الثوري لما بلغه موت أبي حنيفة، قال: الحمد لله كان ينقض الإسلام عروة عروة، ما ولد في الإسلام أشتم منه، قلنا: كان نعيم بن حماد متعصباً في حق أبي حنيفة، قال الحافظ ابن حجر: يروي حكايات في ثلب أبي حنيفة كلها كذب

(٤) ومنه: ما ذكره الساجي من سفيان الثوري: استتيب أبو حنيفة مرتين، لأنه قال: القرآن مخلوق. قلنا: أولاً: قال ابن عبد البر: الساجي ممن كان ينافس أصحاب أبي حنيفة، واما محمد بن يونس، فان كان الكريمي البصري، فقال الذهبي: أحد المتروكين. وقال ابن عدي: أنهم بالوضع. قلت: وإن كان غيره فالجواب عنه كالجواب عن النسائي. وثانياً: أنه روى البيهقي بإسناده: عن أبي يوسف كلمت أبا حنيفة سنة جرداء، في أن القرآن مخلوق أم لا؟ فاتفق رأيه ورأى علي أن من قال: القرآن مخلوق فهو كافر، قال البيهقي: رواه كلهم ثقات.

(۵) منہ: مانقلہ ابن خلکان عن بعض الناس: أن أبا حنيفة لم يحفظ إلا سبعة عشر حديثاً. قلنا: هذا إفراد بلا إمتراء، كيف؟ وإنه مجتهد وفافاً. وتلمذ على أربعة آلاف شيخ، وألف كتاب الآثار وانتخبه من أربعين ألف حديث، وجمعت مروياته في المسانيد وتمسك بالأحاديث وأجاب عن أحاديث الخصم. فالفهم وحقيقة الأمر: أنه كان الغالب عليه الاستبطاء وفقه القرآن والحديث، ولا يسرد الأحاديث كسر دأهل الحديث، فلم يرو عنه من كان طالب الخلفاء دون الفقه

(۶) منہ: أنه رمى بالإرجاء، وما به الشيخ عبد القادر الجيلی وغيره قلنا: أصحاب أبي حنيفة كلهم على خلاف رأى الإرجاء، بل كان أبو حنيفة مرجئاً، لكان أصحابه على رأيه. وحقيقة الأمر: أن الإرجاء إرجاء، إن أحدهما: الإرجاء بمعنى تأخير العمل وإخراجه عن الاعتداد، بحيث لا يخرج تارك العمل عن الإيمان المنجى ولا عن الإيمان المعلى ولا شك في كون هذا الإرجاء بدعة سيئة. وثانيهما: الإرجاء بمعنى تأخير العمل وإخراجه عن حقيقة الإيمان وأجزائه بحيث لا يخرج تارك العمل عن الإيمان المنجى وإن كان يخرج عن الإيمان المعلى. ولا شك في كون هذا الإرجاء حقاً. كما لا شك في كون عدم الفارق بينهما خطأ أو مبغضاً.

(۷) منہ: أنه يقدم القياس على الحديث. قلنا: هذا إفراد بلا إمتراء، كان يقدم الحديث وإن كان ضعيفاً على القياس، كما في مسألة نقض وضوء المصلى بالقهقهة، كما مر في الفصل السادس: عن ابن عبد البر وأبي جعفر الشيرازي. وحقيقة الأمر: أنه ماترك حديثاً لا لحديث معارض له. كما في مسألة رفع اليدين. وكان يرجح من الحديثين المتعارضين ما يؤيده القياس كما في مسألة عدم صحة الصلوة عند الشروق دون الغروب. وكذا يرجح من معاني الحديث ما يؤيده القياس كما في مسألة نكاح المحرم بالحج أو العمرة. كما في مسألة نضح بول الصبي. من أراد الإطلاع على تفصيل هذه المسائل فليراجع إلى منهاج السنن شرح الجامع السنن للترمذی. ولعمري! أنه أحدث للدين ما هو خير وأسهل وأفيد للأمة، ولم يحدث في الدين ما ليس منه. هذا آخر ما أردت إيراده، والله مدد ولا أخراً. وصلى الله تعالى على سيدنا خير خلقه محمد وآله وأصحابه وأتباعه أجمعين.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فتاویٰ دیوبند پاکستان المعروف بفتاویٰ فریدیہ (جلد اول)
الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام علي سيد الانبياء والمرسلين
وعلي آله واصحابه واتباعه اجمعين.

اسلام د ژوند په هر اړخ باندې احاطه کونکې دې دهر ورځې د حوادثو او واقعاتو متعلق راهنمائي کوي. د قرآن او احاديثو نصوص محدود دي او مسئلې او حوادث (نوي نوي مسئلې) لا محدود دي. حضرت زید بن ثابت رضي الله عنه فرمائي چې ما د پیغمبر صلی الله علیه و آله نه اوریدلي فرمائي ئې! (رب حامل فقه غیر فقیه و رب حامل فقه الی هو افقه منه. (ترمذی)، څه کسان راشي چې د فقهې او حدیثونو روایت کونکي وي لیکن هغوي فقیه نه وي او څه حاملین فقه داسې وي چې د هغوي طرف ته تلل کیدي شي چې هغې ددوي نه زیات پوهه وي.

نوپه داسې صورت کښې د نصوصو عبارت، اشارت، دلالت، او اقتضاء، بنیاد جوړولې شي او د مسائلو استنباط کولې شي چې دهغې دپاره تیز نظر مضبوط بصیرت او ښه ملکه دا جهاد او فقاها ته ډیر زیات ضرورت وي.

الحمد لله جامع دارالعلوم حقانيه په علوم دينيه کښې دخپل عظمت او شرافت او مضبوط علمی مقام په بنا باندې په ټول عالم کښې شهرت او مقبوليت لري. او د الله تعالی په خصوصي مهربانو کښې د اهم دي چې د دارالعلوم دارالافتاء ته هم په په فقه او فتاوی کښې د قيادت حیثیت حاصل دي لکه څنگه چې قضاء او افتاء یو نازک دمه واري ده دغه شان ددې شرائط او صفات هم نازک او حساس دي. نو دې دپاره د یو داسې شخصیت ضرورت وي چې صرف دا نه چې د فقهې په جزئیاتو باندې ژور نظر لري او د قرآن او سنت نه په استنباط او استخراج باندې پوره ملکه حاصله وي بلکه چې هغه ته تبحر علمي. ژور نظر، د کتاب او سنت په وسیع او قسما قسم زړو او نوو ذخیره باندې ورته کامل عبور حاصل وي ډیره مطالعه ئې وي د پیغمبر صلی الله علیه و آله د کلام او احکام مزاج او روح ته د رسیدلو ښه ذوق او صلاحیت واله قوت نه هم مالا مال وي چې د مکتب او مدرسي د رسمي تعلیم وتعلم نه زیات به ئې د اولیاء الله د فیضونو نظر. د قدرت د طرفه ورته خصوصي ورکړي وي. او د زړه او ذهن استعداد او پرواز ورته حاصل وي. نو د حقانيه پشان د علمي مرکز دارالافتاء دپاره د یو داسې سړي ضرورت وو چې ددې اوصافو سره

سره په خپل ذات کښې هم ډیو مستقل علمي ادارې او مرکزي حیثیت مالک وي. چونکه حضرت صاحب دامت برکاتهم په طالب علمي په زمانه کښې هم د امین الله فی الارض حضرت مولانا نصیرالدین غورغشتوي رحمته الله علیه نه د کړې شوی استفتاگانو جوابونه ورکول، بیا د ۱۳۷۳ هـ نه تر ۱۳۸۲ هـ پورې د اکوړه خټک په مشهوره دیني درسگاه جامعه اسلامیه کښې نهه کاله پورې په حیثیت د مدرس اعلی، شیخ الحدیث او مفتي خدمات پوره کړل، په جامعه کښې ئې هر قسم کتابونه اوښودل چه په هغې کښې ترمذي شریف ټول سره د شمائل ترمذي، ابو داؤد د شریف مسلم شریف، موطاء امام مالک رحمته الله علیه موطاء امام محمد رحمته الله علیه سنن، مشکوٰۃ شریف جلالین، بیضاوی شریف، هدایه، مطول، قاضي، مسلم الثبوت، حمد الله، صدری او شرح جامي د یادولو قابل دي، پیادري کالو پورې په دارالعلوم اسلامیه چارنده کښې د صدر المدرسين، شیخ الحدیث او مفتي په عهدو پاتې شو، بیا د ۱۳۸۵ هـ مطابق ۱۹۲۲ء نه واخلې تر ۱۹۹۲ء پورې، د حضرت صاحب ذات د برکتونو نه ډک د دارالعلوم حقانیه د جاذبیت او مقبولیت علامت جوړ شو. په خپل ملک او بهر ملکونو کښې عموماً په اختلافی مسئلو کښې د حضرت صاحب فتویٰ آخري خبره (قول فیصل) گنرلې کېږي. په سپریم کورټ او صوبائي هائي کورټونو چه د افغانیانو په علاقه کښې د ټولو نه مخکښې حضرت صاحب فتویٰ آخري خبره (قول فیصل) گنرلې کېږي. په سپرین کورټ او صوبائي هائي کورټونو کښې د حضرت صاحب فتوو ته قانوني حیثیت حاصل دي یو نبرک عالم دین او فرمائیل چه د افغانیانو په علاقه کښې د ټولو نه مخکښې حضرت صاحب د فتویٰ بنیاد کیښودو وو، علامه قاضي فضل الله (مقیم امریکه) په خپل یو مکتوب کښې لیکونکې دي، حضرت الاستاذ شیخ الحدیث مولانا محمد فرید صاحب یقیناً چه په دې زمانه کښې فرید العصر او بخاري زمانه دي، په نن وخت کښې دوی سلفو او خلفو حجت او یادگار دي مفتی صاحب حقیقتاً وارث الانبیاء دي چه د رسول کریم صلی الله علیه و آله وسلم درې بنیادی ذمه دارئ وي یعنی (یتلو علیهم آیاته و یعلمهم الکتاب د شریعت تعلیم و الحکمة) سیاست (ویسز کیهم) ترکیه نفس یا طریقت او حضرت صاحب دامت برکاتهم دا درې واړه د خپلې سینې سره لگولې دي، او د اسلافو نمونه جوړ شویده، مونږ د حضرت صاحب ذات په نن زمانه کښې د حق یوه خصوصي نښه گنرلې د دارالعلوم حقانیه باني شیخ الحدیث مولانا عبدالحق رحمته الله علیه

به فرمائیل چه مفتي صاحب د دارالعلوم حقانیه روح روان دي هم دا وجه ده چه دوي په یو وخت د دارالعلوم حقانیه د شیخ الحدیث او مفتي اعظم په عهدو باندې پاتې شو او د شیخ الحدیث مولانا عبدالحق رحمته الله علیه د وفات نه پس د دارالعلوم حقانیه د وره حدیث شریف ته دومره مشهورتیا حاصله شوه چه په ټول ملک کښې د حدیثو طالبانو کښې د ټولونه زیاتو طالبانو راتگ دلته شروع شو. اودغه شان د طالبانو شمیر اووه سوو ته اوړسیدو، او ورسره ورسره دده د تعلیم او تربیت او د فتاواؤ په رنر آ کښې یو لوڼې جماعت ته د مفتیانو جوړلو سعادت هم نصیب شو.

په دارالعلوم کښې دده دور کړې شوو فتوو شمیر پنځوس زره ښودلې شی اودغه شان د غیر مندرج شوو فتاواؤو شمیر شل زره ته رسیږي چه حضرت صاحب به په کور کښې یا نورو ځایونو کښې لیکلي چه د هغې د لیکلو پوره اهتمام نه وو د دینه علاوه د جامعه اسلامیه اکوړه خټک او چارنده د دولسو کالو فتاوي هم دي دیو محتاط اندازې مطابق د ټولو تعداد څه کم وزیات یو لاکه ته رسیږي.

په دارالعلوم کښې په د نقل فتوو خدمت بعضې اساتذه کرامو او طلبائي کرامو کولو. چه په هغې کښې دهرې فتوې سره د نقل کونکي نوم لیکلې شوې دي، په ناقلینو کښې اکثریت سره مولانا قاضي انورالدین، مولانا مفتي غلام الرحمان، مولانا عبدالحلیم کلاچوي، او د حضرت صاحب فرزندان مولانا مفتي رشید احمد حقاني او مولانا حسین احمد صدیقی مهتم دارالعلوم صدیقیه دي، د دارالعلوم حقانیه نه چه کوم رجسټر ملاؤ شو مولانا حسین احمد صدیقی صاحب دهغې فتوو ستیت او کړو او محفوظ ئې کړې، په اپریل ۲۰۰۰ء کښې د هغې په تخریج وحاشیې برابرولو او تبویب باندې دې فقیر کار اوکړو. او تقریباً د اپریل ۲۰۰۱ء پورې په یو کال کښې اولنې جلد ددې مختلفو مرحلو نه تیر شو او د لیکلو مرحله ئې شروع شوه په ترتیب او تخریج کښې د لاندینی امورو خیال ساتلې شوې دي.

(۱) مکررات پکښې حذف شوې دي.

(۲) د حضرت صاحب جوابونه پوره پوره نقل کړې شوې دي.

(۳) په استفتاء کښې څه واقعه یا حادثه خو بخوپه هغه انداز کښې پیش کړې شوې ده.

(۴) دهرې استفتاء سره د مستفتي نوم، تاریخ او د ځانې د لیکلو اهتمام کړې شوې دي، چه د عرف او زمانې او علاقې په مناسبت سره د فتوې حال معلوم وي او یو تاریخي یادگار هم وي.

(۵) په تخریج او حاشیو کښې د معروف او متداولو کتابونو خصوصیت سره خیال ساتلې شوې دي.

(۶) په بعضې ځایونو د حضرت مفتي صاحب د نقطه نظر د زیات وضاحت کولو دپاره دهغوي د خپلو تصانیفو او تالیفاتو نه حوالې نقل کړې شوې دي.

(۷) د امام بخاري رحمه الله په شان مخکښې وحي. کتاب الايمان او کتاب العلم شروع کړې ده بیا د جدید فتاوي په طرز باندې د ابواب الفقه نه علاوه چه څومره بابونه دي هغه په اولني جلد کښې جمع کړې شوې دي.

(۸) د بعضې ناقلینو په کوټاهې او د فوټو کاپي په وجه باندې د بعضې فتوو خط ډیر کمزوري وو نو دې وجې نه هر باب او هر کتاب تیاریدلو باندې به د دارالعلوم حقانيه استاد الحدیث والتفسیر حضرت مولانا مفتي سیف الله حقاني مدظلہ العالی په هغې نظر ثاني فرمائیل.

(۹) او کوم ځانې کښې چه به څه شک راتلونو حضرت مفتي اعظم د امت برکاتهم برکاتهم ته به رجوع کولې شوه.

(۱۰) اولني جلد چه مکمل شو نو مفتي اعظم د امت برکاتهم ته پیش کړې شو هغوي په ټول جلد باندې نظر واچولو او د بعضې ځایونو تصحیح ئې اوکړه.

په آخره کښې عرض دي. اگر چه د محنت د حد پورې خو څه کوټاهي نه ده شوي د فتوي اصل مقصد حکم بیانول دی مضمون نگاري، د تصنع او تکلف سره ګډول او پیچیده الفاظو پسي لګیدل او فصاحت او بلاغت اظهار کول نه وی بیا هم که چاته په یو ځانې کښې غلطې په نظر راغله نو په اولني فرصت کښې مونږ ته اطلاع زاکړئ چه په راتلونکې ځل باندې د دې غلطۍ ازاله او کرېشي. پروردگار عالم ته مونږه لاس په دعا یو چه کومو ملګرو بالخصوص محترم جناب سید الرحمان صاحب چه هغوي په اردو ګرائمز او محاوراتو کښې د خپل طاقت مطابق کوشش کړې دي. محترم مولانا امداد الله حقاني، مولانا سعد الاحد حقاني، مولانا سید نواز حقاني، مولوی ولی الزمان صدیقی، او مولوی ولی الرحمن صدیقی صاحب چه هغوي په کتاب پروف او نورو مرحلو کښې خدمات او کړل، الله تعالی دې ددوي کوششونو ته قبولیت نصیب کړي. او الله تعالی دې ددې ټولو په علم او عمل کښې برکتونه واچوي، آمین.

طالب دعا:

محمد وهاب منګلوري عفي عنه

فاضل و متخصص دارالعلوم حقانيه اکوړه خټک

خادم افتاء و تدریس دارالعلوم صدیقیه زروبي ضلع صوابی

کتاب

الايمان والعقائد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب الایمان والعقائد

باب بدء الوحي

د اولنی وحی حالت:

سوال: علمائی دین دے مسئلے بارہ کنبی خہ فرمائی چہ د وحی اولنی حالت خہ وو؟ د لیکلو پہ شکل یا د حضور ﷺ پہ زہ مبارک باندی د الہام پہ صورت کنبی، اوپہ دریم خل چہ کوم ایتونہ لوستلی شوی وو هغه پیغمبر ﷺ خنگہ لوستلی وو؟

المستفتی: مولانا سعد الرشید زیارت کاکا صاحب نوشهره.

الجواب: د قرآن مجید د وحی کیفیت دا وو چہ حضرت جبرائیل علیہ السلام به لوستلو او پیغمبر ﷺ به اوریدلو او د اولنی وحی نه مراد هغه وحی ده کومہ چہ جبرائیل علیہ السلام به دریم خل، اقراء، ته تر ما لم یعلم پوری اولوستلو او حضور ﷺ واوریده. کما صرح به فی اول صحیح البخاری، (۱)

رحمانی وحی بند او د شیطان گمراه کول جاری دی

سوال: علمائی دین او شرع متین ددی مسئلے پہ بارہ کنبی خہ فرمائی چہ آیا وحی رحمانی بنده شوی ده او وحی شیطانی به تر قیامت پوری جاری وی نو آیا د اظلم نه دی؟ (نعوذ بالله)

المستفتی: مولانا عبدالستار تاؤن شپ لاهور... یکم ذیقعدہ ۱۴۰۲ھ

﴿۱﴾ عن عائشة أم المؤمنين رضي الله عنها وهولی غار حراء فجاءه الملك فقال اقرأ فقال فقلت ما انا بقارئ قال فاخذني فغطني حتى بلغ مني الجهد ثم ارسلني فقال اقرأ فقلت ما انا بقارئ فاخذني فغطني الثانية حتى بلغ مني الجهد ثم ارسلني فقال اقرأ فقلت ما انا بقارئ قال فاخذني فغطني الثالثة ثم ارسلني فقال اقرأ باسم ربك الذي خلق الانسان من علق اقرأ وربك الاكرم. فرجع بها رسول الله ﷺ يرجف فؤاده فدخل على خديجة بنت خويلد الخ الحديث.

(صحیح البخاری صفحہ ۲ جلد ۱ باب کیف کان بدء الوحي الى رسول الله ﷺ)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ①

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ② مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ③ ط

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ④ ط

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ⑤ ط

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ⑥ غَيْرِ

الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ⑦ ع

الجواب: حُکْم چہ رحمانی وحی تر قیامتہ پورے دھری زمانی د اصلاح دیارہ کافی دہ (۱) نو ددی پہ بندیدلو کنبی د ظلم بوئی پورے نہ کیدل ثابت شو او شیطان تہ خود دھری زمانی د گمراہ کولو دیارہ د نوے چلونو ضرورت دی (۲)

باب الایمان

د یو عیسائی د ایمان پہ تعریف باندی اعتراض جواب

سوال: یو عیسائی دا اعتراض کری کہ چرتہ حُکْم د مولانا مفتی محمود صاحب پہ لاس باندی اسلام قبول کرم نود بریلویانو او اهل حدیثو پہ نزد بہ بیاهم کافریم حُکْم چہ اسلام یو عالمی مذهب منلو والا خلقو د مسلمان او ایمان یو جامع تعریف اونه کرلو خوک وائی چہ چاپہ اللہ، فرشتو، پیغمبرانو، کتابونو او آخرت باندی، ایمان او ساتلو هغه مسلمان دی او بعضی وائی چہ پہ شهادتینو او پہ ورخ د آخرت باندی ایمان لری او قبلی طرف تہ مخ کولوسرہ مونخ کوی لهذا عرض دادی چہ دایمان متفقہ تعریف حُکْم دی؟

المستفتی: مجاہد امر تسری بازار گنج مغل پورہ لاہور.

جواب: خبر شئی چہ د ایمان پہ تعریف کنبی معنوی او حقیقی اختلاف نشته وهو التصدیق بجمع ما جاء به النبي ﷺ مما علم مجئہ به بالضرورة. (۳) یعنی ددین ضروریات او وضاحتونہ منل، پہ نورو الفاظو کنبی داسی او وایہ، چہ اللہ تعالیٰ، فرشتی، آسمانی کتابونہ خاص طور قرآن کریم، پیغمبران وغیرہ د محمد رسول اللہ ﷺ اود صحابہ کرامو ﷺ د تشریح مطابق منل. پہ دی تعریف کنبی دھیچا اختلاف نشته. او پہ مؤمن مسلمان کید و کنبی صرف دعویٰ ناکافی دہ. حُکْم چہ ایمان او اسلام یوہ عملی معاہدہ دہ. د نصاراؤ دیارہ ضروری دہ چہ هغوی د عیسائیت داسی تعریف راوړي چہ د هغوی ټولو

﴿۱﴾ قال الله تعالى اليوم اكملت لكم دينكم واتممت عليكم نعمتي ورضيت لكم الاسلام ديناً..... الآية (پ: ۲ سورة المائدة آیت: ۳)

﴿۲﴾ قال الله تعالى قال رب فانظرنی الی یوم یبعثون قال فانک من المنظرین الی یوم الوقت المعلوم قال لبعثک لاغویہم اجمعین الاعدادک منهم المخلصین (پ: ۲۳ سورة ص آیت: ۷۹ تا ۸۳ ع: ۱۳)

﴿۳﴾ قال الحصکفی الایمان وهو تصدیق محمد ﷺ فی جمیع ما جاء به عن الله تعالى مما علم مجئہ بالضرورة وقال ابن عابدین لما علم بالضرورة انه من دین محمد ﷺ بحيث تعلمه العامة من غیر التقار الی نظر استدلال کالوحدانية والنبوۃ والبعث والجزاء ووجوب الصلاة والزکاة وحرمة الخمر ونحوها. انتهى الدر المختار مع رد المحتار صفحہ ۱۳ جلد ۱ باب المرقند.

فرقوتہ شامل وی. پہ هغوی کنبی خومره لوئی اختلاف دی پہ هغوی کنبی تراوسہ پورے د انجیل پہ تعین باندی اتفاق نشته، نود هغی پہ تشریحاتو باندی بہ حُکْم اتفاق راشی. فقط

حضور ﷺ حاضر ناظر او عالم الغیب کنرل

سوال: د حضور ﷺ حاضر ناظر کیدل د قرآن او حدیث نہ ثابت دی کہ نہ؟ او حضور ﷺ عالم الغیب کنرل څنگه دی؟

المستفتی: ملک فضل الرحمان جہلم..... ۱۱۷۷۱۹۷۲

جواب: د حضور ﷺ هر ځائی حاضر کیدل د قرآن او حدیث او فقہی سرہ متصادم دی او دهغه د ټولو غیبو څیزونو عالم الغیب کنرل کفر دی. فقط (۱)

د حضور ﷺ پوره اختیارمند اود الله د نور

نہ راوتلی حصہ منل شرک او کفر دی

سوال: یو سړي د اهل سنت والجماعت نہ دعالم کیدو دعویٰ کوی اونی کریم ﷺ حاضر ناظر، عالم الغیب، او مختار کل منی اودا وائی چہ الله تعالیٰ د نور نہ جوړ دی او حضور ﷺ د الله تعالیٰ د واحد خاص نور نہ د نور حصہ جدا شوې او جوړ شوې دی. نو آیا دا عقیدہ صحیح دہ؟

المستفتی: فضل کریم

جواب: دا سړي مشرک او کافر دی همدارنگه د عیسایانو پشان د ابن الله (الله لره ځوئی ثابتولو) قائل دی اهل اسلام او اهل سنت والجماعت ددی عقیدي نہ بیزارہ دی. (۲) وهو الموفق.

د ټولونہ مخکښي د محمد ﷺ نور پیدا کیدل اود اولیاؤ د تصرف عقیدہ

سوال: (۱) که یو سړي دا عقیدہ ساتي چہ د ټول مخلوق نہ مخکښي د حضور ﷺ نور پیدا شوې دی او ددی نور نہ عرش کرسی او قلم پیدا شوې دی دا عقیدہ ساتل شرک دی او که نہ؟ (۲) او دا عقیدہ چہ دکامل ولي د تصرف

﴿۱﴾ قال الله تعالى قل لا يعلم من فی السموات والارض الغیب الا الله. (پاره: ۲۰ سورة النمل رکوع: ۱ آیت: ۶)

وقال الله تعالى ما کان الله لیطلکم علی الغیب ولكن الله یجتبی من رسله من یشاء. (پاره: ۴ سورة ال عمران رکوع: ۹ آیت: ۱۷۹)

وفي فتاویٰ قاضیخان رجل تزوج امرأة بغير شهود فقال الرجل (بقیه حاشیہ پہ راروانہ صفحہ)

لاس د خپلو مریدانو نه لنډه نه دې ځکه چه د ولي لاس د الله تعالی لاس دې.
دا عقیده شرک دې که صحیح ده؟ بینوا و توجروا
المستفتی: نامعلوم ۱۱۳۵۱۹۸۲

جواب د نور محمدي رحمۃ اللہ علیہ دا مسئله د بعضې ضعیفو روایتونو نه ثابت ده
ددې په انکار او اقرار یا تاویل باندې څه کفر یا شرک نه لازمیږي. (۲) که د
تصرف نه مراد دا اصطلاحی تصرف یعنی توجه مرادوي نو صحیح دې (۱)
دا خو غائبانه دعا ده او که غیبی تسلط مرادوي نو دا شرک جلي (بنسکاره
شرک) دې. وهو الموفق

د مصیبت په وخت کښې د یومړي استاذ یا پیر د حاضریدلو او امداد عقیده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه څوک دا عقیده ساتي چه
دمشکل او مصیبت په وخت کښې استاذ یا پیر اگر که مړوي حاضریري او مدد

(بقیه حاشیه) والمرء خدائے راویغایر مرا گواه کردیم قالوا یكون کفرا لانه اعتقد ان رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم
یعلم الغیب وهو ما کان یعلم الغیب حین کان فی الاحیاء فکیف بعد الموت (فتاویٰ قاضیخان علی الهندیہ
ص ۵۷۶ ج ۳ باب ما یكون کفر من المسلم وما لا یكون.

(۲) قال الله تعالى ولو كنت اعلم الغیب لاستکثرت من الخیر وما منی السوء (پ: سورة اعراف آیت:)
قال الله تعالى یعلم ما بین ایدیهم وما خلفهم ولا یحیطون بشی من علمه الا بما شاء.

(پ: سورة البقرة رکوع: ۲ آیت: ۲۵۵) قال الله تعالى قل انما انا بشر مثکم (سورة کهف)
قال الله تعالى سبحان ربی هل کنت الا بشرا رسولا (سورة الاسراء)

(۱) شیخ الحدیث مفتی اعظم صاحب فرمائي چه توجه تصرف او تاثیر یو څیز دې توجه
یو خو یو نفساني کمال دې نه کرامت دې او نه په تصوف کښې دا خل دې. دا کافر او
فاسق هم ورکولې شي او توجه د وسلې حکم لري. د جائز مقصد دپاره جائز د او ناجائز
مقصد دپاره ناجائز ده. د توجه حقیقت په قوت ارادي سره یو کار کول دي. حضور صلی اللہ علیہ وسلم
فرمائي ان من عباد الله من لو اقسام علی الله لایبره رواه البخاری) یعنی د الله تعالی بعضې
بندگان د همت او قوت ارادي خاوندان دي. او په حدیث قدسی کښې دي انا عند ظن
عبدی لی رواه الشیخان یعنی چه د چا الله تعالی باندې د احسن ظن وي چه څه د کوم کار
اراده کوم نو الله به هغه کوي نو الله تعالی هم هغه نامراده کوي نه. (سلسله مبارکه خاندان
نقشبندیه مجددیه عثمانیه مالکیه ص ۱۷۴، وهاب

کوي او دخپل عنصري بدن سره حاضریري چه کله مرید یا شاگرد مطمئن
شی نو بیا ځي. دداسې عقیدې والا کس څه حکم دې؟

المستفتی: عبدالهادی، ظهیر الحق گرهی کپوره مردان ۱۴۰۱ هـ ۵۱۷۱

الجواب: په جزوي طور باندې دا ممکن دي بلکه واقع دي (۱) لیکن کلی
طور او دقاعدي مطابق دحاضریدلو عقیده بنسکاره شرک دې. (۲) او واقعي
نه خلاف دي په دې کښې د غیر الله دپاره علم غیب ثابتیدل دي او د کربلا
په مقام کښې د انصر اخاک ظالماً او مظلوماً، نه اجتناب راځي. (۳)

د کلمه طیبه مقصد او د جبریه و عقیده

سوال: تبلیغي حضرات د کلمه طیبې مقصد د خدائي نه د کیدلو یقین او
مخلوق د نه کیدلو یقین بنائي خو ځما په خیال کښې دا د جبریه و عقیده ده
ددې متعلق وضاحت او کړی؟

المستفتی: فضل گل ملوزی صده کوهات ۱۴ رجب ۱۴۰۴ هـ

جواب توکل علي الله او جبر کښې فرق نه کول غلط فهمي او بد فهمي ده دتول

(۱) قال ابن عابدين وعبارة النسفی فی عقائده و کرامات الاولیاء حق فتظهر الکرامة علی طریق نقض
العادة للولی من قطع المسافة البعیده فی المدة القلیلة وظهور الطعام والشراب واللباس عند الحاجة
والمشی علی الماء والهواء وکلام الجماد والعجماء واندفاع المتوجه من البلاء وكفاية المهم من العناء
وغير ذالک من الاشياء اه.

(ردالمختار ص ۶۸۳ ج ۲ مطلب فی ثبوت کرامات الاولیاء والاستخدامات)

قال الشاه غلام علی عبدالله المجددی: میاں زلف شاه که یکے از مخلصان حضرت ایشان (مرزا مظہر جان جاناں)
است گفت که من در اوکل حال که بخدمت حضرت ایشان می آمدم در دشت راه گم کردم ناگاه بزرگے نمودہ شد مرا براه
راست آوردند گفتم کہ شاید کیتید گفتند تو برائے بیعت پیش کسی کہ میروی من ہانم دوبار مرا این واقعہ پیش آمد.

(مقامات مظہریہ للشاه غلام علی عبدالله المجددی رحمہم الله تعالی حرمة واسعة ص: ۱۶۱)

(۲) یعلم ما بین ایدیهم وما خلفهم ولا یحیطون بشی من علمه الا بما شاء (پ: سورة البقرة ع: ۲ آیت: ۲۵۵)

(۳) عن انس بن مالک قال قال رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم انصر اخاک ظالماً او مظلوماً قال یارسول الله
هذا ننصره مظلوماً فکیف ننصره ظالماً قال تأخذ فوق یدیه.

(صحیح البخاری کتاب المظالم ص ۳۳۰ ج ۱ باب عن اخاک ظالماً او مظلوماً)

اہل اسلام دا عقیدہ دہ چہ د اللہ د اجازت او امر نہ بغیر ہیچ یو کار نہ کیری (۱)
او اللہ تعالیٰ دھر کار خالق (پیدا کونکی) دے کاسب نہ دے (۲) او پنه خلق او
کسب کنبی فرق کول پکار دی نو دے جماعت (دلی) باندے اعتراض کول پخپل
غلطی کول اهل حق ته دغلطی نسبت کول دی. والی اللہ المشتکی

د نظم شاعر ته خالق نظم و نیل جائز نه دی

سوال: علمائی دین دے مسئلے باره کنبی خه فرمائی چه داسی و نیل چه، ددی
نظم خالق خوک دے. دا جائز دے که نه؟

المستفتی: مولانا روح الامین صوابی مردان ۱۲۱۱۳۱۹۸۷

جواب دهر خیز خالق یعنی د نشت نه شته کول صرف اللہ تعالیٰ دے شعر
جوړولو والا جوړونکې او ویونکې دے (۳) خو خالق نه دے قال اللہ تعالیٰ قل
اللہ خالق کل شی الایة (۴) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة على القارى ولا يكون فى الدنيا ولا فى الآخرة شىء اى موجود حادث فى الاحوال جميعاً
الا بمشيئته اى مقروناً بإرادته وعلمه وقضاءه اى حكمه وامره الخ (شرح فقه الاكبر ص ۳۱ لله تعالى
اوجد المخلوقات لا من شىء)

﴿۲﴾ قال الملا على قارى وجميع افعال العباد من الحركة والسكون اى علم اى وجه يكون من الكفر
والايمان والطاعة والعصيان كسبهم على الحقيقة اى لا على طريق المجاز فى النسبة ولا على سبيل الاكراه
والغلبة بل باختيارهم فى فعلهم بحسب اختلاف اهوائهم وميل انفسهم فلها ما كسبت وعليها ما اكتسبت
لا كما زعمت المعتزلة ان العبد خالق لافعاله الاختيارية من الضرب والشم وغيره ذالك ولا كما زعمت
الجبورية القائلون بنفى الكسب والاختيار بالكلية ففى قوله تعالى اياك نعبد واياك نستعين رد على
الطائفتين فى هذه القضية. والحاصل ان الفرق بين الكسب والخلق هو ان الكسب امر لا يستقل به الكاسب
والخلق امر مستقل به الخالق وقيل ما وقع بآلة فهو كسب وما وقع لا بآلة فهو خلق ثم ما اوجده سبحانه من
غير اقران قدرة الله تعالى بقدرة العبد واداته يكون صفة له ولا يكون فعلاً له كحركة المرء عش وما اوجده
مقارناً لا بيجاد قدرته واختياره فيوصف بكونه صفة وفعلاً وكسباً للعبد كالحركات الاختيارية ثم
المتولدات كالالم فى المضروب والانكسار فى الزجاج بخلق الله وعند المعتزلة بخلق العبد (والله تعالى
خالقها) اى موجد افعال العباد وفق ما اراد لقوله تعالى اللہ خالق كل شى الخ (شرح فقه الاكبر للملا على
قارى ص: ۵۰، ۳۹ افعال العباد كسبهم وخلق الله تعالى)

﴿۳﴾ قال الملا على قارى واللہ تعالیٰ خالقها اى موجد افعال العباد وفق ما اراد لقوله تعالى اللہ خالق كل
شى (شرح فقه الاكبر للملا على قارى ص ۵۰ الفرق بين الكسب والخلق)
﴿۴﴾ پ: ۱۳ سورة الرعد ركوع: ۸ آیت: ۱۶

غير الله ته د آواز کولو حکم

سوال: علمائی دین دے مسئلے باره کنبی خه فرمائی چه یا رسول الله، یا غوث
الا عظم، یا پیر بابا و نیل جائز دي که نه؟ ددی عقیده شرک دے یا نه؟
غير الله ته د آواز کولو حکم واضح کړئ؟

المستفتی: عبد المتین چمکني پشاور ۱۱۶۱۱۹۸۴

الجواب: غير الله ته د غیبي تسلط په ارادې سره آواز کول بنکاره شرک دے او
په نورو ارادو سره کله موهم د شرک او کله جائز دي. (والتفصيل في
الفتاوي الرشيدية)

په صحيح عقيدې سره يا محمد و نيل جائز دي

سوال: که د يو سري عقیده صحيح وي پیغمبران او وليان عالم الغیب او
حاضر نه گنړي نو دهغوی دپاره په یا محمد سره آواز کول جائز دے که نه؟

المستفتی: نور الله هرات افغانستان

جواب: المحذور هو النداء يا محمد على عقيدة علم الغيب واعتقاد التسلط الغيبي
علماً وقدرة لا محض النداء كما فى التشهد ﴿۱﴾ وكما فى حديث الطبرانى الصغير
صفحة ۱۰۳ فمن قال يا محمد انى اتوجه اليك فلا اثم فيه الا ان الاجتناب عنه احوط
فى غير التشهد والصلاة والسلام لكونه موهما ﴿۲﴾ وهو الموفق

د اولياء الله نه مدد طلب کول په دې عقیده باندې

چه دې ددې د پاره مقرر دې دا بنکاره شرک دے

سوال: علمائی دین دے مسئلے باره کنبی خه فرمائی چه د اولیاء نه براه
راست خه غوښتل او مدد غوښتل ناجائز دي لیکن زید وائی چه ولي مشكل
کشا دے د ولي نه بذات خود هم غوښتل جائز دي پدیکنبی خه بدې نشته
وضاحت او کړئ؟

المستفتی: محمد پیر سډو مردان ۱۲۷ ستمبر ۱۹۸۲

﴿۱﴾ السلام عليك ايها النبي ورحمة الله وبركاته كما فى التشهد الصلاة.
﴿۲﴾ دا آواز (ندا) که د حاضر ناظر په عقیدې سره نه وي نو بیا هم په دې خاص آواز یعنې په

دې خاص نوم د آواز کولو گنجائش نشته ځکه چه پیغمبر ﷺ ته د هغه په خپل نوم سره
آواز کول منع دي. البته یا رسول الله وغیره پشان آواز کول خیر دے چه عقیده خرابه نه وي.

الجواب: پہ اولیاء وسیلہ نیول جائز دی (۱) لیکن د غیر اللہ نہ پہ دی عقیدی سرہ غوبستل چہ اللہ تعالیٰ دی د حاجتونو (۲) پورہ کولو دیارہ مقرر کریدی، دا شرک جلی دی (۳) وهو الموفق

یا مصطفیٰ مشکل کشا و نیل

سوال: یا مصطفیٰ، مشکل کشا و نیل شرک دی یا نہ؟ بینواتو جروا.

المستفتی: لطیف اللہ مدرسہ عربیہ شمس العلوم..... ۱۵ شعبان ۱۴۱۰ھ
الجواب: دا الفاظ د حافظ ناظر او عالم الغیب پہ عقیدی سرہ و نیل شرک جلی دی اود عشق او محبت پہ انداز کنبی و نیل جائز دی (۴) او پیغمبر ﷺ تہ مشکل کشا و نیل پہ دی معنی سرہ چہ د خدائی د طرفہ د مشکلات د حل کولو دیارہ مقرر دی دروغ دی او کفر دی. او پہ دی معنی سرہ چہ دہغہ پہ توسل (وسیلہ نیولو) سرہ بہ مشکلات حل شی صحیح او جائز دی (۵)

د خوب تعبیر او. یا رسول اللہ پہ ما باندی رحم او کرہ. والا مسئلہ

سوال: علمائی دین دی مسئلہ بارہ کنبی خہ فرمائی (۱) چہ یو سرے خیل خوب داسی بیان کری چہ ماتہ پہ خوب کنبی دینی ﷺ زیارت نصیب شو نو وے فرمائیل چہ کوم سرے پہ ما باندی درود شریف وائی نو خہ دہغہ

﴿۱﴾ قال الله تعالى وكان من قبل يستفتحون على الذين كفروا (پ: ۲ سورة البقرة ع: ۱۱ آیت: ۸۹)
قال الله تعالى وما كان الله ليعذبهم وانت فيهم وما كان الله ليعذبهم وهم يستغفرون (پ: ۹ سورة الانفال ع: ۱۸ آیت: ۳۳) وقال الله تعالى وكان ابوهم صالحا (پ: ۱۶ سورة الكهف ع: ۱ آیت: ۸۲) وقال الله تعالى وابتغوا اليه الوسيلة (پ: ۶ سورة المائدة ركوع: ۱۰ آیت: ۳۵)

﴿۲﴾ قال الله تعالى ما تعبدكم الا ليقرّبونا الى الله زلفى (پ: ۲۳ سورة زمر ركوع: ۱۵ آیت: ۳)
﴿۳﴾ (وتمامه في رسالة مقالات ص ۵ و ص ۵۵ للشيخ محمد فريد دامت برکاتہم)

﴿۴﴾ قال الحصفی کرہ قولہ بحق رسلک و انبیائک و اولیائک اوبحق البيت لانه لاحق للخلق على الخالق تعالى وقال ابن عابدين قد يقال انه لاحق له وجوبا على الله تعالى لكن الله تعالى جعل لهم حقا من فضله او يراد بالحق الحرمة والعظمة فيكون من باب الوسيلة وقد قال الله تعالى وابتغوا اليه الوسيلة وقد ربح ممشى اليك لاني لم اخرج اشرأ ولا يطر الحديث (الدر المختار مع رد المحتار ص ۲۸۱ ج ۵ كتاب الحظر والاباحة فصل في البيع)

﴿۵﴾ قال العلامة ان عابدين قوله لانه لاحق للخلق على الخالق قد يقال انه لاحق لهم وجوبا على الله تعالى لكن الله سبحانه وتعالى جعل لهم حقا من فضله او يراد بالحق الحرمة والعظمة فيكون من باب الوسيلة وقد قال الله تعالى وابتغوا اليه الوسيلة وقد ربح ممشى اليك لاني لم اخرج اشرأ ولا يطر الحديث (الدر المختار مع رد المحتار ص ۲۸۱ ج ۵ كتاب الحظر والاباحة فصل في البيع)

فریاد تہ رسیبم نو آیا د قرآن او حدیث پہ رنرا کنبی غیر اللہ دستگیری او فریاد رسی کولی شی؟ (۲) او کہ شوک داسی او وائی چہ ای د اللہ نبی پہ ما باندی رحم او کری نو آیا غیر اللہ رحم کولی شی.

المستفتی: شیر زمان هولز مین کمپنی تبوک سعودی عرب. ۱۲۲ صفر ۱۴۰۱ھ
جواب: د قرآن او سنت پہ رو سرہ غائبانہ فریاد پورہ کونکی او مشکلات د حل کونکی صرف اللہ تعالیٰ دی پہ خوب کنبی د پیغمبر ﷺ نہ اوریدی شوی کلام حجت او دلیل نہ دی. د خوب وخت د غفلت وخت دی پس چہ کوم خوب والا کلام او خبری د قرآن او سنت سرہ متعارض وی د ہغی بہ یا تاویل کیری او یا بہ غلط وی والتاویل المناسب في المنام المسطور ان الله تعالى يغث بجاهي وبكثرة صلاته علي هذا الرجل. (۲) حضور ﷺ رؤف او رحیم دی خو چہ کوم رحم د علم غیب تقاضا کوی نو د ہغی ثبوت بہ صرف د اللہ تعالیٰ دیارہ کولی شی. (۱)

بندہ پہ کولو کنبی با اختیارہ دی

سوال: یو سرے کانری یا بل خہ خیز او غورخوی او وائی چہ دا ما او غورخولو کہ اللہ تعالیٰ؟ پہ دلیل کنبی وائی. فمن شاء فليؤمن ومن شاء فليكفر، چہ مونر تہ اختیار شتہ او کہ اختیار نہ وی نو پدی آیت عمل نشی راتلی. ددی مسئلہ حقیقت واضحہ کری؟ بینواتو جروا

المستفتی: مولوی محمد دین مسعود وزیرستان..... ۲۱۴۱۱۹۸۶

الجواب: دا سرے جاہل دی دی پہ توکل او تعطل (بی کارہ کیدلو) کنبی فرق نشی کولی او نہ پہ خلق (پیدا کولو) او کسب (کول) فرق کولی شی د مخلوق نہ دنہ کیدو یقین پہ اسبابو باندی عدم اعتماد تہ وائی. فافهم (۲) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال الله تعالى (وعنده مفاتيح الغيب لا يعلمها الا هو) (پ: ۷ سورة الانعام ركوع: ۱۳ آیت: ۵۹)
وقال الله تعالى ولو كنت اعلم الغيب لاستكثرت من الخير... الآية (پ: ۹ سورة الاعراف ع: ۱۳ آیت: ۱۸۸)

﴿۲﴾ قال الملا على القاري وجميع افعال العباد من الحركة والسكون اي علم اي وجه يكون من الكفر والغلبة بل باختيارهم في فعلهم بحسب اختلاف امورهم وميل انفسهم فلها ما كسبت وعليها ما اكتسبت لا كما زعمت المعزلة ان العبد خالق لافعاله الاختيارية من الضرب والشم وغيره ذالك ولا كما زعمت الجبرية القائلون بنفي الكسب والاختيار بالكلية... الخ (شرح فقه الاكبر لملا على قاري ص: ۳۹، ۵۰ افعال العباد كسبهم وخلق الله تعالى)

(شرح فقه الاكبر لملا على قاري ص: ۳۹، ۵۰ افعال العباد كسبهم وخلق الله تعالى)

نہایت دآیت مطلب دادی چه بنده ته په کسب کنبی اختیار دې مجبور نه دي.

تقدیر اسباب پر خود نه لازمي

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کنبی څه فرمائي چه د تقدیر فیصله په ازل کنبی شوي ده چه الله تعالی دلوح محفوظ نه دانسان د ژوند فیصله د غریبي او مالداري په صورت کنبی کوي نو بیا مونږ په دنیا کنبی دا تکلیفونه ولي او چتو بلکه چه څه ځمونږ په تقدیر کنبی وي هغه به پخپله رسیږي. وضاحت او کړی او مطمئن کړی؟

المستفتي: حکم خان رسالپور نوشهره..... ۲۸ ذوالحجه ۱۴۰۴ هـ

جواب الله تعالی چه حکیم مطلق دې او په بندگانو د مور پلار نه هم زیات مهربان دې دا فقیری او مالداري د ازل نه شوی دی لیکن دا ئې زموږ نه پټ ساتلی دی او مونږ ته ئې دا حکم کړې دې چه تاسو د ذرائع او اسباب استعمال کړئ تاسو ته به خپل قسمت رسیږي. او مونږ ته ئې دا اجازت نه دې را کړې چه ذریعې او اسباب پرېږدو او د قسمت په انتظار کنبی کینو.

(نوت: په داسې باریکو (نازکو) اود ذهنونو نه او چتو مسئلو کنبی سمعنا واطعنا والاعمل اختیارول د صحابه کرامو شان دې تحقیق پسې تلل نه. (۱)

تقدیر څه شي دي؟

سوال: د تقدیر حقیقت حقیقت څه دي، او په څه طریقي سره تقدیر بدلیږي او د مقدر په وجې مونږ مکلف ولي یو وضاحت او کړی؟

المستفتي: میان محمد ملاکنډ ایجنسي..... ۱۹۷۸ء ۱۷/۳

الجواب: تقدیر د الله دارادې نه عبارت دې او د الله تعالی د ذات او صفاتو علم په حقیقت کنبی ځمونږ د طاقت نه بهر دې لهذا د تقدیر حقیقت معلومولو پسې لگیدل وخت ضائع کول دي. په داسې نازکو او عام ذهنونو نه او چتو مسئلو کنبی سمعنا واطعنا وئیل د صحابه کرامو شان دې (۲) او تقدیر مبرم نه بدلیږي او تقدیر معلق بدلیږي شي. وهو الموفق

(۱) عن عائشة رضي الله عنها قالت سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من تكلم في شيء من القدر مثل عنه يوم القيمة ومن لم يتكلم فيه لم يسئل عنه رواه ابن ماجة. (مشکوٰۃ المصابيح ص ۲۳ ج ۱ باب الايمان بالقدر الفصل الثالث)

په تقدیر او اسبابو او محنت کنبی منافات نشته

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کنبی څه فرمائي چه يو طالب علم په امتحان کنبی فیل شي يا تاجر ته په تجارت کنبی نقصان اوشي يا يو زمیندار په پټي کنبی خاوره (مصنوعي خاوره) نه غوړ ځوي او د حفاظت خیال نه کوي او د پټي نه کم پیداوار اوشي نو دا خلق وائی چه ځمونږ په قسمت کنبی ئې داسې لیکلې وو که مونږ زر واري کوشش کړې وي خو ختم کیدلې نه شوه الله تعالی نه دغه شان منظوره وه اوس سوال دادې چه آیا خدائي ددوی په تقدیر کنبی ناکامی لیکلې وه؟ آیا ددې ناکامیابو اصل وجه محنت نه کول دي او که تقدیر هم داسې وو بعضي خلق وائی چه مونږ مجبور ده یو که محنت کوو او که نه چه خدائي څه کوي هغه به کیږي. (۲) الله احسن الرازقین (بنائسته رزق ورکونکي) دې پدې کنبی څه شبه نشته خو انسان له د رزق د حاصل کولو ذریعې تلاش کول پکار دي یا لاسونه په یو بل واړوي او کیني او وائی چه څه څه نه کوم هغه رازق دې بغیر څه تلاش او محنت نه به خامخا ماته روزي را کوي. (۳) د خوراک خیزونو نرخونه او په هغې کنبی بره خکته تلل راتلل د معاشري په افرادو باندې منحصر ده او که دا نرخونه روزانه الله تعالی د فرشتو په ذریعې سره زمکې والو ته رسوي، او د گرانې ارزانې هغه پخپله اعلان کوي؟

المستفتي: غلام نبی هوتي مردان.... ۱۲۱ محرم الحرام ۱۳۹۲ هـ

جواب (۱) الله تعالی ته په ازل کنبی معلومه وه چه دا سرې به محنت نه کوي نو دهغه دپاره ئې ناکامي او نقصان مقدر کړو او ډیر کرته بغیر محنت نه هم دده دپاره کامیابي وی، ځکه چه الله تعالی ته په ازل کنبی معلومه وه چه دا سرې به نقل یا سفارش وغیره سبب په کار راوړي گني نو په عقلی او نقلی دلیلونو سره دا خبره ثابته ده چه انسان خالص مجبوره نه دي (۲) د رازق دا مقصد نه دي چه انسان به هیش کار نه کوي. لکه چه د خالق دا مطلب نه دي چه انسان دې واده نه کوي او بچي دې ورته ملاؤ شي. (۳) گراني او ارزاني د الله تعالی د طرف نه ده. ډیر کرته د معاشري د افرادو د خواش خلاف بره والې خکته والې کیږي (قال رسول الله ﷺ ان الله هو المسعر (۱) ددې دا مقصد نه دي چه د معاشري د افرادو د بې اعتدالو

(۱) عن انس رضي الله عنه قال قال الناس يا رسول الله غلا السعر فسر لنا فقال ان الله هو المسعر القابض الباسط الرزاق واني لأرجوا ان القى الله وليس احد منكم يظلمني بمظلمة في دم ولا مال واسناده على شرط مسلم وصححه ابن حبان والترمذي (ردالمحتار ص ۲۸۳ ج ۵ كتاب الحظر والاباحة فصل في البيع)

پدې کښې څه دخل نشته، بلکه ددې دخل راش خو موجود دې لکه چه په صحت او مرض کښې د بې اعتدالو اثر موجود دې. وهوالموفق

قاتل ته په مقدر قتل باندې سزا ولې؟

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه مرگ د الله تعالى د طرفه مقرر شوې وي نو که څوک بل کس قتل کړي نو قاتل ته د هغې سزا ولې ور کولې کيږي؟

المستفتي: محمد قاسم متعلم دارالعلوم حقانيه ۱۹۰۰ رجب ۱۴۰۴ هـ

جواب: چونکه الله تعالى دا مقرر کړې چه دا قاتل به دا سړې په قصد او ارادې سره قتلوي نو ده ته به ددې اختيار او ارادې په دې فعل باندې سزا ورکولې کيږي لکه چه الله تعالى د يو طالب علم متعلق مقرر کړې وي چه دې به اراده کوشش نه کوي نو ممتحن به ئې فيل کوي يا لکه د مستفتي دناپوهي او بې علمي د وجې نه الله تعالى دده دپاره تپوس کول مقرر کړې او مفتي هم جواب ورکوي. وهوالموفق

د معدن السرور رسالي (تأليف مولانا شمس الحق افغاني) بهاولپور تصديق او تصويب عرض! دا رساله معدن السرور فتوي بهاولپور چه د علامه شمس الحق افغاني ده مجلس اهل سنت والجماعت شائع کړې نو بنده په مقدس جناب کښې عرض کونکې دې چه تصديق او تصويب سره د مهر لگولو نه او کړې دير مهرباني به وي. المستفتي: اهل سنت والجماعت پاکستان

جواب: ددې ټولو جوابو سره ځمونږ پوره اتفاق دې د حضرت مولانا شمس الحق افغاني صاحب رائي ځمونږ رائي ده. نجديه او سلفيه فرقې د دليلونو په رنډا کښې په بد فهمي او غلط فهمي کښې مبتلا دي. فقط از حضرت مولانا مفتي محمد فريد عفي عنه (شيخ الحديث دارالعلوم حقانيه اکوړه خټک

په کلمه طيبه کښې زياتوالي او د شيعه گانو عقیده

سوال: حضرات علمائي کرامو او د ملت مشرانو ته عرض دې چه د نهم او لسم جنات د دينيات په نصاب کښې دوه کلمې راغلې دي (۱) لا اله الا الله محمدرسول الله. را هنمائي اساتذه ص ۲۷ جنات نهم و دهم وزارت تعليم حکومت پاکستان (۲) لا اله الا الله محمدرسول الله على ولى الله وصى

رسول الله وخليفة بلا فصل. همدارنگې په صفحه ۳۲ ئې هره يوه د اسلام کلمه گرځولې ده ددې حکم څه دې وضاحت ئې او کړي؟

المستفتي: محمد توصيف الرحمان عزيز الله جامع مسجد گنبد والي جهلم شهر ۱۵/۱۲/۱۹۷۲

الجواب: ښکاره خبره ده چه حضرت علي رضي الله عنه وصي کيدل يا خليفه بلا فصل کيدل دروغ دي او د شيعه گانو بې ثبوت دعوى ده البته کفر نه دې فسق او بدعت دې (۱) نو چه څنگه په زنا او سود سره په اولني کلمه کښې څه خرابي نه راځي البته په تابعداري او وفا داري کښې نقصان راځي نو دغه شان پدې دويمه کلمه کښې په مخصوص الفاظو او وفاداري کښې نقصان راځي خو په وفاداري او تابعداري يعني د ايمان په کمال کښې نقصان راځي او دا سړې فاسق او بدعتي دې ده پاک او ناپاک په ملاوت او يو ځاني والي سره پاک هم ناپاکه کيږي. وهوالموفق

د الله نه د علم حکمت او قدرت نفي کول کفر دې

سوال: (۱) لوقال احد لا حد من الذكر او المرأة الله جل جلاله خلقک ذکرًا بغير علم يعنى ولم يعلم والمناسب ان يخلقک امرأة او قال خلقک امرأة بغير علم والمناسب ان يخلقک ذکرًا هذا مفهوم الكلام. ما الحكم لقائل هذا الكلام؟

(۲) ولوقال احدا لدعاء الابلق شر من الله يعنى السحر والجادو اقوى من الله ما الحكم لقائل هذا الكلام؟ المستفتي: محمد صادق صابر هزاره ۲۴۰۰۰ جمادى الثاني ۱۴۰۲ هـ

جواب: هذا الشخص يصير بهذه الالفاظ كافرا بالله لانه نفى عن الله تعالى العلم ﴿۲﴾ وقال الله تعالى ان الله بكل شىء عليم الآية ﴿۳﴾ ولانه نفى عن الله تعالى حكمة وهو عليم حكيم كما قال الله تعالى انك انت العليم الحكيم. الآية ﴿۴﴾

﴿۱﴾ قال ابن عابدين اقول نعم نقل في البرازية عن الخلاصة ان الرافضي اذا كان يسب الشينخين ويعلمهما فهو كافر وان كان يفضل عليهما فهو مبتدع (ردالمحتار ص ۳۲۱ ج ۳ مطلب مهم في حكم سب الشينخين) وفي الهندية وان كان يفضل عليا كرم الله وجهه على ابي بكر رضي الله عنه لا يكون كافرا الا انه مبتدع بالمعتزلي مبتدع الا اذا قال باستحالة الرؤية فيحسب هو كافر. خلاصه (هنديه ص ۲۶۳ ج ۲ منها ما يتعلق بالانبياء عليهم الصلاة والسلام)

﴿۲﴾ وفي الهندية يكفر اذا وصف الله تعالى بما لا يليق به..... او نسبته الى الجهل او العجز او النقص ويجوز ان يفعل الله تعالى فعلا لا حكمة فيه الخ. (عالمگیری ص ۲۵۸ ج ۲ فصل في موجبات الكفر)

﴿۳﴾ (پ: ۱۰۰ سورة الانفال ركوع: ۶ آیت: ۷۵)

﴿۴﴾ (پ: ۱ سورة البقرة ركوع: ۵ آیت: ۳۲)

(۲) ان الله خالق كل شيء من الخير والشر ومريد كل شيء من الخير والشر وودع في كل شيء خواص متفارقة بعضها اقوى من بعض آخر فان كان قصد هذا القائل تفاروت التأثير فلا حرج عليه وان كان قصده تنقيص كلام الله تعالى فهو كافر ﴿۱﴾ فقط
ددی اسلام نه خو کفر نه ددی کلماتو حکم

سوال: یو سړې د بنځې خاوند په مینځ کښې د اختلاف اچولو کوشش او کړونو بنځې ورته خیرې شروع کړې خاوند ورته اووئیلې چه خیرې مه کوه اسلام ددېنه منع کړې ده بلکه د هدایت دعاگانې کوه نو بنځې ئې د خولې نه دا الفاظ ویستل چه د داسې اسلام نه کفر بنه دې کفر بنه دې کفر بنه دې نو په دې الفاظو سره بنځه کافره شوه او که نه؟ او نکاح باقی پاتې شوه او که نه؟
المستفتی: محبوب الرحمان..... ۱۱۲۱۱۹۷۴

جواب په ظاهره د بنځې مراد دادې چه د داسې اسلام نه چه په هغې کښې د ظالم دپاره بد دعا (خیرې) منع وی کفر بنه دې لهذا دا خبره اگرچه غلطه ده لیکن کفریه نه ده، پس په دې صورت کښې تجدید د نکاح کول احوط دی ضروری او فرض نه دی. ﴿۲﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال ابن عابدین وکذا لو اسنده الى امانة عادية يجعل الله تعالى..... والشمس والقمر بحسبان ای سیرهما بحسبان واستدلای بسیر النجوم وحركة الافلاك على الحوادث بقضاء الله تعالى وقدره وهو جائز كما استدلال الطيب بالنقض على الصحة والمرض ولو لم يعتقد بقضاء الله تعالى او ادعى علم الغیب بنفسه بکفر. (ردالمحتار ص ۳۲۵ ج ۳ مطلب فی دعوی علم الغیب)

﴿۲﴾ قال ابن عابدین انه لا یکفر بستم دین مسلم ای لا یحکم بکفره لامکان التأویل اقول وعلى هذا ینفی ان یکفر من شتم دین مسلم ولكن یمکن التأویل بان مراده اخلاق الرديئة ومعاملة القبيحة لا حقيقة دین الاسلام فینفی ان لا یکفر حیث ذاقه فی نزر العین واما امره بتجدید النکاح فهو لا شک فیه احتیاطاً خصوصاً فی حق الهمج الارذال الذین یشتمون بهذا الكلمة فانهم لا یخطر علی بالهم لهذا المعنی الخ (ردالمحتار ص ۳۱۶ ج ۳ مطلب فی حکم من شتم دین مسلم)

قبر ته سجده د عبادت کول مکروه دی

سوال: عالمان د دین په دې مسئله کښې څه فرمائی چه قبرته یا قبرته نزدې سجده کول څنگه دی شرک دی یا کبیره گناه ده؟ د قرآن او سنت په رنډا کښې جواب راکړئ.

المستفتی: مولوی نورالحق باره بازار خیبر ایجنسی ۱۶ ربیع الثانی ۱۴۱۱ هـ
جواب قبرته نزدې سجده کول مکروه تحریمی دی. ﴿۱﴾ او قبرته سجده د عبادت کول شرک دی. او قبرته سجده د تعظیم کول حرام دی.
والفرق بينهما في كون الساجد معتقدا لكون المسجود له مسلطاً علي الساجد علماً وقدرة او غير معتقد لهذا. كما في الهندية ص ۳۶۸ ج ۵ من سجد للسلطان علي وجه التحية او قبل الارض بين يديه لا يكفر ولا كن يأثم وارتكابه الكبيرة وهو المختار وقال الفقيه ابو جعفر رحمه الله وان سجد للسلطان بنية العبادة او لم تحضره النية فقد كفر كذا في جواهر الاخلاطی ﴿۲﴾

شریعت پریده. دا الفاظ د کفر دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د یو سړي نه د هغه خور د جینئ رسته او غوښتله نو هغه سړي (زید) په دې شرائطو منظوره کړه چه واده وغیره به شرعي طریقې باندې وي گانې بجانې او ډولونه به پکښې نه وي نو د زید او رونه او خور او وې چه د شریعت خبرې پرېږده په ودونو کښې خو دا رسمونه او رواجونه وي. چه شرائط ئې اونه منل، نو زید بل ځانې کښې رسته او کړه او هغوي ئې شرطونه او منل نو اوس چه د زید رونه او خور دا الفاظ استعمال کړي دي چه شریعت پرېږده. د دې حکم څه دی؟ او د دوي د نکاح به څه کیږي؟

المستفتی: محمد اقبال مدرسه کنز العلوم گجرات مظفر گړه ۱۷ مئی ۱۹۸۳ء
﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین وتكره في اماكن ومقبرة لان اصل عبادة الاصنام اتخاذ قبور الصالحين مساجد وقيل لانه تشبه باليهود وعليه مشى في الخانية ولا بأس بالصلاة فيها اذا كان فيها موضع اعد للصلاة وليس فيه قبر ولا نجاسة كما في الخانية ولا قبلته الى قبر حلية. (ردالمحتار ص ۲۷۹ ج ۱ مطلب تکره الصلاة فی الكنيسة)

﴿۲﴾ (هنديہ ص ۳۶۸ ج ۵ الباب الثامن والعشرون في ملاقات الملوك والتواضع لهم الخ)

الجواب: پہ دے شرط کہ لیکلی شوی خبری رشتیا او ثابتی وی نو پہ دغه کسانو چہ د شریعت ردئی کړې ایمان او نکاح تازه کول ضروري دي د کفر د کلمو په وئیلو سره نه نکاح باقي پاتې کیږي او نه حقوق بدل علیه ما فی الهندیه و اذا قال الرجل لغيره حکم الشرع فی هذه الحادثة کذا فقال ذالک الغير (من برسم کسرمی کم نه بشرع) یکفر عند بعض المشائخ (هندیه ص ۲۹۹ جلد ۲) واللہ اعلم (۱)
د نور اوبشر مسئلہ: د علم کلی اختیار کلی او حاضر ناظر عقیدو وضاحت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمایي چہ حضور ﷺ بشر هم دې او نور هم مگر لبا ساً (ظاهراً) بشر او حقیقتاً نور دې (۲) دده دپاره د کائنات د ابتداء نه نه جهنم او جنت ته داخلیدلو پورې علم کلی حاصل دې او هغه مختار کل او حاضر ناظر دي که دا عقیدې غلطې وي نو ددې سړي څه حکم دې؟
المستفتي: حافظ افسر گندي خان خیل لکي مروت..... ۱۰ ستمبر ۱۹۹۰

جواب کوم سړې چہ پیغمبر ﷺ بشر او سید البشر منی او پیغمبر ﷺ د پاره ټول هغه خیزونه مني چہ د نبی ﷺ د شان سره مناسب وي وهو الاستغراق العرفی کما فی اتینہ کل شیء سبباً (۲) او اوتیت من کل شیء الایة (۳) او د مختار کل دا معنی کوي چہ کومه د عربی معنی ده، په ټولو مخلوقاتو کښې بزرگ ترین او د ټولو امورو د مشاهدې نه دا مراد وي چہ پیغمبر ﷺ د الله تعالی په ذات او صفاتو کښې مستغرق او فنا دې او د الله تعالی په حکم بعضې مناسب کائنات طرف ته هم نظر کوی (۴) نو دا سړې مشرک نه دې گڼی مشرک به وي (۵) (نوټ): دا خلق (بریلیان) په عشق رسول ﷺ کښې بې اعتدالی په شرک مبتلاء (اخته) کړې دي وهو الموفق

(۱) عالمگیری ص ۲۴۲ جلد ۲ مرجعات الکفر انواع

(۲) (پ: ۱۶) سورة الکہف رکوع: ۱ آیت: (۸۳)

(۳) (پ: ۱۹) سورة النمل رکوع: ۱۷ آیت: (۲۳)

(۴) قال الله تعالی ولا یحیطون بشی من علمه الا بما شاء..... اه (پ: ۳) سورة البقره رکوع: ۲ آیت: (۲۵۵)

(۵) وعنده مفاتح الغیب لا یعلمها الا هو و یعلم ما فی البر والبحر وما تسقط من ورقه الا یعلمها. الآیة (پ: ۷) سورة الانعام رکوع: ۱۳ آیت: (۵۹)

ستاپه سبق دې اسمانی تندر او غورځیږی.. دا الفاظ د کفر نه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمایي چہ د زید لس کلنې بچې قران مجید په ناظره وائی د زید بنځه هنده، په غصه کښې راغله په کنځلو کښې ئې ورته د الفاظ هم استعمال کړل چہ ستاپه سبق دې تندر پریوځی...
یعنی ستاپه سبق دې اسمانی بچلې راو غورځیږی نو ددې الفاظو استعمالولو سره څه فرق پریوځی او کفارہ ئې څه ده؟ او په نکاح څه فرق پریوځی څه نه؟
المستفتي: متعلم جامعہ حقانیه... ۴ ستمبر ۱۹۸۲

جواب دا جاهلانه غصه ده په دیکښې کفریه یا شرکیه یا قسمیه الفاظ نشته نو کفارہ هم نه لازمیري. (۱)

قران سره به مې جماع کړې وی وئیلو سره د کفر لازمیږل

سوال: یو سړې دا الفاظ وئیلې دی که ما دا بد کار او کړو نو نعوذ بالله د قران سره چہ مې جماع کړې دي بیا هغه کار هم اوشو اوس هغه سړې غواړي چہ ما دا کفریه الفاظ وئیلې دي اوس به ماته کوم عذاب را کولې شي او توبه ئې کړې ده خو دا سړې به اوس کافر وی یانه، او کفارہ به ورکوی یا نه؟
المستفتي: عبدالمالک نریاب کوهات..... ۲۷ شوال ۱۴۰۱

جواب داد قسم معامله ده لکه، ان فعلت کذا فانا یهودي لکون جماع المصحف تو هینا و کفرا، بس کله چہ هغه سړې بد کار او کړو نو خا نث شو او که ددې سړي عقیده دا وه چہ په دې صورت کښې بد کار کولو والا کافر کیږي نو دا سړې کافر هم شو کما فی الهندیه وغیره (۲) گڼي نه کافر کیږي بهر حال دا سړې دې توبه او استغفار او کړي او ایمان دې تازه کړي او احتیاطاً د کفارہ هم ورکړي، وهو الموفق

(۱) وفي الهندیه وماکان خطاً من الالفاظ ولا یوجب الکفر فقتاله مؤمن علی حاله ولا یؤمر بتجدید النکاح والرجوع عن ذالک کذا فی المحيط (فتاویٰ هندیه ص ۲۸۳ ج ۲ قبیل الباب العاشر فی البقاء)

(۲) ولوقال ان فعل کذا فهو یهودی اونصرانی او مجوسی او بری من الاسلام او کافر او یبعد من دون الله او یبعد الصلیب اونحو ذالک مما یكون اعتقاده کفراً فهو یمین استحساناً کذا فی البدائع حتی لو فعل ذالک الفعل یلزمه الکفارة وهل یصیر کافراً اختلف المشائخ فیه قال شمس الانمة السرخسی رحمة الله علیه والمختار للفتویٰ انه ان کان عنده انه یکفر متى اتى بهذا الشرط ومع هذا اتى یصیر کافراً لرضاه بالکفر..... وان کان عنده انه اذا اتى بهذا الشرط لا یصیر کافراً لایکفر الخ

(عالمگیری ص ۵۳ جلد ۲ الباب الثاني فیما یكون یمیناً وما لا یكون یمیناً)

د کافر د جہنم په ہمیشگی باندې د اعتراض جواب

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چې د دوزخ د پاره فنا شته که نشته؟ که دیو سړي دا عقیده وي چې یو سړي ټول عمر مثلاً ۲۰ کاله کفر او کړو هغه ته الله تعالیٰ څنگه همیشه عذاب ورکوي دا خو ظلم دې سزا د جرم مطابق پکار وي. یو عالم وئيلي دي چې آخره کښې به کافر هم جنت ته لار شي آیا دا عقیدې د اهل سنت والجماعت دي که نه؟ بینواتو جوړو

المستفتي: مولانا قاري عبدالله بنو... ۲۲ صفر ۱۴۰۳ هـ

جواب د اهل سنت والجماعت دا عقیده ده چې دوزخ به همیشه د پاره وي او کفار به هم همیشه د پاره په هغې کښې وي الله تعالیٰ د کافرانو متعلق د خالدين فيها ابدأ (۱) الفاظ استعمال کړي دي چې د کافرانو متعلق په دوزخ کښې همیشه پاتې کیدو باندې دلالت کوي. دارنگې الله تعالیٰ فرمائي في العذاب هم خالدون (۲) چې په همیشوالي باندې دلالت کوي. او دا قول هم کلاماً نضجت جلودهم الآية (۳) په دې مقصد باندې دلالت کوي چې دا کافران به د اور سره عادت کيږي نه بلکه بې شمیره کلونه په عذاب تیریدو باندې به هم د اور دا خلیدو پشان وي.

ویدل علیه ما اخرج الطبرانی وجعل لهم الابد وما اخرجهم ايضاً خلود بلاموت وما اخرج الشيطان يا اهل النار لا موت وكذا حديث ذبح الموت. واما ما روى عن ابي هريرة رضى الله عنه وابن مسعود رضى الله عنه وغيرهما "ليأتين على جهنم زمان ليس فيها احد فقال البغوي ان ثبت لمعناه ان لا يبقى فيها احد من اهل الايمان كذا في التفسير المظهر ص ۵۵ سورة هود.

پس دې عقیدې ساتلو والا عالم د دین د ضروریاتو نه منکر دي او داسې عالم د کافرانو او اهل زیغ خلقو امام کنړل پکار دي. اودویمه مسئله داده چې د قران مجید دایت، لو ردوا لعادوا الی ما فوا، الآية (۴) نه هم دا معلومیږي چې په کفر باندې خاتمه دهغه سړي کيږي چې دهغه متعلق الله تعالیٰ ته معلومه ده که دې همیشه ژوندې وي نو کافر به وي نو بس کفر هم

﴿۱﴾ قال العلامة محمد عبدالعزيز الفرهاری باقیان لا تفتیان ولا یفنی اهلها ای دائمان لا یطرء ای لا یعرض علیهما علم مستمر لا دائماً ولا زماناً یعتد به لقوله تعالیٰ فی حق الفريقین ای اهل الجنة والنار خالدين فيها ابدأ ای فی الجنة او فی النار الخ (التبراس شرح شرح العقائد ص ۲۲۲ الجنة حق والنار حق) (بقیه حاشیه په راوړانه صفحه)

همیشه شو او سزائي هم همیشه شوه دارنگې حکومت چې یو جرم باندې سزا مقرر کړي نو په دغه جرم باندې اقدام ددغې سزا التزام دې فافهم وهو الموفق

یا رسول الله او یا محمد وئیل شرک دې که نه؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چې یا رسول الله یا محمد وئیل شرک دې که نه؟

المستفتي: سید هارون علي شاه تاروجه پشاور ۲ رمضان المبارک ۱۴۰۱ هـ
جواب کوم سړي چې پیغمبر ﷺ حاضر ناظر او عالم الغیب گنري هغه د قرآن او حدیث او آثارو (د تابعینو او صحابو اقوال) او د فقهاؤ د عبارتونو په بناء باندې کافر او مشرک دې البته د خوند یا محبت د پاره ندا کولو ته شرک وئیل جاهل یا متجاهل دې. دارنگې په صلاة او سلام کښې آواز کول جائز دی کله چې د ملائکو د رسولو په عقیدې باندې وی (۲) وهو الموفق

غیر ارادی طور باندې ذهن کښې د الله تعالیٰ د

وجود باره کښې خیالات راتلل کفر نه دي

سوال: ماته په مونځ کښې د الله تعالیٰ د وجود متعلق مختلف خیالات راځي په وړو کوالي مي د چانه اوریدلې وؤ چې الله تعالیٰ نور دې نو اکثر د خدائي تعالیٰ د وجود متعلق یوه د نور د کښې پشان تصویر ذهن ته راځي یو څو میاشتي مخکښې مي په اسمان کښې شني، سړي اوزیري وریځي پشان کښې لیدلې وي اوس راته هغه په مونځ کښې مخې ته راځي او کله کله څه تصویر هم په خیال کښې راځي براه کرم دې باره کښې تسلی را کړی چې په کفر کښې مبتلا نه شم.

المستفتي: کفایت احمد سي ټي ټیچر نوشهره زیارت کاکا صاحب ۱۹۸۹، ۱۰، ۷۱۱

(بقیه حاشیه) ﴿۲﴾ (پ: ۲: سورة المائدة آیت: ۸۰) ﴿۳﴾ (پ: ۴: سورة النساء رکوع: ۵ آیت: ۵۶) ﴿۴﴾ (پ: ۴: سورة الانعام رکوع: ۸ آیت: ۲۸)

﴿۱﴾ علامه مفتی اعظم محمد فرید صاحب دامت برکاتهم فرمائي چې غیر الله ته نداء په پنځه قسمه ده: (۱) د پیغمبرو غیره کشف اوشی اونداء او کړی نو دا جائز ده. (۲) اودې عقیدې سره چې فرشتې ئې ورته رسوی صرف صلاة او سلام کښې جائز ده. (۳) اودې خیال سره چې ممکن ده چې الله تعالیٰ به ئې ورته اورسوی داموهم د شرک دې. (۴) اود عشق او محبت په وجه د حاضر او مخاطب په شان نداء کول نه شرک دې اونه موهم د شرک دې بلکه معمول او معروف ده. (۵) اود علم غیب او علم کلی اعتقاد سره شرک جلی دې. اود اهل شرک او اهل بدع د شعار نه اجتناب ضروری دي (مقالات ص ۲۰ لقیه العصر مولانا مفتی محمد فرید مجددی)

الجواب: دا خیالات راتل نہ شرک دی نہ گناہ ده (۱) بلکه خنگہ چہ پیدائشی ہوند دیوسری پہ بارہ کنبی پہ خیالاتو کنبی مبتلا وی تہ ہم داسی ئی بیا ہم چہ ستا پہ دماغو کنبی کوم خیالات تصویرونہ انوارات وغیرہ راخی د هغی متعلق پہ زہرہ کنبی دا عقیدہ اوساتہ چہ دا خدائی نہ دی. وهوالموفق

د امام اعظم ابو حنیفہ او علم غیب

سوال: دامام اعظم پہ نزدیو نبی یا ولی له علم غیب کلی ثابت دی یا نہ؟

المستفتی: محمد اکرم هوتی مردان..... ۲۵ جولائی ۱۹۷۹

جواب: تفسیر مدارک کنبی (۲) د سورة لقمان پہ آخرہ کنبی د امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ نہ نقل دی چہ د مفا تیح الغیب علم نہ نبی او رسول تہ ورکری شوی او نہ مقربے فرشتی تہ نو اولیائی کرامو تہ د علم غیب کلی حاصلیدل بہ دکوم خائی نہ ثابت شی.

د وحی او کشف پہ ذریعے سرہ معلومات علم غیب نہ دی

سوال: کتاب الایمان الفصل الاول عن عمر بن الخطاب قال بينما نحن عند رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ذات يوم اذ طلع الخ ثم قرأ ان الله عنده علم الساعة الخ فكيف يخفي عليه ذلك والاقطاب السبعة من امة الشريفة يعلمونها وهم دون الغوث فكيف بالغوث فكيف لسيد الاولين والآخرين كلمة العلياء (ابريز ص ۱۰۵ علوم خمسہ) بل خائي کنبی دی: كيف يخفي امر الخمس عليه والواحد من اهل التصرف من امة الشريفة لا يمكنه التصرف الا بمعرفة هذه الخمس، (ابريز ص ۱۴۱ مطبوعه مصر) مشکوٰۃ کنبی دی چہ پہ بدر کنبی پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرمائیلی وو چہ

(۱) وفي الهندية من خطر بقلبه ما يوجب الكفر ان تكلم به وهو كاره لذلك فلذلك محض الايمان (عالمگیری ص ۳۸۳ ج ۲ قبل الباب العاشر فی البغاة)

وقال الحصكفي فلا تصح ردة مجنون ومعتوه وموسوس قال ابن عابدين ولكن موسوس له او اليه اى تلقى اليه الوسوسة وقال الليث الوسوسة حديث النفس (الدر المختار مع رد المحتار ص ۳۱۲ ج ۳ مطلب ما يشك في انه ردة لا يحكم بها)

(۲) قال صاحب المدارك عن ابى حنيفة لا يعلم هذه العلوم الخمس الا الله.

(تفسير مدارك پ: ۲۱ سورة لقمان آيت: ۳۲)

صبالہ بہ دلته فلانکي سري مري او دلته فلانکي نو ددي نہ دا معلوميري چہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم تہ معلومہ وه چہ صبالہ بہ خہ کیری، یعنی باى ارض موت والا علم ورته الله تعالى ورکری وو، دارنگی پہ مناقب اهل بیت کنبی تلد فاطمة ان شاء الله غلاماً او پہ عرائس البیان او تاریخ الخلفاء کنبی دصديق اکبر حضرت عائشې رضی اللہ عنہا تہ دهغی د خورخبر ورکول کومه چہ دخیلی مورپہ خیتہ کنبی وه وغیرہ، نو آیا دی واقعاتوسرہ هغه دپاره علم غیب نہ ثابتیری؟ پس عرض دادی چہ ددی دلائلو بہ مونو خہ جواب ورکوو؟ وضاحت سرہ دا مسئلہ بیان کری.

المستفتی: مولانا غلام يحيى پنډي گهيپ..... ۲ ستمبر ۱۹۷۵

جواب: چہ کله د قران (۱) او حدیثونو (۲) او آثارو او د متکلمینو او فقهاؤ عبارتونو (۳) نہ دا خبرہ ثابت ده چہ الله تعالى د ټولو خیزونو علم چاته هم نہ دی ورکری نو د صوفیاء وغیرہ د کتابونو (چہ هغه محفوظ هم نہ دی او نہ ئی الله تعالى د حفاظت وعده کری، عبارتونه یا خو پکنبی د خان نہ خہ وردننه شوي او یا پکنبی غلطی ده البتہ د جزئیاتو خبر ورکول په وحی او کشف سرہ دا د روایاتو او واقعاتو نہ ثابتہ ده کما اقره الخصم ایضاً فقط

(۱) قال الله تعالى لو كنت اعلم الغيب لا ستكثر من الخير الآية.

(پ: ۹ سورة الاعراف آيت: ۱۸۸)

(۲) وعن ابن عمر رضى الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال مفاتيح الغيب خمس لا يعلمها الا الله ولا يعلم ما تفيض الارحام الا الله ما يعلم ما فى غد الا الله ولا يعلم متى يأتى المطر الا الله ولا تلوى نفس باى ارض تموت الا الله ولا يعلم متى تقوم الساعة الا الله (صحيح البخارى ص ۱۰۹ جلد ۲ كتاب الرد على الجهمية باب قول الله عالم الغيب)

(۳) قال ابن عابدين واما ما وقع لبعض الخواص كالانبياء والاولياء بالوحى او الالهام فهو باعلام من الله تعالى فليس مما نحن فيه وحاصله ان دعوى علم الغيب معارضة لنص القرآن فيكفر بها الا اذا اسند ذلك صريحاً او دلالة الى سبب من الله تعالى كوحى او الهام وكذا لو اسنده الى اماراة عادية بجعل الله تعالى الخ.

(رد المحتار على الدر المختار ص ۳۲۵ جلد ۳ مطلب فى دعوى علم الغيب)

(۴) وفي الخانية رجل تزوج امرأة بغير شهود فقال الرجل والمرأة خدائى را ويا پیغامبر مرا گواه کردیم قالوا يكون كفرا لانه اعتقد ان رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم يعلم الغيب وهو ما كان يعلم الغيب حين كان فى الاحياء فكيف بعد الموت (فتاویٰ قاضیخان علی الهندیہ ص ۵۷۶ ج ۳ باب ما يكون كفرا من المسلم وما لا يكون.

علم غیب لغوی انبیاء و ته د ضرورت په اندازه ورکړې شوې وو

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چې پیغمبر ﷺ ته علم غیب حاصل وو که نه؟

المستفتي: سراج احمد پیر پياښي نو شهره.

جواب: د علم غیب دوه معنې دي یو علم ما فوق الاسباب یعني بغیر د اسبابونه علم لرل، او د اشرفي او اصطلاحی معنی ده، دویم دا چې علم په هغه څیزونو چې د حواسو او عقل نه او چت وني او دیته غیب لغوي وائی علم غیب په اولنۍ معنې سره د الله تعالی سره مختص دې ځکه چې د ممکن د ټولو کارونو ذات او صفات د الله تعالی ورکړه ده. وما لکم من نعمة فمن الله (۱) او دویم قسم انبیاء علیهم السلام ته ورکړې شوې خو په قدر د ضرورت نه دا چې ټول په ټوله بدل علیه القرآن والاحادیث:

قال الله تعالى ولو كنت اعلم الغيب لاستكثرت من الخير ﴿٢﴾ وقال الخضر عليه السلام في السفينة اني اعلم جميع الخلق في علم الخالق كالنقرة بالنسبة الى البحر و لفظ الحديث مسطور في البخاري في قصة موسى عليه السلام ﴿٣﴾ فقط.

په ځنگل کښې د پیدا شوی انسان د ایمان مسئله

سوال: یو سړي په ځنگل کښې پیدا شوي او هلته لوټي شو او مړ شو، د هدایت او راهنمایي څه ذریعه هغه ته نه وه رسیدلې لکه چې د افریقي او چین د بعضي علاقو حالت دې نو آیا داسې به شرعي طور سره د ایمان او اسلام مکلف دي؟

المستفتي: پروین شاد F ABERTECO HONG KONG ۱۲/۱۰/۱۹۸۲

﴿١﴾ (پ: ۱۳) سورة النحل رکوع: ۱۲ آیت: ۵۲

﴿٢﴾ (پ: ۹) سورة الاعراف ایت: ۱۸۸ وايضا قال الله تعالى وعنده مفاتيح الغيب لا يعلمها الا هو.

(پ: ۷) سورة الانعام رکوع: ۱۳ آیت: ۵۹

﴿٣﴾ حدثنا ابي بن كعب عن النبي ﷺ فلما ركبنا في السفينة جاء عصفور فوقع على حرف السفينة فنقر في البحر نقرة او نقرتين قال له الخضر يا موسى ما تقص علمي وعلمك من علم وعلمك من علم الله الا مثل ما نقص هذا العصفور بمنقارة من البحر الخ (صحيح البخاري ص ۳۸۲ ج ۱ باب حديث الخضر مع موسى عليه السلام)

الجواب: حضور ﷺ تر قیامت په پورې ټولو انسانانو طرفته رالیرلې شوي دي نود وما کنا معذین حتی نبعث رسولا الآية (۱) سره دا ځنگلي خلق دليل او حجت نشي نیولې باقي پاتې شو ددې رسول ﷺ تعلیمات رسیدل نو دغې خلقو ته د علماؤ په ذریعې سره د تعلیماتو علم شوې دي او که دا او منلې شي چې بعضي ته خو دا تعلیم نه دي رسیدلې نو هغوي به صرف د هغې احکاماتو مکلف گنرلې شي چې دهغه در رسول ﷺ د قائم مقام (عقل) نه هم معلوم کیدلې شي (۲) لکه د الله تعالی وجود وغیره، هوالموفق

د زنکدن ایمان

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چې د زنکدن په وخت مسلمان کافر کیدشي او یا کافر مسلمان کیدشي؟ تفصیل تشریح سره او کړئ.

المستفتي: سيف الرحمان ايم، اي بي ايد بونير..... ۹/۱۰/۱۹۷۷

جواب: د زنکدن په وخت کښې ایمان راوړل نا منظور دي (ردالمحتار ص ۲۸۹ ج ۳) (۳) وقال رسول الله ﷺ ان الله يقبل توبة العبد ما لم يغرغر (۴) او په دغه وخت کښې کفر او انکار متصور نه دي لانه یشاهد ما کان یو من به با لغیب، او ظاهراً که ترینه څه کلمات او وتل نو هغه به د سختی د وجهې نه معاف وي، فقط

﴿١﴾ (پ: ۱۵) سورة بنی اسرائیل رکوع: ۲ آیت: ۱۵

﴿٢﴾ قال العلامة ملا علی قاری والصحيح ما عليه عامة اهل العلم فان الايمان هو التصديق مطلقا لمن اخبر بخبر فصدقة صح ان يقال آمن به وآمن له ولان الصحابة كانوا يقبلون ايمان عوام الامصار التي فتحوها من العجم تحت السيف او الموافقة بعضهم بعضا وتجوز حملهم اياهم على الاستدلال لا سيما في بعض الاحوال وهذا الخلاف فيمن نشأ شا هق الجبل ولم يتفكر في العالم ولا في الصانع عز وجل اصلاً فاما من نشأ في بلاد المسلمين وسبح الله تعالى عند روية صناعة فهو خارج عن حد التقليد فقد قيل لاعرابي بم عرفنت الله؟ فقال البعرة تدل على البعير واثار الاقدام تدل المسير فهذا الايوان العلوي والمركزي السفلي الا يدلان على الصانع الخبير الخ (شرح فقه الاكبر لملا علی قاری ص ۱۳۵ ایمان المقلد جائز)

﴿٣﴾ قال ابن عابدين واما ايمان الياس فلذهب اهل الحق انه لا ينفع عند الغرغرة ولا عند معانة عذاب (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۱ ج ۳ مطلب توبة الياس وايمان الياس)

﴿٤﴾ وعن ابن عمر قال قال رسول الله ﷺ ان الله يقبل توبه العبد ما لم يغرغر رواه الترمذي وابن ماجه. (مشکواة المصابيح ص ۲۰۳ ج ۱ باب الاستغفار والتوبة الفصل الثاني)

د المہند علی المہند مسائل

بسم الله الرحمن الرحيم؛ الحمد لله والصلوة على نبيه اما بعد فانا اصدق واشهد ان المسائل التي اشتمل عليها المهند علي المهند هي المسائل الصحيحة والعقائد الحقة التي اجمعت عليها الامة المسلمة في القرون السابقة واتفقت عليها العلماء الديوبندية وجميع اهل السنة والجماعة والذي ينكر هذه المسائل ويخالفها لا سيما مسألة حيوة النبي ﷺ لا يجوز جرحه وخارج عن مسلك الديوبندية وعن مذهب اهل السنة والجماعة والاقتداء به ليس بصحيح اعاذنا الله منه وسائر المسلمين كافة وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين (محمد رمضان عفى عنه)

يا معشر العلماء والفضلاء للعلوم المينية ما قولكم في ما قال الشيخ محمد رمضان نعماني في حق المهند علي المهند هل هو صحيح وموافق للكتاب والسنة النبوية واسلاف العلماء الديوبندية والذي قال الفاضل المحقق النعماني في مسألة حياة النبي ﷺ هل هو ايضا صحيح ام لا ؟

المستفتي: قاري غلام قادر احمد پور شرقيه

ضلع بهاولپور ۲۹ جمادي الثاني ۱۴۰۴

جواب: المسائل التي اشتمل على المهند هي المسائل الصحيحة لكن من اعتقد ان النبي ﷺ حي في قبره بالحياة الجسمانية والروحانية فلا نخرجه من زمرة اهل السنة والجماعة باختلافه فيما هو من النظريات وان كان الحق هو ما لم يقل به من الحياة الدنيوية بعد الموت الموعود. وهو الموفق

د شرک نہ بچکيدو د پاره په عوامو باندي د عقيدو پيژندل فرض عين دي

سوال: شرک هغه گناه ده چه رب کريم هغه نه بخښي اوس که ځمونږ بې تعليمه خلقو نه هم شرک اوشي نو د هغې به څه حکم وي حال دا چه مونږ د زړه نه مسلمانان يو؟ بينوا توجروا

المستفتي: بابر حسين العین ابو ظهبي يو، اي، اي، ۱۴۰۱ هـ ۲۱۷

جواب: په عوامو باندي د عقيدو پيژندل فرض عين دي (۱) چه د کفر او شرک نه بچ شي په عقيدو کښي د جاهل او غير جاهل حکم يوشان دي (۲) وهو الموفق

احاشيه په راروانه صفحه.....

د شاه اسماعيل شهيد د کتاب (صراط مستقيم) د عبارت تاويل

سوال: محترم حضرت مفتي صاحب! د شاه اسماعيل شهيد ﷺ کتاب (صراط مستقيم) په صفحه نمبر ۳۲ باندي دا الفاظ درج دي (۱) د حضرت عمر رضی اللہ عنہ نه نقل دي چه په مانځه کښي به ئي د لښکر د سامان سوچ کولو نو په دي قصه باندي مغروره کيدل (د هو که کښي پريوتل) نه دي پکار چه خپل مونځونو نه تباہ کړي. (۲) د زنا د وسوسې نه په مونځ کښي دخپلې ښځې کوروالي طرفته خيال بوتلل غوره دي. او شيخ يا نورو داسي بزرگانو طرفته يا جناب رسالت مآب ﷺ وي خپل همت لگول د خپل غواښي او خرپه صورت کښي د مشغوليدلو نه لوښي دي. وضاحت او کړي؟

المستفتي: نذير ميديکل هال بغداده مردان..... ۳۰ شعبان ۱۳۹۹ هـ

الجواب: محترم په داسي ژورو او باريکو مسئلو باندي د اهل الله نه علاوه د نورو خلقو پوهيدل ډير گران دي او داسي مسئلې د درميانه خلقو د پاره د متشابها تو نه کمې نه دي او خواص خلق چه په هغوي باندي د توحيد او غيرت غلبه وي هغوي ددي د مراد نه بې خبره نه دي. (۲) وهو الموفق

(حاشيه د تير مخ) ﴿۱﴾ قال الملا علي قاري (وما يصح الاعتقاد عليه يجب) اي يفرض فرضا عينيا بعد ما يحصل علما يقينيا (شرح فقه الاكبر ص ۱۱ للملا علي قاري)

وقال ابن عابدين قوله (واعلم ان تعلم العلم النخ) اي العلم الموصل الى الآخرة والاعم منه قال العلامة في فصوله من فرائض الاسلام تعلم ما يحتاج اليه العبد في اقامة دينه واخلاص عمله لله تعالى (فرض عين) رد المحتار في صدر در المختار ص ۳۱ ج ۱ مقدمه

﴿۲﴾ قال الملا علي قاري اما اذا تكلم بكلمة ولم يدر انها كلمة كفر ففي فتاوي قاضيخان حكاية خلاف من غير ترجيح حيث قال قيل لا يكفر لعذره بالجهل وقيل يكفر ولا يعذر بالجهل. اقول والظاهر الاول الا اذا كان من قبيل ما يعلم من الدين بالضرورة فانه حينئذ يكفر ولا يعذر بالجهل (شرح فقه الاكبر للملا علي قاري ۱۲۵ مطلب يجب معرفة المكفرات لاجتنابها)

(حاشيه دد مخ) ﴿۱﴾ قال ابن عابدين وللمحقق ابن كمال باشا فتوى قال فيها بعد ما ابدع في مدحه وله مصنفات كثيرة منها فصوص حكمية وفتوحات مكيه (للعربي) بعض مسائلها مفهوم النص والمعنى و موافق للامر الالهي والشرع النبوي وبعضها خفي عن ادراك اهل الظاهر دون اهل الكشف والباطن ومن لم يطلع على المعنى المرام يجب عليه السكوت في هذا المقام لقوله تعالى ولا تقف ما ليس لك به علم ان السمع والبصر والفؤاد كل اولئك كان عنه مسئولا (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۳۲۲ ج ۳ مطلب في حال الشيخ اكبر ابن عربي)

پہ مونخ کنبی د پیغمبر خیال کول او د صراط مستقیم عبارت

سوال: آیا پہ صراط مستقیم کنبی دا عبارت موجود دې چه کوم سرې ته د مونخ وخت کنبی د پیغمبر ﷺ په خیال کنبی راځي داسې دې لکه چه یو ځناور ئې په خیال کنبی راوستې وي.

المستفتي: حافظ عبد الرشید بغداده مردان ۱۸۰۰ رجب ۱۳۹۹ هـ

جواب: عبارت په صراط مستقیم کنبی پیدا نه شو البته په مونخ کنبی به د الله تعالی د حضورئ تصور او خیال کوي د نور چانه، ځکه چه ددې سرایت په وجه باندې د پیغمبر ﷺ متعلق د الوهیت د عقیدې گمان پیدا کیږي او د نورو په باره کنبی موهم کیږي. وهوالموفق

شیخ یونسی. ولی شهید او پیر حاضر ناظر اوعالم الغیب نه دي

سوال: کوم سرې چه د یو نبی، ولی شهید یا پیر په باره کنبی دا عقیده او ساتي چه هغه د هر ځایي کنبی وینی او اوری حاضر او ناظر دي. چه کله ورته آواز او کړو نو ځمونږ آواز اوري عالم الغیب او مشکل کشا دي نو داسې عقیدې والا سرې بد عتي او مشرک دي او که صحیح عاشق رسول او د اهل سنت والجماعت نه دي. بیان ئې کړئ؟

المستفتي: قائم دین د هوک زمان میاں والي ۲۳۷۸۷۸۰۰۰۰

جواب: غیر الله (یعني د الله نه سوا بل څوک) حاضر ناظر منل او په ټولو غیبو څیزونو باندې خبر منل کفر او شرک دي، (۱) وهوالموفق

د اکابرین دیوبند مسلک د افراط او تفريط نه پاک دي

سوال: بې علمه ملیان صاحبان چه د خپلو خواهشاتو مطابق د ناجائزه رسومونو او بد عاتو تعلیم ورکوي د فاسقانو فاجرانو امامت کوي. خلقو ته د بد و کارونو نه د منع کیدو تبلیغ نه کوي دا ملیان د رسول الله سنتو ته نوې دین وائي، کچرته مونږ صحیح مسلک او بنایو نو په مونږ باندې دبې دینه او وهابیانو فتوې لگوي او جاهلان خلق ځمونږ خلاف راوچتوي اگر چه مونږ صرف د دیوبند د اکابرین د مسلک پابند یو چرته د افراط تفريط

﴿۱﴾ قال الله تعالى قل لا يعلم من في السموات والارض الغيب الا الله... الآية. ۲۰: سورة النحل رکوع: ۱ آیت: ۶۱

قائل نه یو دا ځمونږ ایمان دې دې باره کنبی مونږ ته جواب را کړئ او تسلی مو او فرمایئ؟

المستفتي: الحاج محمد رسول، محمد رحیم

بازار دره آدم خیل ضلع کوهات ۸۱۱۱۹۶۹

الجواب: ځمونږ مسلک نه د نجدیانو پشان د افراط دې او نه د بدعتیانو پشان د تفريط دې بلکه مونږ په اعتدال باندې روان یو چه کله عوام د قران او حدیث په تعلیم او د اهل حق په رسالو کتلو کنبی مشغول وي نو ددغې خلقونه به پخپله واوري او چه کله عوام گډو ډوي نو د جماتونو امامان به هم گډو ډوي ځکه چه ددوي مسلک هغه دې چه خلق پرې خوشحاله وي. فقط

د قیامت علم صرف الله تعالی ته حاصل دي

سوال: آیا د قیامت د ثبوت دپاره د یوې خاص صدئ تعیین شوې دې او که نه؟ بعضې جاهلان وائي چه په څوارلسمه صدئ کنبی به قیامت راځي؟ بینوا توجروا

المستفتي: مثل خان خلیل تهکال پشاور ۱۷۱۷۰۰۰۰ ۱۳۹۰ هـ

جواب: د قیامت علم صرف الله تعالی ته حاصل دي د الله نه سیوا دا علم چرته یو نبی، رسول او فرشتې ته نه دي ورکړې شوي. (۱)

د تقدیر په مسئله کنبی چپ کیدل بهتر دي

سوال: چه کله الله تعالی د یو انسان په تقدیر کنبی دا لیکلې، چه هغه به فلانکې وژني، نو بیا هغه انسان په دې ولې گناه کار کیږي او هغه ته سزا ولې ورکولې کیږي؟

المستفتي: عزیز الرحمان صوابي ۲۵ فروري ۱۹۷۵ هـ

الجواب: محترم جناب د سلام نه پس! خبر شه چه د بې علمه او کم علمه خلقو

﴿۱﴾ قال الله تعالى يستلونك عن الساعة ايان مرسلها. فيم انت من ذكرها. الى ربك متنها.

(پ: ۳۰ سورة الزعات رکوع: ۴ آیت: ۲۲، ۲۳، ۲۴)

دیارہ پہ داسی ناز کو مسئلو کنبی پریوتل ڊیر خطر ناک دی. ستا د اطمینان دیارہ دومره کافی ده چه الله تعالیٰ د کوم کس دیارہ دا لیکلی دی چه هغه به په خپل اختیار او ارادی سره دا گناه وغیره کوي، نوهغه ته به عذاب ورکوي. او د چا دیارہ چه ئي دا لیکلی دی چه هغه به غیر ارادی او مجبوری سره گناه کوي نوهغه ته به عذاب نه ورکوي. د زیات اطمینان حاصلولو دیارہ پخپله مونږ سره خبرې کولې شی. وهوالموفق

پیغمبر ﷺ مختار کل. حاضر ناظر او عالم غیب منل

سوال: بعضې خلق وائي چه محمد ﷺ ته د هر خیز اختیار ورکړې شوي دي او په هر څائي کنبی حاضر ناظر دي او عالم الغیب دي. نو چه کوم سړي داسي عقیده ساتي دهغه څه حکم دي؟

المستفتي: مصباح الله مردان..... ۲۱ جنوري ۱۹۷۵ء

الجواب: دا سړي مشرک او کافر دي.

قال الله تعالى ليس لك من الامر شيء. ﴿١﴾ وفي البزازیة من قال ان ارواح المشائخ

حاضرة تعلم يكفر (مجموعة الفتاوى ص ۳۵ جلد ۱) وفي فتاوى قاضى خان وهو ما

كان يعلم الغيب حين كان فى الاحياء فكيف بعد الموت (على هامش الهندية ص ۲۲۸

جلد ۳) والمبئلة من الواضحات فلا حاجة الى توضيح الواضحات. وهوالموفق

الله تعالى خالق دي او مخلوق کاسب دي

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کنبی څه فرمائي چه يو سړي وائي چه والقدر خيره وشره من الله تعالى او الله پخپله محي او مميت دي. نو قاتل دي د مقتول په بدله کنبی قصاص نه کړي شي. ځکه چه دا قتل او د مقتول مرگ خو الله تعالى واقع کوي دارنگې د قاتل دیارہ په قیامت کنبی سزا هم نه مني. د دي مسئلي وضاحت او کړي؟

المستفتي: زاهد حسين نور کلا ته هاوس بت خيله ملاکنډ ايجنسي

﴿١﴾ (پ: ۲) سورة آل عمران رکوع: ۳ آيت: ۱۲۸)

الجواب: په خلق او کسب کنبی د زمکې او آسمان فرق دي چه د علم کلام په کتابونو کنبی لیکلي شوي دي. ﴿١﴾ بهر حال د مرگ پیدا کول او ایجاد الله تعالیٰ کوي او کسب او د اسبابو استعمال قاتل کوي. د قانون خلاف چه څوک زنځیر را کاږي حکومت هغه ته سزا ورکوي اگر چه ریل ودرولو والا حکومت پخپله دي. وهوالموفق.

﴿١﴾ قال الملا على قارى (و جميع اعمال العباد من الحركة والسكون) اى على اى وجه يكون من الكفر

والايمان والطاعة والعصيان (كسبهم على الحقيقة) اى لا على طريق المجاز فى النسبة..... (والله

تعالى خالقها) والحاصل ان الفرق بين الكسب والخلق هو ان الكسب امر لا يستقل به الكاسب والخلق

امر مستقل به الخالق..... والله خلقكم وما تعملون اى وعملكم او معمولكم الخ.

(شرح الاكبر للقارى ص ۳۹، ۵۰ اعمال العباد كسبهم وخلق الله تعالى).

فصل

فی کلمات الکفر

وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ

وَزَهَقَ الْبَاطِلُ ط

إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا ۝۸۱

فصل فی کلمات الکفر

تول پیران کافران او مشرکان دی ددی الفاظو حکم

سوال: یو سړې د ډیر خلقو په مخکښې دا الفاظ او وئیل چه تول پیران کافران او مشرکان دي حال دادي چه مجدد الف ثاني عليه السلام په خپله رساله (مبدا و معاد کښې ليکي چه د الله جل جلاله شانه د انعاماتو او د رسول الله صلي الله عليه وسلم د احساناتو نه وروستو د پیر او مرشد حق دي نو د داسې سړې په پاره کښې څه حکم دي؟ چه هغه پخپله کافر شو که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: حاجي فقير گل چارسده ۱۵ اکتوبر ۱۹۸۲

الجواب: کيديشي ددې سړې دې ټولو نه مراد استغراق عرفی وی یا رسمي پیران ئې مراد وي نو داسې بې باکه سړې کافر نه شي گرځولې. (۱)

د پیغمبر په توهین او تکلیف خوشحالیدل کفر دي

سوال: یو سړې خپل خرپسې په غصه کښې چو که په لاس بهر راوتلو او خر مخکښې زغليدلو نو چا او درولو چه گوره بې زبانه خنار مه وهه هغه او وئیل که دا پیغمبر وي نو هم ئې نه پرېږدم او او ئې وهلو. بیا هغه سړې پوهه کړو چه ستا د ژبې نه خطرناک الفاظ وتلي دي توبه او کره او چرته د عالم نه تپوس او کره، لیکن تراوسه ئې د چا نه تپوس نه دي کړې نو د داسې سړې په شریعت کښې څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: مطيع الحق لوند خوږ مردان ۱۱۳ صفر ۱۴۰۱ هـ

الجواب: د پیغمبر په توهین او تکلیف باندې راضي کیدل کفر دي لکه څنگه چه توهین کول او تکلیف رسول کفر دي نو په دې سړې باندې ایمان تازه کول لازم دي او دې سړې له توبه کول پکار دي. (۲) وهوالموفق

(۱) قال الحصکفی وفي الدرر وغیرها اذا کان فی المسئلة وجوه توجب الکفر وواحد یمنعه فعلى المفتی المیل لما یمنعه. (الدر المختار ص ۳۱۶ جلد ۳ قبیل توبه الیاس)

(۲) قال الحصکفی والکفر بسبب نبی من الانبیاء لکن صرح فی آخر الشفاء بان حکمه کالمتردد و مفاده قبول التوبه و لفظ التوبه من سب الرسول صلی الله علیه و آله فانه متردد و حکمه حکم المتردد و یفعل به ما یفعل بالمتردد انتهى. (الدر المختار ص ۳۱۴، ۳۱۹ جلد ۳ مطلب مهم فی حکم سباب الانبیاء)

کلمه به او وایم خو ډیر کارونه به نه کوم دا د کفر کلمه نه ده

سوال: که یو سړې او وائی چه څه کلمه د توحید او رسالت یعنی لا اله الا الله محمد رسول الله وائم لیکن بغیر د مجبورئ نه به هم په ډیرو اعمالو باندې عمل نه کوم نو داسې سړې مسلمان کیديشي که نه؟

المستفتي: محمد نذیر پندي گهپ اټک. یکم ربیع الثاني ۱۴۰۲ هـ

الجواب: دا یو جاهلانه او فاسقانه خبره ده په دې سره دا سړې کافر کیږي نه، لعدم انکار عن ضروریات الدین ولعدم الاستحلال والاستخفاف (۱) وهوالموفق

په محتمل خبرو د کفر نتوی نشي لگیدلي

سوال: د زید د کور والاؤ خاندان خلق د زید کره راغلل چه بې ډیرې خبرونکې وؤ نو د زید پلار هغوي سره ډیر د گستاخئ خبرې او کړې چه دا خلق ډیرې خبرونکې او د شریعت مطابق نه دي په دې باندې د زید ښځې او وئیل چه اوس زمانه بدله شوې کوم کارونه چه شل کاله مخکښې وو اوس نشته ددې نه دا پته لږې چه د زید د ښځې په نزد شرعي احکامات اوس معطل شوي دي. ډیره خرئیل بې پردې گرزیدل وغیره کارونه ناجائز پاتې نه شو نو اوس د احکام الهی پورې خندا کول، بې ادبي، مذاق او بې قدرې څنگه ده. د مجدد الف ثاني عليه السلام په مکتوب ۲۶۶ جلد اول کښې دي چه څوک حرام کار ښه او گنړي هغه د اسلام د ډلې نه اووتلو او مرتد شو؟ بینوا توجروا

المستفتي: انیم صديق ايف، پي، تي کالوني لاهور

الجواب: د زید د ښځې د دواړو الفاظو دوه مطلبه کيديشي اول دا چه شرعي احکامات ناقابل عمل ناحق او د مصلحت نه خلاف دي دویم دا چه شرعي احکام سره د دینه چه حق دي خو عمل پرې پریخودې شوې دي. (۲) نو دي

(۱) قال فی الهندية و قول الرجل لا اصلی يتحمل اربعة اوجه احدها لا اصلی لاتی صلیت والثانی لا اصلی بامرک

فقد امرنی بها من هو خير منك و الثالث لا اصلی فسقا مجتة فهذه الثلاثة لیست بکفر والرابع لا اصلی اذ لیس یجب

على الصلاة ولم او مر بها یكفر. ولو اطلق وقال لا اصلی لا یكفر لاحتمال هذه الوجوه. (فتاویٰ هنديه ص ۲۶۸ جلد ۲

مطلب موجبات الکفر منها ما يتعلق بالصلاة والصوم)

(۲) وفي الهندية سئل الحاكم عبدالرحمن عن قال برسم کرکم بحکم نی هل هو کفر قال ان کن (بقیه حشیه په ررواته صفحه)

احتمال سرہ د کفر فتویٰ ورکول دھیا مذهب ہم نہ دی۔ قال العلامة ابن عابدین وفي التاریخ لا یكفر بالمحتمل لان الکفر فهایة فی العقوبة فیستدعی فهایة فی الخایة ومع الاحتمال لا فهایة انتهی (۱) (ردالمحتار صفحہ ۲۸۵ جلد ۳)

د الله تعالى توحيد مذاق دي. شریعت. مونخ

روژه هیخ خیزنه دي. دا کفریه کلمات دی

سوال: کہ یو سړې دا عقیده وي چه توحید باري تعالی (معاذ الله) یو مذاق دي او شریعت د سرمایه دارانه او جاگیردارانه نظام ملګري دي مونخ او روژه هیخ خیزونه نه دي ځما یو مستقل دین دي دهغي په قبلولو کښې د خلقو فائده ده، نو آیا دا سړې کافر دي او که نه؟

المستفتي مولوي رحمان الدين مسجد شانبنگل . . . ۹۱۱۰۱۱۹۷۸

الجواب: بشرط صدق وثبوت دا سړې مرتد او کافر دي. (۲) اود اثر رسوخ مسلمانانو ته پکار دي که دي توبه اونه باسي نو چه ده له د مرتد والا سزا ورکړي يا دي ورله په حکومت هغه سزا ورکړي او ټول مسلمانان دي ده سره قطع تعلق او کړي

(بقیه حاشیه) مراده فساد الحلق و ترک الشرع و اتباع الرسم لا ردالحکم لا یکفر کذا فی المحيط. (هنديہ ص ۲۵۸ جلد ۲ الباب التاسع فی احکام المرتدين)

(۱) (ردالمحتار علی الدر المختار ص ۳۱۲ جلد ۳ مطلب ما یشک فی انه ردة لا یحکم بها)

(۲) و فی الہندیة المرتد عرفاهو الراجع عن دین الاسلام کذا فی النہر الفائق و رکن الردۃ اجراء کلمۃ الکفر علی اللسان بعد وجود الایمان.

(هنديہ ص ۲۵۳ جلد ۲ الباب التاسع فی احکام المرتدين)

قال ابن عابدین و رکنتها اجراء کلمۃ الکفر علی اللسان هذا بالنسبة الی الباطن الذی یحکم به الحاكم و الا فقد تكون بدونه كما لو عرض له اعتقاد باطل او نوى ان یکفر بعد حين الفادة. (ردالمحتار ص ۳۱۰ جلد ۳ باب المرتد)

و فی الہندیة مثل عن امرأة قبل لها توحید میدانی فقالت لا ان ارادت انها لا تحفظ التوحید الذی یقولہ الصبیان فی المکتب لا یضرها و ان ارادت انها لا تعرف وحدانية الله تعالى فلیست بمؤمنة ولا یصح نکاحها. (هنديہ ص ۲۵۷ جلد ۲ منها ما یعلق بالایمان و الاسلام)

د مسلمان دین او مذهب ته کنخل کول

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائي چه یو سړې بل مسلمان ته د دین کنخل او کړي مثلاً ستادین او غیم، ستامذهب او غیم، اودائي عادت جوړ شوې وي نو په اسلام او کفر د دغه سړي کښې څه حکم دي؟
المستفتي: امین جان کوچی بخشی پل پشاور... ۱۵۱۱۱۹۲۹

الجواب: کافر نه دي او خطره ئې موجوده ده لهذا توبه او استغفار دي او کړي قال العلامة الشامي ج ۳ ص ۳۹۹ ثم ان مقتضى كلامهم ايضا انه لا یکفر بستم دين مسلم اي لا یحکم بکفره. (۱) فقط

صحابه کرامو څو الله ته کنخل کول

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائي چه څوک حضرت علي رضی الله عنه ته سخت کنخل کوي. هغه مسلمان پاتې کيديشي که نه؟ او که توبه اونه باسي نو د مسلمانانو ورسره څه رویه پکار ده؟

المستفتي: صلاح الدين ناظم شبان اسلام ټيکسلا ټک . . . ۱۲۱۱۰۱۱۹۷۵

الجواب: صحابه کرامو ته کنخل کول حرام دي ددي وجې نه دا سړې باغي او فاسق دي او گواهي ئې نه قبليري. (کما فی ردالمحتار ص ۲۹۳ ج ۳ دي به لکه د باغي پشان په توبه باندي مجبور ولې شي او که توبه نه او باسي نو کم از کم ده سره دي تعلقات ختم کړي شي. (۲) وهو الموفق

(۱) (ردالمحتار ص ۳۱۲ جلد ۳ مطلب فی حکم من شتم دين مسلم) و قال ابن عابدین اقول و علی هذا ینبغي ان یکفر من شتم دين مسلم و لكن یمکن التأویل بان مراده اخلاق الرديئة و معاملۃ القبیحة لا حقیقه دين الاسلام فینبغي ان لا یکفر حينئذ. (ايضا)

(۲) قال ابن عابدین ذکر فی شرحه علی الملتقى ايضاً انه لو علی وجه المزاح يعزر فلو بطريق الحقارة كثر لان لهاته اهل العلم كثر علی المختار فتاویٰ بدیعیه لکنه یشكل بما فی الخلاصة ان سب الختین ليس بكفر اه والمراد بالختین عثمان و علی رضی الله تعالی عنهما. (ردالمحتار ص ۲۰۳ جلد ۳ قبیل مطلب فیما لو شتم رجلاً بالفاظ متعدده) وايضاً فی ردالمحتار و سب احد من الصحابة و بغضه لا يكون كُفر أَلکن یضلل..... وقال ابن ملک فی شرح المجمع و ترد شهادة من یظهر سب السلف لانه يكون ظاهر الفسق..... وقال الزیلعی او یظهر سب السلف یعنی الصالحین منهم و هم الصحابة و التابعون الخ (ردالمحتار ص ۳۲۱ جلد ۳ مطلب مهم فی سب الشیخین)

احادیثو تہ دروغو قصی وینو والا زندیق او ملحد دی

سوال: علمائے دین دی مسئلے بارہ کنبی خہ فرمائی چہ پہ احادیثو باندی اعتراض کوی او صحاح ستہ د حدیثو شیر غت کتابونو تہ دروغ قصی وائی تہ ترمذی تہ گند بلا وائی، دمشقو پہ بارہ کنبی وائی چہ دا د حدیثونو کتاب نہ دی او وائی چہ اسلام پہ خیل اصلی شکل کنبی د بنو امیہ دوخت پوری پاتی شوې وو اوس پکنبی تبدیلی راغلی د قرآن نہ علاوہ هیچ ہم پہ اصل شکل کنبی نشته د حسنینو حضرت حسن رضی اللہ عنہ او حضرت حسین رضی اللہ عنہ د صحابیت ہم قائل نہ دی وائی چہ اسلام کنبی حضرت علی رضی اللہ عنہ دا اختلافات اچولی دی ددی سری خہ حکم دی سزا ئی خہ ده؟ بینوا توجروا المستفتی: عبداللہ نعمانی مدرسہ مدنیہ کریم پارک راوی روہ لاہور ۱۵ رمضان ۱۴۱۰ھ

الجواب: بشرط صدق وثبوت دا سری زندیق او ملحد دی دا منکر حدیث دی دده هر قسم عزت کول ددین بی عزتی او د کفر ساتنه کول او ددی زندیقانو پہ دور کنبی به سزا خوک ورکری خو صرف بایکات (تعلقات پریخودل) ورسره هم کافی دی. (۱)

یوکس پہ قرآن قسم اخستو نودویم اووئیل زہ قرآن نہ منم. دریم اووئیل چہ زہ داسی اسلام پہ لته وهم چہ پہ منی کنبی حق پوشی ضروری وی نوایا داکلمات دکفر دی؟ سوال: علمائے دین خہ فرمائی چہ زید د جمات امام دی حافظ قرآن هم دی د خپلی مورسره ئی خہ اختلاف شو نومور ئی قرآن اوچت کرو قسم ئی او خوړلو چہ خہ رشتنی یم مگر زید اووئیل چہ خہ قرآن نہ منم مخکنبی امام عمرو او د مورسره اختلاف اوکړو او دا الفاظ چہ خہ قرآن نہ منم په خلقو کنبی مشهور کړل. خلقو عمرو تہ اووئیل چہ دا خپلو کنبی دهغوي جهگړه ده پریږده ئی لیکن عمرو اووئیل چہ په کوم اسلام کنبی حق پتول ضروری وی هغه په

(۱) قال ابن عابدین المراد بالتکذیب عدم التصدیق الذی مرای عدم الاذعان والقبول لما علم مجیته به علیه السلام ضروری ای علماضرور یا لایتوقف علی نظر و استدلال و لیس المراد التصریح یا نه کاذب فی کذا لان مجرد نسبة الکذب الیه علیه السلام کفر و ظاهر کلامه تخصیص الکفر یجحد الضروری فقط مع ان الشرط عندنا ثبوته علی وجه القطع وان لم یکن ضروری یا بل قلیکون بما یكون استخفا فامن قول او فعل کما مر. (ردالمحتار ص ۳۱۱ جلد ۳ مطلب فی منکر الاجماع)

وفی الهندیه قال رضی الله عنه سألت صدر الاسلام جمال الدین عمن قرء حدیثا من احادیث النبی صلی اللہ علیہ وسلم فقال رجل همه روز خلشها خواند قال ان اضاف ذلك الى القاری لا الى النبی صلی اللہ علیہ وسلم ينظر ان كان حدیثا یعلق بالدين واحکام الشرع یکفر وان كان حدیثا لا یعلق به لا یکفر. (هندیه ص ۲۶۶ جلد ۲ احکام المرتدین منها ما یعلق بالانبياء)

لته وهم، اوس دزید او عمرو ددی الفاظو خہ حکم دی آیایه دی سره کافر شول یا المستفتی: اہالیان د وک فیض بخش ۱۹۷۳/۱۹۷۷ نه؟

الجواب: خبره دا ده چہ زید د مور په قسم باندی د اعتماد کولو نه انکار اوکړو نه داچہ د قرآن د کلام الله کیدلو نه ئی انکار کړی دی لهذا زید حافظ صاحب کافرنه دی. البتہ دمور او پلارنا فرمائی گناه کبیره ده. که والدین په ناجائزه ټینگ نه وي د (لحدیث لاطاعة لمخلوق فی معصية الخالق) (۱) د وجی نه او عمرو د حق پتولو او خرخولو نه بیزاری اختیار کړی د اسلام نه نه، نودی هم کافرنه دی، دواړو طرفته د کفر فتوی ورکول غلط خیزدی (۲) وهو الموفق ددینی مسئلې توهین کولو والا باندی د کفر سخته خطر ده

سوال: علمائے دین دی مسئلے بارہ کنبی خہ فرمائی چہ د سود متعلق یو مسئله باندی د علمائے کرامو مهورونه او د ستخطونه هم شته چہ ددی ایتونو او حدیثونو په حوالو سره ئی سود اخستل، ورکول او دهغې لیکل یو شان جرم گرځولی. د خہ خلقو په موجود گئی کنبی زید تہ دا فتوی د لوستلو دپاره ورکړی شوه، نو زید فتوی او لوستله او وروستو ئی اووئیل چہ خہ په دی فتوی باندی متیازی کوم او فتوی پیش کولو باندی ئی په لزگی سره گزارونه او کړل، او کنخل وینا او سپوری ستغې ئی اووئیلی. د قرآن او حدیث په نزد ددی داسی سری متعلق اخري فیصله اوکړی؟

المستفتی: محمد اکرم قریشی واه کینت. شوال ۱۳۸۹

الجواب: په دی سری باندی ددین د توهین د وجی نه د کفر سخته خطر ده (۳) که توبه ئی اونه ویستله نو سلام کلام ورسره پریخودل ضروری دی فقط

(۱) عن النواص بن سمعان قال قال رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم لا طاعة لمخلوق فی معصية الخالق رواه فی شرح السنة. (مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۲۱ جلد ۲ کتاب الامارة الفصل الثاني)

(۲) قال ابن عابدین و علی هذا ینبغی ان یکفر من شتم دین مسلم و لکن یسکن التأویل بان مراده اخلاق الرديئة و معاملة القبيحة لا حقيقة دین الاسلام فینبغی ان لا یکفر حیثند. (ردالمحتار ص ۳۱۶ جلد ۳ مطلب فی حکم من شتم دین مسلم)

(۳) قال العلامة حصکفی و فی الفتح من هزل بلفظ کفر ارتد و ان لم یعتقد له الاستخفاف فهو کفر العناد. قال ابن عابدین ثم قال و الاعتبار العظيم المتنافی للاستخفاف کفر الحنفية بالفاظ كثيرة و افعال تصدر من المبتدئين لدلائلها علی الاستخفاف بالدين الخ. (الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۳۱۰ جلد ۳ باب المرتد) و فی الهندیه رجل عرض عليه خصمه فعوى الانمة فردھا وقال چہ بارنامه فتوی آورده قيل یکفر لانه رد حکم الشرع و کذا لو لم یقل شيئا لکن القى الفعوى علی الارض و قال ابن چہ شرع است کفر. انا جاء احد الخصمين الى صاحبه بفتوى الائمة فقال صاحبه ليس كما أفتوا او قال لا نعمل بهذا كان عليه التعزير. (هندیه ص ۲۷۳ جلد ۲ منها ما یعلق بالعلماء والعلماء)

د اسلام او مسلمانانو خلاف نازیبا الفاظ استعمال اول

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائي څه هغه داسې الفاظ او وائي! څه ټول مسلمانان او علمائي كرام بناؤ ټي او مصنوعي مسلمانان دي په دوي كښې څوك هم صحيح او عملي مسلمان نشته مجلس والاؤ ورته جواب وركړو څه مونږ مسلمانان يو كم از كم په ظاهري طور سره خو مو پيري او سرونه د شريعت مطابق دي او په اودس كښې يو اوس د ماسخوتن د مانځه نه او زگار شو نو هغه جواب وركړو او د مسخري په طور ئي او خنډل چا اسلام او مسلماني په سر او پيره كښې نه ده د سيكانو پيري د ټولو نه لوني وي بيا په يو واده كښې امام صاحب د ډول خلاف خبرې او كړې نو هغه او وئيل چه ملا ددوي خلاف كمكور او چلولو دايو گستاخانه او سپك لفظ دې مطلب نې هسې سمسې وهل او چيخچي وهل دي. نو په شريعت كښې دداسې سري څه حكم دې مسلمان پاتې كيدې شي او كه نه؟

المستفتي محمد گل تاج عباسي مري راولپنډي ۲۵۱۲۱۹۲۹

الجواب: ددې سري په خبرو كښې دتاويل احتمال شته چه يعنى د استغراق نه مراد استغراق عرفى دې حقيقى نه دې، او پيره نه ساتلو سره مسلمان داسلام نه خارجيږي، او دچا دا وئيل چه پيري خو د سيكانو هم وي په هغه مونږ د كفر فتوى نه شو لگولي ليكن د كفر ويره پري موجود ده، او په داسې شك والا خبرو باندې ده لره توبه پكار ده او دهغه سره تعلقات پريخودل پكار دي تر څو چه ئي توبه نه وي ويستلې (في الدر المختار لا يفتي بكفر مسلم امكن حمل كلامه علي محمل حسن وفي الدرر وغيره اذا كان في المسئلة وجوه توجب الكفر وواحد يمنع فعله الملقى الميل لما يمنع فقط، (۱)

اگرچه د پيغمبر ﷺ حكم وي خو د ۲۹ شعبان روژه نه ماتوم ددې الفاظو حكم

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائي څه يو سري وائي. اگر كه د پيغمبر ﷺ فرمان وي چه په ۲۹ شعبان روژه مه نيسي نو كه كاخرهم شم خو روژه نه ماتوم، دده څه حكم دي؟

المستفتي: محمد زاهد مهتمم تعليم القرآن بكوټ شريف هزاره

الجواب: كه داسې مغلوب الحال نه وي نو ده لره پكار دي چه نكاح او ايمان

(۱) (الدر المختار ص ۳۱۶ جلد ۳ قيل مطلب توبه الياس مقبولة دون ايمان الياس)

تازه كړي ځكه چه په كفر باندې راضي كيدل كفر دي (۱) وهوالموفق

دې ملك كښې د دهرې په لاسونو اسلامي

قانون مونږ نه منو. ددې الفاظو حكم

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائي څه دوه سري بكر او عمرو عالمان دي او دريم سري زيد دې هغه وائي چه دا دواړه كافران دي او وائي چه ددوي په لاسونو باندې چه كوم اسلامي قانون په ملك كښې راشي هغه مونږ نه منو، او دا هم وائي چه دا دواړه به د دجال تابعدارانو كښې وي نو اوس زيد كافر دي كه مسلمان؟ دده دپاره څه حكم دي؟

المستفتي: محمد نور ولد محمد امين... مورخه ۲۸۴۱۹۷۲۸

الجواب: كه دا توهين (بې عزتي) د ذاتياتو په بنياد نه وي (۲) نو دا زيد كافر دي (۳) فقط

كه پيغمبر ﷺ هم د شركت دعوت راكړي نو بيا

به هم شريك نه شم. دا جاهلانه كلام دي

سوال: كه يو سري ته په يو اجلاس كښې د شركت دعوت وركړې شوې وي او هغه سري صرف د عناد د وجې نه تر دې پورې وئيلي وي. چه د پيغمبرانو راتلل بند شوې دي خو كه پيغمبر هم راشي چه فلانكي مجلس كښې شريك شه نو هم به شريك نه شم عند الشرع ددې سري څه حكم دي؟

المستفتي: نامعلوم...

(۱) وفي الهنديه و من يرضى بكفر نفسه فقد كفر ومن يرضى بكفر غيره فقد اختلف فيه المشايخ رحمهم الله تعالى في كتاب التخيير في كلمات الكفر وان رضى بكفره ليقول في الله ما لا يليق بصفاته يكفر و عليه الفتوى كذا في التتار خانيه. (هنديه ص ۲۵۷ جلد ۲ الباب التاسع في احكام المرتدين) وفي الهنديه رجل اراد ان يضرب عبده فقال له رجل لا تضربه فقال اگر محمد مصطفى گوید مزین نهلم او قال اگر از اسمان بانگ آید که مزین هم بزمن يلزمه الكفر. (هنديه ص ۲۶۲ جلد ۲ احكام المرتدين منها ما يتعلق بالانبياء)

(۲) قال ابن عابدين ينبغي ان يكفر من شتم دين مسلم ولكن يكمن التأويل بان مراده اخلاقه الرديئة ومعامله القبيحة لا حقيقة دين الاسلام فينبغي ان لا يكفر حينئذ. (ردالمحتار ص ۳۱۶ جلد ۳ قبيل طلب توبه الياس)

(۳) وفي الهنديه و يخاف عليه الكفر اذا شتم عالماً او فقيهاً من غير سبب و يكفر بقوله لعالم ذكر الحمار في است علمك يريد علم الدين كذا في البحر. (هنديه ص ۲۷۰ جلد ۲ منها ما يتعلق بالعلم والعلماء)

الجواب: چونکہ دعوت صرف حکم تہ نشی وئیلی بلکہ مشورې او خوراک خنباک دیارہ راغبوینتلو تہ ہم وائی نو پہ داسې جاہلانہ کلام باندې دکفر یا فسق فتوې ورکول د قاعدې نہ خلاف دي. (۱) فافہم فی حدیث بریرہ (۲) وهو الموفق

بتان خرخول پہ رضا بالكفر کنبې داخل نہ دي

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کنبې څه فرمائي چه آيا بتان تلاش کول او بيا هغه خرخول په دې وعيد کنبې داخل دي که نه؟ من رضي بکفر الغير يصير کافرا قاضیخان) یا دا د تکذیب علامت دي که نه؟ او که څوک په دې صورت کنبې د کفر فتوې ورکړی نو دا جائز ده؟

المستفتي: عطاء الله متعلم دارالعلوم حقانيه... مورخه ۱۴۰۱/۱۲/۱۴

الجواب: بتان خرخول نه بت پرستي ده او نه التزام د بت پرستۍ دي او نه په دې سره بت پرستي لازم ده، (لزوم بين هم نه دي) خو دا رضا د کفر گرځول غلط فهمي يا بد فهمي ده. ومثله اذا اجر بيتاً للمعاصي وغيرها (۳) فقط

د بېنې باجي د وجې نه تلاوت بندول

سوال: څمونږ په جمات (مسجد) کنبې د جمع نه مخکېني د تلاوت کیست لگیدلې وو په هغه کوڅه کنبې واده وو کله چه د هغوي بیند باجو واله راغلل نو د هغوي یو سړې په زور ه جمات ته وردننه شو او تلاوت ئې بند کړو او ددې نه ئې په شیطانیت سره تعبیر او کړو، نو ددې سړي متعلق شرعي حکم څه دي دا کافر شوي دي که نه؟

المستفتي: مولوي محمد سليم جامع مسجد بلال نیشنل ټاؤن راولپنډي ۱۴۱۹/۱۱/۸۲

(۱) قال الحسكفي وفي الدرر وغيرها اذا كان في المسئلة وجوه توجب الكفر وواحد يمنعه فعلى المفتي الميل لما يمنعه. (الدر المختار ص ۳۱۶ جلد ۳ قیل توبه الياس)

(۲) عن ابن عباس ان زوج بريرة كان عبداً يقال له مغيث كاتى انظر اليه يطوف خلفها يبكي ودموعه تسيل على لحيته فقال النبي ﷺ لعباس يا عباس الا تعجب من حب مغيث بريرة ومن بغض بريرة مغيثا فقال النبي ﷺ لو را جعته قالت يا رسول الله ﷺ تامرني قال انما اشفع قالت فلا حاجة لي فيه. (صحيح البخارى ص ۷۹۵ جلد ۲ باب شفاعة النبي ﷺ في زوج بريرة)

(۳) قال العلامة حصكفي و جاز اجارة بيت بسواد الكوفة اى قراها لا بغيرها على الاصح ليتخذ بيت نار او كنيسة او بيعة او يساع فيه الخمر و قال لا ينفى ذلك لانه اعانة على المعصية و به قالت

الثلاثة زيلعى و قال ابن عابدين هذا عنده ايضا لان الاجارة على منفعة..... (بقية حاشيه په راورانه صفحه)

الجواب: کیدیشي دې سړي دگناه دکم والي په ارادې سره داکارکړې وي خو بياهم دده په دې جاہلانہ خبرو او کارباندې دې کافر گنرلې نشی. (۱) والله اعلم

فرشتې ته کنځل کول کفر دي

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کنبې څه فرمائي چه که يو سړې بل ته د غصې په حالت کنبې داسې او وائي چه، عزرائيل عليه السلام د فلانکي د مور سره شپه تيره کړيده او دې د هغې نه پيدا شوې دي، اوس هغه سړې ددې خبرې اقرار هم کوي شرعاً دده څه حکم دي؟

المستفتي: سائيس محمد عباس راولپنډي..... ۲۲ رمضان ۱۴۰۵ هـ

الجواب: دا جاہلانہ او کافرانہ کلام دي فرشتې ته د زنا او اولاد نسبت کول کنځل دي. (۲) دې سړي له ضروري ده چه دالله تعالیٰ نه معافي او غواړي او خپله نکاح تازه کړي فقط

د حافظانو د توهين والا حکم

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کنبې څه فرمائي چه يو سړې دا الفاظ استعمال کړي چه حفاظ کرام ټول په ټوله کونيان دي ددې وجې نه څه په خپلو بچو باندې حفظ قرآن نه کوم چه کونيان نشي ددې سړي شرعاً څه حکم دي؟ او آيا د حفاظ کرام په دې توهين سره دا سړې کافر کيږي که نه؟

المستفتي: مولوي فتح محمد خان..... ۲۱۷۱۹۸۲

(بقية حاشيه) البيت ولهذا يجب الاجر بمجرد التسليم ولا معصية فيه وانما المعصية بفعل المستاجر وهو مختار فيقطع نيته عنه فصار كبيع الجارية ممن لا يستبرئها او يا تيها من دبر وبيع الغلام من لوطى و الليل عليه انه لو آجره للسكى جاز و هو لا بد له من عبادته فيه اه.

(الدر المختار مع رد المحتار ص ۲۷۷ جلد ۵ كتاب الحظر والاباحة فصل فى البيع)

(۱) قال العلامة حصكفي لا يفتى بكفر مسلم امكن حمل كلامه على محمل حسن وفي الدرر وغيرها اذا كان في المسئلة وجوه توجب الكفر وواحد يمنعه فعلى المفتي الميل لما يمنعه. (الدر المختار ص ۳۱۶ جلد ۳ قیل مطلب توبه الياس)

(۲) قال ابن عابدين هو مصرح به عنلنا فقالوا اذا شتم احدا من الانبياء او الملائكة كفر وقد علمت ان الكفر بستم الانبياء كفر ردة فكنا لملائكة فان تاب فيها والا قتل.

(رد المحتار ص ۳۲۰ جلد ۳ قیل مطلب مهم فى حكم سب الشيخين)

الجواب: کہ ددی سہری مراد تہول حافظان وی نو دا کفریہ کلام دی (۱) او کہ د خیل علم مطابق ئی مراد وی نو دا حفظ قرآن توہین نہ دی او جاہلانہ کلام دی فقط

گدیدل او سندری وئیل حلال گنرل کفر دی

سوال: علمائی دین دی مسئلہ بارہ کنبی خہ فرمائی چہ گدیدل او سندری وئیل حلال گنرل ددہ خہ حکم دی؟

المستفتی: غلام حیدر کیمل پور.

الجواب: گدیدل او سندری وئیل حلال گنرل کفر دی. کما فی شرح التشریح ومن يستحل الرقص قالوا يكفره هامش رد المحتار ص ۴۲۵ جلد ۳ (۲) وهو الموفق

ذاتی دشمنی پہ وجہ باندی د امام او قرآن د توہین کولو حکم

سوال: دیو جمات امام صاحب تلاوت، کولو چہ یو سہری د خیلہ ذاتی دشمنی پہ وجہ باندی مولوی صاحب د پیری نہ او نیولو او رابنکلوئی او قرآن شریف ئی او شلولو او پانری پانری ئی کرو، او د وھلو درز درز کنبی آواز او چتیدلو سرہ دودہ کسان راغلل او خلاصی ئی او کرو، دداسی سہری دیارہ پہ شریعت محمدی ﷺ کنبی خہ حکم دی؟

المستفتی: مولوی محمد سلیمان کوہالہ کوہ مری... ۲ رجب ۱۳۸۹ھ

الجواب: کہ پہ دی کار باندی خفہ ہم نہ وی نو داسری خو یقینی طور فاسق دی او دقرآن د توہین پہ وجہ باندی پہ نہ د کفر خطرہ موجودہ ددہ (۳) قال رسول الله ﷺ كل المسلم علي المسلم حرام دمه وماله وعرضه وقال عليه الصلوة والسلام المسلم اخو المسلم لا يظلمه ولا يخذله ولا يحقره انتهى (۴) رواه مسلم. وهو الموفق

(۱) قال ابن عابدين ثم قال ولا اعتبار العظيم المنافي للاستخفاف كفر الحنفية بالفاظ كثيرة وفعال تصلر من المتنكین لد لالها على الاستخفاف بالدين ... او استقبا حها كمن استبح من آخر جعل بعض العملة تحت حلقه او احفاء شاربہ قلت ويظهر من هذا ان ما كان دليل الاستخفاف يكفر به وان لم يقصد الاستخفاف لانه لو توقف على قصده لما احتاج الى زيادة علم الاخلال بما مر لان قصد الاستخفاف منافي للتصديق.

(رد المحتار ص ۳۱۱ جلد ۳ مطلب فی منكر الاجماع) قال العلامة ابن البرزاز الكردي لان حفظ القرآن فرض كفاية وتعلم ما لا بد من الفقه فرض عين. (فتاویٰ بزازیہ موضوع علی الہندیہ ص ۳۷۷ جلد ۶ کتاب الاستحسان)

(۲) (الدر المختار ص ۳۳۷ جلد ۳ مطلب فی مستحل الرقص قبیل باب البغاة)

(۳) قال ابن عابدين فی تحقیق الايمان امور الاخلال بها الايمان اتفاقاً كترك السجود لصنم

وقل نبی والاستخفاف به وبالمصحف والكعبة الخ (رد المحتار ص ۳۱۰ جلد ۳ قبیل مطلب فی منكر الاجماع)

(۴) (مشکوٰۃ المصابیح ص ۲۲۲ جلد ۲ باب الشفقة والرحمة على الخلق)

علماء راتہ د سیکانو پشان بکاري او دداسی نورو الفاظو حکم

سوال: اہل سنت والجماعت دداسی سہری پہ بارہ کنبی خہ فرمائی چہ د علمائی دین پہ بارہ کنبی د گستاخانہ خبرو نہ علاوہ دا ہم وائی چہ ددوی ماتہ د سیکانو پشان بکاري ددی سہری پہ شریعت کنبی خہ حکم دی؟

المستفتی: ... نامعلوم

الجواب: کہ دا گستاخی د بعضی علماء سرہ وی او د ذاتیاتو پہ بناء باندی وی نو دا فسق دی او کہ دعام علماء پہ حق کنبی وی نو پہ دی باندی د کفر ویرہ دہ (۱) فی شرح فقہ الاکبر عن الخلاصة من ابغض عالماً بغير سبب ظاهر خيف عليه الكفر (۲) انتهى.

پہ امر بالمعروف کنبی د طاقت استعمال اول او عالم بی حرمتی کول

سوال: علمائی دین خہ فرمائی چہ عالم من حیث انه عالم ته کنخل کول خنگہ دی او عالم پہ امر بالمعروف کنبی طاقت استعمالولی شي او کہ نہ؟ او عالم ته کنخل کولو سرہ کفر لازم کیری او کہ نہ؟

المستفتی: عبدالرحمان مال روہ پشاور... ۱۱۹۷۷... ۳۰۱۱

الجواب: کہ عالم ته کنخل کول د امر بالمعروف او نہی المنکر د وجہ نہ وی او د دنیوی سبب د وجہ نہ وی نو د شرعی قواعدو پد نظر سرہ دا سہری کافر شوی دی. (۲) عالم ته امر بالمعروف پہ ژبی باندی پکار دی (۴) ماخوذ از فتاویٰ ہندیہ و ہدایہ. فقط

(۱) قال ابن نجيم ويخاف عليه الكفر اذا شتم عالماً او فقيهاً من غير سبب. (بحر الرائق ص ۱۲۳ جلد ۵ باب احكام المرتدين)

(۲) (شرح فقہ الاکبر لملا علی قاری ص ۷۳ الفصل فی العلم والعلماء)

(۳) وفي الهندية ويخاف عليه الكفر اذا شتم عالماً او فقيهاً من غير سبب ويكفر بقوله لعالم ذكر الحمار في است علمك يريد علم الدين. كذا في البحر الرائق. (ہندیہ ص ۲۷۰ جلد ۲ منها ما يتعلق بالعلم والعلماء) وفي الخانية رجلا بينهما خصومة فقال احدهما للآخر بيا تا بعلم روم فقال الآخر من علم چہ دانم قال ابو بكر القاضي يكفر المجيب لانه استخف بالعلم. (فتاویٰ خانہ مو ضوع علی هامش الہندیہ ص ۵۷۵ جلد ۳ باب ما يكون كفراً من المسلم وما لا يكون)

(۴) في الهندية ولو علم باكر رايه انه لو امرهم بذلك قذفوه وشتموه فتركه افضل وكذلك لو علم انهم يضربونه ولا يصبر على ذلك ويقع بينهم عداوة ويهيج منه القتال فتركه افضل. ويقال الامر بالمعروف باليد على الامراء وباللسان على العلماء وبالقلب لعوام الناس وهو اختيار الذندويستی كذا في الظهيرية. (ہندیہ ص ۳۵۳ جلد ۵ الباب السابع عشر فی الغناء... والامر بالمعروف كتاب الكراهية)

تول علمائے فتنہ باز گرجول کفر دی

سوال: کہ چرتہ یو سرې دا وائی چه خومره علماء دې ټول فتنې اوفسادونه جوړوي. دداسې الفاظو استعمالونکي په باره کښې داسلام څه حکم دې؟
المستفتي نامعلوم ۱۸۹۱۹۷۷

الجواب: ټول علمائي کرام فتنې والا گرجول کفر دې (۱)

لانه يستلزم بغض العلم واستخفاف العلم لزوماً بيناً وهو كفر كما في شرح الفقه الاكبر لملا علي القاري ص ۱۲۰ وفي الخلاصة من ابغض عالما من غير سبب ظاهر خيف عليه الكفر قلت الظاهر انه يكفر لانه اذا ابغض العالم من غير سبب دنيوي او اخروي فيكون بغضه لعلم الشريعة ولا شك في كفر من انكره فضلاً عن ابغضه انتهى قلت وهذا اظهر جداً عند بغض الجميع فافهم وفيه ايضاً ص ۱۲۱ من قال لعالم عويلم او لعليوى اي بصيغة التصغير فيهما للتحقير كما قيده بقوله قاصداً به الاستخفاف كفر انتهى (۲)

د ډيري والا ته (سيکه) سره آواز کول

سوال: علمائي دين دې باره کښې څه فرمائي چه يو سرې بل متشرع ډيري والا مسلمان ته کله آواز کوي نو په سيکه سره ورته آواز کوي او دا ډيري والا د هغه دوست دې نو په شريعت محمدي ﷺ کښې ددې څه فيصله ده؟
المستفتي: فيض محمد راولپنډی

الجواب: که دا سيکه وغيره القابو سره راغوبستل د ډيري د توهين په وجې باندې وي نو دا سرې کافر شو او که د خوش طبيعيتي او مشابهت په وجې وي نو فاسق دې. يدل عليه ما في ردالمحتار (۳) ص ۳۹۲ جلد ۳ ان ما كان دليل الاستخفاف يكفر به وان لم يقصد الاستخفاف فافهم، فقط

(۱) وفي الهنديه يخاف عليه الكفر اذا شتم عالماً او فقيهاً من غير سبب ويكفر بقوله لعالم ذكر الحمار في است علمك يريد علم الدين كذا في البحر الرائق.
(هنديہ ص ۲۴۰ جلد ۲ منها ما يتعلق بالعلم والعلماء)
(۲) (شرح فقه الاكبر لملا علي القاري ص ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵ فصل في العلم والعلماء)
(۳) (ردالمحتار ص ۳۱۱ جلد ۳ قبيل مطلب في منكر الاجماع)

(په ډيري والا کښې ډير شيطانيت دې) ددې الفاظو حکم

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د نکاح په تقريب کښې نکاح خوان مولوي صاحب د ناوې خواته د گواهان ليږل او غوښتل يو سرې او وئيل هغه گواهان اوليږه چه د ستخط کولې شي اوس د گوتي لگولو وخت نه دې نو مولوي صاحب ورته او وئيل چه اسلامي نقطه نظر مطابق به شرعي گواهان ليږم هغه سرې او وئيل چه ډيرو والاؤ کښې ډير شيطانيت دې د ډيرو والاؤ نه دا بي ډيري ډير تعليم يافته هم وي او ښه هم وي نو اوس په شريعت محمدي کښې دداسې سرې څه حکم دې؟

المستفتي: عبد القدوس کوه مري راولپنډی

الجواب: دې سرې براه راست د ډيري توهين نه دې کړې بلکه د بعضي ډيري والاؤ ټي (شيطانيت په وجه باندې) توهين کړې نوددې وجې نه دا سرې کافر نه شو (۱) ليکن دومره معلوميږي چه دده په زړه کښې د ډيري عزت نشته نو په دې وجه دده ايمان ته خامخا خطر شته (۲) فقط.

د شرعي فيصلې نه انکار کول کفر دې

سوال: که په فيصله (جرگه) کښې يو سرې د شرعي فيصلې نه انکار او کړې نو آيا دا کفر نه دې وضاحت او کړي؟

المستفتي: سعيد الله مولوي صوابی... ۱۴ ذی قعدہ ۱۳۹۲ هـ

الجواب: د شرعي فيصلې نه انکار کول کفر دې البته د قاضي او فيصله کونکي د جهالت (ناپوهي) او ظلم په وجې انکار کول کفر نه دې (۳) کما في شرح الفقه الاكبر من قال لاخر اذهب معي الى الشرع فقال لا اذهب حتى تاتي بالبيدق اي المحضر كفر لانه عاند الشرع. (۴) فقط.

(۱) قال ابن عابدين ينبغي ان يكفر من شتم دين مسلم ولكن يمكن التأويل بان مراده اخلاقه الرديئة ومعا ملته القبيحة لا حقيقة دين الاسلام فينبغي ان لا يكفر حينئذ. (ردالمحتار ص ۳۱۶ جلد ۳ قبيل مطلب توبة الياس)
(۲) قال ابن عابدين ان ما كان دليل الاستخفاف يكفر به وان لم يقصد الاستخفاف.
(ردالمحتار ص ۳۱۱ جلد ۳ مطلب في منكر الاجماع)
(۳) في الهنديه ولو قال آن وقت كه سيم سندی شريعت وقاضی كجا بود يكفر ايضاً ومن المتأخرين من قال ان عني به قاضی البلدة لا يكفر. (هنديہ ص ۲۴۲ جلد ۲ منها ما يتعلق بالعلم والعلماء)
(۴) (شرح فقه الاكبر لملا علي قاري ص ۱۴۵ فصل في العلم والعلماء)

چہ خوک د شریعت فیصلی تہ تیار نہ وی دھغہ حکم

سوال: ددوو کسانو خپل مینځ کښې اختلاف پیدا شو یو کس په تحریري طریقې سره هم او په جمات کښې د ټولو خلقو مخې ته دا وویل چہ په دې اختلافی مسئلہ کښې په شریعت فیصلہ او کره مگر هغه مخالف ئې په شریعت باندي فیصلې تہ نہ دې تیار نو اوس دھغہ سرې د شریعت نہ د تنبیدلو په نتیجہ کښې څه پوزیشن پاتې شو آیا چرته د جمات امام او خطیب جوړیدلې شي یا نه؟ بینواتو جروا

المستفتي: اھالیان مسجد اشرفیہ اسلام آباد... ۱۳ ربيع الثاني ۱۴۰۲ھ

الجواب: کوم سرې چہ د شریعت فیصلې تہ تیار نه وي نو هغه ددې جاھلانہ او منافقانہ رویې په وجہ باندي د شرعی منصب (امامت او خطابت) اھل نہ دي، قال اللہ تبارک وتعالیٰ واذا قيل لهم تعالوا الى ما انزل الله والى الرسول قالوا احسبنا ما وجدنا عليه آباءنا (الآية سورة مائدة) ﴿۱﴾ وقال فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك فيما شجر بينهم ثم لا يجدوا في انفسهم حرجا مما قضيت ويسلموا تسليماً. النساء ﴿۲﴾. وفي الهنديه ص ۲۹۸، ۲۹۹ جلد ۲ رجل قال لخصمه اذهب معي الى الشرع او قال بالفارسيه با من بشرع برو وقال خصمه بياده يارنا بروم بے جبر نروم يكفر لا نه عاند الشرع وقال بعد اسطر من برسم كار كنم نه بشرع يكفر ﴿۳﴾. وفي ردالمحتار ص ۳۹۲ جلد ۳ وبالجملة فقد ضم الى التصديق بالقلب وباللسان في تحقيق ايمان امور الا خلل بها اخلال بالايمان اتفاقاً كترك السجود للصنم وكذا مخالفة... او... انكار ما اجمع عليه الخ ﴿۴﴾

ددې اياتونو او عبارتونو نه معلومه شوه چہ شرعي فیصلې تہ نه تیاریدو والا او ددې نه علاوه رسمونو او قانون طرفته مائل کیدو والا سرې کافر دې کله چہ شریعت نا مکمله یا بې فائدي گنرې. وهو الموفق

﴿۱﴾ (پ: ۷: سورة مائدة ركوع: ۴ آیت: ۱۰۴)

﴿۲﴾ (پ: ۵: سورة النساء ركوع: ۶ آیت: ۶۴)

﴿۳﴾ (هنديہ ص ۲۷۱، ۲۷۲ منها ما يتعلق بالعلم والعلماء)

﴿۴﴾ (ردالمحتار ص ۳۱۰ جلد ۳ قبيل مطلب في منكر الاجماع)

خدائي تعالیٰ تہ د کنځلو والا ملگرتيا کونکې هم کافران دي

سوال: زید خدائي تہ کنځل او کرل نو دھغہ اوبښي (د خور خاوند) هغه لره او وهلو ددینه وروستو یو بل اوبښي ئې راغې هغه وهلو والا ئې او وهلو وئیل ئې چہ تا زید ولې وهلې دې داسې کنځل خو خدائي تہ هر خوک کوی هغه داسې الفاظ استعمال کړې وو چہ الله تعالیٰ ما ورې ساتي دھغہ داسې داسې او کرم، اوس په شریعت دھغہ څه حکم دې.

المستفتي: شمس الدین ملتان شهر... ۲۰ جولائي ۱۹۷۹

الجواب: زید او دھغہ ملگرتيا کولو والا ټول کافران دي ددوي نکاحونه ختم شويدي په دوي باندي د تجديد اسلام (اسلام تازه کولو) نه پس تجديد نکاح ضروري ده. لاهم صرحوا بكفر من سب الله تعالى ﴿۱﴾ كما في شرح الفقه الاكبر ولانه اعترض على الله تعالى لفوات الماكل كما ان الشيطان اعترض على الله تعالى لفوات الجاه والخلافة، ﴿۲﴾ فقط

خدائي او رسول تہ د کنځلو کولو والا توبه اوده ايمان تجديد

سوال: زید په کورنئ کښې په جذباتو کښې نا څا په د خدائي او رسول په باره کښې داسې نازیبا الفاظ استعمال کړل چہ د هغې لیکل هم څه مناسب نه گنرم لیکن زید سمدستي جمات تہ لاړلو دوه رکعتہ نفل ئې او کرل تجديد ايمان ئې او کړو او ډیر په ژړائې معافي او غوښتله نو مقامي کسانو ئې د خدائي متعلق وئیلې شوو الفاظونه د توبې قبلیدو اعتماد او کړو لیکن د رسول متعلق د توبې نه قبلیدو نه ئې انکار او کړو او ښځه ئې ورله مطلقه او گرځوله نو تاسو شرعي حیثیت واضح کړئ. مهرباني به وي؟

المستفتي: مولوي عبدالمتین ډاگئ مردان..... ۱۹ شوال ۱۴۰۵ھ

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری ان الرضا بكفر غيره انما يكون كفراً اذا كان يستجيزه ويستحسنه وقد عثرنا على رواية ابي حنيفة رحمه الله ان الرضا بكفر الغير كفر من غير تفصيل.

(شرح فقه الاكبر لملا علی قاری ص ۱۸۰ فصل في الكفر صريحاً و كناية)

﴿۲﴾ وفي الهنديه: قال ابو حفص رحمه الله تعالى من نسب الله تعالى الى الجور فقد كفر وبعد اسطر جل قال يا خدای روزی بر من فراخ کن یا با زر کانی من رونده کن یا بر من جور مکن قال ابو نصر الدبوسی رحمه الله تعالی یصیر کافراً بالله کذا فی فتاوی قاضیخان.

(هنديہ ص ۲۵۹، ۲۶۰ جلد ۲ منها ما يتعلق بذات الله تعالى وصفاته)

الجواب: الله تعالى يا رسول الله ﷺ ته كنخل كول كفر او ارتداد دي خود اهل تحقيق علماء په نزد توبه ئې قبوله ده كما في الدر المختار (۱) نو بس په دې كنخلو واله باندې ضروري دي چه توبه اوباسی او تجديد ايمان او تجديد نكاح او كړي په دې كښې حلاله وغيره نه وي. والله اعلم

په مرتد او كافر كښې فرق اود دواړو توبه او استغفار

سوال: په مرتد او كافر كښې چه فرق دي او كه دا دواړه رشتني زړه سره توبه او استغفار او كړي نو آيا دا سړي په دائره اسلام (اسلامي حلقه كښې) شامل دي او مسلمان كيدشي؟

المستفتي: روشن گل صوابي مردان..... ۱۱۱۱۱۹۲۹

الجواب: مرتد هغه سړي ته وئيلي شي چه د اسلام مذهب پرېږدي او كافر هغه سړي دي چه د دين د ضروري خبرو نه منكر وي (۲) نو هر مرتد كافروي او هر كافر مرتد نه وي او دواړو دپاره توبه او استغفار كافي دي. (۳) فقط

د كافر په مرگ باندې انا لله وئيل

سوال: آيا د كافر د مرگ په وخت كښې انا لله وانا اليه راجعون وئيل صحيح دي كه نه؟

المستفتي: يو د خدائي بنده... ۲ ربيع الثاني ۱۴۰۳ هـ

الجواب: د كافر رسته دار مرگ هم مصيبت دي نو په هغې هم استرجاع (يعني انا لله...) وئيل جائز دي. (۴)

(۱) قال الحصكفي والكافر بسب نبي من الانبياء فانه يقتل حدا ولا تقبل توبته مطلقا ولو سب الله تعالى قبلت لكن صرح في آخر الشفاء بان حكمه كالمرتد ومفاده قبول التوبة.

(الدر المختار ص ۳۱۹، ۳۱۸ جلد ۳ مطلب مهم في حكم سب الانبياء)

(۲) قال الحصكفي باب المرتد هو الراجع عن دين الاسلام وركها اجراء الكفر على اللسان والكفر شرعا تكذيبه ﷺ في شئ مما جاء به من الدين ضرورة. (الدر المختار ص ۳۰۹، ۳۱۱ جلد ۳ باب المرتد)

(۳) قال الحصكفي وكل مسلم ارتد فتوبته مقبولة وبعد اسطر ومفاده قبول التوبة كما لا يخفى. (الدر المختار ص ۳۱۹، ۳۱۸ جلد ۳ مطلب مهم في حكم سب الانبياء)

(۴) عن ام سلمة قالت قال رسول الله ﷺ اذا اصابك مصيبة فليقل لانا لله وانا اليه راجعون اللهم عندك احتسب مصيبي فاجرنى فيها وابل بها خيرا منها. (ابو داود ص ۸۹ جلد ۲ باب في الاسترجاع)

كوم سړي چه د معراج نه انكار او كړي نود هغه چه حكم دي؟

سوال: چه فرمائي علمائي دين دهغه سړي باره كښې چه هغه ږيري والوته منافق وائي اودهغه عقیده داده چه د حضور ﷺ معراج په خوب كښې شوې دي، حضرت عيسى عليه السلام وفات شوې دي، سيرت النبي ﷺ جلسه كول د ابوجهل سنت دي حضرت اويس قرني جاهل وو، حضور ﷺ آسمان ته د بللو چه ضرورت وو، خدائي هرځائي موجود دي، مونځ وركونكي په غوږونو كانه دي وغيره وغيره. دداسې سړي چه حكم دي؟

المستفتي: عبدالله صدر كيمل پور

الجواب: كه مستفتي رښتيا وي نودا سړي كافر دي.

في الهندية ومن انكر المعراج ينظر ان انكر الاسراء من مكة الى بيت المقدس فهو كافر وان انكر المعراج من بيت المقدس لا يكفر (۱) ص ۸۸ جلد ۱ والبحر ص ۳۲۹ جلد ۱ (۲) فقط (يعني هندية كښې دي چه د معراج نه منكر باره كښې په كتلي شي كه هغه د اسراء من مكة الى بيت المقدس نه انكار كوي نو كافر به وي او كه د بيت المقدس نه آسمانونو ته د تلونه انكار كوي نو كافر به نه وي.)

د دهري په عذاب قبر باندې اعتراض

سوال: دلته زمونږ په علاقه كښې يو دهري كميونسټ لاندې قسم خرافات خوروي: (۱) چه مسلمان مرگ يو ځل مني او كه دوه ځل؟ كه يو ځل ئې مني نو يو مرگ خوپه عالم دنيا كښې دي او ستاسو د نظريې مطابق خوپه قبر كښې سوال او جواب دي نودغه حيات څنگه دي، روح عود كوي كه نه، حيات مكمل دي يا نه، كه جواب په نفی كښې دي نو سوال كول څنگه صحيح شو. او كه حيات مكمل دي نو بيا مرگ دوه ځل شو كه بيا مرگ نشته نو ژوندې به په قبر كښې ناست وي وغيره وغيره، او دا وائي چه كه مجرم مري ته عذاب وركړي كيږي نو په دوه دوه نيم گزه قبر كښې دا لوئي لوئي گرزونه وغيره څنگه ځائي كيدي شي؟

المستفتي: حاجي غلام محمد تور ورسك بونير سوات ۲۹ اشوال ۱۴۰۴ هـ

(۱) هندية ص ۸۳ جلد ۱ (الفصل الثالث في بيان من يصلح اماماً لغيره)

(۲) (بحر الرائق ص ۳۲۹ جلد ۱ باب الامامة)

الجواب: واضحه دے وی چه د دنیوی مرگ نه پس دعام مړو روحونه ژوندی وی او په اجسادو کښې یو قسم حیات ایخو دې شی (۱) په روح یا جسم ته د ثواب یا عذاب مسئله اود غسې نورې مسئلې حل شوې او چونکه د قبر نه مراد عالم برزخ دې، اود قبر د کیفیاتو د ادراک نه بنده عاجز دې، اودا وهیل او کینول وغیره تعبیرات د افهام او تفهیم دپاره دی، لهندا دا اجمالا منل اود تفصیل علم الله تعالی ته سپارل ضروری دی. فقط

د حجیت حدیث منکر کافر دې

سوال: د منکر حدیث څه حکم دې؟ وضاحت او کړئ.

المستفتی: عبدالرحیم طوروی مردان

الجواب: د حجیت حدیث منکر کافر دې. (۲) البته یو حدیث د مسلمة اصولو لاندې پریخودل معروف او متعامل دی اود صحابه کرامو رضی الله عنہم ثابت سنت ختمونکې او بدعت سیئه جاری کونکې مبتدع او ملحد دې.

کفریه عقائد لرونکي دده معاون اود کتابونو ضبط کولو حکم

سوال: یو سړې اعلانیه او تحریری طور باندې لاندې عقائد لری (۱) چه د حضور صلی الله علیه وسلم جسمانی معراج یوه تاریخی قصی ده، چه دا د عیسی علیه السلام د ژوندی پورته کولو په نمونه کښې دځانه جوړه کړې شوې ده، د حضرت جبرئیل علیه السلام هیڅ وجود نشته قرآن مجید دالله تعالی اود نبی کریم صلی الله علیه وسلم په شریکه ژبه کښې دې چه ددې اصول او قواعد دائمی او ابدی نه دی د وحی انداز شاعرانه تخیل دې، حضور صلی الله علیه وسلم که هر چرته گرځیدو نه، نو تاریخی واقعات به نه معلومیدل

﴿۱﴾ قال العلامة قارى واعلم ان اهل الحق اتفقوا على ان الله تعالى يخلق فى الميت نوع حياة فى القبر قدر ما يتألم او يتلذذ، ولكن اختلفوا فى انه اهل يعاد الروح اليه؟ والمنقول عن ابي حنيفة رحمه الله التوقف الا ان كلامه هنا يدل على اعادة الروح اذ جواب الملكين فعل اختيارى فلا يتصور بدون الروح وقيل قد يتصور الا ترى ان النائم يخرج روحه ويكون روحه متصلاً بجسده حتى يتألم فى المنام ويتعم؟ وقد روى عنه عليه الصلوة والسلام انه سئل كيف يوجع اللحم فى القبور ولم يكن فيه الروح فقال صلی الله علیه وسلم كما يوجع سنك وليس فيه الروح الخ (شرح فقه الاكبر لملا على قارى ص ۱۰۱ ضغطة القبر وعذابه حق)

﴿۲﴾ قال الله تعالى وما ينطق عن الهوى. ان هو الا وحى يوحى. الاية. وفى الهنديه من قرأ حديثاً من احاديث النبى صلی الله علیه وسلم فقال رجل همه روز خلسها خواند قال ان اضاف ذلك الى القارى لا الى النبى صلی الله علیه وسلم ينظر ان كان حديثاً يتعلق بالدين واحكام الشرع يكفر. (هنديه ص ۲۶۲ جلد ۲ منها ما يتعلق بالانبياء عليهم الصلوة والسلام)

نو قرآنی واقعات به قطعاً پوهه کښې نه راتلل، د حضور صلی الله علیه وسلم د نوم مبارك ليکلو په وخت احترام ضروری نه دې، په انگریزى په سوونو ځل اسم مبارك ذکر کړه خو يو ځل هم (the holy) يا روستو د نوم مبارك نه (peace be upon him) ليکلو تکليف مه کوه، د منکرین ختم نبوت د مسلمان کیدو دې سرکاری طور باندې اعلان او کړې شی. (۲) د داسې سړي باره کښې څه حکم دې چه هغه داسې کسانوته د قومى خزاني نه ډیر مالی امداد ورکړی اود ناپاگو عقیدو د خورولو او اشاعت دپاره باقاعدہ یو منظم اداره جوړه کړې چه هغې سره عملی معاونت ثابت شی، او دهغه د خرافاتو یعنی مطبوعاتو ضبط کولونه مخ اړوی، د منکرین ختم نبوت طرفدارى کوی او د مرزائیت عقیدو مشهورولو دپاره د قومى بجته نه په لکھونو روپۍ ورکوی د عائلى قوانینو او خاندانى منصوبه بندۍ په ذریعه فحاشی او بدو اخلاقو خورولو دپاره سامان اسباب تیاروی. (۳) د مذکوره عقائدو مشهورولو او خورولو دپاره که یو کتاب په کوټه ژبه کښې شائع شوي وی نو دهغې باره کښې د کلام پاک فیصله څه ده؟ په دې باره کښې فتوی را کړئ؟

المستفتی: رانا ظفر الله داکخانه البجامه ضلع ساهيوال... ۱۹۶۹/۱۱/۹

الجواب: (۱) چونکه دا سړي د ضروریاتو د دین نه منکر دې. (۱) لهندا دا سړي بې شکه او بې شبهې کافر دې. (۲) داسې فرد او افراد مډاهن یا منافق یا زنديقان دی. (۳) داسې کتاب نه ضبط کول د کفر تابعداری ده. فقط

د ډیرې توهین کونکي کافر دې

سوال: د ډیرې توهین او بې عزتی کونکي څه حکم دې؟ اود کنخل کونکي څه حکم دې؟

المستفتی: سید محمد پند بیگوال اسلام آباد... ۲۳ اشوال ۱۴۰۱ هـ

الجواب: د ډیرې توهین او بې عزتی کونکي کافر دې. د انبیاءو سنتو پورې استهزاء او سنتو لره سپک گنړلو سره سړي کافر کیږي.

لما فی رد المحتار ص ۳۹۲ جلد ۳ او استقباحها کمن اسبق من آخر الى ان قال ان ما کان دلیل الاستخفاف یکفر به وان لم یقصد الاستخفاف ﴿۲﴾

﴿۱﴾ قال الحصکفی والكفر شرعاً تکذیبه صلی الله علیه وسلم فی شئی مما جاء به من الدین ضرورة.

(رد المحتار ص ۳۱۱ جلد ۳ باب المرتد).

﴿۲﴾ (رد المحتار ص ۳۱۱ جلد ۳ مطلب فی منکر الاجماع)

﴿۳﴾ عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم سباب المسلم فسوق وقاله كفر متفق عليه.

(مشکوٰۃ المصابیح ص ۲۱۱ جلد ۲ باب حفظ اللسان والغیثو الشتم الفصل الاول)

د آذان او مؤذن د توهین حکم

سوال: یو سړی په جمات کښې آذان کولو نو یوې ښځې او وئیل چیلې چغې وهی. لهندا ددې دپاره شرعی حکم را کړئ؟
المستفتی: خلیل الرحمن هزاره

الجواب: آذان د دین د شعائرونه دې، دې پورې استهزاء کول کفر دې. (۱) او غیر شعائرو پورې استهزاء کول کفر نه دې. او که د آواز قباحت ئې مقصود وی نو فسق دې. (۲)

بدل علی الاول مافی ردالمحتار ص ۲۸۴ جلد ۳ او استقباها کمن استقبح من آخر جعل بعض العمامة تحت حلقة واحفاء شاربہ (۳) اه وما الثانی فلقوله تعالیٰ لا یسخر قوم من قوم الآیه. (۴)

د فقهې او اجتهاد نه د منکر حکم

سوال: د فقهې نه د منکر څه حکم دې؟ بعضې حضرات ورته کافر او مرتد او بعضې ورته مسلمان وائی لهندا دده باره کښې وضاحت سره شرعی حکم واضحه کړئ چې خلق ئې په حقیقت باندې خبرشی؟

المستفتی: مراد الحق ناصر پوره پشاور... ۱۳ ارجب ۱۴۰۱ هـ

الجواب: د فقهې د منکر نه مراد که غیر مقلد وی نو دا انکار کفر نه دې البته د اهل تقلید د امامت اهل نه دې، او که ددې نه مراد منکر اجتهاد او د ائمه کرامو توهین کونکې وی نو په ظاهر ده ته مسلمان وئیل صحیح او مناسب نه دی. (۵)

د آذان په دعا کښې «وارزقنا شفاعته» نه ویونکې کافرنه دې

سوال: بعضې خلق د آذان نه روسته دعا کښې وارئقنا شفاعته، وئیلو ته بدعت

(۱) و فی الهندیه فی التخییر مؤذن اذن فقال رجل این بانگ غوغا است یکفر ان قال علی وجه الانکار. (هندیه ص ۲۶۹ جلد ۲ منها ما يتعلق بالصلاة والصوم)

(۲) قال ابن نجیم و یکفر بالاستهزاء بالآذان لا بالموذن. (بحر الرائق ص ۱۲۲ جلد ۵ احکام المرتدین)

(۳) ردالمحتار ص ۳۱۱ جلد ۳ باب المرتد قبیل مطلب فی منکر الاجماع

(۴) قال الله تعالیٰ لا یسخر قوم من قوم. (پ: ۲۶ سورة الحجرات رکوع: ۱۳ آیت: ۱۱)

(۵) و فی الهندیه رجل قال قیاس ابی حنیفة رحمه الله تعالیٰ حق نیست یکفر کذا فی التارخانیة.

(عالمگیری ص ۲۷۱ جلد ۲ موجبات الکفر منها ما يتعلق بالعلم والعلماء)

حسنه وائی. او دا وائی چه دې الفاظو لره ددعا نه کت کونکې د حضور ﷺ درجاتو او د شفاعت منکر کیرې لهندا دې سره سړې کافر کیرې آیا دا صحیح دی؟
المستفتی: فضل واحد سالارزی باجور... ۱۲۳ رمضان ۱۴۱۰ هـ

الجواب: دا جاهلانه خبره ده. (۱) فقط

ختم قرآن باندې ملیانو ته څه ورکول او دوی ته

کافر ویونکې باندې په خپله د کفر خطر ده

سوال: (۱) زموږ په کلی کښې یو سړی قبر یوخ کړ او ختم قرآن دپاره ئې مولیان صاحبان راوستل او د ختم نه روسته ئې هغوی ته څه رقم ورکړو آیا دا اجرت اخستل جائز دی؟ (۲) ما دغه ملیانو ته او وئیل چه تاسو حرام او خورل دا ناجائز دی په جواب کښې راته یو مولوی صاحب او وئیل چه دا حلال دی مونږ به ئې خورو ته څه ملا خونه ئې. مایه جواب کښې او وئیل چه حرامو ته حلال وئیل کفر دې په تاسو باندې ښځې طلاق شوي آیا دا مولیان صاحبان په دې حکم کښې راغلل یا نه؟ (۳) ما دغه مولیانو صاحبانو ته او وئیل چه په تاسو پسې مونږ نه کیرې؟ بینوا تو جوړوا

المستفتی: محمد یونس خټک ضلع و تحصیل مردان ساو له هیر ۲۶ شوال ۱۴۰۵ هـ

الجواب: (۱) په داسې قسم ختم باندې اجرت اخستل او ورکول مختلف فیه دی او په فتاویٰ هندیه کښې ئې جواز ته اصح وئیلی دی

حیث ذکر فیها و اختلفوا فی الاستیجار علی قراءة القرآن علی القبر مدة معلومة قال بعضهم لا یجوز و قال بعضهم

یجوز و هو المختار و کذا فی السراج الوهاج (۲) الهندیه ص ۲۶۱ جلد ۳

البته زموږ اکابر و محرم ته ترجیح ورکړې ده. (۲) دا طعام او روپی او لاهدیه دی او حلال دی او که ددوی اجرت اخستل ناجائز او منلې شی نو دا حرام قطعې نه دی چه ددې مستحل کافر شی. (۳) په داسې بې علمه سړی باندې په داسې فتویٰ ورکولو کښې په خپله د کافر کیدو خطر ده. (۳) په دې امام پسې مونږ صحیح دې دا سړی بدعتی نه دې البته سلفیه خلق مبتدعین دی. و هو الموفق

(۱) ددې الفاظو دعانه کت کولو سره هېڅ نه کیرې اونه دا الفاظ دعا کښې شاملو لوسره څه

قباحت لازمېږي. دا شریعت سره متصادم نه دی. اونه ددې الفاظو په کت کولو سره د شفاعت

د منکر فتویٰ ورکولې شی البته که څوک هسې د شفاعت نه انکار او کړی نو هغه کافر دی

لما قال العلامة ابن نجیم ولا تجوز الصلاة خلف من ینکر شفاعته النبی ﷺ لو ینکر الکرام الکاتبین او ینکر الرؤیة

لانه کافر. (بحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة). (از مرتب)

(۲) فتاویٰ هندیه ص ۳۴۹ جلد ۳ مطلب الاستیجار علی الطاعات

(۳) قال ابن عابدین ګنیه، فی البحر والاصل من اعتقد الحرام حلالاً فان کان حراماً لغيره کمال الغیر لا یکفر و ان کان

لغیره فان کان ذلیله قطعاً کفرواً فلا. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۱۱ جلد ۳ مطلب فی منکر الاجماع باب المرتد)

د بزرگانو په خبرو کښې غلو کول

سوال: محترم مفتی صاحب! بعضې خلکو د بزرگانو په خبرو کښې غلو کوی او وایی چه هر که الله الله گوید الله شود تعالی الله، ددې څه حکم دی؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: رحمن الدین عفی عنه هائی سکول شیرینگل ډیر بالا ۲۳ ذیقعدہ ۱۳۹۶ هـ
الجواب: ددې سرې دا کلام جاهلانه او مشرکانه کلام دی دده دپاره ضروری ده چه ددې کلام نه واپس شی او اصرار اونه کړی او مقابل له پکار دی چه افهام او تفهیم او کړی. وهو الموفق

یا محمد لیکل نه شرعی مطلوب دی نه ممنوع شرعی دی

سوال: یا الله سره د یا محمد لیکلو متعلق څه حکم دی آیا ،، یا ،، حرف ندا حاضر ناظر د پاره ده چه محمد ﷺ سره لیکل ممنوع دی ددې د لیکلو وضاحت او کړی؟

المستفتی: هدايت خان بت خيله ملاکنډ ایجنسی..... ۱۱ نومبر ۱۹۷۴ هـ

الجواب: یا الله سره یا محمد لیکل نه شرعی مطلوب دی اونه ممنوع شرعی دی البته غیر الله حاضر ناظر منل یا عالم الغیب منل کفر جلی دی او په دې لحاظ سره موهم الفاظونه اجتناب مطلوب شرعی دی. (۱) وهو الموفق

نداء لغير الله .. یا حق چاریار..

سوال: ماقولکم اهل العلم ورحمکم الله تبارک وتعالیٰ فی رجل اصابته مصیبة فاستغاث من الخلفاء الراشدين وناداهم حيث قال "یا حق چاریار" فهل تجوز هذه الاستغاثة والنداء علی عقيدة انهم من عباد الله الفضلین وعلیهم الله تعالیٰ رجلا مصابان نادیا لکم ینصرونه بامداد الله تبارک وتعالیٰ اياهم فی ازالة النوائب ودفع المصائب لان التأثير لله العزيز الغالب وما هؤلاء اولو الکرامة الا کمل الا وسائل المواهب حل المتاعب وسائر

(۱) شیخ محمد فرید مفتی اعظم پاکستان فرمائی: غیر الله ته غائبانه ندا کول په پنځه قسمه دی: (۱) چه نبی وغیره ته کشف اوشی اونداء او کړی دا جائز دی. (۲) دې عقیدې سره چه فرشتې ئې هغوی ته رسوی صرف په صلاة سلام کښې جائز دی. (۳) او په دې خیال چه ممکن ده چه الله تعالیٰ ئې هغوی ته اورسوی دا موهم د شرک دی. (۴) د عشق او محبت په وجه د حاضر او مخاطب په شان دا نه شرک دی اونه موهم د شرک، بلکه معمول او معروف دی. (۵) د علم غیب او علم کلی اعتقاد سره د شرک جلی دی. اود اهل شرک او اهل بدع د شعار نه اجتناب ضروری دی. (مقالات ص ۲۰ غیر الله ته غائبانه نداء کول، (از مرتب)

المشاکل كما ورد الشرع بالنداء لا ولي الكرامات في الفلاة حين اصابته نائبة من النائبة عباد الله اعينوني ام لا بل انما هذا اشراك بالله وما ورد من النداء في الصلاة امر منصوص في مورد خاص للرجال الاقارب بالغيب او الملكة فلا سبيل للقياس فلا يتعدى غيره من حادثات الناس فليفتد ناسائر الكرام نظرهم الله العلام كما نصروا الله تعالیٰ بالرد علی الواقعين فی ورطاة البدعة والضلالة والاثام مستدلين بما رأو فی الاجواف للوصول الى الاهداف مؤولين لصحاح الاحاديث ونصوص مجيد الكتاب بالجواب الصريح الصواب وخررد الجواب تحت الاسطر ليكون داعيا لدعاء برکاتهم فی حياتهم ومما تهم مرور الدهور والاعصار والسلام علیکم وعلى من لد یکم یا هؤلاء الاحرار.

المستفتی: مولوی خلیل الله باغ کیمپ نمبر ۴

تحصیل مسلم باغ ضلع ژوب ۱۹۸۶/۶/۷

جواب: النداء الى غير الله اذا كان على وجه اعتقاد انه يعلم الغيب ويقدر على النفع و الاضرار فشرک جلی. بخلاف نداء التشهد على اعتقاد ان الملائكة يبلغون الصلاة والسلام وبخلاف عباد الله اعينوني فانه لم يثبت عند اهل الفن وعلى تقدير الثبوت ارید منهم الكاتبون دون الارواح ودون الجن ودون رجال الغيب فان الاخير من الاوهام. والاولين من المحتملات لكن الاحتمال لا يدفع الشرک كما عند النکاح باشهد الله ورسوله (۱) فافهم. وللأسف موضع آخر. وهو الموفق

د پنج تن پاک د پنځو بتانو سره تشبيه ورکول

سوال: یو خطیب دخپل تقریر په دوران کښې د پنج تن پاک چه ددې نه مراد حضور ﷺ، حضرت علی رضی الله عنه، حضرت فاطمه رضی الله عنها، حضرت حسین رضی الله عنه او حضرت حسن رضی الله عنه دی، ددوی تشبيه ئې پنځو بتانو سره ورکړه چه دهغې نومونه ئې گتوسره او شمارل. چه ودا. سواعاً، یغوث، یعوق، نسرأ. آیا دې کلماتو سره دا خطیب مرتد شوي خونه دي؟ آیا داسې سرې د امامت اهل دي؟ جواب را کړئ

المستفتی: محمد اصغر خان صاحب..... ۱۹۷۲/۶/۲

(۱) رجل تزوج امرأة بشهادة الله ورسوله كان باطلا لقوله ﷺ لا نکاح الا بشهود وکل نکاح یكون بشهادة الله وبعضهم جعلوا ذلك کفراً لانه یعتقد ان الرسول ﷺ یعلم الغيب وهو کفر. (فتاویٰ خانیه موضوع علی الهندیه ص ۳۳۲ جلد ۱ فصل فی شرائط النکاح)

الجواب: کہ دے خطیب صاحب دا وئیلی وی چہ شیعہ گانو دا پنج تن پاک معبودان جو رکری دی لکہ خنگہ چہ د نوح علیہ السلام قوم ود، سواع، یغوث، یعوق، او نسر چہ صالحان وو. (رواہ البخاری) او یا انبیاء وو. (رواہ ابن کثیر فی تفسیرہ) دوی لره ئی معبودان جو رکری وونوپہ دے کنبی ہیخ بفاق با ارتداد یا بطلان د عمل نشته. (۱) و هو الموفق

د زلیخا بارہ کنبی د توهین الفاظ استعمال و حکم

سوال: کہ خوک د زلیخا بارہ کنبی دا الفاظ استعمال کری چہ دا زناکارہ او بدکارہ نسخہ وه نوددغه سری خہ حکم دے آیا دے الفاظوسره دا سری کافر کیڑی نه؟ بینوا و توجروا

المستفتی: قاری بشیر احمد واپدا اکیڈمی تربیلہ

پروجیکٹ هزارہ ۱۱۹ رمضان ۱۴۰۲ھ

الجواب: چونکہ قرآن او حدیث کنبی د امرءة العزیز بارہ کنبی نه دا بیان شته چہ دهغی نوم زلیخا وو اونه دا ذکر شته چہ دا د حضرت یوسف علیہ السلام په نکاح کنبی راغلی وه، لهذا صرف د اسرائیلیاتو په وجه داسی بی دینه او فاحش سری ته مونہ د اسلام نه خارج نه شو وئیلی. (۲) خصوصاً کله چہ د غلبه حال په وجه د حلت او حرمت نه ذهن خالی شو وی و هو الموفق

په یو غیر نبی باندی د نبی یا رسول وغیرہ اطلاق کول

سوال: لفظ نبی غیر نبی دپاره استعمالول شرعاً خنگه دی او ظل نبوت، بروزی نبوت، غیر تشریعی نبوت، مجازی نبوت وغیرہ اصطلاحات د غیر دپاره استعمالول خنگه دی؟

المستفتی: صوفی انور خالد جھنگ ... رمضان المیارک ۱۴۰۵ھ

الجواب: دا اطلاقات ناجائز دی البتہ د رسالت او رسول بارہ کنبی توسع راغلی ده لیکن د فتنی بند و لودپاره سختی ضروری ده. (۳) و هو الموفق

(۱) قال العلامة حصکفی واعلم انه لا یفتی بکفر مسلم امکن حمل کلامه علی محمل حسن. (الدر المختار علی هامش رد المحتار ص ۳۱۶ جلد ۳ قبیل مطلب توبۃ الیاس باب المرتد)

(۲) قال العلامة حصکفی واعلم انه لا یفتی بکفر مسلم یسکن حمل کلامه علی محمل حسن لو کان فی کفره خلاف و لو کان ذلک رواية ضعيفة. (الدر المختار علی هامش رد المحتار ص ۳۱۶ جلد ۳ قبیل مطلب توبۃ الیاس باب المرتد)

(۳) قال العلامة مبد احمد الطحطاوی فی هذا المقام ان نقول امت بالله و بجمع ما جاء من عند الله علی ما اراد الله تعالی به و بجمع الانبياء و المرسل حتی لا یعتقد نیه من لیس نبیا او عکسه. (الطحطاوی علی المراقی ص ۶ خطبه)

د یو عالم بارہ کنبی دا وئیل چہ .. شیطان هم عالم وو.

سوال: علمائی دین خہ فرمائی دهغه سری بارہ کنبی چہ هغه د یو عالم بارہ کنبی دا او وائی چہ شیطان هم عالم وو هغه هم علم کری وو، آیا دا وئیل درست دی؟ دویمه دا چہ آیا شیطان د فرشتو استاذ وو؟ وضاحت او کری.

المستفتی: قاضی حبیب السلام پیر سیاق نوشهره ... ذیقعه ۱۴۰۵ھ

الجواب: شیطان عارف وو، عابد وو، طاؤس الملائکة وو لیکن د فرشتو استاذ نه وو (۱) په معتبرو کتابونو کنبی دا نشته. پس کوم عالم یا عارف چہ بی عمله وی. متکبره وی. دهغه بارہ کنبی دا نسبت کول د اعتراض قابل نه دی گینی قابل د اعتراض به وی و هو الموفق

د مهدیت دعوی کونکی سری حکم

سوال: د آرائین قوم یو سری نن صبا د امام مهدی کیدو دعوی کری ده. بنه په ټیکاره اعلان کوی او زما مخامخ ئی هم دا دعوی کری ده د داسی سری په شریعت محمدی صلی الله علیه و آله کنبی خہ حکم دی؟

المستفتی: مولوی تاج محمود ضلع مظفر گڑھ لیه کروړ ... ۱۹۷۲/۷/۳۰

الجواب: د صحیح احادیثونه ثابتہ ده چہ د امام مهدی نوم به محمد وی او د پلار نوم به ئی عبد الله وی او سید آل رسول به وی او بادشاه به وی. (هذه الروایات فی الترمذی و ابی داؤد) (۱) او شاید چہ په دے سری کنبی ددے علاماتو نه یوهم موجود نه وی، لهذا د داسی پاگل سری نه خان ساتل پیکاردی کله چہ فتنی پوری خبره نه وی رسیدلی و هو الموفق

(۱) قال العلامة عماد الدین ابن کثیر کان من اشد هم ای اشد الملائکة اجتهاداً و اکثر هم علماً، کان من اشرف الملائکة من ذوالاجنحة الاربعة کان من اشرف الملائکة و اکرمهم قبيلة و کان خازناً علی الجنان کان له سلطان السماء الدنيا و کان له سلطان الارض و کان یسوس ما بین السماء و الارض فعصى فمسخه الله شیطاناً رجیما کان ابلیس رئیس ملائکة سماء الدنيا. (تفسیر ابن کثیر ص ۷۵ جلد ۱ سجود الملائکة لادم)

(۲) عن عبد الله قال قال رسول الله ﷺ لا تذهب الدنيا حتی یملک العرب رجل من اهل بیتی یواطی اسمه اسمی. (جامع الترمذی ص ۳۶ جلد ۲ باب ما جاء فی المهدي ابواب الفتن) عن عبد الله عن النبی ﷺ قال لولم یبق من الدنيا الا یوم قال زائدة لطول الله ذالک الیوم حتی یبعث رجلاً منی او من اهل بیتی یواطی اسمه اسمی و اسم ابیه اسم ابی زاد فی حدیث فطر یملأ الارض قسطاً و عدلاً کما ملئت ظلماً و جوراً و قال فی حدیث سفیان لا تذهب الا تنقضی الدنيا حتی یملک العرب رجل من اهل بیتی یواطی اسمه اسمی قال ابو داؤد لفظ عمر و ابی بکر بمعنی سفیان. (سنن ابی داؤد ص ۲۳۹ جلد ۲ باب فی ذکر المهدي کتاب الفتن)

پیغمبران بیابند ہم (شفاعت) تسلیم نہ کنیم۔ ددی کلماتو حکم

سوال: چہ فرماتند علماء دین درین مسئلہ کہ سہ چار نفر سفید ریش و یک عالم بطور جرگہ پیش شخصے از جانب آخر کہ در میان هر دو قدرے رنجش بود آمده بودند. برائے علرو معذرت کہ اورا معاف کن مابطور جرگہ نزد تو آمدم. او در جواب گفت کہ شما تو شما هستید اگر پیغمبران علیہم السلام بیابند ہم تسلیم نہ کنیم (العیاذ باللہ) پس از رونے شرع شریف آن شخصے باین لفظیے ادبی گفتن مسلمان مانده یانہ؟ و از اسلام بیرون شدہ است یا نہ. و یا کدام تعزیر برائے او لازم است؟ بینوا و توجروا

المستفتی: عبد اللہ نادان شہید نوشہرہ پشاور ۱۹۶۹ء ۸/۹

جواب: عدم تسلیم مشورت و شفاعت پیغمبر علیہ الصلاۃ والسلام نہ کفر ست و نہ گناہ ست بلکہ جائز است بدلیل حدیث صحیح رواہ البخاری قال النبی ﷺ (بریرہ رضی اللہ عنہا) لو راجعنیہ فقلت یا رسول اللہ تأمرنی قال انما اشفع قالت لا حاجة لی فیہ (۱). (بحوالہ مشکوٰۃ باب خیال الامۃ) فقط

نوٹ: این حکم در وقت ارادہ علم اہلت ست ورنہ تجلید ایمان و نکاح بعد از توبہ لازم است.

د عیسیٰ علیہ السلام کلمہ و نیل ارتداد اود سنت رسول توهین کفر دی

سوال: یوسری د گواہانو پہ مخکنی او و نیل (۱) چہ زہ د حضرت عیسیٰ علیہ السلام کلمہ وائ (۲) انبیاء علیہم السلام قول د گندہ نطفی نہ پیدا دی. (نعوذ باللہ) (۳) مسلمانان چہ کومہ ختنہ (سنت) کوی دا د امریکی او برطانیی د واکترانو پہ خیال کنی صحیح نہ دی پہ دی وجہ دا کول نہ دی پکار، حکمہ چہ دی سرہ د متیازو جراثیم خئی، بیماری خوری،

(۱) عن ابن عباس ان زوج بريرة كان عبداً يقال له مغيث كانى انظر اليه يطوف خلفها يبكي ودموعه تسيل على لحيته فقال النبي ﷺ لعباس يا عباس الا تعجب من حب مغيث بريرة و من بغض بريرة مغيثا فقال النبي ﷺ لو راجعني قال يا رسول الله ﷺ تأمرني قال انما اشفع قالت فلا حاجة لي فيه. (صحيح البخارى ص ۷۹۵ جلد ۲ باب خيار الامۃ تحت العبد كتاب الطلاق)

او ہم پہ دی وجہ مسلمانان بیماریری آیا دا د سنت رسول ﷺ توهین نہ دی؟
المستفتی: مولوی عزیز الرحمن صاحب خطیب پندی ۲۹ اذیقعدہ ۱۴۰۴ھ

الجواب: دا سہی مرتد او سابی دی د اصرار پہ صورت کنی بہ حکومت دہ تہ سزائی موت ورکوی حکمہ چہ د عرف عام پہ وجہ د بل پیغمبر کلمہ و نیل دہغہ د دین خپلولو اعلان دی او مذهب اسلام پریخودل اود نصاراؤ مذهب اختیارول ارتداد دی، دغسی بعضی حقائق بی شکہ اوبی شبہی استخفاف وی اود انبیاء علیہم السلام استخفاف کفر دی، مثلاً کہ جج یا لوی افسر وغیرہ تہ خوک او وائی چہ ستا پلار خپل آلہ تناسل ستا د مور پہ فلانی خائی..... (۱) دغسی چہ کلہ د غیر مشہور سنت تخفیف کفر دی نود ختنہ پہ شان سنت چہ شعائرو د دین خئی دی دابہ خنکہ کفر نہ وی.

کما فی العالمگیری ص ۲۶۵ جلد ۲ (منہما یعلق بالانبياء علیہم الصلاۃ والسلام) ولو قال این چہ رسم است سبت بست کردن و دستار بزیر کلو اور دن (ترجمہ بالعربیہ: ما ہلہ العادۃ تقصیر الشارب و ارخاء الطیلان تحت الرقبۃ) فان قال ذلک علی سبیل الطعن فی سنۃ رسول اللہ ﷺ فقد کفر کذا فی المحيط.

سوشلزم سہی تہ ترک موالات ضروری دی

سوال: خوک چہ د سوشلزم حمایت کوی نوہغہ سرہ ترک موالات جائز دی یانہ؟
المستفتی: نامعلوم

الجواب: واضحہ دی وی چہ سوشلزم اسلامی معیشت سرہ متصادم دی پہ دی کنی عملی طور سرہ توافق ناممکن دی پس خوک چہ پہ سوشلزم باندي یقین ساتی نوہغہ پہ حقیقت کنی د اسلامی نظام موجب ترقی باندي یقین نہ ساتی داسی سہی سرہ ترک موالات کول جائز بلکہ عند القدرت ضروری دی. (۲) و هو الموفق

(۱) فی الہندیہ من لم یقر ببعض الانبياء علیہم الصلاۃ والسلام او لم یرض بسنتہ من سنن المرسلین فقد کفر..... سنل عمن ینسب الی الانبياء الفواحش کفر مہم علی الزنی و نحوه الذی یقولہ الحشریۃ فی یوسف علیہ السلام قال یکفر لانه شتم لهم واستخفاف بهم.

(۲) ہندیہ ص ۲۶۳ جلد ۲ منہما ما یعلق بالانبياء علیہم الصلاۃ والسلام

(۳) عن ابی امامہ قال قال رسول اللہ ﷺ من احب للہ و ابغض للہ و اعطی للہ و منع للہ فقد استکمل الایمان رواہ ابو داؤد و الترمذی. (مشکوٰۃ المصابیح ص ۱۳ جلد ۱ کتاب الایمان)

اسلامی نظام ته د فرسوده و نیلو حکم او بی دینه سړی سره سیاسی جوړتور
 سوال: که څوک مسلمان اود عقل وهوش والا سړی اعلان او کړی چه اسلامی نظام فرسوده دې نود اسلامی شریعت په رنډا کښې هغه باندې کوم حد لگیدلې شی؟ دغسې بی دینه سیاسی پارتی یا داسې سړی سره سیاسی تعاون او سیاسی جوړتور جائز دې یا نه؟

المستفتی: داکتر عبدالمنان ایم بی بی ایس جنرل هسپتال سمندری ۱۶/۱۱/۱۹۷۲
الجواب: الله تعالی اسلامی نظام لره رحمت، نعمت او موجب دفلاح او ترقی گرځولې دې، لهذا دې ته فرسوده نظام او موجب د تنزل وئیل کذب او استخفاف دې اودا ویونکې مرتد او واجب القتل دې او سیاسی جوړتور چه هر کله حقیقی حربیانو سره جائز دې نو حکمی حربیانو سره به په طریقه اولی جائز وی. (۱)

یدل علی کونه مرتدا ما فی ردالمحتار ما کان دلیل الاستخفاف یکفر به وان لم یقصد الاستخفاف (۲). وهو الموفق

د روسی ایجنټ او دهری قسم خلقو حکم

سوال: زموږ په علاقه کښې بعضې دهری قسم خلق د روس ایجنټان او تنخواه داردی، اود خلقو دگمراه کولو کوشش کوی، دوی سره بائیکات جائز دې یا نه؟ حالانکه موږ ددوی د پوهه کولو کوشش هم کړې دې.
 المستفتی: صوفی اسماعیل وزیرستان ۱۴۰۴/۵/۳
الجواب: که دا خبره رښتیاوی نودې خلقو سره د روسیانو په شان سلوک، مقاتله او ترک موالات ضروری دې.

قال الله تعالى ومن يتولهم منكم فانه منهم (سورة مائده) (۳). وهو الموفق

(۱) قال ابن عابدين (قوله ومفاده جواز الاستعانة بالكافر عند الحاجة) ذكر في الفتح ان في سننه ضعفا وان جماعة قالوا لا يجوز لحديث مسلم انه عليه السلام خرج الى بدر فلحقه رجل مشرك فقال ارجع فلن استعين بمشرك الحديث وروى زجلان ثم قال وقال الشافعي رده عليه الصلاة والسلام المشرك في غزوة حنين بصفوان بن امية وهو مشرك فالردان كان لاجل مخبراً بين الاستعانة وعدمها الخ (ردالمحتار على الدر المختار ص ۲۵۷ جلد ۳ مطلب في الاستعانة بمشرك)
 (۲) ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۱۱ جلد ۳ قبيل مطلب في منكر الاجماع (۳) (ب: ۲ سورة مائده ع: ۱۲ آيت: ۵۰)

د سوشلزم د معتقد حکم

سوال: د سوشلزم د معتقد څه حکم دې؟
 المستفتی: احسان الدین مظهر شمسی خان ضلع دیر ملاکنډ ډویژن
الجواب: د کوم کس په نزد چه سوشلزم موجب د ترقی او اسلامی نظام موجب د تنزل وی فرسوده نظام وی، نودغه سړی پخپله خپل ځان د اسلام نه خارج کړې دې علماء به ده ته څنگه مسلمان وائی. (۱) البته کوم سړی چه د قومیت د ویرې په وجه دهغه مدد کړې دې نو هغه منافق دې کافرنه دې. وهو الموفق

د سوشلزم باره کښې د ۱۱۵ علماء فتویٰ

سوال: په خدمت کښې دجناب شیخ الحدیث مولانا صاحب اود جناب مفتی صاحب دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک عرض دادې چه موږ د کراچی په جنگ اخبار کښې د سوشلزم خلاف د یوسل پنځلس (۱۱۵) علمائی کرامو فتویٰ او کتله، چه په هغې کښې سوشلزم اود هغوی سره مدد کونکی کافر گرځولی شوی دی، دهغوی سره تعاون کول اوچنده ورکول ئې د اسلام نړولو مترادف گرځولی دی لهذا عرض دادې چه ددې فتویٰ باره کښې ستاسو صاحبانو څه رائي ده؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: محمد نذیر خان کهنه ډیر دیر ملاکنډ ډویژن ۱۳۸۹ع

الجواب: سوشلزم کفر دې اود کافرانو ایجاد کړې دې البته که څوک سړی ددې داسې تشریح او کړی چه اسلامی اصولو سره متصادم نه وی نو هغې ته به کفر نه شی وئیلې. (۲) فقط

(۱) قال العلامة علی قاری و کذا لو قال هذا زمان الکفر لا زمان کسب الاسلام ای کفر ان اراد انه ینفی فی هذا الزمان کسب الکفر لا کسب الاسلام. بخلاف ما اذا اراد ان هذا زمان غلبة اهل الکفر والجهل و ضعف کسب الاسلام والعلم. (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۱۸۱ فصل فی الکفر صریحا و کایة)
 (۲) قال ابن عابدين الکفر شئ عظیم فلا جعل المومن کافرا متی وجدت رواية انه لا یکفر و فی الخلاصة وغيرها اذا کان فی المشکلة وجوه توجب التکفیر ووجه واحد یمنعه فعلى المفتی ان یمیل الى الوجه الذى یمنع التکفیر تحسنا للظن بالمسلم زاد فی البزازیة الا اذا صرح بارادة موجب الکفر فلا ینفعه التاویل و فی التارخانیة لا یکفر بالمحمّل لان الکفر نهاییة فی العقوبة فیستدعی نهاییة فی الجنایة و مع الاحتمال لا نهاییة الذى تحرر انه لا یفتی بکفر مسلم امکن حمل کلامه علی محمل حسن او کان فی کفره اختلاف ولورواية ضعيفة قطی هذا فاکثر القاظ التکفیر المذکورة لا یفتی بالتکفیر فیها ولقد ائمت نفسی ان لا ائتمی بشئ منها. کلام البحر باختصار.
 (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۱۲ جلد ۳ مطلب ما یشک فی انه زدة لا یحکم بها)

اسلامی اصول و سوره غیر متصادم شرح سوشلزم ته به کفر نه شی و نیلی

سوال: د سوشلزم باره کښې چه ۱۱۳ علماء کرامو کومه د کفر فتوی ورکړې ده جناب مولانا مفتی محمود صاحب اکثر په خپلو تقریرونو کښې فرمائی چه فتوی ورکونکو عالمانو کښې ۱۱۰ څو مونږ عالمان هم نه منو. خو معلومېږي چه درې منی، نوییا مونږ په کوم قول باندې عمل او کړو او په کوم نه؟
المستفتی: طارق محمود مشین هسپتال ټیکسلا... ۱۷ جون ۱۹۷۰ء

الجواب: سوشلزم د کافرانو ایجاد کړې نظام دې لهنداد اسلام خلاف کیدل او کفر کیدل یو واضحه حقیقت دې لیکن که څوک د سوشلزم داسې تشریح او کړی چه هغه اسلامی اصول و سوره متصادم نه وی نو هغې ته به کفر نه و نیلی کیږي. (۱) فقط

اسلام او سوشلزم متضاد نظامونه دی

سوال: څه فرمائی علمائی دین ددې مسئلې باره کښې چه د اسلام او سوشلزم په منځ کښې تضاد شته یا نه؟ که شته نود توافق څه صورت راوتلی شی او که نه؟
المستفتی: سیف الرحمن پشاور یونیورسټی... ۱۹۶۹ء ۱۲/۹

الجواب: کوم عالمان چه بصیرت والادی دهغوی په نزد اسلام او سوشلزم کښې داسې تضاد دي (۲) چه دهغې لري کول عملی طور سره ناممکن دی اگر چه زبانی طور سره آسان دی. وهوالموفق

والله اعلم انه لا یفتی بکفر مسلم امکن حمل کلامه علی محمل حسن او کان فی کفره خلاف ولو کان ذلك رواية ضعيفة كما حرره فی البحر وعزاه فی الاشباه الی الصغری وفي الدرر وغيرها اذا کان فی المسئلة وجوه توجب الکفر وواحد یمنعه فعلى المفتی الميل لما یمنعه ثم لو ینبیه ذلك فمسلم والالم ینفعه حمل المفتی علی خلافه. (الدر المختار علی هامش رد المحتار ص ۳۱۶ جلد ۳ باب المرتد قبیل مطلب توبه الیاس مقبوله) (۲)

(۱) د اسلام او سوشلزم د تضاد مختصر خاکه

د اشتراکیت او سوشلزم تصور بنیادی طور باندې ماده پرستانه تصور دي ددې په مقابله کښې د اسلام تصور د ماده پرستی نه بغاوت او الهامی طریقہ خپلول دی. (۲) اشتراکیت د ماده قدامت اود الله تعالی نه انکار باندې مبنی دي او اسلام د وجود باری تعالی قدامت باری تعالی او توحید باری تعالی باندې مبنی دی. (۳) اشتراکیت څه مستقل اصول یا اقدار او اخلاق نه لري بلکه د اهم طبقاتی پیداوار دي ددې په مقابله کښې اسلام اخلاقی نقطه نظر باندې نظر کول دی. (۴) اشتراکیت د ښه او بد پيژندلو دپاره عقل معیار جوړ کړې دي او اسلام د ښه او بد معلومولو دپاره شریعت معیار جوړ کړې دي. ځکه چه جزو جوړ کړو. چه ددې انفرادی حیثیت ختم شو، او اسلام انفرادی او اجتماعی دواړو کړی تبدیلی نه اجتماعی تبدیلی جوړوي.
[بقیه حاشیه په راروانه صفحه]

سوشلزم زنده باد او شریعت مرده باد. ددې نعرو حکم

سوال: د سوشلزم زنده باد نعري لگونکو او علماؤ ته کنخل او بد رد و نیلو والؤ دغسې د شریعت مرده باد نعري لگونکو څه حکم دي؟
المستفتی: ثناء الله جان کتوزی پشاور

الجواب: چاچه شریعت مرده باد نعره وهلي وی دغسې دچا په نزد چه شریعت فرسوده او ناقابل ترقی نظام وی نو هغه بې شکه او بې شبهې د اسلام نه خارج دی د شریعت توهین کفر دي. (۱) وهوالموفق

[بقیه حاشیه]... (۶) اشتراکیت په جبر او قوت او په خون ریز انقلاب باندې یقین ساتی او وائی چه د اجتماع تبدیلی سره افراد پخپله بدلېږي او اسلام د انسان د اصلاح دپاره ابتداء د عمل او عقیدې صحیح کول ضروری گنړي. اود افرادو فکری تبدیلی سره اجتماعی تبدیلی راولی (۷) اشتراکیت ریاست او قانون ته د ظلم او استحصال اله وائی حالانکه اسلام اجتماعی ژوند دپاره ریاست او قانون ضروری گنړي، او دواړه د اسلام تابع کوي. (۸) په اشتراکیت کښې نه معاشرتی مساوات شته اونه معاشرتی جمهوریت، ددې په مقابله کښې اسلام د حقیقی او معاشرتی مساوات او حقوقو حفاظت اود فرائضو ادا کولو درس ورکوي. (۹) په اشتراکیت کښې طبقاتی تضاد یواهم حقیقت دي حالانکه اسلام د مؤدت، محبت، اخوت، مساوات، عفت او عصمت، خپل منځ کښې تعاون، اجتماعی تحفظ اود اجتماعی تکافل او تضامن درس ورکوي. چه ددې بنیاد په امر بالمعروف او نهی عن المنکر باندې دي. (۱۰) اشتراکیت د پیداوار و سائل د ریاست په تحویل کښې راولی په دې کښې د جبر تصور دي. د یوې طبقې مکمل استحصال دي. او حکمران طبقه ددې د آمریت او استحصال بدترینه نمونه وی. حالانکه اسلام د انفرادی ملکیت حق ورکوي، د آزادی د جدوجهد اود صرف او خرچ اجازت ورکوي، خود شریعت په حدودو کښې، چه په دې سره حقوق الله او حقوق العباد پائمال نه شی. (۱۱) اشتراکیت د اختلافی درجاتو نه انکار کوي، او په دې بنیاد باندې انسان د جدوجهد او عمل هغه محرک دي چه د معاشرې د ارتقاء ذریعه وی. په دې باندې جمود او تعطل راولی. حالانکه اسلام د معیشت حق علی السویه ټولونه ورکوي. لیکن د مدارجود اختلاف باوجود د احتکار او اکتنازه انکار کوي. دا یو څو ظاهري تضادات کوم چه د احقر مطالعې نه حاصل شو، په دې باندې اکابرینو تحقیقی کتابونه لیکلي دی هغه دي مطالعه کړې شی. خلاصه داچه:

آن خدا نانی دهد جانے دهد..... این خدا نانی دهد جانے برد (از مرتب و چاپ مکتوبی)

(۱) قال ابن عابدین ان ما کان دلیل الاستخفاف بکفر به وان لم یقصد الاستخفاف لانه لو توقف علی قصده لما احتاج الی زیادة علم الاخلال بما مر لان قصده الاستخفاف مناف للتصديق. (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۳۱۱ جلد ۳ قبیل مطلب فی منکر الاجماع)

د سوشلزم مددگارانو سره معاشرتی مقاطعه ضروری ده

سوال: که یو سړې په پېپل پارتی کېنې وی او دهغه عقیده دا وی چه اسلام حق دین دې او د اسلامی قانون نه هم منکر نه وی لیکن د پارتی په وجه بهتوسره وی، او سوشلزم هم ښه نه منی، نو آیا دا سړې کافر دې یا مسلمان، او داسې سړی سره تعلقات ساتل څنگه دی؟ جواب راکړئ

المستفتی: محمد رکا زالدین دیر ۱۹۷۷ | ۵۹

الجواب: واضحه دې وی چه سوشلزم کافرانه او د اسلام معاشی نظام سره متصادم نظام دې، پس دا د ترقی موجب منل او اسلام لره د زمانې دپاره ناسازگار منلو والا کافر دې. (۱) او د کوم سړی چه دا عقیده وی او په دې پارتی کېنې داخل وی نو دا سړې د اهل باطل مددگار او د اهل حق د مخالفت په وجه منافق دې کافر نه دې، او په اهل اسلام باندې ضروری ده چه دواړه قسم خلقو سره معاشرتی بایکات او کړی. وهو الموفق

د خط او کتابت په ذریعه د مرزائیت ثبوت

سوال: زید ډیره موده په ربوه کېنې اوسیدلې دې او مرزائیانو سره ئې تعلقات جوړ کړی دی ملازمت ئې هم کړې دې او مرزائیانو سره ئې په خط او کتابت کېنې دا ظاهره کړې ده چه زه مرزائی یم، مثلاً ده په خپل لاس لیکلی شوی خط کېنې دا وئیلی دی چه که زه مړ شم نو زما قبر به په ربوه کېنې وی، او د مرزایانو د طرفه ئې تصدیق هم شوې دې چه ستا د ورور رکنیت فارم وصول شوې دې او د خوشحالی اظهار ئې کړې دې، او دعا ئې هم کړې ده چه الله تعالی دې دا علاقه احمدیت سره روښانه ساتی، او هغه دا تاویل کوی چه په دې خطونو کېنې د احمدیت نه مراد محمدیت دې نو ددې حالاتو او تاویل په لحاظ سره ددې سړی په احمدیت کېنې د کیدلو څه شک باقی پاتې کیدې شی؟ المستفتی: ډاکتر عبدالجلیل کرم ایجنسی ۲۰ جنوری ۱۹۷۵ء

﴿۱﴾ قال العلامة علی قاری و کذا لو قال هذا زمان الکفر لا زمان کسب الاسلام ای کفر ان اراد انه ینفی فی هذا الزمان کسب الکفر لا کسب الاسلام. بخلاف ما اذا اراد ان هذا زمان غلبة اهل الکفر و الجهل و ضعف کسب الاسلام و العلم.

(شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۱۸۱ فصل فی الکفر صریحا و کنایة)

الجواب: که دغه سړې توبه نه وی کړې نو ده ته به احمدی او مرزائی وئیلی شی البته د توبې او براءت نه پس هغه ته مرزائی وئیل به ناجائز او حرام وی فقط

د رفع عیسی الی السماء منکر کافر دې

سوال: څوک چه دا وائی چه عیسی علیه السلام وفات شوې دې اوس به دوباره دنیا ته نه راځی او د بل رفعه الله دا معنی کوی چه الله تعالی دهغه درجې او چټی کړی دی نو د داسې سړی امامت جائز دې؟

المستفتی: عبدالحکیم راهی رالپنډی ۱۵ | رمضان ۱۴۰۴ هـ

الجواب: دا سړې مرتد او کافر دې، ده پسي اقتداء کول باطل دی. (۱) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ملا علی قاری و خروج الدجال و یاجوج و مأجوج و طلوع الشمس من مغربها و نزول عیسی علیه السلام من السماء کما قال الله تعالی و انه ای عیسی لعلم للساعة ای علامة القيامة و قال الله تعالی و ان من اهل الکتاب الا لیؤمنن به قبل موته ای قبل موت عیسی علیه السلام بعد نزوله عند قیام الساعة حق کائن ای ثابت و امر قریم.

(شرح فقه الاکبر ص ۱۱۳ خروج الدجال و سائر اشراط الساعة حق)

کتاب الفرق

باب

فی الفرق الباطلہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْآيَاتِ

حِزْبِ اللَّهِ

هُمْ الْبَاقُونَ ٢٢ ع

کتاب الفرق

باب فی الفرق الباطله

د موجودہ دور عیسائیوں اہل کتاب نہ دی

سوال: خہ فرمائی علمائی دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ پہ جولائی ۱۹۷۹ء یوہ عیسائی رسالہ "کلام حق" د گجرانوالی نہ شائع شوے وہ، چہ پہ خداوند مسیح باندے د کلام د نزول مسئلہ د مسیحیانو پہ ایمان کنبی شامل نہ دہ، مسیحی بالکل نہ منی چہ پہ ہغہ باندے خہ انجیل یا کلام نازل شوے وو، دغسی د مسیحیانو دعویٰ بالکل دا نہ دہ، چہ پہ خداوند مسیح باندے انجیل پہ آرامی، یونانی یا پہ بلہ ژبہ کنبی نازل شوے دے، داسوال غلط دے وکلف ای سنگھ بحوالہ کلام حق جولائی ۱۹۷۹ء ص ۱۲، سوال دادے چہ آیا موجودہ دور عیسائیوں بہ اہل کتاب وی یا نہ؟

المستفتی: اسلامی مشن سنت نگر لاہور..... یکم جمادی الثانی ۱۴۰۲ھ

الجواب: دا عیسائیوں اہل کتاب نہ دی بلکہ د موجودہ زمانی اکثر عیسائیوں اہل کتاب نہ دی خکہ چہ د پیغمبر ﷺ پہ زمانہ کنبی چہ دہغوی کومی غلطی عقیدے وی دا موجودہ عیسائیوں دہغی نہ ہم منحرف دی او دخیل طرف چہ دوی ہرکله د کتاب منکر دی نو اہل کتاب خنگہ کیدی شی فقط

د ذکر فرقی خود ساختہ خانہ کعبہ ورائول ضروری دی

سوال: غیر مسلم ذکر فرقی توهین او انکار رسالت ختم الانبیاء علیہم السلام، اود انکار صلاۃ خمسہ نہ علاوہ کوه مراد باندے یوہ مصنوعی کعبہ او حوض کوثر جو کرے دے دے مصنوعی کعبی ورائول پہ حکومت پاکستان یا مسلمانانو باندے فرض عین دی یا فرض کفایہ؟ اگرچہ حکومت دا کارنہ کوی وضاحت او کرے؟

المستفتی: عبدالرحمن دارالعلوم تہذووالہ یار حید آباد سندھ ۲ رمضان المبارک ۱۴۰۵ھ

الجواب: دمسلمانانو دا پاکستانی حکومت د مستحسن اقدام نہ کوی او کہ اہل

اسلام ددے ورائولو ارادہ او کرے نود مسلمانانو حکومت مرتدینو او کافرانو سرہ کیری، اللہ تعالیٰ دے اسلامی حکومت قائم کرے، چہ د کعبہ یمانیہ پہ شان دا کعبہ ہم ورائہ کرے او یا د ورائونکو مدد او کرے۔

د موجودہ دور شیعہ گان کافران دی

سوال: خہ فرمائی مفتیان د شرعی پہ دے بارہ کنبی چہ ہغہ کوم عقائد دی چہ دہغی پہ وجہ شیعہ گانوتہ کافران وئیلی شی او آیا ہول شیعہ گان کافران دی یاد چا عقائد چہ د کفر وی او کوم شیعہ گان چہ د تقیہ پہ وجہ باندے د کفریہ عقائد ونہ منکر دی ہغوی سرہ د مجالست او مناکحت وغیرہ خہ حکم دے؟

المستفتی: مزمل حسین تحصیل و ضلع خوشاب..... ۱۹۹۰ء ۱۲/۲

الجواب: چونکہ د موجودہ دور شیعہ گان د صدیق اکبر رضی اللہ عنہ صحبت اود عائشہ رضی اللہ عنہا براءۃ نہ منکر دی اود اللہ تعالیٰ د بداء او پہ قرآن پاک کنبی د کمی بیشی او امامت پہ نبوت باندے کلاً یا بعضاً قائل دی لہذا ددوی پہ کافر کیدو کنبی شک نشتہ (۱) او کوم خلق چہ د ضروریات دین نہ منکر نہ دی نو ہغہ کافرنہ دی داسی شیعہ گانوسرہ نکاح حرام دہ واللہ اعلم

اہل تشیع کافران دی کہ مسلمانان؟ او شیعہ بنی سرہ نکاح

سوال: خہ فرمائی علمائی دین پہ دے مسئلہ کنبی چہ شیعہ گان کافران دی یا مسلمانان؟ او آیا د سنی مسلمان شیعہ بنی سرہ یا د شیعہ سری سنی بنی سرہ نکاح جائز دہ؟

المستفتی: جہان دوران کرک کوهاٹ..... ۲۱ شوال ۱۴۰۲ھ

الجواب: پاکستانی شیعہ گان اکثر طور سرہ کافران دی خکہ چہ دوی د ضروریات دین مثلاً د محمد ﷺ د نبوت، د صدیق اکبر رضی اللہ عنہ صحبت، د عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا براءۃ نہ انکاری دی او چونکہ دا خلق د اسلام د دعویٰ باوجود ددے ضروریاتونہ منکر دی لہذا ددے کفریہ وجہ دوی سرہ د مسلمانی بنی نکاح ناجائز دہ، البتہ چونکہ دا خلق د اہل کتاب نہ اہون دی لہذا

(۱) قال ابن عابدین نعم لا شک فی تکفیر من قذف السیدۃ عائشہ رضی اللہ عنہا او انکر صحبۃ الصدیق او اعتقد الألویۃ فی علی او ان جبریل غلط فی الوحی او نحو ذلک من الکفر المصریح المخالف للقرآن. (رد المحتار ص ۳۲۱ جلد ۳ مطلب فی حکم سب الشیخین)

شیعہ بنحی سرہ دمسلمان نکاح ظاہراً جائز دہ (۱) فلیراجع الی ردالمحتار
ص ۳۹۸ جلد ۳ فقط

د شیعہ گانو حکم او (۷۲) فرقہ

سوال: (۱) د شیعہ گانو متعلق خہ حکم دی؟ (۲) د ۷۲ فرقونہ خہ مراد دی؟
المستفتی: عبد الخالق امان کویت منگوره سوات
بینوا توجروا

الجواب: (۱) د کفر دار و مدار د ضروریات دین نہ پہ انکار باندی دی پس کوم
شیعہ گان چہ حضرت علی رضی اللہ عنہ یا پیغمبر منی، یا د عائشہ رضی اللہ عنہا قاذف وی
یابو امام دیارہ علم کلی ثابتوی نو هغه کافران دی گینی مبتدع او فاسق دی.
(۲) د ۷۲ فرقو بارہ کنبی دی واضحہ وی چہ دا فرقہ بہ د اسلام پہ مدعی
خلقو کنبی جو ریپی (۳) او جو ری شوی دی او پہ ظاہرہ دا عدد پہ مستقبل
قریب کنبی مراد دی، اگرچہ مطلق ہم درست دی حکم چہ دا فرقہ د عقائد و پہ
اعتبار سرہ دی بعضی نور پہ بعضی عقائد و کنبی جدانہ دی. فافہم وهو الموفق

فرقہ اثنا عشریہ او انکار د ختم نبوت

سوال: د شیعہ گانو مشہورہ فرقہ چہ هغوی ائمہ اثنا عشریہ د نبی کریم رضی اللہ عنہ پہ
شان مامور من اللہ، مفترض الطاعة او معصوم گنری او دا خیلہ بنیادی عقیدہ
گنری او دی تہ اصول د دین وائی، نو آیا ددی عقیدہ پہ وجہ جعفری
اثنا عشریہ د ختم نبوت نہ منکر دی یا نہ، پہ دی سلسلہ کنبی د شاہ ولی اللہ

(۱) قال ابن عابدین علی انہم لم یسوا بادلہ حالاً من اهل الکتاب بل هم مقرون با شرف الکتاب الخ
(ردالمحتار ص ۳۱۲ جلد ۲ فصل فی المحرمات مطلب مهم فی وطء السراری اللاتی)

(۲) قال ابن عابدین و بهذا ظهر ان الرافضی ان کان ممن یعتقد الالوهیة فی علی او ان جبریل غلط فی
الوحی او کان ینکر صحبة الصدیق او یقذف السیدة الصدیقه فهو کافر لمخالفة القواطع المعلومۃ من
الدین بالضرورة بخلاف ما اذا کان یفضل علیا او یسب الصحابه فانه مبتدع لا کافر الخ
(ردالمحتار ص ۳۱۲ جلد ۲ فصل فی المحرمات مطلب مهم فی وطء السراری اللاتی)

(۳) عن عبد اللہ بن عمرو قال قال رسول اللہ ﷺ لیا بن علی امی کما اتی علی بنی اسرائیل حلز
النمل بالنمل حتی ان کان منهم من اتی امه علائہ لکان فی امتی من یصنع ذلک و ان بنی اسرائیل تفرقت
علی لنتین و سبعین ملة و تفرقت امتی علی ثلاث و سبعین ملة کلهم فی النار الا ملة واحدة قالوا من هی یا
رسول اللہ ﷺ قال ما انا علیہ و اصحابی رواہ الترمذی و فی رواة احمد و ابی داؤد عن معاوية لنتان و
سبعون فی النار و واحدة فی الجنة و هی الجماعة و انه ینخرج فی امتی اقوام یتجارئ بہم تلک الا ہواء
(مشکوۃ المصابیح ص ۳۰ جلد ۱ باب الاعتصام بالکتاب والسنة)

المسوی شرح موطاء، مطبوعہ دہلی جلد دوم ص ۱۱۰ باندی ہم نظر اوساتلی شی
”من قال ان النبی ﷺ خاتم النبوة ولكن معنی هذا الکلام انه لا يجوز ان یسمى بعده احد
بالنبي و اما معنی النبوة وهو کون الانسان مبعوثاً من الله تعالى الی الخلق مفترض الطاعة
معصوماً من الذنوب فیما یرى فهو موجود فی الا ئمه بعده فذلک هو الزندیق وقد اتفق
جماہیر المتأخرین من الحنفیة والشافعیة علی قتل من یجرى هذه المجرى .

المستفتی: امیرزادہ خان سواتی جامعہ انوار القرآن آدم تاون نارتہہ کراچی ۱۸ مئی ۱۹۸۳ء
الجواب: د افرقہ خیل کفر او انکار د ختم نبوت پہ بعید تاویلا تو پیتوی دا زنادقہ

دی. والزندیق هو هذا عند اهل التحقيق كما فی ردالمحتار ص ۴۱۰ جلد ۳. (۱)

د کتاب ,, استخلاف یزید ,, مصنف د شیعہ طرفدار دی

سوال: خہ فرمائی علمائی دین د هغه سری بارہ کنبی چہ هغه پہ خیل کتاب
کنبی دا خبری لیکلی دی: (۱) د خدائی رحمت ئی دستگیری او کرلہ، امت د
صدیق اکبر پہ بیعت باندی متفق شو، کہ بالفرض دوی باندی امت متفق
شوی نہ وی، او بیعت د خلافت دیارہ دوی تورہ او چتہ کرپی وی نو دا بہ ہم
یقیناً ملوکیت وو. (استخلاف یزید ص ۵۲۴)

(۲) د حضرت علی رضی اللہ عنہ بارہ کنبی لیکلی: کہ بالفرض داسی شوی وی یعنی
شیعان د علی ددوی نافرمانی کولی، نود حضرت علی رضی اللہ عنہ پہ شان کنبی بہ
هیخ کمی نہ راتلہ، اود قوم بدبختی او بدنصیبی بہ وہ چہ هغوی د امام
برحق خلیفہ راشد د اطاعت نہ منخ وارولو، حضرت موسی کلیم اللہ کہ د قوم

د نافرمانی نہ تنگ راتلوسرہ دعا غواری چہ ربی انی لا املک الا نفسی و اخی
نو تاسو او وایی چہ د هغوی پہ نبوت کنبی خہ فرق راغی. (استخلاف یزید)

(۳) د حضرت معاویہ رضی اللہ عنہ بارہ کنبی لیکلی: دویم خیز چہ د حضرت معاویہ
رضی اللہ عنہ عہد خلافت ئی د خلافت د لاری نہ اړولی دی هغه بیت المال دی،

(۱) قال ابن عابدین الذندیق فی لسان العرب یطلق علی من ینفی الباری و اما فی اصطلاح الشرع
للفرق اظهر لا اعتبار هم فیہ ابطان الکفر والا عتراف بنبوة نبینا ﷺ علی ما فی شرح المقاصد لکن
القید الثانی فی الزندیق الاسلامی بخلاف غیره الخ

(ردالمحتار ص ۳۲۲ جلد ۳ کتاب المرتد مطلب الفرق بین الزندیق والمنافق والدہری)

دحضرت معاویہ رضی اللہ عنہ پہ زمانہ کنبی یعنی پہ عہد حکومت کنبی بیت المال د خلقاتی راشدینو پہ طریقہ باندی نہ وو۔ (حوالہ بالا ص ۲۳۴)، (۴) دحضرت معاویہ رضی اللہ عنہ پہ حکامو کنبی د اکل اموال او قتل نفس داسی ناخوبنہ صورتونہ ہم دی چہ ہغہ عبد الرحمن بن عبد رب الکعبہ باطل او ناحقہ گرجوی،، ص ۲۳۷، (۵) د محدثینو پہ دی باندی اتفاق دی چہ دحضرت معاویہ رضی اللہ عنہ پہ فضیلت کنبی د حدیثو پہ تولہ ذخیرہ کنبی یو روایت ہم صحیح نہ دی، ص ۱۱۸، آیا داسی سرے اہل سنت کیدی شی او د اہل سنت د امامت حقدار دی؟

الجواب: دا مؤلف د شیعہ گانو طرفدار معلومی دی د غیر مستند تاریخی روایاتو پہ وجہ مسلمہ اصول عدالت د صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم (۱) نظر انداز کر دی، او مستند حدیثی روایات ئی د اتباع ہوی پہ وجہ خود ساختہ گرجولی دی، پس داسی نیم شیعہ یا شیعہ پرور سرے د اہل سنت والجماعت د امامت او خطابت اہل نہ دی، وهو الموفق

د شیعہ گانو مالونہ بتول

سوال: دلته بعضی خلقو وئیلی دی چہ د شیعہ گانو مالونہ پہ غلا اخستل جائز دی او وائی چہ مونہ دا فتویٰ د دارالعلوم حقانیہ نہ راخستی دہ لیکن ہغوی سرہ خہ تحریری ثبوت نشتہ او شیعہ گان وائی چہ دا ناجائز دی زمونہ او ستاسو پہ مینخ کنبی معاہدہ دہ مہربانی او کرئی اود مسئلے وضاحت او کرئی؟

المستفتی: نامعلوم

الجواب: چونکہ شیعہ گان پہ بعضی اسلام کنبی داخل دی اود بعضی اسلام نہ خارج دی لیکن حربی نہ دی لہذا ددوی مال اخستل ناجائز دی:

قال رسول اللہ ﷺ لا یحل مال امرء مسلم الا عن طیب قلبہ ﴿۲﴾ انتہی۔
اود ذمی او مصالح او مستامن مال پہ غصب سرہ اخستل عذر او حرام دی بی شکہ کہ حربی محض وی نو پہ دی کنبی ہیخ باک نشتہ۔ ﴿۳﴾ فقط

﴿۱﴾ قال ابن عابدین و سب احد من الصحابة وبغضه لا یكون کفرًا لکن یضلل وقال ابن ملک فی شرح المسجم و ترد شہادۃ من یتظہر سب السلف لانه یكون ظہر الفسق وقال الزیلعی او یتظہر سب السلف یعنی الصالحین منهم و هم الصحابة والتابعون الخ (ردالمحتار ص ۳۲۱ جلد ۳ مطلب مهم فی حکم سب الشیخین) ﴿۲﴾ (مشکوٰۃ المصابیح ص ۲۵۵ جلد ۱ باب الغصب والغارۃ) ﴿۳﴾ قال ابن عابدین والغصب فی دار الحرب سب یفید الملک لانه استیلاء علی مال مباح غیر معصوم فصار کالادانۃ۔ (ردالمحتار ص ۲۷۱ جلد ۳ باب المستلین)

د یو شیعہ د یو خو سوالونو جوابونہ

سوال: زما یو شیعہ دوست زما نہ یو خو سوالونہ او کرل کہ دہغی جوابونہ را کرے شی نو مطمئن کیدو سرہ بہ شکر گزار ہم یم۔ سوالات دادی:

(۱) دحضرت علی رضی اللہ عنہ پہ موجودگی کنبی نورو صحابو خیل خان خنگہ خلیفہ او گنرلو؟

(۲) پہ مشاورت کنبی دعلی رضی اللہ عنہ پہ مقابل نورو صحابو خنگہ خیل خان د علی رضی اللہ عنہ پہ موجودگی کنبی دخلافت اہل گنرلو؟ (۳) د غدیر خم پہ خطبہ

کنبی نبی کریم ﷺ د حضرت علی رضی اللہ عنہ پہ شان کنبی دا او فرمائیل چہ دعلی رضی اللہ عنہ ماسرہ داسی محبت دی خنگہ چہ د موسیٰ علیہ السلام ہارون علیہ السلام سرہ

وو، فرق صرف دادی چہ زما نہ پس خوک نبی نشتہ،، ددی باوجود علی رضی اللہ عنہ د نورو برابر گنرلے کیڑی۔ (۴) د علی رضی اللہ عنہ پہ موجودگی کنبی ادنی روایات

ولی اخستلی شی، چہ ددی پہ وجہ دعبادت طریقہ پہ دوارو فرقو کنبی مختلف دہ دلته چہ کلہ ما د ادنی او اعلیٰ تشریح او غوبنتہ نوزمونہ دوست

او وئیل چہ دحدیث پہ معاملہ کنبی غلام باندی ولی اعتماد کولی شی حالانکہ دحضرت علی رضی اللہ عنہ اولاد وغیرہ نہ ولی تیوس اونہ کرے شی؟

المستفتی: نصیر احمد صدیقی جدہ سعودی عرب ۳۰/۶/۱۹۸۵

الجواب: (۱) (۲) پہ صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم باندی چہ دچا اعتماد وی، ہغوی دا سوال غلط او بی فائدی گنری خصوصاً چہ حضرت علی رضی اللہ عنہ نہ دانتخاب

دپارہ جنگیدلی وو، اونہ چا اکثریت نامزد کرے وو، (۳) د غدیر خم پہ موقع باندی حضور ﷺ او فرمائیل: اللهم من کنت مولاه فعلی مولاه رواہ احمد۔

(۱) اولفظ د،، مولی،، دیری معانی دی:

ومنها المحبوب وهو المراد ههنا دون الامامة والا لاشار الانصار الى امامته دون كون الامام منهم ولصار على اميرائه لعدم التقييد بما بعد الموت ولما امر رسول الله ﷺ با

لكتاب حيث قال رسول الله ﷺ فاني اخاف ان يتمنى متمن ويقول قائل انا ولا وياي الله والمؤمنون الا ابا بكر (رواه مسلم) ﴿۲﴾ وحديث الاترضي ان تكون مني بمنزلة هارون من موسى ﴿۳﴾ معناه التسليه عند التخلف من تبوك۔

﴿۱﴾ (مشکوٰۃ المصابيح ص ۵۶۳ جلد ۲ باب مناقب علي ابن ابي طالب رضي الله عنه)

﴿۲﴾ (مشکوٰۃ المصابيح ص ۵۵۵ جلد ۲ باب مناقب ابي بكر رضي الله عنه)

﴿۳﴾ (مشکوٰۃ المصابيح ص ۵۶۳ جلد ۲ باب مناقب علي ابن ابي طالب رضي الله عنه)

(الدرا المختار مع رد المختار ص ٣٠٠ جلد ٣ مطلب في تميز اهل الدمة في الملبس)

بما جاءكم من الحق. الآية (ب: ٢٨ سورة الممتحنة ع: ١ آيت: ١)

د آغاخان فاؤنڈیشن نه مالی امداد اخستل حرام دی

سوال: څه فرمائی علمائې دین چه زمونږ په چترال علاقه کښې اسماعیلیه خلق اوسېږي چه دوی د مونځ، روژې، زکوٰۃ او حج منکړدی آغا خان مقتدا گنړی نن صبا دوی یو فاؤنڈیشن قائم کړې دي چه دوی د پلونو، سرکونو، لارو او د اوبو د ټیوب ویلونو وغیره تعمیر کوی آیا دوی نه دا رقم اخستل جائز دی؟
المستفتی: قاضی عبدالرؤف، مولانا عبدالحليم وغیره باشندگان چترال ۱۸/۲/۱۹۸۶ء
الجواب: واضحه دي وی چه د آغاخانیانو وغیره نه دا امداد حاصلول حرام دی دا دعوا مو د تاثر، مدهانت او طرفداري کامیابه حربه ده. (۱)

لاهوری جماعت د کفر او اسلام په مینځ کښې معلق نه دي کافر دي

سوال: څه فرمائی علمائې دین په دي مسئله کښې چه د کوم کس دا عقیده وی چه مرزانیانو لاهوری جماعت د کفر او اسلام په مینځ کښې معلق دي دوی نه د نبوت د مدعی نه بالکل براءت ښکاره کوی چه د دوی افراد وته مسلمان او وئیلې شی نه دده د نبوت صفا اقرار کوی چه تکفیر ئې او کړی شی د داسې سړی متعلق د شریعت په روسره څه فیصله ده؟
المستفتی: عبدالکریم پتافي ډیره اسماعیل خان ۲۱ رمضان المبارک ۱۳۸۹ء
الجواب: چونکه د ټول لاهوری جماعت عقیده ده چه عیسیٰ عليه السلام د یوسف نجار ځوی دي اود پلار نه بغیر نه دي پیدا شوې. (صرح به محمد علی لاهوری فی تفسیر بیان القرآن ص ۳۱۳ جلد ۱) دا دیو متواتر، قطعی الثبوت او قطعی الدلالت حقیقت (۲) نه انکار دي چه دا بي شکه اوبې شبهې کفر دي. (۳)

فی الدر المختار ص ۲۸۳ جلد ۳ المراد بالتکذیب عدم التصديق الذی مرانتهی

(۱) قال الله تعالى لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء من دون المؤمنين ومن يفعل ذلك فليس من الله في شئ الا ان تتقوا منهم تقاه. الآية

(۲) قال الله تعالى قالت رب انى يكون لى ولد ولم يمسسنى بشر. قال كذلك الله يخلق ما يشاء. الآية (پ: ۳ سورة ال عمران: ع: ۱۳ آیت: ۳۷)

(۳) قال المحمدي (الكفر) شرعاً تكذيبه عليه السلام فى شئ مما جاء به من الدين ضرورة قال ابن عابدين قوله تكذيبه عليه السلام الخ المراد بالتكذيب عدم التصديق الذى مرأى عدم الاذعان والقبول لما علم مجيئه به عليه السلام ضرورة اى علماً ضروريا لا يتوقف على نظر واستدلال. (الدر المختار مع رد المحتار ص ۳۱۱ جلد ۳ باب المروءه مطلب فى منكر الاجماع)

پس دا د کفر او اسلام په مینځ کښې معلق گنړل بي شک اوبې شبهې اعتزال دي بلکه دي سړی باندي د کفر ویره موجود ده، ځکه چه د ضرورتو د دین نه د منکر کفر اجماعی امر دي او داسې اودده جماعت د دي نه منکر کافر نه گنړی اود اجماع نه مخالفت کوی.

ولعم ماقال العلامة النخالی ان التاويل فى مابث بالضرورة لا يدفع الکفر او کما قال فليراجع او کومو اکابر علماؤ چه لاهوری جماعت ته کافر نه دي وئیلې، اودوی ته کافر وئیلو والوته ئې مسلمان وئیلې دي نو شاید چه هغه وخت هغوی ته د لاهوری جماعت متعلق دا تحقیق نه وو رسیدلې، چه دا جماعت د عیسیٰ عليه السلام په پلار قائل دي گینی دي اکبرو به ضرور د دي حکم نه رجوع کړې وي فقط فقیه النفس مفتی اعظم (محمد فرید عفی عنه)

شیخ الحدیث دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک نوشهره

مرزا قادیانی لره د کافرانه عقیدو باوجود کافر نه گنړلو والا حکم

سوال: څه فرمائی علمائې دین او مفتیان د شرع متین په دي باره کښې چه مرزا غلام احمد قادیانی چه دي د نبوت حقیقی د دعوي وغیره په وجه د پوره اسلامی ملت په نزد کافر او مرتد دي که څوک سړي یا جماعت غلام احمد قادیانی کافر نه گنړي بلکه مسیح موعود، مهدی معهود، مامور من الله، ملهم، مجدد، محدث، امام زمان، ظل بروزی طور باندي جزوی نبی منی، د غسې د حضرت عیسیٰ عليه السلام د رفع الی السماء قائل نه وي بلکه د وفات مسیح قائل وي لکه څنگه چه د لاهوری پارټي عقیده ده نو د دغه سړي یا جماعت څه حکم دي، که د پورتنو عقائدو په وجه دغه سړي یا جماعت کافر او د اسلام نه خارج دي نو که څوک سړي یا جماعت پورتنی عقائد لرلو والا سړي یا جماعت کافر نه گنړي، نو په دي وجه کافر ته د کافر نه ویونکی څه حکم دي؟

المستفتی: پیر مبارک شاه ناظم جمعیه العلماء اسلام مردان ۱۹۶۹ء ۷/۹/۷۱

الجواب: کافر لره مجدد منل او دهغه کفریاتو لره د دین تجدید منل بي شکه اوبې شبهې کفر دي، لهذا د لاهوری پارټي په کافر کیدو کښې هېڅ مسلمان له تردد نه دي پکار، لاهوری پارټي د حیات عیسیٰ عليه السلام نه منکړدی، او په ټولو معجزو کښې تحریفات کوی او عیسیٰ عليه السلام د یوسف نجار ځوی گنړي او گوري بیان القرآن مصنفه محمد علی لاهوری (۱) نو باوجود د دي چه څوک سړي

(۱) (تفسیر بیان القرآن لمحمد علی لاهوری ص ۳۱۳ جلد ۱)

یا جماعت دوی لره کافرنه گنری نوهغه داسلام نه خارج دی (۱) هغه پسی
اقتدا کون. هغه سره نکاح کول، په هغه باندې جنازه کول غیر مشروع دی.
والدلیل علی مامر انهم انکروا مما ثبت بالضروره وبالاجماع و هو کفر و عدم تکفیر
الکافر یستلزم استحسان کفره لزوماً بینا و هو ایضاً کفر. فقط

مرزا قادیانی سره .. علیه اللعنات.. ونیل

سوال: څه فرمائی علمائی دین دې مسئلې باره کښې چه په بهشتی زیور کښې
نې لیکلی دی چه دچا نوم اخستلو سره کافرو نیل یا لعنت لیرل لویه گناه ده
البته دچا نوم اخستلو سره چه الله تعالی او رسول کریم ﷺ لعنت کړې دي یا
نې دهغه د کافر کیدو خبر ورکړې دي هغه ته کافر ملعون و نیل گناه نه ده،
ددې عبارت نه معلومه شوه چه مرزا قادیانی ته کافر او ملعون و نیل او
وعليه اللعنات و نیل جائز دی؟

المستفتی: شاه گئی نهاک دره ضلع دیر..... ۲۳ جولائی ۱۹۷۳ء

الجواب: محترم المقام السلام علیکم نه پس عرض دې چه دلعت نه مراد
دالله تعالی درحمت نه همیشه دپاره لرې کیدل وی چه ددې لازمه معنی
خلود فی النار ده اوددې سزا مستحق هغه سړې وی چه دهغه خاتمه په
کفر باندې وی او مونږ ماسوا دهغه کسانو نه چه دهغوی متعلق الله تعالی
اودهغه رسول ﷺ د کافر کیدو خبر ورکړې وی لکه ابلیس، فرعون، ابولهب
وغیره، دبل چا باره کښې دا فیصله نه شو کولې، (۲) چه ددوی خاتمه په
کفر باندې شوې ده او که نه، مختصر داچه مونږ د منصوص کافرانو متعلق دا
فیصله کولې شو چه هغوی عندالله کافر دی اود اصولی کافر متعلق دا
فیصله نه شو کولې چه هغوی عندالشرع کافر دی، ډیر وخته یو سړې
عندالشرع کافر وی لیکن عندالله هغه توبه ویستونکې مړ شوی وی، اود
مرزا غلام احمد قادیانی متعلق به مونږ د ملعون عندالشرع او کافر
عندالشرع اعتقاد ساتو لیکن د کافر او ملعون عندالله فیصله نه شو کولې

(۱) قال العلامة ابن البزاز الكردي ان شاتمه كافر و حكمه القتل و من شك في عذابه و كفره كفر
قال الله تعالى فيه ملعونين اينما ثقفوا اخذوا و قتلوا تقتيلاً سنة الله . الاية .

(۲) قال ابن البزاز الكردي اللعن على الشخص وان كان فاسقاً لا يجوز بخلاف اللعن على الجنس
كقوله تعالى ان لعنة الله على الظالمين وقوله عليه السلام لعن الله في الخمر عشرة الخ
(فتاوى بزازيه على هامش الهنديه ص ۳۲۳ جلد ۲ الحادي عشر فيما يكون خطاء)

مرزائی خلق اهل کتاب نه دی مرتد دی

سوال: څه فرمائی علمائی دین چه مرزائیانو ته اهل کتاب و نیلې شو، او
مرزائی ښځه د یوې عیسائې ښځې حیثیت لری؟ بیا کله چه یوه مرزائی
ښځه گونگي ده او په دې صورت کښې هغه مذهبی عقائدو باندې پوهیږی
هم نه، په دې صورت کښې نکاح کیدې شی؟

المستفتی: نامعلوم ۱۹۹۸ء | ۸ | ۲۲

الجواب: مرزائی خلق مرتد دی، نه اهل کتاب دی اونه اهل اسلام دی، مرتد سره
نکاح درست نه ده که هغه ښځه وی که سړې. (۲) او گونگي نه د اشاراتو په
ذریعه معلومات کیدې شی او که اشارو سره معلومات نه شی کیدې، نوهغې ته
مرزائی و نیل غلط دی صرف د نسب په وجه مذهب متعین کیدې نه شی.

والمسئلة من الواضحات فلا حاجة الى نقل العبارات . وهو الموفق

د غلط فهمی په وجه قادیانی ته د مسلمان و نیلو حکم

سوال: که یوکس د غلط فهمی په وجه مرزا غلام احمد قادیانی ته اعلی
مسلمان وائی او او وائی چه په ده باندې د کفر فتویٰ غلطه ده ځکه چه په
حدیث کښې راغلی دی ، من صلی صلواتنا واستقبل قبلتنا .. الخ، بیا هغه سره
سوشل او سماجی بایکات او کړې شو اود پورتنی عقیدې نه ئې رجوع
او کړه نو آیا دا به تجدید د نکاح کوی یا نه؟ اود اعلان به کوی یا نه؟

المستفتی: قاری یوسف دهانال سنگه شیخوپوره

الجواب: چونکه دا سړې د غلط فهمی په وجه مرزا لره مسلمان گنرونکې وو
لهذا په ده باندې تجدید د نکاح ضروری نه ده اگرچه بهتر او احوط دی. (۲)
البته که هغه ددې عقیدې اظهار علی الاعلان کړې وی نو براءت به هم علی
الاعلان کوی. ان سر فسراً وان جهراً فجهاً. وهو الموفق

(۱) قال العلامة ابن نجيم ولا ينكح مرتد او مرتدة احداً ولا مرتدة لا يتزوج المرتدة مسلم ولا كافر
ولا مرتد . (بحر الرائق ص ۲۰۹ جلد ۳ باب نكاح الكافر)

(۲) قال العلامة ابن البزاز الكردي وما كان في كونه كفراً اختلافاً يؤمر قائله بتجديد النكاح والتوبة
احتياطاً وما كان خطاء لا يؤمر الا بالا ستغفار والرجوع عنه .

(فتاوى بزازيه ص ۳۲۲ جلد ۲ موضوع على هامش الهنديه مقدمه فيما يكون كفراً من المسلم ومالا)

مرزائیانو سره تعلقات سائل ممنوع دی

سوال: خہ فرمائی علمائی دین پہ دی مسئلہ کنبی چہ د مرزائیت فرقی کفر او ارتداد عقلاً او نقلاً د نمبر پہ شان بیکارہ او واضحہ شوی دی نوپہ دی صورت کنبی اهل اسلام فرقی لره د مرزائیت سره په شرعی حدود و کنبی اوسیدو سره خومره حده پوری معاملات او برتاؤ کولی شی د مرزائیانو دعوتونه هغوی سره خوراک خکاک، کاروبار، لین دین، تردی چہ دوی سره ناسته پاسته وغیره مسائلو باندی رنرا و اچوی چہ زمونږ تسلی اوشی؟
المستفتی: محمد عبدالعزیز علوی ملتان..... ۱۹۷۸ء | ۷ | ۲۲

الجواب: چونکہ مرزائی خلق صاحب د منعه دی دپاکستان فوج او پولیس ددوی مدافعت دپاره هروخت تیاروی لہذا په دی خلقو به د مستامن یا ذمی احکام جاری کیږی یعنی دوی سره دنکاح او لین دین متعلق او دوی سره تعلقات قائم ساتل اگرچہ خہ ممنوع نه دی لیکن دخارجی عوارضو په وجه ممنوع دی. (۱) داخل د اهل اسلام د ختمولو موقعی تلاش کوی. وهو الموفق

د مرزائیانو قادیانی او لاهوری دواړه فرقی کافر دی

سوال: (۱) یوسری مرزائیانو ته کافرنه وائی ددوی یا ددوی د ملگرو حمایت یا ددوی اقتداء کنبی د مونخ خہ حکم دی؟ یوسری د مرزائیانو قادیانی ډلې ته کافر وائی خو لاهوری ډلې ته کافرنه وائی. دده په اقتداء کنبی د مونخ خہ حکم دی؟ او ددوی سره د سیاسی اتحاد کونکو باره کنبی خہ حکم دی؟

المستفتی: محمد حمزه پرنس گارډن کراچی نمبر ۱

الجواب: (۱) په دی سړی باندی د کفر سخته خطر ده. (۲) دوی پسې اقتداء نه کول ضروری دی. (۳) په ده باندی هم د کفر سخته خطر ده داسی سیاسی اتحاد کول چہ په هغی کنبی مرزایان اکثریت کنبی د داخلولو حیله موجود وی دا الحاد او زندقه دی. (۳) فقط

﴿۱﴾ قال المحققون وينبغي ان يلازم الصفار فيما يكون بينه وبين المسلم في كل شئ وعليه فيمنع من القعود حال قيام المسلم عنده بحر و يحرم تعظيمه و تكريمه مصافحه ولا يبدأ بسلام الا لحاجة ولا يزا في الجواب على و عليك و يضيق عليه في المرور و يجعل على داره علامة وقال ابن عابدين وان تعظيما له فان كان يميل قلبه الى الاسلام فلا بأس به. (الدر المختار مع رد المحتار ص ۳۰۰ جلد ۳ مطلب في تميز اهل الذمة في المجلس)
﴿۲﴾ قال العلامة ابن البرز الكردى الجليل اذا تكلم بكلمة ولم يدرك انها كفر قال بعضهم يكفر و قيل لا الى ان قال الارتداد لانه معنى يتفرد المرتد ان شاتمته كافر و حكمه القتل ومن شك في عذابه و كفره كفر قال الله تعالى فيه ملعونين اينما كفوا اخلوا و اطوا فتبلا سنة الله. الآية (فتاوى بزازيه على هامش الهنديه ص ۳۲۱، ۳۲۲ جلد ۲ فيما يكون كفر من المسلم وما لا يكون)
﴿۳﴾ (يدل عليه ما في رد المحتار ص ۳۲۳ مطلب في الفرق بين الذنديق والمنفي والهرى والملحد)

مرزا غلام احمد قادیانی کافر دی

سوال: مستر غلام احمد قادیانی کافر دی یا نه؟ که کافر دی نوپه خہ وجه؟ که خوک په دی زمانه کنبی مرزا غلام احمد قادیانی لره مجدد یا مسلمان منی نوهغه دی کافر دی یا نه؟ مرزا لره د کافرنه منونکی جنازه کول جائز دی یا نه؟ د عامو مسلمانانو په مقبره کنبی دداسی سړی دفن کول جائز دی یا نه؟ او د تعزیت خہ حکم دی؟

المستفتی: ملك نعمت الله خان سکنه کمرکله بنو ۱۸ ربيع الثاني ۱۳۹۰ هـ
الجواب: مرزا غلام احمد دخانه د نبوت د دعویٰ وغیره په وجه کافر دی د مرزا غلام احمد په مکتوباتو باندی نظر اچولونه پس دا حقیقت واضح کیږی چہ هغه د ضروریات دین د ډیرونه انکار او په دین کنبی تحریف کړی دی لہذا ده لره مسلمان یا مجدد منل (باوجود دهغه په کفریاتو باندی د عمل نه) کافر دی. (۱) او په ده باندی جنازه نه کول ضروری دی. (۲) او دهغه مسلمان رشته دار ته د تعزیت دپاره ورتلل جائز دی. (۳) او هغه د مسلمانانو په مقبره کنبی نه دفن کول ضروری دی. (۴)

يدل عليه ما في الهندية ص ۱۷۷ جلد ۱ وفي تعزية الكافر بالمسلم احسن الله عزاک و غفر لميتک و في تعزية الكافر بالكافر اخلف الله عليك و في شرح الكبير ص ۵۰۶ مات للمسم قريب كافر ليس له ولي من الكفار يغسله غسل الثوب النجس و يلقه في خرقه و يحفر له حفرة و يلقه فيها من غير مراعاة السنة هذا كله اذا لم يكن كفره بالا ارتداد اما لو كان مرتدا يلقه في حفرة كالكلب دفعا لا ذى جيفته عن الناس من غير غسل ولا تكفين ولا يلجأ الى اهل الدين الذى انقل اليه. ﴿۵﴾ فقط

﴿۱﴾ قال ابن عابدين قوله و تمامه في الدرر حيث قال نقلاً عن البزازيه وقال ابن سحنون المالكي اجمع المسلمون ان شاتمته كافر و حكمه القتل ومن شك في عذابه و كفره كفر المراد بها ما قبل التوبة. (رد المحتار ص ۳۱۷ جلد ۳ مطلب في حكم ساب الانبياء)
﴿۲﴾ في الهندية الصلوة على الجنازة و شرطها اسلام الميت و طهارته. (هنديہ ص ۱۶۲ جلد ۱ الفصل الخامس في الصلوة على الميت)
﴿۳﴾ (هنديہ ص ۱۶۷ جلد ۱ قبيل الفصل السابع في الشهيد)
﴿۴﴾ ويكره ان يدخل الكافر في قبر قرابته المسلم ليدفن (بحر الرائق ص ۱۹۱ جلد ۲ فصل السلطان احق بصلاته)
﴿۵﴾ (غنية المستملی ص ۵۵۵ مسائل متفرقة)

پہ قادیانی باندی لعنت لیبرل

سوال: پہ یومجلس کنبی مرزا غلام احمد قادیانی باندی لعنت لیبرل څنگه دی؟
المستفتی: فقیر محمد خان.....یو، کي لندن

الجواب: چونکہ مرزا غلام احمد قادیانی د اهل شرع په نزد یعنی قانونی او اصولی کافر دې منصوصی کافر نه دې. لهذا منصوصی کافرانو په شان لعنت به په ده باندې نه شی وئیلې، البته د تنفیر او تذلیل په طور لعنت لیبرل په منع نه وی. (۱) فقط

د قادیانیت خلاف د قومی اسمبلی متفقہ

فیصلی باره کنبی د مہنامہ الحق سوالنامہ

- سوال نامہ: (۱) د آئینی فیصلی باره کنبی ستاسو تاثرات څه دی؟
(۲) آیا ددې فیصلی نه پس زموږ ذمہ داری ختمه شوې ده؟
(۳) ملک او بیرون ملک د قادیانی فتنې سیاسی او دینی تاثرات څه دی؟
(۴) دداسې مهلک اثراتو د تعاقب طریقہ کار اولائحہ عمل څه کیدی شی؟
المستفتی:.....ایڈیټر مہنامہ الحق اکوړه خټک

الجواب: (۱) د قومی اسمبلی قادیانی فیصلی سره ددوی د اسلام نه خارج کیدل ټولو عوامو او تعلیم یافتہ طبقې باندې درنہ ورځ په شان واضحه شوه، دې سره ددوی خوصلي کمزوري شوې او مجبوراً به دوی اوس په خپلو ارادو کنبی

﴿۱﴾ قال العلامة محمد عبدالعزيز الفهاري ان اللعن ثلاثة اقسام احدها اللعن بالوصف العام الوارد في الشرع نحو لعن الله الكفار واليهود وهذا جائز حتى انه قد صح في بعض الصغائر كقوله عليه الصلوة والسلام لعن الله الراشحات والمستوشحات ثانيها اللعن على الشخص المعين الذي صح موته على الكفر باخبار الشارع كفر عون و ابي جهل و ابليس و هو جائز ثالثها على شخص لم يعلم موته على الكفر و هو لا يجوز سواء كان حيا او ميتا و كان بحسب الظاهر مؤمنا او كافرا الجواز ان يوفق الله سبحانه الكافر للاسلام الخ

(البراس شرح شرح العقائد ص ۳۳۲ اللعن على يزيد خلافي التحقيق)

ترمیم کوی، دې فیصلې سره ددوی د تبلیغ او اشاعت او د عوامو د هوکړه کولو دامونه کافی حده پورې بیکاره او ختمیږي.

(۲) دا مسئله اگرچه کاغذی طور باندې خو حل شوې ده لیکن عملی طور باندې تراوسه پورې حل طلب ده، ځکه چه قادیانانو تراوسه پورې نه ده منلې، په ټولو مسلمانانو باندې فرض دی چه دوی په حکومت دا فیصله عملاً نافذ کړی گیني په دنیا او آخرت کنبی د انتقام خطرات رامنځ ته دی.

(۳) (۴) د قادیانانو اثراتو ختمولودپاره مناسب دی چه ددې فیصلې په هره ژبه او هر حکومت کنبی اشاعت او کړې شی، او هر مسلمان حکومت دوی لره قانونی طور باندې غیر مسلم او ګرځوی اود اسلامی ملکونو مشترکه وفود غیر مسلم حکومتونه خبردار کړي او هغوی ته د مسلمانانو نه د جدا حقوق ورکولو مطالبه او کړي. وهو الموفق

باب

فی الفرق الاسلامیہ

قال رسول الله ﷺ

أوصيكم بتقوى الله والسمع والطاعة
 وإن كان عبداً حبشياً فإنه من يعش منكم
 بعدى فسيرى اختلافاً كثيراً فعليكم
 بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين
 تمسكوا بها وعضوا عليها بالنواجذ وإياكم
 ومحدثات الأمور فإن كل محدثة بدعة
 وكل بدعة ضلالة...

(الحديث)

باب في الفرق الاسلاميه

[illegible]

سوال: یو سړې دې ډاکټر مسعود الدین عثماني په خپل کتاب، توحید خالص، اولني قسط کښې لیکي بیا دا د حلول عقیده د ابن سباملو والا نصریه کسانه قرامطه او راطنه نه راغله راغله او په صوفیو کښې ور دننه شوه او چه دلته ور رسیده یو خپل اصل مشکل نی اخسار کړو. الخ صفحه ۳۴ و ددې کتاب په صفحه ۸۵ - ندې نی لیکلې دی چه د دوسې صدئ سړئ نه و خلې تر خورالسسی صدئ سړئ صوفیو لیکلې دی او وینلې نی دي دا بول حضرت د چه ذکر او کړی سو د دی الحاد علمبردار وو، او نن چه کوم دین د اسلام په نوم باندې په دنیا کښې موندلې کیږی دادې حضرت ابو الجده کړی سوی دین دی بیا په صفحه ۱۱۲ باندې لیکي ترته سړی خوک صوفي داسې نه دی بېر سوی چه ملحد نه وی نو د داسې خبرو لیکو او وینلو والا چه حکم دی! او د دوی په پار یی حزب الله کښې شریک کیدل څنگه دی؟

مستشفى مولوى عبد المقدس جليلي صوابي

المجواب: د حزب الله پاره دواړه مسران ډاکټر عثمان او پروفيسر کمال ملحدان دي (۱) د دې خلقو بنيادي کار عوام او که علمه خلق د علماني حق نه بد گناه کول دي د رنگي ديني مرکزونو باندې حمله هم کوي د دوی د دې روسي نه معمولي چي د اخلاق کمونستانو او دهريانو ايجنتان دي په ټول اهل اسلام باندې ضروري ده چه خلور واورو امامانو، امام ابو حنيفه، امام مالک، امام شافعي، او امام احمد بن حنبل ^{عليهم السلام} چه د قرآن او حديث گوټ سپړيحات گړي هغه د دې ملحدينو د ترويج په وجه باندې لږي نږدې (۲) ولا حول ولا قوة الا بالله.

قال ابن عسكرو الملحة وهو من مل عن شيوخ غيره في جهة من جهات الحكم من الملحة في الملح
 حلة وعمل له اربعة المحضر من ٣٢٢ - ٣٢٣ منطب غفر بين الرقيق والمالق والمصري والملحة
 ٦١٥ غفر عن الملحة

١٩٩ عن عمران بن حصين قال قال رسول الله ﷺ غير امي قولي ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم ثم
ان بعدهم قوم يشهدون ولا يستشهدون ويحسبون ولا يحسبون ولا يؤمنون ولا يفنون ولا يفنون ولا يظنهم الله
وفي رواية ويحلفون ولا يستحلفون مكي عليه وفي رواية لمسلم عن ابي هريرة ثم يخلف قوام يحول
المعصية. (مشكاة المصابيح في ١٠٧)

فقرنہ اللہ نورہ فخرانہ ہمارے ساتھ

[illegible]

دیدی زمانی اهل بیت اهل بخاری می اهل بیت می

حوالی خمونیہ د بالا کورت بہ علاقہ کسیے اہل حدیث والو پور خطبات جو کسری دی نہ اوں جہ اختلافی خبری مضمین لہر اعلیٰ لکھتے ہاں، ایسے ہاں جوہر، او دلفند خلف الافام والہ و اہل حدیث خلیفہ د یحییٰ شریف اور مستقیم شریف حدیثونہ او حوالی پیش کوی او خمونیہ مقامی علماء د حدیث پیش کولو بہ پوزیشن کسی نہ دی، لہذا لکھتے حضرت د حدیث حوالی او د کتاب پور حوالی اولیکن او را ولیہ پڑی چہ ددوی جواب او کرو؟

المستفتى: عبد الغفور كاغان رود بالاكوت ۹۱۸۱۱۹۷۸

الجواب: محترم المقام السلام عليكم ورحمة الله وبركاته تأسوا ته دي واضحه
وي جده رفع اليد عن بوقيره مسائل فلهذا لم يرد مسئلتك حتى لا يترتب من جوابك
كبر في الامور التي لا يكره في ما جردته بوقيره ولا يكره في ما جردته بوقيره ولا يكره في ما جردته بوقيره

قال ابن عسكرو قال ابن عسكرو في شرح المستمع ونور الهدى من كلام سيد السالكين رحمه الله

فقدروا ما لم يفتح من قبله الخ وورد له خبر عن أبي عبد الله عليه السلام في حكاية الحكيم (البحر)

الكتاب حتى ان المرحوم الشيخ المشهور في مشكوة المصابيح من "تذكرة علماء" باب مناقب الامام محمد الباقر عليه السلام

او دوي چپ کړئ صرف په فتاوو او رسالو سره د دوي مقابله کول ډیر گران کار دي د موجوده زمانې اهل حديث، اهل حديث نه دي دا اهل بخاري دي ددوي په قابو کښې راوستل آسان کار دي. وهوالموفق (۱)

اهل حديثو ملک اختيارول څه حکم لري اوه اهل حديثو اقتداء

سوال: د يو حنفي دپاره بغير دليل نه حنفيت پريخودل او د اهل حديثو مسلک اختيارول څنگه دي چه دي پخپله نه په قران پوهيږي او نه په حديث (۲) او داسې اهل حديث چه په حنفيانو باندې جرح او اعتراضونه کوي آيا د حنفي اقتداء صحيح ده؟

المستفتي: محمد اقبال ډينټل ټيکنيشن تربت... ۲۷ رمضان ۱۴۰۵ هـ

الجواب: ائمه اربعو چه د خير القرون خلق دي (۲) د قران او حديث وضاحت کونکې او تشرېح کونکې دي. نو ددوي وضاحت او تشرېح پريخودو والا او د شوکاني وغيره تشرېح قبلولو والا خلق يا خواهش پرست دي او يا ډير لويې ججان دي (۲) او کوم اهل حديث (چه په حقيقت کښې اهل هوي يا اهل بخاري دي) چه ائمه اربعه پسې کنځل کوي هغوي پسې اقتداء نه دي کول پکار (۳)

(۱) مفتي صاحب فرمائي: بې خبره خلق دا خيال کوي چه اهل حديث په قال الله او قال الرسول باندې عمل کوي او مقلدين په قال ابو حنيفه او قال الشافعي باندې عمل کوي ليکن دا خيال غلط دي هريو امام دا تصريح کړې چه حجت او دليل صرف قران او حديث دي. او د قران او حديث په مقابله کښې ئې د رائي قبلولو سخت رد کړې دي دا امامان په اعتبار د عبارت، اشارت دلالت او اقتضاء سره د وحي شرحه کونکي دي شاعرين نه دي دا ځمونږ استاذان دي خدايان نه دي دمشرک او مجمل مراد ظاهر او ښکاره کوي او تعارض لري کوي او چه کوم حکم ظاهراً په وحي کښې موجود نه وي د هغې استنباط کوي او دي خبرو ته اهل حديث هم محتاج دي. مناسب داده چه دا خلق يو مثال پيش کړي چه امام ابو حنيفه رحمه الله د رائي په وجه باندې حديث پريخودي وي او د بعضي خلقو په دماغو کښې دا خيال پيدا کيږي چه د امام ابو حنيفه احاديث په بخاري او مسلم کښې نشته دي او اهل حديثو احاديث په بخاري او مسلم کښې شته، چه دا دواړه صحيح ترين کتابونه دي. ليکن دا خيال د اصولو نه خلاف دي ځکه چه دليل صرف حديث ثابته دي نه يواځې بخاري شريف، مونږ اهل حديث يو. اهل بخاري نه يو بې شکه امام بخاري لوتې امام دي، امير المومنين في الحديث دي. او صحيح بخاري د کتاب الله نه پس په ټولو کتابونو کښې صحيح ترين کتاب دي ليکن دا خبره نه په قران کښې شته او نه په حديث کښې او نه په خير القرون کښې چا ويلي دي بلکه په شر القرون کښې بعضي امامانو ويلي دي نو په اهل حديثو باندې هم تعجب دي چه په دې مقوله باندې اعتماد کوي دا د اهل حديثو سره مناسب نه دي ځمونږ د مقلدينو سره مناسب ده.

(۲) ۱۳۳۳ لسمه لمفي اعظم شيخ الحديث مفتي محمد فرید دامت برکاتهم (از مرتب)

(۳) عن عبد الله ابن مسعود رضي الله تعالى عنه عن النبي ﷺ قال: خير الناس قرني (بقية حاشيه پياوړه مني)

بريليان کافران دي که نه؟

سوال: د بريلوي فرقې څه حکم دي کافره ده که نه؟

المستفتي: جاويد احمد چوک يادگار پيښور

الجواب: دا بريلوي فرقه کافران نه دي او چه کوم سړي د پيغمبرانو بشریت نه منکړوي (۱) يا د غير الله دپاره تسلط غيبي او علم کلی منی نو هغه کافر دي (۲) وهوالموفق

په مودودي او پنجپيري کښې فرق او د هغوي امامت

سوال: د مودو ديانو او پنجپيريانو په عقيدو او اعمالو کښې څه فرق دي؟ دوي پسې اقتداء کول او ددوي عقيدې خورول جائز دي که نه؟

المستفتي: عبد الله متعلم دارالعلوم حقانيه اکوړه خټک..... ۱۹۸۵ء ۴۸۳

الجواب: مودوديان د عصمة الانبياء، عدالت صحابه، تقليد شخصي اود مشهور تصوف منكرين دي (۳) په خلاف د سلفيانو چه هغوي د توسل بالصالحين وغيره نه انكار کوي، نو که چا صحيح عقيدې والا سړي او موندلو په هغه پسې

(بقية حاشيه) ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم ثم اقوام تسبق شهادة احد هم يمينه و يمينه شهادة ته. (مختصر صحيح البخاري ص ۲۵۹ جلد ۲ كتاب الشهادات باب لا يشهد على شهادة جور اذا شهد)

(۳) قال العلامة ابن عابدين و مما يزيد ذلك وضوحاً صرحوا به في كتبهم متونا و شروحاتهم و لا تقبل شهادة من يظهر سب السلف..... وقال ابن ملك في شرح المجمع و ترد شهادة من يظهر سب السلف لانه يكون ظاهراً للفسق..... وقال الزيلعي او يظهر سب السلف يعني الصالحين منهم و هم الصحابة والتابعون لان هذه الاشياء تدل على قصور عقله و قلة مرواته الخ (ردالمحتار ص ۳۲۱ جلد ۳ مطلب مهم في حكم سب الشيخين)

(۴) قال العلامة الوسي فلو قال شخص او من برسالة محمد ﷺ الى جميع الخلق لكن لا ادرى هل هو من البشر او من الملائكة او من الجن او لا ادرى هل هو من العرب او العجم فلا شك في كثره لتكذيبه القران و جعله ما تلقته قرون الاسلام خلفاً عن سلف و صار معلوماً بالضرورة عند الخاص و العام ولا اعلم في ذلك خلافاً..... فان جحدته بعد ذلك حکمنا به بکفره انتهى. (روح المعاني ص ۱۷۸ جلد ۳ سورة آل عمران آيت: ۱۶۳)

(۵) قال ابن عابدين والذي يدعى ان له صاحباً من الجن يخبره عما سيكون والكل مذموم شرعاً محكوم عليهم و على مصدقهم بالکفر و في البزازیة یکفر با دعاء علم الغيب..... و في التار خاتيه یکفر لقوله انا اعلم المسروقات او انا اخبر عن اخبار الجن ايأى..... واما ما وقع لبعض الخواص كالانبياء والاولياء بالوحي او الالهام فهو باعلام من الله تعالى فليس مما نحن فيه..... و حاصله ان دعوى علم الغيب معارضة لنص القران فيکفر بها الا اذا اسند ذلك صريحاً و دلالة الى مسبب من الله تعالى كوحى او الهام (ردالمحتار ص ۳۲۵ جلد ۳ مطلب في دعوى علم الغيب) (بقية حاشيه پياوړه مني)

دې اقتداء او کړي گڼي بدعتيانو پسې هم مونځ کيږي چه کافران نه وي خو بيا هم داسې خلق امامان جوړول نه دي پکار. وهوالموفق.

د پنجپيريانو عقيدې د فرقه سلفيه نجديه عقيدې دی

سوال: جناب مفتي صاحب بعضې علماء خپل نسبت حقانيه او ديو بند ته کوي خو سره حقاني او ديو بندي ليکي او د وهاييانو او پنجپيريانو د عقيدو سخت پابندوي، په سوات دیر او کوهستان کښې داسې خلق ډیر دي، ددې خلقو متعلق مونږ ته فتوي را کړئ چه پنجپيريان څنگه خلق دي؟

المستفتي: عبد الرحيم طوروی يار حسين مردان يکم رمضان المبارک ۱۳۸۹

الجواب: د پنجپيريانو عقيدې د فرقه سلفيه نجديه عقائد دي او دوي د خپلو مزعوماتو د اثبات دپاره په قرآن او حديث کښې لرې لرې تاويلات کوي چه هغې ته من وجه تحريف وئيل هم څه غلطه خبره نه ده. فقط

پنجپيريان سلفيان او متشده دي

سوال: نن سبا يوه فرقه ده چه پنجپيريان ورته وائي د شريعت په رڼا کښې دا خلق څنگه دي؟

المستفتي: ارشد علي پرانگ چارسده..... ۱۵۱۳۱۱۹۹۰

(بقية حاشيه) (۳) په دې باندې د امت اکابر علماء کرامو مختلف کتابونه ليکلي دي. فليراجع اليها

(۱) فتوہ مودودي شيخ محمد زکريا مہاجر مدني (۲) صراط مستقيم شيخ لکھنؤی

(۳) مودودي مخني بھائی بھائی۔ (۴) علماء حق کی مودودي سے ناراضگی کے اسباب۔ شيخ احمد علی لاہوری رحمۃ اللہ علیہ۔

(۵) صراط مستقيم، سید ابو منین شيخ عبدالسلام نوشهروی۔ (۶) مودودي مذہب للقاضي مظہر حسین چکوال

(۷) مودودي عقائد اور دستور شيخ حسين احمد مدني شيخ الحديث بدار العلوم ديوبند

(۸) حضرت امير معاوية اور تاريخي حقائق بخواب خلافت ملوکيت (محمد تقی عثمانی)

﴿۱﴾ قال الحسکفی و یکفره تنزیها امامه عبد..... و مبتدع ای صاحب بدعة و هی اعتقاد خلاف المعروف عن الرسول لا بمعاندة بل بنزع شبهة.

(رد المحتار ص ۴۱۲ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

الجواب: دا سلفيان خلق د فروعی مسئلو (۱) په وجه باندې اهل اسلام ته کافران وائي ددوي د سختې روئې نه ځان ساتل پکار دي.

د پنجپيريانو سره ترجمه کول څنگه دي؟

سوال: څمونږ په کلي کښې يو حاجي صاحب دخپل کلي د يو عالم نه لفظي ترجمه ټوله د قران مجيد وئيلې ده بيا ئې روستو د حضرت مولانا شيخ التفسير والحديث مولانا عبدالهادي صاحب شاه منصوري سره ترجمه قران مجيد او کړه او دارالعلوم کښې ئې څه کتابونه هم او وئيل بيا ئې روستو په پنجپير کښې ترجمه او کړه. اوس صرف د پنجپير معتقد دي او دخپل کلي د قراني استاذ او دخپل کلی د قرآنی استاذ او د حضرت مولانا شيخ التفسير والحديث جناب عبدالهادي صاحب او دارنگې د دارالعلوم حقانيه د استاذانو او مدرسینو ډير بي ادبه او بد گوښه دي نو د علمائې حق د داسې سړي په باره کښې څه حکم دي؟ او په جمات کښې خپل قرانی استاذ پسې مونځ نه کوي او بد عتي ورته وائي او ځان له مونځ کوي (۲) د پنجپير د معتقدینو او متعلقینو نه ترجمه کول، زده کول او اوریدل څنگه دي؟

المستفتي: جمله ساکنان اضاخيل بالا نو شهره... ۲۰۲۱۱۹۲۹

الجواب: دا سړي د فقه سلفيه نجديه عقیده لری او دخپل مخصوص شيخ پشان د نافرمانی په جرم کښې مبتلاء دي، او جماعت پريخودل فسق او نفاق دي (۲) (۲)، چونکه دا خلق دخپل نجديت د اثبات دپاره د کلام الهي لرې لرې معني کوي چه يو قسم تحريف دي نو په دې وجه ددوي نه قران وئيل نه دي پکار،

درهما از جهان شود معدوم..... کس نه آید بزیر سایه بوم، فقط.

﴿۱﴾ كالدعاء بعد السنة والدعاء بعد الجنائز وحيلة الاسقاط، والرسول با اللوات الفاضله والاعمال الصالحة وزيارة القبور، والاجرة على ختم القران وطعام اهل الميت وغيرها كما يفهم من كتبهم.

﴿۲﴾ قال ابن عابدين قوله نظام الالفه بتحصيل التعامد باللقاء في اوقات الصلوات بين الجيران الى ان قال قوله قال الزاهدی ارادوا بالاكيد (الجماعة) الوجوب اخذاً من استدلالهم بالاجابة الواردة بالوعيد الشديد بترك الجماعة وفي النهر عن المفيد الجماعة واجبة وسنة لوجوبها بالسنة.

(رد المحتار ص ۴۰۸ جلد ۱ مطلب في تكرار الجماعة في المسجد باب الامامة)

د یو وھابی مولانا د تقریر وضاحت

سوال: تاسو حضراتو ته به معلومه وي چه نن صبا د وھابیانو نازیبا الفاظ په لاره سپیکرو باندې خوریرې چه دهغي په وجه باندې ځمونږ علاقه ډیره پریشان ده ځمونږ د یو مولانا د تقریر الفاظ داسې دي. (۱) حضور ﷺ به خلقو ته کنخل هم کول. العیاذ باللہ حضور ﷺ ته ئې د کنخلو نسبت کړې. (۲) و ظللنا علیکم الغمام وانزلنا علیکم المن والسلوی په تشریح کښې وائی. څومره تفسیرونو چه د تیارو مړاځانو یعنی وریت شو ترجمه کړې هغه ټول غلط او دروغ دي الله پاک دومره وزگار نه دې چه خلقو ته تیار خورا کونه ورکوي او نه هغه اوزگار وو (۳) د جمعی په شپه سورة ملک (تبارک الذی) وئیل عمل صالح نه دي، او هغه اسماعیل به یقینې طور دوزخ ته ځي. (۴) خپل ځان ته د وھابیانو او اصحابو نسبت کوي او غیر وھابیانو ته مشرک وائی. (۵) هر هغه عمل چه رسول الله ﷺ پاس کړې نه وي دهغي بدله به نه ملاویرې، نو آیا داسې سړې به اسلام نه خارج نه متصور کیږي؟ که جواب په نفی کښې وي نو مونږ ورپسې څنگه دی؟

المستفتي: اهلیان ته کال پشاور

الجواب: (۱) پیغمبر ﷺ مسلمانانو ته د کنخلو کولو نه منع کړیده حیث قال سیاب المسلم فسوق. (۱) کافرتنه کنخل په صحیح عرض سره جائز دي. قال الله تعالی لا تطع کل حلاف مهین هماغه مناع للخیر معتد ائیم (۲) (۲) د وریت کړې شو مړزانو نازلیدل غیر تحقیقي خبره ده نو ددې انکار کولو والا سړې مسلمان دي (۳) دده دا خبره چه فلانکې به یقینې طور دوزخ ته ځي دا یقیناً غلطه ده که د خاص کس متعلق وي او که د عام او د سورة الملك تخصیص کول د جمعی د شپې پورې د فقهاؤ د اصولو نه خلاف دي (۳) (۴) دا قسم غلو کول حرام او بدعت دي (۴) (۵) صحیح خبره ده. (۵) او پاتې شوه دا خبره چه د

(۱) (مشکوٰۃ المصابیح ص ۲۱۱ جلد ۲ باب حفظ اللسان والقیة والشم)

(۲) (پ: ۲۹ سورة قلم رکوع: ۱ آیت: ۱۵: ۱۱: ۱۲)

(۳) قال ابن نجیم ولان ذکر الله تعالی اذا قصد به التخصیص بوقت دون وقت او بشی دون شی لم یکن مشروعاً حیث لم یؤد الشرع به (بحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العین)

(۴) عن ابی ذر انه سمع النبی ﷺ یقول لا یرمی رجل رجلاً بالفسوق ولا یرمیه بالكفر الا ارتدت علیه ان لم یکن صاحبه کذا لک. (صحیح البخاری ص ۸۹۳ جلد ۲ باب ما ینهی من السباب واللعن)

(۵) عن عائشة رضی الله عنها قالت قال رسول الله ﷺ من احدث فی امرنا هلا مالیس منه فهو رد. متفق علیه (مشکوٰۃ المصابیح ص ۲۷ جلد ۱ باب الاعتصام بالکتاب والسنة)

کوم عمل وھابیانو او نجدیانو نه وي پاس کړې ثواب به نه ملاویرې غلطه ده. فقط کوم اهل حدیث چه ددې سړي پشان د غلو نه ډک وي دهغوي پسې اقتداء کول مکروه ده.

ایراني شیعه گان او نجدی خلق

سوال: مونږه سره یو پاکستانی دې چه دهغه تعلق د پنجپیریانو د ډلې سره دي، هغه وائی چه ټول ایرانیان مشرکان او کافران دي نو آیا مونږ دوی ته مشرکان او کافران وئیلې شو؟

المستفتي: ضیاء الرحمان اصفهان جمهوري اسلامي ایران ۲۲ جون ۱۹۸۴

الجواب: ټول ایرانیان نه شیعه گان دي او نه مشرکان، اونه ټول شیعه گان کافران او مشرکان دي. (۱) البته ټول نجدیان ټول په ټوله متشدد دي. وهوالموفق

د محمد بن عبدالوهاب نجدی متعلق وضاحت

سوال: علمائې دین ددې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زید وائی، محمد بن عبدالوهاب، نجدی حنبلي مذهب والا وو او پوخ مسلمان وو خو په مزاج کښې ئې جلال ضرور وو. او بکر وائی چه هغه گمراه وو، نو ددې متعلق وضاحت او کړئ چه محمد بن عبدالوهاب نجدی څنگه سړې وو؟

المستفتي: شاه محمد مدرسه فیض العلوم پشین بلوچستان ۲۲ جولائي ۱۹۸۴ هـ

الجواب: محمد بن عبدالوهاب او دهغه متبعین مسلمانان دي د دین د ضروریاتو نه منکر نه دي البته د اشداء علی الابرار والرحماء بالكفر د رویې په وجه باندې د خوار جوته شمار کړې شوي دي او دا خلق په بعضي اصولو او فروعو کښې ځانله دي د حنابلې نه هم مخالف دي. (۲) کما یدل علیه کلام الذهبي فی حق امامهم ابن تیمیه. (۳) وهوالموفق

(۱) قال ابن عابدین ان الرافضی ان کان ممن یعتقد الا لوهیه فی علی او ان جبریل غلط فی الوحی او کان منکر صحبة الصدیق او یقذف السیده الصدیقة فهو کافر لمخالفة القواطع المعلومه من الدین بالضرورة بخلاف ما اذا کان یفضل علیا او یسب الصحابة فانه مبتدع لا کافر. الخ (رد المحتار ص ۳۱۴ جلد ۲ فصل فی المحرمات مطلب مهم فی وطء السراى اللای)

(۲) قال ابن عابدین الظاهر من کلام الاختیار وغیره ان البغاة اعم فا المراد بالبغاة ما یشمل الفریقین ولذا فسر فی البلائع البغاة بالخوارج لیبان انهم منهم وان کان البغاة اعم وهذا الی ان قال ابن عابدین فی زماننا فی اتباع عبد الوهاب المبین خرجوا من نجد وتغلبوا علی الحرمین وکانوا ینتحلون مذهب الحنابلې لكنهم اعتقلوا انهم هم المسلمون وان من خالف اعتقادهم مشرکون واستباحوا بالک قتل اهل السنة و قتل علمائهم حتی کسر الله تعالی شوکهم وخرّب بلادهم و ظفر بهم عساکر المسلمین عام ثلاث وثلاثین و مائین و الف. (رد المحتار ص ۳۳۹ جلد ۳ مطلب فی اتباع عبدالوهاب الخوارج فی زماننا باب البغاة)

(۳) (والتفصیل فی التذکرة للذهبی)

د وهابیانو مذهب او د حق مذهبونو تعداد

سوال: (۱) په وهابیانو باندې د کفر اطلاق کیږي که نه؟ (۲) وهابیان چه د خلقو د ستونونه د تقلید لري کولو دپاره کوم مالونه ورکوي آیا دا مال خوړل حلال دي که نه؟ (۳) محمد بن عبدالوهاب نجدي د کوم مذهب مقلد وو؟ (۴) حق مذهبونه څومره دي؟ آیا د څلور مذهبونو نه علاوه چه یو بل مذهب وي د هغې تقلید به واجب وي که نه؟

المستفتی: مجاهد عبدالرحمان حنفي افغانستان... ۵ ربیع الثاني ۱۴۰۵ هـ

الجواب: (۱) وهابي بي ادبه او ايماندار سرې دې کافر نه دي (۲) ددوی مال اخستل د غیرت نه خلاف دي حرام نه دي (۳) محمد بن عبدالوهاب نجدي د امام احمد بن حنبل د مذهب دعوي کونکې وو، لیکن په بعضې اصولو او فروعو کښې ځانله وو (۱) (۴) اهل سنت والجماعت پنځه واړو فرقوته وائي يعني څلور واړه امامان او غیرغالی اهل حدیث. وهو الموفق

وهابیان بي ادبه او ایماندار دي

سوال: د وهابیانو څه عقیده ده او د چا مقلدین دي دوي پسې مونځ کول جائز دي یا نه؟

المستفتی: فصیح الرحمان پي پېښور..... ۱۹ اکتوبر ۱۹۸۷ء

الجواب: وهابیان د محمد بن عبدالوهاب نجدی، ابن قیم او ابن تیمیه وغیره متبعینو ته وائي دا خلق د شرعي توسل، د قبرونو د زیارت دپاره سفر کولو او د مرگ نه پس د کرامت پشان حقیقتونو نه منکر دي دا خلق بي ادبه خو ایماندار دي دوی پسې بغیر ضرورتو مونځ کول مکروه تحریمي دي (۲) والله اعلم بالصواب

(۱) قال ابن عابدین فی زماننا فی اتباع عبدالوهاب الذین خرجوا من نجد و تغلبوا علی الحرمین و كانوا یتحلون مذهب الحنابلة لكنهم اعتقدوا انهم هم المسلمون وان من خالف اعتقادهم مشرکون و استباحوا بذلك قتل اهل السنة و قتل علمائهم الخ

(ردالمحتار ص ۳۳۹ جلد ۳ باب البغاة مطلب اتباع عبد الوهاب الخوارج)

(۲) قال الحمکفی و یکره امامه عبد..... و اعرابی..... و فاسق و اعمی..... و مبتدع..... و کل من کان من قبلنا لا یکفر بها حتی الخوارج قال ابن عابدین اراد بهم من خرج عن معتقد اهل الحق.

(الدر المختار ورد المحتار ص ۲۱۲، ۲۱۵ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

نجدیان او بریلیان په افراط او تفریط کښې مبتلا دي

نوبت: یو مفصل استفتاء چه په هغې کښې د نجدیانو او بریلیانو د افراط او تفریط ذکر وو چرته ورکه شوه په تلاش کولو سره هم ملاؤ نه شوه دهغې په جواب کښې حضرت مفتي اعظم مرشد عالم دا څو کرښې جواب لیکلې وو.

الجواب: مونږ نه د بریلویت حمایت کونکی یو او نه د نجدیت دعوت ورکونکې د افراط او تفریط دواړو نه ویزاره یو (۱) تاسو هغه قصې معجزې او کرامتونه را اولیرئ چه مونږ صحیح فتوی ورکړی شو. فقط

د وهابیانو او سلفیانو د مخ نیوی فیصله صحیح ده

سوال: څمونږ د شمالي وزیرستان علاقې خلق ټول حنفي او دیوبندي مسلک لري اوس د بعضې عربي مملکتونو نه بعضې مهاجر د کنړ افغانستان په ذریعې سره ډیرې پیسې اخلي او په دې سره د وهابیت او سلفیت خوړول کوي فی الحال خو په ځیمو کښې مدرسې جوړوي خو روستو ئې د ترقی اراده شته دي نو مقامي علماؤ فیصله کړې ده چه ددې فتنې په وخت باندې مخ نیوي پکار دي چه عوام د فساد او خانه جنگی نه محفوظ شي نو آیا دا فیصله او اقدام صحیح او جائز دي یا نه؟

المستفتی: مولانا حاجی محمد صاحب و علماء شمالی وزیرستان ۱۹۸۲ء ۱۱ ۱۲

الجواب: الحمد لله و سلام علي عباده الذين اصطفى اما بعد! ستادا مخ نیوي او حفظ ما تقدم صحيح او د شاباس لائق دي ځکه چه دا فرقه سلفیه وهابییه د خیر القرون په یو امام باندې هم اعتماد نه کوي او د غي امامانو چه د قران او حدیث کومه تشریح کړې دوي ساده عوام د هغې نه بد گمانه کوي او خپلې تشریح طرفته دعوت ورکوي. دا فرقه شخصي تقلید ته شرک وائي او امامانو ته ارباب من دون الله وائي، او دبې خبره خلقو ذهن جوړوي چه امام اعظم صاحب به رائي په حدیث باندې وړاندې گنړله او حال دادې چه د شخصي تقلید مشروعیت (جائز والي) د قران او حدیث او خیر القرون نه ثابت دي او

(۱) عن ابن عباس قال قال رسول الله ﷺ الامر ثلاثة امر بين رشده فاتبه و امر بين غيه فاجتبه و امر

(مشکواة المصابيح ص ۳۱ جلد ۱ باب الاعتصام بالكتاب و السنة الفصل الثاني)

دھری زمانی لوئی خلق مفسرین، محدثین، شارحین حدیث، فقہاء او تصوف
والاد تقلید شخصی پابند پاتی شوی دی او په دوی کښی بالخصوص
احناف ټول مجتهدین په حقه باندې منی او د نورو امامانو مقلدین دخپل ځان
پشان مسلمانان گنړي او د یو امام توهین او ورته کنځل کول جائز نه گنړي او
په کومو مسئلو کښی چه صحابه کرامو کښی اختلافات پاتی شوی مثلاً قرآه
خلف الامام، رفع الیدین، آمین بالجهر وغیره نو په هغې کښی د دواړو طرفو
نو دلیلونه ذکر کوي او راجح او غوره په دلیلونو سره متعین کوي او د مرجوح
قول په قائلینو باندې طنز نه کوي او نه هغوي له خپلې رائي طرفته دعوت
ورکوي د سلفیه ډلې د رویې پشان نه دي نو د کومو ښارونو اکثر خلق یا ټول
اوسیدونکي چه احناف وي د غیرت او مذهبي حمیت نه ډک وي نو په داسې
ښارونو کښی د سلفیانو وهاییانو پشت پناهي کول او هغوي له د مدرسو دپاره
ځانې ورکول دائمه دین په توهین کښی ناجائزه تعاون دې او د عوامو تباهي او
بد خواهي ده ځکه د تجربې نه ثابت ده چه سلفیان او وهاییان د کنځلو وینا
گانو او تشدد نه نه منع کیږي نه نو خامخابه جنگ جگړې ته خبره رسیږي او د
کمیونزم سره د جنگ په ځانې به په مسلمانانو کښی جنگونه جوړشي او بله دا
چه دا سلفیان او وهاییان د یو څو مسئلو نه علاوه د نور علم نه بالکل خالي دي
نو لازماً به عام خلق د اسلام نه بد گمانه شي او وائي به چه اسلام څنگه مکمل
ضابطه حیات دې په دې کښی ځمونږ د ټولو مسئلو حل نشته

نو ددې مفاسدو په بنا باندې دې سلفیانو وهاییانو ته ځانې ورکول
حرام دي ځکه چه د مفاسدو ذریعه هم خرابه وي په ټولو بیا اثره مسلمانانو
باندې لازم دي چه ددې فتنې په وخت باندې مخ نیوي او کړي او د ډیر
افسوس خبره دا ده چه بعضي عربي ملکونو ددې مصلحت په وجه باندې
تبلیغي جماعت خلاف قانون گړځولی ځکه چه په تبلیغ کښی وخت لگولو
سره په خلقو کښی دیني شعور پیدا کیږي او د بې دیني او فسق او فجور
مقابلله شروع کیږي نو هسې نه چه حکومت والاد هغې نه متاثره شي او د
احنافو په نزد حنفي مذهب ډیر اهم دي او حفاظت ئې واجب دي نو هغوي به
څنگه ددې ډلې مفاسد نظر انداز کړي. وهوالموفق

فصل

في ما يتعلق

بالجماعت التبليغية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ
يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ
وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ط
وَأُولَئِكَ هُمُ الْبَاقُونَ ۝

فصل في ما يتعلق بالجماعت التبليغية

تبليغي جماعت او د عام سري د تبليغ حكم او د تبليغي جماعت مخالفت

سوال: (۱) د تبليغي جماعت څه حكم دي؟ (۲) عام بي علمه سري تبليغ كولي شي او كه نه؟ (۳) د تبليغي جماعت مخالفت څنگه دي؟ بينواتو جروا المستفتي: مولوی خيرگل ارباب گرهی چارسده ۲ ربيع الاول ۱۴۰۲ هجري

الجواب: (۱) تبليغي جماعت يو نيك او بااثره جماعت دي او د اسلام په خدمت كښي د ټولو خلقو نه مخكښي مخكښي دي او دارنگي صحابه كرامو رضي الله عنهم اجمعين د تبليغي محنت نقشه په دي خلقو كښي ښكاره ده. (۲) عام بي علمه سري د تبليغ اهل نه دي (۱) ليكن په اصلاحي پروگرام كښي د حصي اخستلو ډير زيات محتاج دي. (۳) دا مخالفت د دين د شمني ده البته څوك چه د حد نه تجاوز كوي د هغوي اصلاح ضروري ده. (۲)

تبليغي جماعت د ديو بند مسلك لري

سوال: (۱) بعضي خلق وائي چه په تبليغي جماعت كښي وهابيان او پنجپيريان خلق ډير دي دوي سره مه اوځي، داسي كس خو به گناه گاريږي نه؟ (۲) بعضي خلق وائي چه د بي علمه سري د بيان سره هغه پخپله او اوريدلو والا ټول كافران كيږي آيا دا خبره صحيح ده؟ (۳) بعضي خلق وائي چه په تبليغ كښي د يوې روپي ثواب اووه لاکهه او ديو مونځ ثواب يو كم پنځوس كروړه دا بالكل بي سنده خبره ده. ددي څه حكم دي؟

المستفتي: فضل واحد سالارزي باجور... ۲۳ رمضان ۱۴۱۰ هـ

(۱) ولي الهنديه الامر بالمعروف يحتاج الى خمسة اشياء اولها العلم لان الجاهل لا يحسن الامر بالمعروف الخ (فتاوى الهنديه ص ۳۵۳ جلد ۵ كتاب الكراهيه الباب السابع عشر)

(۲) عن جرير بن عبد الله البجلي رضي الله عنه قال بايعت رسول الله ﷺ علي اقام الصلاة وايتاء الزكاة والنصح لكل مسلم. (صحيح البخاري ص ۱۳ جلد ۱ كتاب الايمان باب قول النبي ﷺ الدين النصيحة)

الجواب: (۱) پہ رائے وندہ کنبی د سنتونہ وروستو دعا کول او ذحیگہ اسقاط معمول نشته نو پہ دے وجه باندی عوام بدگمانی کوی گنی نو دا جماعت دیوبند مسلک ساتی (۲) دا دروغ او جاہلانہ کلام دے (۳) دا ثواب د دوو حدیثونو د ملاوہلو پہ وجه سرہ د مجاہدینو، حاجیانو او طالبانواو تبلیغیانو دپارہ ثابت دے (۱) ثواب دیوبی دلے پورے خاص کول تحریف معنوی دے، وهو الموفق

پہ رائے وندہ او تبلیغی جماعت مشرانو باندی اعتراض کول

سوال: آیا رائے وندہ تہ تلل جائز دی او د تبلیغی جماعت پہ علمائی کرامو باندی د اعتراض کولو خہ حکم دے؟
المستفتی: ہدایت خان ملاکنڈ ایجنسی..... ۱۴ صفر ۱۴۰۵ھ

الجواب: رائے وندہ تہ تلل جائز دی او د تبلیغی جماعت مشران اولیاء اللہ دی پہ ہغوی باندی بی خایہ اعتراضونہ کول د اعتراض والو دپارہ بنہ نہ بنکاری

ددین تبلیغ فرض دی یا مستحب او د ثواب تخصیص کول

سوال: ددی مشہوری طریقے چہ د مولانا محمد الیاس صاحب تبلیغی سلسلہ دہ ددی خہ حکم دے چہ تبلیغ فرض دی یا واجب دی یا سنت دی او یا مستحب، کہ مستحب وی نو چہ کوم حضرات د فرض واجب سنت عقیدہ لری نو دہغوی شرعی حکم خہ دے؟ (۲) کہ مستحب وی نو دومرہ اہتمام کول چہ د غریبو مسلمانانو د رائے وندہ اجتماع تہ د کعبی شریفی د حاضری نہ ہم زیاتہ درجہ و رکول پہ شریعت کنبی خہ حکم لری؟ (۳) پہ تبلیغ کنبی یو مونخ کول د کروونو مونخونو کولونہ بہتر دی او یو درہم خرچ کول دلکھونو روپو د خرچ او خیرات کولونہ بہتر کنرل خہ حکم لری؟

المستفتی: مولوی امیر حکم شاہ بنوں..... ۲۳ جمادی الاولیٰ ۱۳۹۳ھ

الجواب: (۱) تبلیغ دین فرض کفایہ دی او اصلاح نفس (یعنی خان پہ فضائلو سرہ) (۱) اما الاول رواہ ابن ماجہ ص ۱۹۸ باب من جہز غازیا والثانی رواہ ابو داؤد ص ۳۳۸ جلد ۲ فی باب تضعیف الذکر فی سبیل اللہ

بنائستہ کول او د ردیل صفاتونہ خان خالی کول، فرض دی (کما اشیرالیہ فی رد المحتار ص ۴۰ ج ۱) (۱) او ظاہر آد دی جماعت اصل مقصد دویم کار معلومیہ نو ددی مقصود دپارہ سفر اختیارول مستحب دی. حکم: لان قطع العلائق و ترک المالیات یمدان فی حصول تلک المقصود. (۲) د مرتبو فرق ضروری دے. قاضی پانی پتی فرمائی: کفر فرق مراتب نہ کنی زندیقی. (۳) د فی سبیل اللہ لفظ دوے تہ ہم شامل دی نو ددی فضائلو کیدل خہ لری خبرہ نہ دہ خو تخصیص ئی دی جماعت سرہ کول لکہ چہ بعضی عوام ئی کوی غلط فہمی او بد فہمی دہ. فقط

د شب جمعی تخصیص او رائے وندہ پہ حج باندی فوقیت ورکول

سوال: (۱) د تبلیغی جماعت خہ حکم دے؟ او آیا یو کم پنخوس کروہ والا حدیث شتہ کہ نہ؟ (۲) شبہ جمعہ مقرر کول ددی خہ حکم دے پہ حدیث کنبی خور اغلی دی چہ لا تختصوا لیلۃ الجمعة لصیام الخ (۳) بعضی تبلیغیان رائے وندہ تہ تللو تہ د حج نہ ہم زیاتہ درجہ و رکوی آیا دا صحیح دہ؟
المستفتی: مولوی غلام محمد کوهستانی ضلع دیریکم ربیع الثانی ۱۴۰۲ھ
الجواب: (۱) تبلیغی جماعت یونیک او با آثرہ او کارکونکی جماعت دی او د فی سبیل اللہ والو پہ حق کنبی دا ثواب د مختلفو حدیثونہ ثابت دی خودا فضیلتونہ صرف ددی جماعت سرہ خاص کول صحیح نہ دی. (۲) کہ دا د وخت او خائی تعین د خان وزگارولو پہ نسبت سرہ وی نو جائز دی. گنی نو بیا بہ بدعت وی او پہ دی کنبی دلیل روایت دامام بخاری دی د ابن مسعود رضی اللہ عنہ (۲)

(۱) قال ابن عابدین قوله وعلم القلب ای علم الاخلاق وهو علم يعرف به انواع الفضائل وكيفية اكتسابها وانواع الرذائل وكيفية اجتنابها اه ح وهو معطوف على الفقه لا على التبحر لما علمت من ان علم الاخلاص والعجب والحمد والرياء فرض عين ومثلها غيرها من ايات النفوس كالکبر والشخ والحقد والغش والفضب والعداوة والبغضاء الخ. (رد المحتار ص ۳۲ جلد ۱ مطلب فرض العين الفضل من فرض الكفاية مقدمه)

(۲) عن ابن مسعود قال قال النبی ﷺ يتحولنا بالموعظة في الايام كراهة السامة علينا.

(صحیح البخاری ص ۶ جلد ۱ اما كان النبی ﷺ يتحولهم بالموعظة والعلم. كتاب العلم)

ولی تحقیق تجرید البخاری يتحولنا ای يتعهدنا والمعنى انه كان يراعى الاوقات في تذكرنا ولا يفعل ذلك كل يوم ثلاثا (التجريد الصريح لاحاديث الجامع الصحيح ص ۳۹ جلد ۱ رقم حديث: ۲۲) (بقره حاشیہ ہر دو لہ صفحہ)

(۳) رائی ونہ لہ پہ حج باندی فوقیت ورکول غلطی ده دا د تبلیغی جماعت خبری نہ دی بلکہ د بعضی بی علمہ خلقو د حد نہ تجاوزونہ دی حکمہ چہ حاجی، عمری والا، مجاہد، استاد، طالب علم وغیرہ ہم د اللہ پہ لارہ کنبی وتلی دی خلاصہ دا چہ دا جماعت د صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم دینی دعوت چلونکی دی او پہ دی کنبی وخت لگول ډیر بهتر کار دی حکمہ چہ د بعضی خلقو د بی اعتدالی پہ وجہ باندی ټول جماعت غلط گنرل دا هم غلطی ده. وهو الموفق

د تبلیغی جماعت تنظیمی ہیئت اوفضائل وغیرہ پہ دی جماعت کنبی منحصر کول
سوال: (۱) د بعضی تبلیغیانو نہ اوریدلې شویدی چہ بستری اخستل او چلې لہ تلل دا د حضور ﷺ ترتیب دی اوددی ترتیب نہ علاوہ خلق دین تہ راوستل ډیر مشکل دی، نو آیا دا خبرہ صحیح ده چرته بدعت خوبہ نہ وی. (۲) د جہاد آیتونہ او فضیلتونہ د تبلیغ دپارہ استعمالول څنگہ دی؟ (۳) د یو کم پنځوس کروہ ثواب د اللہ پہ لارہ کنبی وتونکی دپارہ څہ حکم دی؟
 المستفتی: مولوی عبدالرشید اورکزئ ایجنسی کوهات ۷ ذی قعدہ ۱۴۰۴

الجواب: کہ دا طریقہ پہ خیر القرون کنبی وی نو بیا بہ حضرت مولانا محمد الیاس رضی اللہ عنہ تہ د جماعت مشر وئیل غلط وی خو حقیقت دادی چہ دا تنظیمی طریقہ بذاتہ د خیر القرون نہ ثابت نہ ده لیکن اصل دلیل ئی ثابت دی بدعت سیئہ نہ ده (۲) دا آیتونہ پہ تبلیغی جماعت کنبی منحصر کول معنوی تحریف دی خو پہ دیکنبی دا جماعت ور دننه کول صحیح دی. (۳) دا ثواب دهر هغه سړي دپارہ دی چہ د اللہ تعالیٰ پہ لارہ کنبی او ځي برابرہ خبرہ ده چہ هغه مجاہد وی یا حاجی وی، طالب علم یا تبلیغ والا وی وغیرہ وغیرہ، وهو الموفق

(بقیہ حاشیہ گزشتہ صفحہ) وعن عکرمہ ان ابن عباس قال حدث الناس کل جمعة مرة فان ابیت فمرتین فان اکثر فثلث مرات ولا تمل الناس هذا القرآن الخ الحديث (مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۶ جلد ۱ کتاب العلم) وعن شقیق کان عبد اللہ ابن مسعود یدکر الناس فی کل خمیس فقال له رجل یا ابا عبد الرحمن لوددت انک ذکرنا فی کل یوم قال اما انہ یمنعنی من ذلک انی اکره ان املکم وانی اتخولکم بالموعظة کما کان رسول اللہ ﷺ یتخولنا بها مخافة السامة علینا متفق علیہ. (مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۳ جلد ۱ کتاب العلم)

﴿۱﴾ قال ابن عابدین بدعة محرمة والا فقد تكون واجبة کتصیب الادلة للرد علی اهل الفرق الضالة وتعلم النحو المفهم للکتاب والسنة ومنذوبہ کا حدیث نحو رباط ومدرسة وکل احسان لم یکن فی الصدر الاول. الخ (رد المحتار ص ۴۱۴ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

د تبلیغی جماعت د عقائدو متعلق د یو پمفلت جواب

سوال: د موجوده تبلیغی جماعت د غلطو عقیدو بیان، په عنوان سره یو دوؤ پانړو والا مضمون د پمفلت په شکل کنبی جاری شوی دی چہ په هغې کنبی ئی تبلیغی جماعت جبریہ وغیرہ ثابت کړې. چہ هغه یو پیر شائع کړې او تبلیغی جماعت تہ یې بی دینه او گمراه وئیلې دي. دا مضمون هم درلیږم ددی متعلق وضاحت او کړئ؟

المستفتی: نامعلوم.....یکم ذی الحجه ۱۴۰۲

الجواب: تبلیغی جماعت صالح او ناجیه دی او جبریہ نہ دی خودی اعتراض کونکی په (اللہ خالق کل شیء) وما تشاءون الا ان یشاء اللہ (۱) ایتونو باندی غورنہ دی کړې، د غلط فهمی یا بد فهمی په وجه باندی «مخلوق پریږدئ او خالق سره جوړ او ساتئ»، جملوته جبر او وئیل، د موجوده زمانې رسمي پیرانو د خانقاہونو په نسبت په دی جماعت کنبی وخت لگولو سره زر اصلاح کیږي پدی جماعت کنبی وخت لگولو سره د مونځ د صحیح کولو نعمت حاصلیږي او په خدا او قهقهي سره د مونځ د فاسدیدلو د لعنت نہ حفاظت حاصلیږي. وهو الموفق

په تبلیغی جماعت کنبی د وخت لگولو والا دپارہ شرطونه او آداب

په تبلیغی جماعت کنبی د وخت لگولو والا دپارہ ددی کارونه خیال ساتل ضروري دي. چہ دا اعتراضونه ختم شي. (۱) مدرس عالم دی د تعلیم په وخت کنبی ډیر وخت نه ورکوي. (۲) طالب علم دی د تعلیم په وخت کنبی تبلیغ کنبی نه ځي. (۳) غریب بال بچه دار چہ د خرچې پوره انتظام ئی نه وي هغه دی وخت نه ورکوي. (۴) واده کړې شوی سړی دی د کور والا (نسخې) د اجازت نه بغیر څلور میاشتي یا زیات وخت نه ورکوي.

﴿۱﴾ (پارہ: ۲۳ سورة الزمر آیت: ۶۲)

﴿۲﴾ (پارہ: ۲۹ سورة النحر آیت: ۳۰)

(۵) د چامور او پلار چه محتاج وي هغه دې نه ځي دومره ده چه دې سړو له پښه شب جمعه او منځنۍ سړو گرامونو باندې اکتفا کول پکار دي. (۶) دا چلې وشيږه به سنت نه گنري او دا خاص طريقه د صحابه کرامو عمل گنري. (۷) د في سبيل الله احکامات او فضيلتونو دې په تبليغ کښې منحصر نه گنري بلکه جهاد، سياست، حج او تعليم دې هم په دې کښ داخلي گنري. (۸) تبليغ، سياست، تدريس، خطابت او ناظره وغيره دا ټول خدمتونه تقسيم کار گنرل دونه دې هم بې توجهي نه کوي. (۹) د جماعت مالدار حضرات دې صرف په وخت ورکولو باندې اکتفا مه کوي بلکه هر مناسب ځايي کښې د مقامې مسلمانانو دپاره په منظم طريقې سره د درس او تدريس انتظام او کړي. (۱۰) د نرغيب او ترهيب نه علاوه چه د کومو کارونو علم زده کول فرض عين وي دهغي زيات اهتمام کوي. مثلاً (۱) هغه ټولې عقيدې چه د ايمان دارو مدار دي (۲) هغه عبادتونه چه فرض عين وي مثلاً مونځ، روژه او د غني دپاره زکوة او حج. (۳) هغه معامله چه د معاش ذريعه ئې جوړه کړې وي. (۴) او ټول نیک او بد اخلاق او دهغي علامتونه او د حاصلولو او لرې کولو بند و بست کول. ولا حول ولا قوة الا بالله.

مرشد عالم فقيه العصر حضرت مفتی اعظم مولانا (مفتی محمد فرید عفی عنه دامت برکاتهم شیخ الحدیث دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک)

د حضرت مفتی اعظم صاحب په هداياتو باندې

د علامه شمس الحق افغاني صاحب تقيظ

الجواب: د مسنون سلام نه پس عرض دادې چه څه مريض یم په بستره پروت یم. تبليغي جماعت د خپل نیک او ديني علاماتو په اعتبار سره بهترين جماعت دې او د اصلاح دپاره يوه موثر ترينه ذريعه ده. او اصل کښې تبليغ دعوامو دپاره يوه داسې فريضه ده چه د پخوانه د صحابه کرامو دوخت نه راروانه ده باقي انتظامي امور داسې دي چه دا د اصل تبليغ په حق کښې موجب د قدح نه دی. د سلفو په زمانه کښې ديني تعليم په جماتونو کښې جاری وو، نه مدرسې کېلاؤ شوې، نه د حاضرې رجسټروو، نه د داخلي

امتحان وو نه سه ماهی، نه شش ماهی، او نه سالانه امتحانونه وو. لیکن د دهغي نه پس مدرسې جوړې شوې نصاب مرتب شو د طالبانو د حاضرې رجسټر او د امتحانونو سلسله شروع شوه. چرته یو رباني عالم په دې باندې اعتراض نه دې کړې او د الحاد او بې ديني په دې دور (زمانه) کښې د تبليغي جماعت کوششونه د هدايت د يوه ده. تاسو (مفتي اعظم صاحب) چه کوم لس تجویزونه پيش کړي دي د تبليغ مشرانو له پکار دي چه د دې خيال او ساتي چه اسلامي ټولې شعبي د تعليم اسلامي د حقوقو دپاره کوم چه د تبليغ بنياد دې، وخت ملاؤشی، او د تبليغ مشران د انحصار د فتنې نه بچ شي. بلکه د عقائدو، اخلاقو، فقهي احکام، معاملات او د معاشرې د احکامو علم دې هم حاصل کړې او تبليغ دې او کړي لیکن د دې کمزورو په وجه باندې جاري شوې د تبليغ سلسله بندول او په هغوي باندې د اعتراضونو نتیجه د دين دا آخری د يوه هم مړه کول دي. او د جهالت تيارو ته قوت ورکول دي، په تبليغ کښې شامل شئ. او د دوي د کمزورو اصلاح او کړئ.

فقط والسلام: حضرت العلامة مولانا (شمس الحق افغاني) صاحب رحمۃ الله عليه

۸ محرم الحرام ۱۳۹۲ هـ

د يو کم پنځوس کروړ ضرب اوده مروجہ تبليغ او جهاد او تعليم حکم

سوال: علمائي کرام او مفتيان عظام د دين د لاندینو مسائلو په باره کښې څه فرمائي؟ (۱) تبليغي جماعت والا د الله په لار (تبليغ) کښې وتلو سره د يومونځ د ادا کولو اجر او ثواب يو کم پنځوس کروړه بنائي آيا د قرآن او حديث نه دا خبره ثابته ده براه کرم د حديث تعين او کړئ، او د امو او ريډلې دي چه د بعضي حديثونو د ضرب نه دا تعداد حاصليري نو آيا دا ضرب ورکول صحيح دې؟ (۲) او که ضرب ورکول صحيح شي نو بيا خو که يو سړي مسواک استعمال کړي او مسجد کښې باجماعت مونځ او که يي نو په مسواک باندې او يا درجي ثواب زيات شو او په مسجد کښې د جمعې مونځ کولو سره ۲۵ درجي زيات شونو ۲۵۰۷۰ شو چه دهغي نه تقريباً ۱۷ لاکه پنځوس زره جوړيري. او که په رمضان کښې ئې ادا کړي نو د يو فرض ادا

الجواب: په موجود زمانه کښې تبلیغي جمات موثر کار کوي یو نیک او با آثره جمات دې په دې کښې مال او جان لگول عبادت دې دیته بد ویونکې بې خبره معلومېږي خو د بعضې خلقو په کمزورو باندې انکار کول د مسلمان شان دې (۱) وهوالموفق

د تبلیغي جماعت مخالفت کول د دین دشمنی ده

سوال: د تبلیغي جماعت اود تبلیغ والاؤ مخالفت څنگه دې؟ حالانکه تبلیغ یو ښه کار دې چه په هغې کښې امر بالمعروف او نهی عن المنکر کیږي؟ بینوا توجروا المستفتی: محمد مسکین کیملیپور اټک

الجواب: تبلیغي جماعت یو نیک او با آثره او فعال جماعت دې او ددې زندقه په زمانه کښې ددې جماعت مخالفت کول د دین دشمنی ده او ټولو مسلمانانو له په دې کښې تعاؤن کول پکار دي خو د بعضې کسانو په کمزورو باندې انکار کول د مسلمان شان دې (۲)

د تبلیغي نصاب دیوبندي او بریلوي اختلافي مسئلو سره کار نشته

سوال: په مسجد بلال کښې د تبلیغي نصاب روزانه درس کیږي د جمات امام او څه کسانو هغه بند کړو، دامام بیان دې چه ددې کتاب لیکونکې او لوستونکې دواړه ځما د عقیدې مطابق گستاخان رسول ﷺ دي. په دې وجه باندې ددې کتاب په جمات کښې کیښودل ناجائز دي او په دې جمات کښې د بریلوي فکر کسانو تعداد ډیر دې او دا هم وائي چه د چا څه شک وي نو چرته مفتي ته لار شي؟

المستفتی: علم دین، محمد صدیق وغیره بلال مسجد کمال آباد راوړلیندې ۱۴۱۱۰۱۱۹۷۵

(۱) عن جریر بن عبد الله البجلي رضي الله عنه قال اني اتيت رسول الله ﷺ قلت ابايك علي الاسلام فشرط علي والنصح لكل مسلم فبايعته علي هذا. (صحيح البخاري كتاب الايمان ص ۱۳ جلد ۱ باب قول النبي ﷺ الدين النصيحة)

(۲) عن انس بن مالك رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ اخاك ظالماً او مظلوماً قال يا رسول الله ﷺ هذا ننصره مظلوماً فكيف ننصره ظالماً؟ قال تأخذ فوق يديه.

(صحيح البخاري (تجريد) كتاب المظالم ص ۲۴۲ جلد ۱ باب عن اخاك ظالماً او مظلوماً)

الجواب: ددې کتاب (تبلیغي نصاب) مصنف عالم با عمل اهل سنت والجماعت والا دې ددې کتاب د بریلوي او دیوبندي افکارو اختلافي مسئلو سره څه تعلق نشته په دې کښې متفقه مسئلې دي لهذا ددې کتاب د درس ورکولو نه منع کونکې منع للخیر دې، خطیب صاحب دپاره ضروري دي چه ددې متعصبانه فیصلې نه واپس شي. وهوالموفق

د تبلیغي جماعت د بعضې کسانو د سیاست نه ډډې

ته کیدل د خپل جماعت د هدایاتو نه مخالفت دی

سوال: د تبلیغي جماعت څه حکم دې؟ بعضې څیزونه ئې د شریعت نه خلاف معلومېږي لکه نفل او مستحبو ته د فرضو درجه ورکول او څوک چه ورسره کار نه کوي دهغوي نه نفرت اود سیاست نه بالکل لاتعلقي وغیره وغیره. المستفتی: عبد الله دکی لورالائي بلوچستان..... ۱۲ رمضان ۱۳۹۵ هـ

الجواب: تبلیغي جماعت پخپله باندې نیک او با آثره جماعت دې د هغوي نصب العین اصلاحي او تعميري دې خو په دې جماعت کښې داسې کسان هم شته چه د ناپوهي په وجه باندې په سوال کښې درج شوي کارونه کوي چه دا د جماعت د هدایاتو نه بالکل مخالف دي نو که تاسو ددوي اصلاح غواړئ نو ددوي مشران او سربراهان خبر کړئ په جماعت باندې اعتراض مه کوئ ځکه چه ددې زندقه او بې دیني په دور کښې داسې خلق غنیمت دي. وهوالموفق

د تقسیم کار په طریقې سره د دین خدمت کول غنیمت دي

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د جماعت امام صاحب د ماسخو تن مونځ نه وروستو، سیرت رسول، اوفضائل بیانوني لیکن دامام صاحب د تبلیغي جماعت نه نفرت دې چه د هغې څه مجبور یانې او وجوهات دي، او د تبلیغي جماعت یو سړي د امام صاحب مخالف دې او دومره ضد ورسره کوي چه د مولوي صاحب د ژبې نه دالله او رسول تعریف اوریدل هم نه غواړي او د سامعینو توجه خپل طرفته کوي او د گاندهي او

نہرو تذکرہ کوی د عام رواج مطابق داسرے نیک او پوخ مسلمان دی خو
د شریعت پہ رنہا کنبی پہ دی سري باندی خہ جرم راحی؟
المستفتی: عبدالرحمان راولپنڈی

الجواب: د پیغمبر ﷺ دوفات نہ پس چہ ددین د خدمت دیارہ د کارونو
تقسیم اوشی نو دا غنیمت دی. نو تبلیغیانو لہ پکار دی چہ پہ مدرسینو،
واعظینو او مناظرو والا باندی اعتراض نہ کوی. او مدرسینو دیارہ ضروری
دہ چہ پہ تبلیغی جماعت باندی اعتراض نہ کوی. پہ دی شرط چہ پہ اعتدال
کنبی دنتہ دنتہ وی. گینی کہ خوک ہم ددی رویی نہ واپس نہ شو نو هغه سري
بہ منع للخیر وی. وهوالموفق

د نیکانو خلقو سرہ د بیعت پہ ذریعہ سرہ د ظاهر او باطن اصلاح

سوال: علمائی دین دی مسئلہ بارہ کنبی خہ فرمائی چہ نن صبا د تبلیغی
جماعت پہ نوم سرہ مسلمانان د بعضی اصولو پہ بناء باندی یو یو کور لہ
خی مسلمانانو سرہ ملاویری صرف پہ دی نیت باندی چہ د اللہ تعالیٰ
احکامات او د پیغمبر ﷺ طریقہ پہ مونہ کنبی او د تہولی دنیا مسلمانانو
کنبی راشی. نو آیا ددی خہ اہمیت شتہ؟

المستفتی: محمد اسماعیل کمال خیل کوهات... ۱۵ جمادی الثانی ۱۴۰۲
الجواب: باقاعدہ طریقہ سرہ ددین علم حاصلول دا دیرہ او چتہ درجہ دہ (۱)
خو ددی نہ پس د ظاهر او باطن د اصلاح دیارہ د نیکانو سرہ بیعت کول او
پہ تبلیغی جماعت کنبی د شریکیدلو درجہ دہ او دا دیر زیات کار کونکی او
با اثرہ جماعت دی. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال الحصکفی واعلم ان تعلم العلم یكون فرض عین وهو بقدر ما یحتاج لدینہ. قال ابن عابدین وفی تبیین
المحارم لاشک فی فرضیة علم الفرائض الخمس وعلم الاخلاص لان صحة العمل موقوفة علیہ الخ
(الدرا المختار مع رد المحتار ص ۳۲ جلد ۱ مطلب فی فرض الکفاية وفرض عین مقدمہ) قال ابن عابدین وفی
الہزازیہ طلب العلم والفقہ اذا صحت النیة الفضل من جمیع اعمال البر وكذا الاشتغال بزیادة العلم اذا صحت
النیة لانه اعم نفعاً الخ

(رد المحتار ص ۲۸۹ جلد ۵ فصل فی البیع کتاب الخضر والاباحہ)

د موجودہ تبلیغ درجہ اود والدینو د اجازت

نہ بغیر او د قرض پہ صورت کنبی تل

سوال: (۱) نن صبا تبلیغ فرض عین دی کہ فرض کفایہ؟

(۲) آیا مروجہ تبلیغ کنبی د والدینو د اجازت نہ بغیر تلل صحیح دی کہ نہ؟

(۳) قرضداری لہ اول قرض ورکول پکار دی کہ تبلیغ کنبی تلل؟

المستفتی: مولانا محمد زرین تل ضلع کوهات... ۲۱۹۱۱۹۸۲

الجواب: (۱) نہ خبرہ دادہ چہ حقیقی تبلیغ کول فرض کفایہ دی او کله کله
فرض عین ہم شی او دا عوامی تبلیغ چہ پہ حقیقت کنبی یو اصلاحي
پروگرام دی دا بدعت حسنہ دی. (۱) او مستحب دی لکہ چہ اسلامی مدرسو
کنبی تعلیم اود صوفیائی کرامو پہ خانقاگانو کنبی تزکیہ کول. (۲) کہ مور
پلار ددی بچی د گتہی محتاج نہ وی نو بغیر د اجازت نہ ہم دی جماعت
کنبی وخت ورکولی شی. الا اذا کان امر د صبیح الوجه ونظیرہ الخروج لحصول
العلم صرح بہ محمد فی سیر الکبیر (۱) (۳) د قرضداری نہ د اجازت اخستلو
نہ پس تللی شی، (۳)

د نو جوانانو هلکانو بغیر د والدینو نہ پہ تبلیغ تل

سوال: علمائی دین دی مسئلہ بارہ کنبی خہ فرمائی چہ د نو جوانانو بی ربیری

﴿۱﴾ قال ابن عابدین صاحب بدعة ای محرمۃ والافقد تكون واجبة كنصب الأدلة للرد علی اهل الفرق الضالة
وتعلم النحو المفهم للكتاب والسنة ومنذوبة كاحداث نحور باط ومدرسة وكل احسان لم یكن فی الصدر الاول
ومكرهه كزخرفة المساجد الخ (رد المحتار ص ۳۱۲ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة قسم باب الامامة)

﴿۲﴾ فی الہندیہ رجل خرج فی طلب العلم بغیر اذن والدیہ فلا بأس بہ ولم یکن هذا عقوقاً قيل هذا اذا
كان ملتجئاً فان كان امر د صبیح الوجه فلا بیہ ان یمنعہ من ذلك الخروج. وایضاً فی الہندیہ قال محمد
رحمة اللہ علیہ فی السیر الکبیر اذا اراد الرجل ان یسافر الی غیر الجهاد لتجارة او حج او عمرة وكره
ذلك ابواه فان كان یخاف الضیعة علیہما بان كانا معسرین ونفقتهما علیہ وما لہ لا یفی بالزاد والراحلة
ونفقتهما فانه لا یخرج بغیر اذنہما الخ (ہندیہ ص ۳۶۵ جلد ۵ کتاب الکراہیہ الباب السادس والعشرون)

﴿۳﴾ وفی الہزازیہ وان علیہ دین لا یخرج الی الغزو بلا اذنه وان لم یکن لہ مال لا یخرج الا باذن الدائن.
(فتاویٰ ہزازیہ موضوع علی الہندیہ ص ۳۱۰ جلد ۶ الحظر والاباحہ)

هلکانو په تبلیغی جماعت کښې د مور پلار نه بغیر تلل څنگه دی؟
المستفتي: شاه جهان کالو خان صوابي..... ۲۸ ۲۱۹۸۸

الجواب: چه هلک بې پیرې او دلکش وي نو تبلیغی جماعت کښې تې بغیر د والدينو نه تلل جائز نه دي او که دلکش نه وي او والدين دده خرچې او خدمت ته محتاج نه وي نو بيا جائز دي ونظيره في الهنديه عن السير الكبير (۱) فقط

بال بچ بغیر خرچې نه پریخودل او تبلیغ کښې تلل

سوال: بنده بال بچه دار دي څو بچې تې سبق وائي څه خپل وطن بلوچستان ته څو ورځو دپاره لارم نو تبلیغ والا وائي چه ځمونږ سره چلې له لارښه نو آیا د تبلیغ والا دا وئیل صحیح دي که نه؟ یو مولوي صاحب او وئیل چه د تبلیغیانو په چکر کښې رانشی اوبل مولوي صاحب وائي چه دوي سره وخت اولگوه. تاسو دا مسئله حل کړئ؟

المستفتي: وزیر محمد شیر شاه کراچی..... ۲۳ ربیع الاول ۱۴۰۸ هـ

الجواب: تبلیغی جماعت نیک او کار کونکې جماعت دي د عوامو د اصلاح دپاره ډیر فائده مند دي لیکن ستا د بچو وغیره خرچه په تا باندې لازم ده نو ته په مقامي وړو وړو اجتماعاتو او شب جمعه کښې حصه اخله ځکه چه ستا دپاره د ماشومانو وغیره بغیر خرچې نه پریخودل او وخت لگول ناجائز او حرام دي (۲) دا توکل نه دي بلکه د دین نه ناخبري (نا واقفیت) ده. فقط

(۱) قال في الهنديه وقال محمد رحمه الله تعالى في السير الكبير اذا اراد الرجل ان يسافر الى غير الجهاد لتجارة او حج او عمرة وكره ذلك ابواه فان كان يخاف الضيعة عليهما بان كانا معسرين ونفقتهما عليه وماله لايفي بالزاد والراحلة ونفقتهما فانه لايجوز بغير اذنهما الخ..... رجل خرج في طلب العلم بغير اذن والديه فلا بأس به ولم يكن هذا عقوقا قيل هذا اذا كان ملتجيا فان كان امره بصيحه الوجه فلا يبه ان يمنعه من ذلك الخروج. (هنديہ ص ۳۶۵، ۳۶۶ جلد ۵ کتاب الکراهیہ الباب السادس والعشرون)

(۲) لما في الهنديه قال محمد في السير الكبير اذا اراد الرجل ان يسافر الى غير الجهاد لتجارة او حج او عمرة وكره ذلك ابواه فان كان يخاف الضيعة عليهما بان كانا معسرين نفقتهما عليه وماله لايفي الخ (هنديہ ص ۳۶۵ جلد ۵ کتاب الکراهیہ الباب السادس والعشرون)

علماء او صوفيا د خپل کار نه فارغ کول او تبلیغ کښې بوتل د اعتدال نه خروج دي
سوال: نن صبا یو جماعت راوتې دي چه هغې ته تبلیغی جماعت وائي دا خلق صوفیاء او علمائي کراموته هم دعوت ورکوي حال دادي چه علماء او صوفیاء د زرگونو خلقو د علم او رشد باعث جوړیږي. نو علماء او صوفیاء ددې خپل عظیم خدماتو نه فارغ کول او په تبلیغ کښې بوتل څنگه دي؟ بینوا تو جروا

المستفتي: نامعلوم افغاني افغانستان..... ۱۸ شوال ۱۴۱۰ هـ

الجواب: د نفس اصلاح بغیر د علم او د صالحینو د صحبت نه نه حاصلیږي (۱) لیکن بیا هم په تبلیغی جماعت کښې د عملي قوت د حصول دپاره وخت ورکول یوه موثره نسخه ده. لیکن د کم علمي او صالحینو د صحبت نه د محرومتیا په وجه باندې په تحریف او اعتدال نه وتلو ته نژدې خبره ده. وهوالموفق

تبلیغی جماعت او جهاد اکبر

سوال: (۱) تبلیغ والا وائي چه په تبلیغ کښې تللو سره دیوې روپې اجر په اووه لاکه ده او دیو مونځ اجر یو کم پنځوس کروړه باندې ملاویږي. او د ابن ماجه او ابو داؤد د حدیث حواله ورکوي. (۲) او بعض علماء وائي چه د اوو سوو اجر د مجاهد بالمال دپاره دي او د اووه لکھو او یو کم پنځوس کروړو اجر مجاهد بالنفس سره خاص دي دا خبرې څنگه دي؟

المستفتي: مولوي عبدالقادر خال ضلع دیر.. ۱۵ رمضان المبارک ۱۴۰۸ هـ

الجواب: د في سبيل الله، الفاظ، حج، تعليم، تبلیغ ټولو ته شامل دي، چونکه په توره باندې جهاد د جهاد مع النفس فرع ده، لهذا دي ته جهاد اکبر وئيلي شي. چه دا ناقابل انقطاع دي، نو تبلیغی او صوفي حضراتو له پیکار دي چه اول جهاد اصغر یعنی د کافرانو سره جنگ او جهاد او کړی دهغې نه د فراغت نه وروستو دي په جهاد اکبر (تبلیغ او

(۱) قال ابن عابدين الطريقة هي السيرة المختصة بالمالكين الى الله تعالى من قطع المنازل والتركى الى المقامات..... والعلم هو الاعتقاد الجازم المطابق للواقع ومنه فعلى وهو مالا يؤخذ من الغير وفعلى ما اخذ من الغير. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۲۲ جلد ۳ مطلب في حال الشيخ الاكبر)

ذکر، کنبی مشغول شی. عملاً ہذا المقالة.

(نوٹ) ہذا المقالة قال العسقلانی انہا من کلام ابراہیم بن عبلہ و قال العراقي رواه البيهقي عن جابر مرفوعاً باسناد ضعيف كما في موضوعات كبير. (۱) وهو الموفق

د تبلیغی جماعت د نوم لیکلو نوې طریقہ د وخت مصلحت دي

سوال: تبلیغی جماعت یوه نوې طریقہ اختیار کړې ده او هغه دا چه د وعظ نه وروستو خلق په نوم لیکلو باندې مجبور کوي لهذا ددې شرعي حکم څه دي اوددوي ددې دعوت د طریقې څه حکم دي؟

المستفتي: عبدالستار عیدک وزیرستان..... ۱۷ رجب ۱۴۰۲ هجري

الجواب: په دې خاص طریقې سره دعوت نه د شریعت مطلوب دي او نه په شریعت کنبی ممنوع دي البته د وخت مصلحت دي او یو اصلاحی پروگرام دي. (۲) چه د خواصو او عوامو دپاره فائده مند دي. وهو الموفق

په مسجد حرام کنبی د مونځ ثواب د تبلیغ د ثواب نه لاکه درجې زیات دي

سوال: (۱) بعضې تبلیغیان وائي چه په تبلیغ کنبی د مونځ کولو ثواب په بیت الله کنبی مونځ کولو نه زیات دي. (۲) او دا هم وائي چه د یو تبلیغی درجه د پنځوسو ۵۰ صحابه کرامونه بهتره ده.

المستفتي: نامعلوم

الجواب: (۱) په تبلیغ کنبی چه کوم د مونځ ثواب دي په مسجد حرام کنبی ددې لاکه چنده زیات ثواب دي ځکه چه حاجي او عمري والا د الله تعالیٰ په لاره کنبی هم دي ددې نه علاوه د بیت الله ثواب هم دي. (۲) دداسې خلکو د وجې نه جماعت بدنام دي ددې متعلق د تبلیغ مشران خبر کړي. وهو الموفق

(۱) حديث: رجعنا من الجهاد الاصغر الى الجهاد الاكبر قالوا وما الجهاد الاكبر؟ قال جهاد القلب. قال العسقلاني في تسديد القوس هو مشهور على الالسنه وهو من كلام ابراهيم بن عبله في، الكنى، للنسائي قلت ذكر الحديث في الاحياء ونسبه العراقي الى البيهقي من جابرو قال هذا اسناد فيه ضعف. وروى الخطيب..... قالوا وما الجهاد الاكبر؟ قال مجاهدة العبد هواه.

(الموضوعات الكبير للسيوطي ص ۱۲۷ حروف الرءاء رقم حديث: ۳۸۰)

(۲) قال ابن عابدين ومنلو به كاحداث نحور باط ومدرسة وكل احسان لم يكن في الصدر الاول.

(ردالمحتار ص ۴۱۲ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

د پنځو د تبلیغ د پاره وتل د خپلو محارمو سره جائز دي

سوال: مفتیان شرع او علمائي کرام څه فرمائي په دې مسئله کنبی چه شریعت کنبی د پنځو دپاره د کورونو نه په تبلیغ کنبی وتل جائز دي که نا جائز؟ بینوا توجروا المستفتي: محمد انور شاه گدا خیل کوهاټ. ۲۷/۱۱/۱۹۸۹

الجواب: په موجوده زمانه د عوامو بلکه د خواصو په کورونو کنبی هم اصلاحي نظام د نیشیت برابر دي لهذا په دې زمانه کنبی اصلاح او علم دین د حصول دپاره د زنانو د کورونو نه وتل چه د شرائطو او قواعد سره وی قابل د تحسین کاردی.

یدل علیه ما رواه الامام البخاری فی صحیحہ ص ۲۰ ج ۱ عن ابی سعید الخدری رضی الله عنه قال قال النساء للنبي ﷺ غلبنا عليك الرجال فاجعل لنا يوما من نفسك فوعدهن يوما لقيهن فيه فوعظهن وامرهن بالحديث (۱)

او بیا چه کله ورته بیان کونکې هم زنانه وي نو بیا خود شاباسي لائق دي البته چه کله د فتنې ویره وي نو د خاوند یا محرم موجود گي ورسره بیا ضروري ده. کما عند السفر الشرعي لحديث ورد بذلك رواه البخاري وغيره (۲)

(نوټ) د زنانو حاضریدل د سړو په مجلسونو کنبی د فقهای کرامو د تصریح مطابق ممنوع دي (۳) والله اعلم بالصواب

د زنانو په تبلیغ کنبی تللو په ځانې په کورونو

کنبی د اصلاح کار ډیر احتیاط والا دي

سوال: په دې زمانه کنبی د تبلیغ دپاره د زنانو خپل کور نه وتل او نورو کورونو ته تللو اجازت شته که نشته؟ د صحابه کرامو په زمانه کنبی داسې کار شوي

(۱) (صحیح البخاری ص ۲۰ جلد ۱ کتاب العلم باب هل يجعل للنساء يوم على حدة فی العلم)

(۲) عن ابی سعید رضی الله عنه وقد غزا مع النبي ﷺ ثنتی عشرة غزوة قال اربع سمعتن من رسول الله ﷺ فاعجبني واقتني ان لا تسافر امرأة مسيرة يومین ليس معها زوجها او ذو محرم الخ. الحديث

(صحیح البخاری ص ۲۵۰ جلد ۱ ابواب العمرة باب حج النساء)

(۳) قال الحصكفي ويكره حضور من الجماعة ولو لجمعة وعيد ووعظ مطلقا ولو عجزوا ليلاً على المذهب المفتي به لقساد الزمان.

(اللمحترار ص ۴۱۸ جلد ۱ قيل مطلب هل الاساءة دون الكراهة او الفحش منها باب الامامة)

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

ان الشيطان ذئب الانسان
كذئب الغنم ياخذ الشاذة
والقاصية والناحية
واياكم والشعاب
وعليكم بالجماعة والعامّة.

[الحديث]

فصل

في ما يتعلق

بالفرقة المودودية

فصل فی ما يتعلق بالفرقة المودودية

د مودودي د کتابونو مطالعه زړه د تیارونه دکوی

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه (۱) جماعت اسلامي کوم چه د مودودي صاحب جماعت دې دده کتابونو کتل پکار دي که نه؟ او په هغې باندې عمل کول پکار دي که نه؟ ډير خلق دا وائي چه دا جماعت د ديو بنديانو خلاف دې نو هغه کومې خبرې دي چه هغې کښې ئې مخالفت دې؟ (۲) د مودودي صاحب مسلک څه دې هغه عالم دې يا مقلد او که غير مقلد دې؟ دهغه کتابونو مطالعه څنگه ده جائز ده که ناجائز؟ د مودودي مسلک او عقيدې والاؤ پسې مونځ کيږي يا نه؟

المستفتي: حافظ سيد احمد شاه پارهوتي مردان... ۱۲ جون ۱۹۷۰ هـ

الجواب: مودودي صاحب د يوبنديانو خو څه کوي د ټولو اهل سنت والجماعت د مسلک نه ئې مخالفت کړې مثلاً تارک الحج ته لکه د خوارجو پشان کافر وئيل، د ايمان او کفر په مينځ کښې لکه د معتزلو د واسطې قائله کيدل، ضروريات دين نه منکرينو باندې د کفر فتوي لگولو نه ډډه کول، د خوارجو پشان، د صحابه کرامو پشان کښې باريک گستاخياني کول، د انبياء عليهم السلام متعلق زبان درازي کول، په گنده معاشره کښې شرعي سزا گانو (حدود) ته ظلم وئيل، تقليد شخصي گناه گنول، چه د خير القرون د ائمه د پاره وې. گيني د ځان د پاره مقتداء کيدل حال او زبان قال سره صحيح گنړي، تمام يا اکثر علمائې دين باندې اعتراضونه کول، وغيره وغيره (۲) مودودي صاحب پخپله د شر القرون غير مقلد دې دده د کتابونو مطالعه زړه د تيارونه دکوي مودودي صاحب کافر نه دې ليکن د کفر خطري پرې شته، او خواهش پرست او بدعتي خو خامخا دې نو په دې وجه دده او دده هم خيال خلقو پسې اقتداء نه کول ضروري ده، دده په ځانې يو صحيح العقيدة کس پسې اقتداء کول پکار دي. (۱) فقط

(۱) نوټ: د امت لوئې لوئې عالمانو د مودودي صاحب په لغزشاتو باندې نيول کړې او د مستقل رسالو او کتابونو په ذريعې سره ئې ددې فتنې مخ نيوي کړې، يو څو کتابونه دا هم دي (۱) مودودي عقائد او دستور، د مولانا حسين احمد مدني صاحب (۲) فتنه مودوديت، د مولانا الحاج محمد زکريا مهاجر مدني کاندهلوي (۳) حق پرست علماء کی مودودی سے ناراضگی کے اسباب، د علامه شيخ التفسير احمد علي لاهوري (۴) حضرت امير معاويه او تاريخي حقائق بجواب خلافت و ملوکيت د مولانا تقی عثمانی صاحب (۵) مودوديت، رافضيت وغيرهم

خلافت و ملوکيت او د اسلام نه د اوریدلو جذبه

سوال: السلام عليكم: مودودي صاحب په خپل کتاب خلافت و ملوکيت کښې ليکلي دي چه حضرت عثمان رضي الله عنه د افريقي د غنيمت نه پنځه لاکهه روپي مروان له ورکړې (ص ۱۰۶) د حضرت عائشه رضي الله عنها وتل د يو خليفه په مقابلې کښې دا اجتهادي غلطې نه وه. بلکه دائي په قصد باندې کړې وه. دې ته اجتهادي غلطې نشي وئيلي کيدې (ص ۳۴۳) بسستا ايديشن صفحه ۴ د ملوکيت په زمانه کښې (امير معاويه رضي الله عنه وروستو) ټولو مسلمانانو بادشاهانو د حلال او حرامو هيڅ امتياز نه کولو (ص ۱۷۳) دې عبارتونو په مونږ کښې د اسلام نه د اوریدلو جذبه پيدا کړې، نعوذ بالله آيا داسې په رشتيا شوې دي. براه کرم! ددې شکونو او وسوسو تسلي بخش جواب را کړې چه مونږ نورو خلقو ته هم تسلي ورکړو؟

المستفتي: محمد عظيم چلاس گلگت ايجنسی... ۲۶ ربيع الاول ۱۳۹۰ هـ

الجواب: د خلافت و ملوکيت لوستلو سره په صحابه کرامو رضي الله عنهم بد گمانه کيدل لازم او نه جدا کيدونکې نتيجه ده يعنې دبې علمه او دبې خبره، خلقو د پاره په دې وجه ددې د مطالعې نه ځان ساتل ضروري دي. او په دیکښې چه مودودي صاحب کوم خرافات ليکلي ددغې تفصيلي جواب په "البلاغ" رساله کښې او گورئ. (۱) فقط

د مودودي صاحب منشور او د حدودو په باره کښې زړه وړتيا

سوال: علمائې کرام ددې مسئلې په باره کښې څه فرمائي چه ځمونږ په ملک پاکستان کښې جماعت اسلامي د اسلامي قانون د جاري کولو د عويدار دي ليکن ددې جماعت د سربراه ابوالاعلیٰ مودودي نظريات د تفهيمات ص ۲۸۱، ۲۸۰، جلد ۲ نه واضحه کيږي چه په کومه علاقه کښې فحاشي عربياني او معاشي خرابي عام وي هلته کښې حد زنا، حد سرقه، او حد قذف وغيره جاري کول ظلم دي، ددوي په منشور کښې هم چرته د قرآني سزا گانو د جاري کولو ذکر نشته البته د منشور ص ۱۵ د قانوني اصلاحات عنوان

(۱) د خلافت د ملوکيت په جواب کښې اوس ددې مضمونو نو يوه مستقل رساله شائع شویده هغه مطالع کړئې پخپله به د مودوديت فتنه رابښکاره شي. حضرت امير معاويه او تاريخي خلافت و ملوکيت تاليف د جتس شريعت کورټ مفتي محمد تقی عثمانی کراچی... (وهاب)

لاندی دفع نمبر ۶ کنبی داسی لیکلی دی چه زنا، شراب، عریانی، فحاشی وغیرہ د بندولو دپارہ به بلا تاخیر قوانین جوړولې شی، گویا چه دا جماعت قرانی حدود د تعزیراتو په صف کنبی راوولی او په هغې کنبی د ترمیم اراده لري، نو په دې جماعت کنبی شرکت او ورسره د مدد کولو څه حکم دي؟

المستفتي: سید حامد علی لیاقت پور رحیم یار خان..... ۷۸۴۱۹۷۰

الجواب: په دې کنبی شک نشته چه د حکومت د طرفنه په بې حیایی باندې پابندی نشته بلکه ددې قیادت کوي لیکن حکومت څوک په بې حیایی باندې مجبور کوي نه. هر سړي په خپل اختیار او خوښې سره بې حیایی کوي، لکه چه الله تعالی شیطان پیدا کړو او د گمراه کولو قدرت ئې ورته ورکړې دي لیکن هغه څوک مجبور کولي نشی. هر سړي په خپل اختیار او مرضی سره دهغې په دام کنبی راځی. نو لکه څنگه چه د الله تعالی گمراهانو ته په دنیا یا آخرت کنبی عذاب ورکول عدل دي ظلم نه دي سره د دینه چه د گمراهی د اسبابو پیدا کونکي والا هم الله تعالی دي نو بعینه دغه شان د حکومت دا حد جاري کول به عدل او انصاف وي. ځکه چه حکومت څوک مجبور کوی نه، چه ته بې حیایی او کره، حقیقت دادي چه مودودي صاحب د یهود علماؤ پشان حدود منسوخ کول غواړي د بعضي وختی مصلحتونو په بنیاد باندې او دې داسې کول په خپل فاسد زعم کنبی د اسلام سره شفقت او همدردی کوي، لیکن ددې مثال دهغه بودی دی چه هغې یو شاهي باز د خپل غلط شفقت په وجه باندې بیکاره کړې وو، لهذا په مودودي صاحب او دهغه په هم خیالو باندې د کفر سخته خطر ده. د هغوي سره د شرکت او تعاون نه خلق منع کول د هر مسلمان د پاره ډیره ضروري خبره ده. (۱)

د مودودي صاحب آئین اود قادیانیانو د پاره د ختم نبوت په عقیده کنبی سوري کول

سوال: محترم شیخ الحدیث حضرت مولانا عبدالحق رحمته الله علیه د مسنون سلام نه پس عرض دادي چه اوس اوس د جماعت اسلامی شائع شوي ترمیمی آئین د نظر نه تیر شو دهغې د شق نمبر ۱۱ عبارت داسې دي. کوم خلق چه د محمد رسول الله صلی الله علیه و آله نه پس یو بل نبی مني او دهغه په نبوت باندې ایمان نه راوړونکو ته کافران وائي هغوي دي غیر مسلم اقلیت او گرځولي شي

(۱) قال الله تعالى ولا تعاونوا على الاثم والعدوان (پ: ۲ سورة المائدة رکوع: ۱ آیت: ۲)

ځکه چه دهغوي مسلمانان تسلیمولو معني دا ده چه پاکستان غیر مسلم په اکثریت کنبی دي. ددې نه ظاهره ده چه د کلام رخ مرزائی فرقي طرفته دي او ددې عبارت ښکاره مطلب دادي چه مرزائی ددې وجې نه کافر دي. چه هغه په غلام احمد قادیانی باندې ایمان نه راوړونکو ته کافران وائي او که قادیانی ته نبي نه وئیلو والا خلقتو ته کافر وئیل پریږدي نو بیا دویته نه کافران او مرتد وئیلې شي او نه ددوي د اقلیت گرځولو ضرورت شته. داد یوې فتني اونوي عقیدې ایجاد په نظر راځي چه په اول ځل د عامو مسلمانانو په ذهنونو کنبی د اخباراتو په ذریعه اچولې شوي چه د عامو مسلمانانو نه د ختم نبوت د عقیدې هغه همت ختم شي نو ددې وجې نه یو څو خبرې د غور او فکر طلب دي. (۱) آیا د اسلام په دائره کنبی د اوسیدو دپاره دهر مسلمان دپاره دا ضروري نه دي چه دهغه ایمان او عقیده وي چه د حضور صلی الله علیه و آله نه پس د نبوت دعوی کولو والا او هغه نبي منلو والا بغیر د څه شرط نه کافران دي؟ (۲) که یو سړي داسې عقیده ساتي چه د نبي صلی الله علیه و آله نه پس بل څوک نبي منلو والا کافران نه دي. نو ترڅو پورې چه هغه په خپل نبي باندې ایمان نه راوړلو والا کافران او نه گنري نو داسې سړي پخپله د حضور صلی الله علیه و آله په نبوت باندې ایمان لري یا نه؟

المستفتي: عبدالحی لیفټ بینک بیراج کالوني حیدرآباد سندھ ۱۲۲ ذیقعدہ ۱۳۸۹

الجواب: مودودي صاحب د لاهوریانو متعلق صراحتاً لیکلې وو چه دا فرقه کافره نه ده او اوس د قادیانیانو متعلق اشاره واضحه کوي چه دا فرقه هم کافره نه ده. نو په مودودي صاحب باندې تعجب دي چه د ضروریاتو او قطعیاتو نه انکار کونکي هم دده په نزد کافران نه دي. حقیقت دادي چه مودودي صاحب د کفر مفهوم او مطلب نه پیژني گني نو دا غلط او غیر احتیاطي اقدامات به ئې نه کول، بغیر شک شبهي نه د خاتم النبیین نه پس د نبي منلو والا غیر مشروط طور کافر دي. (۲) داسې کس زر تر زره کافر کیدو والا دي. د کفر سخته خطر ده ورته. (۳) د ضروریاتو د دین نه انکار کولو والا ته به کافر وئیلې شي (۱) برابره خبره که ده چا ته کافر وئیلې وي او که نه. فقط شیخ الحدیث مفتی اعظم فقیه العصر (محمد فرید عفی عنه) دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک

(۱) قال العلامة ابن نجيم والكفر شرعاً تکذيب محمد صلی الله علیه و آله فی شئ مما يثبت عنه ادعاءه ضرورة.

(البحر الرائق ص ۱۱۹ جلد ۵ باب احکام المرتدين)

مودودی صاحب داجماع امت نه اعراض کونکي دي

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائي چه دهغه متعلق د ۱۱۳ علماؤ فتوي د پکهلې نومي ځائي خطيب لوستلي ده. د دينه علاوه د مولانا نصير الدين غورغشتوي صاحب فتوي د محرف قران د ارشادات نصيري. په نوم باندې او س هم په بازار کښې موجود دی نو د دومره لويو علماؤ دفتوؤ په رنډا کښې ستاسو څه رائي ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبدالرحيم طوروی صوابی مردان... رمضان المبارک ۱۳۸۹ هـ

الجواب: په مودودي صاحب باندې د کفر ډيره سخته خطره ده ځکه چه حضرت عيسى عليه السلام بغير پلار نه د پيدا کيدو دليل قطعي الثبوت او قطعي الدلالت دي. قال الله تعالى لم يمسنی بشر ولم اک بغيا، الاية (۱) او دتولو لاهوريانو دا عقیده ده چه حضرت عيسى عليه السلام د يوسف نجار ځوئي دي. (صرح به محمد علی لاهوری في تفسير بيان القرآن ص ۳۱۳ جلد ۱) او لاهوري ډله د مودودي صاحب په نزد باندې کافره نه ده نو چه ديو قطعي امر نه منکر د مودودي صاحب په نزد کافره دي نو مودودی صاحب د اجماع امت نه اعراض کولو والا دي او د ضرورياتو د دين نه اعراض کولو والا دي ځکه څنگه چه توحيد او رسالت د دين د ضرورياتو نه دی دغه رنگي د ضرورياتو نه د منکر سرې کفر او کافر کيدل هم د دين د ضرورياتو نه دي. (وما نقل عن بعض الاکابر فمحمول علی انه لم يبلغه تفصيل عقائدهم) فقط

فقيه النفس مفتی اعظم (محمد فرید عفی عنه) شيخ الحديث و شيخ طريقت دارالعلوم حقانيه

د مودودي صاحب متعلق فتوي باندې په دويم ځل سوال

سوال: محترمي و مکرمي حضرت شيخ الحديث صاحب دامت برکاتکم السلام عليكم ورحمة الله وبرکاته! څه ستاسو ډيرد پخوانه عقيدتمنديم د کلمة الحق داوچتوالي او د دين د خورولو دپاره ستاسو کوششونه د ډير تعريف قابل دي په دي پر فتن زمانه کښې ستاسو خاموشي او د احتياط نه ډکه پاليسي ستاسو په عظمت باندې دليل دي ليکن يوه خبره چه ددي ليکلو باعث جوړه شوه. هغه د دارالعلوم حقانيه د صدر مرکزي دارالافتاء يو بي احتياطه فتوي ده چه بيوگاه شپه مي د نظرنه تيره شوه. مفتي صاحب فرمائيلي دي چه په مودودي صاحب باندې د کفر سخته خطره ده او وجه ئي داخودلې ده چه هغه لاهوري فرقه

(پ: ۱۶ سورة المريم رکوع: ۴ آيت: ۱۹)

کافران نه گنري. نو په دي طريقه سره هغه د دين د ضرورياتو او اجماع امت نه اعراض کوي. او گورئ فتوي نمبر ۴۸۸۳، مفتي صاحب ته چه د مودودي صاحب د کوم عبارت نه دا معلومه شويده چه هغه لاهوريانو ته کافران نه وائي نو هلته خو هغه په صراحت سره دا هم ليکلي دي چه هغوي مسلمانان هم نه گنري بلکه هغه د کفر او اسلام په مينځ کښې زورند دي. نو معلومه نه ده چه د مفتي صاحب نظرد خط په دي حصه باندې ولې نه دي پريوتې چه لاهوري فرقه د مودودي صاحب په نزد مسلمانان هم نه دي نو کيديشي دا وجه وي چه بيا به مفتي صاحب ته د قلم چلولو موقع په لاس نه ورتلله اونه ئي عوام دهغه خلاف رااوچتولي شول. خو زيات نه زيات چه دهغه په عبارت باندې کوم علمي اعتراض کيدلو. دا او وئيل چه مودودي صاحب لاهوريان کافران نه گنري په دي سره ئي ددي تاثر کوشش کړې چه مودودي صاحب لاهوري فرقه مسلمانان گنري. حال دادي چه دا خود توجه القائل بمالا يرضي قائله. نه علاوه ددروغو او بهتان په ضمن کښې هم راځي دي سلسله کښې ما مودودي ته يو خط هم وليکلو چه دهغي جواب هغه راکړو چه څه ئي درليږم. دهغي نه هم د مفتي صاحب په بي احتياطه چلن باندې رنډا پريوځي. بهر حال بيا دپاره دداسې بي احتياطه فتوي نه ځان ساتل پکار دي. د جواب په انتظار کښې به يم؟

نياز مند: عبدالعزيز مظاهري محله پير مبارک شاه کوهات شهر

د مودودي صاحب د خط متن

محترمي و مکرمي السلام عليكم ورحمة الله وبرکاته! ستاسو خط ملاؤ شو. د لاهوريانو مرزايانو د کافر کولو په معامله کښې مونږ دهغي اصولو قائل يو کوم چه علمائي کرام په ژبه باندې خو ډير وائي ليکن عمل پرې نه کوي يعني که په سلو کښې يو گم سل دليلونه د چا د کفر وي او يو دليل داسې وي چه دهغي په وجه باندې د کفر نه بچ کيديشي نو بچ کيدل پکار دي. لاهوري فرقه چه پخپله باندې خپله عقیده بيانوي هغه دا ده! چه مرزا غلام محمد بالکل د نبوت دعوی نه وه کړې نو څه شک نشته مونږ ته خود د مرزا د نبوت دعوی ثابت شويده ليکن مونږ ته يابل چاته هم ددي وينا حق حاصل دي چه د لاهوريانو عقیده هغه نه ده کومه چه وائي بلکه هغه ده کومه چه مونږه دهغوي عقیده او گرځوو. چه کله هغوی د نبوت

مدعی نه گرځوي نو هغه ته دمجدد یا مهدي وئیلو په بناء باندې مونږ د هغوي تکفیر نه شو کولی. البته مونږ هغوی ته منافق وایو. ځکه چه دکوم کس د نبوت دعوی صریح په خط کښې لیکلې موجود ده، او د هغې منلو والا ۹۸ فیصد (په سلو کښې اته نوي) سړی هم دهغه د تقریرونو نه دا معلوموي چه هغه د نبوت مدعی وو او عام لوستونکي هم دهغه د خطونو نه دامعنی اخلي. دهغه متعلق دا وئیل چه هغه د نبوت مدعی وو او بیا هغه مجدد او مهدي گنري او د هغوي تصدیق کول اود هغوي د قول صداقت تردې حده پورې مشتبه جوړوي چه مونږ دهغه متعلق ددې رائي په قائمولو کښې حق بجانب یو چه هغوي دده د نبوت په دعوي کښې د منافقت نه کار اخلي. بیا هم چه د منافق او کافر په مینځ کښې کوم اصولی فرق دي هغه مونږ نظر انداز کولی نشو، کوم کس چه د کفر د قول نه براءت ظاهر کړي دهغوي تکفیر هم نشي کیدلې او که د قرائتو نه داسې معلومیږي چه د هغوي دا براءت په اصل کښې چل ول دي نو مومن هم ورته نشي وئیلې کیدلې او هم داد منافق مقام دي په قران کښې داسې خلقو ته منافقان وئیلې شوي دي. چه په هغوي کښې دننه ایمان نه وي لیکن په اظهار سره هغوي خپل کفر پټوي.

دستخط: غلام علی

دستخط ابو الاعلی فقط معاون خصوصي مولانا سید ابو الاعلی مودودي

د حضرت مفتی صاحب د طرف نه تفصیلی جواب

الجواب: محترم المقام السلام علیکم. حضرت شیخ الحدیث صاحب (مولانا عبدالحق صاحب رحمۃ الله رحمۃ واسعة ستا شکایت نامه د جواب در کولو دپاره را کړه. تا د مودودي صاحب په باره کښې څما فتوي بي احتیاطه گرځولې ده نو ستا او ستا پشان نورو حضراتو د پاره چه د مودودي صاحب نه متاثره وي او هغه په زبان حال سره د غلطی نه معصوم گنري. دا یو څو کرښې لیکم چه تاته په دې باندې د انصاف په نظر سره غور او کړې. په دې کښې شک نشته چه مودودي صاحب یو صاحب قلم سړي دي په ظاهره دهغه په سینه کښې د اسلام درد محسوسیږي خو صرف دومره خبره د اقتداء او حقانیت معیار گنرل سرسری کاردې. او نبی ﷺ ارشاد دي ان الله لیؤید هذا الدین بالرجل الفاجر (۱) نظر انداز کول دي یو داسې کس چه په احکاماتو او مسائلو کښې ئې د جمهور و سلفو رائي پریخودې وي او شاذاو مرجوح قولو نه ئې خپل مذهب جوړ کړي وي او په دې تحریرونو سره په سلف صالحینو باندې بد گمانې او په علمائي حق باندې بي اعتمادی پیدا

(۱) (صحیح البخاری ص ۲۰۳ جلد ۲ کتاب المغازی باب غزوة خیر)

کیري په دیني مسائلو او عقیدو کښې د مقتدا جوړولو مستحق نه دي او دهغه د دیني جهت او اسلامي درد مثال د هغې بودی پشان دي چه یو شاهي باز ئې د محبت په وجه نه بي لاسو او خپو جوړ کړي وو.

د مرزا ایتانو متعلق د علم او فتوی: تا ته به دا حقیقت معلوم وي چه د ټولو محققینو او محتاطو علماؤ دا حتمي فیصله ده چه مرزائی فرقه برابره خبره ده چه مرزا نبي مني او که مجد د ټول په ټوله کافران او د اسلام نه خارج دی ځکه چه دا خلق د قطعیاتو نه بلکه د دین د ضروریاتو نه انکار کوي او د دین د ضروریاتو نه انکار کولو والا کافر کیري اگر که دهغه سره څه تاویل وي. يدل عليه کلام الخیالي في مسئلة استحلال المعصية (۱)

د قضاواو متکلمینو عبارتونه: د مزید اطمینان دپاره د فقهاؤ او متکلمینو بعضي عبارتونه لیکم:

(۱) اعلم ان اصل الکفر هو التکذیب المعتمد لشي من کتب الله المعلومه ولا حد من رسله عليهم الصلوة والسلام او لشي مما جاء به اذا کان ذلك الامر المکذب به معلوما بالضرورة من الدین ولا خلاف ان هذا القدر کفر و من صدر عنه فهو کافر. (اکفار الملحدین للعلامة انور شاه کشمیری ص ۲۵)

ترجمه: د کفر حقیقت دادې چه په قصد سره د الله د کتابونو یا دهغه د یو رسول یا دهغه د زاوړلې شوي دین یوه حصه دروغ او گنري هرکله چه ددغه څیز په باره کښې دا معلومه وي چه دا د دین د ضروریاتو نه ده او په دې کښې اختلاف نشته چه دومره خبره کفر دي او دچا نه چه داسې اوشي هغه کافر دي.

(۲) والکفر في الشرع انکار ما علم بالضرورة مجئ الرسل به. (تفسیر بیضاوي للقاضي)

ترجمه: کفر د شریعت په اصطلاح کښې دینته وائي چه د یو داسې څیز نه انکار کول چه د هغې بیانول په یقین طریقي سره د پیغمبر ﷺ نه ثابت شوي وي.

(۳) المراد بالتکذیب عدم التصديق الذي مر. (رد المحتار ص ۲۹۲ جلد ۳)

ترجمه: د تکذیب مطلب د یو څیز تصدیق نه کول دی.

(۱) قال العلامة خیالی قوله لما اجمع علیه السلف لا يقال لا اجماع مع مخالفة الحسن لانا نقول النفاق کفر مضمون. قال العلامة عبد الحکیم السیالکرتی فی حاشیه فان النفاق کفر مضمون داخل فی مطلق الکفر فيكون نفی المنزلة بین الکفر مطلق والايمان مجمعا علیه. (الخیالی علی شرح العقائد النسفیة مطبع مجتبائی دهلی ص ۱۲۳)

(۴) الکفر لغة الستر وشرعاً تكذيب محمد ﷺ في شيء ما يثبت عنه ادعاء ضرورة (بحر الرائق ص ۱۱۹ جلد ۵) ترجمه: د کفر لغوي معنی پتبول ده او شرعي معنی ئي داده چه: د حضور ﷺ په يو څيز کښې تکذيب کول چه د هغې بيان لازمي طور سره د پیغمبر ﷺ نه ثابت شوي وي.

(۵) قال العلامة ا لوسی واما ساداتنا الحنفية رضی الله عنهم فلم يشترطوا فی الاكفار سوى القطع بثبوت ذلك الامر الذي تعلق به الانكار لابلوغ العلم حد الضرورة.

(تفسير روح المعاني ص ۱۲۷ جلد ۱)

(۶) وفي المسامرة واما ما ثبت قطعاً ولم يبلغ حد الضرورة فظاهر كلام الحنفية الاكفار بجحد لانهم لم يشترطوا في الاكفار سوى القطع لابلوغ العلم به حد الضرورة انتهى مختصراً. (مسامرة ص ۳۶۰)

ددې عبارتونو نه معلومه شوه چه د قطعياتونه او خاص طور سره د دين د ضرورياتو نه انكار کولو والا کافر او د اسلام نه خارج دي.

د لاهوريانو مرزاينو د دين د ضرورياتو نه انكار: لاهوري فرقه اگر چه مرزا قادياني پیغمبر نه مني لیکن څنگه چه ختم نبوت د دين د ضرورياتو نه دي او د امت مسلمه اجماعی عقیده ده دغه شان د حضرت عیسیٰ ﷺ بغیر پلار نه پیدا کیدل او د پیغمبرانو ﷺ نه د خلاف عادت کارونو صادر کیدل قطعیات او ضروریات دي. او د امت مسلمه اجماعی عقیده ده او سلفاً او خلفاً په نقل سره را روانه ده. او دا خلق د حضرت عیسیٰ ﷺ بغیر پلار نه د پیدا کیدلو منکرین دي او وائي چه حضرت عیسیٰ ﷺ د يوسف نجار ځوی وؤ چه د حضرت مریم ﷺ خاوند وود هغوي په فاسد زعم کښې، محمد علي لاهوري چه ددي فرقي مقتدا دي هغه په خپل تفسير بيان القرآن صفحه ۳۱۴، ۳۱۳، ۳۱۵ جلد اول کښې ددي تصريح کړي او ددي ټولي فرقي هم دا عقیده ده او الله تعالی فرمائي: اني يكون لي غلام ولم يمسنني بشر ولم اك بغيا الاية (۱) او دي كلام الهي کښې چه متواتر دي او قطعي الثبوت دي په قطعي طور سره بغیر د جماع په پیدا کیدلو باندې دلالت کوي نو د داسې حکم نه انکار کونکي به څنگه کافر نه وي. دارنگې کوم ځایي کښې چه د خلاف عادت کارونو ذکر راغلي دي، دي مرزائي هلته تحریفونه او تاويلونه کړي او هغه ئي به عادياتو کښې د داخلولو ملحدانه کوششونه کړي دي او د قران او عربي لغاتو سره

(۱) (پ: ۱۶ سورة المريم رکوع: ۴ آیت: ۱۹)

ئي لوبې کړي دي. مثلاً د اضرب بعصاك الحجر (۱) مطلب دا آخلي چه الله ئي لوبې حضرت موسیٰ ﷺ ته حکم کوي چه ته خپل جماعت ددي ځائي نه يو تعالیٰ غر ته منتقل کړه نو هلته موسیٰ ﷺ دولس چينې او موندلې او ټولې قبيلې هلته خيمه زن شوې. (تفسير بيان القرآن ص ۲۰ جلد ۱)

دارنگې د حضرت عیسیٰ ﷺ په ماشو موالی کښې د خبرو کولو د تجربې او عادت په بناء باندې تردید کړي دي. (ايضاً ص ۱۲۱۳ جلد ۲) او صفحه ۳۱۳

جلد اول: ما دهم علي مو ته الا دابة الارض کښې دابة الارض نه د سليمان ﷺ ځوي مراد اخستلې دي. او د جناتونه ئي بعضې اجنبي قبيلې اخستلې دي. ص ۱۵۳۲ جلد ۳ او د منطق الطير نه ئي مراد د مرغو په ذريعې سره خبر رسول دي ص ۱۴۰۹ جلد ۳. او داسې نور بي شميره تحریفونه ئي کړي دي نو د ضرورياتو او قطعياتو نه د انکار کولو باوجود ددي خلقو په کافر کیدلو کښې توقف کول به څنگه صحيح وي. او د ټولو نه لويه خبره دا چه د حضور ﷺ نه پس د هر مدعي نبوت تکفير کول هم ددي امت اجماعی عقیده ده.

د مودودي صاحب په نزد د کفر او اسلام مدار: مودودي صاحب مرزائي فرقه مجدد مني د ئي هم اعتراف کړي دي چه د متواتراتو او اجماعياتو نه انکار کول والا کافر او د اسلام نه خارج دي مودودي صاحب په ترجمان القرآن جلد ۵۲ عدد: ۶ منصب رسالت ص ۱۲۲، ۱۲۳ کښې: د ايمان او کفر مدار، عنوان لاندې ليکلی دی: دا حاديثو د موجوده مجموعونه چه د کومو سنتو شواهد ملاویري دهغي دوه لويې قسمونه دي. يو قسم سنتو نه هغه دي چه د هغي په سنت کیدلو امت دا ولي ورځي نه متفق دي په نورو الفاظو سره هغه متواتر سنتونه دي او دامت په دي باندې اجماع ده. په دي کښې څوک د يو د منلو نه هم انکار کوي نو هغه به دغه شان د اسلام د دائرې نه خارج کيږي څنگه چه د قرآن د يو آيت نه انکار کوي، هغه به کافر وي او د اسلام نه به خارج وي. ددي عبارت نه معلومیږي چه د مودودي صاحب په نزد باندې د کفر او اسلام دار و مدار د اجماعياتو او متواتراتو نه په انکار او عدم انکار باندې دي. نو چه کوم سړي د اجماعياتو او متواتراتو نه انکار کوي هغه کافر او د اسلام نه خارج دي. ځکه چه د مودودي صاحب په نزد باندې دا د اسلام او کفر مدار دي نه دا

(۱) (پ: ۱ سورة البقره رکوع: ۷ آیت: ۲۰)

چہ د اسلام او خروج د اسلام نہ. لہذا کفر او د اسلام نہ وتل د مودودی صاحب
پہ نزدیکاندي متلازم دي. دارنگي مودودي صاحب تصريح کړي ده چہ د
اجماعياتو او متواتراتو نه انکار کولو واله او د قران نه انکار کولو والا حکم
یوشان دي نو ځنگه چہ د قران نه منکر کافر دي او د اسلام نه خارج دي. نو دغه
شان د متواتراتو او اجماعياتو نه انکار کولو والا به هم د اسلام نه خارج وي.

د مودودي صاحب عجيبه مذهب: لیکن په مودودي صاحب تعجب دي چہ هغه دا
فرقه د کفر او اسلام په مینځ کښي زورنده گنري او د کفر او اسلام په مینځ
کښي د واسطې قائل دي چہ دا د معتزلو د مذهب دي او کله ددي نرمي په
مقابلہ کښي دومره سخت شي چہ مرتکب د لوثي گناه والا او حج
پریخودونکي ته هم کافر وائي. چہ د خوارجو مذهب دي. حیرانتیا ده چہ د
مودودي صاحب دا اخوا دیخوا او پیدل، د مذهبونو نه د بي خبر تیا په وجي
سره دي یا د يو سياسي مصلحت په وجي سره او یا مودودي صاحب هم د دغي
متبد عینو د هم خیال سړي دي. نو ددي وجي نه د اهل سنت والجماعت د
مذهب څه پرواه نه کوي او یا ترینه د بي علمي په وجي سره غلطې کيږي.

د مودودي صاحب عذر گناه: مودودی صاحب وائي چہ د لاهوري مرزايانو د
تکفير په مقابلہ کښي مونږه دهغي اصولو قائل يو چہ هغه علماء په ژبو سره
وائي خو کوي ئي نه. يعني که په سلو کښي يو کم سل دليلونو د چا د تکفير
وي او يو دليل داسي وي چہ دهغي په بنا باندې د تکفير نه ځان ساتل
پکار وي نو دهغي نه اجتناب کول پکار دي نو ددي اعتذار متعلق عرض
دادي چہ د مودودي صاحب په نزدیکاندي د علماء د پاره د فقهاؤ تقليد يعني په
هغوي باندې اعتماد بدترینه گناه ده نو پخپله ولي تحقيق پریږدي او د تقليد په
گناه کښي مبتلا کيږي.

لطيفه: د اهل زيغ خلقو اولني د دروغو دام داوي چہ خلق په اعتماد يافته
علمائي اربعه و باندې بي اعتماد کوي او د دوي کوشش وي چہ خلق د دوي
د تقليد نه متنفر کړي ځکه چہ تر څو پوري ددي امامانو سره د اعتماد او
تقليد تعلق وي نو اهل زيغ د دوي د گمراه کولو نه مايوس وي او ددي اهل
زيغو دا انتهائي او آخري کوشش وي چہ ټول خلق په دوي اعتماد او کړي او
د دوي مقلدين جوړ شي نو بيا تقليد او اعتماد نه شرک وي او نه بدعت او نه
گناه. فاعتبروا يا اهل الابصار.

د کفر او ایمان په احتمالاتو کښي د فقهاؤ د کلام مطلب

همدارنگي عرض دي چہ مودودي صاحب د احتمالاتو په باره کښي څه ليکلي
دي نو هغه په دي مسئله نه دي پوهه شوي فقهائي کرامو دا مسئله ليکلي ده.
اذا كان في المسئلة وجوه توجب الكفر واحداً يمنع فعلى المفتي الميل لما يمنع. قال
العلامة ابن عابدين الشامي قوله اي احتمالات لما مر في عبارة البحر عن التارخانيه انه
لا يكفر بالمحتمل (۱) (رد المحتار ص ۳۹۹ جلد ۳) قال ايضا زاد في البزاية الا اذا
صرح بارادة موجب الكفر (۲) (ص ۳۹۳ جلد ۳) وهكذا في الهنديه ص ۳۰۹ جلد ۲ (۳)
ددې مطلب دادي چہ په محتمل کلام کښي يو کم سل (۹۹) احتمالات د کفر
وي او يو احتمال پکښي د اسلام وي نو ددي احتمال دوجي نه په سړي د کفر
فتوي نشي ورکولي، ځکه چہ ددي سړي احتمال (ممکن ده) هم دا مراد وي.
ليکن چہ داسي په موجب کفر کيدلو مراد باندې تصريح او کړي نوبيا بي
شکه په هغه وخت کښي د کفر فتوي ورکولي کيد شي. او په دي کښي شک
نشته چہ لاهوري مرزائي خلق د کفر ياتو د مراد کيدلو باندې اصرار او
هميشوالي کوي او ددي اشاعت هم کوي نو د مودودي صاحب اعتذار يو
سور اعتدال دي چہ د ثقه عالم په نزد باندې د اوريدلو قابل نه دي.

د مودودي صاحب د حيلي حقيقت: مودودي صاحب لاهوري مرزائيانو ته منافق
وائي نو مونږ د مودودي صاحب نه تپوس کوو چہ ستا د منافق نه منافق عملي
مراد دي که منافق اعتقادي. که ستا مراد منافق عملي وي نو ستا دا فتوي چہ
لاهوري ډله د اسلام نه خارج ده غلطه شوه ځکه چہ د منافقانو پشان اعمال او
اخلاق موندلي کيږي، او که ستا مراد منافق اعتقادي وي نو دا د دوه وجوهاتو
په بناء باندې غلطه ده اول دا چہ منافق اعتقادي خو بلاشک شېهي کافر او
سخت کافر دي نو بيا ته په لاهوريانو باندې د کفر د فتوي لگولو نه ولي تيښته
کوي. دويم دا چہ منافق اعتقادي هغه سړي ته ويلي شي چہ دننه کښي کافر
وي ليکن په ظاهر کښي د اسلام د معتقداتو او نظرياتو اقرار کوي او
تسليموي ئي او د لاهوريانو دا رويه نه ده بلکه هغوي خپل کفري عقائد لکه
حضرت عيسى عليه السلام د يوسف نجار د ځوي کيدلو ښکاره په ښکاره اشاعت کوي.
او دا خلق خپل کفر يات پټ نه ساتي او که ستا د کفر د فتوي نه ځان ساتل په

(۱) (الدر المختار مع رد المحتار ص ۳۱۶ جلد ۳ قبيل مطلب توبة الياس باب المرتد)

(۲) (رد المحتار ص ۳۱۲ جلد ۳ قبيل مطلب في ان الكفار خمسة اصناف وما يشترط في اسلامهم باب المرتد)

(۳) (في الهنديه اذا كان في المسئلة وجوه توجب الكفر ووجه واحد يمنع فعلى المفتي ان يميل الى ذلك الوجه كذا في الخلاصة في البزاية الا اذا صرح بارادة توجب الكفر فلا ينفعه التأويل حينئذ)

(فتاوى عالمگيريہ ص ۲۸۳ جلد ۲ قبيل الباب العاشر في البغاة)

دی وجه باندی وی چه دا خلق د اسلام دعوی کوی نو آیا ستاد مرزانی منلو او حضرت علی رضی الله عنه ته نبی یا اله منلو والاویه کفر کنی به هم خه توقف وی؟ خلاصه داچه ستاد اخیله داهل تحقیق په نزد باندی د التفات قابل نه ده.

د مودودی صاحب بی احتیاطی او خصومت احتیاط: دینه معلومه شوه چه مودودی صاحب په فتوی ورکولو کنی ډیره بی احتیاطی کړی په دی سره په ټولو علماؤ باندی د بی اعتمادی اوبی احتیاطی وهم پیدا کړی کوم د اوسپنی دیوال سره چه هغوی دغه یاجوج ماجوج بند کړی وو. دهغی د نړولو او په هغی کنی د سوری کولو دپاره هغه کوشش کوی په خلاف ددی چه زمونږ په فتوی کنی ډیر احتیاط موجود دی، ځکه چه ما دا لیکلی دی چه د ضروریاتو نه انکار کول کفر دی او څنگه چه توحید، رسالت او حشر وغیره د دین د ضروریاتو نه دي نو دغه شان د دین د ضروریاتو نه انکار کولو والا کافر کیږي او دده کافر ګڼل هم د دین د ضروریاتو نه دي. او په دی باندی د ټول مسلمان امت اجماع او تعامل پاتی شوی لیکن مودودی صاحب ددی اجماعی او متواتر او واضح حقیقت نه ښکاره په ښکاره مخالفت کړی دی او ددی قبیح مخالفت دوه وجې کیدشي. یو داچه مودودی صاحب ته دا معلومه نه وي چه لاهوری ډله د دین د ضروریاتو نه انکار کوي. دویم داچه مودودی صاحب په نزد باندی به د دین د ضروریاتو نه انکار کولو والا نه کافر کیږي نو دا ولنی وجی د احتمال دوجی نه مونږ په ده باندی د کفر فتوی ور نکره او ددویمې وجی د مراد کیدلو خطر د مودودی صاحب د عادت نه خه لرې خبره نه ده نو مونږ ډیر احتیاط په وجه باندی د خوف کفر فتوی اولگوله اود کفر د فتوی نه موځان او ساتلو اود خپلو مشرانو مثلاً مفتی عزیز الرحمان صاحب نه مو مخالفت او نکړو چه دهغوی په نزد باندی لاهوری ډلې والا کافران او د اسلام نه خارج دي لیکن هغوی ته کافرنه ویونکې ته د شبهې د وجی نه کافر نه وایو.

د مودودی صاحب نه د متاثره خلقو ممانعت: ستاسو خلقو خو عجیبه رویه ده چه د مودودی صاحب په تفردات او لغزشونو باندی هیڅ نیول او انکار نه کوی بلکه په تعصب کنی راشی او د مودودی صاحب متعلق سستی کوی. او که څوک اهل حق د مودودی صاحب په خه خبره نیول او کړي نو د خاموشی په ځای تاسو مقابل جانب اختیار وئ اود وهم لهم جند محضرون،، مصداق جوړیږي. او په ژبې سره دا وایی چه مونږ د مودودی صاحب سره صرف په

سیاسي مسئلو کنی شریک یو ستاسو دپاره ضروري ده چه د مودودی صاحب هر ه خبره ښائسته مه ګڼئ او مودودی صاحب ته پکار دي چه ددی غلطی فتوی نه رجوع او کړي ګڼي نو د کفر خطر په پری موجوده ده.

د مودودی او د هغه پیروکار کافران نه دي خو په الحاد کنی مبتلا دي

سوال: علمائی دین دی مسئلې باره کنی خه فرمائی چه (۱) بعضی خلق مودودی ته کافر، مرتد، او زندیق وائی نو براه کرم یو سړی باندی د کفر فتوی لگول تر کومه حده صحیح دي. مفسرینو او محدثینو خود کفر په کیدلو کنی ډیر احتیاط کړی دی؟ (۲) بعضی خلق وائی چه د جماعت اسلامي والو پسی مونځ کول ناجائز دي. ددوی سره په غم ښادی کنی شریکیدل او قرباني ورسره کول حرام او مکروه دي. دا څومره پوري صحیح ده وضاحت او کړی؟

المستفتي: محبوب علي صوابي... ۱۲ ربيع الثاني ۱۳۹۰ هـ

الجواب: (۱) د کفر دارو مدار د دین د ضروریاتو نه په انکار باندی دی او چونکه مودودی صاحب د دین د ضروریاتو نه منکر نه دی نو هغه کافر نه دی البته د بعضی بی احتیاطی او گستاخیانو په وجه باندی پری د کفر خطر موجوده ده. (۲) مودودی صاحب او دهغه هم خیال خلقو پسی اقتداء نه دی کول پکار، چرته د صحیح العقیده امام پسی اقتدا کول پکار دي ځکه چه دا خلق اگر چه په کفر کنی داخل شوي نه دي خو په الحاد کنی خامخا مبتلا دي.

د مودودی صاحب لغزشونه او د هغه اقتداء

سوال: علمائی دین دی مسئلې باره کنی خه فرمائی چه مودودی په خلافت و ملوکیت کنی خه لیکلي دي آیا داصحیح دي که صرف الزامات دي؟ او دارنگې د صحابه کرامو، انبیاء و تابعینو، نیکانو خلقو تر دی چه د اکابرین دیوبند پوري ئې د خلقو متعلق خه لیکلي دي نو آیا دا هم صحیح دي یا الزامات؟ او که دا خبرې په رشتیا سره مودودی صاحب لیکلي وي نو بیا ددوی سره تعلقات ساتل، نکاح وغیره او هغوي پسی د مونځ کولو خه حکم دی؟

المستفتي: عتيق الرحمان پيښور... ۱۱۴۱۹۷۰

الجواب: د مودودی صاحب د خپل گمان مطابق تحقیقات ټول په ټوله لغزشونه دی چه اکابرو علماؤ د تقرير او تحرير په ذریعې سره واضح کړي دي. د مودودی صاحب دا عادت دي چه عام شاهراه (لویه لاره) پریري او ځانله لار خپل مذهب جوړوي مودودی صاحب د خپل ځان دپاره په زبان حال سره عصمت ثابتوي لیکن پخپله په معصومینو باندې اعتراض کول جائز گنږي د مودودی صاحب د مصنفاتو اثر په سلفو بې اعتمادی او صرف په ده اعتماد دي. د خلافت و ملوکیت اثر په بعضي صحابه کرامو باندې بد گمانه کیدل دي. چه هغې سره پخپله هم تباہ شو او نور خلق پرې هم تباہ کوي. خلاصه دا چه په مودودی صاحب باندې د کفر خطر ده او بغیر شک نه ضال او مضل دي ده پسي او دده هم خیالو خلقو پسي اقتد کول نه دي پکار. فقط

د مودودی لغزشونه دروغ نه دي په کتابونو کښي شته

سوال: د جماعت اسلامي په باني مودودی صاحب باندې چه کوم الزامات لگولې شي آیا دا باحواله او صحیح دي؟ ددې جماعت رکنیت څنگه دي؟
المستفتي: مولانا نور الرحمان لاندې کراچي نمبر ۲۲

الجواب: د مودودی صاحب د کتابونو نه معلومیږي چه دا الزامات صحیح دي په دې کښې بالکل دروغ نشته او بغیر حوالې نه الزامات د منلو قابل نه دي. او د مودودی صاحب عقیده چونکه د اهل سنت والجماعت د عقیده نه بدله ده. لهذا د مودودی صاحب اتباع کول او مدهانت و غیره خراب کارونه د رکن کیدلو سره لازم او ملزوم دی نو ددې نه بچ کیدل ضروري دي.

نوبت: ته چه د کوم الزام و غیره متعلق وضاحت غواړي نو د تعیین نه پس به تعمیل د حکم او کړیښي (۱)

مودودیت او د هغوي د کتابونو مطالعه

سوال: آیا مودودی کافر دي او د مودودی بعضي متبعین چه دهغه اشاعت کوي او کوشش کوي لیکن عقیده ئې د مودودیت نه وي نو د داسې سپړو څه حکم دي؟ او څمونږ دپاره د مودودی د کتابونو مطالعه څنگه ده؟

المستفتي: محمد اسلم چمن بلوچستان

(۱) نوبت. اوس چه مودودی جماعت کوم کتابونه شائع کوي نو بیا خود بعضي کتابونو نه هغوی دا اعتراض قابلې خبرې اوباسې اویا په جدید ایډیشنو کښي په صفحاتو کښي رد و بدل کوي لهذا کومو عالمانو چه د مودودی په لغزشاتو باندې دهغه نیول کړی دی او صفحات و غیره ئې ذکر کړی دی نو د جدید ایډیشنو په وجه عام لوستونکو ته دهغې ملا ویدل مشکل دی لهذا بیا خو پخوانی ایډیشنې او گورئ اویا یو صحیح اپریشن کونکی عالم ته رجوع او کړئ چه په حوالې موندلو کښي درته اسانی وی. (از مرتب)

الجواب: مودودی اهل هوی دي خو کافر نه دي ځکه چه د دین د ضروریاتو نه منکر نه دي لیکن د جماعت زیاتوالي او نوې تعلیم یافته طبقې باندې د قبضي کولو دپاره په دین کښي د تجدید او تحریف ښکار شوی دی او دهغه متبعین چه دغه عقیدې ئې نه وي نو اهل هوی نه دي خو منداهن خامخا دي ځکه چه دا خلق د مودودی صاحب په لغزشونو او تفرداتو باندې نه پخپله نیول کولې شی اونه د نورو خلقو نیول برداشت کوي بلکه التیه مخالف جوړیږي او د دین نه بې خبره او کمزوری مسلمانانو دپاره د مودودی د کتابونو مطالعه ضرر ناکه ده. فقط

د مودودی خلاف فتوي اصولی دی جذباتی نه دی

سوال: بعضي خلق دا افواه خوروی چه د مولانا احمد علی لاهوری د مودودی صاحب خلاف فتوی په تحقیق باندې مبنی نه وه او مولانا شیخ الحدیث عبدالحق صاحب دخپلې فتوي نه روسته شوي وو، نو علماء دیوبند چه د مودودی خلاف کومې فتوي ورکړې وې آیا هغه فتوي وختی وې یاد شریعت په رنډا کښي اصولی وې؟

المستفتي: مولانا عزیز الرحمن فاضل دیوبند دهکی چارسده ۲۸ شعبان ۱۴۰۲ هـ

الجواب: دا افواه غلطه ده دهغه اکابرو فتوي اصولی وې وختی او جذباتی نه وې مونږ د مودودی صاحب او دهغه د تفرداتو نه بیزاره یو. (۱)

د مودودی صاحب تقلید اود اجتهاد وضاحت

سوال: محترم فخر الامثال والاقربان قلوبه السالکین والعارفین شیخ الحدیث صاحب مدظلّه در عهد حاضره بعض مودودی را مجتهد گویند! سوال آنکه مودودی واقعه مجتهد است و در عهد حاضره قابل صحیح اجتهاد سلف موزون فرماید یا نه؟ مودودی مقلد است یا غیر مقلد؟

المستفتي: رحمن الدین تالاش ضلع دیر

الجواب: مولانا مودودی نه د ائمه اربعه و مقلد دي اونه د اهل حدیثو مسلك سره موافق دي بلکه هغه د یوشپږم مذهب مالک دي، او مودودی صاحب د ممیزینو مرتبې ته نه دي رسیدلي نو مجتهد به څنگه شی. فقط

(۱) د مودودی صاحب تفردات دهغه په کتابونو کښي موجود دي او کومو اکابرو چه دهغه لغزشونو باندې هغه نیولې دي تر آخره پورې په هغې باندې قائم پاتې وو او مودودی صاحب هم تر آخره پورې په هغې باندې قائم وو. اود مودودی جماعت هم تراوسه پورې په هغې باندې قائم دي لهذا ددوی په ضال او مضل کیدو کښي هیڅ شک نشته. (از مرتب)

کتاب العلم

قال الله تعالى:

يَرْفَعُ اللَّهُ
الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ لَا
وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ط

کتاب العلم

بنحو ته لیکل بنودل اود حدیث نهی بالکتابت تشریح

سوال: زمونږ په کلی کښې د جینکو پرائمری سکول قائم شوې دې، چه دهغې په مخالفت کښې یو مولوی صاحب د یو مری د دفن کولونه پس د معمول مطابق قبرستان کښې تقریر کولو کښې یو حدیث (د کتاب اود راوی دحوالی نه بغیر) واورولو، چه دهغې مطلب دادې چه نبی کریم ﷺ حضرت علی رضی الله عنه ته نصیحت او فرمائیلو چه بنحو ته فلانی فلانی هنر او ښایی خولکیل ورته مه ښایی، ولا تعلموهن الکتابه آیا دا حدیث موجود دې؟ ددې علاوه بنحو ته لیکل بنودل څنگه دی؟

المستفتی: فضل اکبر جلسی صوابی مردان ۱۳۱۲/۶/۱۹۶۹

الجواب: حدیث «لا تعلموهن الکتابه»، ابن مردویه اوبیهقي د عائشه صدیقه رضی الله عنها نه مرفوعاً روایت کړې دې. او په کوم حدیث کښې چه اجازت ذکر دې یعنی «علمی حفصة رقية النملة كما علمتها الكتابة اخرجہ ابوداؤد والحاکم»، دا په ابوداؤد وغیره کښې منقول دی چونکه دا حدیثونه په ظاهره متعارض دی په دې وجه بعضې علماء کراهیت ته ترجیح ورکوي، لانه محرم، او حدیث د اجازت نساء د سلفو یا امهات المؤمنین سره مخصوص کیدو باندې معمول کوي، لکه څنگه چه ملا علی قاری رحمه الله په مرقات کښې دا توجیهات نقل کړي دي (۱) لیکن مولانا عبدالحی صاحب جواز طرف ته میلان کړې دې، وجه داده چه دنهی حدیث ضعیف دې او نورو محدثینو ددې په راویانو کښې ضعیفاء او وضاعین راویان ظاهر کړي دي. (۲) لهذا د اجازت حدیث به معمول وي.

(۱) قال العلامة علی بن سلطان محمد القاری (الا تعلمین هذه رقية النملة لما علمتها الكتابة) قال الخطابی فیہ دلیل علی انه تعلم النساء الكتابة غیر مکروه قلت یحتمل ان یكون جائزاً للسلف دون الخلف لقساد النسوان فی هذا الزمان. (مرقاۃ المفاتیح شرح مشکوٰۃ ص ۳۶۳ جلد ۸ باب الطب والرقی)

(۲) لا تعلموهن الکتابه قال ابن الجوزی هذا الحدیث لا یصح عن رسول الله ﷺ وقد ذکره ابو عبد الله النیشابوری فی صحیحہ و العجب کیف خفی علیہ امره. قال ابو حاکم ابن حبان کان محمد ابراهیم الشافعی (راوی الحدیث) یضع الحدیث علی الشامیین لا یحل الروایة عند الا عند الاعتبار احادیث لا اصول لهما من کلام رسول الله ﷺ لا یحل الا حتاج به (الموضوعات لابن الجوزی ص ۲۶۹ جلد ۲ باب تعلیم النساء)

اود نهی حدیث به معمول نه وی، ددې نه علاوه ډیرې ښځې چه د اکابر فقهاؤ ښځې وې دهغوی نه لیکل ثابت دی د زیات تفصیل دپاره مجموعه الفتاوی صفحه (۱۰۷ تا ۱۱۴) او گوري. لهذا لیکل ورته زده کول جائز دی په دې شرط چه په مفسدو باندې مشتمل نه وی مثلاً بې پردگی، بې حیائی، گینې احتراز ترې ضروری دې.

په فقهي مسائلو کښې د شامی (ردالمحتار) مقام

سوال: د شامی رد المحتار څه مرتبه ده؟ بینوا توجروا المستفتی: جاوید احمد چوک یادگار پشاور

الجواب: شامی (ردالمحتار) په فقهي مسائلو کښې ډیر معتمد کتاب دې، ددې نه منونکي جاهل یا متجاهل دي او مطلق فقه نه منلو والا کافر دي. (۱) وهو الموفق

د فرض عین علم حاصل کولونه پس د مورپلار خدمت کوي

سوال: چاچه فرض علم نه دې حاصل کړې خو علم حاصلول ئې شروع کړی دی او مورپلار ئې ضعیفان وی او دهغوی د خدمت دپاره بل څوک نه وی اودا سرې په نفس او خواش باندې هم کنترول نه شی کولې نو دا سرې به څه کوي؟

المستفتی: عبدالرحمن جامع مسجد مکيه فقیر آباد پشاور ۱۹ ربيع الثاني ۱۴۰۲ هـ

الجواب: داسې طالب علم دې د فرض عین مقدار علم حاصل کړي (۲) او ددې نه پس دې د مورپلار خدمت اود واده انتظام او کړي. (ماخوذ از هندیه ص ۴۰۱ جلد ۵) وهو الموفق

په موجوده دور کښې د بنحو تعلیم

سوال: په موجوده زمانه کښې د بنحو د تعلیم متعلق د شریعت څه حکم دې؟ د قرآن او حدیث په رڼا کښې جواب را کړئ؟

المستفتی: مولوی سیال محمد صاحب تهانه ملاکنډ ایجنسی ۳۰/۷/۱۹۷۸ هـ

(۱) فی الهندیه رجل قال قیاس ابی حنیفة رحمه الله تعالی حق نیست یکفر کذا فی التارخانیه. (عالمگیری صفحه ۲۷۱ جلد ۲ موجبات الکفر منها ما يتعلق بالعلم والعلماء)

(۲) فی الهندیه ولو خرج الی التعلم ان کان قلد علی العلم وحفظ العیال فالجمع بینهما افضل ولو حصل مقدار مالاً بدمنه مال الی القيام بامر العیال ولا یخرج الی التعلم ان خاف علی ولده کذا فی التارخانیه نقلاً عن النبیاج. (فتاویٰ عالمگیری صفحه ۳۶۶ جلد ۵ الباب السادس والعشرون کتاب الکراهیه)

الجواب: دہنحو تعلیم پخپله جائز دی البتہ کہ د مفسدو تحقیق متعین یا مظنون وی نونا جائز به وی. کما هو الاصل فی کل مباح. (۱) وهو الموفق

د جینکو دیاره په سکول او کالج کښې تعلیم د

ممنوعاتو او مفسدو د لزوم په وجه ممنوع دی

سوال: څه فرمائی علماء دین چه په موجوده وخت کښې د جینکو تعلیم حاصلول شرعی لحاظ سره جائز دی یا ناجائز؟ یو سړې وائی چه جینکو دیاره تعلیم حاصلول حرام دی، په دې باره کښې جواب را کړئ؟

المستفتی: نور محمد مدینه کلاته هاؤس لنډی کوتل ۱۳ ذی قعدہ ۱۴۰۴ هـ

الجواب: د جینکو دیاره په سکول او کالج کښې تعلیم حاصلول بذات خود ممنوع نه دی بذات خود ممنوع بی پردگی، اختلاط او آزادی په شان اموردی، اود شرعی اصولو په بناء باندې هغه امرهم ممنوع شمارلې کیږی کوم چه د نورو ممنوعاتو ذریعه وی. (۲) وهو الموفق

بنحو د پاره د خارجی مفسدو په وجه خط او لیکل زده کول ناجائز دی

سوال: جناب مفتی صاحب آیا بنحو ته خط او کتابت زده کول اود دوی لیکل جائز دی یا ناجائز؟ جواب را کړئ.

المستفتی: گل محمد خان کوت ادومظفر گره ۱۵ اگست ۱۹۸۴ ۶

الجواب: بنحو دیاره خط او کتابت زده کول جائز دی. لان حدیث الاباحه صحیح وحدیث النهی لایقاومه، البتہ ډیر ځل یو مباح خیز دخارجی مفسدو په وجه حرامیږی. (۳) وهو الموفق

(۱) ولی الخانیه والاصل فی الاشیاء الاباحه وان علم انه مفصوب بعینه لایحل ان یا کل لاته علم بالحرمة. (فتاویٰ خانیه موضوع علی هامش الهندیه صفحه ۳۰۰ جلد ۳ کتاب الحظر والاباحه)

(۲) ولی الهندیه ان کان الاصل الاباحه ینظر الی العارض فان غلب علی الظن وجود المحرم فالکراهه للتحريم والا فالکراهه للتزیه ونظيره سور البقرة الجلاله وسباع الطیر هکذا فی خزانه الفتاوی. (عالمگیری صفحه ۳۰۸ جلد ۵ کتاب الکراهیه)

(۳) ولی الهندیه وان کان الاصل الاباحه ینظر الی العارض فان غلب علی الظن وجود المحرم فالکراهه للتحريم والا فالکراهه للتزیه. (عالمگیری صفحه ۳۰۸ جلد ۵ کتاب الکراهیه)

ددینی تعلیم د پاره دمحررم نه بغیر سفر کول جائز دی

سوال: څه فرمائی علمائی دین چه ددینی تعلیم دیاره یوه بنحو دمحررم او خاوند نه بغیر لږې ځائی کښې اقامت کولې شی چه یو محفوظ مقام وی، خوددې په وجه هغه لږې ځائی ته په سفر کښې دمحررم نه بغیر ځی راځی، آیا هغه ددې صورت په وجه ددینی تعلیم پریږدی او که ددینی تعلیم حاصل کړی؟

المستفتی: احسان الهی ریتاږد ایدیتیر دهلی گیت ملتان شهر ۱۹۷۶ ۲۲/۳

الجواب: مسئوله صورت کښې انسب او احوط دادی چه ته بنحو اوبچی ځان سره ساته اوبهشتی زیور او تعلیم الاسلام ورته بنسایه، چه بغیر دمحررم او خاوند نه د ممنوع سفر نه خلاصه شی. باقی داهم جائز دی چه دا دواړه مور اولور په یو محفوظ کور کښې وی او ته کله کله هغوی ته ورځی اودوی یواځې سفر نه کوی. (۱) فقط

په دینی او دنیوی تعلیم کښې د بی علمه موریلار د حکم نه منلو حکم

سوال: محترم مفتی صاحب! زه د دویمې درجې ددرس نظامی طالب علم یم، پلار مې وائی چه زه د سپینسر کورس (طب) پیښه اختیار کړم. او خارجی طور سره ددینی کتابونو مطالعه جاری اوساتم. او حال دادی چه دطب دې تریننگ په دوران کښې ماسره جینکې (نرسی) هم ناستې وی، آیا زه دپلار حکم اومنم یا خپل علم دین جاری اوساتم؟

المستفتی: ضیاء الاسلام متعلم دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک ۱۶ اکتوبر ۱۹۸۳ ۶

(۱) ولی المنهاج السنن والروایات الحدیثیه تدل ان جواز خروجهن مشروط بشرائط منها کونها نفلات کما فی روایه ابی داؤد ومنها عدم الاختلاط بالرجال عند الدخول والخروج لحديث لو ترکا هذا الباب للنساء. رواه ابو داؤد ولحديث کان رسول الله ﷺ اذا سلم مکث قليلا وکانوا یرون ان ذاک کما ینفذ النساء قبل الرجال..... واشارت عائشه الی المنع عند عدم مراعاتهن الشرائط. فی حدیث ابی داؤد عنها لو ادرك رسول الله ﷺ ما حدث النساء لضعفن المسجد ولذا کلمنا زادت بها ونهن فی مراعاة هذه الشرائط شدد العلماء فی امر حضور هذا المساجد حتی افتوا بعدم خروجهن باللیل ولا بالنهار سواء کن شواب او عجائز لان لكل ساقطة لاقطة.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۰۲، ۱۰۳ جلد ۳ باب فی خروج النساء الی المساجد)

الجواب: دغیر دینداره بی علمه پلار خبره منل دغور قابل وی. بهر حال په لیکلی شوی صورت کښې دپلار حکم نه منل په مستقبل قریب اوبعید کښې دواړو دپاره ډیر زیات مفید دی. (۱) فقط

د لازمی دینی علومو دپاره سوال نامه

سوال: (۱) د انفرادی ژوند متعلق د علم دین فرض حصه څه ده؟ (الف) عقائد (ب) عبادات (ج) حقوق العباد (د) شعائر آداب اسلامی (ه) تربیت اخلاق او تزکیه نفس (۲) د اجتماعی ژوند متعلق د علم دین فرض حصه څه ده؟ (الف) تنظیم معاشره (ب) تنظیم معیشت (ج) تنظیم او ریاست (۳) بین الاقوامی ژوند سره متعلق د علم دین فرض حصه څه ده؟ (الف) داعیانہ تقاضی (ولیکن منکم امة یسعدون الی الخیر) (ب) غلبه دین (لیظهره علی الدین کله) (۴) آیا دمختلف اسلامی فرقو په مینځ کښې په پورته ذکر شوو امورو کښې اتفاق دی؟ (۵) (الف) آیا د کتابونو د تدریس طریقه ضروری ده یا وعظ او تلقین هم کافی کیدی شی؟ (ب) آیا د عربی ژبې زده کول ضروری دی؟ (ج) د تربیت اخلاق او تزکیه نفس دپاره په موجوده دور کښې تاسو څه طریقه تجویز کوئ؟ دمطلوبه امورو وضاحت کولو سره زمونږ راهنمائی او کړئ؟

المستفتی: پروفیسر سید محمد سلیم مهتم شاه ولی الله کالج منصوره لاهور ۱۹۷۲ء ۱۸/۳

الجواب: (۱) (الف) د اهل سنت والجماعت د ټولو اعتقاداتو علم فرض عین دی. (ب) د طهارت، مونځ او روژې علم فرض عین دی. او د زکوٰۃ او حج علم په صاحب استطاعت باندې فرض عین دی.

(ج) په کومه معامله (مثلاً تزوج، تجارت، زراعت، ملازمت وغیره) کښې چه د داخلیدو اراده وی، نو د هغې علم فرض عین دی. (د) د ضرورت په اندازه ددې علم فرض عین دی. (ه) اخلاص، ریا، حسد، عجب وغیره د نفسانی آفاتو

﴿۱﴾ فی الهندیه رجل خرج فی طلب العلم بغير اذن والديه فلا بأس به ولم یکن هذا عقوباً.

(فتاویٰ عالمگیری ص ۳۶۶ جلد ۵ کتاب الکراهیه الباب السادس والعشرون)

پیژندل اوددې د اسبابو او معالجاتو علم فرض عین دی. اودغسې داخلاقو حکم دی، بې شکه په دې کښې تبهر مندوب دی. (۱)

(۲)، (۳) د اجتماعی ژوند متعلق د سواتو جواب دادې چه ددې علم فرض کفایه دی اوهم دا جواب د بین الاقوامی ژوند متعلق د سواتوهم دی. (۲)

(۴) او لیکن د بعضو فرقو اختلاف هم دی. (۵) علم ضروری دی که هغه د تدریس په طریقی سره وی او که د وعظ او تلقین په شکل کښې وی.

(ب) فرض کفایه دی. (۳) (ج) د قرآن او حدیث علم دې حاصل کړې شی اوپه دې باندې دې یقین حاصل کړی. اعتماد سره یا استدلال سره، اوددې یقین په ذریعه دې د الله تعالی نه خوف حاصل کړی. نو ددې نه پس به هر قسمه تخلیه او تحلیه آسانه وی، خصوصاً کله چه تعلیم ورکونکی حامل د شریعت او عامل د شریعت وی. (۴) فقط

﴿۱﴾ قال ابن عابدین واعلم ان تعلم العلم الخ ای العلم الموصل الی الاخرة او الاعم منه قال العلامة فی فصوله من فرائض الاسلام تعلم ما یحتاج الیه العبد فی اقامه دینه و اخلاص عمله لله تعالیٰ ومعاشره عبادہ وفرض علی کل مکلف ومکلفه بعد تعلمه علم الدین والهدایة تعلم علم الرضو والغسل والصلاة والصوم وعلم الذکوة لمن له نصاب والحج لمن وجب علیه والبیوع علی التجار لیحترزوا عن الشبهات والمکروهات فی سائر المعاملات وكذا اهل الحرف وکل من اشتغل بشئ یفرض علیه علمه وحکمه لیجتنب عن الحرام فیہ اه. وفی تبیین المحارم لاشک فی فرضیة علم الفرائض الخمس وعلم الاخلاص لان صحة العمل موقوفة علیه وعلم الحلال والحرام وعلم الریا لان العابد محروم من ثواب عمله بالریاء وعلم الحسد والعجب اذهما یا کلان العمل کما تأکل النار الحطب وعلم قوله وهو التبخر فی الفقه (مندوب) ای التوسع فیہ والاطلاع علی غوامضه وكذا غیره من العلوم الشرعیة والاتها.

(رد المحتار علی الدر المختار ص ۳۱، ۳۲ جلد ۱ مقدمه)

﴿۲﴾ قال ابن عابدین قوله وفرض کفایة والعلم باعمارهم واصول الصناعات والفلاحة کالحیاة والسیاسة والحجامة. (رد المحتار علی الدر المختار ص ۳۲ جلد ۱ مقدمه)

﴿۳﴾ قال ابن عابدین قال فی تبیین المحارم واما فرض الکفایة من العلم فهو کل علم لا یستغنی عنه قوام امور الدنیا کالطب والحساب والنحو واللغة والكلام والمعانی والبديع والبیان وکل هذه الة لعلم التفسیر والحديث.

(رد المحتار علی الدر المختار ص ۳۲ جلد ۱ مقدمه)

﴿۴﴾ قال ابن عابدین وعلم القلب ای علم الاخلاق وهو علم یعرف به انواع الفضائل وکیفیه اکتسابها وانواع الرذائل وکیفیه اجتنابها وهو معطوف علی الفقه لا علی التبخر لما علمت من ان علم الاخلاص والعجب والحسد والریاء فرض عین ومثلها غیرها من افات النفوس کالكبر والشح والحقه الخ.

(رد المحتار علی الدر المختار ص ۳۲ جلد ۱ مقدمه)

دینی تعلیم، تبلیغ، جہاد اود مورپلار اجازت

سوال: ما دا کال داتم جماعت امتحان ورکړې دې، زه جهادهم کوم لیکن مورپلار مې منع کوی. اوس د سکول داخلي شروع دی، مورپلار مې وائی چه سکول وایه، او افسر جوړ شه. زه وائم چه زه دینی تعلیم حاصلوم چه عالم جوړ شم، دغسې زه په تبلیغ کښې هم وخت لگول غواړم لیکن مورپلار مې اجازت نه را کوی، اوس زه حیران یم چه د مورپلار خبره او منم یا اونه منم؟ مهربانی او کړئ په رومبی فرصت کښې جواب را کړئ.

المستفتی: احمد زمان دته خیل ضلع بنوں..... ۱۹۹۰ء ۳۱/۹

الجواب: ته په سکول کښې داخله واخله اود مناسب تعلیم نه پس د جائز ملازمت کوشش او کړه، او په فارغ وخت کښې عالمانه فقه، قرآن او حدیث او وایه، او د چټکۍ په ورځو کښې جهاد او تبلیغ دپاره څه، (۱) وهو الموفق

جینکوتہ اعلیٰ تعلیم ورکول د خارجی عوارضو په وجه حرام دی

سوال: څه فرمائی علمائی دین چه جینکوتہ اعلیٰ تعلیم ورکول څنگه دی آیا په شریعت کښې جینکوتہ اعلیٰ تعلیم ورکول جائز دی یا ناجائز؟

المستفتی: حکیم عبدالرزاق نعمانی دواخانه اټک شهر ۱۹۸۹ء ۵/۶

الجواب: جینکوتہ اعلیٰ دنیوی تعلیم ورکول بذات خود نه مطلوب دی اونه ممنوع دی البته د خارجی عوارضو یعنی داخلاط او بی پردگۍ وغیره په وجه حرام دی. (۲) وهو الموفق

(۱) وفي الهندية ولو خرج الى التعلم ان كان قدر على التعليم وحفظ العيال فالجمع بينهما افضل ولو حصل مقدار مالا بد منه مال الى القيام بامر العيال ولا يخرج الى التعلم ان خاف على ولده كذا في التتار خانيه ناقلاً عن البنابيع. (هنديہ ص ۳۶۶ جلد ۵ الباب السادس والعشرون كتاب الكراهية)

(۲) وفي الهندية ان كان الاصل الاباحة ينظر الى العارض فان غلب على الظن وجود المحرم فالكراهية للتحريم والا فالكراهية للتزیه.

(عالمگیری ص ۳۰۸ جلد ۵ كتاب الكراهية)

جینکوتہ د انگریزی یا اردو تعلیم د غیر اسلامی

تہذیب راتلویہ وجه ممنوع دی

سوال: آیا جینکوتہ د انگریزی یا اردو تعلیم ورکول جائز دی یا نه؟ المستفتی: مولوی عمر حیات دارالعلوم تعلیم القرآن راجہ بازار راولپنډی ۲۵ رمضان ۱۴۰۵ھ

الجواب: د یوې ژبې تعلیم بذات خود ممنوع نه دی (۱) البته د خارجی عوارضو یعنی بی پردگۍ او غیر اسلامی تہذیب نه د مہذب کیدو په وجه ممنوع دی. (۲) وهو الموفق

علم نجوم حرام اود جواز دلائل بي اصل دی

سوال: څه فرمائی علمائی دین دې مسئلې باره کښې چه داسې سړې چه هغه کتاب کتلو سره دخلقو احوال د ماضی یا مستقبل بنائی، اود علم غیب خبرې بنائی، اود جواز دپاره دا دلیل بیانوی چه دا علم نجوم د حضرت علی رضی اللہ عنہ ایجاد دی. نو آیا دا علم جائز دی او ددې سړی امامت جائز دی؟ المستفتی: ثمرخان کوهات ۱۹۷۲ء ۶/۲۷

الجواب: که دا سړې د غیب دان کیدو مدعی وی نو کافر دی. (۳) گینی فاسق دی اود علم نجوم وغیره تعلیم او تعلم حرام دی.

فی الدر المختار ص ۴۱، ۴۰ جلد ۱ وحرماً وهو علم الفلسفة والشعبة والتنجيم والرمل الخ. (۴) وهو الموفق

(۱) وفي الهندية ان كان الاصل الاباحة ينظر الى العارض فان غلب على الظن وجود المحرم فالكراهية للتحريم والا فالكراهية للتزیه.

(هنديہ ص ۳۰۸ جلد ۵ كتاب الكراهية)

(۲) قال ابن عابدين وفي فتاوى ابن حجر ما كان منه على طريق الفلاسفة حرام لانه يؤدي الى مفسد كاعتقاد قدم العالم ونحوه وحرمة مشابهة لحرمة التنجيم من حيث افضاء كل الى المفصلة. (رد المحتار على الدر المختار ص ۳۳ جلد ۱ مقدمه)

(۳) قال الامام فخر الدين حسن ابن منصور المشهور بقاضى خان ومن ادعى علم الغيب كان كافراً. (فتاوى قاضى خان موضوع على هامش الهندية ص ۵۷۶ جلد ۳ باب ما يكون كفراً من المسلم وما لا يكون)

(۴) الدر المختار على هامش رد المحتار ص ۳۲ جلد ۱ مقدمه

د لفظ ملا تحقیق او حکم

سوال: عام خلق علمائی کراموتہ د ادب نہ بغیر ملا، لفظ سرہ آواز کوی د لفظ ملا، تشریح او معنی څه ده؟ دبی ادبی او تحقیر په طور سره دا لفظ استعمالولی شی ددی څه حکم دی؟
المستفتی: نامعلوم.....

الجواب: ملا، لفظ د عزت او احترام لفظ دی، ددی معنی ډیر ښه، هوښیار او ښه لیکونکي دی. (۱) دا لفظ څه د تحقیر په طور سره نه وی نو جائز دي. (۲) گیني ناجائز دي فقط.

علم نجوم حرام اود وحی نه بغیر په دي باندې عمل کول توهم پرستی ده

سوال: څه فرمائی علمائی دین دي مسئلې باره کښې څه د علم نجوم شرعی حیثیت څه دي ددی حاصلول او په دي کښې مشغولیدل جائز دی یا ناجائز؟ که جائز وی نو کومو شرائطو سره جائز دی؟

المستفتی: نامعلوم..... ۲۷/۷/۱۹۷۸

الجواب: علم نجوم حرام دي کما فی شرح التنویر و حراماً وهو علم الفلسفة والشعبذة والتنجیم، (هامش ردالمحتار ص ۴۰ جلد ۱) (۳) د وحی نه بغیر په دي باندې عمل کول توهم پرستی ده. (۴) وهو الموفق

(۱) لفظ ملا من الملاء ای اشرف القوم ومنه الملاء الاعلی ای العالم الارواح ومن الاملاء ای الکتابه النفیسه. ومن الملاء ای مملوء من العلم. ومن ملاءه علی الامر ای نصره علی الامر، هکذا فی کتب اللغات (و المنجد عربی اردو).

(۲) وفی الهندیه اذا قال لقیه ای دانشمندک او قال ای علویک لایکفر ان لم یکن قصده الاستخفاف بالدين. (هندي ص ۲۷۱ جلد ۲ ما يتعلق بالعلم والعلماء الباب التاسع فی احکام المرتدين)

(۳) (الرد المختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۲ جلد ۱ مطلب فی التنجیم والرمل مقدمه)

(۴) قال ابن عابدين ان علم النجوم فی نفسه حسن غیر مذموم اذ هو قسمان حسابی وانه حق وقد نطق به الكتاب قال الله تعالى الشمس والقمر بحسبان ای سيرها بحساب و استدلالی بسیر النجوم و حركة الافلاك علی الحوادث بقضاء الله تعالى وقدره وهو جائز کما استدلال الطیب بالنقض من الصحة والمرض ولو لم یعتقد بقضاء الله او ادعی الغیب بنفسه یکفر ثم تعلم مقدار ما یعرف به ما ایت الصلاة والقبلة لا بأس به، تعلموا من النجوم ما تهتدوا به فی البر والبحر ثم امسکوا وانما زجر عنه من ثلاثة اوجه احدها انه مضر باکثر الخلق فانه اذا القی الیه ان هذه الآثار تحدث عقیب سیر الکواکب وقع فی نفوسهم انها المؤثره الخ. (ردالمحتار ص ۳۳ جلد ۱ مطلب فی التنجیم والرمل مقدمه ردالمحتار)

د بی پردگن سروسره د اختلاط او په پارتو

کښې د شرکت په وجه د ښځو تعلیم جائز نه دي

سوال: زموږ په علاقه کښې حکومت د ښځو دیو پرائمری سکول منظوری کړې ده، یو څو علماؤ اختلاف کړې دي څه د ښځو سکول د فحاشی او بی دیني ذریعه ده، بل طرف ته یو څو علمائی کرام ددی خلاف وائی څه د زنانو تعلیم ضروری دي، د ملک په اکثر و ځایونو کښې مدارس البنات قائم دي، مهربانی او کړي شرعی حکم او ښایي؟ ځکه څه ستاسو عزتمندو فیصله دلته معتبر منلې کیږي.

المستفتی: عزیز الرحمن پی، پی. ایم، پی. او. ناور خیل لکی مروت بنو ۲۹/شوال ۱۴۰۶ هـ

الجواب: څه بی پردگن او د سړو اختلاط او په پارتو کښې د شرکت وغیره مفسد ختم کړي شی نو د اعتراض قابل نه دي. (۱) (گیني ناجائز دي) (۲) وهو الموفق

لفظ خدا ویلو باندې لس نیکی نه ملاویږي ځکه څه قرآن کښې نشته

سوال: لفظ خدا څه په قرآن مجید کښې نه دي ذکر شوي، نو آیا په ددی په ویلو باندې لس نیکی ملاویږي یا نه، یا صرف په الله ویلو باندې نیکی ملاویږي؟

المستفتی: مهران سائیکل ستور محراب پور..... ۱۳/رمضان ۱۴۰۲ هـ

الجواب: د تلاوت کولو په وخت د قرآن په حرف باندې د حدیث په بناء سره لس نیکی ملاویږي. (۲) اگرچه د فرعون او ابلیس حروف وی، او کوم لفظ

څه په قرآن کښې نه وی، نو په هغې به نیکی څنگه ملاویږي. وهو الموفق

(۱) وفی منهاج السنن والروایات الحديث تدل ان جواز خروجهن مشروط بشرائط منها كونها ثقات كما فی رواية ابی داؤد ومنها علم الاختلاط بالرجال عند الدخول والخروج لحديث لوتر كان هذا الباب للنساء رواه ابو داؤد وحديث كان رسول الله ﷺ اذا سلم مكث قليلاً وكانوا يرون ان ذلك كيما ينفذ النساء قبل الرجال..... واشتات عاشة إلى المنع عند علم مراعاتهن الشرائط الخ. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۰۲ جلد ۳ باب فی خروج النساء إلى المساجد)

(۲) وفی الهنديه وان كان الاصل الاباحة ينظر إلى العارض فان غلب على الظن وجود المحرم فالكرهية للتحريم والا فالكرهية للتنزيه. (عالمگیری ص ۳۰۸ جلد ۵ كتاب الكراهية)

(۳) عن ابن مسعود قال قال رسول الله ﷺ من قرأ حرفاً من كتاب الله فله به حسنة والحسنة بعشر امثالها لا قول الم حرف ولام حرف وميم حرف. رواه الترمذی والدارمی وقال الترمذی هذا حديث حسن صحيح غريب اسناداً.

لفظ خدا د الله تعالی د پاره استعمالول: لفظ خدا د فارسي ژبي لفظ دي ددي اصل ماده خود اي ده يعنی من موجود بلذاته غير المحتاج في الوجود الى غيره. د علم النحو مشهور رساله بالشمه كي دي: و خلا علم للذاته تعالی بالفارسية جازر الاطلاق عليه تعالی باجماع العلماء رحمهم الله تعالی بحيث لا يجوز اطلاقه على غيره تعالی باي وجه كان اي لا بالاضافة ولا بكونها. اوبه نبراس شرح عقائد كي دي: واذا اورد الشرع باطلاق اسم بلغة اخرى كاسم خلا بالفارسية (النبراس ص ۱۲ اصفات الله تعالی) (مرتب)

د جادو پہ ذریعہ تخریب کار د تعزیر لائق دی

سوال: د جادو پہ ذریعہ پاگل جوړول، د بښځې خاوند په مینځ کښې اختلاف راوستل طلاق ورکول، رشتې ختمونکې، کاروبار د جادو په ذریعې سره د ختمونکې څه حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نورزمان شاه تله گنگ پنجاب.... ۱۳/۵/۱۴۰۱ هـ

الجواب: که د یو سړی متعلق د دې تخریبی کارونو ارتکاب شرعی ثبوت سره ثابت وی نو داسې سړی د تعزیر لائق دی حکومت ده ته د وهلو نه واخله تر قتلولو پورې تعزیر ورکولې شی. (ماخوذ از شامی) (۱) وهو الموفق

د جمع عظیم نه د صاحب هدایه مراد

سوال: د صاحب هدایه د جمع عظیم متعلق ماته اطمینان نه کیږي ددې وضاحت او کړی؟

المستفتی: مولوی عبد المجید جنگل خیل کوهات

جواب: مراد صاحب الهدایه جمع عظیم يقع العلم الشرعی بخبرهم وهو مفوض الی رای الامام من غیر تقدیر (۲) کما صرح به فی سائر المعبرات فلا حاجة الی تضعیف کلام الهدایه. وهو الموفق

د جادو کونکي دپاره شرعی حکم

سوال: زموږ په علاقه کښې یو سړی د جادو په ذریعہ ټول کلی والا پریشانه کړی دی او هر سړی د جادو نه ویرېږي، هغه خلکو ته د همکيانې هم ورکوي، او شهادت هم موجود دی، په شریعت کښې د داسې سړی څه حکم دی؟

المستفتی: محمد اشرف گلند کوټ راولپنډی ... ۲۶/رجب ۱۳۹۰ هـ

(۱) قال ابن عابدين ان الذي يقطع يد الرجل او يدخل السكين في جوفه ان كان سحرا قتل والا عوقب..... وحرام ليفرق به بين المرأة وزوجها فاذا ثبت اضراره بسحره ولو بغير مكفر يقتل دليلاً لشدة كالحق وقطاع الطريق.

(رد المحتار هامش الدر المختار ص ۳۳، ۳۴ جلد ۱ مقدمه)

(۲) (الدر المختار على هامش رد المحتار ص ۱۰۰ جلد ۲ كتاب الصوم)

الجواب: که داسې د جادو په ذریعہ خلکو ته ضرر رسوي، او اقرار یا شهادت سره دا حقیقت واضح شوي وي، نو حکومت وقت دپاره، دده قتلول جائز دی. فی الدر المختار والکافر بسبب اعتقاد السحر لا توبة له ولو امرأة في الاصح لسعيها في الارض بالفساد ذكره الزيلعي. (۱) (باب المرتد) فقط

د فالنامه، علم نجوم، علم جفر حکم

سوال: (۱) فالنامه کتل، بنودل، او راروان حالات معلومول په دې باندې عمل کول څنگه دی؟ (۲) د علم نجوم په ذریعہ په هند سوکښې چه د ابجد وغیره حساب سره د مریض نوم حاصلولو سره ضرب، منفی وغیره سره د مریض وغیره معلومول څنگه دی؟

المستفتی: مولوی گل نور شاه کلکوټ دیرکوهستان.... ۲۵/شعبان ۱۳۹۵ هـ

الجواب: (۱) دا مروجہ فال خپله ویستل یا بل چاله ویستل حرام دی: کما فسر به ان تستقسموا بالالزام. (۲) (۲) علم نجوم او علم جفر دواړه حرام دی: کما فی الدر المختار والتنجيم والرمل وفي هذا القسم علم الحرف (مقدمه شامی). (۳) فقط

د توسل په مسئله باندې مباحله

سوال: د مباحلې شرطونه څه دی؟ او په کومو صورتونو کښې مباحله جائز ده؟ آیا د توسل په مسئله باندې مباحله جائز ده؟

المستفتی: نامعلوم..... ۱۱/۱۰/۱۹۷۵

(۱) (الدر المختار على هامش رد المحتار ص ۳۲۳ جلد ۳ مطلب في الساحر والزندق باب المرتد) (۲) قال العلامة آلوسي ان الاستقسام الذي كان يفعله اهل الجاهلية حرام بلا شبهة كما هو نص الكتاب وان حرمة ناشئة من سوء الاعتقاد وانه لا يخلو عن تشاؤم وليس بتناول محض. وان مثل ذلك ليس من الدخول في علم الغيب اصلاً بل هو من باب الدخول في الظن الخ.

(تفسير روح المعاني ص ۸۸ جلد ۲ سورة المائدة آيت: ۳)

(۳) قال الحصكفي وحراماً..... والتنجيم والرمل قال ابن عابدين هو علم بضروب اشكال من الخطوط النقط بقواعد معلومة تخرج حروفاً تجمع ويستخرج جملة داله على عواقب الامور وقد علمت انه حرام قطعاً. (الدر المختار مع رد المحتار ص ۳۳ جلد ۱ مقدمه)

الجواب: کوم مسائل چه د مجتهدینو په مینځ کښې مختلف فیہ دی، په هغې کښې مباحله کول نه دی پکار. په هغې کښې حق عند الله مونږ ته نامعلومه دی. هر یو د حق عند الله کیدو احتمال موجود دي، او چونکه په توسل بالصالحین کښې د اهل سنت والجماعت څه اختلاف نه وو، ددې اختلاف بنیاد فرقه سلفیه (ابن تیمیه وغیره) ایڅې دي، لهذا په دې کښې مباحله کول به خلاف قاعده نه وي. (۱) البته اهل باطل سره د مباحله کولو په وخت د حق او باطل د معرفت دارو مدار به په دلائلو باندې وي په هلاکت او عدم هلاکت باندې به نه وي وهو الموفق

د مسئلې البیر جحط، وضاحت او د کنزالدقائق مسئلې

سوال: د کنزالدقائق نه مسئله اولیکئ اود د مسئلې البیر جحط، مطلب او وضاحت او کړئ. المستفتی: نامعلوم ۱۱۹۶۱۹۷۸

الجواب: په کنزالدقائق کښې لیکلی دی چه کوم هلك مادرزاد (پیدائشي) مختون (سنت شوې) وي. نو هغه به نه شي سنتولي، اود مسئله البیر جحط مطلب دادې چه کوم جنب د بوقې راویستلو دپاره په کوهی کښې غوپه اووهی، نود امام اعظم عليه السلام په نزد سړې او کوهی دواړه ناپاک دي، اود امام ابویوسف عليه السلام په نزد دواړه په خپل حال دي، اود امام محمد عليه السلام په نزد دواړه پاک دي. (۲) فقط

(۱) قال العلامة آلرسي وذهب النواصب الى ان المباحلة جائزة لظهور الحق الى اليوم الا انه يمنع فيها ان يحصر الاولاد والنساء، وزعموا رفعهم الله تعالى لا قدرأ، وحطهم ولا حظ عنهم وزرأ أن ما وقع منه عليه السلام كان لمجرد الزام الخصم وتبكيته، وأنه لا يدل على فضل أو لئك الكرام على نبينا وعليهم الفضل الصلاة واكمل السلام. وانت تعلم ان هذا الزعم ضرب من الهزيان واثر من مس الشيطان.

وليس يصح في الاذهان شي اذا احتاج النهار الى دليل

(تفسير روح المعاني ص ۳۰۳ جلد ۳ سورة ال عمران آيت: ۶۱)

(۲) قال العلامة ابن نجيم ومسئلة البر جحط اي ضابط حكم مسئلة البر جحط وضورتها جنب انغمس في البر للتلو او للتبرد ولا نجاسة على بدنه فعند ابي حنيفة الرجل والماء نجسان وعند ابي يوسف الرجل جنب على حاله والماء مطهر على حاله وعند محمد الرجل طاهر والماء طاهر ظهور. فالجيم من النجس والحاء من الحال والطاء من الطاهر.

(البحر الرائق ص ۹۷ جلد ۱ كتاب الطهارة)

د سحر یا د جناتو اثر معلومولو دپاره عامل ته ورټل د کفر موجب نه دی
سوال: زید د عمر متعلق داوائی چه شپږ میاشتي مخکښې ستا دا عقیده وه چه عامل یعنی کاهن غیب دان دي، اوس په عامو مجلسونو او جلسو کښې دا وائي چه د عمر د غیب دان کیدو عقیده وه، دداسې سړي په شریعت کښې څه حکم دي؟ چه مسلمان پاتې شوي یا نه، او نکاح ئې باقی ده یا نه؟ یو سړي په دهوکه او فریب سره فتویٰ حاصلوی چه د فلانی سړي دا عقیده ده چه کاهن یعنی عامل غیب دان وي، او دهغه نه ئې تعویذونه وغیره اخستې دي نو دداسې فتوې په شریعت کښې څه حیثیت دي؟ او که دا (عمر) واقعی عامل ته ورغلې وي، اود مریض د مرض وجه ئې معلومه کړې وي نو بیا به څه کيږي؟
 المستفتی: نامعلوم ۱۱۹۷۱ | ۱۲ | ۲۰

الجواب: چونکه علیم بذات الصدور صرف الله تعالی دي، لهذا دچا متعلق دا جزم کول چه دده هم دا عقیده ده دا د غیب دانئ عقیده ده، البته اقوال وغیره ذریعې سره دچا عقیده متعین کول صحیح دي، او چونکه په متنازع فیها صورت کښې یو سړي عامل ته حاضر شوې دي، چه د اماراتوپه ذریعې سره معلومه کړي چه په دې بیمار باندې سحر شوې دي، یا دجن اثر دي، یا بل څه مرض دي، لهذا په دې سړي باندې د کفر فتویٰ ورکول بې اصل او غلط دي، حالانکه دا سړي د غیب دان کیدو عقیدې نه بې زاری ښکاره کوي، اود غیب دانئ عقیده که ثابتې شي نو دده نکاح به ابتداء د امر نه غیر صحیح وي نو نکاح ختمیدل به بې معنی وي، پس خلاصه داده چه داسې محتمل (۱) اومبهم امر په وجه د کفر فتوې صحیح نه ده. فقط

د ښځو په مدرسو کښې درس ورکول

سوال: دښځو په مدرسو کښې درس ورکول څنگه دي؟ وضاحت او کړئ.

المستفتی: حافظ نور احمد الدین مردان ۱۱۹۸۶ | ۱۱ | ۲۸

الجواب: په دې نازک دور کښې داسې ښځو له درس کول به د فتنې نه خالی نه وي. الا ما شذ وندر. وهو الموفق

(۱) قال الحسكفي اذا كان في المسئلة وجوه توجب الكفر وواحد يمنعه فعلى المفتي الميل لما يمنعه (الر المختار على هامش رد المحتار ص ۳۱۶ جلد ۳ باب المرتد)

کشف القبور علم غیر اختیاری دی

سوال: کشف القبور کوم علم دی او آیا دا زده کولی او بنودلی شی، کہ جواب آو کسبی وی نوچرتہ او دچا نہ زده کولی شی، کہ ددی زده کول او بنودل جائز دی نوآیا دا دعلم غیب مترادف نہ دی؟ حالانکہ علم غیب دالله تعالیٰ خاصہ دہ، پس دقرآن او حدیث پہ رنرا کسبی تسلی بخش جواب راکری چہ ذہن مود پریشانی نہ خلاص شی او ثواب دارین حاصل کری؟
المستفتی: نامعلوم.....

الجواب: کشف القبور حق دی. (۱) پہ احادیثو آثار او علم الکلام کسبی ددی ذکر شوې دی. البتہ دایو غیر اختیاری امر دی، پہ دی وجہ پہ دی کسبی تعلیم نہ جاری کیڑی. او دا ظنی امر دی دی تہ علم الغیب وئیل غلط فہمی او ناخبری دہ. وھوالموفق

د تبلیغ دین پہ نیت سرہ انگریزی پہ سکولونو کسبی

ماشومانو تہ لوستل خیل خان تہ دھوکہ ورکول دی

سوال: انگلش میڈیم سکول (چہ دا اکثر د انگریزانو مشنری ادارې دی، چہ پہ دی کسبی د انگریزی خودلو بہتر انتظام سرہ سرہ پہ گرمی کسبی نیکر چہ د کنڈونہ خلور گوتی (یو سټق) پور تہ، پہ یخنئ کسبی کوټ پتلون، تہائی اوسر تور سر تلل پہ ماشومانو باندي لازم دی. د ماسپینین روتی پہ ماشومانو باندي پہ سکول کسبی مخصوص طریقې سرہ خوړل وغیرہ وی، پہ داسی سکول کسبی خیل بچی پہ نیک نیت سرہ داخلول چہ ماشوم انگریزی نہ زده کری او انگریزانو تہ پہ انگریزی کسبی ددین تبلیغ او کری، اوس دا بلہ خبرہ دہ چہ ماشوم لوئی شی او د قابونہ اوخی او پہ انگریزی طبیعت باندي ژوند تیروول شروع کری، نو پہ دی نیک نیت سرہ دا کار کول څنگہ دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: گل احمد، سید احمد بت خیلہ ملاکنڈ ایجنسی ۱۹۶۹ء

الجواب: داسلام تبلیغ ہغہ کس کولی شی چہ ہغہ تہ داسلام متعلق کافی

(۱) قال الملا علی قاری و هذا الحديث مثل قوله عليه الصلاة والسلام لو علمتم ما اعلم بضحكتكم و لبيكنم كثيرا. و فيه ان الكشف بحسب الطاقة و من كوشف بما لا يسعه يطيح و يهلك (مراقبة المفاتيح شرح مشكوة ص ۳۲۶ جلد ۱ كتاب الايمان)

معلومات وی. او پہ ہغی باندي دہغہ مضبوط یقین وی. او دہغی مخالف دپارہ ئی پہ زہ کسبی کافی نفرت موجود وی، او د تجربی نہ دا ثابتہ دہ چہ کلہ یو ماشوم پہ داسی ماحول کسبی تربیت حاصل کری، نو ہغہ سرہ نہ اسلامی معلومات وی، او نہ ہغہ د یقین مالک وی، او نہ دہغہ پہ زہ کسبی دانگریزانو نہ نفرت وی، بلکہ دہغوی نہ متاثرہ وی، نو پہ ہغہ باندي پخپلہ دانگریز او کافر جوړیدو خطرہ وی، نو څہ بہ داسلام مبلغ جوړشی، دی ارادی سرہ بچی داخلونکې پہ خپل فسق او فجور باندي پرده اچوی، گینی ہغہ داخلہ پہ دی ارادی سرہ کوی چہ نہ ملازمت ملاؤشی. (اللهم اعذنا من تسويدات الشياطين) وھوالموفق

د سکول پہ ریاضی کسبی د سود سوالونہ لوستل

سوال: دسکول د ریاضی پہ نصاب کسبی د سود سوالونہ ہم شامل دی چہ دا طالبانو تہ بنودل وی، نوآیا ددی بنودل جائز دی یا نہ؟

المستفتی: عبدالحمید ایس، وی چودھوان، ڈیرہ اسماعیل خان دسمبر ۱۹۶۹ء

الجواب: کہ د نوکری بقا پہ دی باندي موقوف نہ وی، نو نہ دی بنائی، گینی بنایہ او روزانہ ورسرہ داهم وایہ چہ پہ دی حساب سرہ پہ سود کسبی کار اخستل جائز نہ دی، البتہ کہ څوک د قرض ادا کولو پہ وخت کوم ځائی چہ ددی شرط یا عرف نہ وی، پہ خوشحالی سرہ او وائی چہ زہ ستا د احسان پہ عوض کسبی احسان کول غواړم. چہ د فیصد پہ دی اندازه حساب سرہ تاتہ ہدیہ کړم، ہغہ لہ ددی نہ کار اخستل جائز دی. (امداد الفتاویٰ ص ۱۶۶ جلد ۴) وھوالموفق

د عالم د پارہ ضروری کتب خانہ

سوال: دیو عالم دین دپارہ کم از کم پہ حدیث، فقہ او فتویٰ کسبی کوم کتابونہ ضروری دی، چہ دہغہ سرہ وی؟

المستفتی: مثل زاده ترلان دی ضلع مردان ۲۴ | صفر ۱۳۸۹ء

الجواب: کم از کم مشکوٰۃ شریف، جلالین شریف. (۱) ہدایہ او سراجی.

(۱) قال الامام ولی اللہ الدہلوی بل یکفی من علم الکتاب ان یکون قد ضبط تفسیر المدارک او الجلالین او غیرہما ومن السنة ان یکون قد ضبط وحق مثل کتاب المصابیح و عرف معانیہ و شرح غریہ و اعراب مشکله و تاویل معضله علی رای الفقہاء.

(القول الجمیل للامام ولی اللہ الدہلوی ص ۲۰)

د جینکو په تعلیم باندې د حدیث نه استدلال او موجوده تعلیمی ادارې

سوال: په موجوده زمانه کېنې د جینکو په سکولونو او کالجونو کېنې چه غیر مخلوط کوم تعلیم ورکولې شی، آیا دا جائز دي؟ بعضې خواص ددې تعلیم قائل او عامل هم دی، اود ابوداؤد شریف د یو حدیث نه استدلال کوی، غالباً دهغې الفاظ څه داسې دی: الفلانیة علمت عائشة رضی اللہ عنہا ستاسو په نظر کېنې به دا روایت پټ نه وی فی الحال ماته یاد نه دي، نوآیا ددې روایت نه دښځو په موجوده تعلیم باندې استدلال درست دي؟ امید دي چه دښځو دتعلیم په موجوده طریقو کار اوددې په مالها وماعلیها به د آثار او سنن په رنرا کېنې د جواب نه مطمئن کړئ؟

المستفتی: میاں خلیل گل فاضل خیر المدارس زیارت کاکا صاحب ۲۴ جولائی ۱۹۷۳ء

جواب: واضح دے وی چه: حدیث علمی حفصة رقية النملة كما علمتها الكتاب (رواه ابوداؤد والنحاكم صححه) بظاهر حدیث لا تعلمون الكتاب (رواه البيهقي في شعب الايمان) سره معارض ده. فقال بعض الناس ان الحكم هي الحرمة والجواز مخصوص بالازواج المطهرات وقيل ان المحرم ضعيف ضعفه السيوطي والجواز غير مخصوص بالازواج المطهرات لان الخصائص لا يثبت بالاحتمال وهو المختار عند العلامة اللكهنوي ويؤيده على ورود الا نكار على من كن تعلمنها كما لا يخفى على من راجع الى مجموعة الفتاوى ص ۱۱۰، ۱۱۱ جلد ۱ فالراجع هو جواز تعلم الكتابة والاصل ان كل مباح يتلوع به الى الحرام جز ما او حراماً فيكون حراماً. والتجربة شاهدة على فساد دينهن في تلك المجامع الا ما شذ ونذر وبالجمله ان تعلم الكتابة وغيرها للنساء جائز لكن لا في تلك المجامع الجامعة للفسادات المشاهدة. ﴿ ۱ ﴾ فقط

(۱) ترجمه: نوبعضې علماء فرمائی چه ددې حکم د حرمت دي. او جواز ازواج مطهرات سره مخصوص دي، اوبعضو وئيلي دي چه د منع والا حدیث ضعیف دي چه علامه سیوطی دا ضعیف گرځولي دي، اود جواز حکم ازواج مطهرات سره مخصوص نه دي، ځکه چه خصوصیات احتمال سره نه ثابتېږي. اود علامه عبدالحی په نزد هم دامختار دي، پس دلیکلو تعلیم ورکولو جواز راجح دي او په دې کېنې اصل دادې چه هر مباح چه هغه حرام جزماً یا حراماً کوی نو هغه حرام وی، او په موجوده سکولونو او کالجونو کېنې ددې د دین په فساد باندې تجربه شاهد ده، الا ما شذ ونذر، پس خلاصه دا چه د کتابت وغیره تعلیم ښځو دپاره جائز دي لیکن په موجوده تعلیمی ادارو کېنې د فساداتو د مشاهدې په وجه جائز نه دي. (وهاب)

شاگرد ته قرآن اورولو سره شاگرد استاد نه شی جوړېدې

سوال: یو استاذ حافظ قرآن خپل شاگرد ته دخپل شک ویستلو په وجه قرآن پاک اوروی، آیا دې سره استاذ باندې ددې شاگرد حقوق وغیره داستاذ په شان لازمېږي یا نه؟ او که استاذ ددې شاگرد د ادب لحاظ کوی نودهغه تعلیمی حالت خرابېږي نو ددې صورت څه حل دي؟

المستفتی: قاری محمد خان اچهریاں ۱۰ دسمبر ۱۹۷۴ء

الجواب: دې طریقې سره اورولو سره استاذی شاگردی نه ثابتېږي. كما في مراجعة جبرئيل عليه السلام مع النبي صلى الله عليه وسلم في رمضان.

د جینکو د تعلیم مسئله

سوال: (۱) که جینکې په سکولونو کېنې دې دپاره تعلیم حاصلوی چه ډاکتره یا نرسه جوړه شی ځکه چه دښځو په علاج کولو کېنې ددوی د خدمت نه انکار نه شی کیدې، نوآیا دا جائز دي؟ (۲) که ښځه دې دپاره تعلیم حاصلوی چه دکور ماحول صحیح اوساتی، او زیات نه زیات مدول یا میترک تعلیم او کړی خو تعلیم دمعاش ذریعه جوړه نه کړی نو داسې کول څنگه دي؟

(۳) سکول ته چه کومې جینکې ځی راځی، او اسلام د پردې حکم ورکوی نو په دې صورت کېنې شرعی حیثیت څه دي؟ (۴) که یو سړي په خپل کور کېنې خویندو اولونږو ته تعلیم ورکوی، چه په هغې کېنې دینیات، جغرافیه، حساب، انگریزی، تاریخ وغیره وی، نوآیا په اسلام کېنې به ددې ممانعت وی؟

(۵) زمونږ یوې جینې په سکول کېنې مدول پاس کړې دي، اوس په کور کېنې دبخاری، مسلم او قرآن مجید مترجم شوق سره مطالعه کوی، اونورو خلقو ته هم تعلیم ورکوی اود کوز کار هم کوی، نو داسې تعلیم چه په هغې کېنې انگریزی ته هم دخل وی څنگه دي؟ (۶) که یوه جینې دینی تعلیم سره انگریزی تعلیم هم جاری اوساتی نوآیا دا جائز دي؟ (۷) مونږ اصل کېنې د انگریزانو نه نفرت کوو، یا دانگریزی نه؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: توکل خان پاره چنار ۳۰/۱/۱۹۷۵ء

الجواب: محترم السلام علیکم نہ پس دی واضحه وی چه بنسختو دیاره تعلیم حاصلول یا اکثره جوړیدل وغیره بذات خود ناجائز نه دی، البته په دی کښې بې پردگی، بې باکی، بې دینۍ وغیره دمفاسدوپه وجه دی لره ممنوع گړخوی، پس که کور وغیره کښې د انگریزۍ وغیره لوستلو انتظام کیدی شی نوپه دی کښې به څه خرج نه وی، او کومه جینۍ چه سکول کښې د انگریزۍ وغیره تعلیم حاصل کړی اوددی پورتنو مفاسدونه بچ شی نو جزوی طور سره به دی ته جائزوئیلې شی، په حقیقت کښې اسلام د کافرانو دتهذیب خپلولو مخالف دی، دتعلیم اوتعلیم نه مخالف نه دی.

تبلیغ به د قیامت ورځې پورې کولې شی

سوال: زید وائی چه تبلیغ په هر مسلمان باندې اوبالخصوص په اوامر او نواهی کښې ضروری دی، اوبکر وائی چه اوس دتبلیغ فریضه ساقط شوي ده، ځکه چه دا دپیغمبر ﷺ خصوصیت وو، په امت باندې دا ذمه داری نشته، نوپه دی کښې دچا قول صحیح دی؟

المستفتی: محمد عبداللہ مهمند ایجنسی..... ۳ | رمضان ۱۴۰۵ هـ

الجواب: بلغوا عني ولو آية (۱) وغیره نصوصو په وجه باندې به تبلیغ دقیامت ورځې پورې باقی وی، فقط

وهايت، پنج پيريت او مودوديت حامل سړي استاذ جوړول

سوال: څه فرمائی علمائې دین دشرع متین ددی مسئلې باره کښې چه وهايت، پنج پیری او مودودی عقائد لرونکې سړې استاذ جوړول څنگه دی؟ بینوا وتوجروا المستفتی: عبداللہ مدرسه منبع العلوم میرانشاه..... ۱۶ | صفر ۱۴۰۹ هـ

الجواب: دوی سره دنیاوی تعلق ساتل ممنوع نه دی، البته دوی لره استاذ جوړول دفتنې نه خالی نه دی، (۲) وهواالموفق

(۱) (رواه البخاری) مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۲ جلد ۱ کتاب العلم

(۲) قال الامام شاه ولی الله الدهلوی: ان لا يصحب جهال الصوفية ولا جهال (بقیه حاشیه په راوانه منظر)

(بقیه حاشیه دتیرمنځ) المتعبدین ولا المتقشفة من الفقهاء ولا الظاهرية من المحدثین ولا الغلاة من اصحاب المعقول والكلام بل يكون عالماً صوفياً زاهداً فی الدنيا دائم التوجه الى الله منصفاً بالاحوال العلیة راغباً فی السنة متبعاً لحديث رسول الله ﷺ واثار الصحابة طالباً لشرحها وبيانها من كلام الفقهاء المحققين المأثلين الى الحديث عن النظر واصحاب العقائد الماخوذة من السنة الناظرين فی الدلیل العقلی تبرعاً الخ

(القول الجمیل ص ۵۸ | اداب العالم الربانی)

قال الله تعالى:

وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ
وَأَلَى أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ
لَعَلَبَهُ الَّذِينَ يَسْتَبِطُونَهُ مِنْهُمْ

۲

باب التقليد

باب التقليد

د اہل سنت والجماعت عقیدہ سائل ضروری دی

سوال: خہ فرمائی علمائی دین دشرع متین دی مسئلہ بارہ کنبی چہ عقیدہ د اہل سنت والجماعت موافق سائل ضروری دی یا نہ؟ یا کہ ہر خہ عقیدہ وی جواب را کړئ؟

المستفتی: قائم دین دھوک زمان میاں والی ... ۲۳/۷/۱۹۷۸

الجواب: د اہل سنت والجماعت عقیدہ سائل ضروری دی (۱) البتہ د سلفیہ فرقہ تشددات نہ بیچ کیدل ہم ضروری دی ابن تیمیہ، ابن قیم، محمد بن عبد الوہاب چہ د سلفیہ فرقہ سربراہان دی ددی د تفرداتو نہ اہل سنت والجماعت نفرت کوی

صرف د اہل سنت والجماعت مذهب حق دی

سوال: آیا پہ دنیا کنبی صرف د اہل سنت والجماعت مذهب د الله اود الله رسول ﷺ پہ نزد قابل قبول دی یا بل خہ مذهب ہم شتہ؟ د وہابی مذهب او حنفی مذهب پورہ وضاحت کولو سرہ د شکریہ موقع را کړئ.

المستفتی: نامعلوم.....

الجواب: حق صرف دا یومذهب دی یعنی د اہل سنت والجماعت والا مذهب. وہم متبعوا الائمة الاربعة و اهل الحديث الغير الغلاة، او وهاييان کوم چہ دمحمد بن عبد الوہاب پیروی کوی، پہ خوار جو کنبی داخل دی او مبتدع دی (۲) (شامی ص ۳۳۹ جلد ۳ باب البغاة) او کوم اہل حدیث چہ غلاة دی تقلید تہ شرک او حرام وائی، ائمہ تہ اصنام او ارباب وائی نوہغہ ہم مبتدع دی. وهو الموفق

﴿۱﴾ عن العراب بن ساریہ قال صلے بنا رسول اللہ ﷺ..... فقال..... فلیکم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدين المهديين تمسكوا بها وعضوا عليها بالنواجذ وإياكم ومحدثات الأمور..... الخ الحديث. وعن عبد الله بن عمر قال قال رسول الله ﷺ..... وتفرق امتي على ثلاث وسبعين ملة كلهم في النار الا ملة واحدة قالوا من هي يا رسول الله قال ما انا عليه واصحابي. وفي رواية احمد وابي داود عن معاوية ثنتان وسبعون في النار وواحدة في الجنة وهي الجماعة وانه سيخرج في امتي اقوام تجاري بهم تلك الاهواء كما يتجاري الكلب بصاحبه لا يقى منه عرق ولا مفصل الادخله (مشكوة المصابيح ص ۳۰ جلد ۱ باب الاعتصام بالكتاب والسنة) ﴿۲﴾ قال ابن عابدين اتبع عبد الوهاب الذين خرجوا من نجد وتغلبوا على الحرمين و(بقية حاشية به روائه صفحہ)

د مقلد د بل امام پہ رائی باندی چلیدل

سوال: کہ یوسری د یو امام تقلید کوی نوہغہ دپارہ دبل امام پہ رائی باندی دچلیدلو جواز شتہ یا نشتہ؟

المستفتی: سیف الرحمن پشاور یونیورسٹی ... ۱۹۶۹ء ۲/۲/۹۱

الجواب: فقہائی کرامو لیکلی دی چہ کوم سری مقلد شخصی نہ وی او مقلدینو او ائمہ تہ بدنہ وائی، نو دا غیر مقلد غیر غالی اہل سنت والجماعت کنبی داخل دی اودائی ہم لیکلی دی چہ د اتباع ہوئی پہ وجہ دبل امام متبع کیدل ناجائز دی. اود آسان حکم د اتباع پہ بنیاد باندی مختلف فیہ دی، اود اہل (اہل اجتہاد)، دپارہ قوت دلیل اود ضرورت پہ وخت بلا تقلید جائز دی. (۱) وهو الموفق

تقلید واجب لغیرہ دی

سوال: (۱) فخر الامال والاقران قدوة السالکین والعارفین جناب شیخ الحدیث صاحب مدظلہ چہ میفرماید آن حضرات در بارہ شخصے کہ از مذہب اربعہ ہر یکے کہ بطبعیت او موافق باشد معمول گرداند

(بقیہ حاشیہ) كانوا يتحلون مذهب الحنابلة لكنهم اعتقدوا انهم هم المسلمون وان من خالف اعتقادهم مشركون واستباحوا بذلك قتل اهل السنة وقتل علمائهم حتى كسر الله تعالى شوكتهم وخرّب بلادهم وظفر بهم عساكر المسلمين..... وحكم الخوارج عند جمهور الفقهاء والمحدثين حكم البغاة وذهب بعض المحدثين الى كفرهم قال ابن المنذر ولا اعلم احداً وافق اهل الحديث على تكفيرهم..... ذكر في المحيط ان بعض الفقهاء لا يكفر احداً من اهل البدع الخ

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۳۹ جلد ۳ مطلب فی اتباع عبد الوہاب الخوارج فی زماننا باب المرتد)

﴿۱﴾ قال ابن عابدين ولوان رجلاً برئ من مذهبه باجتهاد وضع له كان محموداً ما جوراً اما انتقال غيره من غير دليل بل لما يرغب من غرض الدنيا وشهوتها فهو المذموم والا ثم المستوجب للتأديب والتعزير لا تركابه المنكر في الدين واستخفافه بدينه ومذهبه..... وفي آخر التحرير للمحقق ابن الهمام مسئلة لا يرجع فيما قلد فيه اى عمل به اتفاقاً وهل يقلد غيره في غير المختار نعم للقطع بانهم كانوا يستفتون مرة واحدة و مرة غيره غير ملتزمين مفتياً واحداً فلو التزم مذهباً معيناً كابى حنيفة والشافعى فليلزم لا وقيل مثل من لم يلتزم وهو الغالب على الظن لعدم ما يوجب شرعاً..... ليس للعامة ان يتحول من مذهب الى مذهب ويستوى فيه الحنفى والشافعى.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۰۹ جلد ۳ مطلب فی ما اذا رجع الى غير مذهبه)

واز علوم وفنون کلیہ ماہر بنو یا بود؟ (۲) آنحضرت در بارہ تقلید دلائل از کتاب اللہ و سنت رسول اللہ مستحکم تحریر فرمائے کہ تقلید را در جوہر است یا سنت یا استحباب یا نہ برائے شخص خواہ عالم باشد یا جاہل؟ بینوا تو جوہر و المستفتی: مولوی رحمان الدین شمس خان تالاش دیرپائیں

جواب: (۱) برائے اہل (اہل اجتہاد) جائز است ورنہ در اتباع ہوئی داخل است۔ (۲)

(۲) قال اللہ تعالیٰ فاسئلوا اہل الذکر ان کتم لا تعلمون۔ (۲) واطلاق الکتاب یشمل السؤال عن الواحد فی کل کما لا یابی عن شمول السؤال عن الغیر المعین ویدل علی الجواز وقوع ذلک فی خیر القرون من غیر نکیر ثم هو واجب لغيره وان کان مستحباً فی نفسه۔ (۳) ضرورت یہ وخت یہ غیر مذهب اوست باندی فتویٰ و رکول

سوال: الی حضرت العالیۃ المحترم شیخ الحدیث مفتی صاحب دامت برکاتہم۔

اما بعد هل يجوز لنا ان نفتي على مذهب غير امامنا ابا حنيفة ام لا؟ وان جاز ففي اي موضع

يجوز وفي اي موضع لا يجوز؟ فقط والسلام

المستفتی: سید صفوة اللہ بلوچستانی متعلم حقانیہ اکوڑہ خٹک

﴿۱﴾ قال ابن عابدين ولو كان رجلاً برئ من مذهبه باجتهاد وضح له كان محموداً ماجوراً اما انتقال غيره من غير دليل بل لما يرغب من عرض الدنيا وشهواتها فهو المذموم الاثم المستوجب للتأديب والتعزير لا تركابه المنكر في الدين واستخفافه بدينه ومذهبه الخ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۰۹ جلد ۳ قبل مطلب العامي لا مذهب له)

﴿۲﴾ (پ: ۱۳ سورة النحل ركوع: ۱۲ آیت: ۳۳)

﴿۳﴾ قال ابن عابدين عن الفتاوى النسفية الثبات على مذهب ابي حنيفة خير واولى قال وهذه الكلمة اقرب الى اللفة..... قال شارحه المحقق ابن امير حاج بل الدليل الشرعي يقتضي العمل بقول المجتهد وتقليده فيه فيما احتاج اليه وهو فاسئلوا اهل الذکر والسؤال انما يتحقق عند طلب حكم الحادثة المعنية فاذا ثبت عنده قول المجتهد وجب عمله به واما التزامه فلم يثبت من السمع اعتباره ملزماً الخ

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۰۹ جلد ۳ مطلب فيما اذا ارتحل الى غير مذهبه باب التعزير)

جواب: قلت بتو فيقه نعم جاز الافتاء والقضاء بمذهب الغير عند الضرورة ﴿۱﴾ قال العلامة الشامي في ردالمحتار ص ۲۳۹ جلد ۴ وفي جامع الفصولين قد اضطرب آراءهم وبيانهم في مسائل الحكم للغائب وعليه ولم يصف ولم ينقل عنهم اصل قولي ظاهر يبنى عليه الفروع بلا اضطراب ولا اشكال فالظاهر عندى ان يتأمل في الوقائع ويحتاط ويلاحظ الحرج والضرورات فيفتي بحسبها جواز أو فساداً (الى ان قال) دفعاً للحرج والضرورات وصيانة للحقوق عن الضياع مع انه مجتهد فيه ذهب اليه الائمة الثلاثة الخ وفي المجلد الثالث ص ۳۵۶ ﴿۲﴾ عن القهستاني لو افتى به (مذهب احمد) وفي موضع الضرورة لا بأس به على ما اظن. فقط

مذاهب اربعه حصر امرتكويني دي تشريعى نه دي

سوال: نرجوا منكم ان ترسلوا الينا دليل حصر المذاهب الاربعة واثبات الطرق الاربعة و تقلیدها وغیرھا رد اعلی غیر المقلدین و سائر فرق الضالین و المضلین؟

المستفتی: مولوی عماد الدین حرکت انقلاب اسلامی افغانستان..... ۷/ربیع الاول ۱۴۰۲ھ

جواب: الحصر فی المذاهب الاربعة امر تکوینی. لیس امراً شرعياً حتی تقیم علیہ

الدلائل. نعم تعامل خواص الامة وقع على التقليد الشخصی لا سيما على تقليد الائمة

﴿۱﴾ قال فی البشری لارباب الفتوى اعلم انه لايجوز الحكم والافتاء بالقول المرجوح وبمذهب سائر

الائمة الا في ثلاثة مواضع الاول عند الضرورة دون التشهي والتلهي فانه حرام كما حرم الحكم الملقق

الخارق للاجماع في عمل واحد كالحكم بصحة وضوء من ترك الترتيب..... والثاني انه جاز الافتاء

بالمرجوح وبمذهب سائر الائمة عند صحة الحديث فيه اى عند كون الحديث المخالف ثابتاً سنداً ومتناً

غير منسوخ وغير معلول وغير معارض بحديث آخر..... والثالث انه جاز الافتاء بالمرجوح وغيره عند

تبدل العرف كما في معين الحكام عن القرافي الخ (البشری لارباب الفتوى ص ۱۵، ۱۶، ۱۷، الفصل

السادس) (وهكذا في شرح عقود رسم المفتي لابن عابدين الشامي)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۷۷ جلد ۴ مطلب المسائل التي يكون القضاء فيها على

الحاضر الخ)

الاربعة واما للطرق فلا ينحصر في الاربعة لا شرعاً ولا تكويناً ولا تعاملًا. وهو الموفق (۱)
په دې دور کښې چاته د مذهب نه رجوع جائز نه ده

سوال: رجوع از مذهب احتاف چه حکم دارد؟

المستفتی: قاری حافظ شریف احمد ختی مهاجر پشاور..... ۱۹۸۹ء/۹/۲۳

جواب: شخصه که مقلد یکا زائمه اربعه باشد رجوع بعدم تقلید کند لائق تعزیر است۔

البته شخص محقق که اهل فهم و نقد (صاحب اجتهاد) باشد رجوع به مذهب امام کرده شود (۲) لیکن این نوع مثل عقما مفقود است۔

د غیر مجتهدینو د تقلید نه انکار جمل مرکب دې

سوال: څه فرمائی علمائی دین د شرع متین دهغه سړی باره کښې چه هغه مسالك اربعه حق گنړی، او ورسره داهم وائی چه په دوی کښې دیو تقلید هم ضروری نه دې بلکه څه په قرآن کښې مبخې ته راشی په هغې باندي عمل کول پکار دی دداسې سړی څه حکم دې؟

المستفتی: زاهد قادر متعلم دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک..... ۱۹۹۰ء/۵/۱۵

(۱) حضرت مولانا مفتی اعظم محمد فرید دامت برکاتهم فرمائی: تقلید شخصی په خیر القرون کښې بلانکیر موجود وو، دائمه اربعه په ژوند کښې به ددوی تقلید کیدلو. نو دابه منکر نه وی. او په تقلید شخصی باندي سلفاً خلفاً تعامل شوې دې، نو دابه حسن وی.

لحدیث ماراه المومنون حسنا فهو عندالله حسن رواه المحدثون موقوفا علي ابن مسعود وجعله الامام محمد مرفوعاً في بلاغاته. او پیغمبر علیه السلام فرمائی اتباعوا السواد الاعظم (رواه ابن ماجه) او سواد اعظم خواص دامت مثلاً محدثین، مفسرین، فقهاء، شارحین د احادیثو او مصلحین، مقلدین وو تقلید شخصی سره. (مقالات ص ۳۰ تتمه مسئله تقلید)

(۲) قال ابن عابدین ولو ان رجلاً برئ من مذهبه باجتهاد وضح له كان محموداً ماجوراً اما انتقال غيره من غير دليل بل لما يرغب من غرض الدنيا وشهوتها فهو المذموم الاثم المستوجب للتأديب والتعزير لارتكابه في الدين واستخفافه بدينه ومذهبه.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۰۹ جلد ۳ مطلب فيما اذا ارتحل الى غير مذهبه)

الجواب: داسې کسه د اجتهاد درجې ته نه وی رسیدلې نو جاهل مرکب دې. (۱)
وهو الموفق

د موجوده دور غیر مقلدینو ته جمات او مدرسې د پاره ځانې ورکول ائمه دین ته د کنځلو او بد رد و نیلو اړه جوړول دي

سوال: زمونږ په علاقه کښې دڅو کالو راسې دوه سړی غیر مقلد شوی دی دوی د عام خلقو په زړونو کښې شکوک او شبهات اچوی، د تقلید مذمت او شر او فساد خوړوی، اوس هم دا خلق دا حنافو په دې کلی کښې د یو جدا جمات بنیاد ایڅودل غواړی، نو حنفیت پریڅودل غیر مقلد جوړیدل د شریعت په روسره څنگه دی؟ اود مقلدینو په کلی کښې د غیر مقلدینو جمات او مدرسه جوړول څه حکم لري؟
المستفتی: عبدالوهاب گندف صوابی مردان ډویژن ۲۲۰۰ ذی قعدة ۱۴۰۸ هـ

الجواب: داخل اهل حدیث نه دی دا د شر القرون د بې واگو (آزاد) خلقو مقلدین دی او بدتر مقلدین دی، داخل د سواد اعظم نه د خارج کیدو باوجود سواد اعظم ملامت کوی، بهر حال دوی ته جمات یا مدرسې د پاره ځانې ورکول سواد اعظم او ائمه دین ته د کنځلو او بد رد و نیلو اړه جوړول دي. (۲) وهو الموفق

بغير څه وجې نه د احنافو مذهب پریڅودل د تعزیر لائق دي

سوال: یک مسلمان وختي مذهب که بتوسط دینار و دراهم مذهب خود را ترک میکند از خطر خود راوایی جور میگیرد۔

آل شخص چه حکم دارند؟ آن واقعه در کمپ های مهاجرین افغانستان اکنون واقع است۔ چه حکم دارند؟ بینوا و توجروا
المستفتی: باز محمد مهاجر افغانستان..... ۱۹۸۶ء/۱۲/۲۴

(۱) قال ابن عابدین قلت و ايضاً قالوا العامي لا مذهب له بل مذهبه مذهب مفتيه و علله في شرح التحرير بان المذهب انما يكون لمن له نوع و نظر و استدلال و بصير بالمذاهب على حسب اول من قرأ كتاباً في فروع ذلك المذهب و عرف فتاوى امامه و اقواله و اما غيره ممن قال انا حنفي لم يصر كذلك بمجرد القول كقوله انا فقيه او نحوي..... يدل لذلك ما في القنيه رامن البعض كتب المذهب ليس للعامي ان يتحول من مذهب الى مذهب و يسوي فيه الحنفي و الشافعي. (ردالمحتار ص ۲۰۹ باب التعزير مطلب العامي لا مذهب له)

(۲) قال ابن عابدین قوله ارتحل الى مذهب الشافعي يعزري اذا كان ارتحاله لا لغرض محمود شرعاً لما في التاخر خفيه حكى ان رجل من اصحاب ابى حنيفة خطب الى رجل من اصحاب الحديث ابنته في عهد ابى بكر الجوز جاني فابي الا ان يترك مذهبه فيقرأ خلف الامام ويرفع يديه عند الاحتياط ونحو ذلك فاجابه فزوجه فقال الشيخ بعد ما سئل من هذه و اطرق رأسه النكاح جائز ولكن اخاف عليه ان يذهب ايمته وقت النزاع لانه استخف بمذهبه الذي هو حق عنده و تركه لاجل جيفة منته ولو ان رجلاً برئ من مذهبه باجتهاد وضح له كان محموداً ماجوراً اما انتقال غيره من غير دليل بل لما يرغب من غرض الدنيا وشهوتها فهو المذموم الاثم المستوجب للتأديب والتعزير لارتكابه في الدين واستخفافه بدينه ومذهبه..... قلت و ايضاً قالوا العامي لا مذهب له بل مذهبه مذهب مفتيه و علله في شرح التحرير بان المذهب انما يكون لمن له نوع نظر و استدلال و بصير بالمذاهب على حسب الخ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۰۹ جلد ۳ باب التعزير)

جواب: شخصی که مذہب امام ابوحنیفہ رحمۃ اللہ علیہ ترک کند لائق تہذیب است۔ خصوصاً کہ برائے حصول مال باشد۔
کما فی شرح تنویر مع رد المحتار ص ۲۶۳ جلد ۳ ارتحل الی مذہب الشافعی یغزر ای اذا کان
ارتحاله لا لغرض محمود شرعاً لما فی التاتر خاتیه حکمی ان رجلاً من اصحاب ابی حنیفہ خطب
الی رجل من اصحاب الحدیث ابنته فی عهد ابی بکر الجوز جانی قابی الا ان یتوک مذہبه فبقرا
خلف الامام ویرفع یدیه عند الانحطاط و نحو ذلك فاجابه فزوجه فقال الشیخ بعد ما سئل عن
هذه واطرق رأسه النکاح جائز ولكن اخاف علیه ان یذهب ایمانه وقت النزاع لانه استخف
بمذہبه الذی هو حق عنده وترکه لاجل جیفه منتنة ﴿۱﴾ وهو الموفق

تقلید واجب لغیرہ دی امام ابوحنیفہ محدث کبیر وو

سوال: (۱) مسئلہ تقلید ثابت است یا نہ؟ (۲) اتر ارشد امام اعظم سترہ (۱۷) احادیث یادداشتہ است ایں موضوع
حقیقت دارد یا نہ؟

المستفتی: محمد ولی ترکستانی افغانستان..... ۱۳/۱۰/۱۹۸۵

جواب: تقلید شخصی خصوصاً برائے عوام لازم و واجب لغیرہ است ﴿۲﴾ و امام ابوحنیفہ محدث کبیر بود استدلال از
حدیث و جواب احادیث خصم بغیر از محدث کبیر کردہ نمے شود ﴿۳﴾ و هو الموفق

﴿۱﴾ (رد المحتار ص ۲۰۸ جلد ۳ مطلب فی ما اذا ارتحل الی غیر مذہبه باب التعزیر)
﴿۲﴾ قال الله تعالى ولو ردوه الی الرسول والی اولی الامر منهم لعلہم الذین یستنبطونہ منهم (النساء)
تقلید یہ خیر القرون کنبی بلا تکبیر موجود وو، یہ دی باندی سلفاً خلفاً تعامل شوی
دی، نودابہ حسن وی۔ حدیث ماراه المؤمنون حسناً فهو عند الله حسن رواه المحدثون موقوفا علی ابن
مسعود وجعلہ الامام محمد مرفوعاً فی بلاغاتہ۔ حجت قرآن او حدیث دی او ائمہ دوحی
عبارت، اشارت، دلالت، اقتضاء او اعتبار شارحین دی شارعین نہ دی، استاذان دی
ارباب نہ دی۔ والتفصیل فی المقالات للشیخ محمد فرید دامت برکاتہم۔

﴿۳﴾ امام ابوحنیفہ حدیث د حدیث یہ وجہ پریردی د رائی یہ وجہ نہ، داسی یومثال ہم
خوک نہ شی پیش کولی چه یہ هغی کنبی امام صاحب د رائی یہ وجہ حدیث پر یخنی وی۔
والدلیل علی کونه محللاً کبیراً المسند للامام اعظم، واما یقولون المخالفین ان الاحادیث الامام الاعظم لیس
بموجود فی البخاری والمسلم فنقول ان الحجة حدیث ثابت لا البخاری والمسلم فهم لیس باهل الحدیث بل هم
اهل البخاری۔ واما المقول لہان الصحیح البخاری اصح الکتب بعد کتاب الله۔ فهذه المقولة لا فی القرآن ولا فی
الحدیث ولا فی خیر القرون لكن قالها احد فی شر القرون۔
(والتفصیل فی المقالات للشیخ محمد فرید دامت برکاتہم) (از مرتب)

یہ خلورو مذہبو کنبی حصر تکوینی دی

سوال: خہ فرمائی علمائی دین دی مسئلہ بارہ کنبی چه زمونہ یہ علاقہ کنبی
داسی خلق موجود دی چه هغوی بالکل د خلور مذہبونو نہ منکر دی او وائی
چه دا مذہبونہ دکوم خائی نہ راغلی دی، اوس ستاسوپہ خدمت کنبی عرض
دی چه ددی خلور مذہبونو ثبوت بیان کری اود شکریہ موقعہ را کری؟
المستفتی: مولانا سراج الدین مدین سوات..... ۸/۱۰/۱۹۷۵

الجواب: یہ قرآن او حدیث کنبی ٔول احکام عبارتہ او صراحتہ مذکور دی
بعضی حکیم مطلق اشارہ وغیرہ ذکر کری دی، چه د اعتبار او رائی گنجائش
پاتی شی، او ورثۃ الانبیاء تہ د جہد او اجتہاد موقع ملاؤشی، اومت د
مشقت نہ خلاص شی۔ بھر حال صحابہ رضی اللہ عنہم یہ مقام د رائی کنبی خیلی رائی
ہیکارہ کری، او یہ دغہ رائی کنبی ائمہ مجتہدینو انتخاب او کرو، تکوینی
طور سرہ دھغی نہ خلور آراء مشہور شوی، اوباقی یا ختم شوی یا دھغی
پیروی کونکی دیر کم پاتی شو، خلاصہ دا چه یہ دی خلور مذہبونو کنبی
انحصاریو تکوینی امر دی۔ اوممکن نہ چه دامت تعامل اود خواصو
د استحسان یہ وجہ تشریعی امروی، و هو الموفق

د دیوبند د اکابرینو یہ مینخ کنبی اختلاف یہ

ترجیح یا توجیہ کنبی وی اصول کنبی نہ وی

سوال: علمائی دیوبند چه ورتہ علماء حق وئیلی شی سرہ ددی چه یہ یومسلك
باندی متفق دی بیاهم بعضی د بعض سرہ اختلاف ساتی، مثلاً یہ حیات وغیرہ
کنبی، نودا اختلاف ولی دی، او یہ دی کنبی مونہ دچا اومنو؟ بینوا وتوجروا
المستفتی: صوفی لعل خان..... ۲/۵/۱۹۷۰

الجواب: واضحہ دی وی چه د دیوبند د ٔولو اکابرینو مسلك یودی۔ و هو مسلك
اهل السنة والجماعة، البتہ بعض داسی مسائل چه د قدیم نہ مختلف فیہ دی
مثلاً سماع موتی اویا بالکل جدید مسائل دی مثلاً مسئلہ د صلاة بآلہ
مکبر الصوت (لاو سپیکر) و رد السلام عند الاستبراء، نوپہ داسی مسئلو
کنبی اختلاف یہ حقیقت کنبی ترجیح او توجیہ کنبی اختلاف دی، چه دا

بہر حال د اہل سنت والجماعت سرہ متصادم نہ دی.

او چونکہ مسلک د حیات جسمانی مسئلہ د دواوپہ نزد ثابتہ ده.
(۱) وهی من الضروریات. لهذا ددی په کیفیت کنبی اختلاف نشته.
لأنها من النظریات و اکثر الاکابر قائلون بالاولی و هو المؤید بروایات اوردها البیهقی فی

رسالته فلیراجع. وهو الموفق

(۱) علامه محمد قاسم نانوتوی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی: بالفعل گوش نهادن دا خبره ده چه
دانبياء کرام عليهم السلام خصوصاً د سرور انبياء عليهم السلام په خصائصو کنبی غور
اوسوچ او کړی نود متوسط ذهن خاوندانوته هم د بقاء حیات په نسبت د خصائصو
او مذکوره خواصو باعث انشراح خاطر کیږی، ددی خبرې تشریح داده چه لکه
څنگه اختلاف اوضاع..... دغسې سلامت اجساد انبياء عليهم السلام علی الدوام
او حرمت ابدی نکاح ازواج مطهرات رضوان الله عليهم اجمعین او عدم توريث
انبياء عليهم السلام نه ذهن د ارباب حدس اول خودې طرف ته منتقل کیږی چه دا
مذکوره احکام او ثمرات د حیات دی، اوددی خبرې د بیان نه پس چه دا امور ثلاثه
ثمرات د حیات دی. الخ

(آب حیات ص ۲۲ للحجة الاسلام آية من آیات الله حضرت قاسم نانوتوی رحمۃ اللہ علیہ)

....

کتاب

ما يتعلق

بالقرآن والتفسير

قال الله تعالى:

وَهَذَا

ذِكْرٌ مِّمَّا أَنْزَلْنَاهُ ط

أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ع

...

کتاب مایتعلق بالقرآن والتفسیر

پہ قرآن مجید کنبی د تکلیف بمالایطاق حکم

سوال: خہ فرمائی علمائی دین پہ دے مسئلہ کنبی چہ پہ قرآن مجید کنبی چرتہ دے طرف تہ اشارہ ملاویزی چہ اللہ تعالیٰ د بندہ گانو د طاقت نہ زیات حکم ہم ورکری وی؟ وضاحت اوکری.

المستفتی: حنیف اللہ دی آئی خان فاضل بنوری تاؤن کراچی

الجواب: پہ جلالین شریف کنبی لیکلی دی:

ولا تحمل علينا اصراً كما حملته على الذين من قبلنا من قتل النفس في التوبة واخراج ربع

المال وقرض موضع النجاسة انتهى بحذف يسير.

اودا عسیر دی (۱) د طاقت نہ زیات نہ دی (۲) فافهم

قرآن تہ نظم و نیل

سوال: زمونہ پہ علاقہ کنبی د بعضی شاعرانو عقیدہ دہ چہ قرآن مجید ہم نظم دی، لکہ چہ یو کتاب کنبی لیکلی دی چہ "نام خگر خون"، دا دایوب صابر تصنیف دی. د قرآن بارہ کنبی ددوی الفاظ دادی:

"خہ ازاد نظم د غزل نہ زیات گران شی گنرم، غزل ماتہ داسی یو صندوق بنکاری چہ پہ جوړو جار و تختو کنبی میخونہ تک و هلونہ پس تیارولی شی...

(۱) (جلالین بارہ: ۳ سورة البقرہ رکوع: ۸ آیت: ۲۸۲)

(۲) قال الملا علی قاری ومنها ان تکلیف مالا یطاق غیر جائز خلافاً للاشعری لقوله تعالى "لا یكلف الله نفساً الا وسعها" ای طاقته. واختلف اصحابه فی وقوعه. والا صح عدم الوقوع ثم تکلیف مالا یطاق هو التکلیف بما هو خارج عن مقدور البشر کتکلیف الاعمی بالابصار والزمن بالمشی بحیث لو اتی به یشاب ولو ترکہ یعاقب..... واما قوله تعالى "ربنا ولا تحملنا مالا طاقة لنا به" فاستعاذه عن تحمیل مالا یطاق لاعن تکلیفه اذ عندنا یجوز ان یحمله جبلاً لا یطیفه بان یلقى علیه فی موت ولا یجوز ان یکلفه بحمل جبل بحیث لو فعل یشاب ولو امتنع یعاقب الخ.

(شرح الفقہ الاکبر لملا علی قاری ص ۱۲۱ تکلیف مالا یطاق غیر جائز)

اوپہ دی کنبی ماتہ ازاد نظم له ٲولونه خہ کتاب د الله یعنی قرآن بنسکاری د.
ازاد نظم د الہام سرہ براہ راست تعلق دی،،،

کوم سړی چہ د قرآن بارہ کنبی دا عقیدہ ساتی چہ ماتہ دٲولونه بنسہ
ازاد نظم قرآن یعنی کتاب الله پہ نظر راخی اود آزاد نظم الہام سرہ براہ
راست تعلق دی، نوددی سړی بارہ کنبی خہ حکم دی؟

المستفتی: بادشاہ گل لاجی کوهات ۱۷۱۲۱۶۱۹۸۶

الجواب: د السلام علیکم نہ پس دی واضعہ وی چہ شاید ددی مؤلف دنظم
نہ مراد مقفی کلام وی (۱) عربی شعر نہ وی، پس داسی محتملا تونہ د کفر
یا د زندقہ فتویٰ ورکول نامناسب دی. و هوالموفق

پہ .. ختم الله علی قلوبہم .. باندی داشکال جواب

سوال: مونږ داوخت پہ یو غیر آباد ځنگل کنبی د فوجی پہ غرض سرہ ملازمت
کنبی مشغول یو، مونږ سرہ دیو درمیانه درجی امام دی، دلته څوک عالم نشته،
مونږ ددی امام نہ تفسیر شروع کړی دی. کله چہ مونږ دی آیت .. ختم الله علی
قلوبہم،،، تہ اورسیدو، نو زمونږ پہ ملگرو کنبی یوکس او وئیل چہ هرکله ددی
کافرانو پہ زړونو باندی مہرونہ لگیدلی دی نوییا ددوی خہ غلطی دہ چہ دوی
تہ عذاب ملاویږی، وضاحت سرہ مسئلہ اولیکئی اود شکریہ موقعہ را کړئ؟

المستفتی: حولدار رشید خان اینجر ۲۵ بلوچ رجمنٲ

سی. ای. پی، او هیڈ کوارٲر کمپنی ۲۴ شعبان ۱۴۰۳ھ

الجواب: دا یوہ باریکہ مسئلہ دہ پہ دی باندی پوہیدو دپارہ تاسوپہ دی
مثال باندی نظر واچوئ. چہ یوسړی چرس او څکل نود عادت پخیدونہ
مخکنبی ددہ نہ د توبی اود واپس کیدو امید کیدی شی او کله چہ پوخ
عادی شی نودی تہ پہ زړہ وغیرہ باندی مہر لگول وائی. (۲) و هوالموفق

(۱) قال العلامة آلوسی ما نا النبى لا کذب انا ابن عبد المطلب، لانا لانسلم انه شعر فقد عرفوه بانه الکلام
المقفى الموزون على سبيل القصد وهذا مما اتفق له عليه الصلاة والسلام من غير قصد لوزنه ومثله يقع كثيرا فى
الکلام المنشور ولا يسمى شعرا ولا قاله شاعرا. (تفسير روح البیان، ص ۷۱ جلد ۱۳ سورة يس: ۲۹)
(۲) قال العلامة آلوسی ثم ان اسناد الختم اليه عز وجل باعتبار الخلق والذم والتشيع الذى تشير اليه الآية
باعتبار كون ذلك مسببا عما كسبه الکفار من المعاصي كما يدل عليه قوله تعالى بل طبع الله عليها بكفرهم
..... اقول ان ما هیات الممكنات معلومة له سبحانه اذ لا الهی متميزة فی انفسها تمیزا ذاتیا غیر مجعول لتوقف
العلم بها على ذلك التميز وان لها استعدادات ذاتیه غیر مجعولة ایضا مخلقة الاقتصاءات. (بقیہ حنبیہ پەر وروانہ صفحہ)

د شیعه سنی مشترکہ ترجمہ مخالفت پہ هر سنی باندی ضروری دی

سوال: خہ فرمائی علمائی دین دی مسئلې بارہ کنبی چہ د حکومت پاکستان د
وزارت تعلیم د طرفہ مشترکہ ترجمہ د قرآن مجید (شیعه سنی) د امت د اتحاد
دپارہ کولې شی، چونکہ شیعه گان قرآن محرف گنړی. آیا دوی سرہ د قرآن
ترجمہ جائز دہ؟ بینوا و توجروا

المستفتی: حفیظ الرحمن شارع عثمان،

علی ستیریت چوهرپریاں راوالپنڈی ۹۱۲۱۶۱۹۸۷

الجواب: د قرآن د تحریف عقیدہ د اهل تشیع پہ نزد دمسلماٲ او متواترات
ځنې دہ، ددوی پہ مشهور کتاب تفسیر صافی کنبی لیکلی دی:

المستفاد من مجموع هذه الاخبار وغيره من الروايات من طريق اهل البيت عليهم السلام
ان القرآن الذى بين اظهر ناليس بتمامه كما انزل على محمد ﷺ بل منه ما هو خلاف ما
انزل الله ومنه ما هو مغير ومحرف وانه قد حذف منه اشياء كثيرة منها اسم على فى كثير من
المواضع ومنها غير ذلك.

بلکہ تردی پورې لیکى چہ پہ قرآن پاک کنبی اویا زړہ آیاتونہ دی.

كما فى اصول الكافى ص ۶۷۱ عن ابى عبد الله قال ان القرآن جاء به جبرئيل الى محمد
سبعة عشر الف آية.

که چرته شیعه گانو د قرآن د تحریف نہ انکار کړی دی نو هغه هم پہ
تقیہ باندی مبنی دی او تقیہ ددوی پہ نزد دومره مؤکد دہ چہ ددی نہ بغیر
چاته مسلمان هم نہ وائی. لا دين لمن لا تقية له ولا ايمان لمن لا تقية له. (اصول
کافی ص ۴۱۴) پس دا مشترکہ ترجمہ به د شیعه گانو د کفریاتو او تحریفاتو
دقابل اعتناء کیدو کامیابه ذریعہ جوړه شی، پہ هر سنی باندی ددی مخالفت
ضروری دی. (۱) و هوالموفق

(بقیہ حنبیہ د ترمذی) والعلم الا الهی متعلق بها کاشف لها على ما هی عليه فى انفسها من اختلاف استعداداتها التى
هى من مفاتيح الغيب التى لا يعلمها الا هو. واختلاف مقتضيات تلك الاستعدادات فاذا تعلق العلم الا الهی بها
على ما هی عليه مما يقتضيه استعدادها من اختيار احد الطرفين الخير والشر تعلقت الارادة الالهية بهذا الذى
اختاره العبد بمقتضى استعداد الخ. (تفسير روح المعنى ص ۲۱۷ جلد ۱ آیت ۱۰: ۶ سورة البقره)
وقال الملا علي قارى واما التكليف بما هو ممتنع لغيره كما يمان من علم الله انه لا يؤمن مثل فرعون وابى
جهل وابى لهب وسائر الکفار الذين ماتوا على الکفر فقد تفق الكل على جوازه ووقوعه شرعا.
(شرح فقه الاکبر ص ۱۴۱ جلد ۱ الملا علی قارى تکليف ما لا يطاق)

(۱) عن ابن عباس رضى الله عنه قال قال رسول الله ﷺ من قال فى القرآن برأيه فليتبوأ مقعده من النار
وفى روايه من قال فى القرآن بغير علم فليتبوأ مقعده من النار رواه الترمذی.

(مشکوٰۃ المصابيح ص ۳۵ جلد ۱ کتاب العلم)

آیت ..ويعلم ما فی الارحام.. اود مشین پہ ذریعہ د بچی تر اومادہ معلوم
سوال: داسی مشین ایجاد شوې دې چه هغه په رحم کښې دننه د تر اوماده پته
ورکوي. تقریباً یقینی طور باندې مونږ ته ددې آلي متعلق معلومات شوي دي
نوبیا د کلام الہی ..ويعلم ما فی الارحام.. به څه مطلب وي؟

المستفتی: ارشد علی پیرانګ چارسده ۱۹۹۰ء | ۲۱۰

الجواب: واضحه دي وي چه کوم معلومات د مشینونو په ذریعہ حاصلېږي
هغې ته په شریعت کښې ظن وائی علم او یقین ورته نه وائی. او چونکه په
هر مشین کښې دا احتمال موجود وي چه خراب نه وي، لہذا ددې احتمال په
وجه دي ته یقین نه وئیلې کیږي. (۱) وهوالموفق

د شیعہ سنی مشترکه د قرآن د ترجمې گنجائش نشته

سوال: څه فرمائی علمائې دین په دي مسئلہ کښې چه د حکومت پاکستان د
وزارت تعلیم د طرفہ مشترکه د قرآن مجید ترجمہ (شیعہ سنی) اتحاد دپارہ
لیکلي کیږي. او غالباً څه حصہ ئې پوره شوې هم ده. اوس عرض دادي چه
شیعہ گان د قرآن د تحریف قائل دي اود موجوده قرآن د منلو اقرار صرف
تقیہ (دروغ) دي. داسې خلقو سره چه په مشترکه کومه ترجمہ کولې شي،
نویا دي سره به د اهل سنت د طرفہ د شیعہ گانو تائید نه وي؟ آیا شیعہ گان
هم د قرآن قائل او مفسر او مترجم دي. آیا داسې به د اهل سنت علماؤ (اراکین
کمیټی، د طرفہ د شیعہ گانو تائید نه کیږي؟ سوال دادي چه آیا ددې کمیټې
رکن جوړیدل اوداسې ترجمہ کول جائز دي یا نه؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: حفیظ الرحمن شارع عثمان،

علی ستړیت چوهرپریا راوالپنډی ۱۹۸۷ء | ۱۱ | ۲۴

﴿۱﴾ قال العلامة الوسی وانه يجوز ان يطلع الله تعالى بعض اصفيائه على احدى هذه الخمس ويرزقه
عز وجل العلم بذلك في الجملة وعلمها الخاص به جل وعلا ما كان على وجه الاحاطة والشمول لاحوال
كل منها وتفصيله على الوجه الاتم قال على القاري في شرح الشفاء الاولياء وان كان قد ينكشف لهم
بعض الاشياء لكن علمهم لا يكون يقيناً والهامهم لا يفيد الا امراً ظنياً ومثل هذا عندى بل هو دونه بمراحل
علم النجومى ونحوه بواسطة امارات عنده بنزول الغيث وذكورة الحمل او انوثته او نحو ذلك ولا ارى
كفر من يدعى مثل هذا العلم فانه ظن عن امر عا دى واما ظن الغيب فقد يجوز من المنجم وغيره اذا كان
عن امر عا دى وليس ذلك بعلم الخ. (تفسير روح المعاني ص ۱۶۸، ۱۶۹ جلد ۱ سورة لقمان: ۳۳، ۳۴)

الجواب: داهل اسلام شیعہ گانو سره مشترکه ترجمہ او تفسیر کول شرعاً،
عرفاً او سیاستاً قبیح او ممنوع دي، شرعاً په دي وجه چه دا اقدام ددوی په
کفریاتو باندې پرده اچول (۱) او ددوی د تکفیر نه ژبه بندول دي. حالانکه په
پاکستانى او ایرانى شیعہ گانو کښې مسلمان نشته. او عرفاً په دي وجه چه د
عوامونه به بغض فی الله ختم شي. (۲) اود شیعہ گانو د ایجنټانو نه به نور هم
متاثره شي. او سیاستاً په دي وجه چه اوس کلیدی او لوئي لوئي عهدي د
تناسب نه زیاتې دوی سره دي. اودې اقدام سره به اکثر بلکه زیاتو عهدو
باندې دوی قابض شي. (۳) حکومت چه قادیانیان غیر مسلمه او گرځول نوڅه
تناسب ئې قائم کړي دي. فافهم وهوالموفق

نمر په چینه کښې ډوبیدل او سائنسی تحقیقات

سوال: د نمر په باره کښې قرآن پاک کښې په شپاړسمه سیپاره کښې چه د
ذوالقرنین متعلق کوم بیان دي په هغې کښې دنمر باره کښې صفا وئیلې شوي
دي چه نمر ډوبیږي، خواوس چه په عالم دنیا کښې سائنس ډیره زیاته ترقی کړې
ده په دي باره کښې وضاحت سره دا پته لگی چه نمر او سپوږمئ نه ډوبیږي
اوپه خپل ځاني باندې مقیم او سیږي، ځکه چه په یو ځاني کښې کله شپه شي
نود دنیا په یونه یو حصه کښې نمر ضرور پر قیږي، نو په دي آیت او موجوده
مشاهده کښې تطبیق او وضاحت کولو سره زمونږ ذهني پریشانی لرې کړئ؟

المستفتی: محمد اشرف، ایم، او، دی، سی، کینټین،

ایچ دی، ایس، ایس دی پشاور ۱۹۶۹ء

الجواب: د سورة كهف په تفسیر کښې مفسرینو تصریح کړې ده چه د نمر په چینه
او سمندر کښې ډوبیدل بادی (ظاهري) اور سرسری نظر کښې دي، گینی په
حقیقت کښې معامله داسې نه ده، او په دي تعبیر کښې حکمت دادي چه عوام
په دي حقیقت باندې مشکل سره پوهیږي. (۴) لہذا په بي کاره مسئلو کښې

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری وذاک لانه رضى بالكفر والرضى بالكفر كفر سواء كان بكفر نفسه

او بكفر غيره. (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۵۳ منها استحلال المعصية الخ)

﴿۲﴾ عن ابی امامه قال قال رسول الله ﷺ من احب لله واهبض لله واعطى لله ومنع لله فقد استكمل

الايمان. (مشکواة المصابيح ص ۱۳ جلد ۱ کتاب الايمان الفصل الثاني)

﴿۳﴾ قال ابن عابدين حاصله انهم لما كانوا مخالطين اهل الاسلام فلا بد من تميزهم عناكى لا يعامل

معاملة المسلم من التوقير والاحلال وذلك لا يجوز. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۹۹ جلد ۳

مطلب في تميز اهل الذمة في الملبس فصل في الجزية)

﴿۴﴾ قال العلامة الوسی بان المراد وجدها في نظر العين كذلك اظلم يرهاك الا الماء لا انها كذلك حقيقة، وهذا

كما ان راكب البحر يراها كأنها تطلع من البحر وتغيب فيه اذا لم ير الشط والذي (بقية حاشية به رلوانه صفحه)

مذهبی حیثیت سر، د مشغولیدو په ځانې په ظاهر او مسلم باندې اکتفا کړې شوې ده. چه د فتنې نه بغیر مقصود ته رسائی حاصله شی فقط.

د قرآن د مفرد صیغې ځانې داقتباس په طور د جمع صیغې استعمال اول جائز دی

سوال: څه فرمائی علمائی دین د شرع متین ددې آیت باره کښې، "فماطر السموات والارض انت ولی فی الدنيا والاخرة توفی مسلماً والحقنی بالصالحین، که څوک دا آیت ددعا په ځانې کښې د جمع صیغو سره وائی یعنی، "توفی مسلماً والحقنا بالصالحین، نو آیا دې سره څه گناه کیږی بعضی خلق وائی چه د جمع صیغه استعمال کفریه کلمات جوړیږی نو شرعی حکم لیکلو سره د شکریه او مننې موقعه را کړی؟

المستفتی: قائم شاه نوتیهین ضلع کیمل پور اټک... ۱۹۶۹ء ۱۱/۱۱/۲۷

الجواب: دا داقتباس یو قسم دې چه اجماعاً جائز دی:

قال فی خزانه الادب ثم اعلم انه يجوز ان یغیر لفظ المقتبس منه بزيادة ونقصان او تقدیم او تاخیر او ابدال الظاهر من المضمیر او غیر ذلک. (هكذا فی هوامش عقود الدرر ص ۳۵۰) فقط

په سورة البقره کښې د بقره نه مراد غوا ده که غوئی

سوال: په قرآن مجید کښې چه سورة بقره ده، نو په دې کښې د بقره نه مراد غوا (مؤنث) ده یا غوئی (مذکر) دې. ځکه چه اکثر مفسرین هم په دې کښې مختلف دی چا غوا سره او چا غوئی سره تفسیر کړې دې، لهذا تعین کولو سره وضاحت او کړی.

المستفتی: نامعلوم..... ۱۹۶۹ء

الجواب: د ابو منصور ماتریدی رحمته الله نه منقول دی چه دا مذکر دی او، "تا، د وحدت دپاره ده اود اکثر مفسرینو په نزد تا د تانیث دپاره ده، د دواړو قرینې موجود دی. (۱) یولړه هم غلط گنړل نه دی پکار. فقط

(بیه حنبیه دیرمخ فی ارض ملساء واسعة یراها ایضا کتھا تطلع من الارض وتغیب فیها ولا یرد علی هذا انه عبر بوجد والوجلان بدل علی الوجود لما ان وجد یكون بمعنى رای كما ذكره الراغب فلیکن هنا بهذا المعنی ثم المراد بالعين الحمنة اما عین فی البحر او البحر نفسه وتسميته عینا مما لا بأس به خصوصاً وهو بالنسبة لعظمة الله تعالى كقطرة وان عظم عندنا. (تفسیر روح المعانی ص ۲۶ جلد ۹ سورة الکھف: ۸۶) ﴿۱﴾ قال العلامة الوسی "و قرأیحی" و عکرمه. و الباقران الباقر. و هو اسم لجماعة البقر، و البقر اسم جنس جمعی یفرق بینہ و بین واحده بالتاء و مثله یجوز تذکیرہ، و تانیثہ، کنخل منقعر و النخل باسقات و جمعه اباقرو یقال فیہ یبقرو و جمعه بواقرو فی البحر انما سمی هذا الحيوان بذلك لانه یبقر الارض یشقها للحرث. (تفسیر روح المعانی ص ۲۵۷ جلد ۱ سورة البقره آیت: ۷۰)

د نیکر اغوستونکو او سرتور سر خلقتو ته د قرآن تلاوت

سوال: څه فرمائی علماء دشرع متین دې مسئلې باره کښې چه (۱) دقرآن د تلاوت اوریدونکی دقاری او معلم مخې ته نیکر اغوستی ناست وی، چه دې کښې کونډی او نیمه پنډی بنسکاری، آیا دا دقرآن دتلاوت دآدابو خلاف نه کښې، آیا قاری په دې صورت کښې قرآن لوستلې شی؟ (۲) آیا ددوی په وړاندې د قرآن ترجمه او مفهوم بیانولې شی؟ (۳) په دې حالت کښې قاری سره دا خلق بسم الله وئیلې شی یا قاری ئې په دوی وئیلې شی؟ کله چه دا ټول صورتونه قصداً او اهتمام سره وی لکه چه په بعضې ادارو کښې دسحر دپی تی په حالت کښې ددې صورتونو اهتمام کولې شی.

المستفتی: شاپور محمد خطیب... ۱۹۰۰ ایف، ایف رجمنت ملیر کینت کراچی

الجواب: په داسې حالت کښې قرآن وئیل او په خلقو وئیل بی ادبی ده، البته د بی دیني په ماحول کښې د تبلیغ په طور یا د اصلاح د توقع په خیال بی ادبی نه ده. (۱) فقط

د توحید دآیاتونو په موجودگي کښې په نورو آیاتونو کښې د تکلفاتو ضرورت نشته

سوال: څه فرمائی علمائی دین دې مسئلې باره کښې چه زمونږ په جمات کښې یو حافظ صاحب د توحید درس ورکوی، کله چه هغه دې آیت ته راوړسیده: "ان الذين كفروا ینادون لمقت الله اکبر من مقتکم انفسکم اذ تدعون الی الایمان فیکفرون، الآية. او دا ترجمه ئې او کړه چه کوم خلق منکرشو هغوی ته به آواز کولې شی چه لکه څنگه تاسو دخپلو ځانونو نه نفرت دې ددې نه ډیر زیات دخدائی نه نفرت وو، کله چه به تاسو ایمان طرف ته یعنی توحید طرف ته رابللی شوئ، نو تاسو به نه منلو، نویو سوال استاذ د عربی نه ناخبره حافظ صاحب ته او وئیل چه دروغ وائی او غلط ترجمه کولو سره خلقتو ته دهوکه ورکوي، نو ددې بېرې د بی هوډگي باره کښې شرعی حکم څه دې؟

المستفتی: حافظ محمد طیب اتحاد بکډیو کهوته ضلع راوالپنډی ۱۹۶۹ء ۱۷/۴/۱۷

﴿۱﴾ ولی الهندیه الکلام منه ما یوجب اجرا کاً لتسیح والتحمید وقرأة القرآن والاحادیث النبویه وعلم الفقه وقد یأثم به اذا فعله فی مجلس الفسق وهو یعلمه لما فیہ من الاستهزاء والمخالفة لموجبه وان سبح فیہ للاعتبار والانکار ویشغلوا عما هم فیہ من الفسق فحسن وكذا من سبح فی السوق بنية ان الناس غافلون مشغولون بامور الدنيا وهو مشغول بالتسیح وهو افضل من تسبیحه وحده فی غیر السوق کذا فی الاختیار شرح المختار. (فتاویٰ هنډیه ص ۳۱۵ جلد ۵ الباب الرابع کتاب الکراهیه)

الجواب: مفت بغض تہ وائی او نفرت ہم دے سرہ مناسبت ساتی. لیکن دا ترجمہ چہ ۵۵۰ دے نہ زیات مو دالہ نہ نفرت وو. کہ دیو معتمد سری نہ منقول نہ وی بود گرفت قابل دے. (۱) دتوحید بارہ کنبی قرآن کنبی دیر آیاتونہ دی دے نکلہ ہیخ ضرورت نشته. باقی پائی شہوہ د فاسد العقیدہ سری د اصلاح طریقہ نوہغہ تہ دصحیح عقیدہ علماؤتہ د رجوع کولو اودھغوی د تصنیفاتو دمطالعہ ترغیب ورکول کامیابہ طریقہ دہ. فقط

د ۵۵۰ نور السموات والارض. تفسیر

سوال: د قرآن پاک دے ارشاد متعلق وضاحت او کړی. چہ ۵۵۰ نور السموات والارض، حالانکہ اللہ تعالیٰ خو پخپلہ نور نہ دے، بلکہ د نور خالق دے او نور داللہ تعالیٰ مخلوق دے، نو عرض دادے چہ آیا اللہ تعالیٰ نور دے کہ نہ دے؟ المستفتی: محمد جاوید

الجواب: داللہ تعالیٰ یو اسم النور ہم دے. (۲) (ترمذی) او اللہ تعالیٰ دنورو اسباب، دنور خالق ہم دے.

کما فی قوله تعالیٰ وجعل الظلمات والنور. (۳) اللہ نور السموات والارض (۴) الآیة

﴿۱﴾ قال الألوسی بنادون: وهم فی النار وقد مقتوا أنفسهم بالإمارة بالسوء التي وقعوا فيها ووقعوا باتباع هواها حتى اكلوا انا ملهم من المقت كما اخرج ذلك عبد بن حميد عن الحسن وفي بعض الآثار انهم يمتقون أنفسهم حين يقول لهم الشيطان فلا تلموني ولوموا أنفسكم لمقت الله اكبر من مقتكم أنفسكم معمول لقول قدر بقاء التفسير ای بنادون فيقال لهم لمقت الخ ای لمقت الله اياكم او انفسكم اكبر من مقتكم أنفسكم واللام لا ابتداء او للقسم، والمقت اشد البغض لمقت، الله تعالیٰ انفسكم اكبر من مقتكم اياها لانكم دعيت مرة بعد مرة الى الايمان فتكرر منكم الكفر والمعنى لمقت الله تعالیٰ انفسكم فی الدنيا اذ تدعون الى الايمان لتكفروا اشد من مقتكم اياها اليوم الخ.

(تفسير روح المعاني ص ۷۶ جلد ۱۳ سورة المؤمن: ۱۰)

﴿۲﴾ عن ابی هريره قال قال رسول الله ﷺ ان لله تعالیٰ تسعة وتسعين اسماً النور الهادي البديع الباقي الوارث الرشيد الصبور رواه الترمذی والبيهقي فی الدعوات الكبير وقال الترمذی هذا حديث غريب. (مشکوٰۃ المصابيح ص ۱۹۹ جلد ۱ کتاب اسماء الله تعالیٰ الفصل الثاني)

﴿۳﴾ (پارہ: ۷ سورة انعام ركوع: ۷ آیت: ۱)

﴿۴﴾ (پارہ: ۱۸ سورة النور ركوع: ۱۱ آیت: ۳۵)

د عیسیٰ علیہ السلام پیدائش پہ مثل د پیدائش د آدم علیہ السلام تفسیر

سوال: (۱) د علمائی کرامودهدایت مطابق سورة آل عمران، مریم، انبیاء، تحریم، خلوروارہ سورتونہ مے اوکتل چرتہ ہم آدم علیہ السلام تہ بی پلارہ، بغیراب او بغیرپاپ، بغیر والدیا والدین نہ دی فرمائیلی شوی. نوبیا عیسیٰ علیہ السلام دھغوی پہ مثل کیدوسرہ څنگہ بغیرپلارہ اوگرخولی شو، آدم علیہ السلام خو څکک بغیر مور او بغیرپلار تسلیم کړې شوي دے چہ اول انسان وو، پہ اولیت کنبی مورپلار بغیرپلار تسلیم کړې شوي دے ولادت کنبی مثل نہ شو، څکک چہ آدم علیہ السلام مولود مانع دی، پس عیسیٰ علیہ السلام پہ ولادت کنبی مثل نہ شو، څکک چہ آدم علیہ السلام مولود نہ دے، البته پہ دے کنبی عیسیٰ علیہ السلام مثل دے چہ ۵۵۰ خلقه من تراب ثم قال له کن فیکون، (آل عمران) نود دے مثلیت پوره وضاحت او کړی؟ (۲) کہ دیوې بنځې تراوسه پورې واده نہ دے شوي، او هغه حامله اوموندې شی یائی بچې پیداشی نو په دے باره کنبی صریح الفاظو کنبی داسلامی شریعت څه فیصله دے؟ المستفتی: حافظ مومن صفدر جنگ گورنمنټ نارمل سکول شاه پور شهر ۱۳ رجب ۱۳۹۳ هـ

الجواب: (۱) دقرآن طرزبیان د دلالت او اقتضاء په طور په دے حقیقت باندي ناطق دے چہ حضرت آدم علیہ السلام بغیر د مورپلار نه پیداشوي دے او هم دا معنی سلف صالحینو مراد اخستی دے، اول استاذ رومبو شاگردانوته هم دا بنودلی دے. (۱) اود حضرت عیسیٰ علیہ السلام باره کنبی داللہ تعالیٰ هم داتقریر کافی دے. لم یمسسني بشر ولم اک بغیا. (۲) په دے کنبی دجائز اونا جائز دواړه قسم دجماع د نفی باوجود د ولادت پیشکش موجود دے. (۲) کله چہ دخارجی دلائلو نه دیو محتمل او مشتبه امر تعین او ترجیح ثابت شی نو شریعت مقدس ددے نه انکار نه کوی. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال الألوسی المثل هنا ليس هو المثل المستعمل في التشبيه والكاف زائدة بل بمعنى الحال والصفة العجيبة ای ان صفة عيسى عند الله ای فی تقدیر و حکمہ کمثل آدم ای کصفته وحاله العجيبة التي لا يرتاب فيها مرتاب وفي الآية دلالة على صحة النظر والاستدلال لانه سبحانه احتج على النصاري واثبت جواز خلق عيسى عليه السلام من غير اب بخلق آدم عليه السلام من غير اب ولا ام الخ. (تفسير روح المعاني ص ۲۹۷، ۲۹۸ جلد ۳ سورة آل عمران: ۵۹)

﴿۲﴾ (پارہ: ۱۶ سورة مریم ركوع: ۵ آیت: ۲۰)

پہ معمول واحد باندی د عالمینو رائل اود بعضی جمع صیغہ دالف نہ کیدو اشکال
سوال: محترم مفتی صاحب: لاندی آیاتونہ او گوری چہ پہ یو فعل باندی دودہ
حروف عامل داخل دی نوپہ هغی کنبی رومی حرف عمل کری دی اوکھ
دوئم، مثلاً ان لن نجمع عظامه (قیامہ) ان لن نقدر (انبیاء) فان لم تفعلوا ولن
تفعلوا (البقرہ) وغیرہ. (۲) پہ قرآن مجید کنبی باء و (بقرہ) ۲، ۶۱ (آل عمران) ۳،
۱۱۲ فان فاء و (بقرہ) ۲، ۲۲۷ جاؤ (النمل) ۲۷، ۸۴ (نور) ۲۴، ۱۱ (فرقان)
۲۵، ۴ پہ آخر کنبی د جمع الف ولی نہ دی لیکلی شوی. جواب راکری؟
المستفتی: حافظ مومن صفدر جنگ گورنمنٹ
نارمل سکول شاہ پور شہر ۱۳ رجب ۱۳۹۳ھ

الجواب: (۱) پہ دی کلماتو کنبی دودہ عامل پہ یو معمول باندی داخل نہ دی
بلکہ د هریو معمول عامل جدا جدا دی. والتقدير ان الشان لن نجمع، انه لن نقدر
وان شرطیه مجموعه لم تفعلوا وغیرہ باندی داخل دی. (۱) (۲) د قرآن مجید رسم
الخط خلاف القیاس دی پہ دی کنبی بہ دامام الصحائف صحیفہ عثمان رضی اللہ عنہ
اتباع کولی شی، ہم دا سلفاً خلفاً متعامل دی. کما صرح به الاتقان ص ۱۲۷
جلد ۲ (۲) وهو الموفق

پہ قرآن مجید کنبی د وحی پہ ذریعہ نسخ واقع شوی دہ

سوال: زما یو دوست دی هغه مائہ ددی خبری منلو اود ایمان د جزو جوړولو تاکید
کوی، چہ پہ قرآن مجید کنبی خہ آیاتونہ داسی ووچہ هغه نازل شو لیکن روستہ د
وحی پہ ذریعہ منسوخ التلاوت شول، او هغه آیاتونہ پہ موجودہ قرآن مجید کنبی
شامل نہ دی. دهغه وینا دہ چہ دا خبرہ د احادیثونہ ثابتہ دہ، لیکن د حدیث مکمل
حوالہ نہ شی بنودلی. نو آیا اللہ تعالیٰ نعوذ باللہ خوک مصنف یا شاعر دی چہ پہ
خپل کلام کنبی تنسیخ یا ترمیم کوی مهربانی او کری جواب راکری؟

المستفتی: محمد مسعود صدیقی شاهین کالونی مردان ۱۱۹ محرم ۱۳۹۲ھ

(۱) قال العلامة الوسی ان مخففة من الثقيلة واسمها ضمير الشأن مخدوف ای بحسب ان الشأن لن
نجمع بعد التفرق عظامه. (روح المعانی ص ۲۳۶ جلد ۱۶ سورة القيامة آیت: ۳)

(۲) قال العلامة سيوطی فی الاتقان سئل مالک عن الحروف فی القرآن مثل الواو والالف اترى ان يغير
من المصحف اذا وجد فيه كذلك قال لا قال ابو عمر ويعنى الواو والالف لمزيد تبين فی الرسم
المعدومتين فی اللفظ نحو اولوا وقال الامام احمد يحرم مخالفة خط مصحف عثمان فی واو او ياء او الف
او غير ذلك الخ. (الاتقان فی علوم القرآن ص ۱۶۴ جلد ۲ نوع فی مرسوم الخط واداب كتابته)

الجواب: واضحة دي وی چہ دالله پہ کتابونو کنبی نسخ یقیناً واقع شوی دہ
اوپہ دی کنبی هیخ استبعاد نشته، خکہ چہ دالله تعالیٰ احکام د نفس د اصلاح
دوائی دہ، نو لکه خنگہ چہ یو حکیم حاذق د مرض، موسم او مزاج پہ وجہ
دوائی بدلوی نو د غسی حکیم مطلق جل جلالہ د انسانانو پہ دوائی کنبی د
مزاج او زمانی پہ وجہ تبدیلی کوی. (۱) چہ دهغی نہ کول خلاف مصلحت
وی، اود رجم متعلق دی واضحہ وی چہ د احکم پہ قرآن کنبی موجود وو ددی
نہ پس منسوخ التلاوت شو. (۲) (رواه البخاری ومسلم والترمذی وابن ماجه
وابوداؤد ومالك) او پیغمبر ﷺ او خلفائی راشدینو باقاعدہ حد درجم جاری
کری دی. فقط

هو الذي خلق السموات والارض في ستة ايام وكان عرشه على الماء آیت تفسیر
سوال: د عالم د پیدائش بارہ کنبی ماسرہ یو تفسیر دی چہ دهغی پہ دولسمہ
سپارہ کنبی دویم آیت هو الذي خلق السموات والارض في ستة ايام وكان
عرشه على الماء، پہ حاشیہ کنبی ئی دی سرہ لیکلی دی پہ بخاری شریف
کنبی دی چہ اول اول دالله تعالیٰ د ذات نہ سوا او بہ یا عرش هیخ نہ وو. اول
الله تعالیٰ او بہ پیدا کری بیائی عرش، بیا قلم، بیا ئی لوح محفوظ
پیدا کرو، مهربانی او کری ددی حدیث عربی راتہ اولیکئی او او فرمایئ چہ
آیا واقعی د احادیث ددی آیت تفسیر دی؟

المستفتی: مبعوث الوارث اسستنت پروفیسر

کالج تھانہ ملاکنہ ایجنسی ۶ اگست ۱۹۸۳ء

الجواب: د بخاری شریف حدیث صرف دو مرہ دی: كان الله ولم يكن شيء وكان عرشه على

(۱) قال العلامة الوسی والآيات انما نزلت لمصالح العباد وتكميل نفوسهم فضلامنه تعالى ورحمة
وذلك يختلف باختلاف الاعصار والاشخاص كما للدواء الذي تعالج به الا دواء فان النافع في عصر قد
يضر في غيره والمزيل علة شخص قد يزيل علة سواه، فاذا قد يكون عدم الحكم او الاثقل اصلح في
انتظام المعاش وانظم في اصلاح المعاد والله تعالى لطيف حكيم الخ. (تفسير روح المعاني ص ۵۵۶
جلد ۱ سورة البقرة: ۱۰۶)

(۲) عن عمر قال ان الله بعث محمداً بالحق انزل عليه الكتاب فكان مما انزل الله تعالى اية الرجم رجم
رسول الله ﷺ ورجمنا بعده والرجم في كتاب الله حق على من زنى اذا احصن من الرجال والنساء اذا
قامت البينة او كان الحبل او الاعتراف. متفق عليه. (مشکواة المصابيح ص ۳۰۹ جلد ۲ كتاب الحدود)

الماء (۱) زیاتی مضمون د نورو کتابونو دا حادیثونہ ثابت دی. (۲) وهو الموفق

د قرآن مجید رسم الخط دعام رسم الخط نہ جدادی

سوال: قرآن مجید کبھی چه چرتہ د جمع صیغہ ده مثلاً جاءو، هلته الف نه وی لیکلې شوی، حالانکه د صرف اونحو د قواعدو په لحاظ سره الف لیکل پکار دی ځکه چه د جمع علامت الف دی، جواب راکړئ؟

المستفتی: ابو سلمان ابو ظهبي (U. A. E) ۱۹۹۰ء ۱۸/۸

الجواب: د قرآن مجید رسم الخط د معروف رسم الخط نه جدادی (۳) کله د واؤ جمع نه پس الف نه لیکلې کیږي لکه په جاءو کبھی، او کله مفرد سره الف لیکلې کیږي لکه په يدعوا، ادعوا کبھی، فلیراجع الی المصحف. وهو الموفق

د «قل العفو» آیت تفسیر

سوال: د الله تعالی ارشاد «قل العفو»، د رسول الله ﷺ قول ژوند د دې حکم مطابق تیر شو، اود قرآن پاک په احکامو باندې عمل هغه وخت صحیح وی کله چه د حضور ﷺ په ژوند باندې عمل اوشی، او ډیر ځل هغه زمکه چه هغې لره مالک پخپله نه شوه کړلې، نو هغه خلقتو ته ورکړې شوه څوک چه دهغې حقدار وو د دې باوجود د «قل العفو»، کلمې حکم صفا وجوبی حکم نه گرځولو څه وجه ده، اودا په استحبابی احکامو کبھی د داخلولو څه دلائل دی؟

المستفتی: محمد ظهیر محله گو جر شینکې تحصیل وضلع اټک ۱۴۰۱ هـ ۱۰/۷

(۱) عن عمران بن حصين قال اني عند النبي ﷺ اذ جاءه قوم من بني تميم فقال اقبلوا البشري يا بني تميم قالوا بشرتنا فاعطنا فدخل ناس من اهل اليمن فقال اقبلوا البشري..... ونسالك عن اول هذا الامر ما كان قال كان الله ولم يكن شيء قبله وكان عرشه على الماء ثم خلق السموات والارض وكتب في الذکر كل شيء الخ. (صحيح البخارى ص ۱۱۰۳ جلد ۲ باب قوله وكان عرشه على الماء كتاب الرد على الجهميه)

(۲) عن عبادة بن الصامت قال قال رسول الله ﷺ ان اول ما خلق الله القلم. (مشکواة المصابيح ص ۲۱ جلد ۱ باب الايمان بالقدر) اول ما خلق الله العقل، ذكره في الاحياء قال العراقي اخرج الطبراني والوسط وابو نعيم باسنادين ضعيفين. (الموضوعات الكبرى ص ۷۵ رقم: ۲۶۷)

(۳) قال العلامة سيوطي في الاتقان قد خالفها في بعض الحروف خط المصحف الامام وقال اشهب مثل مالک هل يكتب المصحف على ما احلته الناس من الهجاء فقال لا الا على الكتبة الاولى..... سنل مالک عن الحروف في القرآن مثل الواو والالف اتري ان يغير من المصحف اذا وجلفه كذلك قال لا قال ابو عمر ويعني الواو والالف المزيبتين في الرسم المعدومتين في اللفظ نحو اولو او قال الامم احمد يحرم مخالفة خط مصحف عثمان في ولواو ياء و الف او غير ذلك. (الاتقان في علوم القرآن ص ۱۶۶، ۱۶۷ جلد ۲ النوع في مرسوم الخط واداب كتابته)

الجواب: که د «قل العفو»، نه معلوم شوی حکم وجوبی وی نوالله تعالی به زکوة نه فرض کولې، دا یو غیر معقول کار دی چه په مکلف باندې خلویبستمه حصه ورکول هم فرض دی، اود حاجت نه زیات مال ورکول هم فرض دی، اود سلف صالحینو د تعامل نه مخالفت دی. پس بهر حال یا دا امر استحبابی دی یا منسوخ دی، دا د صحابی رضی الله عنه نه روایت دی. (۱)

نویت: د امر استحبابی کیدو په تقریر باندې د قرآن حکم انفاق العفو دی، نه چه مصادرة العفو. فافهم. وهو الموفق

په قرآن مجید (کلام لفظی) باندې قسم کول جائز دی

سوال: قرآن مجید مخلوق دی که غیر مخلوق. او په دې باندې قسم کول څنگه دی؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: فضل رحیم مینگوره سوات..... ۲۸ شعبان ۱۴۰۲ هـ

الجواب: چونکه دا کلام لفظی په کلام نفسی باندې دلالت کوی چه دا صفت واحده شخصیه او غیر مخلوق دی، لهذا متاخرین مفتیانو په دې کلام لفظی باندې قسم کول جائز گرځولی دی. (۲) وهو الموفق

قرآن آیاتونه د کس طرفه الهه لیکل جائز نه دی

سوال: من كتب اية القرآن مقلوباً من الجانب الايسر ای هکذا «میهن الان لحي الله الحسب»

فما حكمه الجواز او المنع - بینوا وتوجروا

المستفتی: نامعلوم..... ۲۹/۵/۱۴۰۱ هـ

جواب: لا تجوز قراءة القرآن مغايرة عن رسم خط المصحف العثماني كما في

(۱) قال العلامة ابن كثير اى ذلك لا يجهد مالک ثم تعد تسال الناس. ويدل على ذلك ما رواه ابن جرير عن ابي هريرة قال قال رجل يا رسول الله عندي دينار قال انفق على نفسك قال عندي آخر قال انفق على اهلك قال عندي آخر قال انفق على ولدك قال عندي آخر قال فانت ابصر وقد رواه مسلم وايضا عن جابر ان رسول الله ﷺ قال لرجل ابدأ بنفسك فصلق عليها فن فضل شيء لاهلك فان فضل شيء عن اهلك فلهي قرابتك فان فضل عن ذي قرابتك شيء فهكذا وهكذا الخ (تفسير ابن كثير ص ۳۳۳ جلد ۱ پ: ۲ سورة البقرة آيت: ۲۱۹)

(۲) قال العلامة ابن عابدين (قال الكمال الخ) مبنى على ان القرآن بمعنى كلام الله فيكون من صفاته تعالى كما يفعله كلام الهداية حيث قال ومن حلف بغير الله تعالى لم يكن حالفاً كائى والكعبة لقوله عليه الصلاة والسلام من كان منكم حالفاً فليحلف بالله لو ينذر وكذا حلف بالقرآن لانه غير معارف فقوله وكذا يفيد انه ليس من قسم الحلف بغير الله تعالى بل هو من قسم الصفات ولذا علله بانه غير معارف..... وتعليل عدم كونه يميناً بانه غير تعالى لانه مخلوق لانه حروف وغير المخلوق هو الكلام النفسى منع بان القرآن كلام الله منزل غير مخلوق ولا يخفى ان المنزل فى الحقيقة ليس الا الحرف المنقضية المتعدمة وما ثبت قدمه استحالة علمه غير انهم لو جوا ذلك لان العوام اذا قيل لهم ان القرآن مخلوق تعدوا الى الكلام مطلقاً الخ. (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۵۶ جلد ۳ مطلب فى القرآن كتاب الايمان)

الاتقان وقال اشهب سئل مالک هل يكتب المصحف على ما أحدثه الناس من الهجاء فقال لا الا على الكتابة الاولى رواه الداني في المقنع ثم قال ولا مخالف له من علماء الامه وقال الامام احمد يحرم مخالفة خط مصحف عثمان في واو او يا او الف او غير ذلك ﴿١﴾ قلت القرآن عربي لفظاً وكتبا وهذا المقلوب لا يسمى عربياً فافهم وهو الموفق

تفسير ته بی اودسه لاس وړل

سوال: خه فرمائی علمائی دین دې مسئلې باره کښې چه تفسیر یا نور اسلامی کتابونه چه په هغې کښې قرآنی آیاتونه وی هغې ته بی اودسه لاس وړل څنگه دی؟ وضاحت او کړی

المستفتی: حبیب الله فقیر آباد پشاور..... ۱۹۰۰ ذی قعدہ ۱۴۰۲ هـ

الجواب: کله چه د آیات نه نور لیکل زیات وی نو بی اودسه لاس وړل ناجائز نه دی. (۲) وهو الموفق

قرآن مجید منکوس (الله) چاپ کولو کښې خه مصلحت نشته

سوال: محترم مفتی صاحب! حمید بک دپو قرآن پاک دمصحف عثمانی نه خلاف چهاپ کړې دې یعنی د سورة الناس نه ئې شروع کړې او په سورة نباء باندې ئې ختم کړې دې. په شریعت کښې ددې خه حکم دی؟ بینوا وتوجروا

الجواب: د قرآن مجید منکوس لوستل د بعضې مصلحتونو په وجه جائز دی. کما فی ردالمحتار (ص ۵۳۶ جلد ۱) ﴿۳﴾ قوله وان یقرأ منکوساً وانما جوز للصغار تسهیلًا لضرورة العلم.

﴿۱﴾ (الاتقان فی علوم القرآن للعلامة سیوطی ص ۱۶۷ جلد ۲ النوع فی مرسوم الخط واداب کتابه)

﴿۲﴾ قال ابن عابدين ويكره من المحدث المصحف كما يكره للجنب وكذا كتب الاحاديث والفقه عندهما والاصح انه لا يكره عنده..... فتلخص في المسئلة ثلاثة اقوال..... بهذا التفصيل بان يقال ان كان التفسير اكثر لا يكره وان كان القرآن اكثر يكره والاولى الحاق المساواة بالثاني وهذا التفصيل ربما يشير اليه ما ذكرناه عن النهروبه يحصل التوفيق بين القولين. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۱۳۰ جلد ۱ قبيل باب المياه)

﴿۳﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۰۳ جلد ۱ قبيل باب الامامة)

لیکن په منکوس لیکلو کښې هیڅ مصلحت نشته بلکه په دې کښې فساد دی وهو ان يعسر عليه القراءة مرتباً في الصلاة. وهو الموفق

د ملازمت په دوران کښې تلاوت کولو حکم

سوال: زه سرکاری ملازم یم، دیوتی کله د شپې وی کله د ورځې، آیا د دیوتی په دوران کښې د قرآن پاک تلاوت جائز دی او په دې تلاوت به ثواب ملاویږي؟ زه تلاوت هغه وخت کوم کوم وخت چه هیڅ کار نه وی. اوزه فارغ یم؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: محمد حنیف محکمه موسمیات خیبر روډ پشاور ۱۹۸۴ | ۶ | ۹۱

الجواب: که د سرکاری په نزد دا تلاوت د اعتراض قابل وی نو په یادو تلاوت کول پکار دی. (۱) فافهم وهو الموفق

د تعلیم د آسانۍ دپاره د آخری سپاری معکوس چپائی

سوال: نن سبا په اکثر و مدرسو کښې د تجوید القرآن په شعبو کښې د ماشومانو د تدریس دپاره خصوصاً د آخری سپاری، عم يتساءلون، چهپائی داسې کیږي چه دهغې ابتداء د سورة فاتحې نه کیږي اود «ولا الضالین»، نه پس سورة الناس او ددې نه پس سورة الفلق تر آخره پورې خلاف ترتیب د سورة نباء پورې سپاره مکمل کړې شوي ده. نو آیا په دې مذکوره ترتیب سره دعم سپاری چهاپ کول د شریعت په رو سره جائز دی؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: قاری فیاض الاسلام مردان..... ۱۹۸۴ | ۶ | ۱۱

الجواب: دا ترك ترتیب ماشومانو دپاره جائز دی. کما فی ردالمحتار ص ۳۶۷ ج ۱ قوله ولا یقرأ منکوساً وانما جوز للصغار تسهیلًا لضرورة التعليم انتهى. لیکن داسې تالیف ته آخری سپاره وئیل

﴿۱﴾ قال ابن عابدين وليس للاجير الخاص ان يعمل لغيره بل ولا ان يصلى النافلة قال في التارخانيه وفي لتاوى الفضلى واذا ستاجر رجلاً يوماً يعمل كذا فعليه ان يعمل ذلك العمل الى تمام المدة ولا يشتغل بشئ آخر سوى المكتوبة وفي فتاوى سمرقند وقد قال بعض مشائخنا له ان يؤدى السنة ايضاً وانفقوا انه لا يؤدى نفلاً وعليه الفتوى. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸ جلد ۵ باب ضمان الاجير)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۰۳ جلد ۱ قبيل باب الامامة)

د تالیف عثمانی نہ بنکاره مخالف دی. (۱) بخلاف القراءة فافهم. وهو الموفق
دمعراج نبوی متعلق د ادارہ فروغ اردو لاہور رسول نمبر ۷۳۰
 سوال: ادارہ فروغ اردو لاہور یوہ رسالہ اوباسی، تیرکال ددی رسالی "رسول
 نمبر ۷۳۰ شائع کړې شو. حکومت ورته په لکھونو انعام ورکړو. په اخباراتو،
 ریډیو، ټی وی باندې ددی نمبر ډیره مشهورتیا اوشو، په رسالہ "رسول
 نمبر ۷۳۰، جلد دوئم شماره نمبر ۱۳۰، دسمبر ۱۹۸۲ء باب اول ص ۶۰ پیراگراف
 نمبر ۱۲۲ باندې ډاکتر حمید الله لیکي:

نبی کریم ﷺ شپه خپل مرحوم تره سره تیره کړه، هلته هغوی یو متبرک خوب
 اولیده، ورپسې ډاکتر صاحب لیکي: پیراگراف نمبر ۱۲۴ "خدائي چونکه
 هرځائي کسې موجود دي لهذا دماډی فاصلي طي کولو هيڅ سوال نه
 پيدا کيږي، قرآن پاک دمعراج دپاره لفظ رؤيا استعمال کړې دي پخپله رسول
 الله ﷺ فرمائي دمعراج په وخت زه دخوب او بيداري په مينځ حالت کسې
 ووم دحضرت خديجه رضي الله عنها نه روايت دي چه دا يو روحاني سفر او خوب وو،
 ددي مضمون څه حکم دي؟

المستفتی: چوهدری سردار محمد لیه پنجاب... ۱۸ شعبان ۱۴۰۳ هـ

الجواب: دا مضمون قرآن او صحیح احادیثو سره متصادم دي. (۲) حکومت
 همیشه د اهل زیغ او اهل الحاد په شاباشی کسې مبتلا وی. وهو الموفق

(۱) قال السيوطي واما ترتيب السور فهل هو توقيفي ايضا او هو باجتهاد من الصحابة خلاف جمهور
 العلماء على الثاني ويوقف جبريل النبي ﷺ على موضع الآية و السورة فاتساق السور كانساق
 الآيات والحروف كله عن النبي ﷺ فمن قدم سورة او اخرها فقد اسد نظم القرآن الخ. (الاتقان في
 علوم القرآن ص ۶۲ جلد ۱ فصل في ترتيب السور)

(۲) قال العلامة الوسي وذهب الجمهور الى انه في اليقظة بيدنه وروحه ﷺ والرؤيا تكون بمعنى الرؤية في
 اليقظة كما في قول وقال الواحدى انها رؤية اليقظة ليلا فقط وخبر شريك لا يعول عليه على ما نقل عن
 عبد الحق وقال السنوي واما ما وقع في رواية عن شريك وهو نائم وفي اخرى عنه بينا انا عند البيت بين النائم
 واليقظان لقد يحتج به من يجعلها رؤيا نوم ولا حجة فيه اذ قد يكون ذلك اول وصول الملك اليه وليس في
 الحديث ما يدل على كونه ﷺ نائما في القصة كلها واحتج الجمهور لذلك بانه لو كان مناماً ماتعجب منه قریش
 ولا استحالوه لان النائم قد يرى نفسه في السماء ويلعب من المشرق الى المغرب ولا يستبعده احد. وايضا العبد
 ظاهر في الروح والبدن وذهبت طاقة منهم الخ (تفسير روح المعاني ص ۱۱ جلد ۹ سورة الاسراء: ۱)

په قرآنی آیاتونو کسې دخپل طرفه ديوقوم تخصیص تحریف معنوی دي
 سوال: یوه ماهنامه رساله (Muslim News) د فرورئ ۱۹۷۰ء ص ۲۷ باندې

یومضمون (Juler Halima and the Quran Inans tnook javruay) چهاپ شوي دي. چه په
 دي کسې پاره نمبر ۲۷ سورة رحمن آیت ۳۳، ۳۵ کسې د لفظ سلطان غلطه
 ترجمه، دغسې د سورة نحل آیت ۸۱ کسې د لفظ سراييل غلطه ترجمه کولو
 سره ئي ددي خودلو زړه ورتيا کړې ده، چه الله تعالی د امريکي خلقو سپورمي
 ته دتلو پیشنگوئي دنن نه خوارلس سوه کاله مخکسې کړې ده، اويوځائي
 سپاره نمبر ۳۰ سورة نمبر ۹۱ آیت نمبر ۲ کسې د لفظ طلحه نه دامطلب دي چه
 هلته به دوه پارتئي يومحفوظ لوبه کوي، او هغه دواړه پارتئي د روس او
 امريکي دي بهر حال په دي مضمون کسې د روس او امريکي د اوچتوالي
 طرف داری شوي ده. اويو په دي کسې ماده پرست قوم افضل خودلي شوي دي. ما
 مولانا ابوالاعلی مودودي صاحب، مولانا عبيد الله انور صاحب او مولانا
 محمد ادریس صاحب سره هم رابطه کړې ده. ليکن هغوی هيڅ جواب
 رانکړو. البته مولانا مودودي صاحب صرف دومره ليکلي دي چه داسې ليکل
 گمراه کونکي وي، لهذا عرض دادي چه تاسو ددي مضمون نگار پوره رد
 ليکلو سره شائع کړئ. اوماته هم مطمئن کولو سره جواب را کړئ؟

المستفتی: تاج محمد اکونته پائيند کارپوريشن

شاهراه قائد اعظم لاہور ۱۹۷۰ء ۶/۴

الجواب: مونږ سره دا رساله نشته، لهذا مونږ ددي دتفصيلي ردنه معذوره
 يو، البته دومره به ضرور او وایو چه دغه سړي تحریف معنوی کړې دي په
 دي شرط که هغه د امريکي وغيره تخصیص کړې وي. وهو الموفق

د عربی نه د ناخبره هلکانو او لاؤ سپیکر په ذریعہ د قرآن ترجمہ کول

سوال: زمونږ په کلی کسې یو مولوی صاحب په لاؤ سپیکر کسې یوڅو هلکانو
 ته د قرآن کریم ترجمه شروع کړې ده. هغه هلکان د عربی نه بالکل ناخبره دي
 هغوی ترجمه څه چه د قرآن مجید صحیح تلفظ هم نه شی کولي، په دي وجه
 خلق دوه ډلې شول، یوه ډله وائی چه دا ترجمه بندول پکار دي. ځکه چه دا

هلکان د عربی نه هم ناخبره دی خلاصه اوسنیه هم نه ورځی، اوبله وجه دا چه داخل اسساع نه کوی چه ددی په وجه ټول خلق گناهگار یږی. دویمه ډله وائی چه مونږ به په لاؤډ سپیکر باندې ترجمه کوو، ځکه چه دعوت بالجهر راغلي دي، نو آیا دا ترجمه کول غوره دی او که نه کول غوره دی؟
المستفتی: احمد شاه زندهو باندې ۱۵۰۰۰ | دسمبر ۱۹۷۴ء

الجواب: بهتره داده چه داسې هلکان دي د عربی وغیره نه خبردار کړې شی لیکن د ناخبري په صورت کښې به ددوی ترجمه کول گناه نه وی، او مناسبه داده چه بي ضرورته په لاؤډ سپیکر کښې ترجمه کول نه دی پکار. لیکن دچا غوږ ایښودلو سره به جهر کونکې گناهگار نه وي. اود آوازونو د تصادم په صورت کښې به لاؤډ سپیکر نه شی استعمالولې فقط.

د «اليوم ننجيك ببدنك» آيت تشریح

سوال: قرآن کریم کښې په یوولسمه سپپاره سورة یونس کښې چه د فرعون باره کښې کوم آیت کریمه راغلي دي چه اي فرعون مونږ ستا لاش محفوظ ساتلي دي او په آخری زمانه کښې به ستا لاش ښکاره کوو، مهرباني اوکړئ ددې آیت متعلق مونږ ته تفصیل سره جواب را کړئ؟

المستفتی: اهلیان دره آدم خیل ۱۹۷۸ | ۸ | ۲۲

الجواب: «اليوم ننجيك ببدنك»، (۱) الايه، دنجات مطلوبه په ځاني نن مونږ ستا لاش ته د اوبو لاندې ډوبیدو نه نجات درکوو، چه ته هغه چا دپاره عبرت او گرځي، کوم چه ستانه روسته موجود دی. چه ستا بد حالی او تباهی کتلوسره د الله تعالی دا حکامونه اویريږی. (بیان القرآن ص ۳۰ جلد ۵) (۲) وهو الموفق

(۱) (پ ۱۱. سورة یونس رکوع: ۱۴. آیت: ۹۱)

(۲) دمصر په عجائب گهر کښې چه کوم لاش پروت دي، چه په هغې باندې خلق د فرعون معهود گمان کوی اود سورة یونس آیت باندې دلیل نیسی لیکن دادتحقیق خلاف دی، علامه شبیر احمد عثمانی په فوائد عثمانیه تفسیر عثمانی کښې لیکي: دجدید تحقیقاتو نه ثابتیږی چه د فرعون لاش تر نن پورې محفوظ را روان دي. لیکن د قرآنی الفاظوصحت ددې په ثبوت باندې موقوف نه دی. بهر حال په ۱۹۲۶ کښې چه مصریانو ته کوم خنوط شوی لاشونه ملاؤشوی دی. تراوسه پورې دا خبره ثبوت ته نه ده رسیدلې. چه واقعی دا دهغه معهود فرعون لاش دي، یا دمصر په فرعونیانو کښې دبل فرعون، اود آیت دامطلب بالکل نه دي چه د فرعون لاش به ترقیامته پورې محفوظ وی. (از مرتب)

د ختم قرآن نه پس فاتحه اود سورة بقره پنځه آیاتونه لوستل مستحب دی سوال: که یو کس مجموعی طور سره قرآن کریم ختم کړی. یعنی د الحمد نه والناس پورې، نو هغه به د ختم په وخت صرف والناس پورې وائی یا نور هم شروع نه وئیل پکار دی. یعنی د الحمد لله نه، وضاحت اوکړئ؟
المستفتی: رسول خان لیب ټیکنیشن کمبائنډ ملټری هسپتال ۱۹۶۹ | ۷ | ۳۱
الجواب: د ختم قرآن نه پس مستحب دی چه فاتحه اود سورة بقره پنځه آیاتونه اولوستلې شی.

کافي شرح الاحياء والاتقان برواية الدارمي بسند حسن عن ابن عباس عن ابي بن كعب رضي الله عنه تعالى عنهما ان النبي ﷺ اذا قرء قل اعوذ برب الناس افتتح من الحمد ثم قرء البقرة الى اولئك هم المفلحون وفي مجمع البحار قراء مكه اذا ختموا القرآن ابتدوا و قرءوا الفاتحة وخمس آيات من اول البقرة الى المفلحون. (۱) وهو الموفق

د ختم القرآن په موقع باندې اجتماع اود دعا شرعی حیثیت

د سنن دارمی جلد دوئم په آخر (باب فی ختم القرآن) کښې دا بوقلابه نه مرفوعاً روایت دي چه څوک د ختم قرآن په مجلس کښې حاضر شی. فکأنما شهد الغنائم حين يقسم. د حضرت قتاده نه نقل دی چه یو سړی په مسجد نبوی کښې قرآن لوستلو، او ابن عباس رضی الله عنهما به دهغه د ختم په انتظار کښې اوسیدلو، او کله چه به د ختم وخت راغی، نو پاسیدلو به او هغه ته به ورتلو، د حضرت انس رضی الله عنه نه روایت دي چه کله به ابن عباس رضی الله عنهما ختم کولو نو ټول اولاد او اهل بیت به ئې جمع کړل اود هغوی د پاره به ئې دعا کوله، د حکم نه روایت دي چه مجاهد ماته دعوت را کړو او وې فرمائیل چه زمونږ د ختم کولو اراده ده، په هغې کښې د شرکت دپاره تاسوته دعوت دي. دا روایات په سنن دارمی کښې سند سره رانقل دي، او په فتاویٰ هنديه جلد ۵ کښې دمحیط نه ددې دعا او اجتماع کراحت رانقل دي. چه په دې باندې تعامل نه دي وارد شوي، دا په خیر القرون کښې معمول نه وو، لیکن د نورو فقهاؤ نه روایت دي چه په دې عدم جواز به فتویٰ نه شی ورکولې، اود دې آثارو په وجه دا آخری قول قوی دي. اود یو حکم د جواز او استحباب دپاره

(۱) (الاتقان فی علوم القرآن ص ۱۱۱ جلد ۱ قبیل فی الاقتباس وما جرى مجراه)

دصحابی قول کافی وی، اگرچه په هغې باندې تعامل و اردنه وی. (ملفوظات حضرت مفتی اعظم، (از مرتب)

د خطاطي په ذریعه د جاندار څیزونو په صورت کښې قرآنی آیاتونه لیکل سوال: یعنی خوشنویس او خطاط قرآنی آیاتونه د جاندار څیزونو په صورت کښې جوړوی، څه هغه په کتلوسره حیوانی شکل په نظر راځی. ددې شرعی حکم څه دی؟

المستفتی: میاں محمد شاه د ائریکتر اداره تعلیم و تحقیق پشاور یونیورسټی ۱۶۱۲ | ۱۹۷۰

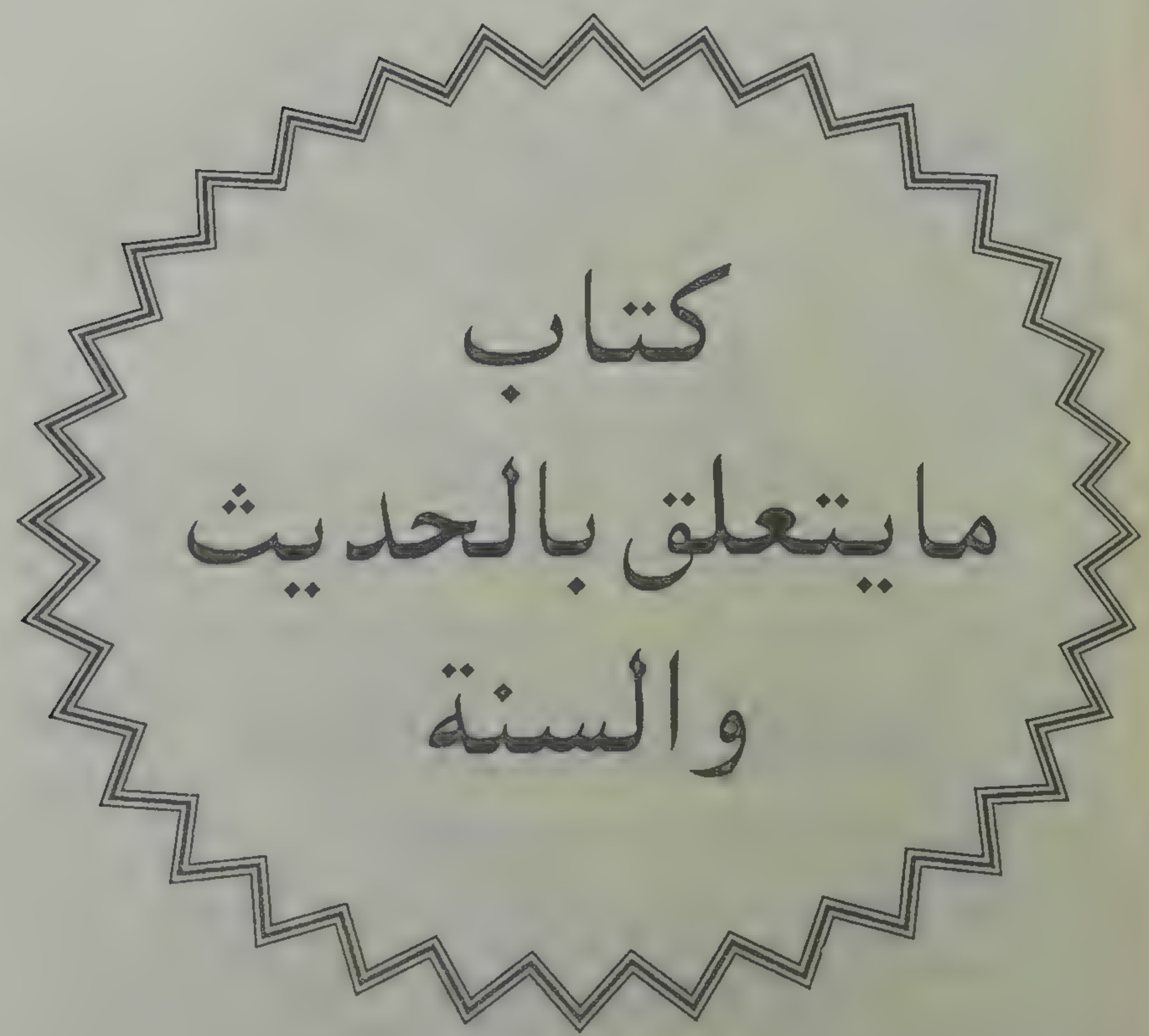
الجواب: مبارك كلمات د جاندار په شکل کښې لیکل ممنوع دی، په عرف کښې داسې مکتوب ته تصویر وئیلې کیږی خط ورته نه وئیلې کیږی. د سروزرو جوړشوی انسان ته بُت وئیلې شی سره زر نه، بهر حال کله څه دغیر مبارک نقطو او خطونونه حیوانی تصویر جوړکړې شی او هغه دهیچا په نزد جائز نه وی نود مبارک نقطو او خطونونه جوړشوي تصویر به په طریقه اولي حرام وی. وهو الموفق

.....

.....

.....

...

کتاب مايتعلق بالحديث والسنة

قال الله تعالى

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ^ط

إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ^{لا}

...

کتاب مایتعلق بالحديث والسنة

.. لا فتی الا علی.. حدیث نہ دی

سوال: خہ فرمائی مفتیان دشرع متین پہ دی بارہ کنبی چہ اکثر حضرات فرمائی چہ .. لا فتی الا علی..، حدیث دی، کہ واقعی حدیث دی نوددی شرعی حیثیت خہ دی اوپہ کومہ موقع باندی حضور ﷺ ارشاد فرمائی لی وو. وضاحت او فرمائی؟

المستفتی: میاں محمد صدیق مغل دہلی کالونی کراچی نمبر ۵۰۰۶/ شعبان ۱۴۰۸ھ
الجواب: ددی حضراتو دیارہ ضروری دہ چہ ددی حدیث سند ذکر کری اویا د حدیث د کتابونو نہ د متعلقہ کتاب حوالہ اونبائی فقط (۱)

ددرس حدیث پہ وخت سوال کنبی ذکر شوی

کیفیات او واردات شریعت سرہ متصادم نہ دی

سوال: دخط کشیدہ جملو بارہ کنبی شریعت مطہرہ خہ فیصلہ ورکوی: .. دغہ شان ددرس حدیث د اول قرن د محدثینو گمان کیدلو چہ د آسمان نہ وحی راخی، دغسی بہ ددرس حدیث پہ وخت زرونو باندی داسی معلومیدلہ چہ رسول پاک ﷺ صحابو سرہ پہ مجلس کنبی تشریف فرمادی اود قال الرسول ﷺ بازار گرم دی د موجودہ دور دیو عالم متعلق داسی وئیل خنگہ دی؟
المستفتی: مولانا عزیز الرحمن جامعہ رحیمیہ دہکی چار سده
امیر جمعیت علماء اسلام چار سده ... ۲۶/ رجب ۱۴۰۸ھ

(۱) قال الملا علی قاری حدیث لا فتی الا علی ولا سیف الا ذوالفقار. لا اصل له مما يعتمد عليه نعم بروی فی اثر واه عن الحسن بن عرفة العبدی من حدیث ابی جعفر محمد بن علی الباقر قال: نادى ملك من السماء يوم بدر يقال له رضوان .. لا سيف الا ذوالفقار لا فتی الا علی و ذکرہ کذا فی الرياض النضرة اقول مما يدل على بطلانه انه لو نودی بهذا من السماء فی بدر لسمعه الصحابة الكرام ونقل عنهم الائمة الفخام وهذا شبهه ما ينقل من ضرب النقارة حوالی بدر وينسبونه الى الملائكة على وجه الاستمرار من زمنه عليه السلام الى يومنا هذا وهو باطل عقلاً ونقلاً من مفتریات الشيعة الشنيعة الخ
(الموضوعات الكبرى للقاری ص ۲۶۵ رقم حدیث: ۱۰۶۰)

الجواب: دداسی وارداتو او کیفیاتو قرآن او حدیث سره هېڅ تصادم نشته. وله نظر منها قال الصحابه رضي الله عنهم عندما قرء الصليق الاكبر رضي الله عنه عند وفاة النبي ﷺ. ﴿هو هو الموفق﴾

د پیغمبر ﷺ د عمر مبارک په مختلف روایاتو کښې تطبیق

سوال: ددې آیاتونو باره کښې وضاحت او کړی چه ټولو انبیاء علیهم السلام باندې صحیفې هغوی سره نازل شوې وې، او کوم احادیث چه د حضور ﷺ باره کښې ذکر دی. په هغې کښې درې واړه اقوال مختلف دی. دهغې باره کښې وضاحت او کړی ځکه چه دا درې واړه احادیث صحیح دی. په دې کښې به د تطبیق څه صورت وی؟ آیاتونه دادی:

واتبعوا النور الذي الخ الاية سورة اعراف پ: ۹ آیت ۱۵۷. فبعث الله النبيين. الاية. سورة البقرة آیت: ۲۱۳. او احادیث دادی: (۱) فهاجر عشر سنين ومات وهو ابن ثلاث وستين سنة متفق عليه (۲) قال اقام رسول الله ﷺ بمكة خمس عشرة سنة..... وتوفي وهو ابن خمس وستين سنة متفق عليه (۳) وعن انس رضي الله عنه قال توفا الله على رأس ستين سنة متفق عليه. (مشکوٰۃ المصابيح باب المبعث وبدء الوحي الفصل الاول ص ۲۵۷، ۲۵۸ جلد ۲)

نوپه دې احادیثو کښې به څه تطبیق وی؟ او په آیاتونو کښې وئیلې شوی دی چه ټولو انبیاء سره صحیفې نازل شوې دي؟

المستفتی: محمد صدیق آدم جی ایسوسی ایشن راواپنډی ۱۰ شعبان ۱۴۰۳ هـ

الجواب: آیت واضح المراد دې اود احادیثو تطبیق دادی چه د پیغمبر ﷺ د ولادت کال اود وفات کال چه دانامکمل دی. که دامکمل شمار کړې شی. نود پنځه شپيته کال روایت به صحیح وی. او که کسر (درې کاله) ساقط کړې شی. نود شپيته کالو روایت به صحیح وی. (لمعات و شرح شمائل)

نوبت: دا اختلاف یا دمکی ژوند په مقدار کښې اختلاف باندې مېنی دي. دا مقدار د بعضو په نزد پنځلس کاله اود بعضو په نزد

﴿قال الحافظ عمار الدين ابن كثير: وقال الزهري حدثني ابو سلمة عن ابن عباس ان ابا بكر خرج وعمر يحدث الناس فقال اجلس يا عمر ان يجلس فاقبل الناس اليه وتركا عمر، فقال ابو بكر اما بعد من كان يعبد محمدا فان محمدا قد مات ومن كان يعبد الله فان الله حي لا يموت قال الله تعالى وما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل الى قوله وسيجزى الله الشاكرين. قال فوالله لكان الناس لم يعلموا ان الله انزل هذه الاية حتى تلاها عليهم ابو بكر فتلقا هامة الناس كلهم فما سمعها بشر من الناس الا تلاها واخبرني سعيد بن المسيب ان عمر قال والله ما هو الا ان سمعت ابا بكر تلاها فعقرت حتى ما تقلني رجلاي وحتى هويت الى الارض. (تفسير ابن كثير ص ۵۳۳ جلد ۱ سورة ال عمران آیت: ۱۴۴)

فتاویٰ فریدیہ
دیارلس کاله اود بعضو په نزد لس کاله دي. (۱) (لمعات)

په مسلم شریف کښې د بنی اسرائیلو د قاتل د معافنې والا حدیث وضاحت

سوال: څه فرمائی علمائې کرام او مفتیان حضرات په دې کښې چه یوسړې د حدیث نبوی صراحت سره انکار کوی. حدیث په مسلم شریف ص ۳۵۹ جلد ۲ د حدیث نبوی شوي دي. د بنی اسرائیلو د یوسړې دتوبې باره کښې چه هغه باندې لیکلې شوي دي. او روسته ئې یوبل قتل کولوسره ۱۰۰ پوره کړل. بیا د ۹۹ قتلونه کړي وو، او روسته ئې یوبل قتل کولوسره ۱۰۰ پوره کړل. بیا د توبې په غرض سره یو الله والا ته ور روان وو، چه په لاره کښې دهغه انتقال وشو. د فرشتو د تکرار په وجه دالله تعالیٰ په حکم سره زمکه پیمائش کړې شوه، او فیصله دهغه په حق کښې او شوه دغه سړې جنتی شو، ددې مسئلې وضاحت او کړی چه کوم سړې ددې حدیث نه انکار او کړی دهغه باره کښې د شریعت څه حکم دي؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: حافظ محمد افراز عباس مقام باسیان

بیروت مری ۱۵... جمادی الثاني ۱۴۰۸ هـ

الجواب: دا حدیث صحیح دي. (۲) دا اصول دین سره متصادم نه دي. الله تعالیٰ

چه کله قاتل معاف کوی. نود هغې نه مخکښې مقتول راضی کوی. وهو الموفق

د امت محمدیه په ۷۲ فرقو کښې تقسیمیدل اود صلوة و تراحدیث موجود دی

سوال: دیرخل می اوریدلی دی چه حضور ﷺ فرمائیلی دی چه زما امت به

۷۲ ډلو کښې تقسیمېږي آیا دا حدیث صحیح دي. اود صلوة و ترباره کښې

احادیث مروی دي یا نه؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: افضل قریشي پوستل کلرک مانر کیمپ اټک... ۲۴ شوال ۱۴۰۴ هـ

﴿قال الحافظ ابن حجر عسقلاني قوله لبث بمكة عشر سنين الخ. هذا يخالف المروى عن عائشة عقبه انه عاش ثلاثا وستين الا ان يحمل على الغاء الكسر كما قيل مثله في حديث انس..... واكثر ما قيل في عمره انه خمس وستون سنة اخرج مسلم..... لان مقتضاه ان يكون عاش ستين الا ان يحمل على انه مكث بمكة ثلاث عشر ومات ابن ثلاث وستين وفي رواية هشام..... لبث بمكة ثلاث عشرة وبعث لاربعين ومات وهو ابن ثلاث وستين وهذا موافق لقول الجمهور..... والحاصل ان كل من روى عنه من الصحابة ما يخالف الجمهور وهو ثلاث وستون جاء عنه الجمهور..... وقد جمع بعضهم بين الروايات المشهورة بان من قال خمس وستون جبرا لكسر وفيه نظر لانه يخرج منه اربع وستون فقط..... الخ (فتح الباري شرح صحيح البخاري ص ۹۹ جلد ۹ كتاب المغازي باب وفات النبي ﷺ)

﴿عن ابي سعيد بن الخدري قال قال رسول الله ﷺ كان في بني اسرائيل رجل قتل تسعة وتسعين انسانا ثم خرج يسأل فأتى راهبا فسأله فقال له توبة قال لا فقتله وجعل يسأل فقال له رجل انت قرية كذا وكذا فأتى كاهن الموت فأتى بصدرة نحوها فاختصمت فيه ملائكة الرحمة وملائكة العذاب فأتى الله الى هذه ان تقربي والى هذه ان تباعدى فقال قيسوا ما بينهما فوجدوا الى هذه اقرب بشر فغفر له متفق عليه. (مشکوٰۃ المصابيح ص ۲۰۳ جلد ۱ باب الاستغفار الفصل الاول)

الجواب: بعضی انصارو یعنی سعد بن ربیع رضی اللہ عنہ بعضی مهاجرینو یعنی عبد الرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ تہ دا پیشکش کری و و لیکن مهاجرینو قبول نہ کرو۔ بخاری شریف ص ۲۷۵ جلد ۱

دقائق الاخبار د رطب ویابس اود بی سندہ احادیثو مجموعہ دہ

سوال: محترم مفتی صاحب! دقائق الاخبار نومی کتاب د احادیثو پہ کتابونو کنبی شماریری یا نہ؟ اودا دکومی طبقی کتاب دی او مذہباً کوم مسلك سرہ دی؟ المستفتی: محمد ثناء اللہ کتوزی چارسدہ پشاور... ۱۹۷۳ء ۹۱۷/۶

الجواب: پہ دی کتاب کنبی رطب ویابس او بی سندہ احادیث دی دا چاہم د احادیثو پہ کتابونو کنبی نہ دی شمار کری فقط

پہ مرض موت کنبی سختی مذموم نہ دہ

سوال: پہ بعضی احادیثو کنبی دی چہ د صالحینو مؤمنانو روح دیر آسانی سرہ اوخی اود کافرانو پہ سختی سرہ، لیکن داسی روایات ہم شتہ چہ پہ ہغی کنبی د موسیٰ علیہ السلام او د محمد صلی اللہ علیہ وسلم د مرگ د سختی ذکر شوی دی پہ دی روایاتو کنبی تعارض معلومیری، وضاحت او فرمایئ؟

المستفتی: ارشد علی چارسدہ... ۱۹۹۰ء ۱۵۱۳/۶

الجواب: د مرض موت سختی مذموم نہ دہ البتہ د روح وتلو (د زنکدن) سختی ممدوح نہ دہ دا احادیثو خلاصہ دہ (۲) اود بی سندہ حکایاتونہ دلیل نیول د اهل علمو دستور نہ دی و هو الموفق

(۱) عن عبد الرحمن بن عوف رضي الله عنه قال لما قدمنا المدينة اخبرني رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم بيني وبين سعد بن الربيع فقال سعد بن الربيع اني اكثر الانصار مالا فاقسم لك نصف مالي وانظر اى زوجتي هويت نزلت لك عنها فانا حلت تزوجها. فقال له عبد الرحمن لا حاجة لي في ذلك هل من سوق فيه تجارة قال سوق قينقاع قال فغدا اليه عبد الرحمن فاني باقظ وسمن قال ثم تابع الغدو وفما لبث ان جاء عبد الرحمن عليه اثر صفرة فقال رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم تزوجت قال نعم قال ومن قال امرأة من الانصار قال كم سقت قال زلة نواة من ذهب او نواة ذهب فقال له النبي صلی اللہ علیہ وسلم اولم ولو بشاة. (صحيح البخارى ص ۲۷۵ جلد ۱ كتاب البيوع)

(۲) قال العلامة الوسى اقسام من الله تعالى بطوائف من ملائكة الموت عليهم السلام بالذين ينزعون الارواح من الاجساد على الاطلاق كما في رواية عن ابن عباس ومجاهد، او ارواح الكفرة على ما اخرجہ سعيد بن منصور..... وينشطونها اى يخرجونها من الاجساد من نشط اللو من البئر اذا خرجها ويسبحون في اخرجها مسبح الذي يخرج من البحر ما يخرج فيسبقون ويسرعون بارواح الكفرة الى النار..... ومال بعضهم الى تخصيص النزع بارواح الكفار والنشط والسبح بارواح المؤمنين لان النزع جذب بشلة..... وقال ابن مسعود تنزع الملائكة روح الكافر من جسده من تحت كل شعرة ومن تحت الاظفار واصول القدمين ثم تفرقها في جسده ثم تنزعها حتى اذا كلات تخرج يدها في جسده وهكذا مرارا فلهذا عملها في الكفار والنشط الاخراج برفق وسهولة وهو انسب بالمؤمنين الخ (تفسير روح المعاني ص ۴۰ جلد ۱۶ سورة النازعات: ۱)

الصاق الكعبين عند الركوع والسجود.. په احادیثو کنبی تطبیق

سوال: پہ اعلاء السنن ص ۸ جلد ۳ باندی ذکر دی:

(۱) عن النبي مر فوعا اعتدلو في الركوع والسجود ولا يسط احدكم فراعیه اتيسا ط الكلب. رواه الدارمي في مسنده (۲) وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال قال رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم لا صلوة لرجل لا يقيم صلبه في الركوع والسجود. رواه دارقطني - بيا ددع عبارت لاندع دا اشاره دہ: عبد الله ابن مسعود اصلى خلفكم قال لا نعم فقام بينهما وجعل احدهما عن يمينه والاخر عن شماله ثم ركعنا فوضعنا ايدينا الخ

پہ دی احادیثو کنبی به د تطبیق خہ صورت وی؟

المستفتی: سلطان محمد حقانی شریک دورہ حدیث

دارالعلوم حقانیہ... ۱۶ جمادی الثانی ۱۴۰۵ھ

جواب: اعلم ان مؤلف الشرح الكبير والدر المختار وغيرهما صرحوا بالنسبة الصاق القدمين في الركوع والسجود لكن الحديث الصريح وجد في حق الالصاق عند السجود وهو حديث ابن حبان من حديث عائشة. ولم نجد الحديث في سنية هذا الالصاق عند الركوع والمسطور في حاشية اعلاء السنن الفهم والاستخراج من الحديث دون الحديث الصريح واللازم من التطبيق الصاق الفخذين دون الصاق الكعبين كما لا يخفى. (۱) وهو الموفق

(۱) قال الشيخ محمد فريد دامت برکاتہم (ف) لم يثبت الصاق الكعبين عند الركوع في الروايات الحديثية والاثار وزبر المتقدمين والمحققين بل قالوا بل لفصل بين القدمين نحو اربعة اصابع فما ذكره

الزاهدي في المجتبى وتابعه كثير من الفقهاء انه من السنن فمن اوهم الزاهدي توهمه من ما ورد ان الصحابة كانوا يهتمون بسد الخلل حتى يضمنون الكعاب والمناكب ولا يخفى ان المراد منه الصاق الكعب بكعب صاحبه لا بكعبه او مراده من الالصاق المحاذاة نعم ثبت رصوص العقبين عند السجود عن عائشة

مرفوعا في رواية ابن حبان كما ثبت طائفة الراشع عند القيام صلی اللہ علیہ وسلم حديث ابي هريرة عند الحاكم وحديث ام سلمة عند ابن ماجه. كان الناس في عهد رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم اذا قام المصلي يصلي لم يعد بصر احدهم موضع

لنبيه يقتضيها ايضا للعل مراد من انكر عليها المبالغة فيها.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۴۲ جلد ۲ باب ما جاء انه يجافي يديه عن جنبه في الركوع)

فقہیہ واحد اشد علی الشیطان من الف عابد.. حدیث دی

سوال: فقہیہ واحد اشد علی الشیطان من الف عابد،، دا عبارت حدیث دی یا مقولہ ده، کہ مقولہ ده نود کوم خائی نہ ثابتہ ده، بعضی خلق وائی چہ دا مقولہ ده حدیث شریف نہ دی. جواب راکری؟

المستفتی: قاضی حبیب السلام پیرسباق نوشهره ۲۹ جمادی الاول ۱۴۰۳ھ
الجواب: دا حدیث شریف دی اود مشکوٰۃ شریف پہ کتاب العلم فصل ثانی کنبی لیکلی شوې دی، وقال رواه الترمذی وابن ماجه (۱) وهو الموفق

حدیث اقسام. شاذ تعریف اود تدوین حدیث باره کنبی کتابونه

سوال: د حدیث شاذ تعریف خہ دی، اود تدوین حدیث اوفقهی باره کنبی د خہ خاص او بنه کتاب باره کنبی اولیکئی، اود حدیث خو اقسام دی؟ والسلام المستفتی: نامعلوم ۱۹۷۸ | ۱۹ | ۱

الجواب: د حدیث شاذ درې معانی دی مشهوره معنی ئی داده چہ یو کمزور ضعیف راوی دی یو قوی او معتمد راوی نہ مخالف حدیث نقل کری. (۲) اوپہ تدوین حدیث اوفقه باندی مستقل کتابونه لیکلی شوی دی. دیوې کتب خانی نہ دغه کتابونه واخلی. اود حدیث دیر اقسام دی. صحیح لذاته، صحیح لغيره، حسن لذاته، حسن لغيره وغيره وغيره (۳).

(۱) عن ابن عباس قال قال رسول الله ﷺ فقیه واحد اشد علی الشیطان من الف عابد رواه الترمذی وابن ماجه. (مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۳ جلد ۱ کتاب العلم الفصل الثانی)

(۲) قال الشيخ المفتی اعظم محمد فرید دامت برکاتہم اعلم ان الشاذ يطلق علی معان ثلاثة الاول ما رواه الثقة مخالفا لما رواه الناس وهو المروى عن جماعة من علماء الحجاز والثاني ما ليس له الا اسناد واحد يشهد بذلك شيخ ثقة كان او غير ثقة وهو المروى عن ابن يعلى الخليلي والثالث ما تفرد به ثقة من الثقات وليس له اصل متابع لذلك الثقة قال به الحاكم الخ (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۷ جلد ۱ مبحث الشاذ)

(۳) قال الشيخ المفتی اعظم محمد فرید دامت برکاتہم اعلم ان الحدیث الصحیح ما ثبت بنقل عدل تام الضبط غیر معلل ولا شاذ فان كانت هذه الصفات علی وجه الکمال والتمام فهو الصحیح لذاته وان کان فیها نوع قصور ووجد ما یجبر ذلک القصور من کثرة الطرق فهو الصحیح لغيره وان لم یوجد فهو الحسن لذاته وما فقد له الشرائط المعبره فی الصحیح کلاً او بعضاً فهو الضعیف والضعیف ان تعدد طرقه وان جبر ضعفه یشی حسناً لغيره الخ (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۳۸ جلد ۱ مبحث تعریف الصحیح والحسن)

بیت الله شریف ته ام المساجد وئیل

سوال: بیت الله شریف ته په یو حدیث یاد سلف صالحینو په یو قول کنبی ام المساجد او نورو ته لونره وئیلی شوی دی یا نه، وضاحت او حوالی سره او بنایی؟ المستفتی: احسان الحق رائی ونه لاهور... ۱۳۹۸ | ۶ | ۳۰

الجواب: دروایاتوپه اعتبار سره معلومه نه ده اود کافی تتبع نه پس هم روایت ملاؤنه شو، البته د قواعدوپه اعتبار سره (۱) ام المساجد وئیل لکه څنگه چہ مکه المکرمة ته ام القرى وئیل جائز دی. (۲) وهو الموفق

مولانا روم شعر حدیث نه دی خوا حدیث سره معارض هم نه دی

سوال: دوه شعرونه د مولانا روم د مثنوی شریف دفتر اول نه په خدمت کنبی لیکلی شی

چون ز لقمه تو حسد بخی دوام جهل وغفلت زایدان رادان حرام

آیا د مولانا روم په دی شعرونو کنبی دیو حدیث شریف دمفهوم بیان دی یائی دخپلی تجربې خبرې بیان کری دی که دیو حدیث مفهوم وی نود صفحې او کتاب حواله اولیکئی اود شکریه موقعه راکری؟

المستفتی: میاں احسان الله ډاک اسما عیل خیل نوشهره ۳۰ جولائی ۱۹۷۳
الجواب: دامضمون د تجربې او ایمانی فراست سره ثابت دی او هیڅ یو حدیث سره معارض نه دی. (۳) فقط

حب الوطن من شعبة الايمان.. حدیث نه دی

سوال: آیا دا د عربی جمله، حب الوطن من شعبة الايمان،، د حدیث نبوی ﷺ

(۱) قال الحافظ عماد الدين بيخير تعالى ان اول بيت وضع للناس اى لعموم الناس لعبادتهم ونسكهم يطوفون به يصلون اليه ويعتكفون عنده للذى بيكة عن ابي فر رضى الله عنه قال قلت يا رسول الله ﷺ اى مسجد وضع لى الارض اول؟ قال المسجد الحرام عن عبد الله بن عمرو بن العاص مرفوعاً بعث الله جبريل الى ادم وحواء فامرهما ببناء الكعبة فبناه آدم ثم امر بالطواف به وقيل له انت اول الناس وهذا اول بيت وضع للناس الخ (التفسير لابن كثير ص ۵۰۰ جلد ۱ سورة ال عمران: ۹۶)

(۲) قال الله تعالى وكذلك اوحينا اليك قرانا عربيا لتلزم القرى ومن حولها وتنزل يوم الجمع لاريب فيه.

(۳) عن ابن سعيد بن الخضرى قال قال رسول الله ﷺ اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله. ثم قرأ ان فى ذلك لآيات للمتوسمين. (جامع ترمذى ص ۱۴۰ جلد ۲ ابواب التفسير سورة الحجر)

جواب: التبلیغ مغائر من القصص لان التبلیغ هو الايصال باللفظ او المعنى من غير امر زائد. والقصص هو الترغيب والترهيب او الخطبة على الاختلاف فالتبلیغ اھون واسهل من القصص بخلاف القصص فانه لا بد فيه من مراعاة مصالح القوم ومصالح الوقت فافهم فقط ﴿۱﴾

د صلاة البروج والنور حدیث موضوعی اود بعضی نورو احادیثو حوالی

سوال: بندہ پہ یو کتاب کنبی لوستلی دی: (۱) حدیث شریف دی چہ کلہ ما بینام شی نویوہ فرشتہ دخانہ کعبی پہ چہت باندي نازلیری اودا آواز کوی چہ ای دالله تعالیٰ بندہ گانو اود محمد مصطفیٰ ﷺ امتیانو! تاسو باندي یو ژوند راروان دی چہ دھغی نوم گوردی تاسو باندي لازم دی چہ د آخرت دیارہ ذخیرہ تیارہ کری. دوه رکعتہ صلاة البروج او صلاة نور ادا کوئی اودوه رکعتہ نقل ہرہ شپہ کوئی، ددی پہ کولو سرہ قبر کنبی رنراوی. (۱) ترکیب د صلاة البروج: اول رکعت کنبی دفاتحہ نہ پس والسماء ذات البروج او پہ دویم رکعت کنبی دفاتحہ نہ پس والسماء والطارق، (۲) ترکیب د صلاة نور: اول رکعت کنبی دفاتحہ نہ پس دوه آیاتونہ د سورة انعام او پہ دویم رکعت کنبی دفاتحہ نہ پس اولم یرو کم اھلکنا... نہ... محضرون، پوری. (۳) ترکیب دنفل مونخ: اول رکعت کنبی دفاتحہ نہ پس پنخہ خل سورة الکافرون او پہ دویم رکعت کنبی ہم، بیا کلہ چہ ورخ شی ہم دغہ فرشتہ بیا دبیت المقدس پہ چہت راخی او آواز کوی چہ ای دالله تعالیٰ بندہ گانو اود محمد مصطفیٰ ﷺ امتیانو! دالله تعالیٰ تاسوتہ دا ورخ درکری دہ ددی نہ سوا تاسوتہ یوہ ورخ بلہ ہم راتلونکی دہ چہ دھغی نوم دمحشر ورخ دہ، پہ تاسو باندي لازم دی چہ دھغی دیارہ ذخیرہ جمع کری پہ دی کنبی ہم دمختلف مونخونو طریقہ خودلی شوی دہ مہربانی او کری ددی حدیث عربی الفاظ او معتبر حوالہ اولیکی؟

(۲) د ابو سعید خدری رضی اللہ عنہ نہ روایت دی: کنت فی عصابط من ضعفاء المهاجرین

(۱) ترجمہ: پہ تبلیغ او قصص کنبی فرق دی، جکہ چہ تبلیغ الفاظ او معنی رسولوتہ وائی چہ ددی نہ علاوہ دی باندي امر زائد نہ وی. او قصص ترغیب، ترهیب تہ وائی او پہ بناء دا اختلاف خطبی تہ وائی. نو تبلیغ د قصص نہ اھون او آسان دی. او کوم چہ قصص دی پہ ہغی کنبی د قوم او وخت دمصلحتونو رعایت ساتلی شوی دی. (وہاب)

وان بعضهم لیسترب بعض من العری وقاری یقرأ علینا ونحن نستمتع القراءة قال فجاء رسول اللہ ﷺ حتی قام علینا فلما راہ القاری سکت قال فسلم فقال ماذا کنتم تصنعون قلنا کان قاری یقرأ علینا ونحن نستمتع بقرائہ فقال النبی ﷺ الحمد لله الذی جعل من امتی امرت ان اصبر بقرائتہ نفسی معهم قال ثم جلس وسطنا لیعدل نفسه فینا ثم قال بیده هكذا فتخلف القوم فلم یعرف رسول اللہ ﷺ منهم احد قال فکانوا ضعفاء المهاجرین بالنور التام يوم القيامة تدخلون الجنة قبل اغنیاء کم بنصف يوم کان مقدارہ خمس مائة عام۔

پہ دی حدیث شریف کنبی چونکہ لفظ دقاری استعمال شوی دی پہ دی وجہ زما پہ ذھن کنبی خدشہ دہ ددی حدیث شریف حوالہ دمعتبر کتابونونہ راکری؟ (۳) عمرو بن ثرید دخیل پلارنہ روایت کوی:

قال ردفت رسول اللہ ﷺ يوماً فقال هل معک من شعرا مية ابن ابی الصلت شیئاً قلت نعم قال هیه فانشدته بیتاً فقال هیه ثم انشدته بیتاً فقال هیه حتی انشدته مائة بیت۔

دمعتبر کتابونونہ ددی حدیث حوالہ راکری؟

(۴) د حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا نہ روایت دی:

قالت کانت عندی جاریة تغنی فاستاذن عمر فلما احسہ سمعت حسہ فرت فلما دخل عمر رضی اللہ عنہ تبسم رسول اللہ ﷺ فقال عمر ماضحکک یا رسول اللہ ﷺ قال کانت عندنا جاریة تغنی فلما سمعت حسک فرت فقال عمر لا یرح حتی اسمع ما کان سمع رسول اللہ ﷺ۔

مہربانی او کری ددی خوا احادیثو حوالی دمعتبر کتابونونہ راکری دیرہ مننہ به وی؟

المستفتی: محمد اکرم تھکال بالا پشاور.... ۱۹۶۸ء ۶/۲

الجواب: پہ چہت باندي فرشتی والا حدیث موضوعی اوبی اصل دی. اود ابو سعید الخدری حدیث ابوداؤد شریف کنبی دی. (۱) اود عمرو بن شریذ والا حدیث پہ مسلم شریف کنبی دی. (۲) اود حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا والا حدیث ماسرہ موجودہ کتابونو کنبی نشتہ. او امام ترمذی پہ وفی الباب عن عمر وعائشہ رضی اللہ عنہما کنبی شاید دی حدیث طرف تہ اشارہ کری دہ. (۳) فقط

(۱) (ابوداؤد ص ۱۲۰ جلد ۲ باب فی القصص کتاب العلم) (۲) (مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۰۹ جلد ۲ باب البیان والشعر) (۳) (عن عبد اللہ بن بریدہ قال سمعت بریدہ یقول خرج رسول اللہ ﷺ فی بعض مغازیہ فلما انصرف جاءت جاریة سودا فقالت یا رسول اللہ ﷺ انی کنت لذرت ان ردک اللہ صالحہ سالمان اضرب بین یدیک بالدف والغنی فقال لہا رسول اللہ ﷺ ان کنت لذرت فاعربی والا فلا فجعلت تضرب فدخل ابو بکر وہی تضرب ثم دخل علی وہی تضرب ثم دخل عثمان وہی تضرب ثم دخل عمر فالقت الدف تحت استہا ثم قعدت علیہ. الی آخر الحدیث ہذا حدیث حسن صحیح غریب من حدیث بریدہ وفی الباب عن عمرو وعائشہ. (ترمذی شریف ص ۲۱۰ جلد ۲ باب مناقب ابی حفص عمر بن الخطاب ابواب المناقب)

د تقبیل اومعانقہ پہ معارض احادیثو کنبی تطبیق

سوال: دالسلام علیکم ورحمة الله نه پس عرض دادی چه دمشقو شریف پہ باب المصافحه والمعانقة کنبی دحضرت انس رضی اللہ عنہ روایت نه معلومیری چه نبی کریم ﷺ دیومسلمان رور دتعظیم اوتکریم دیاره دسر بنسکته کولو اومعانقہ اوبنکولونه منع فرمائیلی ده. اودمصافحی اجازت ئی ورکری دی لیکن ددی سلسلی پہ نورواحدیثو کنبی کوم چه حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا حضرت زراع رضی اللہ عنہ حضرت عطا خراسانی رضی اللہ عنہ اوحضرت براء بن عازب رضی اللہ عنہ روایت کری دی په هغی کنبی لاسونه اوخپی بنکلول اومصافحه اومعانقی ته جائز فرمائیلی شوی دی. نواوس به په دی احادیثو کنبی تطبیق خنکه کولی شی؟ وضاحت کولوسره دشکریه موقع راکری.

المستفتی: مولانا غلام حسین جلی صوابی ۱۹۶۹ء | ۲۲۳

الجواب: تقبیل اومعانقہ جائزده حکه چه دگنرو صحیح احادیثونه ثابت دی اود منع والاحدیث محمول دی په خوف دشهوت اوپه حالت دتجردعن القميص باندی،

قال فی الهدایه الخلاف فی المعانقه فی ازار واحد اما اذا كان علیه قميص اوجبة فلا بأس بها وصرح فی حواشی المشکوارة وکتب الفقه فی باب الحظر والا باحة علی حرمة التقبیل علی وجه الشهوة (۱). وهو الموفق

د ترمذی شریف د بعضی الفاظو وضاحت

سوال: بنده درودجائے در ترمذی شریف نمکند است۔ بنده بہ مطلب آن نمیدانم۔ از شما یاں مبارکان التماس میکنم کہ بنده دریں دو جائے واقف گردان۔ جائے اول این ست ذکر فی الترمذی فی باب ماجاء فی (۱) قال ابن عابدين قال فی الهدایه ویکره ان یقبل الرجل فم الرجل او یدہ او شیتا منه اومعانقہ وقال ابویوسف لا بأس بالتقبیل والمعانقة لما روی انه علیه السلام عانق جعفرأ حين قدم من الحبشة وقبله بین عینیه ولهما ما روی انه علیه السلام نهی عن المکامعة وهی المعانقة وعن المکامعة وهی التقبیل وما رواه محمول علی ما قبل التحريم قالوا الخلاف فی المعانقة فی ازار واحد اما اذا كان علیه قميص او جبة لا بأس به ووفق الشیخ ابو منصور بین الاحادیث فقال المکروه من المعانقة ما كان علی وجه الشهوة وعبر عنه المصنف بقوله فی ازار واحد فانه سبب یفضی الیهافاما علی وجه البر والکرامة اذا كان علیه قميص واحد فلا بأس به .

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۶۹ جلد ۵ باب الاستبراء وغيره کتاب الحظر والاباحة)

الوضوء ثلاثاً ثلاثاً عن ابی اسحاق عن ابی حبة ذکر فی الحاشیه علی قوله عن ابی حبة بفتح الحاء الی قوله من الثالثة ومن الرابعة والخامسة۔ بنده بمراد وشرح لفظ من الثالثة عارف نیستم۔ دوم جائے این ست فی الترمذی باب ماجاء ان حذف السلام سنة. حدثنا علی بن حجرنا عبد الله بن المبارك والهلل بن زیاد خف الخ بنده بمراد لفظ خف که مرقوم وکتوب است علی لفظ زیاده مرقوم وکتوب است فی السند عارف نیستم۔؟ المستفتی: مولوی محمد صدیق حقانی

قلعه عبد الله گلستان کوئته ۲۰ | محرم ۱۴۰۳ء

الجواب: واضحہ دی وی چه حافظ ابن حجر رضی اللہ عنہ پہ تقریب التہذیب کنبی د راویانو دولس طبقی بنودلی دی. نویہ دی الفاظو من الثالثة، من الرابعة، من الخامسة وغيرها، کنبی دغه طبقاتو طرف ته اشارده ده که تاسره تقریب التہذیب نه وی نومنهاج السنن ص ۵۴، ۵۵ جلد ۱ ته رجوع اوکری. (۱) اود خف نه مراد دادی چه دا لفظ به مشدد نه وئیلی کیبری. وهو الموفق

د عاشوری پہ ورخ قبرونو باندی د اوبو اچولو حدیث موضوعی دی

سوال: زمونہ پہ علاقه کنبی په لسم محرم د عاشوری پہ ورخ باندی سحر وختی په تیارة کنبی خلق ادیری ته خی اوپه قبرونو باندی اوبه اچوی، دا خلق مونخ نه کوی خو اوبه اچول لازمی کار او ثواب گنری. اوس په دی مسئلہ باندی ددود سپرو جهگرده ده، یودی ته بدعت وائی دویم ورته صحیح وائی. اوپه دلیل کنبی وائی چه: کتاب جواهر النفیس ص ۱۰۶ اذارش الماء علی قبر الاقرباء فی يوم عاشوراء کفر عن الميت عشرة الاف ذنوبه واعطی الله له عشرة الاف درجة وقال جابر رضی الله عنه ان بلال رضی الله تعالی عنه رش الماء علی قبر علیه الصلاة والسلام مهربانی اوکری تحقیقی جواب راولیری؟

المستفتی: سورگل ضلع کوهات. ۱۹۷۰ء | ۹۱۴

(۱) قال العلامة الفهامة الشيخ مفتی اعظم محمد فرید دامت برکاتہم قوله عن ابی حبة قال فی التقریب مقبولة من الثالثة وقد مر بحث مراتب الراوة وطبقاتهم فی باب ما جاء ان مفتاح الصلوة الطهور فقد قال فیہ اما بیان المراتب فالولها الصحابة اصرح بذلك لشرفهم والثانية من اکد مدحه اما بالفعل مثل اوثق الناس الثالثة من افرد بصفة كثرة او متقن او عدل اوثبت واما الطبقات فالاولی الصحابة الثانية طبقة كبار التابعین الثالثة الطبقة الوسطی من التابعین الرابعة طبقة تلیها وجل رواہم من كبار التابعین كالزهری الخ (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۵۴، ۵۵، ۱۳۵ جلد ۱)

الجواب: یہ قبر و نوباندي اوبه اچول ددفن په وخت کښې جائز دی.

لما رواه صاحب شرح السنة مرسلاته عليه السلام رش على قبر ابنه ابراهيم والبيهقي عن جابر رضي الله تعالى عنه موقوفة (رش على قبر النبي صلى الله عليه وسلم) (مشکوٰۃ ص ۱۲۳ جلد ۱) لیکن دعا شورې په ورځ د ثواب په ارادې سره قبر و نوباندي اوبه اچول بدعت قبیحه دي. نه د قرآن نه ثابت دي اونه د بیل حدیث نه ثابت دي اونه د فقهي دمعتبر کتابونو نه ثابت ده. او که څوک د حدیث دعوی او کړی نو د هغې سند دي ذکر کړی او د داسې کتاب حواله دي ورکړی چه هغه سند سره احادیث روایت کوی. چه مونږ ئې پخپله تحقیق او کړو، او دا حدیث کوم چه په جواهر النفیس کښې ذکر دي نه د دي سند معلوم دي اونه ئې حواله معلومه ده بلکه په دي باندي د وضع آثار ښکاره دي. بله دا د یو اوږد حدیث حصه معلومېږي چه هغه موضوعی دي.

قال في القوائد المجموعة ص ۳۶، ۳۵ حديث من صام عاشور اعطى ثواب عشرين ألف ملك الخ ذكره في اللالی مطولاً عن ابن عباس مرفوعاً وهو (۲) موضوع فقط

وجود موجودات بروني محمد ﷺ اود نبي ﷺ نور کيدلو مطلب

سوال: تمام موجودات بروني محمد ﷺ وجود آند یا نه محمد ﷺ و سلم نور بود یا نه؟

المستفتی: عبد الله مهاجر افغانستان پشاور شهر..... یکم شعبان ۱۴۰۳ هـ

جواب: نزد ارباب تحقیق الفاظ حدیث لولا ک موضوع و مضمون او ثابت است. (۳) و حدیث اول ما خلق الله نوری بمعنی اول ما خلق الله روحی است در حواشی نشر الطیب و غیره قابل تسلیم است.

(۱) مشکوٰۃ المصابیح ص ۱۴۸، ۱۴۹ جلد ۱ باب دفن الميت

(۲) ومن ذلک حدیث: من صام يوم عاشوراء كتب الله له عبادة ستين سنة فهذا باطل برویه حبیب بن ابی حبیب عن ابراهيم الصانع عن ميمون بن مهران عن ابن عباس وحبيب هذا غير حبيب كان يضع الاحاديث. (الموضوعات الكبرى ص ۹۴ رقم حدیث: ۱۱۴۱)

(۳) حدیث لولا ک لما خلقت الافلاك، قال الصنعانی انه موضوع کذا فی الخلاصة لکن معناه صحیح فقلوی الدیلمی عن ابن عباس رضي الله عنهما مرفوعاً اتفق جبریل فقال يا محمد لولا ک ما خلقت الجنة ولولا ک ما خلقت النار وفي رواية ابن عساكر لولا ک ما خلقت الدنيا. (الموضوعات الكبرى ص ۹۴ رقم حدیث: ۴۵۴)

حديث: «ولد الزنا لا يدخل الجنة» موضوعی دي

سوال: یو حدیث دي: «ولد الزنا لا يدخل الجنة»، آیا د دي څه اصل شته؟
المستفتی: غلام سرور سنگاپور..... ۱۰/۸/۱۹۸۳

الجواب: د دي حدیث متعلق په «المصنوع فی احادیث الموضوع»، ص ۳۱ کښې لیکلی شوی دی «ولد الزنا لا يدخل الجنة لا اصل له انتهى» (۱) او دا حدیث معقول هم نه دي ځکه چه د ولد الزنا هیڅ قصور نه دي شوي. و هو الموفق

د مقرب فرشتو د زمکې نه خاوره اوږل او د زمکې د فریاد واقع اسرائیلی ده

سوال: په یو کتاب کښې ئې لیکلی دی چه کله الله تعالی د آدم ﷺ د جسم جوړولو دپاره جبرائیل ﷺ طائف مقام ته د خاورې راوړلو دپاره اولیږلو. نو زمکې ډیر فریاد او کړو او جبرئیل ﷺ ته ئې او وئیل چه زما د حصي نه به داسې مخلوق جوړولې شی چه هغه به نافرمانه وي، قتلونه به کوي، لهذا زه تاته منت زاری کوم عاجزی درته کوم چه ته د دي ځائي نه خاوره مه اخله، جبرئیل ﷺ په هغې باندي رحم او کړو. واپس لاړه او الله تعالی ته ئې د زمکې په فریاد زاری خپله رحم دلی او عذر پیش کړو. بیا الله تعالی پرله پسې باقی دوه مقرب فرشتې اولیږلې. خود زمکې په فریاد زاری د هغوی زړونه هم نرم شول. او هغوی هم خالی لاسونه راغلل د زمکې په ژړا باندي ئې د خپل زړه د نرمی عذر پیش کړو. بیاني حضرت عزرائیل ﷺ اولیږلو. اگر چه زمکې د دوی په مخکښې هم ډیر او ژړل خودي د هغې خبره اونه منله، او خاوره ئې واخستله الله تعالی ته ئې پیش کړله. الله تعالی ترې تپوس او کړو چه دي دریو وارو خو خاوره رانه وړه، تاڅنگه راوړله، هغوی عرض او کړو چه یا الله! ماته ستا د حکم په وړاندي دچا د ژړا پرواه نشته، ماله ستا حکم پوره کول دي. په دي وجه حضرت عزرائیل ﷺ په روحونو قبض کولو باندي مقرر کړي شوي دي. دا قصه صحیح ده او که غلطه؟

المستفتی: محمد ایوب خان محله شیام گنج مردان.... ۱۰/۱۰/۱۳۹۲ هـ
الجواب: د مخبر صادق په اقوالو کښې دا واقع نشته، بلکه قرآن سره مخالف

(۱) قال الملا علی قاری حدیث ولد الزنا لا يدخل الجنة يدور على الالسنه ولم يثبت بالسنة بل قال القاضي

مجد الدين الشيرازي في سفر السعادة هو باطل. (الموضوعات الكبرى ص ۵۹ رقم حدیث: ۱۰۲۹)

ده. قال الله تعالى: لا يعصون الله ما أمرهم ويفعلون ما يسؤرون... (۱) البتہ یہ اسرائیلیاتو کنبی دا قصہ لیکلی شوی ده. فقط

د غواپه پيو کنبی شفا اوپه غوبنه کنبی د بيماری والا حديث مطلب

سوال: په مسند امام اعظم مترجم اردو فوائد از مولانا سعد حسن، کنبی د سنن والونه يو حديث نقل شوي دي. دا ثبوت څنگه دي، چه ابن سني احمد حاکم د ابو نعیم نه په دي معنی سره روایت کړې دي چه نبی ﷺ او فرمائیل چه د غواپي ځکي ځکه چه دا دوا ده، او ددي غوري شفا ده، او ځان ساتي ددي د غوبني نه ځکه چه ددي غوبنه بيماری ده؟

المستفتی: خليل الرحمن ۱۳۹۸ هـ ۳۱۴

الجواب: چونکه د دارالعلوم په کتب خانه کنبی د ابن سني وغيره کتابونه نشته. په دي وجه ددي روایت د سند متعلق تحقيق ملاونه شو، البتہ که دا حديث ثابت وي نو دا به د الماء المشمش په شان په نهی طبعی باندې حمل کولې شي په نهی شرعی باندې نه، (۲) وهو الموفق

د نبی کریم ﷺ د سوري متعلق حديث د حکيم ترمذی ثابت نه دي

سوال: حکيم ترمذی لیکلی دی: ان النبي ﷺ لم يكن يرى له ظل في شمس ولا قمر الخ، آیا دا حديث په اعتبار د سند سره صحيح دي یا نه؟

المستفتی: نامعلوم طالب العلم دارالعلوم حقانيه ۱۹۹۰ ۱۱/۹/۱۱

الجواب: دا روایت ثابت نه دي. (۳) وهو الموفق

د حضرت عمر رضی الله عنه صحبت سره د روژې د افطار د اثر وضاحت

سوال: ديو عالم نه مي اوریدلی دی چه حضرت عمر رضی الله عنه به همبستري سره روژه ماتوله، آیا دا خبره صحيح ده او حواله د کتاب احیاء العلوم جلد دویم ص ۲۴ ورکوی، ددي وضاحت او کړی مهربانی به وی؟

المستفتی: نامعلوم ۱۸ رمضان ۱۴۰۸ هـ

(۱) (پ: ۲۸ سورة التحريم ركوع: ۱۹ آیت: ۶)

(۲) عن عائشة رضي الله عنها اتى النبي ﷺ بلحم بقر فقبل هذا ما تصدق به على بريدة فقال هو لها صدقه ولنا هدية. (صحيح المسلم ص ۳۳۵ جلد ۱ باب اباحة الهدية للنبي ﷺ)

(۱) عن زكوان ان رسول الله ﷺ لم يكن يرى له ظل الخ. دا روایت جلال الدين سيوطي رحمه الله په خصائص الكبرى ص ۶۸ جلد ۱ کنبی ذکر کړې دي. ددي رومبي راوی عبد الرحمن بن قيس زعفرانی لره د حديث عالمانو احاديث وضع کونکي او بعضو کذب طرف ته منسوب کړې دي. کما في تهذيب التهذيب لعلامه ذمى رحمه الله ص ۲۳۱ جلد ۶ رقم ۴۱۳۰، او دغسي دویم راوی عبد الملك بن عبد الله بن الوليد هم مجهول الحال دي د اسماء الرجال په متداول کتابونو کنبی ددي حال مذکور نه دي. (از مرتب)

الجواب: همبستري کولو سره افطار ممنوع دي د خوراک ځکاک په شان، اولکه څنگه چه دبخاری شريف وغيره حديث په بناء باندې د خوراک ځکاک شهوت د مونځ په حاضري باندې دمقدم کولو اجازت دي. نو دغسي د جماع د شهوت د مونځ به هم په طريقه اولی جائز وي.

تقديم به هم په تلك القصة ولا استبعاد فيه كما اشرت اليه نعم الا خبار من امر جزی ولم اجد هذا الاثر في تلك القصة ولا استبعاد فيه كما اشرت اليه نعم الا خبار من امر جزی لما يوه الدوام والكلية ظلم عظيم. (۱) وهو الموفق

د پنځمې او شپږمې کلمې د حديث نبوي ﷺ نه حديث

سوال: آیا دڅلور کلمونه علاوه د پنځمې او شپږمې کلمې د حديث نبوي ﷺ نه څه ثبوت شته؟ یا خلقو من گهرت (د ځانه) وضع کړې دي. او آیا دا ضروري گرځول اود نکاح په وخت وئیل بدعت دي؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: قاری بشیر احمد علوی ... ۳ | رمضان المبارک ۱۳۹۵ هـ

الجواب: په احاديثو کنبی د شپږونه زیاتي کلمې ثابت دي. (۲) اود نکاح په وخت د یوې وئیل هم ضروري نه دي. (رواه ابوداؤد والترمذی) وهو الموفق

د امامت علی رضی الله عنه تحقيق او حديث د غدير خم

سوال: بعضي خلق د غدير خم په موقعه باندې د حضور ﷺ د فرمان نه د علی رضی الله عنه د امامت ثابتولو کوشش کوی نو دا حديث او ددي خبرې حقيقت څه دي؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: مولوی عبد الحنان بخشالی ضلع مردان ... ۱۹۶۹ ۱۵/۵/۱۵

(۱) ما په دي قصه کنبی دا اثر اونه موندلو. لیکن په دي کنبی څه استبعاد هم نشته لکه چه ما دي ته اشاره هم کړې ده. البتہ د یو جزئی امر دخبر په وجه د دوام او کلیه وهم کول ډیر ظلم دي.

(۲) عن بلال بن يسار بن زيد مولى النبي ﷺ قال حدثني ابي عن جدی انه سمع رسول الله ﷺ يقول من قال استغفر الله الذي لا اله الا هو الحي القيوم واتوب اليه غفر له وان كان قد فر من الزحف رواه الترمذی وابوداؤد دلکنه عند ابي داؤد وهلال بن يسار وقال الترمذی هذا حديث غريب.

(مشکواة المصابيح ص ۲۰۵ جلد ۱ باب الاستغفار والتوبة)

قال ابن عابدين قلت ولم ار في الحديث ذكر صباحا ومساء بل فيه ذكر ثلاثا كما في الزواجر عن الحكم الترمذی الا ذلك على ما يذهب الله به عنك صغار الشرك وكباره تقول كل يوم ثلاث مرات اللهم اني اعوذ بك ان اشرك بك شيئا وما اعلم واستغفرک لما لا اعلم. وعند احمد والطبرانی ايها الناس اتقوا الشرك فانه اخفى من ديت النمل قالوا وكيف نتقيه يا رسول الله قال قولوا اللهم اننا نعوذ بك ان نشرك بك شيئا نعلمه ونستغفرک لما لا نعلمه. (رد المحتار ص ۳۱۶ جلد ۳ قبيل مطلب توبة الياس)

جواب: (۱) حدیث غدیر خم. رواہ البراء بن عازب و زید بن ارقم ان رسول اللہ ﷺ لما نزل بغدير خم اخذ بيد علي فقال الستم تعلمون اني اولي با لمؤمنين من انفسهم قالوا بلى قال الستم تعلمون اني اولي بكل مومن من نفسه قالوا بلى فقال اللهم من كنت مولاه فعلي مولاه اللهم وال من والاه و عاد من عاداه فلقية عمر بعد ذلك فقال له هنيئاً يا ابن ابي طالب اصبحت و امسيت مولى كل مومن و مومنة. رواه احمد (مشکوٰۃ ص ۵۶۵ جلد ۲)
په دي حدیث شریف کنبی پیغمبر ﷺ د حضرت علی رضی اللہ عنہ دپاره ولایت ثابت کړې دي. او ولایت د ډیرو معانو احتمال لری.

ولایت دنصرت او محبت معنی دپاره هم راځی. فمعنی المولی هو الناصر او المحبوب، لهذا ددي حدیث نه دامامت معنی اخستل او په دي کنبی محصور کول غلطی ده. او که ددي نه بالفرض دامامت معنی مراد و اخستل شی بیا هم دشیعه گانو دپاره دا حجت نه دي، ځکه چه پیغمبر ﷺ د حضرت علی رضی اللہ عنہ دپاره بالفعل ولایت ثابتوی دانه چه هغوی سره د آئنده دپاره وعده کوی. اودا په هیچا پته نه ده چه حضرت علی رضی اللہ عنہ د پیغمبر ﷺ په ژوند کنبی بالفعل امیر او خلیفه وو، او بالفعل ناصر او محبوب وو. نو داهم یوه واضحه قرینه ده چه مراد امارت او خلافت نه دي. او بالفرض که دا او منلې شی چه مراد دخلافت او امارت وعده ده، نو دا په اتصال باندي په محمول کولو دتولو صحابه کرامو بلکه د حضرت علی رضی اللہ عنہ تغلیط موجود دي. پس ددي نه مراد به اتصال نه وی. پس دابه مراد وی چه په استقبال کنبی به دوی هم امیر او خلیفه وی. ددي حدیث نه دشیعه گانو استدلال کم فهمی او غلط فهمی باندي مبنی دي. دشیعه گانو دکتابونو نه دا ثابته ده. چه حضرت علی رضی اللہ عنہ دخپل خلافت نه انکار کړي دي. اود نورو خلفاء وزیر او قاضی خپل اختیار سره پاتې شوي دي. دا ټول تفصیلات په فتویٰ کنبی نه شو لیکلې، د زیات تفصیلاتو دپاره نصیحة الشیعه مصنفه مولانا احتشام الدین او هدیة الشیعه دمولانا قاسم بانی دارالعلوم دیوبند او تحفه اثنا عشریه مصنف شاه عبدالعزیز صاحب طرف ته مراجعت او کړی. او په ضروری بحث باندي مونږ په افتاء کنبی اکتفا کوو. وهو الموفق

په شب معراج کنبی د رؤیت باری تعالی په روایاتو کنبی تطبیق
په شب معراج باندي دتلو واقعہ بعضي خلق په خوب سره تعبیر کوی. اودا روایت پیش کوی چه حضرت عائشه رضی اللہ عنہا په شب معراج کنبی دالله تعالی د دیدار قائل نه ده، او بعضي خلق قائل دي. او په دلیل کنبی د حضرت عباس رضی اللہ عنہ روایت نقل کوی. نو د مسئلې وضاحت کولو سره ثواب دارین حاصل کړي؟
المستفتی: محمد جاوید هزاروی..... ۱۹۷۸/۷/۲۹

الجواب: واضحه دي وی چه ليلة المعراج سره متعلق په اخبار او آثار کنبی جمع او تطبیق مشهوره خبره ده.
ای رى الله تعالى بقلبه لا بوجهه. او با لحجاب لا بلا حجاب او عند عدم التجلي التام لا عند التجلي التام وهكذا. ﴿١﴾ وهو الموفق

د موسى عليه السلام د روح قبض کول قرآنی آیت
، لا يستقدمون ساعة الخ سره متناقض نه دي

جواب: څه فرمائی علمائي حق په دي مسئله کنبی چه حضرت موسى عليه السلام د روح قبض کولو په وخت عزرائیل عليه السلام په څپیره او وهلو او یوه سترگه ئې ورله بهرته راویستله، اود روح قبض کولو په وخت حضرت موسى عليه السلام مهلت او غوښتلو او مهلت ورته ورکړي شو. آیا دا واقعہ د آیت ، لا يستقدمون ساعة ولا يستأخرون،، سره مخالف نه دي؟ شافی جواب را کړي ډیره مننه به وی.
المستفتی: الهیان جامع مسجد شیرینگل دیر.... ۱۹۷۵/۱۱/۹

جواب: هذا الحديث صحيح سنداً ﴿٢﴾ ولا استحالة فيه متالان الانبياء عليهم السلام كانوا بخيرون ولم يخيره الملك فلم يعرفه موسى عليه السلام كما في القسطلاني ﴿١﴾ قال العلامة محمد عبد العزيز الفرهارى (ثم الصحيح انه عليه الصلوة والسلام انما راي ربه بفواده اي بقلبه لا بعينه اختلف السلف والخلف فيه على اقوال احدها انكار الرؤية وهو قول عائشة والمشهور عن ابن مسعود وابي هريره رضى الله عنهما وعن مسروق قال لعائشة هل راي محمد ربه قالت لقد قف شعري مما قلت من حديثك ان محمد راي ربه فقد كذب قال فاين قوله تعالى..... ثانياً اثبات الرؤية بالقلب وهو رواية عن ابن عباس قال القاضى عياض جاء في الحديث لم اره بعيني ولكن رايته بقلبي مرتين وعن ابن عباس قال سئل هل رايته بقلبي قال رايته بفوادي رواه ابن جرير ثالثاً اثبات الرؤية بالعين وهي الرواية المشهورة عن ابن عباس وعليه الشيخ ابوالحسن الاشعري وفي شرح المسلم للامام النووي هو الراجح عند اكثر العلماء. رابعاً التوقف وهو راي سعيد بن جبير واختار الشارح القول الثاني على الثالث لانه مؤيد بالحديث ولانه لا يدل على الرؤية بالعين نص واما قول ابن عباس فلعله اجتهدى الخ

(النبراس شرح شرح العقائد ص ۲۹۵ باب بيان المعراج)
(بقية حاشية به راروانه)

فلیراجع . و افقاء البصر كان من الجسم التمثل به لامن الجسم الملكي لعدم الامكان . فافهم
واليراجع الى اصل الحديث حتى يتميز حديث الرسول من زيادات الوعظ . ﴿ ١ 〉 وهو الموافق
د شداد دجنت په قرآن او حديث کښي هېڅ ثبوت نشته

سوال: بعضي خلق وائي چه شداد کافر کوم جنت جوړ کړي ووهغه الله تعالى
په زمکه کښي محفوظ ساتلي دي او د قيامت په ورځ به د شداد جوړ کړي
نوري جنت ته وائي په دې باندې يوسړي او وئيل چه دائي جنت نه بلکې
يو نېستنه کور جوړ کړي وو چه هغې ته به شداد جنت وئيلي . الله تعالى تباد
و برباد کړو او يوه ورځ به د کښورتو په شکل کښي راوځي بهر حال آيا
دا جنت واقعي تر ننه پورې په زمکه کښي محفوظ دي ، آيات او احاديثوسره
ثابته کړئ او دا جنت ئې د کومو خلقوپه ذريعه جوړ کړي وو او شداد کافر ته
د جنت نقشه چا خودلي وه پوره وضاحت او کړئ ؟

المستفتي: فضل ديان چرات ډاک اسما عيل خيل ۲۹ ربيع الاول ۱۳۹۰ هـ
الجواب: شداد د جنت جوړولو ثبوت قرآن او حديث نه نه ملاويږي دا يوه
اسرائيلي خبره ده او واضحه دي وي چه جنت په عربي ژبه کښي باغ ته وائي .
لهذا شداد جنت او باغ جوړول د عقل نه لري خبره نه ده بي شکه دا خبره
صحيح نه ده چه په هغې کښي هغه خاصيات وي کوم چه دمعروف جنت په
خيزونو کښي موجود دي او د اهم صحيح نه ده چه د ابه اتم جنت وي او مسلمانان
به هغې ته د جزاء په طور داخليږي دا دمعقول او منقول دواړو خلاف ده فقط

(بقه حاشيه) ﴿ ٢ 〉 مشکوة المصابيح ص ۵۰۴ جلد ۲ باب بدأ الخلق و ذکر الانبياء عليهم السلام الفصل الاول
(١) ترجمه: دا حديث سنداً صحيح دي او متناً دي نه څه محال نه لازميږي ځکه چه انبياؤ ته
اختيار ورکولې شي او موسى عليه السلام ته فرشتې اختيار نه ورنه کړو نو موسى عليه السلام هغه اونه
پيژندلو لکه چه په قسطلاني کښي دي او سقرگه ويستل جسم تمثيلي نه وو د جسم ملكي
نه د عدم امکان په وجه نه وو فافهم او اصل حديث ته رجوع او کړئ چه په حديث باندې د
واعظانو د زيادات نه تميز راشي .

قال العلامة ابن حجر عسقلاني والجواب ان الله لم يبعث ملك الموت لموسى و هو يريد قبض روحه
حينئذ وانما بعث اليه اختياراً وانما لطم موسى ملك الموت لانه رأى آدمياً دخل داره بغير اذنه ولم يعلم
انه ملك الموت وقد اباح الشارع فق عين الناظر فى دار مسلم بغير اذن . وقد جاءت الملائكة الى
ابراهيم والى لوط فى صورة آدميين فلم يعرفاهم انما لطمه لانه جاء لقبض روحه من قبل ان يخبره لما ثبت
انه لم يقبض نبي حتى يخبره وقال ابن قتيبة انما قفا موسى العين التى تخيل و تمثيل وليست عيناً حقيقه الخ
(فتح الباري شرح صحيح البخارى ص ۲۵۲ ، ۲۵۳ جلد ۸ باب وفات موسى و ذكره بعد كتاب الانبياء)

د شوافع د مسئل غزوة الرقاع والا حديث ضعف

سوال: د غزوة الرقاع واقعه کومه چه اهل حديث او شوافع د دې مسئلې په
دليل کښي پيش کوي چه وينې وتلوسره اودس نه ماتيرې د دوره حديث
دليل کښي دوران کښي مي ستاسو حضراتو نه اوريدلي وو چه په دې حديث کښي
شريف په دوران کښي دي او محمد بن اسحق متکلم فيه دي نو که په
پورايي عقيل بن جابر مجهول دي او محمد بن اسحق متکلم فيه دي نو که په
پورايي کتاب کښي دامسئله موجود وي نو دهغې نوم او مرجع را تدر او ليدئ ؟
کوم کتاب کښي مولانا عبد الهادي صاحب گندف صوابي ۲۹ ربيع الثاني ۱۳۹۰ هـ
خويد کم : تاسود بذل السجود مسند ۹ جلد اول اود معارف السنن اکثر
الجواب: تاسود بذل السجود مسند ۹ جلد اول اود معارف السنن اکثر
خايونه او گوري چه د دې جواب مخرج او نور جوابات هم درته معلوم شي او
ميزان الاعتدال ص ۸۸ جلد ۳ هم او گوري (۱) وهو الموافق

د عهدنامي مضمون اود فضيلت روايات

سوال: دلته د حيدرآباد سندھ او سيدونکو يوه عهدنامه بسند گرځولي ده چه
عهدنامه قرآن شريف دي په دې کښي د عربي او قرآن شريف الفاظ دي که يوسړي
په ټول عمر کښي يومونځ هم اونه کړي خوپه ټول عمر کښي يو ځل عهدنامه
او وائي نو هغه د جنت حقدار دي او د جهنم او رپه هغه باندې حرام دي (۱) عهدنامه
قرآن گرځول څنگه دي ؟ (۲) عهدنامه د قرآن مخالف ده که موافق ؟ (۳) په عهدنامه
کښي موجود احاديث صحيح دي يا ضعيف ؟ (۴) عهدنامه کښي مذکوره
فضائلو باندې اعتقاد ساتل څنگه دي ؟ (۵) که عهدنامه د قرآن او احاديثو خلاف
وي نو د خلقو عقيدې صفا کولو د پاره د دې بي حرمتي او سوزول جائز دي يا نه ؟
المستفتي: مولانا غلام رباني تعلقه ډگري ضلع ميرپور خاص سندھ ۱۹۶۹/۴/۱۲

الجواب: (۱) عهدنامه قرآن گرځول کفر دي ځکه چه په قرآن کښي زيادات
کفر دي . (۲) د عهدنامې مضمون صحيح دي ليکن قرآن نه دي (۳) قال العلامة
الشامي ص ۸۴۷ ج ۱ نقل بعضهم عن نوادر الاصول للترمذي ما يقتضي ان
هذا الدعاء له اصل (۲) . (۴) اکثر فضائل بي ثبوت او بي دليله دي (۵) چونکه
سوزولوسره فتنه نه ختميرې لهذا د اسماء الله په سوزولو باندې اقدام کول
نه دي پکار بخلاف ماورد في حق المصحف وهو الموافق

﴿ ١ 〉 وفي منهاج السنن والجواب عن دلالتهم ان حديث جابر معلول سنداً لان في مسنده محمد بن اسحاق
وعقيل بن جابر والا ول قيل في حقه كذاب والثاني مجهول لم يرو عنه غير صدقة بن يسار وكذا ليس فيه
قول الرسول ولا فعله الخ (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۱۱ جلد ۱ الوضوء من القي والرغاف)
﴿ ٢ 〉 (رد المحتارها مشن الدر المختار ص ۲۲۸ ج ۱ قبيل باب الشهيد)

د امام ایمن د حضور ﷺ متیازی شکل

سوال: آیا د امام ایمن د حضور ﷺ متیازی شکل د کوم حدیث نه ثابت دی؟
المستفتی: محمد صابر شاه دیره اسماعیل خان ۲۰۰۰ ربيع الاول ۱۴۰۲ هـ
الجواب: دا واقعہ حاکم په مستدرک کنبی ذکر کړې ده.

د اختلاف امتی رحمة روایت

سوال: د حضور ﷺ دا روایت چه د اختلاف امتی رحمة، یعنی زما دامت اختلاف رحمت دی آیا دا روایت صحیح دی؟

المستفتی: سلطان شیرایم آرایف کالونی کامره اتک ۲۰۰۰ رمضان ۱۴۰۵ هـ
الجواب: دا حدیث ثابت دی ددی اختلاف په نتیجه کنبی دین بنسکاره شو
دائمه اربعه اختلاف سره دین واضح شو او خلق په صحیح لاره روان شول.
(فلیراجع الی موضوعات الکبیر لملا علی قاری ص ۱۷) (۱) وهو الموفق

د فیض الباری په یو عبارت باندې د اشکال ازاله

سوال: بخدمت محترم المقام حضرت مولانا مفتی محمد فرید صاحب مدظلہ العالی
السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.... جناب والا د فیض الباری جلد ۳
ص ۳۹۵ ددی عبارت مطلب ستاسونه پوهیدل غواړو، امید دی چه تاسو به
ضرور راهنمائی او کړئ.

(۱) حدیث اختلاف امتی رحمة زعم کثیر من الائمه انه لا اصل له، لکن ذکره الخطابی فی غریب
الحديث مستطرداً و اشعر بان له اصلاً عنده وقال السيوطی اخرجه نصر المقدسی فی الحججه والبیہقی فی
الرساله الاشعریه بغير سند واورده الحلیمی والقاضی حسین و امام الحرمین وغیر هم ولعله خرج فی
بعض کتب الحفاظ التي لم تصل الینا والله اعلم وقال الزرکشی اخرجه نصر المقدسی فی کتاب الحججه
مرفوعاً و البیهقی فی المدخل عن القاسم بن محمد قوله وعن عمر بن عبد العزیز قال ما سرنی لو ان
اصحاب محمد لم یختلفوا لانهم لو لم یختلفوا لم یکن رخصة قال السيوطی وهذا يدل علی ان المراد
اختلافهم فی الاحکام وقيل المراد اختلافهم فی الحرف والصنائع ذكره جماعة فسبحان من اقام العباد
فیما اراد الخ (الموضوعات الکبیر لملا علی قاری ص ۵۱ رقم حدیث: ۱۶۰)

واعلم ان فی التحریف ثلاثة مذاهب ذهب جماعة ان التحریف فی الكتب السماوية قد وقع بكل
نحو فی اللفظ والمعنی جميعاً وهو الذي مال اليه ابن حزم و ذهب جماعة الى ان التحریف قليل ولعل
الحافظ ابن تيمية جنح اليه و ذهب جماعة الى انكار التحریف اللفظی رأساً فالتحریف عندهم كله
معنوی قلت يلزم علی هذا المذهب ان يكون القرآن ايضاً محرفاً فان التحریف المعنوی غير قليل فيه
ايضاً والذي تحقق عندي ان التحریف لفظی ايضاً اما انه عن عمد منهم او لمغلطة فالله تعالى اعلم.

مخطط (خط کشیده) عبارت لوستلوسره مې سر او چورليده، یو طرف
ته د محفوظیت قرآن کریم بنیادی او قطعی یا ضروری عقیده وانا له لحافظون
لاندي قديماً او حديثاً د مفسرينو یو یو حرف بلکه زیر او زبر پوري د حفاظت
تصریح... د امام حزم ﷺ د الملل والنحل جلد ۲ ص ۸۰، دا ارشاد:

لم مات ابو بكر وولي عمر... ان لم يكن عند المسلمين اذامات عمر مائة الف مصحف من مصر الى
العراق الى الشام الى اليمن فما بين ذلك فلم يكن اقل ثم ولي عثمان فزادت الفتح فلو رام احد احصاء
مصاحف اهل الاسلام ما قدر... واعلموا انه لو رام احد ان يزيد في شعر النابغة او شعر زهر كلمة او
ينقص اخرى ما قدر لانه كان يفتح الوقت و تخالفه النسخ الماثلة فكيف القرآن في المصاحف وهي من
آخر الاندلس و بلاد البريد السودان الى آخر السند و كابل و خراسان و الترك و الصقالية و بلاد الهند فما
بين ذلك فظهر حق الرافضة و مجاهداتها بالكلب الخ و قيل ذلك في ص ۷۸ و اما قولهم في دعوى
الروافض تبديل القراءات فان الروافض ليسوا من المسلمين.

اود علامه خفاجی ﷺ او پخپله د قاضی عیاض ﷺ د شفاء، اود
نسیم الریاض، ددی فرمان (ج ۴ ص ۵۵۳ نسیم الریاض)

و کملک کما کفرنا هذا نکفر من انکر القرآن کله او انکر حرفاً منه او کلمة او غیر شینا منه بابدال زیاده
او نقص فيه کلاماً ليس منه [او ددی نه مخکې] والمرتاب فی ذلك المعلوم من الدين بالضرورة
و المنکر بعد البحث و صحبة المسلمين کافر بالاتفاق ولا یعذر بقوله لا ادري الخ

بهر حال دا اوددی په شان شل بلکه ددی نه هم د زیات تصریحاتو باوجود مونږه ټولو
طالب علمانو ته معلومه ده د حضرت شاه صاحب د پورته مخطط الفاظو مقصد څه
دی؟... خدایي دی او کړی چه دا زما دناپوهی کرشمه وی، او تاسو یوه داسې تسلی
بخش توجیه او فرمایي چه د زړه د اطمینان دولت حاصل شی. پته نه لگی چه زما په
عقل او فهم څه او شو چه دی سره سخت پریشانیم. او باربار د ربنا لاتزغ قلوبنا،
دعا کوم. دوه څلور شخصیات چه هغوی سره مې دهغوی د روحانی اثراتو امید ترلې
دی. او هغوی ته خپله عرض کوم. چه په هغوی کنبی ستاسونه خصوصی طور سره
امیدواریم. دا وخت صرف هم تاسوته دا خط درلیرم امید دی چه ډیر زړبه مې تسلی
او کړی. ماله پکاروو چه پخپله حاضر شوي ووم، او ځان مې پوهه کړې وي. خو همت
مې نشته. که ددی الفاظوهم دا ظاهري معنی مرادوی کومه چه زه اخلم چه په قرآن پاک
کنبی لفظی تحریف موجود دی (العیاذ بالله) ځکه چه نه خود فيه مرجع آسمانی سابقه
کتابونه جوړیدی شي او که دا فیها کولوسره د کتاب په سر و اچولي شي نو، اما انه عن

محمد منهم او لمغلقه، ددی نه مانع دی حکه چه ددغه کافرانو تحریف خو یقیناً عن محمد وو. لقوله تعالى: تلبسون الحق بالباطل و تكتمون الحق و انتم تعلمون هـ (سورة البقرة آیت) نوبه حال آیا یومسلمان د تحریف ارتکاب کری دی؟ (والعیاذ بالله) که

داسی ده نوبه قول د «شفاء»، ان هذا المنکر اذا جوز علی جمیع الامة السوهم والغلط منا نقلوه.. دخل الامة انه فی جمیع الشریعة اذهم الناقلون لبنا وللقرآن والنحلت عربی الدین. (نسیم الریاض ص ۴۰۰) او که معاذ الله خبره هم دغه ده کومه چه دظاهری الفاظونه معلومیری نو حاسدین او دشمنان د دیوبندیانو ترنن ورخی پوری ددغه اکابرو خلاف دا الفاظ ولی رامخی ته نه کرل؟ اللهم فلا تنکنا الی انفسنا طرفة عين ولا الی احد من خلقک ولا اقل من ذلک و اصلح لنا شأننا کله بجاه نبیک المصطفى و حبیبک المرتضى علیه و علی اله و اصحابه من الصلوة اکملها و من التسلیمات افضلها. ناکاره عبد الکرم غفرله ولو الادیه از نجم المدارس کلاچی ۲۰ جمادی الثانی ۱۴۱۲ هـ.... ۲۸ | دسمبر ۱۹۹۱ ع

الجواب: محترم المقام جناب قاضی صاحب دامت برکاتکم... السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! اما بعد..... پس چه تاسو زما په شان په کم علم او کم عمر باندې اعتماد کری دی نوبه دی بناء باندې ددی اشکال د ازالې باره کښې عرض دی چه ما دحضرت شاه صاحب د شاگرد حضرت شیخ الحدیث مولانا عبدالرحمن صاحب کاملیپوری رحمته الله نه اوریدلی دی چه فیض الباری زمونږ د شیخ رحمته الله امالی دی او باوجود دسعی بلیغ نه په دی کښې ډیرې واضح غلطی دی. مثلاً دحضرت عیسی عليه السلام آسمان ته د پورته کولونه مخکښې د عمر متعلق او په قرض کښې حوالې د عدم صحت متعلق وغیره. نو ددی امالی په تفرداتو کښې د غور کولونه ګاراخستل ضروری دی. ددی تحریف والا عبارت متعلق د کال په شروع کښې یو سوال راغلي وو. دهغې جواب دا لیکلي شوي وو چه شاه صاحب د کتب سماویه (سابقه) متعلق دوه مذهبه ذکر کړي دی. اول دا چه په دی کښې تحریف لفظی او معنوی دواړه قسم متحقق کیدی شي. دویم دا چه په دی کښې تحریف لفظی نه دی واقع شوي. په دی کښې صرف تحریف معنوی متحقق شوي دي. ددی نه پس حضرت شاه صاحب په دی دویم مذهب باندې اعتراض کوی چه دی سره دا لازمیږي چه قرآن مجید هم محرف دی حکه چه په دی کښې تحریف معنوی واقع شوي دي. حالانکه قرآن مجید محفوظ دی او ددی نه پس حضرت شاه صاحب اول مذهب ته ترجیح ورکوی. چه په کتب سماویه کښې تحریف لفظی هم واقع شوي دي. صرف مترجم د مؤنث په ځای د مذکر ضمیر راوړلي دي. وحق العبارة: «والذي تحقق عندي ان التحريف فيها لفظي ايضا»، الخ وهو الموفق

کتاب السنة والبدعة

د اذان په وخت لاس ښکول او په زوره زوره کلمه اوئیل

سوال: زمونږ په علاقه کښې اکثر وجماتونو کښې کله چه په آذان کښې د محمد صلی الله علیه وسلم نوم واخستلې شي ائمه حضرات لاسونه ښکلوې. او د مونږ نه پس په زوره زوره کلمه وائی دغسې نور رسمونه هم کوی شرعی حکم څه دی؟ المستفتی: یحی خان راواپندی.... ۳۰ | رجب ۱۳۹۹ هـ

الجواب: کوم امام چه غیر الله حاضر ناظر ګڼي یا عالم الغیب ئې ګڼي هغه کافر دی. په هغه پسې اقتداء باطل او کالعدم ده. دغسې چه کوم امام دسید البشر د بشرنه منکروی هغه هم کافر دی. (۱) کما صرحوا به فی کتب الفقه والکلام. او ذکر بالجهر بذات خود جائز دي. لیکن د ایذاء په صورت کښې ناجائز دي. (۲) صرح به الحموی وغیره. پس د اول الذکر نه روستوبه مونږ نه کوی. یا اعاده دی کوی. او آخر الذکر پسې دی مونږ کوی او اعاده دی نه کوی. وهو الموفق

د اذان نه مخکښې یا روسته صلاة سلام وئیل

سوال: زمونږ په علاقه کښې عام طور باندې مؤذنین صلاة او سلام وائی ددی شرعی حکم څه دی؟

المستفتی: مولوی کرم البهی عثمانی اسلام پوره سرګودها ۲۹ | رمضان ۱۴۰۵ هـ

الجواب: دا ټولې طریقې نه ممنوع دی اونه مطلوب. البته د اهل بدع چه کوم

(۱) قال الله تعالى فی کلامه المجید قل لا املک لنفسی نفعاً ولا ضرراً الا ما شاء الله ولو کنت اعلم الغیب لا سکت من الخیر وما مسنی السوء. (الایه الاعراف: ۱۸۸)

قال العلامة الوسی المراد نفی استمرار علمه علیه الصلاة والسلام الغیب. و مجینی "کان" للاستمرار شائع و یلاحظ الاستمرار ایضاً فی الاستکثار وعدم المس وقیل المراد بالغیب وقت قیام الساعة لان السؤال عنه.... وقیل ال فی الغیب للاستغراق وهو صلی الله علیه وسلم یعلم کل غیب فان من الغیب ما تفرد الله تعالى به کمعرفة کنه ذاته تبارک وتعالى و کمعرفة وقت قیام الساعة علی ما تدل علیه الایة.

(تفسیر روح المعانی ص ۱۹۹ جلد ۲ سورة الاعراف: ۱۸۸)

(۲) قال ابن عابدين عن الامام الشعرانی اجمع العلماء سلفاً خلفاً علی استحباب ذکر الجماعة فی المساجد وغیرها الا ان یشوش جهر هم علی نائم او مصل او قاری الخ

(رد المحتار هامش الدر المختار ص ۴۸۸ جلد ۱ مطلب فی رفع الصوت بالذکر باب احکام المساجد)

شعاروی دھغی نہ اجتناب مطلوب دی لقولہ علیہ السلام اتقوا مواضع التهم (۱) فقط

د مری پہ کفن باندی رنگداری سیاہی لیکل ناجائز دی

سوال: د مری پہ کفن باندی رنگدار خیز مثلاً سیاہی، پنسل، خاورہ یا بل خہ خیز سرہ کلمہ شہادت یا د قرآن آیتونہ لیکل جائز دی یا نہ؟ کہ اولیکلی شی نوخہ حرج دی؟

المستفتی: صوفی سخی محمد چتال جہلم.... ۱۹۶۹ء ۱۰/۳

الجواب: د مری پہ کفن باندی سیاہی سرہ لیکل ناجائز دی او کہ صرف پہ گوئی سرہ اولیکلی شی نو جائز دی. والتفصیل فی رد المحتار ص ۸۴۷ جلد ۱ د مری د سخا کیدو پہ وجہ د قرآن او کلماتو اہانت د کراہیت منشاء دہ.

بدعت خہ خیز دی؟

سوال: خہ فرمائی علمائی کرام د لاندی مسئلہ بارہ کنبی چہ مونہ خو تراوسہ پوری د بدعت تعریف دا اورو، چہ ہر ہغہ کار دین گنرل کوم چہ د نبی کریم ﷺ او صحابہ کرامو پہ زمانہ کنبی نہ وی شوی، لیکن ددی تعریف پہ حوالی سرہ خود بندہ پہ ناقص خیال کنبی د بدعت نوم او نشان ہم پاتی نہ شو لہذا صحیح بدعت خہ دی؟ بینوا و توجروا

المستفتی: محمد ظاہر دورپتی میرانشاہ ضلع بنوں... ۱۶ شعبان ۱۳۹۶ھ

الجواب: محترم المقام طالب العلم، السلام علیکم نہ پس دی واضحہ وی چہ

(۱) حدیث اتقوا مواضع التهم رواہ البخاری فی الادب المفرد وقال الملا علی قاری حدیث اتقوا مواضع التهم. هو معنی قول عمر: من سلك مسالك التهم اتهم رواہ الخرائطی فی مکارم الاخلاق عن عمر موقولاً بلفظ "من اقام نفسه مقام التهم فلا تلو من" من اساء الظن به

(الموضوعات الكبرى للملا علی قاری ص ۴۹ رقم حدیث: ۱۵۱)

(۲) وقد التی ابن الصلاح بانہ لا يجوز ان يكتب على الكفن يس والكهف ونحوهما خوفاً من صديد الميت وقال بعد اسطر وقد مناقبيل باب المياہ عن الفتح انه تكره كتابة القرآن و اسماء الله تعالى على الدراهم و المحاريب و الجدران وما يفرش وما ذاك الا لاحترامه وخشيته وطئه ونحوه مما فيه اهانة فالمنع هنا با لاولى. نعم نقل بعض المحشين عن فوائد الشرحي ان مما يكتب على جبهة الميت بغير مدادها لا يصح المسبحة بسم الله الرحمن الرحيم وعلى الصدر لا اله الا الله محمد الرسول الله وذلك بعد الغسل قبل التكفين انتهى مختصراً.

(رد المحتار ص ۶۶۹ جلد ۱ مطلب فيما يكتب على كفن الميت قبيل باب الشهيد)

بدعت احداث فی الدين ته وائی. (۱) پس کوم امر چہ د دین نہ نہ وی، د قرآن او حدیث د عبارت، دلالت، اشارت او اقتضاء اعتبار سرہ ثابت نہ وی. نو داسی امر د دین نہ شمارل بہ بدعت وی. پس ددی نہ تول مباحات خارج شو. دغسی رسمونہ ہم ددی نہ خارج شو. خکہ چہ دا امور خوک د دین پہ حیثیت سرہ نہ کوی. البتہ دا امور چہ کله د التزام پہ طور کولی شی نو بدعات بہ وی.

لان التزام ما لا يلزم بدعة فكم من فرق بين البدعة الشرعية وبين البدعة النجدية فافهم (۲)

د بدعت سیئہ اوصنہ تعریف خہ دی؟

سوال: د بدعت حسنہ او سیئہ تعریف خہ دی، کہ خوک بدعت حسنہ کوی نو هغہ منع کول وغیرہ خنگہ دی؟ مہربانی او کړی پوره وضاحت اولیکلی شکر یہ بہ وی؟

المستفتی: حاجی دار محمد ابو ظہبی ۱ عالم زید مردان... ۱۵/۳ ۱۴۰۱ھ

الجواب: غیر دین لرہ دین گنرل بدعت دی. کوم خیز چہ پہ خیر القرون کنبی نہ بنفسہ ثابت وی او نہ باصلہ ثابت وی نو هغہ بدعت سیئہ دی او کوم خیز چہ بنفسہ ثابت نہ وی لیکن باصلہ ثابت وی نو هغہ بدعت حسنہ دی. (۳)

هذا النزاع لفظي بناء على اختلاف تفسير البدعة فمن قال انها مال يوجده في خير القرون بنفسه ولا بدليله فهي عنده سيئة لا محالة ومن قال انها مال يوجد بنفسه سواء وجد بدليله او لا فهي عنده ثمان فافهم.

(۱) قال الملا علی قاری قال النووی البدعة کل شی عمل علی غیر مثال سبق و فی الشرع احداث مال یکن فی عهد رسول اللہ ﷺ. (مرقات ص ۲۱۶ جلد ۲) وقال الامام الغزالی اذا لم يرد فيه نهی فلا ينبغي ان يسمى بدعة ومكروها ولكنه ترك الاحب وقال الشافعي ما خالف الكتاب والسنة او الاثر او الاجماع فهو ضلالة وما احداث من الخير مما لا يخالف شيئاً من ذلك فليس بمعلوم. (الاحياء للعلوم الدين ص ۳۳۱ جلد ۲)

(۲) قال ابن عابدين بدعة اي محرمة ولا فقد تكون واجبة كتصيب الا دلة للرد على اهل الفرق الضالة وتعلم النحو المفهم للكتاب والسنة ومنذوبة كاحداث نحو رباط ومدرسة وكل احسان لم يكن في الصلوات الاولى ومكروهة كزخرفة المساجد ومباحة كالوسع بلذيلها كل والمشارب والياب كما في شرح جامع الصغير للمناوي عن تهليل النووي ومثله في الطريقة المحمدية للبركلي.

(رد المحتار ص ۴۱۴ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

(۳) قال ابن عابدين بدعة اي محرمة والا فقد تكون واجبة..... ومنذوبة..... وكل احسان لم يكن في الصلوات الاولى ومكروهة..... ومباحة الخ (رد المحتار ص ۴۱۴ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

بدعت او ددی اقسام

سوال: خہ فرمائی علمائی دین دے مسئلے بارہ کنبی چہ بدعت خومره اقسام دی. آیا بدعت سیئہ او حسنہ هم وی او کوم اقسام جائز او کوم ناجائز دی؟ المستفتی: نامعلوم..... یکم مئی ۲۰۰۰ء

الجواب: بدعت پہ لغت کنبی هغه خیزته وائی کوم چہ دمثال سابق اونمونه سابق نه بغیر معمول شوی وی او شرعاً دهغه خیزاحداث او ایجاد ته وائی کوم چہ دپیغمبر ﷺ په زمانه کنبی نه وو. یعنی احداث فی الدین ته وئیلی شی. کما فی المرقاة قال النور البدعة کل شی عمل علی غیر مثال سبق وفی الشرع احداث مالم یکن فی عهد رسول الله ﷺ. (۱)

البتہ کوم امور چہ خلفائی راشدینو مقرر کړی وی هغه بدعت نه دی هغه مصالح مرسله دی مسنون دی لحديث ابن ماجه علیکم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدين. (۲) لکه څنگه چہ صدیق اکبر رضی الله عنه قرآن کریم په یوه صحیفه کنبی جمع کړو او عمر فاروق رضی الله عنه تراویح په جماعت کبری حقیقی مقرر کړی. او عثمان بن عفان رضی الله عنه دجمعی دویم اذان مقرر کړو. شیخ عزالدین بن عبدالسلام فرمائی امور دین یعنی بدعات شرعیه کله واجب وی او کله محرم وی او کله مندوب وی او کله مکروه وی. (۳) او کوم امور چہ دپیغمبر ﷺ په زمانه کنبی نه وو او دهغې متعلق نهی هم وارد شوی نه وی هغې ته به بدعت او مکروه نه وئیلی کیږی.

کافی الاحیاء ص ۳۳۱ جلد ۲ اذالم یرد فیه نهی فلا ینبغی ان یسمى بدعة و مکروها و لکه ترک الاحب و قال الشافعی ما خالف کتاب و السنة او الاثر او الاجماع فهو ضلالة و ما احداث من الخیر مما لا یخالف شیئاً من ذلک فلیس بمذموم

(۱) (مرقاة المفاتیح شرح مشکواة المصابیح ص ۲۱۶ جلد ۲)

(۲) (مشکواة المصابیح ص ۳۰ جلد ۱ باب الاعتصام بالکتاب و السنة)

(۳) قال العزین عبد السلام الشافعی البدعة فعل مالم یعهد فی عصر رسول الله ﷺ و هی منقسمة الی بدعة واجبة و بدعة محرمة و بدعة مندوبة و بدعة مکروهة و بدعة مباحة و الطریق فی معرفة ذلک ان تعرض البدعة علی قواعد الشریعة فان دخلت فی قواعد الايجاب فهی واجبة و ان دخلت فی قواعد التحريم فهی محرمة و ان دخلت فی قواعد المندوب فهی مندوبة (بقیه حاشیه په راوانه صفحه)

او بعضې مشائخ فرمائی چہ هر بدعت مذموم او سیئہ دی، او جمع بین القولین داده چہ که بدعت نوم دې دهغه امور و کوم چہ خیر القرون کنبی موجود نه وی، نه بنفسه او نه باصله نو مذموم او سیئہ دی، او که نوم دې دهغه امور و کوم چہ خیر القرون کنبی بنفسه موجود نه وی نو که باصله موجود وی نو بدعت حسنہ دی. او که باصله هم نه وی نو بدعت سیئہ دی. و هو المختار عند اهل التحقيق.

د کویژدن او ختنې (سنت) په پروگرام کنبی

امام او نائی ته رقم ورکول رسم دی

سوال: زمونږ په علاقه کنبی دا رواج دې چہ کله څه ختنه (سنت) کویژدن یا نکاح وغیره وی نو خپلوان او دوستان دجمات امام او نائی راغواری، د پروگرام په آخر کنبی امام او نائی ته څه رقم ورکوی، نو دا رقم اخستل شرعاً څنگه دې؟ المستفتی: حافظ عبدالمالك نریاب کوهات ۱۷ جولائی ۱۹۷۹ء

الجواب: دا یو عوامی رسم دې په دې کنبی حصه اخستل نه دی پکار، باقی که د ثواب په نیت سره دا لین دین نه وی (۱) نو دې ته بدعت وئیل بدعت دی. و هو الموفق

قضاء عمری. دجمعی په شپه یا ورځ سلام په حالت

دقیام او مزاراتو باندې دیوې او جهنډې لگول

سوال: (۱) د قضاء عمری مونځ په شریعت کنبی څنگه دې؟ (۲) دجمعی په شپه یا په ورځ دقیام په حالت کنبی سلام وئیل څنگه دی؟ (۳) د اولیاء الله په مزاراتو باندې دیوې بلول او جهنډې بنځول څنگه دی؟

المستفتی: حاجی سراج الدین هری پور..... ۲۱ جولائی ۱۹۷۹ء

(بقیه حاشیه گزشته صفحه) و ان دخلت فی قواعد المباح فهی مباحة و للبدع الواجبة امثلة احدها الاشتغال بعلم النحو..... المثال الثاني حفظ غریب الكتاب و السنة من اللغة المثال الثالث تدوين اصول الفقه المثال الرابع الكلام فی الجرح و التعديل..... و للبدع المندوبة امثلة منها احداث الربط و المدارس..... و للمکروهة امثلة کز خرفة المساجد..... و للبدع المباحة امثلة..... کما التوسع فی اللذیذ من الماکل و المشارب و الملابس الخ. (قواعد الاحکام ص ۴۲، ۴۳، ۴۴ جلد ۲ بحواله البدعة الحسنة اصل من اصول الشرع ص ۲۹)

(۱) قال الشيخ العلامة مفتی محمد فرید اعلم ان البدعة هی اعتقاد ما ليس من الدين ديناً و هی قسمان مکفرة و مفسقة. (فتح المنعم شرح مقدمة صحيح مسلم ص ۲۹)

الجواب: (۱) دامونخ کوم ته چه قضاء عمری وائی نه د حدیثو د روایتو نه ثابت دې اونه د فقهي نه. بلکه قواعد حنفیه سره متصادم دې پس دا مونخ بدعت سیئه دې ددې نه اجتناب ضروری دې. (۲) دخپل طرفه تقیدات او تخصیصات کول بدعت دې. (۱) (۳) دا ټول په ټوله بدعات دې. (۲) نوټ: که د تفصیل ضرورت وی نو صرف یو سوال رالیره.

د نکاح په وخت د واده د خلمی په سر سهره تړل

سوال: د نکاح په وخت د واده د خلمی په سر باندې سهره تړل وغیره چه داخل د هندوانو رسم دې که لگولی شي وی او نکاح اولوستلې شي نو نکاح به درست وی یا نه، اود سهرې تړلو څه حکم دې؟ بدعت دې یا نه؟
المستفتی: سراج الدین خطیب دومیل ضلع جهلم ۱۹۸۶ء ۱۰/۱۸

الجواب: چونکه دا سهره د ثواب او عبادت نیت سره نه لگوی بلکه د رسم ارادې سره تړلې شي. پس د "من تشبه بقوم فهو منهم"، (۳) الحدیث په وجه باندې ممنوع دې. (۴) لیکن بدعت نه دې. او بهر حال د نکاح لوستلونه مانع نه دې. کسائر المعاصی من حلق اللحية وغیرها. وهو الموفق

د اختر په ورځ دوباره د تعزیت دپاره تلل قبیح رسم او بدعت سیئه دې

سوال: څه فرمائی علمائی دین د شرع متین دې مسئلې باره کښې چه د اختر په ورځ دمړی کوروالو کره دوباره د تعزیت دپاره تلل څنگه دی. حالانکه د مړی پنځه شپږ میاشتې شوې وی؟

المستفتی: نامعلوم ۱۹۸۴ء ۸/۲۵

(۱) قال ابن نجيم ولان ذكر الله اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشئ دون شئ لم يكن مشروعاً حيث لم يرد الشرع به لانه خلاف المشروع (البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العيدين)

(۲) قال في الهنديه ويكره ايقاد النار على القبور لمن رسوم الجاهليه والباطل والغرور.

(هنديہ ص ۱۶۷ جلد ۱ ومما يتصل بذلك مسائل التعزية) وقال ابن عابدين الشامي لان النص اقرى من العرف لان العرف جاز ان يكون على باطل كعارف اهل زماننا في اخراج الشموع والسرر الى المقابر ليالي العيد. (رد المحتار ص ۲۰۲ جلد ۳ مطلب في ان النص اقرى من العرف باب الرءاء)

(۳) (مشكاة المصابيح ص ۳۷۵ جلد ۲ كتاب اللباس الفصل الثاني)

(۴) قال العلامة طيبي قوله من تشبه بقوم هذا عام في الخلق والخلق والشعار واذا كان الشعار اظهر في التشبيه ذكر في هذا الباب. (شرح الطيبي ص ۲۱۹ جلد ۸ كتاب اللباس الفصل الثاني)

الجواب: دا تعزیت یوقبیح رسم او بدعت سیئه دې. اعاذنا الله منها (۱) وهو الموفق

د پیران پیر د یولسمې ورکولو حکم

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د پیراني پیر په نوم یوولسمه ورکولو جائز دي که نه؟
المستفتی: بنیاد حسین سیالکوټ ۲۵ جولائي ۱۹۷۹ء

الجواب: که دا یوولسمه د غیر الله نذروي نو حرام او شرک دې او که د ایصال ثواب دپاره وي نو بیا د پیران پیر د خوشحالی او نزدیکی د نیت په وجه باندې حرام او ریاده. او که د پیران نه د امداد غوختلو په نیت سره وي نو مکروه او ناجائز دي. (۲) ځکه چه د خپل طرفه دوخت وغیره تخصیص کول مکروه او ناجائز دي (۳) (ماخوذ از ردالمحتار والبحر). وهو الموفق

قرآن مجید د جنازې نه مخکې وړل وغیره

سوال: د جنازې په وخت کښې قرآن پاک د جنازې نه مخکې وړل او د مړي سرته کښودل او د جنازې نه روستو په هغې باندې مروجه گردان وئیلې کیږي دا شرعاً جائز دي یا نه؟ په دې کښې خوبه د قرآن توهین نه وي؟
المستفتی: ولي الرحمان خطیب ضلع مانسهره ۱۲۸ جمادي الثاني ۱۳۹هـ

(۱) وفي الهنديه اذا عزى اهل الميت مرة فلا ينبغي ان يعزیه مرة اخرى كذا في المضمرات ووقتها من حين يموت الى ثلاثة ايام ويكره بعدها لا ان يكون المعزى اول معزى اليه غائباً فلا بأس بها.

(فتاویٰ هنديہ ص ۱۶۷ جلد ۱ ومما يتصل بذلك مسائل التعزية باب الجنائز)

(۲) قال العلامة الحصكي واعلم ان النذر الذي يقع للاموات من اكثر الهوام وما يوخذ من الدواب والشمع والزيت ونحوها الى ضرائح الاولياء الكرام تقرباً اليهم فهو با لا جماع باطل و حرام ما لم يقصدوا صرفها لفقراء الانام الخ وقال ابن عابدين باطل و حرام لوجوه منها انه نذر للمخلوق والنذر للمخلوق لا يجوز لانه عبادة والعبادة لا تكون للمخلوق ومنها ان المنذور له ميت والميت لا يملك ومنها انه ان ظن ان الميت يتصرف في الامور دون الله تعالى واعتقاده

ذلك كهر الخ (رد المحتار مع رد المحتار ص ۱۳۹ جلد ۲ قيل باب الاعتكاف) (بقه حاشیه په راروله صفحه)

الجواب: دا کار پخپله نه توهین دې نه تعظیم دې نه مطلوب دې او نه ممنوع دې. او دا د ثواب کار گنړل بدعت دې. (۱) لهذا عوام په غلط فهمی کښې د مبتلا کولو دوجې د داسې کارونو بندول ضروري دي. وهوالموفق

په قبرونو باندې د عرس او لفظ حق باهو، پیر باهو، سلطان باهو حکم

سوال: د شرعي متین مفتیان غظام لاندې مسائلو باره کښې څه فرمائي (۱) چه نن صبا په قبرونو باندې کوم عرسونه کیږي ددې څه حکم دې؟ (۲) د لفظ، حق باهو، پیر باهو او سلطان باهو د ذکر څه حکم دې؟

المستفتي: مولوی محمد دین مسعود جنوبی وزیرستان دی آئی خان ۲۱ رجب ۱۴۰۵

الجواب: په قبرونو باندې عرس کول یو واجب الاجتناب کار دې. (۲) ځکه چه دا په اخره کښې د قبر پرستۍ شکل اختیار وی (۲) دا الفاظ د اعتراض قابل نه دي ددې معنی د شریعت سره متصادم نه ده البته اولیائي کرام د الله په کارونو کښې اختیار مند گنړل نا جائز دي. (۳)

د چا په سفر باندې تللو وخت کښې اذان ورکول

سوال: ځمونږ د بلوچستان په علاقه کښې دا عادت دې چه کله یو مسافر د کراچۍ، لاهور یا حج بیت الله شریف یا هر ځائي چه وي د سفر اراده او کړي نو

(په حاشیه کړنه ملحه) (۳) قال العلامة ابن نجيم ولان ذکر الله تعالى اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشئ دون شئ لم یکن مشروعاً حیث لم یرد الشرع به لانه خلاف المشروع (البحر الرائق ص ۵۹ جلد ۲ باب العبدین)

(۱) قال الشيخ العلامة محمد فرید اعلم ان البدعة هي اعتقاد ما ليس من الدين ديناً وهي قسمان مكفورة مفسدة. (فتح المنعم شرح مقدمه صحيح مسلم ص ۲۹)

(۲) قال في الهنديه ويكره عند القبر ما لم يعهد من السنة والمعهود منها ليس ا لآزارته والدعاء عنده قائماً كذا في البحر الرائق. (هنديہ ص ۱۶۶ جلد ۱ الفصل السادس في القبر والدفن والنقل الخ)

(۳) ومنها ان ظن ان الميت يتصرف في الامور دون الله تعالى واعتقاده ذلك كفر.

(البحر الرائق ص ۲۹۸ جلد ۲ قبيل باب الاعتكاف)

طالب علم یا د جمات امام صاحب ورته د الوداعي تقریب نه پس اذان او وائي او په دلیل کښې د اپیش کوي چه پخوانو علماؤ نه داسې کول نوآیا دا قسم اذان کول چرته د شریعت مطهره د جزئیې نه ثابت دې؟ او که د آثارو او سنتو اوفقهې جرئیاتو نه ثابت نه وي نو اولیکئ چه ددې جاهلانو خلقو مخ نیوې او کړي شی؟
المستفتي: محمد اسلم حقانی مدرسه فیض الاسلام
کربلا یشین کوټه. ۱۳۱۳۱۹۲۹

الجواب: حافظ ابن حجر رحمته الله په تحفه، کښې د بعضې آثارو په بناء باندې دا اذان او اقامت سنت وئیلي دي او ځمونږ فقهاؤ هم ددې تقریر کړې دي. قال العلامة الشامي في باب الاذان ص ۲۸۳ جلد ۱ و زاد ابن حجر في التحفة الاذان والاقامة خلف المسافر. وهوالموفق

په بیابان کښې دلاري غلط شوی د پاره اذان

سوال: ما د څو علماؤ نه اوریدلې دي چه په صحرا او بیابان کښې د یو سړي نه لاره غلطه شي او هغه ته صحیح لاره نه وي معلومه او قبلې ته مخ کړې اذان او کړي نو الله تعالی به دده غیبي مدد او کړي او صحیح لاره به ورته اوښائی. لیکن د باجوړ یو عالم دین دې مسئلې ته شرک وئیلي دي. لهذا د صحیح مسئلې نه مو خبر کړئ؟

المستفتي: حافظ بشیر احمد پارهوتي مردان..... ۱۳ شعبان ۱۳۹۲ هـ

الجواب: په بیابان کښې لاري غلطیدو واله دپاره اذان کول مندوب دي. کما في رد المحتار ص ۲۸۳ باب الاذان و زاد في شرعة الاسلام لمن ضل الطريق في ارض قفر ای خالية من الناس. وهوالصواب. وهوالموفق

د لږوانو ختم. د جاملانو خود ساخته ختم دي

سوال: نن صبا ځمونږ په علاقه کښې یو قسم ختم شروع شوې دي چه هغې ته د لږوانو ختم وائي د قرآن کریم په ځائي باندې دې ختم ته فوقیت ورکوي او اوس ډیر عام کیږي ددې متعلق وضاحت او کړئ؟

المستفتي: مهر محمد متعلم دارالعلوم حقانيه اکوړه خټک ۲۸۳۱۹۸۲

الجواب: دا د جاہلانو خود ساخته ختم په منکراتو باندې مشتمل دې ددې نه ځان ساتل ضروري دي. **قال علیہ السلام** من احدث فی امرنا هذا ماليس منه فهو رد. (۱) وهو الموفق

په لسم محرم قبرونو باندې اوبه اچول بدعت دي

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه څمونږ په کلي او علاقه کښې د محرم په لسم تاريخ عام خلق په قبرونو باندې اوبه اچوي. آیا دا جائز دي يا نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: حاجی اسلم گل صالح خانه... نو شهره ۱۲۲ محرم ۱۴۰۱ هجري **الجواب:** په قبرونو باندې محرم کښې اوبه اچول رواج او بدعت دي (۲) قران او حديث او فقه کښې ددې څه تذکره نشته. فقط.

د موجوده زمانې مرثیه خواني او په قبرونو عرس کول

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه (۱) چه د موجوده زمانې د مرثیه خواني څه حکم دي چه شاعران او نعت خوانان حضرات ئي عام طور سره جوړوي اوبيائي اورو؟ (۲) په قبرونو باندې عرس کول شرعاً څنگه دي؟

المستفتی: سيد بسم الله شاه متعلم دارالعلوم حقانيه ۱۳ صفر المظفر ۱۴۰۱ هـ

الجواب: (۱) د موجوده زمانې مرثیه خواني د غلط او دروغ وينا نه خالي نه وي ددې نه بچ کيدلو کښې زيات احتياط دي (۳) (۲) عرس که د تبليغي اجتماع نوم وي. نو څه خبره نشته. او که په قبر وغيره باندې ديوې مقدسې ميلې لگولو نوم وي نو دا بدعت سيئه دي. (۴) وهو الموفق

(۱) مشكوة المصابيح ص ۲۷ جلد ۱ باب الاعتصام بالكتاب والسنة الفصل الاول

(۲) عن عائشة رضي الله عنها قالت قال رسول الله ﷺ من احدث في امرنا هذا ما ليس منه فهو رد. متفق عليه.

(۳) قال ابن عابدين المشرون اي من آفات اللسان الشعر مثل عنه ﷺ فقال كلام حسنه حسن وقيحه

قيح ومعناه ان الشعر كما نشر يحمد حين يحمد ويلم حين يلم ولا بأس باستماع نشيد الاعراب وهو الشاد الشعر من غير لحن ويحرم هجو مسلم ولو بمافيه (بقية حاشيه به راروانه صفحه)

بیلچه وغیره د قبر د پاسه بل طرفته ورکول

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه کله مړې دفن شي بیلچه وغیره د یو طرفنه بل طرفته د قبر د پاسه ورکوي او دا کار د ثواب په نیت باندې کولې شي شرعاً ددې څه حکم دي؟

المستفتی: نامعلوم..... ۱۴۰۱۱۴۱۲۷

الجواب: دا یو عوامي رسم دي اسلامي رسم نه دي پخپله باندې نه مطلوب دي او نه ممنوع دي. البته د ثواب په نیت باندې کول ممنوع دي. (۱)

د بارانونو بنديدلو د پاره سورة ياسين يا اذانونه ونيل

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه بعضي علاقه کښې کله بارانونه ډير شي او بنديږي نه نو د جمات په گوټونو کښې څه کسان اودريږي او د جمات امام به سورة ياسين شروع کړي نو چه کله قاري صاحب د سورة ياسين مبین، ته اورسي نو په گوټونو کښې ولاړ خلق اذانونه شروع کړي. دغه شان د جمات په څلورو وارو گوټونو کښې دا کار کيږي. آیا دا طريقه ثابته ده يا نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: عطاء الله رحمانی شریک دوره حدیث دارالعلوم حقانيه ۱۹۸۷۱۱۷۸۲۱

(بقیه حاشیه گزشته صفحه) قال ﷺ لان يمتلي جوف احدكم فيما خير له من ان يمتلي شعراً فما كان منه في

الوعظ والحكم وذكر نعم الله تعالى وصفة المتقين فهو حسن الخ

(ردالمحتار ص ۲۸۸ جلد ۱ مطلب في انشاد الشعر قبيل باب الوتر والنوافل)

(۲) قال ابن عابدين ويكره النوم عند القبر وقضاء الحاجة بل أولى وكل ما لم يعهد من السنة والمعهود

منها ليس الا زيارتها والدعاء عندها قائماً.

(ردالمحتار ص ۲۶۷ جلد ۱ مطلب في وضع الجريد ونحو الآس على القبر قبيل باب الشهيد)

(۱) قال ابن نجيم ولان ذكر الله تعالى اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشئ دون شئ لم يكن مشروعاً حيث لم يرد الشرع به لانه خلاف المشروع (البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العيدين)

الجواب: کہ دا طریقہ د باران د بندولو دپاره د ثواب په نیت او د سنت عمل کیدلو په اراده باندې کوي نو بیا خو دا طریقہ اختیارول قبیح بدعت دې (۱) او که د عملیاتو او توتکې په ارادې سره وي نو صرف مباح دې (۲) لیکن خلق په دې ارادې سره کوي چه دا دین دې نو اجتناب ترې نه ضروری دې والله اعلم.

د باران بندولو د پاره اذانونه کول د

عملیاتو په طور مباح دی گنی نو بدعت دې

موال: علمانی دین دې مسئلې باره کښې څه فرماني چه کله باران ډیر ورپېږي نو بعضي جماتو نو کښر امام په محراب کښې په ولاړه سورة ياسين وائي او عوام د جمات په گوتونو ولاړوي او په هر مبین باندې د امام سره اذانونه شروع کړي دې دپاره چه باران او درېږي نو آیا دا جائز دي؟

المستفتي: احمد شاه پارهوتی مردان... ۱۸ جمادي الاولی ۱۴۰۱ هـ

الجواب: دا عمل د سنت او دین (۳) په عقیدې سره کول بدعت سیئه دې او د عملیاتو په ارادې سره د دمونو او علاجونو په طور نه مطلوب دې او نه ممنوع دې. لعدم کونه مصادماً بالدين. وهو الموفق.

(۱) قال الشيخ مفتي عظم محمد لريد ان البدعة هي اعتقاد ما ليس من الدين ديناً وهي لقسمان مكثرة ومفسدة. (فتح المنعم شرح مقدمه مسلم ص ۲۹ جلد ۱ الفائدة التاسعة)

(۲) عن عوف بن مالك الأشجعي قال كنا نرقى في الجاهلية فلنا يا رسول الله ﷺ كيف ترى في ذلك فقال اعرضوا علي رقاكم لا بأس بالرقى ما لم يكن فيه شرك رواه مسلم.

(مشکوٰۃ المصابيح ص ۳۸۸ جلد ۲ کتاب الطب والرقى)

(۳) عن عائشة رضي الله عنها قالت قال رسول الله ﷺ من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد منفق عليه. (مشکوٰۃ المصابيح ص ۲۷ جلد ۱ باب الاعتصام بالكتاب والسنة)

(۴) عن عوف بن مالك الأشجعي قال كنا نرقى في الجاهلية فلنا يا رسول الله ﷺ كيف ترى في ذلك فقال اعرضوا علي رقاكم لا بأس بالرقى ما لم يكن فيه شرك رواه مسلم.

(مشکوٰۃ المصابيح ص ۳۸۸ جلد ۲ کتاب الطب والرقى)

د جمعی په شپه تبارک الادی ونیل

موال: علمانی دین دې مسئلې باره کښې څه فرماني چه د جمعی په شپه د تبارک الادی ونیلو څه حکم دې؟ دا یو رسم جوړ شوی دې امام صاحب د جمعی په شپه تبارک الادی وائي او عوام نه اوري
المستفتي: عبد المناف میډیکل ستور نو شهره ۱۴۰۱۱۷۱۱

الجواب: د قران تلاوت ډیر لوڼې عبادت دې او د جمعی شپه ډیر شان والا شپه ده لیکن په دین کښې د خپل طرف نه د مکان یا وخت او ذکر تخصیص کول او د هغې متعلق د ثواب عقیده ساتل مکروه او بدعت دې. (ماخوذاً از بحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲) (۱) وهو الموفق

خلوینتمه او د ختم قران تخصیص نه کول

موال: ځما والده صاحبہ وفات شوې ده دهغې دپاره مو ختم او خیرات او کړو او د خلوینتمې نه دوه ورځې مخکښې مو خیرات او کړو چه د خلوینتمې هغه رسم پاتې نه شي او صرف سالن مو پوخ کړو دلته څو علمانی کرامو په دې قران خوانی باندې د بدعت فتوی او لگوله او خوړل نه ناجائز او ونیل مېراني به وي وضاحت او کړی؟

المستفتي: اختر محمد جنزل سیکرټري جمیعت طلباء اسلام
لورالانی بلوچستان ۱۴۰۱۱۷۱۹

الجواب: چه تا خان د تخصیص نه بچ کړو نو په بدعت او کراهت کښې د پریوتو نه بچ شوي کما یفهم من قولهم (۲) بان تخصیص الذکر بوقت لم یرد به الشرع غیر مشروع (شامی ص ۱۷۰ جلد ۲) البته په قران خوانی باندې صله ورکول مشروع دی لکه چه قاریانو له د اعزاز په طریقې

(۱) قال العلامة ابن نجيم ولان ذکر الله تعالى لا قصد به التخصيص بوقت نور وقت او بشي دون فلی لم یکن مشروعاً حيث لم یرد الشرع به لانه خلاف المشروع.

(البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العیالین)

(۲) قال العلامة ابن نجيم ولان ذکر الله تعالى لا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشي دون فلی لم یکن مشروعاً حيث لم یرد الشرع به لانه خلاف المشروع.

(البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العیالین)

سرہ ور کول جائز دی (۱) او د اجرت پہ طریقہ باندی مختلف فیہ دی د عالمگیری او صاحب البحر کلام نہ جواز معلومیری فلیراجح الی وقف البحر (۲) او شامی وغیرہ (۳) نہ عدم جواز معلومیری والیہ میلان الا کابر. وهو الموفق.

د صفر پہ آخری چہار شنبہ چوری کول بدعت او قبیح رسم دی

موال: خمونہ صوبہ سرحد علاقہ کنبی د صفر پہ میاشت د خیرات کولو یوہ خاص طریقہ روانہ ده. چہ هغه ته چری وائی. دعوامو عقیدہ ده چہ دا حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا د رسول اللہ ﷺ د جوړیدلو په خوشحالی کنبی کړې وه (ماہنامہ النصیحة) چار سده کنبی مولانا گوهر شاه او مولانا رشید احمد صدیقی مفتی دارالعلوم حقانیہ په خپلو مضمونونو کنبی ددی تردید کړې دی. چہ چری او خیرات یهودیانو د پیغمبر ﷺ د بیماری په خوشحالی کنبی کړې وه. او مسلمانانو ته دا رسم منتقل شو ددی وضاحت او کړی؟

المستفتی: میاں کریم اللہ سرپرست آل تیچرایسوسی ایشن

صوبہ سرحد ۱۹۸۶/۱۱/۳۰

الجواب: دا چری نہ قرآن او حدیث نہ ثابت ده او نہ د آثارو او د فقہاء د کتابونو نه. لهذا د ثواب پہ نیت سرہ کول بدعت سیئہ دی (۴) او د رواج پہ نیت سرہ کول رسم قبیحہ دی او لازمول دیو داسی خیز دی چہ هغه لازم نہ دی. دارنگی د حاکم پہ روایت کنبی لیکلې چہ د پیغمبر ﷺ په بیماری کنبی آخری چہار شنبہ باندی زیاتوالی راغلی وو. او عوام وائی چہ په بیماری کنبی کموالی راغلی وو. او عوام ئی حضور ﷺ ته نسبت کوی. چہ هغوی

(۱) عن انس رضی اللہ عنہ ان رجلاً من کلاب سأل النبی ﷺ عن عصب الفحل فنهاه فقال یا رسول اللہ ﷺ انما طرق الفحل فنکرم فرخص له فی الکرامة. رواه الترمذی

(۲) قال ابن نجیم فان المفتی به جواز الاخذ علی القراء قر البحر الرائق ص ۲۲۸ جلد ۵ کتاب الوقف ولی الهندیہ واخلطوا فی الاستنجار علی قراءة القرآن علی القبر ملة معلومة قال بعضهم لا يجوز وقال بعضهم يجوز وهو المختار کذا فی السراج الوهاج. (هندیہ ص ۴۴۹ جلد ۵ مطلب الاستنجار علی الطاعات)

(۳) قال ابن عابدین قال تاج الشریعة فی شرح الهدایة ان القرآن بالاجرة لا یتحقق الثواب لا للمیت ولا للقاری وقال العینی فی شرح الهدایة ویمنع القاری للدنیا والآخرا المعطى آلمان فالحاصل ان ما شاع فی زماننا من قراءة الاجزاء بالاجرة لا يجوز فاذالم یکن للقاری ثواب لعلم النیة لصحیحة فاین یصل الثواب الی المستاجر الخ (رد المحتار ص ۳۹ جلد ۵ مطلب تحریر مهم فی علم جواز الاستنجار علی التلاوة الخ کتاب الاجارة)

(۴) عن عائشة رضی اللہ تعالیٰ عنها قالت قال رسول اللہ ﷺ من احدث فی امرنا هذا ما لیس منه فهو رد. مطلق علیه. (مشکوٰۃ المصابیح ص ۲۷ جلد ۱ باب الاعتصام بالکتاب والسنة)

چری غوښتی وه او دا نسبت موضوعی دی او حرام دی (۱) لعدم ثبوت هذا الحديث فی کتب الاحادیث ولا بالاسناد الثابت. وهو الموفق

د چری په باره کنبی ټول دلیلونه غلط او د خان نه جوړ کړي شوي دي

موال: علمائی دین او مفتیان د شرع متین دي مسئلې باره کنبی خه فرمائی چہ د صفر په آخره چہار شنبه باندی چہ کومه چری کیږي ددی د جواز په باره کنبی دوه دلیلونه پیش کوي. (۱) چہ نبی کریم ﷺ ددی صفر په میاشت کنبی بیمار شوي وو بیا چہ هم په دی میاشت کنبی روغ شو نو حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا په شکر په کنبی صدقه او خیرات کړي دي. (۲) حضور ﷺ چہ په دی میاشت کنبی بیمار شو یهودیانو د هغه په بیماری باندی د خوشحالی ښکاره کولو دپاره پدی میاشت کنبی خیرات او کړو او خوشحالی ئی او کړه. لهذا مونږ چہ دا خیرات کوو یا خو ددی دپاره چہ حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا خیرات کړي وویا د یهودو په مقابلہ کنبی چہ هغوی خوشحالی کړي وه. مونږ په قصد باندی دهغوی په مقابلہ کنبی د نعمت د شکر دپاره کوو. لهذا علمائی دین ددی مسئلې په باره کنبی خه فرمائی چہ دا دلیلونه صحیح دي یا غلط؟

المستفتی: نامعلوم متعلم دارالعلوم حقانیہ اکوړه خټک ۱۲۰ صفر ۱۴۰۵ هـ

الجواب: د ثواب پہ نیت سرہ چری کول بدعت سیئہ دی خکه چہ غیر سنت، سنت گرځول لکه غیر دین، دین گرځول دي. (۲) او دا بدعت دی. ددی جائز کونکو دپاره ضروري دي. چہ ددی حدیثونه سند ذکر کړي او یا دداسی کتاب حواله ورکړي چہ هغه سره د سند نه حدیثونو ذکر کوي او یا کم از کم د فقہی د متداول کتابونو حواله ذکر کړي. ولن یاتوا بها ولو کان بعضهم لبعض ظهیراً. (۳)

(۱) عن سمرۃ بن جندب والمغیرة بن شعبه قال قال رسول اللہ ﷺ من حدث عنی بحديث یری انه کذب فهو احد الکاذبین رواه مسلم ومن کذب علی متعمداً فلیتو مقعده من النار رواه البخاری. (مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۲ جلد ۱ کتاب العلم)

(۲) عن عائشة رضی اللہ تعالیٰ عنها قالت قال رسول اللہ ﷺ من احدث فی امرنا هذا ما لیس منه فهو رد. مطلق علیه. (مشکوٰۃ المصابیح ص ۲۷ جلد ۱ باب الاعتصام بالکتاب والسنة)

(۳) عن ابی هريرة رضی اللہ عنه قال قال رسول اللہ ﷺ یكون فی آخر الزمان دجالون کذا یأتونکم من الاحادیث بما لم تسمعوا انتم ولا اباؤکم وایاهم لا یضلونکم ولا یفتنونکم رواه مسلم (مشکوٰۃ المصابیح ص ۲۸ جلد ۱ باب الاعتصام بالکتاب والسنة)

او ددی نه علاوه حاکم روایت کړې دې چه پیغمبر ﷺ په آخری چارشنبه کښې ناجوره شوې وو، یعنی بیماری ئې سخته شوې وه او په تاریخ کښې د الیکلې شوې دي چه د خیبر یهودیانو په دې ورځ باندې خوشحالی کړې وه او د عوتونه ئې تیار کړي وو او دا ثابت نه دي چه مسلمانانو هم دهغوی په مقابلې کښې څه کار وائي کړې وي. وهوالموفق

د چړی د خوړلو حکم

سوال: د چړي شرعاً څه حکم دي؟ او ددې خوراک خوړل څه حکم لري؟ بینواتوجروا

المستفتي: سید روح الله کانگره پشاور... ۵ ربيع الاول ۱۴۰۱ هـ

الجواب: چړي د ثواب په ارادې سره مکروه ده. لان فيه تخصيص الزمان والنوع بلا محصر يدل عليه ما في البحر ص ۱۵۹ جلد ۲ (۱) البته د عوامو دپاره خوړل مکروه نه دي. لما في الهندية ص ۳۸۰ جلد ۵ ولا يباح اتخاذ الضيافة ثلاثة ايام في ايام المصيبة واذا اتخذ لا بأس بالاكل منه كذا في خزنة المفتين (۲) فافهم.

د ۱۹ مسائلو مختصر جوابونه

سوالونه: (۱) زیارت کول جائز دي یا نه؟ مسئله د اسقاط څه شي دي؟ (۲) مسئله د دوران قران؟ (۳) د حيله اسقاط دپاره دائره جوړول؟ (۴) د تلاوت قران دپاره د چا په قبر کیناستل؟ (۵) د مري دپاره قدموته اخستل؟ (۶) جنازي دمونځ نه روستو په جمع باندې دعا کول؟ (۷) ذکر بالجهر دامام ابوحنيفه د مذهب مطابق؟ (۸) د سورت روم تعیین کول د رمضان په درويشتمه شپه کښې؟ (۹) د رمضان شریف په اوويشتمه شپه کښې خیرات کول؟ (۱۰) د مري د کور نه په دریمه، نهمه، څلویښتمه وغیره خیرات کول؟ (۱۱) یوولسمه؟ (۱۲) په ختم قران باندې خوراک کول او بغیر د شرط نه پیسې اخستل؟ (۱۳) د غیر الله په نوم نذر کولو سره نکاح باقي پاتې کیږي یا نه؟ (۱۴) په تعویذ شکرانه جائز ده؟ (۱۵) د غیر الله په نوم نذر حرام او شرک دي او خوراک ئې حرام دي؟ (۱۶) د جمعي مونځ په کلي کښې نه

﴿قال العلامة ابن نجيم ولان ذكر الله تعالى اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشئ دون شئ لم يكن مشروعا حيث لم يرد الشرع به الخ﴾ (البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العیدین)

﴿فتاویٰ هنديه ص ۳۲۲ جلد ۵ الباب الثاني عشر في الهدايا والضيافات﴾

کېږي نو اخترونه هم داسې دي؟ (۱۸) د سنتونه روستو دعا کول؟ (۱۹) د حضرت حسن او حسين رضي الله عنهما تعیین کول او خیرات کول په یوه خاص ورځ. المستفتي: عزیز الله خان بنور

الجواب: (۱) زیارة القبور جائز دي لیکن عبادة القبور شرک دي. (۲) مروجہ حیلہ د شرائطو خیال نه ساتلو په وجه بې کاره ده مثلاً حقیقتاً د مالک کولو اراده وغیره وغیره. (۳) قرآن مال متمول دي اخستل خر خول پکښې جاري کیږي لهذا په دې سره دوران هم جائز دي. (۴) صف او دائره دواړه طریقې جائز دي لیکن فقراء او مسکینانو ته هبه کول یا خیرات کول د ذمی د فارغیدلو دپاره شرط دي. (۵) ابن الهمام وغیره په جواز باندې تصریح کړیده (۶) څلویښت قدمونه اخستل د فقهاؤ مستحبات دي. (۷) د صفونو ماتولو نه پس جائز ده. (۸) او مونځ گذار ته د تکلیف نه ورکولو په شرط سره جائز دي. (۹) د حدیثیه او فقهیه روایاتو نه ثابت نه دي (۱۰) تخصیص بغیر د مخصص نه دي (۱۱) خیرات هر وخت جائز دي او رسم هر وخت ناجائز دي او میلستیا تر درې ورځو پورې ناجائز ده. (۱۲) بدعت دي. (۱۳) دې کښې اختلاف دي خو جواز غوره دي (۱۴) تجدید نکاح ضروري دي (۱۵) په هره طریقه باندې اجرت اخستل جائز دي (۱۶) حرام او د شرک سخته خطره پرې موجود ده (۱۸) دعا په هیئت اجتماعی سره د فرضو او سنتو نه روستو د پیغمبر ﷺ د فعل مخالف ده د قول مخالف نه ده. (۱۹) دعا شوره په ورځ په خوراک کښې فراخی کول مسنون او مستحب دي.

نوټ: که د تفصیل ضرورت وي نو یو یا دوه سوالونه رالیرئ.

په مزارونو باندې د یوولسمې پي او د مالکي حکم

سوال: د پنجاب په اکثر مزارونو کښې د یوولسمې شریف په رسم کښې پي تقسیمولې شی ددې څه حکم دي؟ د غسې په مزارونو باندې چه کومه مالگه پرته وی د هغې خوړل څه حکم لري؟ بینواتوجروا

المستفتي: لقمان دین بی، اے، یو۔ لاهور... ۲۱ شوال ۱۴۰۲

الجواب: دا... ما اهل به لغير الله، دي او حرام دي (۱) او مالگه وغیره که د عوامو

﴿قال العلامة حصكفي واعلم ان النذر الذي يقع للاموات من اكل العوام﴾ (في حاشية به راروانه صفحه)

خود ساختہ تبرکات وی نو ددینہ پہ انکار کنبی خہ حرج نشته. (۱)

د قبر سره ختم او د وفات په اولنی ورځ دیگونه پخول

سوال: (۱) علمائی کرام خہ فرمائی چه بعضی حضرات د مری په وفات باندې د دریمې ختم شریف کوی نو دا جائز دی که نه؟ (۲) دا ختم شریف بعضی حضرات په قبرستان کنبی د مری د قبر نه گیر چاپیره کینی او لولې ئې نو قبرستان کنبی داسې کول جائز دی؟ (۳) بعضی خلق دی ختم شریف ته نمبر ورکوی چه ختم د ادیری، ختم د جمات، او ختم د کور، شرعاً دا نمبرې ورکول جائز دی؟ بعضی حضرات د مری په مرگ باندې د رومبئی ورځې نه دیگونه پخوی په دغه ورځ دا دیگونه پخول څنگه دی؟

المستفتی: مولوی فضل حکیم پیر پیائی..... ۱۹۷۲/۱۲/۱۰ هـ

الجواب: (۱) واضحه دی وی چه د مرو دپاره ایصال ثواب جائز دی برابره خبره ده که د بدني عبادت ثواب وی او که مالی وی لیکن ایصال ثواب دپاره دوخت او ځائی تخصیص کول ناجائز دی. که په وحی سره نه وی. کما یدل علیه ما فی البحر ولان ذکر الله تعالی اذا قصد به التخصیص بوقت دون وقت او بشی دون شی لم یکن مشروعاً حیث لم یرد الشرع به (ص ۱۵۹ ج ۱ باب العیدین) لهذا د سوم دپاره تخصیص کول بدعت دی. (۲، ۳) فتوی د صاحبینو په قول باندې ده چه مقبره کنبی قرآن مجید لوستل صحیح دی. (۲) لیکن د وخت او ځائی تخصیص او اهتمام کول بدعت سئیه دی. (۴) په فقیرانو باندې صدقه کول هر وخت جائز دی او رسم رواج هر وخت بی فائدی دی او میلستیا درې ورځو پورې ناجائز ده.

فی البزازیة ویکره اتخاذ الطعام فی اليوم الاول والثالث وبعده الاسبوع ونقل الطعام الى القبر فی المواسم واتخاذ الدعوات لقراءة القرآن وجمع الصلحاء والقراء للختم (الی ان قال)

(بقیه حاشیه گذشتہ صفحه) و ما یؤخذ من الدراهم و الشمع و الزيت ونحوها الی ضرائح الاولیاء الکرام تقریباً الیهم لیهو با لاجماع باطل وحرام. (انظر المختار ص ۱۳۹ جلد ۲ قبیل باب الاعتکاف)

(۱) قال العلامة ابن نجیم ولان ذکر الله تعالی اذا قصد به التخصیص بوقت دون وقت او بشی دون شی لم یکن مشروعاً حیث لم یرد الشرع به لانه خلاف المشروع (البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العیدین)

(۲) قال العلامة طحطاوی و اخذ من ذلك جواز القراءة على القبر والمسئلة ذات خلاف قال الامام تکره لان اهلها جيفة ولم یصح لیهاشی عنده عنه ^{مد الله} قال محمد تستحب لورود الآثار و هو المذهب المختار كما صرحوا به فی کتاب الاستحسان (حاشیة الطحطاوی ص ۳۲۱ جلد ۱ فصل فی زیارة القبور)

وان اتخذ طعاماً للفقراء كان حسناً. ردالمحتار ص ۸۴۳ ج ۱. وفيه ايضاً ويكره اتخاذ الضيافة من الطعام من اهل الميت لانه شرع في السرور ولا في الشرور و هي بدعة مستقبحة روى الامام احمد و ابن ماجه باسناد صحيح عن جرير بن عبدالله قال كنا بعد الاجتماع الى اهل الميت وصنعهم الطعام من النياحة (۸۴۱، ۸۴۲ ج ۱) (۱)

او عوام دا دریا او فخر او د شرم د وجې نه کوی چه دا ټول فاسد غرضونه دي نو ددې نه بچ کیدل ضروري دي او نقد پیسې ورکول ډیر بڼه څیز دي ځکه چه په هغې کنبې دا نقصانات نه وي یا دا چه ددې نه بچ کیدل زیات آسان وي. فقط.

د یو بزرگ د ځانې مکې معظمې سره تشبیه ورکول.

عرس، قوالی، میلاد، درود او دویمه دعا

سوال: علمائی دین لاندینو مسئلو باره کنبی خہ فرمائی. (۱) د یو بزرگ د ځانې تشبیه مکې معظمې سره ورکول څنگه دي؟ (۲) د پیرانو او اولیاؤ په دربارونو باندې میلاد عرس او نن سبا والا قوالی کول څنگه ده؟ (۳) دا مروج، درود و سلام، د میلاد او عرس په موقع باندې په ولاړه جائز دي یا نه؟ او حال دا چه د حاضر و ناظر عقیدې ئې هم وي، (۴) آیا دویمه دعا ضروري ده؟

المستفتی: محمد موسی قادري مدرسه تعلیم الفرقان

توحید نگر چاکیو اړه کراچی نمبر ۱.... ۱۹۷۲/۱۲/۸

الجواب: (۱) تشبیه کنبی خہ مسئله نشته ځکه چه تقابل ئې ورسره شته خو د زیاتې نه ځان ساتل ضروري دي. (۲، ۳) دا ټول په ټوله بدعات دي بچ کیدل ترې نه ضروري دي. (۲) (۴) دویمه دعا جائز ده لیکن التزام ئې بدعت دی لکه چه د فرضونه پس التزام بدعت دی. (۳) فقط

(۱) ردالمحتار ص ۲۶۳ جلد ۱ مطلب فی کراهة الضیافة من اهل الميت قبیل باب الشهید

(۲) قال ابن عابدین ویکره..... کل ما لم یعهد من السنة والمعهود منها لیس الا زیارتها والدعاء عندها قائماً.

(ردالمحتار ص ۲۶۴ جلد ۱ مطلب فی وضع الجريد ونحو الآسن علی القبور قبیل باب الشهید)

(۳) قال العلامة ابن نجیم ولان ذکر الله تعالی اذا قصد به التخصیص بوقت دون وقت او بشی دون شی لم یکن مشروعاً حیث لم یرد الشرع به لانه خلاف المشروع. (البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العیدین)

چہ مری پہ لحد کنبی کینودی شی نو اذان کول ورته بدعت دی

سوال: خمونو پہ علاقه کنبی د دوو فرقو خیل مینخ کنبی اختلاف راغلی یوه ډله وائی چہ مری ته په لحد کنبی د اذان کولو ثبوت قران، سنت او قرون ثلاثه کنبی نشته، او دویمه ډله ددی په دلالت کنبی (ایزال الاجر) پیش کوي، مهرباني او کړئ مدلل جواب رااولیږئ.

المستفتی: ناصر شاه جلی صوابی صوبه سرحد ۱۵۱۱۱۹۷۲

الجواب: په قبر کنبی اذان وئیل بدعت دی ځکه چہ دا نه په روایات حدیثیه کنبی راغلی دی او نه په ظاهر الروایة او نادر الروایة کنبی شته. من ادعی فعلیه الیسان. او بې شکہ ددی بدعت او غیرمندوب کیدل په فتاویٰ کنبی لیکلي شته.

قال العلامة ابن عابدين الشامي في الاقتصار على ما ذكر من الوارد اشارة الى انه لا يسن الاذان عند ادخال الميت في قبره كما هو المعتاد الآن. وقد صرح ابن حجر في فتاويه بانه بدعة وقال و من ظن انه سنة قياسا على نلبهما للمولود الحاقا لخاتمة الامر بابتداءه لم يصب ﴿١﴾ فافهم وتلبس.

د اخترونو نه پس غاري ملاوول

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کنبی څه فرمائي چہ د اختر د مانځه نه خلق څنگه فارغ شي نو غاري ملاوهي، په شريعت کنبی ددی څه حکم دی؟
المستفتی: غلام رحيم بالا کوټ مانسهره یکم ذيقعدہ ۱۴۰۲ هجري

الجواب: غاري ملاوولو ته په عربي کنبی، معانقه، وائي چہ دا پخپله مسنون ده البته ددی د اختر د مونځ نه پس يا داسي يو وخت پوري تخصيص کولو کنبی اختلاف دی. چا وئيلي دي چہ مسنون دي. او چا وئيلي دي مباح دي او چا وئيلي دي مکروه دي نو احتياط دادي چہ ددی نه دي اجتناب او کړيشي

﴿١﴾ (رد المحتار على الدر المختار ص ۲۶۰ جلد ۱ مطلب في دفن الميت باب صلاة الجنائز)

البته په کولو والا باندې دې سخت انکار اونه کړې شي ﴿١﴾ وهو الموفق

په اخترونو کنبی مصافحه او معانقه اووالدينوته ټيټيدل اوښيې ټکلول

سوال: عرض دادي چہ مولانا رشيد احمد گنگوہي رحمۃ اللہ علیہ په خپل کتاب فتاویٰ رشيدیه کنبی لکلي دي چہ د اخترونو په ورځ مصافحه او معانقه دواړه بدعت دي دارنگې د خپلو بزرگانو او والدينو په ښپو باندې تعظيماً ټيټيدل او ټکلول هم بدعت دي. د کتابونو په حوالې سره مدلل جواب راکړئ؟ الله دي اجر درکړي.

المستفتی: مولوي غلام حسين جلی صوابی مردان ... ۲۳۸۳۱۶۱۹۶۹

الجواب: بعضي علماء په عيدین وغيره کنبی مصافحي ته مباح بلکه سنت وائي او بعضي علماء ورته بدعت وائي (فليراجع الي رد المختار ص ۳۳۵ ج ۵)
﴿٢﴾ اکثر علماء محققين عدم جواز ته ترجيح ورکوي لانه اقوي من حيث الدليل لان التخصيص لا بدله من دليل خاص صرح به الشامي في باب .

﴿١﴾ قال العلامة سيد احمد الطحطاوى . والتهنة بقوله تقبل الله منا ومنكم لا تنكر بل مستحبة لورود الاثر بها كما رواه الحافظ ابن حجر عن تحفة عيد الاضحى لا بى القاسم المستملى بسند حسن كان اصحاب رسول الله ﷺ اذا التقوا يوم العيد يقول بعضهم لبعض تقبل الله منا ومنكم قال و اخرجه الطبراني ايضا في الدعاء بسند لوى قال والمتعامل به في البلاد الشامية والمصرية قول الرجل لصاحبه عيد مبارك عليك ونحوه ويمكن ان يلحق هذا اللفظ في الجواز الحسن واستجابته لما بينهما من التلازم وكذا تطلب المصافحة فهي سنة عقب الصلاة كلها وعند كل لقي . (طحطاوى على مراقى الفلاح ص ۲۸۹ جلد ۱ باب احكام العيدین)

﴿٢﴾ قال ابن عابدين الشامي حيث قال اعلم ان المصافحة مستحبة عند كل لقاء واما ما اعتاده الناس من المصافحة بعد صلاة الصبح والعصر فلا اصل له في الشرع على هذا الوجه ولكن لا بأس به فان اصل المصافحة سنة و كونهم حافظوا عليها في بعض الاحوال وفرطوا في كثير من الاحوال او اكثر هالا يخرج ذلك البعض عن كونه من المصافحة التي ورد الشرع باصلها لكن قد يقال ان المواظبة عليها بعد الصلوات خاصة قد يؤدي الجهلة الى اعتقاد سنتيها في خصوص هذه المواضع الخ.

(رد المحتار ص ۲۷۰ جلد ۵ باب الاستبراء وغيره كتاب الحظر والاباحة)

العیدین (۱) ولان عند التعارض المحرم يقدم علي المسيح او خاص طور سره د والدينو په نښو باندې لاسونه کينډول چرته ثابت نه دي اګر چه په ډير تکلف سره دا توجيه ممکنه ده چه په حجر اسود باندې لاس کينډول د ښکلولو قائم مقام کيدې شي. او د والدينو نښې ښکلول ثابت او مبرهن دي لهذا لاسونه کينډول به هم جائز وي. (۲) وهو الموفق

سالنه. عيد ميلاد النبي مجلسونه او دهغي متعلقات

سوال: په ربيع الاول کښې چه کوم خلق د سیرت مبارک د بيانو لو دپاره کوم پړ تکلفه مخفلونه جوړوي. او د ضرورت نه زياتې رنګانې کول. او رنګارنګ قمقمې او بليونه په اونو باندې اچوي او دا کارونه د ثواب گنري دا ټول در رسول الله ﷺ د محبت او دهغوي د شان د احترام په جذبې سره دا زرگونه روپۍ لگوي. نو سوال دادې (۱) چه آيا هر کال دا قسم د ذکر رسول محفلونو کښې واقعي ثواب او اجر شته؟ (۲) او آيا د بناؤ سنگار والا محفلونه به شرعاً په بدعت حسنه کښې شمار کيږي. يا په بدعت د گمراهۍ کښې او حال دادې چه عوام دا د محبت رسول ﷺ او شان رسول ﷺ صحيح او بهتر معيار گنري؟ (۵) او آيا په دې قسم محفلونو کښې مالي او بدني تعاون کول تعاون علي البر

(۱) قال ابن عابدين وبان تخصيص المذكور بوقت لم يرد به الشرع غير مشروع اه

(ردالمحتار ص ۱۱۳ جلد ۱ باب العیدین)

(۲) قال ابن عابدين لما اخرج الحاکم ان رجلاً اتى النبي ﷺ فقال يا رسول الله ﷺ ارني شيئاً ازاد به يقيناً فقال اذهب الى تلك الشجرة فادعها فذهب اليها فقال ان رسول الله ﷺ يدعوك فاجاءت حتى سلمت على النبي ﷺ فقال لها ارجعي فرجعت قال ثم اذن له فقبل رأسه ورجليه وقال لو كنت امرأ احداً ان يسجد لاحد لامرت المرأة ان تسجد لزوجها وقال صحيح الاسناد.

(ردالمحتار ص ۲۷۱ جلد ۵ قبيل فصل في البيع كتاب الحظر والاباحه)

دي يا اعانت علي البدعة والمعصية دي؟ بينوا واجركم علي الله: المستفتي: حضرت العلامة مولانا قاضي عبدالسلام خطيب جامع مسجد نوشهره ۱۹۶۹ء

الجواب: (۱) در رسول الله ﷺ د ذکر کول د ثواب کار دې خودې طريقو او قيدونو سره ئې کول بدعت دې. (لعدم ثبوته في خير القرون بوجه ولا شتماله علي التزام مالا يلزم وعلي الرعاية فوق الرعاية الشريعة. (۱) (۲) دا اسراف او فضول خرچي د رسول الله ﷺ د سيرت خلاف مظاهره ده. چه کله پيغمبر ﷺ په کور کښې او ديوالونو باندې کپړې قدرې نه دي پريخودلې نو ددې دومره ډول سنگار برداشت به څنگه او کړي. (۳) ددې اهتمام او التزام ثبوت په خير القرون کښې تر ننه پورې ثابت نه دي. (۴) دا مجموعي طور سره په بدعت سيئه کښې شمار کيږي. (۵) دا اعانت نه دي بلکه اضاعت دې.

د مسجد نبوي ﷺ د متولي شيخ احمد خوب او مشهوره وصيت نامه

سوال: عرض دادې چه د ډيري مودې نه وخت په وخت د وصيت نامه، په نوم يو پوستر چاپ کيږي چه دهغي په هره زمانه کښې مطلب خويو دي ليکن الفاظ ئې مختلف وي چه شيخ احمد نومي د مسجد نبوي ﷺ خادم وائي چه ما په روضه پاک ﷺ باندې تلاوت کولو چه خوب راباندې غلبه او کره په خوب کښې حضور ﷺ را غي او ماته ئې اطلاع راکړه چه حما امت ته دا خبره اورسوه. او په هغي کښې ئې مختلفې خبرې ليکلې دي چه هغه د اوږدوالي د وجې پريږدم او په آخره کښې ليکي. د چه ددې شل پرچې اوليکي او تقسيم ئې کړي. په بعضو گڼې لس ليکلي او چاچه انکار او کړو نو هغه د خان دومره دومره نقصان او کړو. ما ددې متعلق اوريدلې چه ۲۸ مفتيانو ددې متعلق فتوي ورکړې. براه کرم تاسو مدلل جواب راکړې چه دا وصيت نامه صحيح ده که غلطه؟ بينوا توجروا

ددې متعلق ډيرزيات تعداد کښې استفتاء شوي دي په دې وجه صرف يو جواب باندې اکتفاء کوو.

(۱) قال الملا علي قاري من اصر على امر مندوب وجعله عزماً ولم يعمل بالرخصة فقد اصاب منه الشيطان من الاضلال. (مرقاة المفاتيح ص ۵۳ جلد ۲) قال ابن عابدين وبان تخصيص المذكور بوقت لم يرد به الشرع غير مشروع. (ردالمحتار ص ۲۱۳ جلد ۱ باب العیدین)

الجواب: دا دروغ نامہ د پنخوس کالو نہ د زیاتی مودی راسی ہم دغہ شان چاپ کیڑی د اکابرینو فرمان دی چہ ددی وصیت نامی خورول زنداقہ و قائم کری. پہ دی کنبی وخت پہ وخت کمی زیاتی ہم کیڑی او ډیر کرتہ پدی کنبی د شریعت نہ خلاف مضمون ہم خوریڑی. او شیخ احمد متولی یو فرضی سړی دی. پہ دی نوم متولی هیخوک نہ پیژنی. دارنگی د امت د بدو اعمالو پہ رسول اکرم ﷺ باندی هیخ اثر نہ غور زیڑی. او پہ هغی کنبی ئی لیکلې وی چہ خہ شرمندہ یم وغیرہ وغیرہ. او د پیغمبر ﷺ هغه فرمانونہ چہ پہ ژوند کنبی ئی بیدار صحابه کرامو ته بیان کری او مونږ ته باقاعدہ رارسیدلې دی هغه څمونږ دپاره کافی دی. هیخ قسمه دروغو ته ضرورت نشته دین مکمل شوې دی. ددی دروغ نامی، بندول د ثواب او برکت کار دی، و هم پرست خلق ددی دروغ نامی نه ډیر متاثر کیڑی، او افسوس دی چہ ساده مسلمانان د قرآن او حدیث د بنکاره وعید اتو نه نه ویریڑی او پہ نامعلوم خوب سره دومره بی آرامه کیڑی. فالی الله المشتکی (۱)

نه شېم نه شب پرستم که حدیث خواب گویم
چون غلام آفتابم همه ز آفتاب گویم

د مزارونو نذر او منختې دچا حق دی؟

سوال: د پیر بابا خد متگاران او اولاد وغیرہ د خپل حق او نمبر شکرانه اخلي چرته نیک کار مثلاً دجمات تعمیر او غریبانانو دپاره ئی وقف کری یا خیرات کری آیا دا جائز دی که نه؟

المستفتي: بخت شیر حسین کلپانی ډگر بونیر سوات..... ۱۴۰۱۱۷۸۲۲هـ

الجواب: د تحفو شرعي مالک هغه سړی دی څوک چہ دا تحفه ورکونکي مالک کری او مالک خپل مال پہ هر څه کنبی استعمالولي شي.

﴿١﴾ عن العرياض بن سارية قال صلى بنا رسول الله ﷺ ذات يوم ثم اقبل علينا بوجه فوعظنا مو عظة بليغة..... فقال او صيكم بتقوى الله والسمع والطاعة وان كان عبدا حبشيا فانه من يعش منكم بعدى فسرى اختلافا كثيرا فعليكم بسنتى وسنة الخلفاء الراشدين المهديين تمسكوا بها وعضوا عليها بالنواجذ وإياكم ومحدثات الأمور فان كل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة رواه احمد و ابو داود والترمذى وابن ماجه الا انهما لم يذكر الصلوة (مشکوٰۃ المصابيح ص ۳۰ جلد ۱ باب الاعتصام بالكتاب والسنة)

نوبت: کومې تحفې چه ما اهل به لغير الله وي د هغې ورکولو والا مشرک دي او اخستلو والا شرعي مالک دي (۱)

په مزار باندې شریکياتو او منکر اتو کونکې او کولو والا منجور قتل و غیره

سوال: علمائې دین شرع متین څه فرمائي چه په یو مزار باندې یو بوډا سړې ناست دی چه شریکيات کوي. او خلقو ته ترغیب ورکوي چه داسې کوي، طواف کوي. قبر پورې ځان مړی، او جارو د ځان پورې مړی وغیرہ، اوس دلته نزدې یو جمات او څو کمري دي چه په هغې کنبې دا منجور او سیري او خوراک څحاک کوي دهغوي سره چرسیان او بنگیان هم او سیري. نو سوال دادې چه داسې کس د الله د رضا دپاره قتل کول څنگه دي؟ او د جمات سره متصل کمرو سوزول څنگه دي؟ چه جمات د سوزولو نه محفوظ اوساتلي شي چه د شریکياتو دا اډه ختمه شي؟

المستفتي: حافظ نجم الاسلام هائي سکول کاهي هنگو کوهات ۲۸ جمادي الثاني ۱۴۰۹هـ

الجواب: قتل کول او سوزول ډیر سخت جرمونه دي. د شرعي اجازت نه بغیر ددینه ځان ساتل ضروري دي داسې کس دې علماء حضرات پوهه کری او د اصرار په صورت کنبې دې زباني او عملي مخالفت شروع کری. (۲) فقط

د مولود شریف حکم

سوال: نن صبا چه خلق مولود شریف کوي او دا دثواب کار گنري او فائده هم پکنبې شته دې چه دیني تقریرونه وغیرہ پکنبې کیڑی. او د پیغمبر ﷺ په ژوند مبارک باندې پکنبې رنرا اچولې کیڑی نو د مولود شریف څه حکم دی؟

المستفتي: نامعلوم... ۵ محرم ۱۳۰۴هـ

﴿١﴾ قال الحصكفي و شرائط صحتها في الواهب العقل والبلوغ والملك..... و شرائط صحتها في الموهوب ان يكون مقبوضا غير مشاع مميزا غير مشغول كما يستوضح و ركنها هو الايجاب والقبول كما سيحى و حكمها ثبوت الملك للموهوب له غير لازم. (الدر المختار ص ۵۶ جلد ۲ كتاب الهبة)

﴿٢﴾ عن ابراهيم بن ميسرة قال قال رسول الله ﷺ من وقر صاحب بدعة فقد اعان على هدم الاسلام رواه البيهقي في شعب الايمان مر سلا (مشکوٰۃ المصابيح ص ۳۱ جلد ۱ باب الاعتصام بالكتاب والسنة)

الجواب: کہ مولود شریف د تبلیغی اجتماع نوم وی نو جائز دی، او کہ دی ولادت وغیرہ ذکر کولو نوم وی نو دا بذات خود یو لوی عبادت دی لیکن د خارجی عوارضو اسراف، دبی پیری هلاکتو و نعت خوانی د حاضر او ناظر د عقیدې د خطری وغیرہ وجوہاتو نه دا موجوده مروجہ د میلاد مجلسونه منع کول ممنوع دی. (۱)

د سنتی کولو د بعضی رسوماتو وضاحت

سوال: څمونږ په علاقه کښې چه د ماشومانو سنتی کیږي نو د سنتی په وخت خیرات لازمی گنځي او اوږدې مودې نه دي، ددې دپار د قرض بند و بست کوي د لرې لرې رسته داران او خپل خپلوان رابلي او بالکل د سنتی په وخت کښې د خلقو نه پنځه پنځه، لس لس روپي آخلي او رسته داران د سنت والا کور ته ځان سره غوري. اوږه او چيني وغیرہ سامانو نه د خوراک دپاره راوړي او په سنت کښې روپي ورکول یو ضروري کار گنځي کیږي؟ او نه ورکونکو ته په سپکه کتلې شي. نو آیادا رسمونه جائز دي که بدعت دي؟ شرعي حیثیت ئې بیان کړئ؟

المستفتي: محمد رشاد مډل سکول چمله بونیز

الجواب: چونکه دا رسمونه د دین په حیثیت سره نه شي کولی یعنی د ثواب په نیت باندې نه کیږي نو په دې باندې د بدعت اطلاق غلط دي اشاریه الشارح **قوله** من احدث فی امرنا هذا ماليس منه. (۲) نو که دا رسمونه د ریاء او فخر دپاره وی نو بیا د فخر او ریاء په وجه باندې حرام دي. او که د عزت د بقاء دپاره وي نو جائز دي گني نو بې فائدي کارونه دي. چه دهغې نه اجتناب کول د حسن (۱) قال ابن عابدين لو دعی الی دعوة فالواجب الاجابة ان لم یکن هنا ک معصية ولا بدعة والامتناع اسلم فی زماننا الا اذا علم یقینا ان لا بدعة ولا معصية والظاهر حملة علی غیر الولیمة لما مر. وفي التقریرات الرأی ص ۳۰۶ لا یتظهر هذا الحمل بل الظاهر حملة علی عمومہ.

(ردالمحتار ص ۲۳۵ جلد ۵ کتاب الحظر والاباحه)

(۲) (مشکوٰۃ المصابیح ص ۲۷ جلد ۱ باب الاعتصام بالکتاب والسنة)

اسلام شرط دي لیکن عدم اجتناب فسق نه دي. (۱)

د سنتی په موقعه باندې د ضیافت او دعوت حکم

سوال: علمائي دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د سنتی په موقعه باندې میلستیا او دعوت او روټی پخول سنت دي یا نه؟ د جائز کیدو او نه ناجائز کیدلو ئې څه حکم دي؟

المستفتي: اکتر ظهور محمد واري ضلع دیر..... ۲۲ ذی القعدة ۱۴۰۳ هـ

الجواب: په روایاتو کښې دعوت معمول نه جوړیدل هم ثابت دي او ذبح کول هم ثابت دي بهر حال د دعوت اهتمام کول د سلف صالحینو د تعامل نه مخالف دي. لحدیث ورد بذالک (۳) واما ما رواه البخاري في الادب المفرد فلا يدل علی الدعوة. فقط.

د وعظونو نه مخکښی نعت خوانی کول

سوال: علمائي دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائي چي نن صبا د وعظونو نه مخکښی یا جلسو کښې نعت خوانی کیږي آیا په اسلام کښې ددې گنجائش شته؟ ددې څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: تنگ اسلاف اصلاح الدین ډیروي
هي، آئي، خان یکم اربيع الاول ۱۴۰۲ هـ

الجواب: چه ښه شعرونه وي په مکروهات او شنیعاتو باندې مشتمل نه وي نو وئیل ئې جائز دي.

(۱) قال ابن عابدين المراد بقوله فی التعريف ما ثبت ثبوت طلبه لا ثبوت شرعيته والمباح غير مطلوب الفعل وانما هو مخير فيه وايضاً قال فيه الاباحه اصلاً والحرمة بعرض النهی.

(ردالمحتار ص ۷۸ جلد ۱ مطلب المختار ان الاصل فی الاشياء الاباحه كتاب الطهارة وهاب)

(۲) قال سالم ختنی ابن عمر وو نصیحا فذبح علينا كبشاً فلقد راينا وانا لنجدل به علی الصبيان ان نذبح عنا كبشاً. (الادب المفرد للإمام البخاری رقم حدیث: ۱۲۴۶)

(۳) عن عثمان بن ابی العاص انه دعی الی ختان فابی ان یجیب، فقيل له فقال انا كنا لا نأتی الختان علی عهد رسول الله ﷺ ولا ندعی الیه. رواه الامام احمد. (مسند امام احمد محول منها ج المنن شرح جامع المنن ص ۲۵۱ جلد ۵)

لان الشعر حسنه حسن و قبيحه قبيح ﴿١﴾ فجاز رفع الصوت بهذه الامور عند عدم الالاء الى المصلى والنائم يدل عليه ما فى ردالمحتار ص ٢١٨ جلد ١ ﴿٢﴾ فقط

د سنتو سره متصادم رسمونه بدعات شرعيه دي

سوال: دريمه، اوومه، يوولسمه، قوالياني، حاضر ناظراو علم غيب وغيره آيا داسي رسومات بدعات دي او ددي ترديد واجب دي كه نه؟

المستفتي: قائم دين دھوك زمان مياں والي ١٩٧٨ء ٢٣١٧٨

الجواب: كوم رسمونه چه د سنتو سره متصادم وي ﴿٣﴾ يا ددين نه د كيدلو په عقيدې سره كولې كيږي ﴿٤﴾ دابدعات سيئه حرام دي ددي ترديد او دينه بچ كيدل لازمي دي. ﴿٥﴾ فقط

صفر مياشت ته د تكليفونو مياشت ونييل

سوال: د صفر مياشت ته خلق د تكليفونو نازلیدلو مياشت وائي دا رنگې په يو كتاب كښې هم دا دمصيبتونو او آفتونو مياشت ليكلې شوې ده دا خبره

﴿١﴾ قال ابن عابدين قال فى الضياء المعنوى العشرون اى من افات اللسان الشعر سئل عنه عليه السلام فقال كلام حسنه حسن و قبيحه قبيح و معناه ان الشعر كا لشر يحمد حين يخمد و يلم حين يذم الخ

(ردالمحتار ص ٢٨٨ جلد ١ مطلب فى انشاد الشعر احكام المسجد)

﴿٢﴾ قال ابن عابدين عن الامام الشعرانى اجمع العلماء سلفاً وخلفاً على استحباب ذكر الجماعة فى المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم على نائم او مصلى او قارى الخ (رد المحتار هامش الدر المختار ص ٢٨٨ جلد ١ مطلب فى رفع الصوت بالذكر)

﴿٣﴾ عن عائشة رضى الله عنها قالت قال رسول الله ﷺ من احدث فى امرنا هذا ما ليس منه فهو رد متفق عليه. (مشکوٰۃ المصابيح ص ٢٤ جلد ١ باب الاعتصام بالكتاب والسنة)

﴿٤﴾ قال الشيخ مفتى اعظم محمد فريدان البدعة هى اعتقاد ما ليس من الدين ديناً وهى قسمان مكفرة ومفسدة. (فتح المنعم شرح مقدمه مسلم ص ٢٩ الفائدة التاسعة)

﴿٥﴾ عن العرباض بن سارية قال قال رسول الله ﷺ اياكم ومحدثات الامور فان كل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة، وعن ابراهيم بن ميسرة قال قال رسول الله ﷺ من وقر صاحب بدعة فقد اعان على هلك الاسلام. رواه البيهقى. (مشکوٰۃ المصابيح ص ٣٠، ٣١ جلد ١ باب الاعتصام بالكتاب والسنة)

تر كوم حده پوري صحيح ده؟

المستفتي: محمد ايوب خان شيام گنج مردان ١٠ صفر ١٣٩٢

الجواب: ددي مياشتي متعلق دا ټولي خبرې و هم پرستى ده او د عوامو خبرې دي چه د ماشوموالي نه ئې په ذهنونو كښې پخې شوې دي، ددي هيڅ اصل نشته ﴿١﴾ فقط

داستاد وغيره لاس خپې بنكلول بدعت نه دي

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره كښې څه فرمائي چه د استاد، پلار، مور، يو بزرگ او د نيكانو لاس خپې د تعظيم دپاره بنكلول جائز دي يا ناجائز بعضې خلق دپته بدعت وائي، ددي شرعي حكم څه دي؟

المستفتي: نامعلوم ١٢ جولائي ١٩٧٣ هـ

الجواب: داستاد وغيره لاس خپې بنكلول جائز دي. ﴿٢﴾ لان الصحابه يقبلون يد رسول الله ﷺ ورجله وكذا بعضهم يقبل ايدي بعضهم من شاء الاطلاع علي الروايات فليراجع الي الادب المفرد المؤلفه للامام البخاري. وهو الموفق

ه اذان نه مخكښي ياروستو په زور باندي درود شريف ونييل

سوال: ځمونږ د جمات امام صاحب د سحر د اذان نه مخكښي او كله كله روسته په زور زور باندي الصلوة والسلام عليك يا رسول الله دوه ځلې وائي بيا اذان وائي او كوم خلق چه دا كار نه كوي هغوى بدگنري ددي څه حكم دي آيا دا

﴿١﴾ عن ابى هريرة رضى الله عنه ان رسول الله ﷺ قال لا عدوى ولا طيرة ولا هامة ولا صفر وفر من المجلوم كما نفر من الاسد. (صحيح البخارى ص ٨٥٠ جلد ٢ كتاب الطب باب الجذام)

﴿٢﴾ قال العلامة حصكفى ولا بأس بتقبيل يد الرجل العالم والمتورع على سبيل التبرك ذكر وقيل سنة مجتبي و تقبيل راسه اى العالم اجود. قال ابن عابدين اى تقبيل يد العالم والسلطان العادل قال الشرنبلالى وعلمت ان مفاد الاحاديث سنيتها او ندبه كما اشار اليه العيني.

(الدر المختار مع ردالمحتار ص ٢٤١ جلد ٥ قيل فصل فى البيع كتاب الحظر والاباحة)

دروود شریف اذان سره وئیل لازمی دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حکیم اختر حسین صدر کیملیپور..... ماه محرم ۱۳۹۲ھ

الجواب: دآذان نه مخکنی یا روستو درود شریف وئیلو کنی خه حرج نشته لیکن دا د اذان حصه منل او یا ضروری گنرل چه نن صبا د بدعتیانو خاص نبه ده دا بدعت دی. حکه چه په خیر القرون کنی ددی خه ثبوت نشته. فقط

سورة عنكبوت په رمضان کنی یا بله میاشت

کنی د عملیاتو او زیات ثواب د پاره وئیل

سوال: سورة عنكبوت چه اووه ۷ ځلې او وئیلې شي نو د غمونو نه به بهج شي او د نبی ﷺ ارشاد دی چه د رمضان په درویشتمه شپه سورة عنكبوت او وئیلې شي نو د اووه کالو گناه معاف کیږي او په دیکنې شک نشته او که چا شک او کړو نو کافر شو (نقل از تفسیر مشارق و کشاف و از کتاب شاطبی) (۱) آیا دا حدیث ثابت دی که نه؟ (۲) که دا حدیث صحیح نه وي نو دی شپه کنی دی سورت په باره کنی خه دلیل شته یا نشته؟ (۳) او که خه دلیل نه وي نو ددی سورت په متعین کولو کنی خه نقصان شته یا نه؟

المستفتی: شیخ محمد تاج الدین لدهیانوي فیصل کالوني

کراچی نمبر ۲۵... ۱۲ رمضان ۱۴۰۳ھ

الجواب: (۱) ددی حدیث نه سند معلوم دی او نه مخرج او دا حدیث ثابت نه دی. (۲) نه د حدیث نه د اختصاص ثابت دی او نه د فقهای کرامو د جزئی نه ثابت دی. (۳) او دزیات ثواب په طریقې سره وئیل بدعت سئیه دی. وهوالموفق

د جزوی مصلحت په وجې سره بدعت د بدعاتو د باب نه نه اوی

سوال: ځمونږ په کلي کنی چه کله مړې قبر ستان طرفته وړي نو خه خلق په

﴿۱﴾ قال العلامة ابن نجيم ولان ذكر الله تعالى اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشي دون شي لم يكن مشروعاً حيث لم يرد الشرع به لانه خلاف المشروع.

(البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العيدین)

اوچت آواز سره ذکر کوي لیکن بعضې خلق ئې منع کوي چه په اوچت آواز سره دا ذکر بدعت دی. ددی باره کنی شرعي حکم خه دی؟ او بعضې خلق وائی چه دا نه وائی نو بیا خلق خبرې کوی؟ بینوا توجروا

المستفتی: قیصر خان، وي، اي، يو مارکیت مري راولپنډی ۸ مئی ۱۹۸۴

الجواب: د جنازې نه وروستو په اوچت آواز ذکر مکروه دی، کما فی ردالمحتار

ص ۸۳۷ ج ۱ (۱) واضحه دی وي چه د هر بدعت بنیاد په مصلحت او استحسان وي نو د جزوي مصلحت په وجه باندي یو بدعت د بدعت کیدلو د باب نه خارج کیږي نه. وهوالموفق

د مړي په کفن باندي د کلمې لیکلو تحقیق

سوال: دریں جا اختلاف واقع است۔ بعض گویند کہ کلمہ بر میت نوشته مستحب است۔ اگر بر گلوخ

است یا سنگ بنگ است بہ برابر روی نہد بل کار حسن است۔ ترک کند اور را بنود۔ چرا کار نیک ترک کنی۔ اعتقاد عوام بر این است کہ نوشتن کلمہ از مفروض زیادہ شمارد۔ اگر امام نوشته کلمہ و بسم اللہ نہ کند۔ بر آں پیش امام نامہا کیدانی و پیری نہد بر تحقیر انکار مہربانان مسئلہ را واضح کن۔؟

المستفتی: ملا دادمحمد یا ملا محمد عمر تحصیل گلستان ضلع پشین بلوچستان..... ۲ رمضان المبارک ۱۴۰۲ھ

الجواب: د امام صغار په نزد د اکتابت جائز دی او د ابن صلاح په نزد باندي ناجائز دی. او امام شامي کراحت طرفته مائل شوي دی حکه چه کله په دراهمو او محرابونو باندي واجب الاحترام کلمات لیکل مکروه دي. کما صرح به فی ردالمختار قبیل باب المیاء. نو په کفن او تندي وغیره باندي خوبه خامخا مکروه وي. او یا به د جواز دا روایت بغیر د سیاهی نه په لیکلو

﴿۱﴾ قال الحصكفي كره كما كره فيها رفع صوت بذكر او قراءة. قال ابن عابدين وينبغي لمن تبع

الجنائز ان يطيل الصمت وفيه عن الظهيرية فان اراد ان يذكر الله تعالى يذكره في نفسه لقوله تعالى انه لا

يحب المعتدين اي الجاهرين بالدعاء و عن ابراهيم انه كان يكره ان يقول الرجل وهو يمشي معها

استغفروا له غفر الله لكم. (الدر المختار مع ردالمحتار ص ۲۵۸ جلد ۱ مطلب فی دفن الميت)

باندی محمول کرے شی. کما مال الیہ الشرجی. (۱) وهو الموفق

د ہفتی پہ ہیٹ یوہ ورخ کنبی ہم جامی وینخل منع نہ دی

سوال: بعضی خلق د ہفتی پہ بعضی ورخو کنبی کپری او جامی وینخل جائز نہ گنری نو آیا د خالی، اتوار، گل، نہی، شورو، زیارت او جمعی پہ ورخو کنبی یوہ ورخ کنبی کپری وینخل منع دی. یا نہ؟

المستفتی: شاہ میڈیکل کیمپور.... ۱۷۱۹۱۰۱۹۷۲

الجواب: پہ دی ورخو کنبی یو وخت کنبی ہم جامی وینخل منع نہ دی. (۲) دا ممنوعیت یو جاہلانہ رسم دی. فقط وهو الموفق

د عید میلاد النبی جلسہ او د اولیائی کرامو

پہ مزارونو باندی دیوی بلول او جھنڈی لگول

سوال: (۱) د عید میلاد النبی د جلوس خہ حکم دی؟ (۲) د اولیائی کرامو پہ مزارونو باندی دیوی بلول او جھنڈی لگول خنگہ دی؟ وضاحت او کری. المستفتی: حاجی سراج الدین ہری پور... ۲۱ جولائی ۱۹۷۹ھ

(۱) قال العلامة ابن عابدين و في البرازيه قبيل كتاب الجنائيات و ذكر الامام الصغار لو كتب على جبهة الميت او على عمامته او كفته عهدنا به يرجي ان يغفر الله تعالى للميت و قد اثنى ابن الصلاح بانه لا يجوز ان يكتب على الكفن يس والكهف ونحوهما خوفا من صديد الميت و قدنا قبيل باب المياه عن الفتح انه ذكره كتابة القرآن و اسماء الله تعالى على الدراهم و المحاريب و الجدران و ما يفرش و ما ذاك الا لاحترامه و خشية طنه و نحوه مما فيه امانه فالمنع هنا با لاولى ما لم يثبت عن المجتهد او ينقل فيه حديث ثابت فتأمل نعم نقل بعض المحشين عن فوائد الشرجي ان مما يكتب على جبهة الميت بغير مداد با لا صبيح المسبحة بسم الله الرحمن الرحيم و على الصدر لا اله الا الله محمد الرسول الله و ذلك بعد الغسل قبل التكفين والله اعلم. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۶۸، ۲۶۹ جلد ۱ قبيل باب الشهيد)

(۲) عن عائشة رضي الله عنها قالت قال رسول الله ﷺ من احدث في امرنا هذا ما ليس منه فهو رد متفق عليه. (مشکوٰۃ المصابيح ص ۲۷ جلد ۱ باب الاعتصام بالكتاب و السنة)

الجواب: (۱) جائز دی چہ دمنکراتونہ خالی وی (۱) (۲) داتول پہ تولہ بدعات دی. (۲)

سیدانو او میان گانو تہ شکرانہ ورکول

سوال: میان گان او سیدان صاحبان چہ د خلقونہ یو، یو، دوه، دوه کلو غلہ غراپی، دی بارہ کنبی د خلقو دا عقیدہ دہ چہ کہ خہ د فلانکی ولی دا شکرانہ ورنکریم نو اولاد او خناوروتہ بہ می نقصان اورسیری او دارنگی دا شکرانہ اخستلو والا غنی او مالدار ہم وی. دا جائز دی یا ناجائز؟ بینوا توجرا المستفتی: محمد رشاد دھیری چملہ بونیر

الجواب: میاگانو تہ پہ دی ارادی سرہ خہ ورکول چہ دوی پلار نیکہ بہ خمونہ د مالونو حفاظت کوی یا نہ ورکولو پہ صورت کنبی بہ خمونہ مالونہ ہلاک کری دا قسم خبری د امور شرکیہ ونہ دی. او پہ دی وجہ چہ د نیک خلقو اولاد دی دآمداد پہ ارادی سرہ ورکول جائز دی. (۳) فقط

(۱) فی الہندیہ ان کان الاصل الا باحۃ ینظر الی العارض فان غلب علی الظن وجود المحرم فالکراہۃ للتحريم والا الخ (عالمگیری ص ۳۰۸ جلد ۵ کتاب الکراہیۃ) وان لم یخلو عن المنکرات کالتخصیص بوقت دون وقت و اشتمال التزام ما لا یلزم والرعاۃ فوق الرعاۃ الشرعیۃ والا سراف و الاصرار علیہ وغیرہا فبدعۃ و غیر جائز. (وہاب)

(۲) قال ابن عابدين الشامي لان النص اقوى من العرف لان العرف جاز ان يكون على باطل كتعارف اهل زماننا في اخراج الشموع و السرج الى المقابر ليالي العيد.

(ردالمحتار ص ۲۰۲ جلد ۲ مطلب فی ان النص اقوى من العرف باب الرباء)

(۳) قال ابن عابدين النذر للمخلوق لا يجوز لانه عبادة و العبادة لا تكون للمخلوق و منها ان المنذور له ميت و لميت لا يملك و منها ان ظن ان الميت يتصرف في الامور دون الله تعالى و اعتقاده ذلك كفر اللهم الا ان قال يا الله اني نذرت لك ان شفيت مريضى او رددت غائبى او قضيت حاجتى ان اطعم الفقراء الذين بباب السیده نفیسة او الامام الشافعی او الامام الیث او اشترى حصر المساجد هم او زيتا لولدها او دراهم لمن يقوم بشعائرها الى غير ذلك مما يكون فيه نفع للفقراء و النذر لله عزوجل الخ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۱۳۹ جلد ۲ مطلب فی النذر للاموات قبيل باب الاعتكاف)

د خانہ کعبیٰ او روضہ اقدس نقشہ پہ کورونو

کنبیٰ اویزان کول بدعت نہ دی

سوال: علمائی دین دے مسئلے بارہ کنبیٰ خہ فرمائی چہ اکثر خایونو کنبیٰ د خانہ کعبہ او روضہ اقدس نقشہ زورندہ وی او اکثر ئی خلق پہ کورونو کنبیٰ زورندوی آیا دا بدعت دی، وضاحت او کریں؟

المستفتی: حبیب اللہ فقیر آباد پینور..... ۱۹ ذیقعدہ ۱۴۰۲ھ

الجواب: بیت اللہ شریف او روضہ اقدس علیہ السلام واجب الاحترام دی او تصویر نہ ئی نہ مطلوب دی او نہ ممنوع (۱)

پہ جمات کنبیٰ شیرینی وغیرہ تقسیمول او خوړل بدعت نہ دی

سوال: پہ رمضان یا ختم القرآن یا خہ بلہ خوشحالی کنبیٰ پہ جمات کنبیٰ شیرینی تقسیمیری او د تقسیم پہ وخت کنبیٰ خوړل کیری آیا پہ دی کنبیٰ د بدعت خہ ویرہ شتہ؟ بینوا تورجروا

المستفتی: فدا محمد چهریان مانسهره هزاره..... ۱۹۷۵ء ۱۸/۲

الجواب: پہ جمات کنبیٰ شیرینی وغیرہ تقسیمول او خوړل ممنوع نہ دی. نظیرہ تعلیق قنو التمر فی المسجد فی زمن النبی صلی اللہ علیہ وسلم (۲) وفی الهندیہ صفحہ ۳۸۲ جلد ۵ لا باس بنشر السكر والدارهم فی الضیافہ وعقد النکاح کذا فی السراجیہ قلت وصرحوا باستحباب عقد النکاح فی المسجد فافهم.

د مری یو کال پوری مسلسل پہ کور باندی چکر لگول، بی اصل خبرہ ده

سوال: حضرت مفتی صاحب آیا دا صحیح ده چہ انسان کلہ مری شي نو دیو کال پوری مسلسل دده روح د کور، محلی او جمات چکر وھی، کہ دجمعی

(۱) قال ابن عابدین و المباح غیر مطلوب الفعل و انما هو مخیر فیہ.

(ردالمحتار ص ۷۸ جلد ۱ مطلب المختار ان الاصل فی الاشیاء الاباحه)

(۲) و ایضا بدل علیہ هذا لحديث عن عبد الله بن حارث بن جزء قال اتی رسول صلی اللہ علیہ وسلم بخبز ولحم و هو فی المسجد فاکل و اکلنا معه ثم قام فصلى و صلینا معه و لم نزد علی ان مسحنا ایدینا بالحصاء. رواه ابن ماجه (مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۶۶ جلد ۲ کتاب الاطعمه الفصل الثانی)

شیہ وی او کہ نہ وی. کہ دا خبرہ صحیح وی نو د (علیین) غوندی مقدس خانی نہ دلته د راتلو خہ ضرورت دی او د سجنین نہ د نجات موندلو خہ مطلب دی؟ وضاحت او کریں.

المستفتی: محمد ثناء اللہ آف کتوزی شبقدر فورت چارسده..... ۱۹۷۳ء ۱۷/۹

الجواب: اگر چہ داللہ پہ حکم باندی دروحونو راتلل ممکن دی. (۱) لیکن دا خبرہ چہ دیو کال پوری وغیرہ وغیرہ دانہ د روایت نہ ثابت ده او نہ عقل ددی تائید کوی خکہ چہ د منعمینو جیل یا کورته رغبت او د معذبینو د ملائکو نہ خلاصی نا معقولہ خبرہ ده. (۲) فقط

پہ جماتونو کنبیٰ یا اللہ. یا محمد خیر لیکل

سوال: علمائی دین دے مسئلے بارہ کنبیٰ خہ فرمائی چہ یا اللہ یا محمد خیر. پہ جمات کنبیٰ لیکلی شوی دی. ددی حکم خہ دی؟ او کہ صرف یا محمد، ئی لیکلی وی نو دهغی خہ حکم دی؟

المستفتی: محمد بخت سفیر، محمد ایوب..... ۱۴ جمادی الثانی ۱۴۰۳ھ

الجواب: یا محمد د اهل بدعت خاص نبیہ ده نو دداسی کتبو او پوسترونہ جماتونہ محفوظ ساتل ضروری دی. (۳)

د پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم زیارت تہ تلل، کھجوری مالگہ

دمول او زیارتونو تہ تلل بدعت نہ دی

سوال: (۱) آیا د رسول اللہ زیارت کول بدعت دی؟ (۲) دم کری شوی کھجوری یا مالگہ وغیرہ خوړل بدعت دی یا جائز دی؟ (۳) آیا زیارتونو له تلل بدعت او

(۱) عن ابن عباس رضی اللہ عنہ قال بلغنی ان ارواح الاحیاء والاموات تلتقی فی المنام فیتسألون بینہم، لیمسک اللہ ارواح الموتی ویرسل ارواح الاحیاء الی اجسادہا، ذکرہ الطبری فی تفسیرہ.

(کتاب الروح ص ۳۱ المسأله الثالثه)

(۲) قال ابن القیم الجوزیہ واما قول من قال ان ارواح المؤمن فی علیین فی السماء السابعہ وارواح الکفار فی سجین فی الارض السابعہ فهذا قول قد قالہ جماعة من السلف والخلف ویدل علیہ قول

النبی صلی اللہ علیہ وسلم اللهم الرفیق الاعلیٰ الخ (کتاب الروح ص ۱۲۱ فصل فی بیان قول من قال مستقر الارواح الخ)

(۳) اتقوا عن مواضع التهم. رواه البخاری فی المفردات (الموضوعات الکبریٰ لملا علی قاری ص

۲۹ رقم حدیث: ۱۵۱)

ناجائز دي؟ مختصر جوابونه راولپنڊي مهرياني به وي،

المستفتي: محمد قاسم شاه دامان کيمپور اٽک ۵۹۱۱۹۷۲

الجواب: (۱) د نبي ﷺ د قبر زيارت کول سنت دي بلکه واجبو ته نژدې دي (فتح القدیر)، (۲) د صالحينو په آثارو باندې برکت حاصلول ثابت او جائز دي ليکن د عوامو د خود ساخته تبرکاتو رد کول واجب دي (۳) که تو سل عملی، د حالی په ارادې سره وی نو څه خبره نه ده او سد الباب د منع کولو موخه مخالف نه يو فقط.

د ختم القرآن په فضيلت کښې يوه بې بنده قصه

سوال: څمونږ په ځانې کښې په منبر باندې په لاوه سپيکر يو مولوي صاحب په محفل ميلاد کښې دا مسئله بيان کړه. چه يو قبر کښې مړې سخت عذاب کښې مبتلا وو نو حضرت علي رضي الله عنه پرې تير شو هغه د قبر والا نه د عذاب لرې کيدو دپاره په سوونو او زرگونو رکعتونه نفل او کرل ليکن عذاب لرې نه شو بيا يو ځانې کښې ختم القرآن او شو په هغې کښې غوښه هم او خورولې شوه، د ختم والا غوښې يو هډوکي چرته يو کارغه او چت کړو نو هغه هډوکي اتفاقاً د کارغه د مخوکي نه په هغه عذاب والا قبر باندې پريوتو چه د هغې په برکت باندې د مړې عذاب ختم شو، نو آيا دا واقعه صحيح ده؟ او داسې مروجه ختم قران په هغه زمانه کښې هم وو؟

المستفتي: جمله اساتذه هائي سکول جعفر خان کلې

باره خيبر ايجنسی ۴ رجب ۱۴۰۴ هـ

الجواب: باقاعده ختمونه کول جائز دي ليکن دا قصه نه په مروجه کتابونو کښې شته اونه څه سند لري، بلکه د مضمون د بعضو خبرو په وجه باندې د قبلیدو والا نه ده ځکه چه په هډوکي کښې د قرآن برکت حاصلیدل د عين قرآن نه زياتيدل کوم چه په مونځ کښې وئيلې شوې دي دايو منکر خبره ده. وهو الموفق

په مجلس ميلاد کښې د پيغمبر ﷺ د پاره کرسئ خالي پريخودل

سوال: څه د حضرت صاحب يو کمزوري غلام يم په دې مياشت د ربيع الاول کښې عموماً د ميلاد جلسې کيږي چه په هغې کښې بريليان په آخره کښې او دريږي او

صلوة وسلام وائي څمونږ ځانې کښې ديو مجلس د انعقاد په وخت کښې يو کس نه د صدارت دپاره او وئيلې شو نو هغه جواب ورکړو. د نيک بخته مجلس چه د چا دپاره مقرر کيږي څه په هغه کرسئ څنگه کينم دا صدارت خوبه د هغه چا وی دچا د ذکر دپاره چه دا مجلس مقرر کيږي کله چه ئې تقرير او کړو نو وي وئيل پاسئ په حضور ﷺ باندې سلام او وائي هغه مجلس کښې حاضر دي. په ناستو کسانو کښې يو مستند ديو بندي عالم دين هم او دريدلو صرف يو کس پانه سيدلو هغه جواب کښې او وئيل چه ما په اکابرین علمائي ديو بند کښې يو کس هم په داسې مجلسونو کښې په او دريدلو نه دي ليدلي نو څه ددې بدعت داکار څنگه او کړم نه هغه او دريدونکي کس د حاجي امداد الله مهاجرمکي صاحب يوه واقعه اوښودله چه هغه به او دريدلو نوما وي چه دا سلسله بيا په ديو بنديانو کښې ولې جاري نه شوه چه دهغې جواب مولانا رشيد احمد گنگوښي صاحب ورکړي وو. نو سوال دادې چه آيا کرسئ خالي پريخودل وغيره کارونه صحيح دي يا غلط؟ بينوا توجروا

المستفتي: گلزار محمد خان کوه نور ټکستائيل ملز، راولپنډي ۲۲۱۶۱۹۶۹

الجواب: د کرسئ خالي پريخودل په دې ارادې سره چه پيغمبر ﷺ به په دې باندې تشریف فرما وي او دا او دريدل وغيره ټول په ټوله بدعات دي. د قرآن او حديث نه دا کارونه ثابت نه دي لهدا په داسې مجلسونو کښې صحيح عقيدې والاؤ لره شرکت نه کول ضروري دي فقط

د پيغمبر ﷺ نوم اوريدلو سره کټې گوټې ټکول

سوال: د حضور ﷺ نوم اوريدلو سره نذگوټې ټکول او سترگو باندې لگول څنگه دي؟

المستفتي: ملک فضل الرحمان مقام اړه ضلع جهلم ۱۷۱۷۱۹۷۲

الجواب: د علاج په طريقې سره مباح دي او د ثواب په نيت بدعت دي فقط

د مړي اوريدل او د هغوي په نوم نذر او منختي کول

سوال: دوه فريقه په يوه اعتقادي مسئله کښې اختلاف لري. اولنې فرقه وائي چه مړي نه اوري او نه وينی او دهغوي په نوم نذر او منختي منل بالکل حرام

دي دويمه فرقه وائي چه مري اوري هم اويني هم. او د هغوي په نوم نذر او منختی منل د نزدیک سبب دي. مختصر فیصله او کړی او د صحیح عقیدې اظهار او فرمایي؟

المستفتی: سلطان روم جلبی صوابی ضلع مردان... ۱۹۷۲/۶/۳۴

الجواب: د اکثر احنافو، ابن تیمیه او ابن القیم په نزد باندې مري د نزدې نه اوري او د بعضې احنافو په نزد مري نه اوري لیکن د لائلو په رنځ کښې اولې قول صحیح دي د غیر الله د پاره نذر کول حرام دي بلکه شرک ته رسیونکې دي. دا د ټولو اکابرینو رائي ده او که د تفصیل ضرورت وي نو بیا د ضرورت په وخت کښې یو سوال د تفصیل د پاره راولیرې.

د فیروزه غمی باره کښې توهم پرستی

سوال: د گوتمې باره کښې بعضې خلق وائي چه په دې کښې کوم د فیروزه غمی دې ددې تاثیر دادي چه د نورو په مرضونو کښې اضافه کوي او په دې سره مرض ډیر یږي. آیا دا صحیح ده؟

المستفتی: نامعلوم متعلم دارالعلوم حقانیه... ۷ جنوري ۱۹۸۴

الجواب: دا توهم پرستی ده او حرام دي. ددې نه ځان بچ کول لازمي دي. وهوالموفق

د عوامو توسل او مري فریاد رس ګرځول

سوال: علمائي دين دې مسئلو باره کښې څه فرمائي! (۱) که یو سړي عقیدتاً یو بیمار یو خاص قسم مزار ته بوځي او توسل کوي نو آیا دا صحیح ده؟ (۲) که د چا ځوڼي نه وي نو چرته خاص مزار ته تلل او بچي غوختل جائز دي؟ (۳) څوک ولي یا نیک سړي د وفات نه پس د چا په حال باندې خبردار وي. او فریاد اوري یا نه؟ المستفتی: نامعلوم متعلم دارالعلوم حقانیه ۱۹۸۵/۴/۱

الجواب: (۱) (۲) توسل (وسيله) بالصالحين جائز دي لیکن عوام د شرعي وسيله او شرکي وسيله په مینځ کښې فرق نشي کولي نو د عوامو د پاره داسې منع دي. (۳) سماع الموتی حقه ده لیکن مري فریاد رس ګرځول ناحق دي. وهوالموفق

په مملوک قرآن مجید باندې حيله اسقاط کول

سوال: علمائي دين څه فرمائي چه د مري د جنازې نه پس کومه حيله اسقاط کړي په هغې کښې قرآن شریف په دائره کښې ګرځول جائز دي یا نا جائز؟ المستفتی: تاج محمد هري پور

الجواب: که دا مصحف مملوک وي موقوف نه وي نو ددې تملک او تملیک جائز دي نو په دې سره في نفسه حيله اسقاط جائز ده لکونه ملاً. هوالموفق

د غل خلاف ختم قرآن او خيري کول

سوال: ځمونږ ځائي کښې د چا نه غلا شوې وه نو هغه سړي په خلقو باندې د قرآن ختم او کړو او بيا د غل په باره کښې ټولو خلقو په اړولې لاسونو خيري او کړې نو آیا په شريعت کښې داسې ختم کول او بيا د خيرو څه جواز شته که نه؟ او که جائز وي نو دا قرآن خود هدايت دپاره راغلي دي د چا د کور وړانولو دپاره ځونه دي راغلي. نو وضاحت او کړي او تسلي راکړي؟

المستفتی: مشتاق احمد پرائمری سکول حاجي زی... ۱۹۷۲ هـ

الجواب: د کوم سړي نه چه غلا شوې هغه مظلوم دي او د مظلوم خيري کول ظالم ته دا جائز دي. قال الله تعالى لا يحب الله الجهر بالسوء من القول الا من ظلم (۱) وقال رسول الله ﷺ اياک ودعوة المظلوم. (۲) او د عبادت نه روستو دعا قبلېږي نو د ختم قرآن نه روستو خيري کول جائز دي ځکه چه قرآن د مظلوم د مدد دپاره وسيله جوړول د هدايت سره تضاد نه ساتي. وهوالموفق

د توسل بالصالحين مسئلې تفصيل

سوال: د توسل بالصالحين څه حکم دي؟

المستفتی: حاجي همشير خان دوبي... ۱۴۰۱/۱۲/۱۵ هـ

(۱) (پاره: ۶ سورة النساء رکوع: ۱ آيت: ۱۲۸)

(۲) (مشکوٰة المصابيح ص ۲۳۵ جلد ۲ باب الظلم الفصل الثالث)

الجواب: في الحال د توسل بالصالحين متعلق يو خو کرنبي درلیریم د ناوزگارنیا په وجه باندې په مختصر کولو پریشانه کیږه مه. په ۱۴۸۹۸۱ نمبر باندې تاته خو سوالونه درلیریم په هغې باندې اکتفا او کړه. دا خبره دې واضحه وي چه توسل په دوه قسمه دې (۱) شرکي (۲) غیر شرکي د شرکي نه مراد دادې چه ددې صالحینو عبادت یعنی نذر او منحتې په دې نیت سره او کړی شي چه دا صالحین به ځمونې حاجتونه الله تعالی ته پیش کړي دا حرام دې او شرک دې. قال تعالی حاکیا عنهم ما بعدهم الا لیقربونا الی الله زلفی (سورة زمر) (۱) او غیر شرکي په څلور قسم دې.

اول توسل بالاعمال: دا په بې شمیره حدیثونو کښې راغلي ددې په جواز کښې هیڅ اختلاف نشته دې.

دویم توسل بالاعمال: دا هم جائز او حق دې.

لقلوله تعالی وما کان الله معذبهم وهم يستغفرون ﴿۲﴾ ولقلوله تعالی وکان ابوہما صالحا ﴿۳﴾ ولقلوله تعالی الحقنا بهم ذریعتهم وما التناهم من عملهم من شیء ﴿۴﴾ ولقلوله علیه السلام الابدال یكون بالشام یسقی بهم الغیث ینتصر بهم الاعداء ویصرف عن اهل الشام بهم العذاب (مشکوٰۃ باب الذکر الیمن والشام) ﴿۵﴾ ولتقریر اشاره قول زینب بنت جحش ا نهلک وفینا الصالحون (رواه البخاری ص ۵۰۸ جلد ۱) ولحدیث من قرء ایه الكرسي حین مضجعه آمنه الله علی داره ودار اجاره و اهل دویرات حوله رواه البیهقی. (مشکوٰۃ باب الذکر بعد الصلاة) واسنادہ ضعیف لا کن الحکم من قبیل الفضائل ولحدیث من قرء القرآن وعمل بما فیہ البس والداه تاجیوم القيامة رواه ابو داؤد.

دریم توسل بالجاه: اودا هم حق دې. لحدیث هل تنصرون وترزقون ا لا بضعفاء کم رواه الترمذی وابو داؤد. اسئالک بمحمد نبیک نبی الرحمة، (رواه الترمذی) **څلورم توسل بالشركة:** اودا توسل صرف په ژوندو سره جائز دې.

والدلیل علی مشروعیه هذا التوسل قوله تعالی ما کان الله لیعذبهم وانت فیهم ﴿۶﴾ وقوله عمر رضی الله تعالی عنه اللهم انا کنا نتوسل الیک ففسقنا وانا نتوسل الیک بعم نینا فاسقنا

﴿۱﴾ (پاره: ۲۳ سورة زمر آیت: ۳) ﴿۲﴾ (پاره: ۹ سورة انفال رکوع: ۱۸ آیت: ۳۳)

﴿۳﴾ (پاره: ۱۶ سورة کھف آیت: ۸۲) ﴿۴﴾ (پاره: ۲۷ سورة الطور رکوع: ۳ آیت: ۲۱)

﴿۵﴾ (مشکوٰۃ المصابیح ص ۵۸۲ جلد ۲ باب الذکر الیمن والشام) ﴿۶﴾ (پاره: ۹ سورة انفال رکوع: ۱۸ آیت: ۳۳)

(رواه البخاری) وقوله علیه السلام یاتی زمان یفزو فیہ فنام من الناس فیقال فیکم من صحب النبی ﷺ فیقال نعم فیفتح لهم. رواه البخاری.

واضحہ دې وي چه کوم خلق یعنی سلفیه ډله توسل بالصالحین نه مني نو هغوي کله کله په هغه ایتونو سره دلیل نیسي په کومو کښې چه د توسل شرکي انکار موجود وي. لیکن د شرکي توسل په حراموالي سره د غیر شرکي توسل حراموالي نه لازمیري. او کله په حدیث حیث لا یستغاث بی (رواه

الطبرانی) سره دلیل نیسي لیکن ددې حدیث په سند کښې ابن لهیعه متکلم فیه دې، دارنگې دا حدیث، استغاثو بآدم ثم بموسی ثم بمحمد ﷺ، (رواه

البخاری) ص ۱۹۹ جلد اول سره معارض دې. او په دواړو روایتونو کښې تطبیق هم کیدی شي. یحمل النبی علی العزیمه. او کله د حضرت عمر بن

الخطاب رضی الله عنه په حدیث. اللهم انا کنا نتوسل (رواه البخاری) سره استدلال کوي

لیکن ددې حدیث نه د توسل نمبر ۴ نفی لازمیري نه دا چه د مطلق توسل. او

په حقیقت کښې دې حدیث کښې هم توسل بالا موات دې. ځکه چه نتوسل بعم

نینا، لفظ راغلي دې نه دا چه نتوسل بالعباس بن عبدالمطلب فافهم

او دا ډله کله د فقهاؤ په دې عبارتونو سره دلیل نیسي.

”بیکره بحق النبی لا نه لا حق للمخلوق علی الخالق“. والجواب عنه ان حق المخلوق

علی الخالق ثابت لقلوله تعالی وکان حقاً علينا نصر المؤمنین ﴿۱﴾. ولحدیث یا معاذ هل

تدری ما حق الله علی العباد وما حق العباد علی الله.... وحق العباد علی الله ان لا یعذب من

لا یشرک بالله شیئاً (متفق علیه) ولحدیث الطبرانی الصغیر ص ۲۰۷ اسألك بحق محمد

الاعفرت فیحمل کلام الفقهاء علی نفی الحق الذی یوجب الاضطرارو یحمل الحدیث علی

معنی الحرمة او الحق الذی التزمه الله تعالی بفضله هکذا قرره مولانا رشید احمد الجنجوهی

لی الفتاوی. ویجاب عنه ان المنفی ههنا ان لا يتوسل بهذا للفظ للاتقاء عن تهمة الاعتزال

ولا یلزم منه نفی التوسل مطلقاً. فافهم. وهو الموفق

﴿۱﴾ (پاره: ۲۱ سورة الروم رکوع: ۸ آیت: ۴۷)

د یوولسمې حکم

سوال: یوولسمه څه څیز دی؟ په دې کښې حصه اخستل څنگه دي؟
المستفتي اختر حسين راولپنډي..... ۱۴ دسمبر ۱۹۷۴

الجواب: یوولسمه که د پیران پیر ﷺ په نوم باندې د نذر او منځتې نوم وي نو حرام ده او که د ایصال ثواب او نفع نوم وي نو فی نفسه خو جائز ده لیکن د تخصیص د وجې نه بدعت دي (۱)

د تراویح نه پس پابندی سره سورة ملک لوستل

سوال: د رمضان په میاشت کښې د تراویح نه پس امام قوم ته مخامخ سورة ملک لولي او په باقي میاشتو کښې ئې نه وائي بعضې خلق دیته بدعت وائي او بعضې خلق ئې د ثواب کار گنري. د وضاحت او کړی؟
المستفتي: امیر جان افغانستان..... ۲۸ نومبر ۱۹۷۴

الجواب: د رمضان پورې تخصیص کول بدعت دي
لعدم المخصص كما لا يخفى قال صاحب البحر ولان ذكر الله تعالى اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشئ دون شئ لم يكن مشروعاً حيث لم يرد الشرع به. (ص ۱۵۹ جلد ۲) وهو الموفق

بغير التزام نه هره شپه سورة ملک لوستل بدعت نه دي

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه که يو سړې بغير د التزام نه هره شپه سورة ملک وائي يعني د ځان دپاره ئې وظيفه جوړه کړې وي نو آیا دا بدعت دي؟ اگر چه د بعضې عذرونو په وجه باندې پريخودې کيږي هم؟ بينوا تو جوړوا..

المستفتي: ډاکټر امير خان دينتل کلينک بنو.

(۱) قال ابن نجيم ولان ذكر الله تعالى اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت اور بشئ دون شئ لم يكن مشروعاً حيث لم يرد الشرع به لانه خلاف المشروع. (البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العيدين)

الجواب: د سورة ملک هره شپه لوستل بدعت نه دي لکه چه په رائې ونډ کښې هره شپه د سورة ياسين ختم کول بدعت نه دي. البته التزام بدعت دي وکړم من فرق بين الدوام والا لتزام. وهو الموفق

بجي له په نیک سړي باندې جوړه ورکول او دعا پرې غوښتل

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه بجي ته د گهټې ورکولو څه حکم دي؟ چه ماشوم پيدا شي په چاورله گهټې ورکوي؟
المستفتي: منصور احمد خان شير شاه کالوني کراچي..... ۲۵ جولائي ۱۹۸۹ء
الجواب: په حديث شريف کښې گهټې ذکر موجود دي چه حضور ﷺ يو بجي له ورکړې يعني حضرت عبد الله بن زبير رضی الله عنه وهو اول مولود ولد بالمدينة المنورة في المهاجرين (۱) لهذا چرته نیک سړي باندې گهټې ورکول او دعا پرې هم غوښتل پکار دي. (۲) وهو الموفق

د محرم په لسم تاريخ باندې په قبرونو اوبه اچول

سوال: د محرم په لسم تاريخ باندې په مقبره کښې قبرونو باندې اوبه اچول يا ډال او مسور وغيره اچول د ثواب کار دي که د گناه، که د ثواب کاروي نو حواله او بنایي مشکور مو او گرځوي؟
المستفتي: شير محمد اکوړه خټک..... ۸ فروري ۱۹۷۵ هـ

الجواب: دا عمل يعني په قبرونو باندې او به اچول نه د قرآن او حديث نه ثابت دي او نه په خير القرون کښې شويدي او نه دائمه دين نه چرته روايت شويدي او نه د فقها ئې کرامو تجويز شوي څيز دي. لهذا دا عمل د ثواب په ارادې سره کول بدعت او د عذاب باعث دي. فقط

(۱) وهو اول مولود ولد في الاسلام للمهاجرين بالمدينة اول سنة من الهجرة واذن ابو بكر في اذنه ولد له امه اسماء بقبا وانت به الى النبي ﷺ فوضعه في حجره فدعا بتمرة لمضغها ثم تفل في فيه وحنكه لكان اول شئ دخل في جوفه ريق رسول الله ﷺ ثم دعا له وبرك عليه الخ (مشکوٰۃ، اکمال في اسماء الرجال لصاحب المشکوٰۃ ص ۲۰۳ جلد ۲)

(۲) عن اسماء بنت ابي بكر انها حملت بعبد الله بن الزبير بمكة قالت، فولدت بقاء ثم اتيت به رسول الله ﷺ فوضعه في حجره ثم دعا بتمرة لمضغها ثم تفل في فيه ثم حنكه ثم دعا له وبرك عليه وكان اول مولود ولد في الاسلام. متفق عليه. (مشکوٰۃ المصابيح ص ۳۶۲ جلد ۲ باب الحقيقة)

مروجہ درود او سلام و نیل بدعت او مکروه دي

سوال: نن سبا جماتونو کښې مروجہ درود او سلام چه دهغي په وجه باندې په امت کښې تفریق او نفرت راوچتیري د حنبلي، شافعي، مالکي مذهبونو نه علاوه د حنفي مذهب یوه ډله ددې خلاف ده او دیتہ بدعت وائي، او فریق مقابل وائي چه دا طریقہ په اوچت آواز لوستل جائز او د ثواب باعث دي صحابه کرام او مجتهدینو امامانو هم دا عمل کړيدي او دویمه ډله دیتہ بدعت او ناجائز وائي نو آیا (۱) مروجہ درود او سلام په جماتونو کښې په ولاړه اجتماعي طریقې سره په اوچت آواز وئیل چه باقي مسلمانان په تلاوت، تسبیحاتو او مونځ وغیره کښې مشغول وي نو دا جائز دي که نه؟ (۲) مروجہ درود او سلام څه فرض، واجب یا سنت او مستحب دي؟ (۳) که دیو مکتب فکر والا په جمات کښې دا کارونه کیري نو دویم مکتب فکر والا چه ددوي مخالف دي په زوره باندې د جمات قبضه کولو کوشش کول جائز دي یا نه؟ المستفتي: عبد القيوم ملک سنده تڼد و آدم... یکم فروري ۱۹۷۵ء

الجواب: مروجہ صلاة و سلام بدعت او مکروه دي ځکه چه دیکښې د مونځ گزارو ضرر رساني او التزام د هغه خیز دي چه هغه پخپله لازم نه دي. كما في رد المحتار ص ۲۱۸ جلد ۱ اجمع العلماء سلفاً وخلفاً على استحباب ذكر الجماعة في المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم على قائم او مصل او قارئ الخ وانكر الله تعالى على من التزم الاتيان من ظهور البيوت وكذا انكر عبد الله بن مسعود على من التزم الانصراف عن اليمين (بخاری)

او خاص طور سره چه کله پکښې د فساد خطرہ هم وي نو بیا به په طریقہ اولی سره ممنوع وي. ونظيره ترک النبي ﷺ بناء البيت على بناء ابراهيم ﷺ لاجل قریش کاناوا اسلموا حديث فافهم رواه مسلم. وهو الموفق

نن سبا عرسونه د بي دينی او منکراتو سبب جوړیږي

سوال: آیا د ایصال ثواب دپاره د وعظ محفل، قرآن خواني او ذکر وغیره کښې واقعي خلق په شرکت سره گمراه اوبې دینه کیري؟ چه یو راسخ العقیده او د حنفي مسلک صحیح مسلمان سړي چه په عرسونو کښې ترینه خلاف شریعت کار ښکاره نه شي دهغه دپاره عرس کښې تلل څنگه دي؟ المستفتي: غلام حسین سردهیری... ۲ رمضان ۱۴۰۵ھ

الجواب: د دیو بند او سهار نیوړ علماء د عرس کولو نه متنفر دي اګر که پکښې امر بالمعروف او نهی عن المنکر کیري. ځکه چه د کوم عرس اختیار د بي علمه خلقو سره وي نو یوه ورځ به خامخا په هغي کښې ټنگ ټکور. د حاضر ناظر عقیده، د پیغمبر ﷺ د بشریت انکار. خلاف شریعت اشعار وئیل او شیطاني جذبات وغیره نور منکرات شروع شی. وهو الموفق

د جمات محراب پورې بدن مړل

سوال: بعضي خلق د جمات د محراب پورې ځان مړي چه موجوده جسماني نقصانونه لري شي. او په دي حرکت باندې بنده بعضي د جماتونو امامان هم لیدلې دي ددې شرعي حیثیت څه دي؟

المستفتي: عبد الحمید ایس وي درازنده ډیره اسماعیل خان ۱۹۷۳ ۱۲ ۱۴ الجواب: که د علاج دپاره وي نو توهم پرستي ده. او که د تبرک دپاره وي نو بي اصله او بي بنیاده خبره ده. فقط

د ثواب په نیت باندې سورة ملک د جمعې په شپه وئیل

سوال: سورة ملک د جمعې په شپه د ثواب په نیت سره وئیل څه حکم لري؟ چه سړي ئې وائي او نور خلق ئې اوري؟ بینواتو جروا

المستفتي: نامعلوم... ۲۲ شوال ۱۳۸۹ھ

الجواب: دا تخصیص بلا مخصص دي لهذا د دینه بچ کیدل پکار دي. یسدل علیه مافي البحر ص ۱۵۹ جلد ۲ ولان ذکر الله اذا قصد به التخصیص بوقت دون وقت او بشی دون شی لم یکن مشروعاً حیث لم یرد الشرع به. وهو الموفق

یا رسول الله اعثني وئیل

سوال: علمائي دین دي مسئلي باره کښې څه فرمائي چه بنده دربار موهره شریف کوه مري کښې بیعت دي هغه خلق ختم خواجگان او وائي په آخره کښې بیا اعثني یا رسول الله وائي. آیا دا جائز دي؟

المستفتي: محمد رازق مائیری ضلع صوابي... ۱۹۷۴ ۱۱ ۱۹۱۳

الجواب: که دا الفاظ په دي عقیدې سره وئیلې کیري چه پیغمبر ﷺ تسلط غیبي (من حیث العلم والقدرة) لري نو کفر او شرک دي. او که صرف د عشق او محبت په وجې سره وئیلې کیري نو کفر خو نه دي لیکن عوامو دپاره د دینه پرهیز ضروري دي. وهو الموفق

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ
 قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ
 وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ
 رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا
 سُبْحَنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۝

کتاب

الذکر والدعا والصلوة

على النبي صلى الله عليه وسلم

کتاب الذکر والدعا والصلوة علی النبی ﷺ

د دودئ خورلو نه پس په جمعی سره دعا جائز ده

سوال: که د چا په کور کښې د دودئ خورلو نه پس په جمع سره دعا او کریشي نو آیا دا جائز ده بعضې خلق دیته بدعت وائي. که جائز وي نو قرآن او حدیث کښې ددې څه ثبوت دي؟ بینواتو جروا

المستفتي: نامعلوم

الجواب: د چا دودئ خورلو نه پس دعا کول جائز دي.

بدل عليه ما في اطعمة ابوداؤد (۱) وان كان صائما فليدع وفي باب الدعاء لرب الطعام عن جابر بن عبد الله قال صنع ابو الهيثم بن التيهان للنبي ﷺ طعاما فدعا النبي ﷺ واصحابه فلما فرغوا قال اليوا اخاكم قالوا يا رسول الله ﷺ وما اثابته قال ان الرجل اذا دخل بيته فاكل طعامه و شرب شرابه فدعوا له فذلك اثابته (۲)

کومو علماؤ څه ددې نه منع کړيده نو کيديشي د هغوي مراد التزام وي. فافهم

د سنتونه پس درې ځله دعا کول او قبرونو باندې ځلونه شيندل او تبرکات تقسيمول

سوال: (۱) يو خطيب صاحب د سنتو نه وروستو درې ځلې په جمع سره دعا کوي او د هغې نه پس په زروه باندې ان الله و ملائکته الاية وائي او وروستو ورپسې خلق درود شريف وائي دا عمل د شريعت په رنرا کښې څنگه دي؟

المستفتي: محمد نذير خټک لاندې کراچي ۵۱۸۱۱۹۷۹....

(۱) عن ابن عمر قال قال رسول الله ﷺ بمعناه زاد فان كان مفطرا فليطعم وان كان صائما فليدع.

(ابو داؤد ص ۱۶۹ جلد ۲ باب ما جاء في الاجابة الدعوة كتاب الاطعمة)

(۲) (سنن ابی داؤد ص ۱۸۲ ج ۲ باب في الدعاء لرب الطعام كتاب الاطعمة)

الجواب: (۱) د سنتو يا فرضونه پس دعا کول جائز دي (۱) اگر که درې ځلې وي (۲) البته التزام ئې ممنوع دي (۳) کومو حضراتو څه درې ځلې دعا ممنوع گنرلې ده، هغه هم د التزام د وجې نه دي. (۲) ديو بنديت صحيح حنفيت دي او په قواعد حنفيه باندې فاتحه خواني کول جائز دي او ځلونه کيښودل جائز دي. (۴) او ځلپاشي د دنيا والو رسم دي او ممنوع دي او د تبرک تقسيم نه مطلوب دي نه ممنوع دي. او مجموعي حيثيت سره دا کارونه ديو بنديت دپاره شرم دي فقط

د پنچپيريانو او مخالف فريق په مينځ کښې په اختلافي مسئلو کښې فيصله

سوال: مونږ پنچپيريان وايو څه د مري په کور کښې درې ورځو پورې خيرات خورل په شريعت کښې نشته او مکروه دي او فريق مخالف ورته جائز وائي. (۲) په درود تاج کښې د دافع البلاء والوباء والقحط والمرض والالم وئيل ځمونږ په نزد ناجائز او د فريق مخالف په نزد جائز دي. (۳) د سنتو نه پس په هيئت اجتماعي سره دعا کول د رسول الله ﷺ صحابه کرام او مجتهدينو نه ثابت نه ده مونږ دا په دين کښې نوې کار گنرو. او فريق مخالف ورته مستحب وائي. (۴) د جنازې دمونځ نه پس سمدستي جنازه او چتول ځمونږ په نيزد جائز دي او د دعا دپاره ايساريدل نشته دا ځمونږ په نيزد بدعت او ناروا دي او فريق

(۱) قيل يا رسول الله ﷺ اى الدعاء اسمع قال جوف الليل الاخر ودبر الصلوات المكتوبات.

(مشکواة المصابيح ص ۸۹ جلد ۱ باب الذكر بعد الموت)

(۲) جاء النبي ﷺ البقيع فقام فاطال القيام ثم رفع يديه ثلاث مرات ثم انحرف.

(مسلم شريف ص ۳۱۲ جلد ۱)

(۳) قال الملا على قارى من اصر على امر مندوب وجعله عزما ولم يعمل بالرخصة فقد اصاب منه

الشیطان من الاضلال.

(مرقاة المفاتيح على مشکواة المصابيح ص ۵۳ جلد ۲)

(۴) قال في الهليليه وضع الورد والرياحين على القبور حسن وان تصدق بقيمة الورد كان احسن كذا في الفرائب.

(لنوائ العالم کبيره ص ۳۵۱ جلد ۵ الباب السادس عشر في زيارة القبور وقرأة القرآن فيه)

مخالف ہی د صفونو ماتولو نہ پس جائز وائی (۵) وسیلہ پہ ذوات فاضلہ سرہ خمونہ پہ نیزد ناجائز ده او د فریق مخالف پہ نیزد باندی جائز ده (۶) خمونہ پہ نیزد مری د ژوندو خلقو خبری اوری د فریق مخالف پہ نیزد اود پنجپیریانو پہ نزد باندی نه اوری.

خمونہ د پنجپیریانو د سختی

امیر عبد المجید ملک دین خیل. مولوی نقیب محسن کناری. مولوی محمد زکریا کناری. مولوی سید حضرت عبدالمالک اکاخیل، سمرگل قمبر خیل

د فریق مخالف د سختی

مولوی باغی گل صاحب ملک دین خیل، مولوی غلام علی صاحب ملک دین خیل مولوی علی خان اکاخیل، مولوی محمد خان صاحب قمبر خیل.

د سوالونو پہ ترتیب جوابونه

(۱) د مری والو د طرفنه پہ مسکینانو باندی خیرات کول هر وخت جائز دی او درسم ورواج پابندی هر وخت ناجائز ده او دعوت او ضیافت تردی ورخو پوری ناجائز دی. (ما خود از رد المحتار ص ۸۴۱ جلد ۱) هندیہ ص ۳۸۰ جلد پنجم (۱) (۲) پہ پیغمبر ﷺ باندی د دفع البلاء والوباء والقحط والمرض (اطلاق کول په دی معنی سره چه الله تعالی دده په دعا او توسل سره تکلیفونه لری کوی جائز دی. (۲) او که په دی معنی سره وی چه دی الله تعالی مسلط کری.

(۱) قال ابن عابدین ویکره اتخاذ الطعام فی اليوم الاول (والثانی) والثالث وبعد الاسبوع وفيه امان كتاب الاستحسان وان اتخذ طعاما للفقراء كان حسنا. (مخلصا) (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۶۳ جلد ۱ مطلب فی کراهة الضیافة من اهل الميت) وفي الهندیة ولا یباح اتخاذ الضیافة ثلاثة ايام فی ايام المصیبة وانا اتخذ لا بأس بالاکل منه کذا فی خزائن المفتین وان اتخذ طعاما للفقراء کان حسنا اذا كانت الورثة بالغین. (هنديہ ص ۳۲۳ جلد ۵ الباب الثاني عشر فی الهدایا والضيافات كتاب الكراهية)

(۲) قال الشيخ المفتی الاعظم محمد فرید صاحب دامت برکاتهم: اعلم ان التوسل قسمان شرکی وشرعی الاول ما ذکره الله تعالی فی قوله: ما نعبدکم الا لیقربونا الی الله زلفی (الزمر) ای العبادة لغير الله تعالی لیقربه وحاجاته الی الله والثانی ما لا یكون كذلك وله اقسام متعددة الاول التوسل بالایمان الی الغفران كما فی قوله تعالی ربنا اننا آمنّا فاغفر لنا ذنوبنا (آل عمران) انا آمنّا برّبنا لیغفر لنا خطایانا وما اکرهتنا علیه من السحر (طه) ولا شک فی جوازہ والثانی التوسل باعمال نفسه لقضاء حاجاته الدنیویة كما روى البخاری فی حديث الغار ان اهل الغار توسلوا باعمالهم الصالحة من العصمة من الزنا الخ والثالث التوسل باعمال غیره لقضاء الحاجات كما فی قوله تعالی وکان ابوہما صالحا (الکہف) حیث حفظ الله خزانة الیتیمین لاجل صلاح ابیہما والرابع التوسل بالدعاء الخ (رسالة التوسل ص ۲ فی آخر منهاج السنن ص ۳۲۲ جلد ۳)

او مقرر کری دی نو ناجائز او شرک دی خو دا خبر دی واضحه وی چه دا درود غیر ماثور دی او خواص ددی نه مستثنی دی او عوامو دیاره د شک خیز دی نو احتیاط پہ نه وئیلو کنبی دی. البتہ صحیح عقیدی والا سړي دیاره ددی، وئیل شرک، حرام یا مکروه نه دی. (۳) پیغمبر ﷺ په هیئت اجتماعی سره دعا نه ده کری نه د فرضو نه پس او نه د سنتو نه پس. نه د اللهم انت السلام وئیلو په وخت کنبی او نه په نورو ذکر و نو او دعا گانو وئیلو وخت کنبی البتہ د استسقاء په وخت کنبی ئی کری ده. (رواه البخاری) یعنی د رسول الله ﷺ فعل په دیکنبی نشته البتہ د حدیث خولی نه دواړو جواز ثابت دی. متصل فرائض وهو مختار البقالي ومال الیه اکثر الاکابر او د سنتو نه پس وهو مختار جمهور الاحناف كما فی شرح شرعة الاسلام والیه میلان صاحب البحر والخلاصة و مراقی الفلاح وغیرهم. نو په دی کنبی دواړو طرفونو ته گنجائش شته دی. خو التزام کول بدعت دی که د فرضونو نه پس وی او که د سنتو نه پس وی لیکن د التزام او دوام په مینځ کنبی فرق ضروری دی. (۱) (۴) د جنازی د مونځ نه پس دعا کول جائز دی بدعت نه دی چه کله د صفونو ماتیدونه پس وی. ځکه چه کومو فقهاؤ او مفسرینو دا ممنوع گرځولی ده نو اکثر د دلیل ترک کری او بعضو دلیل کری دی چه په دی دعا کنبی زیادت علی الجنازہ او تکرار د جنازی سره تشبیه ده. او د صفونو ماتیدونه پس بغیر شک شبهی نه دا تشبیه نشته. نو کراهیت به هم نه وی او دا خبره دی پته نه وی چه هیڅ یو فقیه ددی د کراهیت دلیل نه دی ذکر کری. چه په خیر القرون کنبی دا معمول نه وو. دا سلفی دلیل دی حنفی دلیل نه دی.

(۱) قال الشيخ المفتی الاعظم محمد فرید: اعلم ان النبی ﷺ لم يدع علی وجه الهيئة الاجتماعية بعد الصلوة ولا بعد المكتوبات ولا بعد السنن الرواتب ومن ادعى فعلیه حوالة الحديث نعم دعا علی هذا الوجه فی الخطبة رواه البخاری من حديث انس واختلف مشائخنا فی تعیین الافضل كما فی شرح شرعة الاسلام ويغتنم الدعاء بعد المكتوبة قبل السنة علی ما روى البقالي المعزلى فی الاصول الحنفی فی الفروع كصاحب الكشاف وبعد السنن والاوراد علی ما روى عن غيره وهو المشهور المعمول فی زماننا ورجح اكثر الفقهاء خلافه قال صاحب البحر صاحب خلاصة الفتاوى والاشباه والنظائر وابن الهمام فی فتح القدير والعلامة الشامي فی رد المحتار وصاحب مرآی الفلاح وتمامه.

(۲) فی منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۷۵. ۱۷۶. ۱۷۷ جلد ۲ باب ماجاء فی الانصراف عن یمینه وعن يساره) وايضا التفصيل فی المقالات للشيخ محمد فرید دامت برکاتهم.

(۵) توسل بالصالحین جائز او مشروع دې البته په توسل بالصالحین کښې توسل بالذات من حیث الذات (حیوان ناطق) مراد نه دې. ذات د نیک او بد ټولو یوشان دې توسل بالمحبة، بالشركة، بالدعاء، بالعمل او بالوصف مراد وي. (۱) د نزدې نه په سماع موتی کښې سلفاً او خلفاً اختلاف را روان دې احناف هم په دې کښې مختلف دي. کما فی فتح القدير، البته د دلائلو په رنرا کښې سماع حق ده قرآن ددې نه چپ دې او احادیث په دې ناطق دي وهو المختار عند ابن تیمیه وابن القيم وابن الکثیر، نو په دې معامله کښې سختي کول مناسب نه دی. (۲) وهو الموفق

په گټکو سره ذکر کول او التزام د مالا يلزم

سوال: ځمونږ ځائي کښې يو امام د سحر مونځ نه پس په اجتماعي گټکو باندې ذکر کوي او دا لازمي او ضروري گنري او مقتديانو باندې ئې هم وائي او دويم امام په دې گټکو باندې ذکر نه کوي او نه ئې لازمي گنري نو په دې دواړو کښې کوم يو په حقه دې او کوم يو پسې مونځ کول بهتر دي. دارنگې په گټکو باندې وئيل د نبي کریم ﷺ يا صحابه کرام رضی الله عنه ثابت دي يا نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: غلام حیدر شینه باغ کیملیپور اټک..... ۱۴ صفر ۱۳۹۲ء

الجواب: په گټکو باندې ذکر کول جائز دي، لارواه ابو داؤد عن سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه

(۱) (والتفصيل في رسالة التوسل الملحق بمنهاج السنن شرح جامع السنن ص ۳۲۲ جلد ۲)
(۲) شيخ الحديث مفتي اعظم محمد فريد مدظله العالي فرمائي لي دي: د سماع الموتی متعلق په اهل علمو کښې سلفاً او خلفاً اختلاف را روان دې. ابو طلحه، حضرت ابن عمر رضی الله عنهما پیغمبر ﷺ نه روایت د سماع موتی کړيدې کما فی مغازی صحيح البخاري او دغه شان عبد الله بن مسعود او عبد الله بن سيدان رضی الله عنهما د نبي کریم ﷺ نه روایت د سماع الموتی کړي دي. کما فی فتح الباري ص ۳۰۳ جلد ۷ عن الطبراني او حضرت عائشة رضی الله عنها د سماع الموتی نه انکار کړيدې او د موتا د پاره ئې د علم او ادراک اثبات کړيدې. کما فی مغازی صحيح البخاري. او بعضي علماؤ فرمائي چه حضرت عائشة رضی الله عنها د خپل قول نه رجوع کړيده په دليل د حديث د امام احمد او محمد بن اسحاق د عائشة رضی الله عنها په دې حديث کښې د سماع اثبات موجود دې پشان د ابو طلحه رضی الله عنه،

کما فی الفتح ص ۳۰۲ جلد ۷) الى آخره بالتفصيل في المقالات. (المقالات ص ۸۲ بحث سماع الموتی)

مرفوعاً وعن ابی هريره رضي الله عنه موقوفاً (۱) البته دا ضروري او لازم گنرل او په نه کونکو باندې بدرد وئيل نا جائز دي. (۲)
لان اهتمام الشئ فوق المقدار المشروع بدعة يدل عليه قوله تعالى ادخلوا في السلم كافة (۳) وانكار الله تعالى على من التزم دخول البيوت من ظهورها (۴) وحديث عبد الله بن مسعود رضي الله عنه. (۵) فقط
نوبت: مبتدع او فاسق پسې اقتداء کول مکروه تحريمي ده. (۶) وهو الموفق

د ټپوس کونکي په دويم ځل د ټپوس کولو جواب

الجواب: په گټکو باندې د ذکر کولو تشريع دا حاديثونه ثابت ده.

روی ابو داؤد والترمذی والنسائي وابن حبان والحاكم وقال صحيح الاسناد انه دخل مع رسول الله ﷺ على امرئة وبين يديها نوى او حصى تسبح به الحديث (۷) و كذا رواه ابو داؤد موقوفاً وفي الدر المختار لا بأس باتخاذ المسبحة (۸)

لهذا په دې سره به فی نفسه ذکر کول جائز دي خو بې شکه ددې التزام به په کولو يانه کولو کښې قبيح وي (۹) او هم په دې اصل باندې به د امامت کراهت او عدم کراهت بنا کيږي. فقط

(۱) عن سعد بن ابی وقاص انه دخل مع النبي ﷺ على امرأة وبين يديها نوى او حصى تسبح به فقال الاخيرك بما هو ايسر عليك من هذا افضل سبحان الله عددا ما خلق في السماء وسبحان الله عددا ما خلق في الارض وسبحان الله عددا ما بين ذلك وسبحان الله عددا ما هو خالق والله اكبر مثل ذلك والحمد لله مثل ذلك ولا اله الا الله مثل ذلك ولا حول ولا قوة الا بالله مثل ذلك رواه الترمذی وابو داؤد قال الترمذی هذا حديث غريب. (مشکواة المصابيح ص ۲۰۱ جلد ۱ باب ثواب التسبيح)

(۲) قال ابن نجيم ولان ذكر الله تعالى اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشئ دون شئ لم يكن مشروعاً حيث لم يرد الشرع به لانه خلاف المشروع. (المحرر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العيدين)

(۳) (پاره: ۲ سورة: البقرة ركوع: ۸ آيت: ۲۰۷)

(۴) (پاره: ۲ سورة: البقرة ركوع: ۷ آيت: ۱۸۸)

(۵) (رواه الدارمي ص ۶۱ جلد ۱)

(۶) قال الحصكفي ويكره الصلاة..... فاسق..... ومبتدع اي صاحب بدعة. (الدر المختار ص ۳۱۳ جلد ۱ باب الامامة)

(۷) (رد المختار هامش الدر المختار ص ۳۸۱ جلد ۱ مطلب الكلام على اتخاذ المسبحة باب ما يفسد الصلوة.....)

(۸) (الدر المختار على هامش رد المختار ص ۳۸۱ جلد ۱ مطلب الكلام على اتخاذ المسبحة باب ما يفسد الصلوة.....)

(۹) قال ابن عابدين ان المباح يطلق على متعلق الاباحة الاصلية كما يطلق على متعلق الاباحة الشرعية..... والمباح غير مطلوب الفعل وانما هو مخير فيه.

(رد المختار هامش الدر المختار ص ۷۸ جلد ۱ مطلب ان الاصل في الاشياء الاباحة كتاب الطهارة.)

په قبر باندې د خاورو اړلو نه پس او تعزیت
د پاره راتلونکو ته لاس اوچتول او دعا کول

سوال: په قبر باندې خاوره اچولونه پس دعا کول څنگه دي؟ او تعزیت د پاره راتلونکو لاس اوچتول او دعا کول څنگه دي؟

المستفتي: مدرسه عربيه مدينة العلوم جنرالواله ميان والي ۳۰ ۱۱۵۱ ۱۴۰۰ هـ
الجواب: د مري خخولو نه پس دعا غوښتل مشروع دي. لحديث ابي داود وغيره كان النبي ﷺ اذا فرغ من دفن الميت وقف عليه فقال استغفروا لاني احييكم واسئلوا له بالتبث فانه الآن يسئل (۱) البته د مونځ نه بهر هغه دعا گاني چه په هغې كښې لاسونه اوچتول روايت شوې نه وي. په هغې كښې لاس اوچتول نه ممنوع دي او نه مطلوب دا جائز گرځول زيات قوي دي د ناجائز گرځولو په نسبت لكون رفع الايدي من آداب الدعاء. (۲) او دغه شان د تعزيت په وخت كښې د لاسونو اوچتولو حكم هم دي. وهو الموفق

چاته د مغفرت دعا كولو سره د حق ختميدو او

يو بل ته بخشش كولو سره د ذهني د براءت تحقيق

سوال: (۱) د زيد بكر سره لين دين وو، په ديكښې زيد د بكر نه څه پيسې يا زمكه هم قبضه كړې ده. اوس زيد مړ شوې دي او بكر د زيد د دعا د پاره راغلي او په تعزيت كښې ئې وئيل چه دعا او كړئ چه الله تعالى زيد ته مغفرت نصيب كړي ليكن زړه ئې نه غوختل چه مغفرت ئې اوشي نو آيا په دې زباني وئيلو سره د بكر هغه حق چه په زيد باندې وو ساقط شي؟ (۲) خالد او عامر دواړه

۱۰۳ ابو داؤد ص ۲ باب الاستغفار عند القبر للميت في وقت الانصراف.

(۲) شيخ مفتي اعظم محمد فريد دامت بركاتهم فرمائي چه د دعا كولو د پراډاب دي چه دهغې دخپلې درجې موافق رعايت كول د پراهم دي دواړه لاسونه اوچتول كافي البيهقي يرفع يديه في الدعاء، ليكن په مانځه كښې به عام طور سره لاسونه نه اوچتوي، كافي ابن ابي شيبة ان رسول الله ﷺ لم يكن يرفع يديه حتى يفرغ من صلاته (مقالات ص ۲۶ المقالة الثالثة في الدعاء) او ددې تائيد د ابو داؤد د كتاب الجهاد د حديث نه هم كيږي:

عن سهل ابن سعد قال قال رسول الله ﷺ لئن لم يأتكم عند الدعاء وعند النداء وعند الباس حين يلحم بعضهم بعضا قل موسى قال وقت المطر. (ابوداؤد ص ۳۵۱ جلد ۱ باب الدعاء عند اللقاء كتاب الجهاد) وايضا عن مالك بن يسار قال قال رسول الله ﷺ اذا سألتم الله فاسئلوه ببطون اكفكم ولا تسئلوه بظهورها وفي رواية ابن عباس قال سلموا الله ببطون اكفكم ولا تسألوه بظهورها فاذا فرغتم فامسحوا بها وجوهكم رواه ابو داؤد. (مشكاة المصابيح ص ۹۵ جلد ۱ كتاب الدعوات)

يو كمره كښې اوسيري خالد د عامر نه غلا كړيده كله تيل، كله چائي وغيره يو كال پس خالد عامر ته او وئيل چه اوس جدائي او فراق دي يو بل ته به بخنه كوؤ. عامر اوئيل ما تاته بخښنه كړيده ليكن عامر ته دده هغه مخصوص خيز نه وو معلوم نو آيا په دې صورت كښې به مغفرت اوشي؟
المستفتي: نا معلوم متعلم دارالعلوم حقانيه ۲۵ رجب ۱۴۰۵ هـ

الجواب: (۱) په بخښنه كولو او دعا د پاره د بخښنې په دې كښې د زمكې او اسمان هومره فرق دي. (۲) دې مسئله كښې اختلاف دي البته د مفتي به قول په بناء باندې بخشش كيږي.

كما في شرح الفقه الاكبر ص ۱۲۷ للملا علي قاري وفي الخلاصة قال لاخر حللني من كل حق هو لك ففعل فابره ان كان صاحب الحق عالما به برئ حكما وديانة وان لم يكن عالما به برئ حكما بالاجماع واما ديانة فعند محمد لا يبرء وعند ابي يوسف يبرء وعليه الفتوى انتهى وفيه انه خلاف اختاره ابواليث ولعل قوله مبني على التقوى. وهو الموفق

اجتماعي طور سره په زوره ذكر. درود شريف وغيره لودل

سوال: (۱) خوب، ريا، نه علاوه ذكر بالجهر جائز دي كه نه؟ (۲) بعضي خلق ذكر بالجهر ته بدعت وائي او منع كوي ئې قول فيصل څه دي؟ (۳) د اجتماع په طور ذكر بالجهر چه د يو بل زړونو ته انوارات منتقل شي. او خپل مينځ كښې شوق او رغبت پيدا شي ددې څه حكم دي؟ (۴) د جمع مونځ كښې سلام نه پس په زوره باند يو څو ځلې كلمه طيبه، استغفار يا ذكر اذكار منقوله څنگه دي بدعت خو به نه وي؟ (۵) درود شريف، صل علي نبينا صل علي رسولنا صل علي محمد. او د زړه د شوق نه وائي چه زړه ته ئې مزه راشي او شوق ئې پيدا شي دا جائز دي كه ناجائز؟ (۶) د فتاوي رشيديه حواله ده چه ځمونږ مشرب د صاحبينو قول دي د پته ذكر بالجهر وائي كه نه؟

المستفتي: مولوي رفيع محمد هنگو كوهاټ

الجواب: (۱) ذکر بالجهر جائز دی چه ریا او بل ته تکلیف رسولو نه خالی وی بیا خیر دی که په هیئت اجتماعی سره هم وی.

کما فی رد المحتار فی باب احکام المساجد عن الامام الشعرانی (۱) واما الهيئة الاجتماعية فیدل علیها مارواه الترمذی عن انس رضی الله عنه قال قال رسول الله ﷺ اذا مررتم برياض الجنة فارتعوا قالوا و ما رياض الجنة قال حلق الذكر (۲) و ما رواه مسلم قال خرج معاوية علی حلقة فی المسجد و فی آخره ان الله یباهی بکم الملائكة (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸) (۲۹) (۳۰) (۳۱) (۳۲) (۳۳) (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷) (۳۸) (۳۹) (۴۰) (۴۱) (۴۲) (۴۳) (۴۴) (۴۵) (۴۶) (۴۷) (۴۸) (۴۹) (۵۰) (۵۱) (۵۲) (۵۳) (۵۴) (۵۵) (۵۶) (۵۷) (۵۸) (۵۹) (۶۰) (۶۱) (۶۲) (۶۳) (۶۴) (۶۵) (۶۶) (۶۷) (۶۸) (۶۹) (۷۰) (۷۱) (۷۲) (۷۳) (۷۴) (۷۵) (۷۶) (۷۷) (۷۸) (۷۹) (۸۰) (۸۱) (۸۲) (۸۳) (۸۴) (۸۵) (۸۶) (۸۷) (۸۸) (۸۹) (۹۰) (۹۱) (۹۲) (۹۳) (۹۴) (۹۵) (۹۶) (۹۷) (۹۸) (۹۹) (۱۰۰) (۱۰۱) (۱۰۲) (۱۰۳) (۱۰۴) (۱۰۵) (۱۰۶) (۱۰۷) (۱۰۸) (۱۰۹) (۱۱۰) (۱۱۱) (۱۱۲) (۱۱۳) (۱۱۴) (۱۱۵) (۱۱۶) (۱۱۷) (۱۱۸) (۱۱۹) (۱۲۰) (۱۲۱) (۱۲۲) (۱۲۳) (۱۲۴) (۱۲۵) (۱۲۶) (۱۲۷) (۱۲۸) (۱۲۹) (۱۳۰) (۱۳۱) (۱۳۲) (۱۳۳) (۱۳۴) (۱۳۵) (۱۳۶) (۱۳۷) (۱۳۸) (۱۳۹) (۱۴۰) (۱۴۱) (۱۴۲) (۱۴۳) (۱۴۴) (۱۴۵) (۱۴۶) (۱۴۷) (۱۴۸) (۱۴۹) (۱۵۰) (۱۵۱) (۱۵۲) (۱۵۳) (۱۵۴) (۱۵۵) (۱۵۶) (۱۵۷) (۱۵۸) (۱۵۹) (۱۶۰) (۱۶۱) (۱۶۲) (۱۶۳) (۱۶۴) (۱۶۵) (۱۶۶) (۱۶۷) (۱۶۸) (۱۶۹) (۱۷۰) (۱۷۱) (۱۷۲) (۱۷۳) (۱۷۴) (۱۷۵) (۱۷۶) (۱۷۷) (۱۷۸) (۱۷۹) (۱۸۰) (۱۸۱) (۱۸۲) (۱۸۳) (۱۸۴) (۱۸۵) (۱۸۶) (۱۸۷) (۱۸۸) (۱۸۹) (۱۹۰) (۱۹۱) (۱۹۲) (۱۹۳) (۱۹۴) (۱۹۵) (۱۹۶) (۱۹۷) (۱۹۸) (۱۹۹) (۲۰۰) (۲۰۱) (۲۰۲) (۲۰۳) (۲۰۴) (۲۰۵) (۲۰۶) (۲۰۷) (۲۰۸) (۲۰۹) (۲۱۰) (۲۱۱) (۲۱۲) (۲۱۳) (۲۱۴) (۲۱۵) (۲۱۶) (۲۱۷) (۲۱۸) (۲۱۹) (۲۲۰) (۲۲۱) (۲۲۲) (۲۲۳) (۲۲۴) (۲۲۵) (۲۲۶) (۲۲۷) (۲۲۸) (۲۲۹) (۲۳۰) (۲۳۱) (۲۳۲) (۲۳۳) (۲۳۴) (۲۳۵) (۲۳۶) (۲۳۷) (۲۳۸) (۲۳۹) (۲۴۰) (۲۴۱) (۲۴۲) (۲۴۳) (۲۴۴) (۲۴۵) (۲۴۶) (۲۴۷) (۲۴۸) (۲۴۹) (۲۵۰) (۲۵۱) (۲۵۲) (۲۵۳) (۲۵۴) (۲۵۵) (۲۵۶) (۲۵۷) (۲۵۸) (۲۵۹) (۲۶۰) (۲۶۱) (۲۶۲) (۲۶۳) (۲۶۴) (۲۶۵) (۲۶۶) (۲۶۷) (۲۶۸) (۲۶۹) (۲۷۰) (۲۷۱) (۲۷۲) (۲۷۳) (۲۷۴) (۲۷۵) (۲۷۶) (۲۷۷) (۲۷۸) (۲۷۹) (۲۸۰) (۲۸۱) (۲۸۲) (۲۸۳) (۲۸۴) (۲۸۵) (۲۸۶) (۲۸۷) (۲۸۸) (۲۸۹) (۲۹۰) (۲۹۱) (۲۹۲) (۲۹۳) (۲۹۴) (۲۹۵) (۲۹۶) (۲۹۷) (۲۹۸) (۲۹۹) (۳۰۰) (۳۰۱) (۳۰۲) (۳۰۳) (۳۰۴) (۳۰۵) (۳۰۶) (۳۰۷) (۳۰۸) (۳۰۹) (۳۱۰) (۳۱۱) (۳۱۲) (۳۱۳) (۳۱۴) (۳۱۵) (۳۱۶) (۳۱۷) (۳۱۸) (۳۱۹) (۳۲۰) (۳۲۱) (۳۲۲) (۳۲۳) (۳۲۴) (۳۲۵) (۳۲۶) (۳۲۷) (۳۲۸) (۳۲۹) (۳۳۰) (۳۳۱) (۳۳۲) (۳۳۳) (۳۳۴) (۳۳۵) (۳۳۶) (۳۳۷) (۳۳۸) (۳۳۹) (۳۴۰) (۳۴۱) (۳۴۲) (۳۴۳) (۳۴۴) (۳۴۵) (۳۴۶) (۳۴۷) (۳۴۸) (۳۴۹) (۳۵۰) (۳۵۱) (۳۵۲) (۳۵۳) (۳۵۴) (۳۵۵) (۳۵۶) (۳۵۷) (۳۵۸) (۳۵۹) (۳۶۰) (۳۶۱) (۳۶۲) (۳۶۳) (۳۶۴) (۳۶۵) (۳۶۶) (۳۶۷) (۳۶۸) (۳۶۹) (۳۷۰) (۳۷۱) (۳۷۲) (۳۷۳) (۳۷۴) (۳۷۵) (۳۷۶) (۳۷۷) (۳۷۸) (۳۷۹) (۳۸۰) (۳۸۱) (۳۸۲) (۳۸۳) (۳۸۴) (۳۸۵) (۳۸۶) (۳۸۷) (۳۸۸) (۳۸۹) (۳۹۰) (۳۹۱) (۳۹۲) (۳۹۳) (۳۹۴) (۳۹۵) (۳۹۶) (۳۹۷) (۳۹۸) (۳۹۹) (۴۰۰) (۴۰۱) (۴۰۲) (۴۰۳) (۴۰۴) (۴۰۵) (۴۰۶) (۴۰۷) (۴۰۸) (۴۰۹) (۴۱۰) (۴۱۱) (۴۱۲) (۴۱۳) (۴۱۴) (۴۱۵) (۴۱۶) (۴۱۷) (۴۱۸) (۴۱۹) (۴۲۰) (۴۲۱) (۴۲۲) (۴۲۳) (۴۲۴) (۴۲۵) (۴۲۶) (۴۲۷) (۴۲۸) (۴۲۹) (۴۳۰) (۴۳۱) (۴۳۲) (۴۳۳) (۴۳۴) (۴۳۵) (۴۳۶) (۴۳۷) (۴۳۸) (۴۳۹) (۴۴۰) (۴۴۱) (۴۴۲) (۴۴۳) (۴۴۴) (۴۴۵) (۴۴۶) (۴۴۷) (۴۴۸) (۴۴۹) (۴۵۰) (۴۵۱) (۴۵۲) (۴۵۳) (۴۵۴) (۴۵۵) (۴۵۶) (۴۵۷) (۴۵۸) (۴۵۹) (۴۶۰) (۴۶۱) (۴۶۲) (۴۶۳) (۴۶۴) (۴۶۵) (۴۶۶) (۴۶۷) (۴۶۸) (۴۶۹) (۴۷۰) (۴۷۱) (۴۷۲) (۴۷۳) (۴۷۴) (۴۷۵) (۴۷۶) (۴۷۷) (۴۷۸) (۴۷۹) (۴۸۰) (۴۸۱) (۴۸۲) (۴۸۳) (۴۸۴) (۴۸۵) (۴۸۶) (۴۸۷) (۴۸۸) (۴۸۹) (۴۹۰) (۴۹۱) (۴۹۲) (۴۹۳) (۴۹۴) (۴۹۵) (۴۹۶) (۴۹۷) (۴۹۸) (۴۹۹) (۵۰۰) (۵۰۱) (۵۰۲) (۵۰۳) (۵۰۴) (۵۰۵) (۵۰۶) (۵۰۷) (۵۰۸) (۵۰۹) (۵۱۰) (۵۱۱) (۵۱۲) (۵۱۳) (۵۱۴) (۵۱۵) (۵۱۶) (۵۱۷) (۵۱۸) (۵۱۹) (۵۲۰) (۵۲۱) (۵۲۲) (۵۲۳) (۵۲۴) (۵۲۵) (۵۲۶) (۵۲۷) (۵۲۸) (۵۲۹) (۵۳۰) (۵۳۱) (۵۳۲) (۵۳۳) (۵۳۴) (۵۳۵) (۵۳۶) (۵۳۷) (۵۳۸) (۵۳۹) (۵۴۰) (۵۴۱) (۵۴۲) (۵۴۳) (۵۴۴) (۵۴۵) (۵۴۶) (۵۴۷) (۵۴۸) (۵۴۹) (۵۵۰) (۵۵۱) (۵۵۲) (۵۵۳) (۵۵۴) (۵۵۵) (۵۵۶) (۵۵۷) (۵۵۸) (۵۵۹) (۵۶۰) (۵۶۱) (۵۶۲) (۵۶۳) (۵۶۴) (۵۶۵) (۵۶۶) (۵۶۷) (۵۶۸) (۵۶۹) (۵۷۰) (۵۷۱) (۵۷۲) (۵۷۳) (۵۷۴) (۵۷۵) (۵۷۶) (۵۷۷) (۵۷۸) (۵۷۹) (۵۸۰) (۵۸۱) (۵۸۲) (۵۸۳) (۵۸۴) (۵۸۵) (۵۸۶) (۵۸۷) (۵۸۸) (۵۸۹) (۵۹۰) (۵۹۱) (۵۹۲) (۵۹۳) (۵۹۴) (۵۹۵) (۵۹۶) (۵۹۷) (۵۹۸) (۵۹۹) (۶۰۰) (۶۰۱) (۶۰۲) (۶۰۳) (۶۰۴) (۶۰۵) (۶۰۶) (۶۰۷) (۶۰۸) (۶۰۹) (۶۱۰) (۶۱۱) (۶۱۲) (۶۱۳) (۶۱۴) (۶۱۵) (۶۱۶) (۶۱۷) (۶۱۸) (۶۱۹) (۶۲۰) (۶۲۱) (۶۲۲) (۶۲۳) (۶۲۴) (۶۲۵) (۶۲۶) (۶۲۷) (۶۲۸) (۶۲۹) (۶۳۰) (۶۳۱) (۶۳۲) (۶۳۳) (۶۳۴) (۶۳۵) (۶۳۶) (۶۳۷) (۶۳۸) (۶۳۹) (۶۴۰) (۶۴۱) (۶۴۲) (۶۴۳) (۶۴۴) (۶۴۵) (۶۴۶) (۶۴۷) (۶۴۸) (۶۴۹) (۶۵۰) (۶۵۱) (۶۵۲) (۶۵۳) (۶۵۴) (۶۵۵) (۶۵۶) (۶۵۷) (۶۵۸) (۶۵۹) (۶۶۰) (۶۶۱) (۶۶۲) (۶۶۳) (۶۶۴) (۶۶۵) (۶۶۶) (۶۶۷) (۶۶۸) (۶۶۹) (۶۷۰) (۶۷۱) (۶۷۲) (۶۷۳) (۶۷۴) (۶۷۵) (۶۷۶) (۶۷۷) (۶۷۸) (۶۷۹) (۶۸۰) (۶۸۱) (۶۸۲) (۶۸۳) (۶۸۴) (۶۸۵) (۶۸۶) (۶۸۷) (۶۸۸) (۶۸۹) (۶۹۰) (۶۹۱) (۶۹۲) (۶۹۳) (۶۹۴) (۶۹۵) (۶۹۶) (۶۹۷) (۶۹۸) (۶۹۹) (۷۰۰) (۷۰۱) (۷۰۲) (۷۰۳) (۷۰۴) (۷۰۵) (۷۰۶) (۷۰۷) (۷۰۸) (۷۰۹) (۷۱۰) (۷۱۱) (۷۱۲) (۷۱۳) (۷۱۴) (۷۱۵) (۷۱۶) (۷۱۷) (۷۱۸) (۷۱۹) (۷۲۰) (۷۲۱) (۷۲۲) (۷۲۳) (۷۲۴) (۷۲۵) (۷۲۶) (۷۲۷) (۷۲۸) (۷۲۹) (۷۳۰) (۷۳۱) (۷۳۲) (۷۳۳) (۷۳۴) (۷۳۵) (۷۳۶) (۷۳۷) (۷۳۸) (۷۳۹) (۷۴۰) (۷۴۱) (۷۴۲) (۷۴۳) (۷۴۴) (۷۴۵) (۷۴۶) (۷۴۷) (۷۴۸) (۷۴۹) (۷۵۰) (۷۵۱) (۷۵۲) (۷۵۳) (۷۵۴) (۷۵۵) (۷۵۶) (۷۵۷) (۷۵۸) (۷۵۹) (۷۶۰) (۷۶۱) (۷۶۲) (۷۶۳) (۷۶۴) (۷۶۵) (۷۶۶) (۷۶۷) (۷۶۸) (۷۶۹) (۷۷۰) (۷۷۱) (۷۷۲) (۷۷۳) (۷۷۴) (۷۷۵) (۷۷۶) (۷۷۷) (۷۷۸) (۷۷۹) (۷۸۰) (۷۸۱) (۷۸۲) (۷۸۳) (۷۸۴) (۷۸۵) (۷۸۶) (۷۸۷) (۷۸۸) (۷۸۹) (۷۹۰) (۷۹۱) (۷۹۲) (۷۹۳) (۷۹۴) (۷۹۵) (۷۹۶) (۷۹۷) (۷۹۸) (۷۹۹) (۸۰۰) (۸۰۱) (۸۰۲) (۸۰۳) (۸۰۴) (۸۰۵) (۸۰۶) (۸۰۷) (۸۰۸) (۸۰۹) (۸۱۰) (۸۱۱) (۸۱۲) (۸۱۳) (۸۱۴) (۸۱۵) (۸۱۶) (۸۱۷) (۸۱۸) (۸۱۹) (۸۲۰) (۸۲۱) (۸۲۲) (۸۲۳) (۸۲۴) (۸۲۵) (۸۲۶) (۸۲۷) (۸۲۸) (۸۲۹) (۸۳۰) (۸۳۱) (۸۳۲) (۸۳۳) (۸۳۴) (۸۳۵) (۸۳۶) (۸۳۷) (۸۳۸) (۸۳۹) (۸۴۰) (۸۴۱) (۸۴۲) (۸۴۳) (۸۴۴) (۸۴۵) (۸۴۶) (۸۴۷) (۸۴۸) (۸۴۹) (۸۵۰) (۸۵۱) (۸۵۲) (۸۵۳) (۸۵۴) (۸۵۵) (۸۵۶) (۸۵۷) (۸۵۸) (۸۵۹) (۸۶۰) (۸۶۱) (۸۶۲) (۸۶۳) (۸۶۴) (۸۶۵) (۸۶۶) (۸۶۷) (۸۶۸) (۸۶۹) (۸۷۰) (۸۷۱) (۸۷۲) (۸۷۳) (۸۷۴) (۸۷۵) (۸۷۶) (۸۷۷) (۸۷۸) (۸۷۹) (۸۸۰) (۸۸۱) (۸۸۲) (۸۸۳) (۸۸۴) (۸۸۵) (۸۸۶) (۸۸۷) (۸۸۸) (۸۸۹) (۸۹۰) (۸۹۱) (۸۹۲) (۸۹۳) (۸۹۴) (۸۹۵) (۸۹۶) (۸۹۷) (۸۹۸) (۸۹۹) (۹۰۰) (۹۰۱) (۹۰۲) (۹۰۳) (۹۰۴) (۹۰۵) (۹۰۶) (۹۰۷) (۹۰۸) (۹۰۹) (۹۱۰) (۹۱۱) (۹۱۲) (۹۱۳) (۹۱۴) (۹۱۵) (۹۱۶) (۹۱۷) (۹۱۸) (۹۱۹) (۹۲۰) (۹۲۱) (۹۲۲) (۹۲۳) (۹۲۴) (۹۲۵) (۹۲۶) (۹۲۷) (۹۲۸) (۹۲۹) (۹۳۰) (۹۳۱) (۹۳۲) (۹۳۳) (۹۳۴) (۹۳۵) (۹۳۶) (۹۳۷) (۹۳۸) (۹۳۹) (۹۴۰) (۹۴۱) (۹۴۲) (۹۴۳) (۹۴۴) (۹۴۵) (۹۴۶) (۹۴۷) (۹۴۸) (۹۴۹) (۹۵۰) (۹۵۱) (۹۵۲) (۹۵۳) (۹۵۴) (۹۵۵) (۹۵۶) (۹۵۷) (۹۵۸) (۹۵۹) (۹۶۰) (۹۶۱) (۹۶۲) (۹۶۳) (۹۶۴) (۹۶۵) (۹۶۶) (۹۶۷) (۹۶۸) (۹۶۹) (۹۷۰) (۹۷۱) (۹۷۲) (۹۷۳) (۹۷۴) (۹۷۵) (۹۷۶) (۹۷۷) (۹۷۸) (۹۷۹) (۹۸۰) (۹۸۱) (۹۸۲) (۹۸۳) (۹۸۴) (۹۸۵) (۹۸۶) (۹۸۷) (۹۸۸) (۹۸۹) (۹۹۰) (۹۹۱) (۹۹۲) (۹۹۳) (۹۹۴) (۹۹۵) (۹۹۶) (۹۹۷) (۹۹۸) (۹۹۹) (۱۰۰۰)

د سحر د مونځ نه پس بغير د التزام نه په گټکو باندې

کلمه تریفه او درود شریف وئیل جائز دي

سوال: سحر مونځ چه اوشي نو دعا نه پس چه څوک تلل غواړي هغوي څي څه کسان فارغه وی. کینی په گول گول گټو باندې درود شریف او کلمه تریفه وائی،

(۱) قال ابن عابدين وفي حاشية الحموي عن الامام الشعراني اجمع العلماء سلفا وخلفا على استحباب ذكر الجماعة في المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم على نائم او مصلي او قارئ الخ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۸ جلد ۱ مطلب في رفع الصوت بالذكر باب احكام المساجد) (۲) (مشكوة المصابيح ص ۹۸ جلد ۱ باب ذكر الله عز وجل والتقرب اليه) (۳) (مشكوة المصابيح ص ۹۸ جلد ۱ باب ذكر الله عز وجل والتقرب اليه) (۴) قال ابن عابدين ان الجهر افضل لانه اكثر عملا ولتعدي فائتته الى السامعين ويوقظ قلب الذكر ليجمع همه الى الفكر ويصرف سمعه اليه ويطر النوم ويزيد النشاط.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۸ جلد ۱ مطلب في رفع الصوت بالذكر باب احكام المساجد) (۵) قال ابن عابدين بان ذالك يختلف باختلاف الاشخاص والاحوال كما جمع بذلك بين احاديث الجهر والاختفاء بالقراءة ولا يعارض ذالك حديث خير الذكر الخفي لانه حيث خيف الرياء او تأذى المصلين او النيام فان خلاهما ذكر فقال بعض اهل العلم ان الجهر افضل. الخ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۸ جلد ۱ مطلب في رفع الصوت بالذكر باب احكام المساجد)

آیا داسې ښه دي که بد؟ ددې متعلق منع یا جواز چرته د یو کتاب په حوالې سره اولیکئ؟

المستفتی: غلام حسین بازار کیملیپور اټک

الجواب: بغير التزام نه جائز او ثواب کار دي خوپه دي شرط چه دا عمل د تخصیص او تقیید په عقیده سره نه وي بلکه صرف د ذکر په حیثیت باندې ټی کوي.

یدل علیه مافی البحر لان ذکر الله اذا قصد به التخصیص بوقت دون وقت او بشی دون شی لم یکن مشروعا انتهى. ثم قال بعد ولكن لو کبر لانه ذکر الله یجوز ویستحب و فيه ایضا امام یعتا في كل غداة مع جماعته قراءة آية الكرسي و آخر البقرة و شهد الله و نحوه جهرا لا بأس به. (۱) فقط

په لاؤډ سپیکر باندې تلاوت او تراویح کول

سوال: بعضي حافظان په تراویح کښې قرآن مجید په لاؤډ سپیکر باندې وائي. حال دادي چه بغير لاؤډ سپیکر نه هم مقتديان اوریديشي د محلي والا او په کورونو کښې د مونځ کونکو په مونځ کښې کافي خلل راځي ددې شرعي حکم څه دي؟

المستفتی: حافظ عطاء الله مدرسه عربيه قلات بلوچستان ۲۸ شوال ۱۴۰۲

الجواب: په لاؤډ سپیکر باندې قرآن لوستل او ختم کول بذات خود نه مطلوب دي او نه ممنوع. البته د تکلیف رسولو په صورت کښې ممنوع دي.

كما في الحموي عن الامام الشعراني وفي الشامية ص ۲۱۸ ج ۱ مصرح (۲) دارنگې چه یو سړې ته د گانو بجانو او ریکارنگ وغیره نه تکلیف نه وي او په لاؤډ سپیکر باندې قرآن وئیل ورته تکلیف ورکوي نو دا د تعجب قابله خبره ده. وهو الموفق

(۱) (البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العیدین)

(۲) قال ابن عابدين اجمع العلماء سلفا وخلفا على استحباب ذكر الجماعة في المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم على نائم او مصلي او قارئ الخ

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۸ جلد ۱ مطلب في رفع الصوت بالذكر باب احكام المساجد)

د جمعې د مونځ نه فوراً پس ذکر بالجهر کول

سوال: دلته ځمونږ ځانې کښې یو مسئله باندې اختلاف دې چه د جمعې د مونځ دوه رکعتو کولو نه پس سمدستي په زوره سره کلمه طیبه او درود شریف وئیل څنگه دي؟ او د ذکر بالجهر کولو و لاسري څه حکم دي؟ او بله دا چه ذکر بالجهر کول واجب دي که سنت یا مستحب دي عقلی او نقلی دلائل سره جواب بنائسته کړئ؟

المستفتی: محمد سفارش علی هائي سکول گلهره گلي مری ۱۵ صفر ۱۹۸۹ هـ

الجواب: په ذکر بالجهر کښې د علماؤ اختلاف دې د بعضو په نزد جائز دي او د بعضو په نیزد ناجائز دي او راجح قول د جواز دې خو په دې شرط چه چرته مونځ کونکې او خوب والا کس ته ترې نه تکلیف نه دي.

وفي الحموی عن الامام الشعرانی اجمع العلماء سلفاً و خلفاً علی استحباب ذکر الجماعة فی المساجد و غيرها الا ان يشوش جهر هم علی نائم او مصل او قارئ الخ ﴿١﴾ (رد المحتار ص ۶۱۸ ج ۱)

او په قرآن مجید کښې د ذکر بالجهر نه منع نه ده راغلي او په کومو حدیثی روایتونو کښې چه راغلي ده هغه منع تحریمي نه ده بلکه ترحمي او ارشادی ده. (۲)

د ایذاء او ریا نه خالي ذکر بالجهر جائز دي

سوال: د ذکر بالجهر څه حکم دي؟ مهرباني او کړئ جواب راکړئ.

المستفتی: نذیر محمد قریشي نجرا پندي گهيپ اټک ۱۷ رجب ۱۴۰۲ هـ

الجواب: ذکر بالجهر چه د ایذاء او ریا نه خالي وي نو جائز دي.

كما فی رد المحتار ص ۶۱۸ ج ۱ و فی حاشية الحموی عن الامام الشعرانی اجمع العلماء سلفاً و خلفاً علی استحباب ذکر الجماعة فی المساجد و غيرها الا ان يشوش جهر هم علی نائم او مصل او قارئ الخ ﴿٣﴾ انتهى قلت و یؤيده مارواه البخاری عن ابن عباس رضی الله عنهما انهم كانوا لا يعرفون انقضاء الصلاة الا بالجهر بالذکر او كما قال ﴿٤﴾ و هو الموفق

﴿١﴾ (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۸ جلد ۱. مطلب فی رفع الصوت بالذکر باب احکام المساجد)

﴿٢﴾ قال ابن عابدین بان ذالک یختلف باختلاف الاشخاص و الاحوال كما جمع بذالک بین احادیث الجهر و الاخفاء بالقرآن و لا یعارض ذالک حدیث خیر الذکر الخفی لانه حیث خیف الریاء او تأذی المصلین او النیام فان خلاهما ذکر فقال بعض اهل العلم ان الجهر الفضل الخ

(رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۸ جلد ۱. مطلب فی رفع الصوت بالذکر باب احکام المساجد)

﴿٣﴾ (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۸ جلد ۱. مطلب فی رفع الصوت بالذکر باب احکام المساجد)

﴿٤﴾ عن ابی معبد مولى ابن عباس خبره ان رفع الصوت بالذکر حین یصرف الناس من المکربة کن علی عهد النبی ﷺ و قال ابن عباس کت اعلم فانصرفوا بذالک الذکر صحیح البخاری ص ۱۱۶ جلد ۱. باب لذكر بعد الصلاة)

د مرشد ذکر بالجهر د پاره حلقه جوړول

سوال: یو مرشد د سحر د مونځ نه پس د ځان نه گیر چاپیره حلقه جوړه کړي او ذکر بالجهر کوي او حلقې و الوته هم د ذکر بالجهر حکم کوي. او دغه وخت کښې تلاوت، درود شریف او مونځ کونکو ته د بهر و تلوهم وائي او وائي چه دا د مونځ او تلاوت وخت نه دي دا د ذکر وخت دي لیکن دا ذکر دومره په زوره سره کوي چه هلته کښې مونځ کول ناممکن وي او که ورته وائي چه ذکر لږ په قلاړه کوي نو وائي چه د ذکر بالجهر منع کونکې کافر دي او دلیل دا پیش کوي چه درې مونځونه په جهر و لي دي. او دویم دلیل دا وائي چه و اذا قرئ القرآن فاستمعوا له و انصتوا لعلکم ترحمون، نو آیا په دې طریقې سره ذکر جائز دي؟

المستفتی: قاري فضل عظیم اکبر پوره نوشهره پيښور ۲۲۸۳۱۱۹۷۳

الجواب: ذکر بالجهر اگر چه فی نفسه جائز دي لیکن د ایذاء په وجې سره ناجائز وي: بدل علیه مافی رد المحتار ص ۶۱۸ ج ۱ و فی حاشية الحموی عن الامام الشعرانی اجمع العلماء سلفاً و خلفاً علی استحباب ذکر الجماعة فی المساجد و غيرها الا ان يشوش جهر هم علی نائم او مصل او قارئ الخ ﴿١﴾ فقط

په لاره سپیکر باندې جهری ذکر ته بکواس وئیل

او په دې د تنبیه کولو والا حکم

سوال: یو سړي په لاؤد سپیکر باندې په زوره زوره کلمه وئیله نو یو سړي او وئیل چه دا ئې څه بکواس شروع کړي دي. نو آیا په دې خبرې سره هغه سړي کافر شو که نه؟ او کوم اوریدونکي چه پرې اعتراض نه کوي. دهغوي څه حکم دي؟ او څوک چه پرې تنبیه او کړي د هغه څه حکم دي؟ داسې وخت کښې مسلمان له څه کول پکار دي؟

المستفتی: سید محمد

الجواب: چونکه تکلیف والا جهر ته د بکواس وئیلو احتمال موجود دي نو په داسې سړي باندې د کفر فتوی لگول بي محله ده. (۲) اوریدونکي د قدرت باوجود هم چپ وي نو گناه کار دي. تنبیه کولو والا سړي د گناه نه بچ شو او هغه شرعي حکم ادا کړو. فقط

﴿١﴾ (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۸ جلد ۱. مطلب فی رفع الصوت بالذکر باب احکام المساجد)

﴿٢﴾ قال الحصکفی اذا کان فی المسئلة و جره توجب الکفر و واحد یمنعه فعلى المفتی الميل لهما

بنده. (الدر المختار علی هامش رد المحتار ص ۳۱۶ جلد ۳. باب المرتد)

د حضرت ابن مسعود رضی اللہ عنہ پہ گتو باندی د ذکر نہ منع

کول په تخصیص علی وجه التشریح باندی محمول ده

سوال: د راه سنت کتاب په صفحه نمبر ۱۱۸ باندی حضرت مولانا سرفراز خان صفدر صاحب د احادیث نقل کړیدی چه دهغې نه په گتو باندی ذکر کولو نه ممانعت معلومیري حدیث دادي د حضرت عبد الله ابن مسعود رضی اللہ عنہ یوه ورځ په یو جمات باندی تیریدل او شو نو جمات کښی د ذکر کړینو په ډله کښی یو کس وائی سل خلې الله اکبر او وائی نو په حلقه کښی ناست خلق په گتو باندی سل خلې او وائی بیا وائی سل خل لا اله الا الله او وائی نوهغوي سل خلې او وائی بیا وائی سل خل سبحان الله او وائی نوهغوي به سل خلې تسبیح وئیلې حضرت ابن مسعود رضی اللہ عنہ او فرمائیل تاسو په گتو او کانرو باندی څه وئیلې هغوی او وئیل مونږ تکبیر او تهلیل او تسبیح وئیلې هغوی او فرمائیل تاسو په دې کانرو باندی خپل گناهونه شمارئ څه ددی ضامن یم چه ستاسو د نیکو نه به هیڅ نه ضائع کیږي په تاسو تعجب دې ای د محمد صلی اللہ علیہ وسلم امته! څومره زړ په هلاکت کښی پریوځئ تراوسه خو په تاسو کښی ډیر صحابه کرام موجود دي او تر اوسه خو د حضور صلی اللہ علیہ وسلم جامې نه دي زړې شوي او تر اوسه پورې دهغه لوبڼي نه دي مات شوي نو هم په دې حالاتو کښی تاسو د بدعت دروازي کهلاوهئ ددی حدیث په بنا باندی د تسبیح وغیره څه حکم وی؟ بینواتو جروا

المستفتي: غلام حسین کیمل پور

الجواب: دا روایت د راه سنت مصنف د دارمي وغیره نه نقل کړې دې لیکن واضحه دې وی چه په مذکوره صورت کښی امر منکر په گتو باندی تسبیح کول نه دی لانه ثابت موقوفا و مرفوعاً بروایات صحیحه، او په حلقه او جمع سره ذکر هم نه دي لثبوته فی الاحادیث المرفوعة الصحاح، او

(۱) قال ابن عابدين (هل يكره رفع الصوت بالذكر والدعاء) اقول اضطرب كلام البزازية فنقل اولاً عن فتاوى القاضي انه حرام لما صح عن ابن مسعود انه اخرج جماعة من المسجد يهللون ويصلون على النبي صلی اللہ علیہ وسلم جهراً وقال لهم ما اراكم المبتدعين ثم قال البزازي وما روى في الصحيح انه عليه السلام قال لرافعي اصواتهم بالتكبير اربعوا على انفسكم انكم لن تدعوا اصم ولا غائباً انكم تدعون سمياً بصيراً قريباً انه معكم الحديث يحتمل ان لم يكن للرفع مصلحة فقد روي انه كان فيه غزاة ولعل رفع الصوت يجر بلاء (بقية حاشية به رآه صفحہ)

منکر صرف تعیین هم نه دي لانه ثبت منه تخصیص الخمیس للتسكیر. بلکه دا انکار به په تخصیص علی وجه التشریح یا سد باب باندی محمول کولی شی او په ظاهره ددی مراد دا معلومیري چه منکر په گتو باندی شمارل دي لیکن دا د نورو روایتونو سره معارض دي نو په ټولو روایتونو باندی د نظر اچولو نه پس حکم کول پکار وي نه داچه یو روایت باندی نظر کولو نه پس دې فیصله او کړې شي فقط (۱)

په گتو باندی کلمه یا درود شریف وئیل

سوال: روازانه د سحر مونځ عموماً او یا چرته بل مقرر وخت باندی د گتو په ذریعې سره کلمه شریفه یا درود شریف وئیل څنگه دي؟
المستفتي: ماستر غلام محمد ماري کنجور
کیمل پور اټک ۱۲۵ ذی قعدہ ۱۳۸۸ هـ

الجواب: د بعضي صحابه کرامو رضی اللہ عنہم نه انکار مروي دي لیکن د احادیث نبویه او بعض آثارو نه جواز معلومیري لهذا دا جائز دي لکه څنگه چه د لرگي په تسبیح سره جائز دي (۱) فقط

(بقية حاشية غزشتہ صفحہ) والحرب خدعة ولهذا نهى عن الجرس في المغازی واما رفع الصوت بالذكر فجائز كما في الاذان والخطبة والجمعة والحج وقد حرر المسئلة في الخيرية وحمل ما في فتاوى القاضي على الجهر المضمر وقال ان هناك احاديث اقتضت طلب الجهر واحاديث طلب الاسرار والجمع بينهما بان ذلك يختلف باختلاف الاشخاص والاحوال فالاسرار افضل حيث خيف الرياء او تاذى المصلين والانيام والجهر الفكر ويصرف سمعه اليه ويطرد النوم ويزيد النشاط.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۲ جلد ۵ کتاب الحظر والاباحه)

وايضاً في ردالمحتار لا بأس باتخاذ المسبحة..... ودليل الجواز ما رواه ابو داود والترمذي والنسائي وابن حبان والحاكم وقال صحيح الاسناد عن سعد بن ابي وقاص انه دخل مع رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم على امرأة وبين يديها نوى او حصاً تسبح به فقال اخبرك الخ

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۱ جلد ۱ مطلب الكلام على اتخاذ المسبحة)

وايضاً ما رواه الترمذي عن انس قال قال رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم اذا مررتم برياض الجنة فارتعوا قالوا وما رياض الجنة قال حلق الذكر. مشكوة المصابيح ص ۱۹۸ جلد ۱ باب ذكر الله عز وجل والتقرب اليه

(۱) قال ابن عابدين والمشهور شرعاً اطلاق المسبحة بالضم على النافلة قال في المغرب لانه يسبح فيها ودليل الجواز ما رواه ابو داود والترمذي والنسائي وابن حبان والحاكم وقال صحيح الاسناد عن سعد بن ابي وقاص انه دخل مع رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم على امرأة وبين يديها نوى او حصاً تسبح به..... الخ مثل ذلك فلم ينتهها عن ذلك وانما ارشدها الى ما هو ايسر وافضل ولو كان مكروهاً لبين لها ذلك ولا يزيد المسبحة على مضمون هذا الحديث الا بضم النوى في خيط ومثل ذلك لا يظهر تأثيره في المنع فلا جرم ان نقل اتخاذها والعمل بها عن جماعة من الصوفية الاخيار وغيرهم الخ

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۱ جلد ۱. مطلب الكلام على اتخاذ المسبحة)

د اختر د مونیخ نه پس دعا غوښتل مباح دی

سوال: د اختر د مونیخ نه پس دعا غوښتل څنگه دي وضاحت او کړی؟

المستفتي: سراج الدين حقاني دوميل جهلم..... ۳ ذی الحجه ۱۴۰۶ هـ

الجواب: د اختر د مونیخ نه پس دعا غوښتل نه مطلوب شرعي دي او نه ممنوع شرعي دي. یو مباح کار دي او هر مباح د خارجي عوارضو په وجې سره کله حرام کیږي او کله واجب کیږي. (۱) فقط

د عدم ایذاء په وخت کښې په جماعت کښې ذکر بالجهر جائز دي

سوال: آیا په جماعت کښې ذکر بالجهر مکروه تحریمي دي چه په هغه وخت کښې نه څوک مونیخ کوي او نه څه بل نقصان وي اگر چه بهتر خوپه پټه باندې دي لیکن جهراً ولي حرام دي؟ په دلیل سره مطلع کړي ممنون او فرمائی.

المستفتي: حکیم عبدالرزاق هري پور هزاره... ۱۹۱۳۱۱۹۲۹ هـ

الجواب: په جهر في المسجد کښې اختلاف دي راجح دادي چه کله اوده یا مونیخ گذار ته تکلیف نه وي نو جائز دي.

في حاشية الحموی عن الامام الشعرانی اجمع العلماء سلفاً خلفاً علی استحباب ذکر الجماعة في المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم علی نائم او مصلي او قارئ (۲) فقط

(۱) قال ابن عابدين والمباح غير مطلوب الفعل وانما هو مخير فيه. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۸۷ جلد ۱. مطلب المختار ان الاصل في الاشياء الاباحه)

وايضاً في تقريرات الرافعي (امامنا نص على اباحته او فعله عليه السلام فلا ينفع) فيه ان ما نص الشارع على اباحته او فعله ثبت الاباحه فيه بان الاصل في الاشياء الاباحه ونص الشارع او فعله انما افاد حقيقة تقرير الثابت بالاصل. (تقريرات رافعي ص ۱۶ جلد ۱ كتاب الطهارة)

وعن ام عطية قالت امرنا ان نخرج الحيض يوم العيد وذوات الخدور فيشهدن جماعة المسلمين ودعوتهم تعزل الحيض الخ (مشکواة المصابيح ص ۱۲۵ جلد ۱ باب صلوة العيدین)

(۲) (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۸ جلد ۱ مطلب في رفع الصوت بالذكر في المساجد باب احكام المساجد)

په تراویح کښې الصلوة بر محمد په زوره وئیل

سوال: د څلور رکعت تراویح مونیخ نه پس د اودریدو په وخت کښې الصلوة بر محمد ﷺ په زوره وئیل صحیح دي که نه؟ بینواتو جروا

المستفتي: صوفي محمد سخي محمد چتال سهگل آباد

جهلم ۱۰۱۳۱۱۹۲۹ هـ

الجواب: د التزام مالايلزم د وجې نه بدعت دي. (۱) فقط

د ذکر او درود نه د منکر امامت اوده دعائه د منکر مسئله

سوال: داسې کسان چه د فاتحي دعا او درود شريف مخالف وي داسې کس امام جوړول جائز دي؟ دارنگې په گټکوباندې درود وئیل او په ښکاره باندې وئیل په دي کښې څه نقصان دي؟

المستفتي: شاه ميديکل هال کيمل پور..... ۵ شوال ۱۳۹۵ هـ

الجواب: کوم کسان چه د ماثور درود نه منکر وي هغوی امام مه جوړوي. او که د درود په وجه تکليف رسولوته بد وائی یا دخلاف شرع درود وئیلو نه منکروى نو دهغه په امام جوړولو کښې څه مسئله نشته، دارنگې ددعا نه منکر او په دعا باندې د التزام نه منکر دي دواړو کښې فرق دي اولنې د امامت قابل نه دي او دويم د امامت قابل دي. او گټکو باند ذکر وغيره جائز او مسنون دي (۱) البته دحد نه زيات په زوره وئیل او جهر کول دا قسم کارونه ناجائز دي. فقط.

(۱) قال ابن عابدين لا يمنع من ذكر الله تعالى في وقت من الاوقات بل من ايقاعه على وجه البدعة..... وبان تخصيص الذكربوقت لم يرد به الشرع غير مشروع.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۱۳ جلد ۱ باب العيدین)

(۲) قال ابن عابدين لا بأس باتخاذ المسبحة، والمشهور شرعاً طلاً السبحة بالضم على النافلة قال في المغرب لانه يسبح فيها ودليل الجواز ما رواه ابو داود والترمذي والنسائي وابن حبان والحاكم وقال صحيح الاسناد عن سعد بن ابى وقاص الخ..... فلم ينهها عن ذلك وانما ارشدها الى ما هو ايسر وافضل ولو كان مكروهاً لين لها ذلك ولا يزيد السبحة على مضمون هذا الحديث الا بضم النوى في خيط ومثل ذلك لا يظهر تأثيره في المنع الخ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۱ جلد ۱ مطلب الكلام على اتخاذ المسبحة)

وايضاً في ردالمحتار اجمع العلماء سلفاً وخلفاً على استحباب ذكر الجماعة في المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم على نائم او مصلي او قارئ الخ (ردالمحتار ص ۲۸۸ جلد ۱ مطلب في رفع الصوت بالذكر)

پہ درود ماثور او غیر ماثور کنبی او ذکر

خفی او جہری کنبی کوم یو غورہ دی

سوال: ذکر بالجهر غورہ دی یا ذکر خفی؟ دارنگی کوم درود شریف چه په احادیثو کنبی راغلی هغه غورہ دی او که د خپل طرفنه درود شریف وئیل؟
المستفتی: نامعلوم....

په کوم ځای کنبی چه شرعاً جهر مطلوب نه وي هلته اخفا غورہ ده البته جهر جائز دی په دی شرط چه تکلیف رسول پکنبی نه وي (۱) ردالمحتار وغیره او چه ماثور درودونه ډیر موجود وي نو غیر ماثور ته څه ضرورت دی لیکن ددی سره که مضمون ئې صحیح وي نو لوستل ئې جائز دی فقط

هـ (الحمد لله رب السموات والارض رب العالمين الخ) دعا سند

سوال: د یو څیز د سند تپوس کول غواړم د هغې متعلق روایت دی چه ددی ویونکې به د مور پلار حقوق ادا کونکو نه وي تسبیح دا دی بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب السموات والارض رب العالمين وله النور في السموات والارض وهو العزيز الحكيم. ددی متعلق له تحقیق او کړئ او جواب را کړئ چه آیا دا حدیث مبارک دی یا څه بل څه دي؟

المستفتی: محمد غفار فقیر آباد پشاور... ۱۹ رجب ۱۳۸۹ هـ.

الجواب: د مناسب تلاش با جود هم دا دعا په حدیث نبوی کنبی ملاؤ نه شوه کیدشي چرته د یو بزرگ ارشاد وي.

د اذان نه پس لاس اوچتول او دعا کول

سوال: د اذان نه پس دعا کنبی لاس اوچتول غورہ دی یا لاس اوچتولو نه بغیر په زړه کنبی دعا غوښتل غورہ دی. په دی کنبی د علماؤ څه اختلاف دی؟

المستفتی: مثل زاده تر لاندې صوابي... ۱۲۱۵۱۱۹۶۹

﴿قال ابن عابدين اجمع العلماء سلفاً وخلفاً على استحباب ذكر الجماعة في المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم على نائم او مصل او قارئ الخ﴾

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۸۸ جلد ۱ مطلب في رفع الصوت بالذكر باب احكام المساجد)

الجواب: په دی دعا کنبی لاس اوچتول یا ددی نه منع یو هم ثابت نه دي خو بهتر داده چه لاس دی اوچت نه شي او په لاس اوچتونکي باندي دی انکار هم اونه کړې شی. وهوالموفق

اسم اعظم د الله تعالی نوم دی

سوال: اسم اعظم څه څیز دی؟

المستفتی: محمد عارف اسماعيله مردان ۱۹۱۸۱۱۹۷۷

الجواب: اسم اعظم د الله یو نوم دی چه د هغې په وجې سره دعا قبلیري. وهوالموفق

درود تاج لوستل

سوال: په درود تاج کنبی چه کوم الفاظ دی دافع البلاء والوباء نه واخلي والا حد پورې مذکور دي بعضې صاحبان وائي چه دا صفت صرف د الله دی نو ددی وجې نه ئې لوستل صحیح نه دي ددینه شرک پیدا کیږي. آیا دا صحیح ده؟

المستفتی: سید فداء الرحمان پرائمري سکول شب قدر فورټ چارسده ۱۲۱۱۰۱۱۹۷۲

الجواب: درود تاج په دی عقیدې سره وئیل چه پیغمبر ﷺ الله تعالی د مصیبتونو ختمولو دپاره مقرر کړې دی دا شرک دی او حرام دي. او دیو صحیح العقیده سړي دپاره چه دهغه عقیده وي چه الله تعالی دده په دعا او توسل سره مصیبتونه وغیره ختموي نو دا جائز دي لیکن درود ماثور پریخودل او غیر ماثور وئیل د انصاف نه لرې خبره ده. وهوالموفق

توسل په ذوات الانبياء والاولياء او د دیوبند مسلک

سوال: علمائي دین ومفتیان شرع متین دی مسئلې باره کنبی څه فرمائي چه توسل په ذوات الانبياء کنبی د جمهور اهل سنت والجماعت مسلک څه دی؟ د دیوبندیانو حضراتو په دی کنبی څه مسلک دی او ددی منکر دیوبندی دی یا نه؟

المستفتی: اهلایان ایبټ آباد ضلع هزاره... ۲۲۱۲۱۱۹۶۹

الجواب: د دیوبند ټول اکابرین د توسل بالصالحین قائل دی مثلاً حضرت گنگوہی، مولانا تھانوی رحمہما اللہ وغیرہ (او گورئی المہند) توسل بالصالحین نجدیہ سلفیہ ډله نه منی لیکن د قرآن او حدیث نه ئی جواز شته دی. (۱) که ضرورت وي نو بیا دلائل هم غوښتلې شي. فقط

صلاة وسلام لوستل

سوال: صلاة وسلام لوستل څنگه دي، بعضې خلق دیکښې مختلفې خبرې کوي؟
المستفتي: محمد آمین تله گنگ کیمل پور

الجواب: په نبي کریم ﷺ باندې صلوٰة او سلام وئیل عبادت دي که اذان نه پس وي او که د اذان نه مخکښې وي په دیکښې یو هم منع نه دي البته په التزام سره لوستل (۲) او په جهر باندې مونځ کزار وغیرہ ته تکلیف رسول (۳) او په حضور ﷺ باندې حاضر ناظر عقیدې سره لوستل ممنوع دي. وهو الموفق

(۱) التوسل بمحبة الصالحين قال الله تعالى و كانوا من قبل يستفتحون على الذين كفروا. (بقره) ذکر السدی انهم كانوا اذا شدة الحرب بينهم وبين المشركين اخرجوا التوراة و وضعوا ايديهم على موضع ذكر النبي ﷺ و قالوا اللهم انا نستلك بحق نبيك الذي وعدتنا ان تبعه في آخر الزمان ان تنصرنا اليوم على علونا. فينصرون (روح المعاني ص ۳۲۰ جلد ۱)

(۲) التوسل بشركة الصالحين: قال الله تعالى و ما كان الله ليعذبهم و انت فيهم. (الانفال) (۳) التوسل باعمال الصالحة و الجاه للصالحين: قال الله تعالى و كان ابو هما صالحاً (الكهف) (۴) التوسل بالاعمال و القرابة للصالحين: قال الله تعالى و الذين آمنوا و اتبعهم ذريتهم بايمان الحقنا بهم ذريتهم. (سورة الطور) (۵) التوسل باعمال نفسه و طاعتها: قال الله تعالى و ابتغوا اليه الوسيلة. (المائدة)

(۲) قال ابن نجيم و لان ذكر الله تعالى اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشئ دون شئ لم يكن مشروعاً حيث لم يرد الشرع به لانه خلاف المشروع. (البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العبدین) (۳) قال ابن عابدین و فی حاشية الحموی عن الامام الشعرائی اجمع العلماء سلفاً و خلفاً علی استحباب ذكر الجماعة فی المساجد و غيرها الا ان يشوش جهر هم علی نائم او مصل او قاری الخ (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۳۸۸ جلد ۱ مطلب فی رفع الصوت باب الذكر باب احكام المساجد)

د خان نه جوړ شوي درود شريف لوستل

سوال: څمونږ په جمات کښې عموماً د جمعي په ورځ باندې امام صاحب د خطبې د اذان نه مخکښې د حمد او ثنا نه پس د مسلمانانو د شوق دپاره د سیرت پاک فضیلت بیانوي درود شریف په زور باندې وائي او خلق هم وائي، درود دادې (صل علي سيدنا صل علي محمد، صل علي شفيعنا صل علي محمد، صل علي رحيمنا، صل علي محمد، صل علي نورنا صل علي محمد، بعضې خلق دپته بکواس وائي. مونږ د صحيح صورت حال نه خبر کړئ؟
المستفتي: نامعلوم..... ۱۳ محرم ۱۳۹۷ هـ

الجواب: خبر شئ چه د درود خود ساخته دي وئیل ئی جائز دي خو غوره نه دي. او کله کله یو جائز او مباح څیز هم د خارجي عوارضو د وجې نه ممنوع گرځي، او درود ماثور انفرادي طریقې سره لوستل د هر څه نه غوره کار دي البته چرته یو جائز درود ته بکواس وئیل بکواس دي. وهو الموفق

د درود تاج د موهم الفاظو مناسب تاویل

سوال: (۱) د درود تاج د الفاظ د پیغمبر ﷺ په شان کښې وئیل څنگه دی؟
دافع البلاء والو باء والمرض والقحط والالم (۲) او په دي درود شریف کښې دا الفاظ هم دي، نور، من نور الله، يعني د الله تعالى دنور نه یو نور دي که ددي الفاظ مناسب تاویل وي نو اولیکئ او ثواب دارین حاصل کړئ؟
المستفتي: شمس الحق سرکي اټک..... ۵ محرم ۱۴۰۳ هـ

جواب: (۱) تاويله ان الله تعالى يدفع بدعائه و بركته القحط وغيره

(۲) و تاویل نور من نور الله ان نور الله مبدءه لا انه مادته

لاحظه: هذه الصلاة ليست ماثورة و مع ذالك هي موهمة للعوام و مستغنى عنها الخواص و يدل عليه اختلاف طبائع الناس. و هو الموفق

دروود تاج د موہم کیدو په وجه لوستل د شک باعث دي

سوال: د درود تاج، دا الفاظ د پیغمبر ﷺ په شان کښې عقیدتاً یا بغیر عقیدې نه وئیل څنگه دی؟ چه دا فع البلاء والوباء والمرض والقحط والالم، او دا الفاظ چه نور من نور الله.

المستفتي شمس الحق سرکي تحصیل و ضلع اټک ۱۲۲ ذی الحجہ ۱۴۰۲ هـ
الجواب: درود لوستل لوئې عبادت دي البته دا کوشش مناسب دي چه ماثور درود او وئيلي شي غير ماثور نه او درود تاج د پیغمبر ﷺ او سلف صالحينو نه غير ماثور دي لهذا د خواصو دپاره دا وئیل او ماثور پریخودل د شک باعث دي. او د صحیح العقائد عوامو دپاره هم د موہم کیدو په وجه د شک باعث دي. (چه هغوي د پیغمبر ﷺ د تسلط قائل نه وي دارنگې د ذات خدا وندي د ماده مخلوق کیدو معتقد نه وي او په دي الفاظو کښې دا تاویل کوي چه الله تعالی د پیغمبر په دعا او توسل سره بلا گانې دفع کوي. (۱) او الله تعالی مبداء د مخلوق دي نه ماده، وهو الموفق

د اهل بدعتو د ذکر وصلاة نه اجتناب ضروري دي

سوال: (۱) ځمونږ د علاقې خوا او شا کښې مبتدعین خلق ذکر او درود شریف په زوره زوره د قوالی او گانې په شکل کښې کوي آیا دا طریقہ صحیح ده؟ (۲) د آذان نه مخکښې او روستو د صلاة و سلام وضاحت هم او کړئ؟
المستفتي: مولانا ولي الرحمان مدرسه تعلیم القرآن بالا کوت مانسهره ۱۸۸۵/۱۸۷۱ هـ
الجواب: (۱) ذکر بالجهر جائز دي اگر که په هیئت اجتماعي سره وي. په دي شرط چه د اوده او مونځ گزاره د تکلیف نه خالي وي. کما فی رد المحتار ۶۱۸ ج ۱ عن الامام الشعراني (۲)

(۱) قال ابن عابدين عن السبکی بحسن التوسل بالنبي الى ربه ولم ينكره احد من السلف ولا الخلف الا ابن تيمية لما بدع ما لم يقله علم قبله. (رد المحتار ص ۲۸۱ جلد ۵ فصل فی البيع کتاب الحظر والاباحه)
(۲) قال ابن عابدين عن الامام الشعراني اجمع العلماء سلفاً وخلفاً على استحباب ذكر الجماعة في المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم على نائم او مصل او قاري الخ (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۸ جلد ۱ مطلب فی رفع الصوت بالذكر باب احكام المساجد)

البته چه کوم ذکر د اهل بدعت شعار وي دهغي نه د صحیح العقیده سړي اجتناب ضروري دي. (۲) صلوٰة او سلام غوره عبادت دي مگر د مروجو مبتدعينو شعار قطعاً بدعت دي دهغي نه احتراز په دي طريقې سره لازم دي. قال ﷺ من احدث في امرنا هذا ما ليس منه فهو رد. (۱)

جناب رسول الله ﷺ ته فرېنتې درود شريف رسوي

سوال: کوم درود شريف چه مونږه وايو دا د الله تعالی محبوب حضرت محمد مصطفی ﷺ پخپله اوري يا فرېنتې ئې ورته رسوي؟
المستفتي: محمد سليم اعوان فيروز سنز
ليبارتريز نو شهره ۱۰ ربيع الثاني ۱۳۹۲ هـ

الجواب: په صحیح حديثو نو سره دا امر ثابت دي چه دلري نه لوستلي شوي صلوٰة او سلام فرېنتې هغوي ته رسوي (۲) او دا خيال چه دلري نه ئې هم پیغمبر ﷺ پخپله اوري د حديث نه مخالف دي او امام زرقاني ليکلي دي چه دا خبره په خطیبانو کښې مشهوره ده لیکن ددي څه اصل نشته. وهو الموفق.

په درود شريف کښې د مفرد د ضمير مرجع

سوال: يو مولوي صاحب فرمائي چه اللهم صل علي سيدنا ومولانا محمد وعلي ال سيدنا ومولانا محمد وبارک وسلم عليه که چا دا درود اولوستلو نو دا درود غلط دي ځکه چه دلته عليه ضمير مفرد دي او د ضمير نه مخکښې دوه څيزونه ذکر دي محمد ﷺ او ال. نو د تشبيې ضمير پکار دي نو ددي خبرې څه جواب دي چه واقعي دا درود شريف غلط دي؟
المستفتي: حافظ محمد شفيع... ۱۱۹۷۲/۱۰۱۱

الجواب: دا ضروري نه ده چه ضمير دي ټولو مذکوراتو ته راجع کړي شي او بله دا چه د کل واحد تاویل په دي کښې جاري کيدی شي. وهو الموفق

(۱) متفق عليه (مشکوٰة المصابيح ص ۲۷ جلد ۱ باب الاعتصام بالكتاب والسنة)

(۲) عن ابن مسعود قال قال رسول الله ﷺ ان لله ملائكة سياحين في الارض يبلغوني من أمي السلام. رواه النسائي والدارمي. (مشکوٰة المصابيح ص ۸۶ جلد ۱ باب الصلوٰة على النبي ﷺ وفضلها)

چاہے تکلیف رسولؐ نہ خالی جہری ذکر جائز دی

سوال: کہ یو سرے نشیان او چرسیان د اسلام نہ لرې خلق د حجرو نہ اوباسي او د کلي نہ بهر په صحراء کښې چاته تکلیف نه وي او څه د نیاوی غرض ئې هم نه وي او بغیر د ریا نه خالص د الله د رضا دپاره ئې د جہري ذکر دپاره راوړي او هغه خلق جہري ذکر کوي نو دیکښې څه گناه شته که نه؟

المستفتي: محمد جميل باغبانان کجرات ضلع مردان ۱۹۷۲-۱۱۰۱۰۴

الجواب: په دې جہري ذکر کښې چاته ایذا او تکلیف نشته نو دا جائز دي فی حاشیة الحموی عن الامام الشعرانی اجمع العلماء سلفا خلفا علی استحباب ذکر الجماعة فی المساجد وغیرها الا ان يشوش جهرهم علی نائم او مصل او قارئ (رد المحتار ص ۴۲۳ ج ۱) قلت الذکر بالجماعة مشروع لحديث مرفوع رواه الترمذی وغیره واما الموقوف فلا يعارض المرفوع فلا بد من التأويل فی الموقوف. (۱) وهو الموفق

د الله تعالیٰ نه براه راست یا وسیلې سره دعا غوښتل جائز دي

سوال: د بعضې خلقو خیال دي چه د خپلو حاجتونو او مرادونو دپاره د اولیاء الله قبرونو ته تلل او دعا کول ضروري دي چه اې فلانکيه احماد پاره د الله تعالیٰ نه دا سوال او کره. د دې خلقو دا خیال دي چه مونږ براه راست د الله تعالیٰ نه سوال نه شو کولې ځکه چه مونږ گناه کار یو لیکن د یوې ډلې خیال دي چه داسې کول صحیح نه دي. بلکه الله تعالیٰ نه هر څوک هر وخت او هر حالت کښې براه

(۱) قال ابن عابدین جاء فی الحديث ما اقتضى طلب الجهر به نحو ان ذکر نی فی ملا ذکرته فی ملا خیر منهم رواه الشيخان و هناك احادیث اقتضت طلب الاسرار و الجمع بينهما بان ذلك يختلف باختلاف الاشخاص و الاحوال كما جمع بذلك بين احادیث الجهر و الاخفاء بالقراءة و لا يعارض ذلك حديث خیر الذکر الخفی لانه حيث خیف الرباء او تأذى المصلين او النيام فان خلا مما ذکر فقال بعض اهل العلم ان الجهر الفضل لانه اکثر عملاً و لتعدی فائده الى السامعين و یوقظ قلب الذاکر فیجمع همه الى الفکر و یصرف سمعه اليه و یطرّد النوم و یزید النشاط. (رد المحتار علی الدر المختار ص ۴۸۸ جلد ۲ مطلب فی رفع الصوت بالذکر)

راست سوال کولې شي. په دې دواړو کښې د چا قول صحیح دي. په اسلامي نقطه نظر سره وضاحت او کړی؟

المستفتي: حضرت جمال گورنر اکاؤنټنټ برانچ گورنر هاوس پېښور ۲۲ رمضان ۱۴۰۵

الجواب: د قرآن او حدیث په رنړا کښې الله تعالیٰ نه براه راست سوال کول بې شکه جائز دي چه هغه قریب او مجیب دي. او د نورو په وسیله سره هم کول جائز دي، (۱) البته د چا په نيزد چه سماع موتی ثابت نه وي د هغوي په نيزد د وفات شوو اولیاؤ په وسیلې سره دعا کول یو عبث اقدام دي. او دا نور ټول په ټوله باندې منکرات او بدعات دي. وهو الموفق

په کټ کښې په ملاسته یا ناسته باندې درود شریف وئیل

سوال: د درود شریف متعلق خبر را کړئ چه آیا کټ کښې ناسته یا ملاسته باندې د دې د وئیلو جواز شته یا نه؟

المستفتي: جلال الدین ایدو کیت ظهیر آباد مرج منډي پېښور ۱۹۸۵-۱۱۱۲-۲۱

الجواب: درود شریف په یو حالت کښې هم ممنوع نه دي (۲) په ملاسته او ناسته وئیل په حدث اصغر او حدث اکبر کښې وئیل ټول جائز دي په قرآن او حدیث کښې د درود شریف وئیلو بلا تقید اجازت شوې دي. البته د قرآن شریف د تلاوت منع د جنابت په حالت کښې راغلي ده. او د ملاستې په حالت هم کله چه سر په خادر وغیره کښې پټ وي دا هم فقهاؤ منع کړي دي. (۳) وهو الموفق

(۱) قال ابن الهمام ويسئل الله حاجته متوسلاً الى الله بحضرة نبيه ثم قال يسأل النبي ﷺ الشفاعة ليقول يا رسول الله اسألك الشفاعة يا رسول الله اتوسل بك الى الله. (فتح القدير ص ۳۳۷ جلد ۲)

(۲) قال ابن عابدین ومستحبة فی کل اوقات الامکان ای حیث لا مانع و نص العلماء علی استحبابها لی مواضع يوم الجمعة وليلتها الخ

(رد المحتار هامش الدر المختار ص ۳۸۳ جلد ۱ مطلب نص العلماء علی استحباب الصلاة علی النبي)

(۳) وفي الهنديه لا بأس بالقراءة مضطجعا اذا اخرج راسه من اللحاف لا نه يكون كاللبس والا فلا كذا في القنيه. (فتاویٰ العالمگیریه ص ۳۱۶ کتاب الکراهية)

الصلوة والسلام عليك يا رسول الله وئيل

سوال: علمائے دین دے مسئلے بارہ کنبے خہ فرمائی چہ زمونہ پہ علاقہ کنبے پہ رمضان شریف بعضی خایونو کنبے الصلاة والسلام عليك يا رسول الله پہ زورہ زورہ وئیلے کیرے چہ خلق بیستمی لہ راپاسی نوآیادا درود شریف وئیل جائز دی؟

المستفتی: مولوی اللہ داد گلستان پشین بلوچستان... ۱۳۱۹۱۶۱۹۸۹

الجواب: دا کلمات د حاضر ناظر پہ عقیدے سرہ وئیل شرک دی او د ملائکو رسولو پہ عقیدے سرہ خوجائز دی لیکن دا د اهل بدعت خلقو خاص شعار دی نو پہ دے حیثیت سرہ منع دی. (۱) وهو الموفق

د جماع نہ مخکبے دعا بوسل

سوال: جماع نہ مخکبے خہ وئیل پکار دی او فائدہ بہ ئے خہ وی؟

المستفتی: محمد حنیف پشینور... ۱۸ ذی القعدہ ۱۴۰۲ھ

الجواب: ۱) جماع نہ مخکبے (اللهم جنبنا الشیطن وجنب الشیطن ما رزقنا، (۲) وایہ چہ د شیطانانو د شرکت نہ محفوظ ئے.

د دعا پہ بارہ کنبے جاہلانہ خبری او پہ مستحباتو باندی دوام

سوال: (۱) کہ یو سرے دا اووائے چہ د دعا گانو خہ قدر نشته د پیغمبرانو ہم دیر دعا گانے نہ دی قبولی شوی نو ددی خبری خہ حکم دی؟ (۲) د دوام علی المستحبات خہ حکم دی؟

المستفتی: مولانا فضل ربی... ۲۱ رجب ۱۴۰۳ھ

(۱) قال العلامة طیبی (قوله من تشبه بقوم) هذا عام في الخلق والحلق والشعار و اذا كان الشعار اظهر في التشبيه ذكر في هذا الباب. (شرح الطیبی ص ۲۱۹ جلد ۸ کتاب اللباس الفصل الثانی)

(۲) عن ابن عباس قال قال رسول الله ﷺ لو ان احدكم اذا اراد ان ياتي اهله قال بسم الله اللهم جنبنا الشيطان وجنب الشيطان ما رزقناه فانه ان يقدر بينهما ولد في ذلك لم يضره شيطان ابداً. متفق عليه (مشکوٰۃ المصابیح ص ۲۱۲ جلد ۱ باب الدعوات في الاوقات)

الجواب: (۱) دا جاہلانہ خبری دی (۱) داسی خبرونہ خان بیج کول لازم دی. (۲) مندوب او مستحب دی کما فی حدیث البخاری (۲).

پہ خیر باندی د خاتمی د پارہ مفید وظیفی

سوال: پہ خیر باندی د خاتمی د پارہ خہ وظیفہ او ذکر کول پکار دی چہ ہمیشہ بوسل ئے مناسب وی او خہ تکلیف پکنبے ہم نہ وی؟ بینواتو جروا المستفتی: ابن شیر محمد ترلان دی مردان... ۱۲۱۵۱۱۹۶۹

الجواب: آية الكرسي، تسبیحات فاطمی او تشهد وغیرہ. فقط

تلاوت کول افضل او وظیفہ کول انفع دی

سوال: ما دیو صاحب شریعت پیر نہ بیعت کریدی او ماتہ ئے دیوی وظیفی کم از کم روزانہ پنخہ سو خلی د وئیلو حکم کریدی او ما اوریدی دی چہ دتولو نہ افضل ذکر قرآن پاک دی. د اصحت د خرابی پہ وجہ خہ دواپہ وظیفی او تلاوت نہ شم کولی اوس د شریعت پہ رنرا کنبے وظیفہ اختیار کرم کہ تلاوت؟

المستفتی: نا معلوم... ۱۵ جنوری ۱۹۷۵

الجواب: تلاوت کول افضل دی او وظیفہ کول انفع دی. فقط

(۱) عن ابن سعید بن الخضری ان النبی ﷺ قال ما من مسلم يدعو بدعوة ليس فيها اثم ولا قطيعة رحم الاعطاء الله بها احدى ثلث اما ان يعجل له دعوته و اما ان يدخرها له في الآخرة و اما ان يصرف عنه من سوء مثلها قالوا اذ انكر قال الله اكثر رواه احمد. (مشکوٰۃ المصابیح ص ۹۶ جلد ۱ کتاب الدعوات)

(۲) عن عائشة ان النبی ﷺ دخل عليها و عندها امرأة قال من هذه قالت فلانة تذكر من صلاتها قال مه عليكم بما تطيقون فوالله لا يمل الله حتى تملوا و كان احب الدين اليه ما داوم عليه صاحبه. (قلت اعلم ان الدوام على الاعمال مندوب لكن التزام ما لا يلزم مذموم)

(صحيح البخاری ص ۱۱ جلد ۱ باب احب الدين الله كتاب الايمان)

قال الله تعالى

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ

إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ

يَسْأَلُكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكَنَّ بِاللَّهِ شَيْئًا

وَلَا يَسْرِقَنَّ وَلَا يَزْنِيَنَّ وَلَا يَقْتُلَنَّ أَوْلَادَهُنَّ

وَلَا يَأْتِيَنَّ بِهَتَّانٍ يَفْتَرِيَنَّ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ

وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعَهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ ط

إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾

کتاب

التصوف والسلوك

کتاب التصوف والسلوک

دیو مرشد و رحلت نہ پس بل مرشد سرہ بیعت

سوال: کہ یو مرشد وفات شی نو دویم مرشد سرہ بیعت کول جائز دی کہ نہ؟
کہ جائز وی نو اولیٰ مرشد کوم د دنیا نہ لارو آیا هغه په حقیقت کسبې
ژوندی نه دی. او هغه ځمونو مدد نشي کولی؟ برائی مهربانی د قرآن او
حدیث په حوالو سره جواب راگری مشکور به یو.

المستفتی: عبد الغنی کمپنی ای پلا تون: ۲۴۱

تریننگ بتالین رسالپور ۲۱۸۴۱۹۷۰

الجواب: دیو مرشد وفات کیدونه پس دویم مرشد سرہ بیعت کول جائز دی.
د ټولو مشائخو هم دامعمول پاتې شوی دی شاه ولی الله عليه السلام په القول الجمیل
کسبې لیکي:

ان تکرار البيعة من رسول الله عليه السلام ما ثور و كذلك عن الصوفية اما من الشخصين فان كان
بظهور خلل في من بايعه فلا بأس و كذلك بعد موته او غيبته المنقطعة و اما بلا عذر فانه
يشبه المتلاعب و يذهب بالبركة و يصرف قلوب الشيوخ عن تعهده انتهى (۱) (مجموعه
الفتاوى مولانا لکنهوی ص ۲۱۸ جلد ۲)

لهذا دویم ځای کسبې بیعت کول بې شک شبهې نه جائز دی او د مړي نه اکر
چه فیض رارسې (۲) لیکن په بیعت کسبې فیض مقصود نه وي بلکه اصلاح
او تزکیه مقصود وي چه د هغه د مړي نه نه کیږي. او د اولیاء الله دپاره چه
کوم ژوند دی هغه د نیوي نه دی گني نو میراث به ئې نه تقسیمیدلو او د
دوي د بییانو سره به نکاح نه جائز کیدله. او کوم مرشد چه مرید ته او وائی
چه ځما د وفات نه پس بل ځای کسبې بیعت مه کوه. ځما نه به فیض رسیږي

(۱) ترجمه: د بیعت تکرار د رسول الله عليه السلام نه منقول دی او دغه شان د صوفیایې کرام نه
هم. او که د دوه پیرانو نه وي نو که د څه خلل د ظاهریدو په سبب باندې وي چا سره چه ئې
بیعت کړې وي نو بیا خو څه خبره نه ده. او یا د هغه د مرگ نه پس او یا داسې غائب والي
نه چه پته ئې نه لگي او د ملاقات توقع ورسره نه وي او که بغیر د څه سبب او عذر نه بل
ځای هم بیعت کوی نو دا خو د لویو سره مشابهت دی او هر ځای کسبې بیعت کول برکت
ختموي. او د مرشدانو زړونه دده د تعلیم او تهذیب نه اړوي.

(شفاء العلیل ترجمه القول الجمیل للامام ولی الله الدهلوی ص ۲۹)

(۲) قال الامام ولی الله الدهلوی و اما الاطلاع على نسبة اهل الله فطريقة ان يجلس بين يديه ان كان حيا او
عند قبره ان كان ميتا و يفرغ نفسه عن كل نسبة و يفضي بروحه الى روح هذا الشخص زماناً حتى يتصل به او
يختلط ثم يرجع الى نفسه الخ (القول الجمیل للامام ولی الله ص ۹۷ اشغال مشائخ نقشبندیه)

دا چرته څوک خود غرضه دنیا والا دي چه داخل او تصوف نه بالکل عاري او
خالي دي فقط

د زیارت رسول او کشف قبور طریقه او د مختلفو ذکر و نثوت

سوال: السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته بعد آداب و تعظیم و تکریم نه معروض خدمت
یم چه بنده په یو کتاب کلیات امداد په، ضیاء القلوب تصنیف د حاجي امداد الله
مهاجر مکي کسبې لیدلي چه د حضور عليه السلام دروچ مبارک د شرف ذکر د حضور عليه السلام
د صورت مثالیه تصور کولو سره درود شریف او وائی. او بنی طرف ته یا احمد او کس
طرف ته یا محمد او بنی طرف ته یا رسول الله یو زر ځل او وائی نو انشاء الله په بیداری
یا خواب کسبې به ورته زیارت اوشي (کلیات امدادیه ص ۳۵، ۳۶) او د کشف قبور
په باره کسبې ئې هم په ص ۴۴۰ باندې لیکلي دي نو د مړو او ژوندو اهل الله په نسبت
دریافت کولو دا طریقه کیدشي یا نه؟ ضیاء القلوب ص ۵۰، ۵۱ کسبې د انحضرت
عليه السلام د زیارت طریقه ده په هغې کسبې د انحضرت عليه السلام مثالی تصور به د نبأسته
سپینو جامو او شین پتکي او نوراني مخ سره کوي. (الصلوة والسلام علیک یا نبي الله،
الصلوة والسلام علیک یا حبيب الله وغيره مطلب دادې چه در رسول الله تصویر مثالی او
په صرف ندا سره آواز کول صحیح دي که نه؟ خو چه رسول اله عليه السلام حاضر ناظر نه
گنډي صرف په تصور مثالی او حرف نداء سره ئې رابلي او ذکر جاروب، ذکر خدا
دي، سلطان الاذکار، ذکراره اود ذکر ضربونه لگول صحیح دي که نه؟

المستفتی: میان عالمگیر ډاک اسما عیل خیل پینسور ۲۳۰۰۰ رجب ۱۳۸۹ هـ

الجواب: داسې عددونو ته عملیات وائی په هغې کسبې دا ضروري ده چه د شریعت نه
مخالف نه وي. او په دې کسبې دا ضروري نه وي چه بعینها منقول او روایت شوې وي.

والدلیل علیه ما ثبت فی غیر حدیث واحد من تغير الرقعي و تقريرها فی بعض فافهم - (۱)

او دیو صحیح العقیده سړي دپاره په نداء کسبې هیش حرج نشته دي.

لانه لا يعتقد النبي عليه السلام حاضراً و ناظراً و عالماً بالغیب و اما تصوره فلا ضير فيه بدلیل جواز
ذکر شمائله و هو لا يمكن بدون التصور فتدبر. ولا تكن من المتوحدين.

او کشف قبور و غیره هم په عملیاتو کسبې یو عمل دی او د اهل فن په نزد باندې
مغرب او مشاهد دي (۲) لیکن دا امر طنی دی قطعی نه دی نو دا به

(۱) عن عوف بن مالک الاشجعي قال كنا نرقى في الجاهلية فقلنا يا رسول الله كيف ترى في ذلك فقال
اعرضوا على رقاكم لا بأس بالرقعي ما لم يكن فيه شرك. رواه مسلم.

(مشکواة المصابيح ص ۳۸۸ جلد ۲ کتاب الطب والرقی الفصل الاول)

(۲) قال العلامة ملا علی قاری وهذا الحديث مثل قوله عليه الصلوة والسلام لو علمتم ما أعلم لضحكتم
لئلا و لبكيتم كثيراً. وفيه ان الكشف بحسب الطاقة و من كوشف بما لا يسعه يطيح و يهلك.

(مرقاة المفاتيح شرح مشکواة ص ۳۲۶ جلد ۱ کتاب الايمان)

لازمی نہ گنہی کیہی و اضحہ دی وی چہ د تصوف د تہولو طریقو مقصود د احسان د مرتبہ حصول دی. و ہوان تعبد اللہ کانک تراه فان لم تکن تراه فانہ یراک (۱) او د ۱۹۸ ذکر و نہ او مراقبہ چہ مشائخو تلقین کری دی د دی مرتبہ د حصول ذریعہ او اسباب دی پہ نور و الفاظو کنبی دا معالجات دی. او علماؤ تصریح کریدہ چہ معالجاتو وغیرہ تہ بدعات نشئ و ئیلی کیدلی (۲) بلکہ دا پہ حقیقت کنبی د وخت پہ مصلحتو نو کنبی داخل دی فقط

د پیر مخصوص الفاظ او د بزرگانو تصویر و نہ اویزان کول

سوال: خمونہ پہ علاقہ کنبی بعضی خلق خانتہ اہل طریقت وائی او د جمعہ پہ شپہ یو ختم کوی پہ ہغی کنبی دا الفاظ وائی، امداد کن ازا ہر غمی آزاد کن در دین و دنیا شاد کن یا شیخ عبد القادر جیلانی و یا شیخ عبد القادر شینا لہ. او ورسرہ ورسرہ دا خلق د بزرگانو تصویر و نہ مخامخ پہ دیوالونو زور بندوی او تعظیم ئی کوی او وائی چہ خمونہ طریقتہ د نور و طریقو نہ پہ جدا طرز دہ. نو جناب تاسو پہ مسئلو کنبی د تہول پاکستان ماوی و ملجاء یی نو ددی مسئلو حل سرہ د حوالو نہ اولیکی؟

المستفتی: قاضی فیض الرحمان سیاح بدرکنی علاقہ دوگدرہ دیر بالا ۲۹ ربیع الاول ۱۳۹۰ھ

الجواب: کہ دا الفاظ د حاضر ناظر عقیدہ یا د تسلط غیبی پہ عقیدہ سرہ وائی نو مشرکان او کافران دی.

لما فی البزازیہ من قال ارواح المشائخ حاضرة یکفر (۳) انتہی. و صرح ابن قیم فی مدارج السالکین ان العبادة هی عبارة عن التسلط الغیبی علما و قدرۃ و صرح الفقہاء و المتکلمون باختصاص علم الغیب باللہ تعالیٰ (فلیراجع الی الخانیہ باب النکاح و المسامرہ) (۴) او پیغمبر ﷺ پہ تصویر سازی باندی لعنت و ئیلی دی او فرمائیلی دی چہ کوم

(۱) (صحیح البخاری ص ۱۲ جلد ۱ باب سوال جبرئیل النبی ﷺ عن الايمان والا سلام والاحسان)
(۲) قال ابن عابدین (البدعة) قد تكون واجبة کتصب الادلة للرد علی اهل الفرق الضالة و تعلم النحو المفہم للکتاب و السنة و مندوبہ کا حداثہ و مدرستہ و کل احسان لم یکن فی الصدر الاول الخ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۱۴ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام)

(۳) (فتاویٰ بزازیہ علی هامش الہندیہ ص ۳۲۶ جلد ۶ کتاب الفاظ تہول اسلام او کفر او خطاء) و ایضا قال ابن نجیم من قال ارواح المشائخ حاضرة تعظم یکفر. (بحر الرائق ص ۱۲۳ جلد ۵ باب احکام المرتدین) (بقیہ حاشیہ پہ بارانہ منہ)

خانی کنبی د جاندار تصویر و نہ وی ہلتہ د رحمت فربتی نہ خی
قال رسول اللہ ﷺ لا تدخل الملئکة بیتاً فیہ کلب ولا تصاویر. (متفق علیہ) وقال اشد الناس عذاباً عند اللہ المصورون (متفق علیہ) (۱)

او پہ دی صورت کنبی خو خاص طور سرہ دبت پرستی سختہ خطرہ موجودہ دہ. نو دداسی پیرانو نہ ہر مسلمان دیارہ خان تہ ساتل ضروری دی. فقط

مستوراتو د پارہ زیارۃ القبور او قرآن او علم باندی پیرتہ فضیلت و رکول

سوال: (۱) د فتنو پہ دی زمانہ کنبی د زنانو دیارہ قبرستان تہ او دا ولیائی کرامو مزارونو تہ تلل خنگہ دی؟ او حال دادی چہ قدم پہ قدم باندی نو ی نو ی فتنی د ایمان د لوٹ کولو پہ تلاش کنبی دی. (۲) کہ خوک داسی او وائی چہ خما د پارہ د قرآن نہ خما پیر صاحب غورہ دی، نو ددی خہ حکم دی؟

المستفتی: جمعہ گل محلہ کرشن پورہ پشاور شہر..... ۱۸۵۱۹۷۰

الجواب: پہ اصل مذهب کنبی زیارۃ القبور د سرو او زنانو دیارہ یو شان جائز دی. لعموم الحدیث الآن زور وھا (۲) لیکن مفتی بہ قول دادی چہ د فتنو د وجہ نہ د زنانو لہ اجازت ورنکری شی لکہ چہ د جمعہ د مونخ دیارہ ورتہ جمات تہ د تلو اجازت نشی و رکولی. (۳) (۲، ۳) دا سہی د جہالت د وجہ نہ پہ غلو کنبی مبتلا دی. دہ دیارہ توبہ ضروری دہ. (۴) فقط

بقیہ حاشیہ (۲) رجل تزوج امرأة بشهادة الله ورسوله كان باطلا لقوله ﷺ لا نکاح الا بشہود و کل نکاح یكون بشهادة الله و بعضہم جعلوا ذلک کفراً لانہ یعتقد ان الرسول ﷺ یعلم الغیب و هو کفر. (فتاویٰ قاضیخان علی هامش الہندیہ ص ۳۳۴ جلد ۱ فصل فی شرائط النکاح)

(۱) (مشکوۃ المصابیح ص ۳۸۵ جلد ۲ باب التصاویر)

(۲) (مشکوۃ المصابیح ص ۱۵۴ جلد ۱ باب زیارۃ القبور)

(۳) قال العلامة ابن عابدین (قوله ولو للنساء) وقيل تحرم عليهن والاصح ان الرخصة ثابتة لهن بحر و جزم فی شرح المنیہ بالکراہۃ لما مر فی اتباعہن الجنائزہ وقال الخیر الرملى ان کان ذلک لتجديد الحزن والبكاء والتدب علی ماجرت بہ عادتہن فلا تجوز وعلیہ حمل حلیث لعن اللہ زائرات القبور وان کان للاعتبار والترحم من غیر بکاء والتبرک بزیارۃ قبور الصالحین فلا بأس اذا کن شواب کحضور الجماعة فی المساجد و هو توفیق حسن.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۶۵ جلد ۱ مطلب فی زیارۃ القبور)

(۴) قال الله تعالیٰ ولا تزر وازرة وزر اخرى. (پارہ: ۲۳ سورة الزمر آیت: ۸)

پہ کافرانو کنبی اولیاء اللہ نشی کیدی

سوال: یو سہی وائی چہ پہ کافرانو کنبی ہم اولیاء اللہ وی او د مولانا روم د مشنوی حوالہ ورکوی. آیا دا عقیدہ سائل صحیح دی؟ بینواتوجروا.

المستفتی: میان احسان اللہ واک اسماعیل خیل نوشہرہ پشاور ۳۰ جولائی ۱۹۷۳

الجواب: پہ کافرانو کنبی اولیاء اللہ نشی کیدی. لان الولی هو المؤمن المتقی (۱) قال الله تعالى الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا یخزنون (۲) الذین امنوا وکانوا یتقون. (۳) پہ کافرانو کنبی صاحب توجہ، صاحب تصرف او صاحب نسبت کیدی نشی لیکن د ایمان نہ کیدو پہ وجہ باندی دہغوی تہول عملونہ عبث او باطل دی. (۴) وهوالموفق

د کامل مرشد نہ بیعت کول پہ قرآن اوحديث

او د امت د نیکانو پہ تعامل سرہ ثابت دی

سوال: د کامل مرشد نہ بیعت کول جائز دی کہ نہ؟

المستفتی: اراکین دارالعلوم بحرین سوات..... ۲۱ رجب ۱۴۰۲ھ

الجواب: د ارشاد او سلوک بیعت کول جائز دی پہ قرآن او حدیث کنبی ذکر دی او د امت صالحانو خلقو پہ دی عمل کری دی. (۵) وهوالموفق.

(۱) قال الملا علی قاری الولی هو العارف باللہ وصفاته بقدر ما یمکن له المواظب علی الطاعات المجتنب عن السيئات المعرض عن الانهماک فی اللذات والشهوات والغفلات واللہوات.

(شرح فقہ الاکبر لملا علی قاری ص ۷۹ خوارق العادات والکرامات للاولیاء حق)

(۲) (پارہ: ۱۱ سورة یونس آیت: ۶۲) (۳) (پارہ: ۱۱ سورة یونس آیت: ۶۳)

(۴) قال الملا علی قاری ولما التی تکرر ای الخوارق للعادۃ التی ترجد لاعادۃ..... مثل ابلیس..... و فرعون..... والذجال ای حیث وردتہ یقتل شخصاً ویحبہ مما روی فی الاخبار..... فلا نسمیہا ای تلک الخوارق ایات ای معجزات لانہا منحصۃ بالانبیاء علیہم السلام ولا کرامات ای لاختصاصہا بالاصفیاء ولکن نسمیہا قضاء حاجات لہم..... لان اللہ تعالیٰ یقضي حاجات اعلامہ استلجا ای مکراً بہم فی النبیاء و عقوبۃ لہم فی العقب..... ویزدادون عصیاناً ای ان کتوا افجاراً او کفراً ای ان کانوا کفاراً..... وذلک کلہ جائز ای وقوعہ من اللہ او ثابت نقلاً و ممکن ای عقلاً کما فی قضیۃ ابلیس ودعوۃ بقولہ انظرنی الی یوم یحشون و بجابتہ بقولہ سبحانہ فانک من المنظرین الی یوم وقت المعلوم الخ. (شرح فقہ الاکبر لملا علی قاری ص ۸۱ ما یظہر من الخوارق علی ایدی بعض الکفرة والفساق)

(۵) قال الامام ولی اللہ الدہلوی. قال اللہ تعالیٰ: ان الذین یمیونکب انما یمیون اللہ. ید اللہ فوق ایدیہم فمن نکب فانما ینکب علی نفسه ومن اوفی بما عہد علیہ اللہ فسیؤتیہ اجرا عظیماً.

واستفاض عن رسول اللہ ﷺ ان الناس کانوا یمیونہ تارۃ علی الهجرة والجهاد وتارۃ علی اقامة اركان الاسلام علی الثبات والقرار فی معرکۃ الکفار وتارۃ علی التمسک بالسنة والاجتناب (بقہ حاشیہ پہ راوۃ صفحہ)

د رسمی پیر رسمی طریقہ او دی پیر نہ بیعت کول

سوال: محترم المقام جناب مفتی محمد فرید صاحب مفتی اعظم دارالعلوم حقانیہ اکوہ خٹک عرض دادی چہ دلتہ یو پیر صاحب دی خلقو تہ وظیفی ورکوی او وائی چہ د ذکر پہ مینخ کنبی پہ نفی او اثبات کنبی د خیل پیر تصور کوئی یعنی د لا الہ نہ مخکنبی والا اللہ نہ مخکنبی. آیا د تصور جائز دی. پہ تراویح کنبی د اولئی تسبیح نہ پس دا پیر صاحب نبی طرفتہ متوجہ شی او مرحبا مرحبا یا شهر رمضان یا شهر غفران، وغیرہ الفاظ وائی آیا دا طریقہ د فقہی پہ کتابونو کنبی شتہ؟ دا پیر تہجد، اشراق، او د ظہر، عصر او عشاء نہ مخکنبی خلور سنت وغیرہ او نفل مونخ نہ کوی. ددی پیر د لاسونو وینخلو لوخی جدا دی نو رخلق پکنبی ورسرہ نہ شی شریکیدلی. او مریدان د مصافحی پہ وخت کنبی لاسونہ بشکل کول کوی او یتئیدل ہم کوی او پیر صاحب خلق نہ منع کوی بلکہ پیر صاحب وزتہ جائز وائی دارنگی پیر صاحب دواہ وختونو کنبی د غوبنی خوراک عادت دی نو آیا دی پیر نہ بیعت کول جائز دی یا نہ؟

المستفتی: مولوی محمد تہر الدین لاجپی کرم ایجنسی... ۳۰ شوال ۱۳۸۹ھ

الجواب: وعلیکم السلام نہ پس دی واضحہ وی چہ دا رسمی پیر دی او جاہل ہم دی ددہ نہ بیعت نہ کول ضروری دی او د بیعت شو وکسانو دپارہ اجازت دی چہ د بل متبع سنت پیر نہ بیعت او کری. (۱) فقط

(۱) (بدعتہ) عن البدعة والحرص علی الطاعات کما صح فیہ علیہ السلام باع نسوة من الانصار علی ان لا یجن. وروی ابن ماجہ انه باع ناساً من فقراء المهاجرین علی ان لا یسئل الناس شیئاً فکان احدهم یسقط سوطہ لیزل عن فرسہ فیأخذہ ولا یسئل احداً و مما لا شک فیہ ولا شبهة انه اذا ثبت عن رسول اللہ ﷺ فعل علی سبیل العبادۃ والاهتمام بشانہ فانه لا ینزل عن کونہ سنة فی الدین.

(القول الجمیل فی بیان سواء السبیل ص ۱۳ الفصل الاول)

(۲) قال العلامة علی قاری رحمة اللہ علیہ الولی هو العارف باللہ وصفاته بقدر ما یمکن له المواظب علی الطاعات المجتنب عن السيئات المعرض عن الانهماک فی اللذات والشهوات والغفلات واللہوات.

(شرح فقہ الاکبر لملا علی قاری ص ۷۹ الکرامات للاولیاء حق)

والابی ابن القیم الجوزیۃ فالولیاء الرحمن هم المخلصون لربهم المحکمون لرسولہ فی الحرم والحل الذین یخالفون غیرہ لسننہ لا یتخذون سننہ لغيرها فلا یتدعون ولا یدعون الی بدعة ولا یتحیزون الی فئة غیر اللہ ورسولہ واصحابہ ولا یتخذون دینہم لہوا ولعباً ولا یتحبون سماع الشیطان علی سماع القرآن الخ. (کتاب الروح ص ۳۲ الفرق بین اولیاء الرحمن واولیاء الشیطان)

د طریقہ مراقبہ اور ذکر و اذکار ثبوت او توسل بالصالحین

سوال: (۱) د طریقہ د سلسلو بزرگان چہ کومی مراقبہ او ذکر کوی اونیائی د صحیح حدیثونو او صحابہ کرامو او تابعینونو نه ددی وجود ثابت نه ددی نو بیا دا څنگه جائز کیدی شي حضرت مجدد دالف ثاني رحمته الله علیه په یو مکتوب کښي لیکلي دي چہ ځمونږ په نزد باندې نه یو بدعت سئیه دي او نه حسنه دي او د تاریخ نه دامعلومیږي بلکه پخپله د حضرت د تضانیفونه معلومیږي چہ هغه ددی موجود دي نو آیا دا بدعات نه دي؟ د قرآن او حدیث په رنډا کښ جواب را کړئ (۲) د اذکار او مراقبو دپاره چہ کوم لطائف سبعة متعین کړي شوي دي ددی وجود د کوم ځائي نه ثابت دي؟ خواجه باقی بالله، حضرت مجدد صاحب، شاه ولي الله، او د هغوي ټول خاندان (رحمهم الله) او ددی مرتبي نور حضرات هم ددی قائل دي او حال دادي چہ وجود ئي ثابت نه دي (۳) دغه شان دعا کول. اي الله د فلانکي بزرگ په طفیل او توسل سره ځما فلانکي کار او کړي. که ددی ثبوت د صحابه کرامو نه نقل شوو دعاگانو نه وي نوراکړئ او دغه شان د قرآن او حدیث نه هم جواب را کړئ.

المستفتي: نامعلوم.....

الجواب: (۱) (الف) احسان په هر مسلمان باندې ضروري ده چہ د هغې تفسیر پیغمبر صلی الله علیه و آله په (الاحسان ان تعبد الله کانک تراه فان لم تکن تراه فانه یراک) (۱) ارشاد فرمائیلي دي. او دا مرتبه ذکر و فکر سره حاصلیږي نو د دین بزرگانو چہ کوم اذکار او مراقبات منتخب کړي دي. د تجربې په بنا باندې یا د کشف په بنا باندې یا د ایمان د فراست په بنا باندې (۲) نو په حقیقت کښي دا د مشق او ریاضت په طور سره منتخب شوي دي او دا په مبادي او معالجاتو کښي داخل دي چہ هغې ته بدعت نه وئيلي کیږي. لکه چہ د صیغو او ترکیبونو مشق کول وغیره دي. (صرح به الشاطبي)

(۱) (صحیح البخاری ص ۱۲ جلد ۱ باب سوال جبریل النبی صلی الله علیه و آله عن الايمان والاسلام والاحسان الخ) (۲) قال الملا علی قاری ان کشف العلم بالامور الکونیه..... ثم اعلم له قال رسول الله صلی الله علیه و آله اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله ثم قرء قوله تعالى ان في ذلك لآيات للمتوسمين ای المتفرسين رواه الترمذی من رواية ابی سعيد الخدری رضی الله عنه ومما ينبغي التنبه عليه هنا ان الفراسة ثلاثة انواع فراسة ایمانية وسببها نور یقلبه الله تعالى فی قلب عبده وحقیقتها انها خاطر یهجم علی القلب ویثب علیه کوثوب الاسد علی الفریسة ومنها اشتقاقها وهذه الفراسة علی حسب قوة الايمان فمن كان اقوی ایماناً فهو احدث فراسه قال ابو سليمان الدارانی الفراسة مکاشفة النفس و معاينة الغیب وهي من مقدمات الايمان انتهى الخ. (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۸۰ مایظهر من الخوارق علی ایدی بعض الکفرة)

بې شکه دا په معالجت یا دوخت په مصلحت سره تعبیر کول صحیح دي. (ب) واضحه دي وی چہ په مقتضاء د حدیث، انا عند ظن عبدي بي، باندې صوفیائي کرام ریاضت او ذکر و فکر (مراقبې) سره د الله تعالی نه دخپل حسن ظن په بناء باندې واقعات معلوموي. چہ دا په چا باندې حجت خونه شي کیدی، لیکن په دي کښي فوائد موجود دي د اطمینان په مثل، (۲) (۲) په ریاضت، فراست او کشف سره خو ددی په عدم جواز باندې هیڅ دلیل نشته او په جواز ئي ډیر روایتونه موجود دي. د دیوبند ټول اکابرین ددی په جواز باندې قائل دي. ومن دلائل جوازه کان ابوهما صالحا (۴) الآية. وقوله تعالى الحقنا بهم ذریتهم. (۵) و حدیث اسالک بمحمد نیک و حدیث بحق السائلین علیک و حدیث السؤال بصعاليك المهاجرين. (۶) فقط

د صوفیاء کرامو د چلې ویستلو په جواز کښي هیڅ شک شته

سوال: علمائي دین او مفتیان د شرع متین دي مسئلې باره کښي څه فرمائي چہ بعضي مشائخ څلویښت ورځي چله او باسي نو آیا دا چله ویستل جائز دي او ددی څه ثبوت شته دي؟

المستفتي: رحمت کریم قادریه غفوریه جنیدیه چشتیه نظامیه نوشهره ۱۹۶۹/۲/۱۹

(۱) عن ابی هريرة قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله يقول الله تعالى انا عند ظن عبدي بي و انا معه اذا ذكرني فان ذكرني في غيبه ذكرته في نفسي الخ متفق عليه. (مشکوٰۃ المصابيح ص ۱۹۲ جلد ۱ باب ذکر الله عزوجل والقرب اليه) (۲) قال الامام ولي الله الدهلوی و اما کشف الوقائع المستقلة فطريقه ان يفرغ نفسه عن كل شی الا انتظار معرفة هذه الواقعة فاذا انتقطع عنه كل حديث و كان الانتظار كطلب الماء للعطشان جعل يربوا بنفسه زماناً بعد زمان الى الملاء الاعلى او السافل بقدر استعداده و يتجرد اليهم فانه عن قريب ينكشف عليه الامر بهتف هتف او روية واقعة في البقعة او رؤيا في المنام. (القول الجميل للشاه ولي الله ص ۹۸ طريق کشف الوقائع المستقلة) (۳) قال الملا علی قاری ان کشف العلم بالامور الکونیه..... ثم اعلم له قال رسول الله صلی الله علیه و آله اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله ثم قرء قوله تعالى ان في ذلك لآيات للمتوسمين ای المتفرسين رواه الترمذی من رواية ابی سعيد الخدری رضی الله عنه ومما ينبغي التنبه عليه هنا ان الفراسة ثلاثة انواع فراسة ایمانية وسببها نور یقلبه الله تعالى فی قلب عبده وحقیقتها انها خاطر یهجم علی القلب ویثب علیه کوثوب الاسد علی الفریسة ومنها اشتقاقها وهذه الفراسة علی حسب قوة الايمان فمن كان اقوی ایماناً فهو احدث فراسه قال ابو سليمان الدارانی الفراسة مکاشفة النفس و معاينة الغیب وهي من مقدمات الايمان انتهى الخ. (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۸۰ مایظهر من الخوارق علی ایدی بعض الکفرة) (۴) (پاره: ۱۲ سورة كهف آیت: ۸۲) (۵) (پاره: ۲۷ سورة الطور آیت: ۲۱) (۶) اللهم انی استسئلك واتوجه اليک بنبينا محمد صلی الله علیه و آله الخ الحديث رواه الطبرانی صغير و كبير والبيهقي وحديث ان النبي صلی الله علیه و آله كان يستفتح بصعاليك المهاجرين رواه صاحب شرح السنة في شرح السنة وقال الملا علی قاری في شرح فقه الاکبر قلت قد ورد ايضاً اللهم انی استسئلك بحق السائلين عليك بحق ممشاي اليك الخ. (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۱۳۲ دعاء الکافر غير مستجاب)

الجواب: کہ د چلی ویستلو نہ مقصد پہ خلوت کسبی عبادت وی (۱) اودا مقصد وی چہ خلویست ورخی پر لہ پسے کوم عبادت او کری شی نو ہغہ زہ کسبی بنہ کینی او دا چلہ د طبیاتو د تحریم عملی نہ ہم خالی وی نو ددی پہ جواز کسبی ہیخ شک شبہ نشته.

قال الله تعالى لا تحرموا طبقات ما احل الله لكم (۲). ونظيره الخلاء في غار حراء (۳) واعتكاف موسى عليه السلام اربعين ليلة المروي بلا تكبير (۴) وقال عليه الصلاة والسلام من صلى لله اربعين يوما في جماعة يترك التكبير الاولى كتب له براءة من النار وبراءة من النفاق. (۵) نقط

د اسم ذات د ذکر پہ وخت کسبی د شیخ تصور

سوال: کہ یو سړی خپل شیخ حاضر او ناظر خو نه گنړی لیکن د اسم ذات د ذکر کولو پہ وخت کسبی ئې خپل ځان سره ناست تصور کوي نو آیا په دې کسبی څه شرعي موانع شته؟ او د لږ وخت د پاره د شیخ تصور کولو سره د اسم ذات ذکر کول جائز دي؟

المستفتي: محمد یعقوب خان اندرون فتح پوري دروازه مظفر گړه

الجواب: د شیخ تصور جائز دې خوچه د علاج په طور سره وی (۶) او د ثواب په طریقې سره نه وی.

(۱) قال الملا علی قاری و فراسة ریاضیه وهی التي تحصل بالجوع والسهر والتخلی فان النفس اذا تجردت عن العوائق والعلائق صار لها من الفراسة والكشف بحسب تجربتها.

د پیری مریدی اثبات او د وظیفو مقدار

سوال: پیری مریدی د کوم آیت یا حدیث نبوی نه ثابت دي؟ اود وظیفو د مقدار څه ثبوت دي؟

المستفتي: دارالعلوم هاشمیه جم روډ قمبر آباد باره پشاور ۱۹ ذی قعدہ ۱۴۰۳ هـ

جواب: قد ثبت هذه البيعة بقوله تعالى يا ايها النبي اذا جاءك المؤمنات يبائعنك الآية (۱). وبقوله عليه السلام بايعوني على ان لا تشركوا الخ (۲) واصل التصوف حليث ان تعبد الله كأنك تراه (۳). وتعين العدد لتطيب خاطر المرید ولتعرف تأثيره بالتجربة وليس هو امراً لازماً ونظيره مقدار الدواء واجزاء هـ. (۴) فافهم

د نامحرم پیر نه بنخي د پاره پرده کول ضروري دي

سوال: آیا د یوې زنانه د پاره د خپل پیر صاحب نه پرده کول ضروري دي؟

د بل چا مرید کولو د پاره خلافت او اجازت

شرط نه دي البته د برکت باعث دي

سوال: آیا د یو سړي د خپل پیر د اجازت او خلافت نه بغیر د خلقو مرید کول جائز دي یا نه؟

المستفتي: محمد اشرف عاطف تلمبه ملتان..... ۲۳ ذی قعدة ۱۳۹۲ هـ

الجواب: د چا د مرید کولو د صحیح والي د پاره اجازت او خلافت شرط نه دي البته د برکت حاصلولو د پاره خلافت او اجازت شرط دي او د اهمیت د پاره خپل ظن کافي نه دي بلکه د اهل فن اعتماد حاصلول ضروري دي. وهو الموفق

په یوه سلسله کښي د بل مرشد نه بیعت کول برابره

خبره ده چه د مرگ نه مخکښي وي او که پس وي

سوال: (۱) یو سړي د مثال په طور سلسله قادريه کښي د بل مرشد سره بیعت کولې شي که نه؟ مرشد په ژوند کښي هم ددې سلسله قادريه د بل مرشد سره بیعت کولې شي که نه؟ (۲) آیا د اولني مرشد د وفات نه پس دویم مرشد سره بیعت کولې شي؟ او که په دویمي سلسلې کښي وي نو بیا به څه حکم وي؟ (۳) د بعضي حضراتو خیال دي چه د طریقت نه بغیر ولایت نه حاصلیږي آیا واقعي د ولایت د پاره بیعت شرط دي؟

المستفتي: حافظ نور الهادي محب باندۀ مردان.... ۲ ذی الحجه ۱۴۰۵

الجواب: (۱) جائز دي (۲) كما في تنقيح الفتاوى الحامدية (۲) د صالحينو تعامل په دویم ځایي کښي بیعت کولو باندې شته دي برابر خبره ده که دي سلسلې کښي وي یا بله کښي وي البته په یو وخت باندې د مختلفو سلسلو د اورادو مشق کول د بدن او د ماغو د صحت د پاره مضر دي. (۳) بیعت مستحب امر

﴿قال الشيخ محمد بن عبد الله الخنّي النقشبندی عن الرازي رحمة الله عليه ولا يخفى ان من تصدر للمشيخة من غير اذن لما يفسده اكثر مما يصلحه وعليه ثم قاطع الطريق فانه بمعزل عن رتبة المريدين الصادقين فضلا عن المشايخ العارفين الخ.﴾ (كتاب البهجة السنية في اداب الطريقة النقشبندية ص ۳۵ باب في بيان المشيخة)

﴿قال الشيخ محمد بن عبد الله الخالدي النقشبندی الحنفی وجوزوا التعدد بل في حياة الشيخ الاول اثرى الطالب رشده في موضع آخر يجوز له من غير انكار لشيخه الاول ان يذهب اليه وياخذ عليه ويتخله شيخا لانيا.﴾ (البهجة السنية في اداب الطريقة النقشبندية ص ۳۰ باب في بيان المشيخة)

وقال الامام ولي الله الدهلوي فاعلم ان تكرار البيعة من رسول الله ﷺ ماثور وكذا لك عن الصوفية لما من الشخصين فان كان بظهور خلل في من بايعه فلا بأس وكذا لك بعد موته او غيبته المنقطعة ولما بلا عذر فانه يشبه المتلاعب ويلهب بالبركة ويصرف قلوب الشيخ عن تعهده. (القول الجميل ص ۲۹ حكمت تكرار بيعت)

دي (۱) البته د ولایت د حصول د پاره چه خومره ذریعې دي په هغې کښي شاهراه او کامیاب ذریعه هم دا ده. (۲) وهو الموفق

په بیعت کښي د پیغمبر ﷺ سره ملاؤول اود شیخ طریقت د پیژندګلو معیار

سوال: یو صاحب د تصوف او سلوک په موضوع باندې کتاب لیکلې دي او د شیخ طریقت متعلق د پیژند ګلو په ذکر کښي ئې فرمائیلي دي چه د تصوف او سلوک منزلونو سر کولو د پاره، د (فنا فی الرسول)، مراقبه د بنیاد حیثیت لري او کوم شیخ چه دومره نشي کولې هغه یقیناً د شیخ طریقت کیدلو په اعتبار سره ناقص دي،

(دلائل السلوک ص ۲۷، ۲۲)، د خپل بیعت د طریقې متعلق فرمائي چه ددې ناچیز طریقې هم داده چه چرته م هم اول په خپل لاس باندې بیعت نه دي اخستلي صرف

تعلیم ورکوم او اولني منزلونه سرکړم په دربار نبوي ﷺ کښي رسیدوسره

د حضور ﷺ په لاس مبارک باندې بیعت کوي او که څوک دعوی کونکې دربار

نبوت ته رسیدل نه شي کولې بیا بیعت کوی. نو هغه دهو که باز دي. تیوس به ترې

کیږي بس ښه پوهه شی چه د کامل او ناقص دغه پیژند ګلو ده. (دلائل السلوک

۲۷، ۲۲) اوس سوال دادې چه آیا واقعي شیخ طریقت د پاره د مرید بیعت کول او

د پیغمبر ﷺ په لاس مبارک باندې کول دا دهغه د کامل کیدو ښه ده. ګنړي نو

(العیاذ بالله) داسې پیر دهو که باز دي نیولې کیږي به، او ناقص دي. آیا دا تصوف

په کتاب او سنت باندې مبنی دي او په دي عقائدو او نظریاتو کښي د کتاب

مصنف خپل ځان سلسله عالیه دیو بندي سره منسلک کوی. نو آیا د عقیدې په دي

انتساب کښي هغه صحیح دي؟

المستفتي: محمد الطاف ربانی دیوبندي خطیب جامع مسجد راوی رود لاهور ۱۰ جمادي الثاني ۱۴۰۲ هـ

الجواب: دي مؤلف چه د ارشاد او دعوت د پاره کوم شرط مقرر کړې دي هغه د

ځان نه جوړ کړې شوي دي او بدعت دي دا اشتراط نه د قرآن او حدیث نه معلوم

دي او نه د اجتماع او قیاس نه او نه صوفیائي عظامو دا شرط لګولې دي اودا

﴿قال الامام ولي الله الدهلوي فاعلم ان البيعة سنة وليست بواجبة لان الناس بايعوا النبي ﷺ و تقرّبوا بها الى الله تعالى ولم يدل دليل على تأييم تاركها ولم ينكر احد من الامة على انها ليست بواجبة.﴾ (القول الجميل ص ۱۹ الفصل الثاني)

﴿قال الشيخ محمد بن عبد الله الخاني عن الشيخ عبد الوهاب الشعراني قدس الله سره قال ولا شك ان

علاج امراض الباطن من حب الدنيا والكبر والعجب والرياء والحق والحسد والغل والنفاق كله واجب كما تشهد

له الاحاديث الواردة في تحريم هذه الامور والتوعد بالعقاب عليها فعلم ان كل من لم يتخله شيخا يرشده الى

الخروج عن هذه الصفات فهو عاص لله تعالى ورسوله ﷺ لانه لا يهتدي لطريق العلاج بغير شيخ ولو حفظ الف

كتاب في العلم الخ.﴾ (كتاب البهجة السنية في اداب الطريقة العلية النقشبندية ص ۳ مقدمه)

مدعی په خپل کلام کښې متناقض هم دې. ده په کتاب کښې د کشف دیر
مذمت بیان کړې او د هغې نه پس ئې دا خاص قسم کشف د کمال او ارشاد
مدار گرځولې دې. حقیقت دادې چه دا مدعی خدائی والا نه دې. کښې نو په
فناء او ترک دعوي سره به ښائسته وی. وهو الموفق

د طریقت د مقاصدونه چه بی خبره ییروي د هغه نه لرې کیدل پکار دی

سوال: یو سړې خپل ځان ته اهل الله وائی. ذکر کولو وخت کښې وائی چه ماته
بیت الله په نظر راځي مسجد نبوي په نظر راځي حضور ﷺ په نظر راځي دا
سړې خلق هم بیعت کوي او وائی چه تاسو ټول د حضور ﷺ مریدان شولې
او داهم وائی چه څه دخپل مرید شپږو میاشتو کښې دننه د پیغمبر ﷺ سره
ملاقات کوم او نه منونکو ته بدې ردې وائی. نو دداسې سړي څه حکم دې؟
المستفتي: خادم مسجد شاه فیصل دیره اسماعیل خان ۱۲۴۰ صفر ۱۴۰۲ هـ
الجواب: دا سړې اهل الله نه دې. داسې د بیعت او طریقت د مقاصدو (۱) نه
دیر لرې دې. د حق طلب کونکو دپاره دده نه ځان ساتل ضروري دي.
وهو الموفق

د مرشد وفات کیدلو د وجې نه د بل مرشد نه

بیعت کول اوده تعویذاتو او عملیاتو کولو حکم

سوال: (۱) که یو سړې د چا سره بیعت کړې وي بیا هغه مرشد وفات شي نو آیا
هغه دبل مرشد نه بیعت کولې شي چه دده تکمیل اوش؟ (۲) حزب البحر
لوستل او د تعویذاتو او عملیاتو څه حکم دې؟

المستفتي: نامعلوم... ۲ ربیع الاول ۱۴۰۲

الجواب: (۱) د صالحینو په نزد دامعروف دي چه هغوي د شیخ د وفات نه پس د

﴿الحق قال فوث الاسلام والمسلمين شاه غلام علی عبد الله المجددی پوشیده نیست که طریقه (علیه نقشبندیه) عبارت است از دوام توبه
بطلب و مبدء انیاض واعتدال در نوافل عبادات و توسط در ترک ما لوقات و تعمیر اوقات باوراد و از کار که بحديث صحیح ثابت شده اند
درین طریقه مقامات سلوک از توبه تا مقام رضا با جمال معول است و حاصل آن دوام حضور بذات الہی و امجد اب جی روحی و ذوق
و شوق و جمیع قلبی است و استغراق در مشهود خود موافق حدیث شریف (الاحسان ان تعبد الله کأنک تراه) وصف حال این طریقه
است. (مقامات مظهریه ص ۵ فصل اول در ذکر طریقه نقشبندیه مبدییه)

بل شیخ نه تکمیل کوي. (۱) (۲) د حزب البحر لوستل او تعویذونه او
عملیات کول صحیح دي چه د ناجائز او شرکي کلماتو نه خالي وي لحديث
مسلم اعرضوا علي رقاكم لا بأس بالرقی ما لم یکن فیہ شرک (۲) و لحديث
عبد الله بن عمرو بن العاص رواه ابو داؤد. (۳) وهو الموفق

د جذبي راتلو وجوهات او د توجه د اثر د لرې کولو علاج

سوال: څمونږ کلي کښې یو سړي د یو پیر صاحب نه بیعت کړې دي او اوس
نور خلق هم بیعت کوي د جمعی په شپه په هیئت اجتماعی سره ذکر کوي او
د ذکر په وخت کښې په هغوي باندې جذبه راځي په جمات کښې دانگي
توپونه وهي ددې څه حکم دې؟ او ددې اثر به څنگه ختم شي؟
المستفتي: ابو عاصم تجمل شاه مته مغل خیل پشاور ۲ ربیع الثاني ۱۴۰۲ هـ
الجواب: جذبه راتلل حق دي (۴) لیکن د هغې د راتللو مختلف وجوهات
دي (۱) د الوهیت د عظمت تجلی راتلل (۲) د توجه په وجه باندې د سینې
تنگوالي راتلل (۳) په باطن کښې د شیطان د خول. نو دا جذباتي کیفیت
خامخا کمال گنډل د تصوف نه د عاري کیدو دلیل دي

﴿الحق قال الشيخ محمد بن عبد الله الخالدي النقشبندی وجوزوا التعدد بل في حياة الشيخ الاول اذا رأى
الطالب رشفه في موضع آخر يجوز له من غير انكار لشيخه الاول ان يذهب اليه وياخذ عليه ويتخله شيخا
ثانياً. (البهجة السنية في اداب الطريقة الخالدية النقشبندية ص ۳۰ باب المشيخة وادابها) وقال الامام
الدملوي ان تكرار البيعة اما من الشخصين فان كان بظهور خلل في من بايعه فلا بأس و كذلك بعد
موته او غيبته المنقطعة. (القول الجميل ص ۲۹ تكرار البيعة)
(۲) (مشكوة المصابيح ص ۳۸۸ جلد ۲ كتاب الطب والرقى)
(۳) (ابوداؤد ص ۸۷ جلد ۲ كيف الرقى كتاب الطب)
(۴) جذبه بذات خود حق ده خو دا مغلوبیت دي کمال نه دي البته کله کله د سهو او هیري پشان په
کاملو خلقوهم راځي چه د بشریت شان ئې ظاهر شي لکه حضرت موسی علیه السلام چه د تجلی د عظمت په
مشاهده کښې بې هوښه شوي وو. الله تعالی فرمائي. فلما تجلي ربه للجبل جعله دكا وخر موسى صعقا
(الاعراف ۱۷۷) او دغه شان صحابه کرامو ته عذاب قبر مستخضر شو نو آواز ئې او کړو. کما في
صحيح البخاري ص ۱۸۴ جلد ۱ قام رسول الله ﷺ خطيباً فذكر فتنة القبر التي يفتن فيها المرء فلما ذكر
ذلك ضج المسلمون ضجة. او دارنگه زرارہ بن اوفي چه په مونځ کښې فاذا نقر في الناقور، تلاوت
او کړو، نو وفات شو. کما في الترمذي في باب من وصف صلاة النبي ﷺ بالليل قبل باب نزول السرب
تبارك وتعالى الى السماء الدنيا كل ليلة. او فقهاء هم جذبي ته جائز وائی خو چه کله بې اختیار دي.
کما في الطحطاوی ص ۲۵۹ قبيل باب ما يفسد الصلاة. وفي مجمع الانهر عن التسهيل الوجده مراتب وبعضه يسلب
الاختيار فلا وجه لمطلق الانكار وفي التارخية ما يدل على جواز للمغلوب اللذي حرکته کحرکات المرتعش انتهى
د گوزن والا اندامونه بې اختیاره حرکت کوي لیکن ددې حرکاتو ورته علم وي بعضې سلفواو
خلفو په دې جذب او وجدانکار کړي لکه علامه آلوسی د و تشعرونه جلودالذین یخشون ربهم ثم تلین
جلودهم وقلوبهم الي ذکر الله په تفسیر کښې د حضرت اسماء، ابن عمر، قتاده، ابن جبیر او ابن سیرین رضی الله
نه انکار روایت کړې. روی عن عبد الله بن عمرو بن الزبير قال قلت لجدي اسماء [بقية حاشیه په راوړانه صفحه]

لیکن فقہ حنفی ددی مستحل الرقص والغناء ته کافر وئیلی دے، (۱)

د بل پیر نه بیعت کول ممنوع نه دی

سوال: بنده د یو پیرنه بیعت کړیدې لیکن اوس په هغه کښې د سنتونه مخالف څه کارونه ښکاري نو آیا څه دهغه سره بیعت ختم کړم او بل ځای کښې بیعت کولې شم که نه؟

المستفتي: مولوی اختر زمان بنو ۱۸۱۱۰۱۰۱۹۷۸

الجواب: د فقها او صوفیاء په نزد باندې بل ځای کښې بیعت کول ممنوع نه دي. (۲) او خاصکر چه د شرعي عذر په وجې سره وي. کما فی تنقیح الفتاوی ص ۳۶۹ جلد ۲. وهوالموفق

د یو شاعر په اشعارو کښې خپل پیر د پاره شرکي اوصاف بیانول

سوال: که یو شاعر د خپل پیر د پاره شرکي اوصاف ثابت کړي او غلط شرکي اشعار وائي نو څه حکم دي؟

المستفتي: نامعلوم ۱۸۱۱۰۱۰۱۹۷۸

الجواب: د صدق او ثبوت په شرط سره په شرکي اشعارو سره شاعر کافر کیږي او نکاح ئې ماتېږي. دده د اصلاح کولو د پاره توبه کول ضروري دي او د همیشوالي په صورت کښې ورسره موالات پریخودل ضروري دي. فقط

(۱) قال ابن عابدين (قوله ومن يستحل الرقص قالوا بكفره) المراد به التماثل والخفض والرفع بحركات موزونة كما يفعله بعض من يتسبب الى التصوف وقد نقل في البرازيه عن القرطبي اجماع الائمة على حرمة هذا الفناء وضرب القضيب والرقص قال ورأيت فتوى شيخ الاسلام جلال الملة والدين الكرمتي ان مستحل هذا الرقص كفر وتماه في شرح الوهابية ونقل في نور العين عن التمهيد انه فاسق لا كافر ثم قال التحقيق القاطع للنزاع في امر الرقص والسماع يستدعي تفصيلا ذكره في عوارف المعارف واحياء العلوم وخلاصته ما اجاب به العلامة التحرير ابن كمال باشا الخ. (ردالمحتار هاشم الدر المختار ص ۳۳۷ جلد ۳ قییل باب البغاة مطلب فی مستحل الرقص)

(۲) قال الشيخ محمد بن عبد الله النقشبندی وجوزوا التعدد بل في حياة الشيخ الاول اذا رأى الطالب رشده في موضع آخر يجوز له من غير انكار لشيوخه الاول ان يذهب اليه وباخذ عليه ويتخلده شيخاً ثانياً فيجوز استفادة التعليم والصحبة مع مشايخ متعددة وينبغي ان يعلم ان الشيخ هو الذي يدل المريد على الحق تعالى واكثر ما يلاحظ هذا المعنى ووضح في تعليم الطريقة وشيخ التعليم استاد الشريعة ودليل الطريقة الخ. (كتاب البهجة السنية في اداب الطريقة النقشبندية ص ۳۰ باب في بيان المشيخة وادابها)

(۳) في الهنديه يكفر اذا وصف الله تعالى بما لا يليق به او سخر باسم من اسمائه او بامر من اوامره او انكر وعده ووعيده او جعل له شريكاً او ولداً او زوجة او نسبه الى الجهل او العجز او النقص.

(فتاوى هندية ص ۲۵۸ جلد ۲ باب موجبات الكفر منها ما يتعلق بذات الله وصفاته)

د مريدانو احوال معلوميدل او كشيئاتو سره متعلق متفرق كارونه او عملونه

سوال: بنده مولانا عبد الغفور مدني عباسي نه بيعت شوي دي او په خوب کښې درود وئيلو سره حبيب مصطفی ﷺ صديق اکبر، عمر فاروق او علي مرتضى ﷺ ديدار نه مشرف شوي دي. دي ورځو کښې د حضرت مولانا عبد السلام صاحب نه په سلسله قادريه کښې د خلافت نعمت حاصل شو، نو يو څو مسئلې دي چه دهغې حل کول دي. (۱) ندائي محمد ﷺ په درود کښې جائز دي يا ناجائز، لکه څنگه چه د حاجي امداد الله صاحب وغيره په نعتيه کلام کښې دي دغسې يا محمد، يا رسول الله اود استمداد جواز څنگه دي؟ (۲) يا علي مشکل کشا، گنج بخش فيض عالم او يا سيد غوث الاعظم وئيل جائز دي که نه؟ (۳) د مخلوق نه طمع او طلب د مدد کول، د خواهشاتو تابعداري کول يا د غير الله نه طلب کول شرک دي که نه دي؟ (۴) د مشائخو توجه کول څنگه دي؟ (۵) د شيخ د تصور څه حکم دي؟ (۶) ذکر سره د تصور نه جائز دي يا نه؟ (۷) د بعضي مشائخو دخپلو مريدانو د احوالونه خبريدل څنگه دي؟ (۸) علم غيب عطائي نه ذاتي، کشف قلبي کشف القبور بعطائي الهی شرک دي يا نه؟ (۹) د سنت مطابق کشيئاتو باندې عمل کول څنگه دي؟

المستفتي: شيخ محمد اسلم کريانه مرچنت اکوړه خټک ۲ رجب ۱۴۰۳ هـ

الجواب: په صلاة وسلام کښې د ندا والا کلماتو استعمال جائز دي چه دا نداء، په دي عقیده باندې بناء وي چه فرشتې دا درود شريف پيغمبر ته رسوي، او دا کلمات د نداء د حاضر ناظر په عقيدې سره استعمالول يا د علم غيب په عقيدې سره (چه دا غير الله غيب دان دي) ښکاره شرک دي او ښکاره کفر دي. لکه څنگه چه د صحيح العقيدة سړي د پاره د عشق او محبت په طور جائز او مباح دي. (۲) د صحيح العقيدة سړي په کلام کښې تاويل کول ضروري دي او نور خلق خود کفر د تاويل نه بچ کولې نه شي. (۳) د تسلط غيبي په عقيدې سره مبني مدد طلب کول ښکاره شرک دي. (۴) ممکن او جائز دي (۱) (۵) جائز دي او ډير کرته مضر کيږي هم. (۶) جائز دي (۲) (۷) جزوي طور باندې کيږي کلي طور نه کيږي. (۸) علم کلي عطائي ښکاره شرک دي او کشف ممکن او جائز دي. (۹) چه د شريعت سره متصادم نه وي نو جائز دي. (۳)

نوبت: دامسئلي تفصيل غواړي، نو که د تفصيل ضرورت وي نو صرف يو سوال راو ليږه وهوالموفق

(۱) قال الامام ولي الله الدهلوی قالنا ثیر فی الطالب ان يتوجه الشيخ الى نفسه الناطقة ويصاد بها بالهمة التامة القوية ثم يستغرق في نسبة بالجمعية وهذا بعد ان تكون نفس الشيخ حاملة لنسبة من نسب القوم وكانت ملكة راسخة فيها فتنتقل نسبه الى الطالب على حسب استعداده ومنهم من يشوب بهذا التوجه الذكر والضرب على قلب الطالب واذا غاب الطالب ففهم يتخيلون صورته ويتوجهون اليها. (القول الجميل ص ۹۲ توجه دادن)

(۲) قال العلامة شكارپوری و اذا غاب الشيخ عنه يتخيل صورته في خياله بوصف المحبة والتعظيم فانه يفيد فائدة صحبة. (قطب الارشاد ص ۵۵۸ الشغل العاشر)

(۳) قال ملا علی قاری و لذا لم يعتبر احد من الفقهاء جواز العمل في الفروع الفقهية بما يظهر للصرفية من الامور الكشفية او من حالات المنامية. (مرقاة المفاتيح شرح مشکواة ص ۳۵۸ جلد ۹ کتاب الفتن)

د غوث، قطب او ابدال وضاحت او د تصرف مطلب

سوال: بعضی خلق وائی چه فلانکې سرې د فلانکې علاقې متصرف دي، څوک وائی چه فلانکې سرې د غرونو متصرف دي ددې څه مطلب دي؟ دغسې غوث، قطب، ابدال په مخکېني امتونو کې هم وویا دا شرف صرف دې امت ته حاصل دي و وضاحت او کړئ؟

المستفتي: محمد اصغر صده کوهات... یکم رمضان ۱۴۰۳ هـ

المستفتي: د پیغمبرانو ﷺ نه پس د حضرت صدیق اکبر ﷺ مرتبه ده که هغه غوث او قطب نه وی نو په دنیا کې به بل څوک غوث او قطب څنگه شي او هغه نه د دنیا متصرف وو او نه د علاقې، دا غوث او قطب اصطلاحې الفاظ دي (۱) او د اولیاء الله، د مختلفو درجو عنوانات دي او دا خلق تصرف اصطلاحې (په) قوت ارادي سره انقلاب راوړل کوي (۲) لیکن وما تشاؤون الا ان یشاء الله او انک لا تهدي من احببت ولكن الخ، الایة باندې نظر ساتل هم ضروري دي. وهوالموفق

د مراقبې په حالت کې د حضور ﷺ سره ملاقات

کول او په حکم باندې د عمل کولو شرعي حیثیت

سوال: مفتیان حضرات دې باره کې څه فرمائي چه یوه زنانه ده تهجد گزاره ورځ شپه د الله تعالی په عبادت مشغوله وی، خو عالمه نه ده، هغه فرمائي چه کله څه څه توجه او کړم نو په مراقبه کې د پیغمبر ﷺ د دیدار نه مشرف شم، او باقاعده د پیغمبر ﷺ سره د سوال او جواب سلسله جاري وي. دا زنانه صاحب نصاب نه ده بلکه ډیر د غربت ژوند تیروي، تیر شوي غټ اختر کېنې ئې وئیل چه ماته پیغمبر ﷺ د مراقبې په حالت کې او فرمائیل چه د اختر په موقع کې دوه څاروی ذبحه کړه او د زید، عمر، بکر، په نوم سره قرباني ورکړه، اوس سوال دادي چه ددې غربت په حالت کې دې دپاره قرباني کول صحیح

۱) قال الشيخ محمد زاهد بن الشيخ حسن الدوزجوى قال السيد الغوث هو القطب حين ما يلتجأ إليه ولا يسمى في غير ذلك الوقت غوثاً أو والقاب عبارة عن الواحد الذي هو موضع نظر الله في كل زمان اعطاه الطلسم الاعظم من لئله بيده قسطاس الفيض الاعم وزنه يتبع علمه وعلمه يتبع الحق وعلم الحق يتبع الماهيات الغير المجعولة فهو يفيض روح الحيات على الكون الاعلى والاسفل . (ارغام المريد في شرح النظم العتيد ص ۵۶) وقال الملا على قارى قلت مهم الاقطاب في الاقطار ياخذون الفيض من قطب الاقطاب المسمى بالغوث الاعظم فهم بمنزلة الوزرات تحت حكم الوزير الاعظم . (مرقاة المفاتيح شرح مشكوة ص ۳۵۵ جلد ۹ كتاب الفتن)

(۲) پوهه شه چه توجه، تصرف او تاثير يو داسې خيز دي چه صرف نفساني کمال دي نه کرامت دي اونه په تصوف کېنې داخل دي دا کافر او فاسق هم کولي شي د توجه حکم پشان د وسلي دي چه د جائز مقصد دپاره جائز او ناجائز دپاره ناجائز د توجه، حقيقت په قوت ارادي سره يو کار کول دي پیغمبر ﷺ فرمائي ان من عباد الله من لواقم على الله لايبره. رواه البخاري. يعني بعضي د الله بندگان قوت ارادي او همت والا دي چه الله تعالی ئې په خپله اراده کېنې نه نامراده کوي. او په حديث قدسي کېنې فرمائي: انا عند ظن عبدي بي رواه الشيخان الخ (سلسله مبارکه ص ۱۷۴ للشيخ محمد فرید دامت برکاتهم)

دي یا نه؟ واجب به وي که نفل؟ د دینه علاوه آیا هر وخت دا زنانه په مراقبه کېنې د پیغمبر ﷺ دیدار کولي شي او که نه؟ او د ملاقات په وخت کېنې رسول الله ﷺ نه وظیفې اخستلې شي او بیا زید، عمر، بکر ته رسول صحیح دي که نه؟ وضاحت او کړئ.

المستفتي: الحاج محمد قاسم صاحب صدر منتظمه کمیته مدني جامع مسجد نوشهره صدر ۲۳۰۰ صفر ۱۴۰۸ هـ

الجواب: د مراقبې په حالت کېنې په توجه سره د رسول الله ملاقات د اولیاء الله او اعداء الله دواړو دپاره ممکن نه بلکه واقع دي. لیکن دې حالت کېنې چه د رسول ﷺ کوم کلام واوریدلې شي دهغې قانون دادي که دا کلام د قرآن او حدیث سره تضاد ساتي نو په هغې به عمل نه کیږي دا په الهام او کشف کېنې داخل دي دهغې پشان معامله به ورسره کیږي او که ددې کلام د قرآن او حدیث سره تضاد نه وي نو په هغې عمل کول نه مطلوب شرعي دي. اونه ممنوع شرعي دي. (۱) لهذا ددې ضابط په بنیاد باندې دا زنانه اختیاري قرباني کولي شي واجب پرې نه ده. وهوالموفق

په مونځ کېنې جذبه راتلل او د قوت حافظې د پاره وظیفه

سوال: بعضی خلق د مراقبې په دوران کېنې په جذبه کېنې راشي او دریري او کله کله د جذبې په حالت کېنې داسې ژبه وائی چه هیڅوک پرې نه پوهیږي نه پیر او نه مرید. او بعضی کسان د مونځ په حالت ټوپونه وهي. ددې باره کېنې شرعي حکم څه دي؟ دارنگې د قوت حافظې دپاره او د مطالعې جاري کیدلو دپاره څه وظیفه او بنایي؟

المستفتي: شیرزمان دارالعلوم نظامیه عیدک میرعلي وزیرستان ۴ ربیع الاول ۱۴۰۸ هـ

الجواب: په جذب صادق او جذب کاذب کېنې هر صاحب قلب فرق کولي شي دداسې جذباتو نه امان غوښتل پکار دي چه په مونځ او عبادت کېنې رکاوټ پیدا کړي. او د علم د حاصلولو او مطالعې جاري کولو دپاره د ماسخوتن د مونځ نه پس ۲۱ ځلي سورة کوثر لوله. وهوالموفق.

الصلوة والسلام علیک یا رسول الله د حضرت خواجه

عبدالمالک صاحب ﷺ بنودلې شوي وظیفه نه ده

سوال: بنده ته پیر عبدالمالک صاحب دا وظیفه بنودلې وه، الصلوة والسلام

۱) قال العلامة شيخ احمد الفاروقي المجلد الف تني، الهام شبتل وحرمت نه پوه کشف باب الحان اثبات فرض وخت اعداء اب لايت خاصه يا عامه در تقليد جهاد ال برابر اند کشف والهامات ايشل را عزيت می بخشد. (مکتوبات امام رباني ص ۱۵۵ جلد ۲ مکتوب ۲۵) قال العلامة سيد احمد الطحطاوي الوجد مراتب وبعضه بسلب الاختيار فلا وجه لمطلق التكرار وفي التارخية م جزه للمغلوب الذي حر كنه كحر كات المرتعش (طحطاوي على مرقى الفلاح ص ۱۷۴ جلد ۱ قيل باب ما يفسا

علیک یا رسول اللہ چہ پہ ورخ شپہ کنبی ۳۱۳ خلی لولہ د اتلسو کالونہ د بنده دا وظیفہ دہ اوس یومولوی صاحب وائی چہ دا خو مشرکانہ وظیفہ دہ یعنی صحیح نہ دہ او دا تاتہ د شرک تعلیم درکوی نوآیا دمولوی صاحب خبرہ صحیح دہ او کہ د پیر صاحب مرحوم والا خبرہ صحیح دہ؟

المستفتی عبد الرحیم نقشبندی شاہی آباد کٹونی اورنگی تاؤن کراچی نمبر ۱۴۔ ۱۰ ربیع الاول ۱۴۰۸ھ
الجواب: دا وظیفہ د حضرت صاحب بنودلی شوی وظیفہ نہ دہ او کہ درود پہ دی نیت او عقیدہ سرد او ویلی شہی چہ فرشتہ ئی ورته رسوی (۱) نو شرک نہ دہ او کہ د علم غیب او حاضرناظر پہ عقیدہ سرد وی نو شرک دہ. وهو الموفق
د بریلوی پیر نہ بیعت او د یا مصطفیٰ مشکل کشا الغیث الخ وظیفہ

سوال: کہ یو کس د یو پیر صاحب نہ وظیفہ واخلی بیا ورته معلومہ شی چہ دا پیر د بریلیانو عقیدہ والا دی نو د بل پیر نہ وظیفہ اخستل صحیح دی یا نہ؟ (۲) یا مصطفیٰ مشکل کشا، الغیث یا رسول اللہ اغثنایا حبیب اللہ دا وظیفہ کول خنگہ دی؟

المستفتی: عبد اللہ مهاجر مدرسہ منبع العلوم

لا لحاج جلال الدین حقانی میران شاہ ۱۶ صفر ۱۴۰۹ھ

الجواب: (۱) داسی مرید باندي ضروری دہ چہ بغیر د اجازت نہ لارشی او دبل صحیح العقیدہ پیر نہ بیعت او کری، چہ پہ علم او عمل کنبی ترقی نصیب شی. (۲) (۲) خواص ئی پہ تاویل باندي خبروی د هغوی دیارہ دا وظیفہ جائز دہ او دعوامو دیارہ زهر قاتل دی. وهو الموفق

پہ کوه طور باندي د موسیٰ علیہ السلام د بی هوشی نہ د

جذبہ استدلال او پہ جمات کنبی د جذبہ حکم

سوال: بعضی خلق پہ جمات کنبی د ذکر کولو پہ وخت کنبی امام صاحب خلقو

(۱) عن ابن مسعود قال قال رسول الله ﷺ ان لله ملائكة سياحين في الارض يبلغوني من امي السلام.

(رواه النسائي والدارمي). (مشکوٰۃ المصابيح ص ۸۶ جلد ۱ باب الصلوة علی النبی ﷺ)

(۲) قال الامام ولي الله الداعی ان الغرض من البيعة امره بالمعروف ونهيه عن المنكر وارشاده الى تحصيل السكينة لباطنة وازالة الرذائل واكتساب الجمائد ثم امتثال المسترشدين به في كل ذلك فمن لم يكن غالما كيف يتصور منه هذا. (القول الجميل ص ۲۲ شرائط البيعة)

تہ متوجہ شی او پہ مخاطبینو باندي جذبہ راوولی او د جذبہ پہ وخت کنبی جمات کنبی توپونہ ونی او ددی پکنبی بدلوی او دلیل د حضرت موسیٰ علیہ السلام حالت پیش کوی چہ وخر موسیٰ صغقا الایة، آیا پہ جمات کنبی د شور غوبل او چغو وھلو خہ جواز شتہ؟

المستفتی: اہالیان بانده اربابان اسماعیل خیل نوشہرہ ۱۱۷۱۱ ۱۴۰۱ھ

الجواب: پہ جمات کنبی توپونہ وھل او چغی وھل ناجائز کارونہ دی او دا د جمات توھین دی. او دطریقہ نہ متنفرہ کول دی د موسیٰ علیہ السلام پہ صحرا کنبی د اللہ تعالیٰ د عظمت پہ وجہ سرہ بی ہوشہ شوی وو، او دا خلق او ددوی پیران ددی عظمت لائق نہ دی، دوی بی ہوشہ کیڑی نہ. (۱) او کہ بی ہوشہ وی نو دبی ہوشی پہ حالت کنبی نہ او دس باقی پاتی کیڑی او نہ مونخ صحیح کیڑی. (۲) او دا عجیبہ خلق دی چہ پہ صحرا کنبی پری جذبہ نہ راخی او د خلقو مخی تہ پری راخی. وهو الموفق

جاہلانہ اوہ اتباع سنت نہ محرومہ خلقو باندي

جذبہ راثل د طریقت نہ نفرت پیدا کول دی

سوال: خمونہ خانی کنبی یو فرقہ پیدا شوی دہ چہ دیر پہ زورہ سرد ذکر کوی او رقص کوی، ساتتی اروی عوام ورته جذبہ وائی ددی شرعاً خہ حکم دی؟
 المستفتی: عظیم الدین تنگی چارسدہ ۱۷۱۲۱۷ ۱۴۰۱ھ

الجواب: جذبہ راثل حق دی لیکن دا کمال کنرل ناحق دی کومو خلقو سرد چہ علم دین نہ وی د قرآن پہ لوستلو باندي پہ جذبہ کنبی نہ راخی د اتباع سنت نہ محروم وی (۳) نو دھغوی جذبہ راثل د طریقت نہ نفرت پیدا کولو والا دہ. اعادنا اللہ تعالیٰ عنہ، وهو الموفق.

(۱) قال العلامة آلوسی، عن ابن عمر وقد رأى ساقطاً من سماع القرآن فقال انا لنخشى الله تعالى وما لم نطق. هؤلاء يدخل الشيطان في جوف احدهم هذا نعت اولياء الله تعالى قال تقشعر جلودهم وتبكي اعينهم وتطمئن قلوبهم الى ذكر الله تعالى ولم ينعمهم الله سبحانه بلها ب عقولهم والغشيان عليهم انما هذا في اهل البدع وانما هو من الشيطان. واخرج ابن ابي شيبة عن ابن جبير قال الصفة من الشيطان وقال ابن سيرين بنينا وبين هؤلاء الذين يصرعون عند قراءة القرآن ان يجعل احدهم على حائط باسط رجليه ثم يقرأ عليهم القرآن كله فان رمى بنفسه فهو صادق. (روح المعاني ص ۳۸۳ جلد ۱۳ سورة الزمر آيت: ۲۳)
 (۲) قال الحصكفي ويقضه الغملاء ومنه الغشى. (التر المختار على هاشم رد المحتار ص ۱۰۶ جلد ۱ باب لوقض الوضوء)
 (۳) قال الامام رازي رحمه الله وقد اجمعوا على ان كل حقيقة ردتها الشريعة فهي زندقه وان الشريعة حق اليهودية والحقيقة هي حقيقة العبودية وكل من صار من اهل الحقيقة وجب عليه التقيد بحق العبودية وحقيقتها وصار مطالباً باداب زائدة ليست على غيره وكل من خلع من عقده ربة التكليف خامر باطنه الزيف والتحريف وقد كان الجنييد رضي الله عنه يقول لا تلتفتوا قط لشخص ولو تربع في الهواء الا ان رأيتموه تقيد بالشريعة امراً ولها. (البهجة السنية في اداب طريقة النقشبندية ص ۳۵ قيل كتاب الاذكار)

د مودودیانویہ جماعت کنبی داخلیدو والا مرید سرہ مصلحتاً تعلق ختمولی شی
سوال: کہ یو مرید دی بیعت کولو نہ پس په مودودی جماعت کنبی شمولیت
 اختیار کړي او خپلې ټولې همدردی د جماعت دپاره وقف کړي نو داسې کس
 باره کنبی ستاسو څه ارشاد دي. آیا دهغه دا طریقه کار خو به دی بیعت نه خلاف
 نه وي ځکه چه ټول اکابر امت او رباني علماء خاص طور سره شیخ الاسلام
 سید حسین احمد مدنی او حضرت مولانا محمد زکریا صاحب ددی جماعت
 سخت مخالف وو چه په هغې باندې دهغوي رسالې او مکتوبات گواه دي.
 جواب راکړئ؟

المستفتي: محمد صادق کهلابت ټاؤن شپ هري پور... ۲۱ محرم ۱۴۰۵ هـ
الجواب: په مودودی جماعت کنبی داخلیدلو سره بیعت نه ماتیري البته چه
 پیر او مرشد کله دداسې کس د اصلاح نه مایوسه شي نو د مصلحت دپاره
 ورسره بیعت ختمول پکار دي. (۱) وهوالموفق

د نقباء، ابدال، عهد، غوث وغیره تشریح او ثبوت

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کنبی څه فرمائي چه مولانا محمد ايوب
 پشاور دي د خپل کتاب (حلیۃ الاولیاء) په صفحه ۱۵ باندې لیکي:

وعن الكنانی النقباء ثلثمائة والنقباء سبعون والبلاء اربعون والاختيار سبعة والعمد اربعة
 والغوث واحد مسكن النقباء المغرب ومسكن النقباء مصر ومسكن ابدال الشام والاختيار
 سياحون في الارض والعمد في زوايا الارض ومسكن الغوث مكة.

دې مسئلې باره کنبی ستاسو حضراتو څه رأيي ده؟

المستفتي: مولوي عبدالحق اکبر پوره نو شهره... ۱۲ نومبر ۱۹۸۴ء

الجواب: په احاديثو کنبی د اولیاء او ابدالو الفاظ راغلي دي نور الفاظ علماؤ

﴿۱﴾ قال الشيخ محمد بن عبد الله الخاني النقشبندی انه يجب على الشيخ اذا علم ان حرمة سقطت من
 قلب مرید ان يطرده من منزله سياسة فانه من اكبر الاعداء وكذلك يجب على الشيخ ان يشغل المرید
 بظواهر الشريعة وطريق العبادة... وينبغي للشيخ ان لا يغفل عن ارشاد المرید الى ما فيه صلاحه فيأمره ان
 يغلط الباب بينه وبين بقية من عنده من اولاده فانه ما على المرید اضر من صحبة الضد. (البهجة السنية في
 اب الطريقة النقشبندية ص ۳۴ باب في بيان المشيخة)

جوړ کړي دي او په ديکنبی چه کوم يو لقب يا ديوتي د نصوصو سره متصادم
 نه وي نو دهغې په تسليمولو کنبی څه حرج نشته (۱) لاکن هذا الكلام
 المسطور في الاستفتاء لا يخلو من نظر لان مولانا عبدالقادر الجيلاني قدس سره
 كان يسكن في بغداد الى آخر حياته وكان عنداهل الفن غوثا وقطبا. فافهم

بيعت او سلوک او طلب فيض د اولیاء نه او وسیله او دعا وغیره

سوال: (۱) چند مسائل تحت بحث علمائ افغانستان بودند لهذازل مطلب نمايم، الاول حکم طریقت یا بیعت چیست
 که برائے مردم توسط شیخ تلقین میگردد. و یا به اصطلاح مرید میشوند مشروع است یا نه؟ (۲) طلب نمودن فیض از
 اوله و اولیاء الله را وسیله ساختن به خداوند چه حکم دارد. (۳) دعا نمودن به حرمت انبیاء و اولیاء جواز دارد یا نه.

المستفتي: عبد الله صاحب افغان مهاجر پشاور شهر... یکم شعبان ۱۴۰۳ هـ

الجواب: (۱) مریدی عبارت است از بیعت شدن و مشروعیت آن ثابت است از ایت یا ایها النبی اذا

جاءک المؤمنات یا یعنک الایة ﴿۲﴾ (سورة الممتحنة) و از حدیث عبادة بن صامت رواه البخاری
 فی کتاب الایمان ﴿۳﴾ و کفی بالتعامل اصلاً ودلیلاً. (۲) استفاضه اهل از اهل جائز بلکه واقع است لاکن به
 نیکه اهل فن متعین کرده اند. ﴿۴﴾ (۳) جائز است بلا شک و شبهه. ﴿۵﴾

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری: حدیث الابدال من الاولیاء له طرق عن انس مرفوعاً با لفاظ مختلفة كلها ضعيفة ذكره
 ابن البيع وعن ابن الصلاح اقوى ما روينا في الابدال قول علي انه بالشام يكون الابدال واما الادباء والنقباء والنفاء
 فقد ذكرها بعض مشايخ الطريقة ولا يثبت ذلك قلت قال الزركشي في مسند احمد من حدیث عبادة ابن الصامت
 مرفوعاً الابدال في هذه الامة ثلاثون مثل ابراهيم خليل الرحمن كلمات رجل ابدل الله مكانه رجلاً وهو حسن وله
 شاهد من حديث ابن مسعود في الحلية. (الموضوعات الكبرى للقاری ص ۲۸ رقم حدیث ۱۲۵)
 ﴿۲﴾ (پاره: ۲۸ سورة الممتحنة آیت: ۱۲)

﴿۳﴾ عن عبادة بن الصامت رضي الله عنه ان رسول الله ﷺ قال وحوله عصاة من اصحابه بايعوني على ان لا
 تشركوا بالله شيئاً ولا تسرقوا ولا تزنوا ولا تقتلوا اولادكم ولا تأتوا بيهتان تفترونه بين ايديكم ولا تملكون ولا
 تعصوا لي معروف فمن وفي منكم فاجره على الله... فبايعناه على ذلك.

(صحيح البخاری ص ۷ جلد ۱ باب علامة الايمان حب الانصار كتاب الايمان)

﴿۴﴾ قال العارف عبد الغني النابلسي قدس سره في شرح ابن الفارض قدس سره ما يتجمله السالك من
 معاني تجليات الحضرة الالهية وقت حضوره معها بها لا بنفسه انما يكون من المرشد الكامل بطريق
 الترجه الرباني والا مداد الرحمان فتارة ياتي باللقاء الالهامي من القلب الى القلب مع صدق الحال وتارة
 ياتي بشرير العبارات وتبيين الاشارات وتارة بالباس خرقه الصوفية المشهورة وشروطها... (بفتح حائه بهار لوله صفحه)

غوث، قطب، او ابدال د بندگی او عبدیت درجی دی د الوهیت نه دی

سوال: په تصوف کښې چه کوم د غوث، قطب او ابدال اصطلاحات دي، دا دکوم ځای نه ثابت دي او دکومې زمانې نه شروع شوې دي. ددې مرتبو تفصیل او کړی. المستفتي: محمد شعیب دارالعلوم عربیه گجرات مردان ۲۰ شوال ۱۴۰۳ هـ

الجواب: د اولیا و وجود د قرآن او احادیثو نه ثابت دي (۱) او د ابدال وجود صرف د احادیثو نه ثابت دي. اخرجها احمد وابن عساکر. البته نور الفاظ قطب، غوث وغیره د علماء راسخینو د کلام نه معلوم شوې دي. (۲) خو بهر حال دا د بندگی او عبدیت درجې دي نه دا چه د الوهیت، او ربوبیت او قیومیت منصبونه دي. وهو الموفق

د مولوي الله یار خان چکرالوي اختراعي او من گهرت طریقت!

سوال: محترم العلامة مولانا شیخ الحدیث مفتي اعظم محمد فرید صاحب دامت برکاتکم!

(بقیه حاشیه) کمال الصديق من الطرفين فيسرى الحال الصادق با مر الله تعالى في المريد الصادق وتارة ينظر الشيخ الصادق من قوله عليه السلام حكاية عن ربه كنت بصره الذي يصبره في الحديث المشروط بالتقرب بالنوافل الخ. (البهجة السنية في اداب الطريقة النقشبندية ص ۲۲ فصل كتاب الاذكار)

(۵) قال ابن عابدين يراد بالحق الحرمة والعظمة فيكون من باب الوسيلة وقد قال الله تعالى وابتغوا اليه الوسيلة وقد عد من اداب الدعاء التوسل على ما في الحصن وجاء في رواية اللهم اني اسألك بحق السائلين عليك وبحق ممشاي اليك فاني لم اخرج اشر اولاً بطراً الحديث. (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۱ جلد ۵ فصل في البيع كتاب الحظر والاباحة)

(۱) قال الله تعالى الان اولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون. الذين آمنوا وكانوا يتقون. (سورة يونس آيت: ۶۲، ۶۳ پاره: ۱۱) وقال الله تعالى وما كانوا اولياءه. ان اولياءه الا المتقون ولكن اكثرهم لايعلمون. (پاره: ۹ سورة الانفال ع: ۱۸ آيت: ۳۳)

(۲) قال الملا على قارى ابدال من الاولياء (الحديث) له طرق عن انس مرفوعاً بالفاظ مختلفة كلها ضعيفة ذكره ابن البيع. وعن ابن الصلاح: اقوى ما روينا في ابدال قول على انه بالشام يكون ابدال واما الادباء والنجباء والنبلاء فقد ذكرها بعض مشائخ الطريقة ولا يثبت ذلك. قلت وقال الزركشي في مسند احمد من حديث عباد بن الصامت مرفوعاً ابدال في هذه الامة ثلاثون مثل ابراهيم خليل الرحمن كلما مات رجل ابدل الله مكانه رجلاً. (كشف الخفاء ص ۲۴ جلد ۱ مسند احمد ص ۳۲۲ جلد ۵) وهو حسن وله شاهد من حديث ابن مسعود في الحلية. قال السيوطي وله شواهد كثيرة بنيتها في التعقبات على الموضوعات، ثم افردتها بتأليف مستقل. (الموضوعات الكبرى للقارى ص ۲۸ رقم حديث: ۱۴۵)

مولوي الله یار خان چکرالوي يو مولوي صاحب دي چه د تصوف په يوه مولوي طريقه باندې چلېږي. او دهغه څه اتباع کونکي ځمونږ په وطن کښې خاصه طريقه باندې چلېږي. او دهغه طريقه دا ده چه عام طور سره دده په بيعت کښې موجود دي، دده د بيعت طريقه دا ده چه عام طور سره دده په بيعت کښې سړي، زنانه او ماشومان ټول داخليدلې شي، او چه کله داخل شي نو په هغه ورځ يا په دويمه ورځ دا دعوي کوي چه ماته دومره کشف ملاؤ شوې چه ماته د هر سړي حالات معلومېږي او خلقو ته وائي چه فلانکې سړې په دوزخ کښې دي او فلانکې په جنت کښې دي. او بعضو ته وائي چه څوک هم ځمونږ په طريقې کښې راشي مونږ ئې بالذات د رسول الله ﷺ سره ملا وهو، او هر سړې هم چه په دیکښې داخل شو په هغه ورځ خليفه مجاز جوړېږي. او ټولې هغه خبرې کوي کومې چه اصل خليفه کوي. مولوي الله یار خان په خپل تصنيف کښې وائي چه کوم پير څوک رسول الله ﷺ ته نشي رسولې هغه پير ډاکو دي. (دلائل السلوك ص ۴۸۱۴۷) په هغوي کښې بعضې متبعين وائي چه مونږ ته په مراقبه کښې ټول انسانان دخنزيرانو، سپو، او لومبرو وغیره په شکل کښې معلومېږي. او بعضې خلق په هغوي کښې داسې وائي چه دروح اصل شکل هغه دي چه کوم د مرگ نه روستو ورکولې کيږي. او هغه شکل مونږه اوس وينو او په نظره راځي، او دا هم وائي! چه فلانکې مړي ته ماتعليم ورکړو او دهغه لطائف مي متورکړل نو دهغه دباره په عذاب کښې تخفيف يعني اساني او شوه، او دا وائي چه مونږ کله هم او غواړو، د مړو، فرښتو، روحونو او ژوندو سره هم سره دلرې والي نه خبرې کولې شو. او په دوي کښې دا هم دي. چه کوم سړې زمونږ په حلقه کښې نوي داخل شي نو دا خلق د ژوب (بلوچستان) نه آواز کوي، الله یار خان! او الله یار خان د چکراله نه جواب ورکوي، چه دا سړې مار رسول پاک ﷺ ته پيش کړو، بس دي داخل کړي، او چه کله يو سړي ته دعوت ورکوي نو مقبرې ته ئې بوځي او د برزخ عذاب وغیره ورته اوښايي نو هغه چه دا کارونه او ويني نو مجبور شي او داخل شي. او په هغوي کښې چه کوم کسان د تلاوت قابل دي هغوي وائي چه مونږ په لوح محفوظ کښې تلاوت کوو. ځکه چه دي قرآن کښې کله کله غلطې هم کيږي نو مونږ ته بيا وئيلو کښې تکليف وي. او بعضې پکښ دا وائي چه زمونږ شق صدر څو ځلې شوې ده. لکه د رسول الله ﷺ چه شق صدر شوې وو، او که هغوي ته دا او وئيلې شي چه کيديشي دا مکاشفات د شيطان په تلبیس سره وي؟ نو جواب کښې وائي چه ځمونږ د

اول جلد

کشف منزلت و عرش نه بره دی او هلته د شیطان تسلط نشته دی او دا مکاشفات ټولو ته کیږي لیکن الاجهله فلا جهل ته زیات کیږي. خاص طور سره ماشومانو او زنانو ته ډیر کیږي. او نور خلق هم دا تصدیق کوي چه دوي ځمونږ نه غټې مرتبې والا دي او په دې سلسله کښې شیعې گان هم شامل دي هغوي ډیر کشف والا دي. او کوم خلق چه د دین په زده کړه او خودنه کښې مشغول وي هغوي ته وائي چه دا د نجات لاره نه ده، بلکه د نجات لاره داده چه په عوامو او جاهلانو خلقو کښې گرځي او دعوت ورته ورکوي او ورته وائي چه دهر حاجت علاج په دې طریقه کښې دي مثلاً مریض ته وائي چه د دوايي په ځاني باندې باندې د شفا سبب دادې، او طالب علم ته وائي چه د ذهن کولای والي دا سبب دي او دمالداري سبب دي وغيره وغيره

(۱) الله یار خان په اسرار الحرمین صفحه ۷۱ کښې وائي: ځما مخکښې دا عقیده وه چه شیعې گان کافران دي بیاما رسول الله ﷺ نه تپوس او کړونو هغوی دا عقیده صحیح او گرځوله.

(۲) اسرار الحرمین صفحه ۲۲: ما نوح علیهم السلام اولیدلو هغه وئیل ځما قبر مسجد خیف ته نزدې دې تفسیرونو غلط بنودلې دي. په صفحه ۲۷ باندې لیکي چه فلانکې حدیث کښې دا جمله شته ځکه چه ماته فاطمه رضی الله عنها وئیلې دي. ددې پیر په باره کښې وضاحت او کړی؟

المستفتي: علماء ژوب بلوچستان..... ۴ ربیع الثاني ۱۳۹۲ هـ

الجواب: ددې لیکلو شوو خبرو په بنیاد باندې په دې اختراعي (ځان نه جوړ شوې) طریقه کښې دا خلیل خلاف طریقت دي بلکه د شریعت نه خلاف دي ځکه چه د طریقت غرض او غایت د احسان او اخلاص حاصلول دي. ان تعبد الله کانک تراه فان لم تراه فانه یراک، الحدیث. کشف او تصرف نه دي. مثلاً مریدان نیغ په نیغه د پیغمبر ﷺ دربار ته رسول وغیره، دا کارونه د تصوف والا په نزد نه مقاصد دي او نه ئې په دې باندې دارو مدار دي. (۱) نوچه دې ډلې دا زیاتې څیزونه مقاصد جوړ کړل او دائي د کمال دار و مدار

(۱) قال الشيخ احمد القاروفي المجلد الف ثاني في رعاية الشريعة اعلم ان رعاية ادب من الاداب والاجتناب عن كراهة ولو تنزيهية افضل من الذكر والفكر والمراقبة والتوجه بمراتب نعم اذا جمع هذه الامور مع تلك الرعاية فقد فاز فوزاً عظيماً ولا يحصل ذلك بدون دوام العبودية اذ المقصود من خلق الانسان تما هو اداء وظائف العبودية واما العشق والمحبة في الابتداء فتعلق بهما لا جل قطعه عما سوى جناب الحق تعالى وليس من المقاصد بل لاجل تحصيل مقام العبودية..... فلماذا كانت العبودية نهاية مراتب الولاية وليس في درجات الولاية مقام فوق العبودية فلو لمها لا يصور بدون اداء العبادة الخ. (البهجة السنية في اداب الطريقة النقشبندية ص ۳ مقدمة)

فتاویٰ فریدیه

اول جلد

جوړ کړل او دائي د خپلې ډلې زیاتولو دپاره یو چل ول جوړ کړونو دداسې خلقو نه اهل اسلام له بیج کیدل ډیر زیات ضروري دي.

پوښتنه: د کشف او خوب په وجه باندې په مړي یا ژوندي باندې بد ظنه کیدل حرام دي. دارنگې دوي سره د اهل حق تحقیقات رد کول یولوئې زړورتوب بلکه حماقت دي. وهو الموفق.

مولوی الله یار خان چکرالوي په باره کښې د ژوب علماؤ په دویم ځل تپوس

سوال: محترم مفتي صاحب تاسو دینه مخکښې د مولوی الله یار خان په باره کښې مونږ ته فتویٰ را کړې وه په هغې کښې تاسو لیکلې وؤ، چه ما مکمل کتابونه مطالعه کړي نه دي. اوس مونږ په دویم ځل باندې د فتویٰ کولو خواهش لرو ځکه چه کیدیشي اوس تاسو دهغوي د کتابونو مطالعه کړي وي په دې ځل باندې مونږ د کتابونو عبارتو نه نه دي درلیږلې او دینه مخکښې استفتاء کښې مونږ عبارت درلیږلې وؤ. او دویمه خبره دا چه مونږ دا نه غواړو چه آیا دا کافر دي که مسلمان، بلکه مونږ دا غواړو چه آیا دده سره بیعت جائز دي که نه؟

منجانب: علماء ژوب بلوچستان

الجواب: محترم! اصولي طور سره مونږ دمخکښې جواب نه د زیات جواب ورکولو مجاز نه یو، دداسې سړي نه ځان ساتل ضروري دي چه هغه د دې هر نوی تعمیر دپاره د باقی د وړاندو پالیسي لری.

د مولوي الله یار خان چکرالوي باره کښې په دریم ځل تپوس

سوال: محترم جناب مفتي صاحب دارالعلوم حقانيه اکوړه خټک السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! د مولوي الله یار خان متعلق ستاسو جوابونه ملاؤ شوي دي، مهرباني او کړی یو واضح او صفا جواب اولیکئ چه یو ه لاره متعینه شي، ستاسو حضراتو فتوي د دواړو طرفونو د تائید کولو احتمال لري ډیره مهرباني به وی؟

از مولوي الله داد خطیب جامع مسجد فورټ سنډه یمین

(۱) قال الرازي رحمه الله ومن المدعين للطريق جماعة وسموا انفسهم بالمشايخ الصادقين كما يقال الملاية والفلندرية والحميدية والحريرية وكذلك من ينسب نفسه الى الاحمدية والدسوقية والرفاعية والمسلمية والبسطاميه واشباههم فان الغالب على هؤلاء مخالفتهم لطريق من انتسبوا اليه فان المنقول عن اشياخ هؤلاء التقيد باداب الكتاب والسنة قال والضابط في تمييز الصادقين منهم من غيرهم اقامتهم الاعمال الشرعية على قانون المتابعة والتأدب باداب اهل الطريق على وفق سير المشايخ قال وكل من ادعى انه خلص مع الله ضميره ونال رتبة في الحقيقة الخ. (البهجة السنية في اداب الطريقة النقشبندية ص ۳۵ باب في بيان المشيخة)

اول جلد

الجواب: محترم المقام جناب اللہ داد صاحب السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ! حضرت الاستاد مفتی اعظم دارالعلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک جناب مفتی صاحب مدظلہ پہ نوم باندی ستاسو د طرفہ شو خلی تپوسونہ او شول. حضرت د امت برکاتہم تاسو تہ اصولی جوابونہ درکړل او مدلل جوابونہ ئې درکړل. دارالافتاء د دینہ علاوہ شخصي فیصلہ نشي کولی البتہ څه دوه خبرې کووم. (۱) داسې سړي چه دهغه د تصوف رنگ د سلفو صالحینو او اکابرو مرحومینو ته خلاف وي او دهغه دعوت د جمهور اهل اسلام مطابق نه وي. (۲) دهغه مریدان د شرعی پابندی نه بغیر د الوتلو د عوی کوي او په عوامو کښي دفتني خورولو کلکه اراده هم لري نو د داسې کس نه صرف دا نه چه بیعت نه دي کول پکار بلکه دهغه سره ناستي پاستي او تعلق ساتلو نه هم بچ کیدل ضروري دي. هذا ما عندی ولعل عند غیري احسن من هذا.

لیکونکي عبدالحکیم خادم دارالافتاء دارالعلوم حقانیہ په مہر د حضرت صدر مفتي صاحب مدظلہ دارالعلوم حقانیہ مفتي محمد فرید صاحب دامت وبرکاتہم.

مولوي الله يار خان تصوف او طريقت شن او بغیر نتیجې دي

سوال: مولوي الله يار خان د خپل کتاب دلائل السلوک په صفحه ۴۴ باندې ليکي چه سړي په شپږ مياشتو کښي د انحضرت ﷺ سره روحاني تعلق قائموي شي. په دويم کتاب کښي ئې ليکلي دي چه زمونږ په جماعت کښي څو کسان داسې شته چه په يوه هفته کښي د انحضرت ﷺ په لاس مبارک باندې بيعت ورکولي شي په صفحه ۴۷ باندې ليکي! که يو مدعي دربار نبوي ته رسيدل نشي کولی او بيا هم بيعتو نه اخلي نو هغه به ماخوځ وي او د هوکۀ باز دي د ناقص او کامل دغه پيژند گلو ده. د کتاب دلائل السلوک په صفحه ۵۸ باندې ئې د غوث، قيوم، قطب وغيره اعلي اوصاف ذکر کړي دي نو د غوث په اوصافو کښي ئې دا هم ليکلي دي چه هغه خپلو شاگردانو ته غيبي فيض ورکوي او بيا ليکي! په څو مزارونو ځما تيريدل او شو خلق د عقيدت اظهار کوي او صاحب قبر ته عذاب ورکولی کيږي وغيره وغيره. دده څو شاگردان او مریدان ښکاره پد ښکاره دعوي کوي چه ځمونږ حضرت هم ټول منصوبونه تقسيموي يعني د ظاهري شيخ نه ئې نه بيعت کړي او نه ئې تربيت حاصل

فتاویٰ فریدیه

اول جلد

کړې، دي باره کښي وضاحت او کړي؟

المستفتي: حق نواز فاضل وفاق المدارس ناظم دفتر جامعہ اشرفیہ سکھر ۸ رمضان ۱۴۰۳ھ

الجواب: دي پير صاحب چه د بيعت کوم شرطونه مقرر کړي دي نو په ديکښي ئې ټولو متقدمينو او متاخرينو ارباب طريقت نه مخالفت کړې دي او د تعجب قابل ئې دا متضاد خبرې هم دي چه کله کشف غير معتد به گرځوي او کله ورته د کمال او ولايت شرط وائي، بهر حال داسې دعوي کونکي پير د ځنگليانو او فوجيانو خلقو سره مناسبت لري د طالبان خدا دپاره داسې تصوف شن او بغیر نتیجې دي. وهوالموفق.

د پير د الفاظو، مقبولک مقبولی و مردودک مردودی حکم

سوال: که يو پير او وائي چه مقبولک مقبولی و مردودک مردودی، بيا دا سړي په هر مجلس کښي دا خبره کوي ددې څه حکم دي؟

المستفتي: عطاء الرحمان پير سباق نوشهره... ۲۳ صفر المظفر ۱۴۰۱ھ

الجواب: دا الفاظ په مکر او د هوکۀ سره وئيلي شوي دي په دي سره عوام او همي خلق ځان ته په رغبت کښي راولي. داسې الفاظو وئيلو والا پخپله د مردود کيدلو په خطرو کښي گرفتار دي د قبوليت او رد کيدلو دارو مدار د شريعت په موافقت او مخالفت باندې دي (۱) دچا په عزم او اراده باندې نه دي فقط

بيعت فسخ کول. په مجلس ذکر کښي د ارواحو حاضري او علماني حق ميانه روی

سوال: (۱) د کوم شيخ نه چه مرید ته فائده نه کيږي نو آيا د بل پير نه بيعت کول صحيح دي؟ او حال دا چه د مخکښي شيخ سره هم اعتقاد لري. (۲) کوم مرید چه د مخکښي پير نه ورته فائده هم وي دا بيعت فسخ کړي او بل پير سره بيعت او کړي نو په دي کښي څه گناه شته؟ (۳) آيا د اوليائي کرامو، علمائي عظامو يا ټولو انسانانو روحونه دنيا ته واپس راتللي شي؟ (۴) يو صوفي صاحب وائي چه په مجلس ذکر کښي ادب سره ذکر کوي ځکه چه د سلسله طريقت د اصحابو روحونه حاضر کيږي چه په مجلس ذکر کښي کيني آيا دا عقیده صحيح ده؟ (۵) يو

(۱) وقد قال الجنيد رضي الله عنه يقول لا تلتفتوا قط لشخص ولو تربع في الهواء الا ان رايتموه تقيد بالشريعة امرأ ونهياً. (البهجة السنية في الطريقة النقشبندية ص ۳۵ باب في بيان المشيخة)

کس نه مي اوریدلي دي چه د اهل سنت والجماعت عقیده ده او د علمائي دیوبند هم دا مسلک دي تر دي چه د حضرت شیخ التفسیر مولانا احمد علی لاهوری رحمۃ اللہ علیہ نه هم دا خبره په (انوار ولایت) کښي نقل شوي ده. کومه خبره چه په سوال نمبر ۴ کښي لیکلي ده آیا د هغه داسي وئیل صحیح دي؟

المستفتي: میان گل زاده ډاگ اسماعیل خیل نو شهره پشاور ۵۱۹۱۱۹۷۰

الجواب: (۱) د معمولاتو د پابندی باوجود هم مرید ته فائده نه ورکوي. مثلاً د سنتو د اتباع او رغبت ورته نه حاصلیږي نو هغه دپاره تجدید جائز دي (مجموعه الفتاویٰ صفحه ۲۱۷ نمبر ۲) (۱) (۲) داسي کس په هر ځاني کښي د برکت او فائدي نه محرومه وي (القول الجمیل)، يعني دا کار موثم (گناه والا) نه دي خو مضر دي. (۲) (۳) مولانا رشید احمد گنگوہي، قاضي ثناء الله پاني پتي. امام شاه ولي الله او امام سيو طي رحمۃ اللہ علیہ په خپلو کتابونو کښي جواز لیکلي يعني د الله تعالی په اجازت سره را تللي شي. او که د حوالو ضرورت وي نو بیا رجوع او کړئ. (۳) (۴) اگر چه دا ممکن ده او ډیر کرته د کشف په ذریعې سره هم ثابت دي. لیکن دا عقیده د عوامو دپاره د مشکو کو شبها تو باعث جوړیږي. (۵) په علمائي حق کښي میانه روي موجود ده نه د نجدیانو سلفیانو پشان سختي کوي او نه د مبتدعینو پشان صرف آرزو گانو نه عقیدې جوړوي. د مولانا احمد علی لاهوری صاحب کشف کیدل منلې شوې خبره ده او دهغه د شرک او بدعت رد کول هم څه پټه خبره نه ده فقط

﴿۱﴾ وايضا قال الشيخ محمد بن عبد الله الخاني النقشبندی وجوزوا التعدد بل في حياة الشيخ الاول اذا رأى الطالب رشد في موضع آخر يجوز له من غير انكار لشيخه الاول ان يذهب اليه وياخذ عليه ويتخذه شيخاً ثانياً. (البهجة السنية في آداب الطريقة النقشبندية ص ۳۰ باب في بيان المشيخة)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن حجر المكي في خاتمة الفتاوى من المسائل المنشورة والاخذ عن مشايخ متعددين يختلف الحال فيه من بين من يريد التبرك ومن يريد التربية والسلوك فالاول ياخذ ممن شاء لاحجر عليه واما الثاني فيتعين عليه على مصطلح القوم السالمين..... ان لا يتدئ الا بمن جذبه اليه حاله فها عليه بحيث اضمحلت نفسه بقاهر حال ذلك الشيخ المحقق وتحلت له عن شهواتها واراداتها فحينئذ يتعين عليه الا متمسك بهديه والدخول تحت جميع اوامره ورسومه..... فان لم يجد حال شيخ كذلك فليتحرك اورع المشايخ واعرفهم بقوانين الشريعة والحقيقة. ويدخل تحت اشاراته ورسومه كذلك ومن ظفر بشيخ بالوصف الاول والثاني فحرام عليه عند هم ان يتركه..... اذ خاصيته سوء الادب زوال البركة وتبدل النور بالظلمة والحجاب والبعد المعنوي والضرر تغير طبع الشيخ اول لم يتغير الخ. (البهجة السنية في آداب الطريقة النقشبندية ص ۲۳ باب فيما يلزم المرید من الشرائط)

﴿۳﴾ (والتفصيل في كتاب الروح لابن القيم الجوزية المسئلة الثالثة هل تتلاقى ارواح الاحياء و ارواح الاموات)

د حقیقت محمدی او روح محمدی نه د بریلیانو د استدلالو نه جواب

موال: بریلیان حضرات پیغمبر علیہ السلام حاضر ناظر او عالم الغیب او په کائناتو کښي متصرف گنړي او علمائي د یو بند دي عقیدو ته شرکيه وائي. بریلیان وائي چه مونږ دا عقیدې د پیغمبر علیہ السلام دپاره د بشریت په لحاظ نه ثابتو. بلکه د حقیقت محمدیه په جهت سره ئې ثابتوو. چه حقیقت محمدیه د کائناتو مصدر او مبداء او اصل دي. لکه څنگه چه مصدر په خپلو ټولو مشتقاتو کښي موجود وي نو دغه شان حقیقت محمدیه هم د کائناتو په ذره ذره کښي جاري او ساري دي هغې ته مونږ حاضر او ناظر وایو او دهغې په وسیلې سره کائنات جوړ شوي او قائم دي او هغې ته متصرف في الكائنات وایو دا عقیدې مونږ په لحاظ د وجود سره نه منو. دارنگې د علمائي دیوبند عقیده ده چه حقیقت محمدیه د کائناتو اصل او مبدأ الاثار دي علمائي دیوبند ددي حقیقت محمدیه په وجې سره د نبوت بالذات او حیات بالذات عقیدې لري بلکه د آدم علیہ السلام د پیدائش نه مخکښي د پیغمبر علیہ السلام د نبوت بالفعل قائل دي حال دادي چه د حقیقت محمدیه اصطلاح د وحدة الوجود نظريې والا اصطلاح ده لکه چه ابن عربي دا په اوومه صدی کښي د ځان نه جوړه کړې. حقیقت محمدیه د ذات مطلق (الله تعالی) اولنې تعین او اولنې تنزل هم گنړي او د اتسليموي چه دا نظر په د کشف نه ثابت ده او د موضوعي او ضعیفو حدیثونو سهارائي اخستي ده. مثلاً حدیث دلولاک الخ اول ما خلق الله العقل، حدیث او حدیث د جابر رضی اللہ عنہ وغیره په اولنې پیړۍ داسي څه خیزنه دي ثابت، او دیوبندي حضرات دا نظریه د تکمیل ایمان ذریعه گنړي او ددي کشفی او اختراعي نظريې مختلف تعبیرونه ئې د عقائدو په کتاب کښي لیکلي نو آیا دیوبندي او بریلوي اختلاف په صحیح بنیاد ونو باندې دي؟ بینوا تو جروا

المستفتي: صوفي انور حویلی بهادر شاه شور کوټ جهنگ ۲۴ رمضان ۱۴۰۵ هـ

الجواب: اول ما خلق الله روعي، او، اول خلق الله نوري، ضعیف روایتونه دي لیکن ددین د ضروریاتو سره متصادم نه دي او حقیقت محمدی یو کشفی امر دي. (۱) دانه ده د روح محمدی نه تعبیر دي او نه د نور محمدی نه تعبیر دي. کما لا يخفي على من راجح الى كتب اهل التصوف (۲) په داسي کشفی کار سره

(۱) شيخ العلامة مفتي اعظم مفتي محمد فرید د امت برکاتهم فرمائي چه په حقیقت محمدی او حقیقت احمدی کښي فرق دادي چه حقیقت محمدی هغه حقیقت دي چه محبوبیت سره لږ مقدار (سلسله مبارکه ص ۱۲۲ مراقبات ولایت کبری)

(۲) قال الشيخ احمد فاروقی مجدد الف ثانی در جواب گویم که حقیقت محمدی نهایت مقامات نزول محمد علیه السلام است ازواج تنزیه القدس و حقیقت کعبه نهایت مقامات عروج است. (مکتوبات امام ربانی ص ۳۳۲ جلد ۱ مکتوب ۲۰۹)

ضروریات دین مجروح کول نه ده نص تقاضا ده اونه د عقل او د عالم د روح محمدی نه فیض کیدل نه مردود دي او نه ممنوع، لیسکوت الاحادیث عنه، البته ټول عالم د روح محمدی ماده او مصدر کیدل مردود دی.

لاستلزامه وجود روح محمدی المسلم والکافر فی النجاسات والطیبات ولا استلزامه کون روحه جزء من کل مخلوق مثل المصدر من المشتقات وغير ذلك من الاشکالات وهو الموفق

د یو ژوندي پیر نه بیعت کول او تعویذونه پرې کول او درود وئیل

سوال: (۱) د ژوندي پیر نه بیعت کول څنگه دي؟ (۲) په یو پیر باندې تعویذونه کول چه څما فلانکې کار اوشي دا څنگه دي؟ (۳) د مونځ کولونه پس یا هر وخت چه وي درود شریف وئیل څنگه دي؟ بینواتو جرو.

المستفتي: سيف الدين اتيك

الجواب: (۱) د ژوندي او باشریعت صحیح العقیده پیر نه بیعت کول مستحب او اهم کار دي (۱) (۲) نه ممنوع دي او نه مطلوب بلکه مباح دي خو چه مضمون غلط او د شرک نه وي. (۲) (۳) درود شریف وئیل بذات خود یو عظیم عبادت دي خو التزام د مالایلم عظیم بدعت دي. (۳) فقط

د مشرک مبتدع، جاهل او متجاهل پیر نه بیعت کول

سوال: (۱) یو پیر عرس کوی، کټې گوتې ښکلوي، د آذان مخکښې خامخا صلاوة و

(۱) قال الامام العارف الشيخ عبدالرهاب الشعراني قد اجمع اهل الطريق على وجوب (لزوم) اتخاذ الانسان له شيخا يرشده الى زوال تلك الصفات التي تمنعه من دخول حضرة الله تعالى بقلبه لتصح صلاته من باب ما لا يتم الواجب الا به فهو واجب (لازم) ولا شك ان علاج امراض الباطن من حب الدنيا والكبر والعجب والرياء والحقد والحسد والغل والنفاق كله واجب الخ. (البهجة السنية في اداب الطريقة النقشبندية ص ۲ مقدمه)

(۲) لحديث ورد فيه لا بأس بالرقى ما لم يكن فيه شرك رواه مسلم وابوداؤد. (مشکواة المصابيح ص ۳۸۸ جلد ۲ كتاب الطب والرقى) وايضا عن عبد الله بن عمر ومن لم يعقل كتبه فاعلقه. (ابوداؤد ص ۱۸۷ جلد ۲ باب كيف الرقى كتاب الطب)

(۳) قال ابن عابدين وبان تخصيص الذكر بوقت لم يرد به الشرع غير مشروع. (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۱۳ جلد ۱ باب العيدين)

سلام وائی. دداسې پیر نه بیعت کول او دهغه مرید کیدل څنگه دي؟ (۲) که یو پیر علمائې دیوبند د اسلام نه خارج گنړي او احمد رضا خان حق او مقتدا منی دداسې پیر نه بیعت کیدل څنگه دي؟

المستفتي: قائم الدين دھوک زمان میان والی... ۱۹۷۸ء ۲۳۱۷۸

الجواب: (۱) د اهل اسلام دپاره د مشرک او مبتدع پیر نه بیعت کول حرام او ډیر لویه گناه ده. (۱) (۲) دداسې جاهل یا متجاهل پیر مرید کیدل په جهل کښې دباقي پاتې کیدلو کامیابه ذریعه ده.

د صفات جماليه، جلالیه او مراقبو وضاحت

سوال: علمائې کرام دي مسئلې باره کښې څه فرمائې چه جمالي صفت او دهغې مصداق او نښه څه ده؟ او دغه شان صفت د جلال څه څيز دي او آیا ددې د مراقبو اثرات ددې مطابق وي؟

المستفتي: خليل الرحمان انور خطيب مونتن آرټلري رجمنټ جهلم ۳ شعبان ۱۳۸۹ هـ

الجواب: په کومو صفاتو کښې چه د غلبې معنی وي لکه عزیز، ملک، قهار، منتقم، وغيره دپته جلالی صفات وائی. او په کومو صفاتو کښې چه د شفقت او ترحم معنی وي لکه رحمان، رحيم، غفور، نو دپته صفات جماليه وائی. (۲) (وفي الحقيقة الصفات هي المبادئ والاسماء هي المشتقات) او ددې صفاتو او اسماء مراقبې جمالي او جلالی وي، علي وفق الصفات والاسماء. فقط

د کامل پیر طریقت د پیژند کلو طریقه

سوال: ستاسو حضراتو په نزد باندې په پاکستان کښې کامل پیر طریقت څوک دي اود بیعت قابل پیر والا نښه څه ده؟

المستفتي: محمد عبد الغفور نرول دروازه ډیره اسماعیل خان. ۱۹۷۲ ۱۱۷

(۱) قال الامام رازي والضابط في تميز الصادقين منهم من غيرهم اقامتهم الاعمال الشرعية على قانون المتابعة والتأديب باداب اهل الطريق على وفق سير المشائخ قال وكل من ادعى انه خلص مع الله ضميره ونال رتبة في الحقيقة وانه تنزه عن التقيد بظاهر الشريعة وسقط عنه التكليف والارتسام بمراسم الشريعة وجعل التقيد بالشريعة للعوام المنحصرين في مضيق الاقتداء فاعلموا انه مفتون في دينه وهو من اهل الاتحاد والزندقة والفلسفة والاباحية فاياكم ان تصحبوا مثل هذا وتعتقدوه فان ظلمة انفاسه سم قاتل لقلوب المريدين ولا يعلم هذا الجاهل المغرور ان الشريعة هي قشر لب الحقيقة الخ. (البهجة السنية في اداب الطريقة النقشبندية ص ۳۵ باب اداب المشيخة)

(۲) قال العلامة الرمسي والصفات اما جمالية او جلالية، وللأولي السابق كما يشير اليه حديث سبقت رحمتي غضبي. وباء الجر إشارة اليها لانها الواسطة في الاضافة والافاضة. الخ (روح المعاني ص ۸۹ ابحاث جلية في البسمة)

الجواب: د علماؤ او صلحاؤ پہ زړونو کښې چه کوم پير مقبوليت موجود وي (۱) د هغه نه بيعت کول پکار دی مثلاً مولانا محمد عبد المالک صاحب صديقي، مولانا محمد عبد الله در خواستی صاحب، وغيره وغيره فقط

د الله جل جلاله موجوداتو سره د معیت وضاحت

موجوداتو سره د الله جل شانہ معیت په کومه طریقه منل صحیح وي؟
د محققین علماء کرام د معیت علمی قائل دي اود وجودی صوفیاء د معیت ذاتی قائل دي. دا مسئله د معرفت خداوندي سره متعلق ده نو په دې وجه باندې صحیح نوعیت څه دي؟

المستفتي: صوفي انوار خالد شور کوت ضلع جهنگ... ۲۴ رمضان ۱۴۰۵هـ
الجواب: په معیت علمی او معیت ذاتی کښې کما یلیق بشانه، هیڅ تضاد نشته. وهو الموفق

د فیوض الحرمین کتاب په مؤلف باندې تنقیدی نظر

سوال: یو نظریه کتاب، فیوض الحرمین. چه ماستر فاروق مردان والا لیکلې دي.
المستفتي: نامعلوم معرفت محمود الحق حقاني صاحب... یکم نومبر ۱۹۸۳
الجواب: که دا مؤلف (صاحب کشف) مجذوب وي نو دده مؤاخذه او رتنه کول د طریقي نه خلاف کار دي او که مجذوب نه وي نو دا د کاملانو د طبقې نه نه معلومېږي. د کاملانو رویه فناء او ترک دعوي وي. لیکن ددې کشفونو د شریعت سره غیر متصادم کیدلو په وجه باندې ده ته د گمراهی نسبت کول قابل اعتراض خبره ده.

نوټ: د داسې مدعیانو نیول په هره زمانه کښې د اهل علمو معمول پاتې شوي دي. وهو الموفق

(۱) وعن الامام الرازي رحمه الله تعالى 'ويجب على الطالب الصادق في بدايته ان لا يصحب اكثر مدعي المشيخة في هذا العصر البتة الا بظهور امارات الصديق بالهام من الله تعالى للطالب او بشهادة الصادقين من اهل الطريق لذلك الشيخ. (كتاب البهجة السنية في اداب الطريقة النقشبندية ص ۲۳)

د اردو يو شعر وضاحت

سوال: علمائي کرام دي باره کښې څه فرمائي چه څو ورځې يو نعت خوان په عرس کښې دا شعر او وئيلو چه د دي وئيل څنگه دي؟ شعر دادي:

پھريں تھے کعبہ ميں بھی پوچھتے اجمير کا رستہ
جو رکھے اپنے سينوں ميں تھے ذوق و شوق عرفاني

ترجمہ: گرځيدلو په کعبه کښې او د اجمير شريف دلارې تپوس ئې کولو څوک چه په سينو کښې عرفان د ذوق او شوق لری هغه داسې وي.
آيا داسې وئيل صحیح دی؟ پینوا و توجروا

المستفتي: خليل احمد صاحب..... ۴۱۳۱۹۷۴

الجواب: په دې شعر کښې خلاف شرع خبره نشته ځکه چه د الله په کور کښې هم د کامل شيخ د تربيت نه بغير الله ته رسيدل مشکل دي. وهو الموفق.

د نبي ﷺ سره براه راست د بيعت او خبرو کولو دعوی کول

سوال: زید دعوی کوي چه ځه د نبي کریم ﷺ سره براه راست بيعت کووم او کوم پير چه دربار نبوي ته براه راست رسول نشي کولې هغه پير نه دي. دويمه دعوی داده چه ځه د هر مري سره خبرې کولې شم او بنودلې شم چه جنتي دي که دوزخي دي. اود مقتول نه د قاتل په باره کښې تپوس هم کولې شم. دريمه دعوی داده چه کله ځه حج له لارم نو دربار نبوی کښې مې د پیغمبر ﷺ په وړاندې يو څو مسئلې پيش کړې هغه ئې حل کړې او بيا نبي ﷺ او فرمايل چه دا ځما او خپلې خبرې اولیکه چه دين هم مضبوط وي. او خلق ترينه فائده واخلي. او ځه خبرې نورې هم دي دهغې باره کښې نبي کریم ﷺ او فرمايل (اکتم في صدرک، يعني ځان سره ئې اوساته) هلته کښې ناست ووم د روضه اطهر نه د مؤذن آواز راغی چه، أشهد، لفظ واوريدلې شو نو پیغمبر ﷺ وفرمايل چه دا حضرت بلال دي او چه، حي علي الفلاح ته اورسيدلو نو د مسجد نبوي نه مؤذن اذان شروع کړو. څلورمه دعوی داده چه کله ځه حج له لارم نو ټولو انبياؤ سره مې ملاقات او خبرې او کړې او دهغوي د دفن ځايونه مې معلوم کړل. دهغې قبرونو نښې وي د او که نه وي او دهغې پیغمبرانو نومونه په قران کښې وو او که نه وو. او د صحابه کرامو سره مې هم ملاقات او خبرې او کړې. نو د شریعت په رنړا کښې ددې سرې څه حکم دي؟

المستفتي: نامعلوم..... ۱۵ جنوري ۱۹۷۵

الدواء: دا ټول کارونه ممکن دي بلکه واقع شوي هم دي لیکن غالباً ددي دعوي کونکي دهو که باز او دروغژن وي. وهو الموفق

په طريقه چشتيه کښې توالي او موسيقي نشته

سوال: دین دی مسئلې باره کښې څه فرمائي چه طريقه چشتيه والاد توالتی سره موسيقي هم کوي په دې کښې څه خرج شته که نه؟

المستفتي: سيد عنايت الرحمان چارسده..... ۱۹۱۲، ۱۹۹۱

الجواب: موسيقي کول حرام دي د قرآن، احاديثو او د فقهې نه ددې حرمت ثابت دي. ومن فعله فقد فعله علاجاً لا التذاذاً كشرب الخمر للتداوى. وقيل فعله جذباً لاهل الهنود. (۱) فافهم

د پير او استاذ يو شان حق دي

سوال: په سري باندې د پير حق زيات وي که د اساذ؟ او که دواړه برابر دي؟
المستفتي: حافظ اختر علي دارالعلوم گجرات مردان.... ۵ ربيع الاول ۱۴۰۵

الجواب: د پير او استاذ حق يوشان دي. شيخ عبدالحق محدث دهلوي په اشعة اللمعات کښې ليکلي دي چه طريقه او سلوک په علم ظاهر کښې داخل دي. فليراجع الى كتاب العلم.

د اولياؤ کرامت او په قبر سره فيض حاصلول

سوال: د ولی د وفات نه پس دهغه کرامت برقراروی که ختمیږي؟ دارنگې د شاه عبدالعزیز اور ان کی تعلیمات، نومي کتاب په صفحه ۵۱ باندې ليکلي دي چه په اهل قبور کښې بعضي بزرگان په کمال کښې مستثنی دی او د هغوي کمال په متواتر طريقې سره ثابت نه دي، دهغې بزرگانو نه د مدد غوختلو طريقه داده چه دهغه بزرگ د قبر په سر طرف باندې به گوته کيږدي

(۱) قال ابن عابدين وما يفعله متصرفه زماننا حرام لا يجوز القصد والجلوس اليه ومن قبلهم لم يفعل كذلك..... قلت وفي السائر خاتمه عن العيون ان كان السماع سماع القرآن والموعظة يجوز وان كان سماع غناء فهو حرام باجماع العلماء ومن اباحه من الصوفيه فلنم تخطي عن اللهو وتحلي بالتقوى واحتاج الى ذلك احتياج المريض الى الدواء وله شرائط..... والحاصل انه لا رخصة في السماع في زماننا. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۲۶ جلد ۵ كتاب الخطر والاباحه)

او د الم. نه تر مفلحون پوري به او وائي بيا به د قبر ښځو طرفته لار شي او آمن الرسول نه تر آخر د سورة بقره پوري به او وائي او په ژبې سره به او وائي چه اي څما حضرت د فلانکي کار دپاره د الله په دربار کښې څه دعا اوزاري کووم تاسو هم دعا او کوئ بيا به قبلي ته مخ کړي او د خپل حاجت دپاره به د الله تعالی نه دعا او غواړي نو آيا دا طريقه حرامه د حديث نه ثابت ده او که خود ساخته ده؟ او په دې کښې د بزرگ نه سفارش کول ثابتيږي نو آيا د الله تعالی په دربار کښې د قيامت نه مخکښې د چا سفارش کيد شي او ددې نه دا هم ثابتيږي چه مړی آوری او دعا هم کولې شي نو آيا دا صحيح ده؟ او دا کتاب محوله مولوی ظهير الدين او حمد او تبصره د حضرت شاه رفيع الدين محدث دهلوي او تصحيح د مولانا سبحان محمود صاحب استاد کراچي المستفتي: خليل الله زروبوی از تهائي ليند..... ۲۵ جنوري ۱۹۷۵

الجواب: محترم المقام السلام عليكم نه پس دا خبره واضحه وی چه د احاديثو نه دا ثابت دي چه په مرگ سره هغه عمل منقطع کيږي چه په هغې باندې ثواب او عذاب مرتب کيږي الا باذنه في حق البعض. دارنگې دا هم ثابت دي چه په قبر کښې مړي ته يو قسم حيات ورکولې کيږي چه په هغې سره د ثواب او عذاب، ادراک او احساس کولې شي خبرې هم کولې شي اوريدل هم کولې شي البته په قرآن پاک کښې ډيرو داسې مسئلو ته توجه نه ده ورکړې شوي، دارنگې د احاديثو نه کرامت د مرگ نه پس او توسل هم ثابت دي چه د ټولو علمائي ديوبند متفقه عقیده ده. خلافاً للسلفيه والنجدية او دعا هم کولې شي اگرچه مونږ ته دهغې علم نه کيږي دهغوي نه فيض هم رسيږي او د استفاضې چه کومي طريقې مشائخونه منقول وی نو هغې کښې دا ضروري دي چه د قرآن او حديث سره متصادم نه وی بلکه ټولو عملياتو کښې دا قانون دي (لان النبي ﷺ قرر الرقي التي لا تشمل علي الكلمات الشرقيه (۱) فافهم.

د خلاف شريعت پير سره اقاله او متبع ښت پير نه بيعت ضروري دي

سوال: د کوم پير نه چه خلاف شريعت کارونه ثابت وي دهغه اتباع ضروري ده اويو طرفته کيدل ترې نه ضروري دي؟

المستفتي: الحاج نيازولي شاه حسن خيل شمالي وزيرستان ۲ رمضان ۱۴۰۵ هـ

(۱) عن عوف بن مالک الاشجعي..... فقال لا بأس بالرقي ما لم يكن فيه شرك. رواه مسلم. (مشکواة المصابيح ص ۳۸۸ جلد ۲ كتاب الطب والرقي)

الجواب: د خلاف شریعت پیر نہ بیعت کول یو هلاکونکې کار دې (۱) دهغه نه واپس کیدل او بل پابند شریعت او متبع سنت پیر نه بیعت کول ضروري دي. که دا پیر خوشحاله وي او که خفه وي. فقط

د بدعتي او جاهل پیر نه بیعت کول د بې برکتی او هلاکت باعث دي

سوال: یو بریلوي پیر دې چه ډیر مبتدع او مشرکانه عقائد ساتي د نبی ﷺ بشریت نه هم منکر دي او جاهل هم دي نو آیا داسې پیر نه بیعت کول جائز دي؟
المستفتي: گل محمد خان کوتادو مظفر گره..... ۱۹۸۵ ۱۶۴۸۲۳

الجواب: داسې پیر چه نه پخپله عالم وي او نه علماؤ سره کيني دهغه نه بیعت کول حرام دي چه کوم پخپله کالاعمي دي نورو ته به د الله تعالی لاره څه اوبشائي (۲) نو چه کوم پیر غیر الله غیب دان مني او یا د سید البشر ﷺ بشریت نه منکرو وي او د غیر الله په تسلط غیبي باندې ایمان ساتي یا سرود او موسیقي کوي نو د داسې پیر نه بیعت کول د بې برکتی او هلاکت باعث دي. وهوالموفق

وجد غير اختياري امر دي

سوال: آیا د ذکر په وخت کښې وجد راتلل د ثواب کار دي؟ د داسې وجد په باره کښې د احنافو علماؤ څه رائي ده؟

المستفتي: سبحانه الله آلو مردان... یکم ربیع الثاني ۱۳۹۲ هـ

(۱) قال الشيخ محمد بن عبد الله الخاني الخالدي وياك ان تصحب احداً من المدعين للطريق بلبس الزى او تدعهم ياخذون عليك العهد فانهم اذى من الثعبان وذلك لانك تشهد الاذى من الثعبان لتدخل منه حذرک ولا هكذا من ظهر مظهر الصلاح وهو فى الباطن شيطان فى زى انسان والضابط فى تمييز الصادقين منهم من غيرهم اقامتهم الاعمال الشرعيه على قانون المتابعة والتأديب باداب اهل الطريق على وفق سير المشايخ الخ. (البهجة السنية ص ۳۵ باب فى بيان المشيخة وادابها)

(۲) قال الامام ولى الله الدهلوى وانما شرطنا العلم لان الغرض من البيعة امره بالمعروف ونهي عن المنكر وارشاده الى تحصيل السكينة الباطنة وازالة الرذائل واكتساب الحمائد ثم امتثال المسترشدين فى كل ذلك لمن لم يكن عالماً كيف يتصور منه هذا. (القول الجميل مع شفاء العليل ص ۲۲ حكمت بيعت)

الجواب: وجد یو غیر اختیاری امر دي په سلف صالحین باندې هم راغلي دي لهذا په دې باندې انکار کول منکر دي. (۱)

د وجد بعضي مسئلي

سوال: د وجد په حالت کښې چه په قی وغیره باندې جمات خراب شي نو په دې سره جمات پلټ کيږي او که نه؟ او آیا دا طریقه واقعي د ثواب او نجات باعث ده؟ او که د قران او حدیث نه خلاف ده؟

المستفتي: سبحانه الله آلو مردان. یکم ربیع الثاني ۱۳۹۲ هـ

الجواب: قی کول په دکه خولې سره پلټ او نجس دي (۲) د کوم سړي په باره کښې چه د قی کولو یقین وي یا غالب گمان وي هغه جمات نه منع کول جائز دي که ذاکرو وي او که نه وي او که دا کار (وجد او قی) علاجاً ورفعاً للخطرات کوي نو د ثواب باعث دي او که بالخصوص هم دا ثابت گنړی، یائي د التزام ما لایلزم درجي ته رسوی، نو بیا بدعت دي. (۳) فقط

خلاف شریعت سړي ولي الله نشي کیدلي

سوال: که یو سړي د راتلونکو حالاتو پیشنگوئي کوي چه په هغې کښې بعضې خبرې صحیح هم څیږي لیکن دهغه ظاهر هم د شریعت موافق نه دي او قول و فعل ئې هم د اسلام نه مخالف دي نو داسې سړي ولي الله کیدي شي؟
المستفتي: حضرت جمال کلرک افس گورنر هاؤس پشاور ۲۲ رمضان المبارک ۱۴۰۵ هـ

الجواب: داسې سړي ولي الله منل د جاهل یا متجاهل کار دي. (۴) وهوالموفق

(۱) قال العلامة طحطاوى الوجد مراتب وبعضه يسلب الاختيار فلاوجه لمطلق الانكار وفى التارخانية مايدل على جوازه للمطلوب ثلثى حركات كحركات المرتعش. (طحطاوى على المراقى ص ۱۷۳ قيل باب ما يفسد الصلاة)
(۲) قال العلامة سيد احمد طحطاوى انه لا فرق بين انواع القى سواء قاء من ساعته ام لا والصحيح انه حدث ونجس فى الكل كما فى الجلى. (طحطاوى على المراقى ص ۲۹ فصل فى ما ينقض الوضوء)
(۳) قال العلامة ابن نجيم ولان ذكر الله اذ قصد به تخصيص بوقت دون وقت او بشئ دون شئ لم يكن مشروعاً حيث لم يرد الشرع به لانه خلاف مشروع. (البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العيدين)
(۴) قال العلامة محمد عبد العزيز الفرهارى الولي هو العارف بالله تعالى وصفاته بحسب ما يمكن اى بقدر الامكان المواظب اى الملازم على الطاعات حتى قيل ان الولي الكامل لا يترك المنلوب، المجتنب عن المعاصى حتى انه يخرج بالكبيرة واصرار الصغير عن الولاية، المعرض عن الانهماك اى الاستغراق فى اللذات والشهوات. الخ (النبراس شرح شرح العقائد ص ۲۹۵ كرامات الاولياء حق)

کتاب

الطب والرقية

والتعويد

قال رسول الله ﷺ
ما انزل الله داء الا انزل
له شفاء. (الحديث)

کتاب الطب والرقیۃ والتعوید

د ظالم د پاره د ختم قرآن په وسیلې سره خیرې کول

سوال: عمر ظالم او شرارتي سړې دې چم د زید د تنگولو او بې عزته کولو او خلقو په مخکښې د شرمولو ډیر کوشش کوي د هغه نه ځان خلاصول گران دي آیا په شریعت کښې داسې سړې دپاره د خیرو په طور سره ختم القرآن جائز دي که نه؟

المستفتي: نید واچ میکر بس اده مردان... ۲ محرم ۱۴۰۳ هـ

الجواب: د ظالم په حق کښې خیرې کول جائز دي. قال الله تبارک وتعالی لا یحب الله الجهر بالسوء من القول الا من ظلم (۱) که د ختم القرآن په وسیلې سره وي او که نه وي فقط.

د مار د زهرو کوزولو منتر او د هغې حکم

سوال: بنده د مار د زهرو کوزولو یو عمل کوي چه د ډیرې مودې نه دیو بزرگ نه داسې راروان دي او دا عمل خالص په انساني همدردۍ باندې دي د هر قسم مالی فائدو نه خالی دي تر اوسه مي هيڅ نه دي حاصل کړي. او تر نه پورې دا عمل ناکامه شوې نه دي د عمل الفاظ دادي. بسم الله الرحمن الرحيم. کالا کهیرا کالابس جس کوکاتې کالا کرچر بس. حضرت شیخ شرف الدین یحي منیري کی دهائی سې اتر بس اتر بس اتر بس، آیا دا الفاظ خو شرکيه نه دي.؟ ددې څه حکم دي؟ او دا منتر جائز دي که ناجائز؟

المستفتي: محمد سرور اسماعیل پور بهکر پنجاب... ۱۰ ذیقعد ۱۴۰۴ هـ

الجواب: که دهائي گفته وائي نو دا همت او عزيمت دي چه د مباح عملیاتو نه دي. (۲) او که دهائي د بل څه نوم وي نو بیا مونږ خبر کړه. وهو الموفق.

(۱) (پ: ۶ سورة النساء رکوع: ۱ آیت: ۱۲۸)

(۲) عن عوف بن مالک قال کان رقی فی الجاهلیۃ فلما یارسول الله ﷺ (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د تیغ بندۍ د تعویذ شرعي حیثیت

سوال: که یو کس دخپل ځان د حفاظت د پاره د تیغ بندۍ تعویذ کوي نو شرعاً ددې تعویذ څه حکم دي؟

المستفتي: نامعلوم... ۱۲ محرم ۱۴۱۱ هـ

الجواب: دا بچاؤ په معجزه، کرامت، توجه او جادو سره کیدی شي (۱) (۲)

د مار لرم یا لیوني سپي دم او وریزو غیره مخصوص عمل جائز دي

سوال: (۱) که چاله مار لرم ټک ورکړي یا ئې لیوني سپي او چیچي په هغه باندې دم کول جائز دي که نه؟ (۲) که جائز وي نو هر سړې دم اچولې شي او که نه کوم سړي ته چه اجازت وي؟ (۳) ځمونږ په علاقه کښې چه لیوني سپي څوک او چیچي نو د صاحبزادگانو یوه کورنۍ ده، هلته کښې ځي هغوي بیا لس ټولې وریزي غواړي چه په آله میچنه باندې میده شوې وي نو دهغې نه گولۍ جوړوي کړي هغه سړي له ئې په لاس کښې ورکوي چه دا ورانې کړه او گوره ورته او دې دم هم وائي. نو په هغه وریزو کښې هغه ویښته راوخیږي د کوم قسم رنگ والا سپي چه دي چیچلې وي. نو آیا ددې وریزو وغیره دا عمل د شریعت په رنډا کښې جائز دي که نه؟

المستفتي: حاجي موسی خان بازار مردان... ۱۶ ستمبر ۱۹۷۹ء

(بقیه حاشیه) کیف تری فی ذلک فقال اعرضوا علی رقاکم لا بأس بالرقا ما لم تکن شرکا

(ابو داؤد ص ۱۸۲ جلد ۲ باب ما جاء فی الرقی کتاب الطب)

(۱) په کوم تعویذ کښې چه جائز الفاظ وي هغه به جائز وي او په کوم تعویذ کښې چه شرکيه او ناجائز الفاظ وي هغه به نا جائز وي.

لحدیث عوف بن مالک اعرضوا علی رقاکم لا بأس بالرقی ما لم تکن شرکا.

(ابو داؤد ص ۱۸۲ جلد ۲ باب ما جاء فی الرقی کتاب الطب) (از مرتب)

(۲) قال ابن عباسین (السحر) تعلمه و تعلمه حرام اقول مقتضى الاطلاق ولو تعلم لدفع الضرر عن المسلمين و فی شرح الزعفرانی السحر حق عندنا وجوده وصوره و اثره و فی ذخیره الناظر تعلمه فرض

لرد ساحر اهل الحرب و حرام لیفرق به بین المرأة و زوجها و جائز لیوفق بینهما الخ

(ردالمختار هامش الدر المختار ص ۳۳ جلد ۱ مقدمه الشامی)

الجواب: (۱) جائز دی لحديث عوف بن مالک رواه ابوداؤد (۱) (۲) بغير اجازت نه حلت حاصليري ليكن همت نه حاصليري (۲) (۳) جائز دي (۳)

مار لږم چيچلې په پارو د مول

سوال: که مار څوک او چيچل نو دهغه دمول په مور پلار يا کلي علاقې نور مسلمانان په قرآن او حديث سره افضل دي او که په پارو باندې او دا جائز دي که نه؟

المستفتي: فضل کلام بازار تور د هير مردان

الجواب: چه کوم دم او منتر د شرکيه کلماتونه خالي وي په هغې کښې هيڅ گناه نشته حديث عوف بن مالک قال رسول الله ﷺ اعرضو علي رقاكم لا باس بالرقى ما لم تكن شرکا (رواه ابو داؤد) (۴) باقي د نيک او بد او قرآن او غير قرآن د امتياز او فرق کولو نه د چا انکار نشته. وهو الموفق

د شيخ بابر د ځنگل لښتې په دره والا ځاي باندې مډل

سوال: ديو سړي سره د شيخ بابر رحمته الله عليه د ځنگل يوه لښته ده. او د زخمونو او دردونو دپاره ئې په دې طريقه استعمالوي چه بس خلق راځي او هغه لښته په درد والا ځاي باندې گرځوي نو آيا دا شرک نه دې يو مولوي صاحب به هم دخپلو جوړونو درد دپاره دا استعمالوله نو ماورته د شرک او وئيل هغه دا حديث اووي اينما الا اعمال بالنيات، نو آيا ددې حديث په رنرا کښې دا عمل صحيح

(۱) عن عوف بن مالک قال كنا نرقى في الجاهلية فقلنا يا رسول الله ﷺ كيف ترى في ذلك فقال اعرضوا علي رقاكم لا باس بالرقا ما لم تكن شرکا (ابوداؤد ص ۱۸۶ جلد ۲ باب ما جاء بالرقى)

(۲) قال العلامة ابن القيم الجوزية ان الاذكار والايات والادعية التي يتشفى بها ويرقى بها هي في نفسها نافعة شافعة ولكن تستدعي قبول المحل وقوة وهمة الفاعل و كان للراقي نفس فعالة وهمة مؤثرة في ازالة الداء. (الجواب الكافي لابن القيم ص ۱۰ دواء العي السؤال)

(۳) بدل عليه ما في الهندية قال شهاب الدين الازامي لا باس با حراق الغناء الملتقط من الطريق وادارته حول من اصابته العين ونظيره صب الشمع فوق الصبي الخائف قال الشيخ الباري انما يباح اذا لم يرا لشفاء منه كذا في الفقيه (فتاوى هندية ص ۳۵۶ جلد ۵ الباب الثامن عشر في التداوي والمعالجات كتاب الكراهية)

(۴) (ابوداؤد ص ۱۸۶ جلد ۲ باب ما جاء في الرقى كتاب الطب)

کيدلي شي چه هغه وائي دا څه تبرکا استعمالوم شرکا نه ددې شرعي حيثيت څه دې؟

المستفتي: عبد الوهاب سکنه زړه ميانه نو شهره ۳ ربيع الاول ۱۳۸۹ هـ

الجواب: دا عمل شرک نه دې بلکه تبرک دې والتبرک ليس بشرک لثبوته باسعار النبي ﷺ ولباسه ووضوءه و دمه وفضلاته وغير ذالك. ليكن په تبركات ثابتة كښې ددې تبرک هيڅ اصل نشته نو لهذا نه په دې لښته كښې تبريک شته كما عند الفرقة القبرية او نه په كښې تشريك شته كما عند الفرقة النجدية ولنعم ما قيل الجاهل اما مفراط واما مفراط او ددې حديث نقل كول دلتة كښې بي محله دي البته انا عند ظن عبدي بي (۲) حديث څه ناڅه مناسبت لري فقط

د مريض د شفا د پاره د قرآن شريف سره اوبه تلل

سوال: بتخدمت اقدس جناب مفتي صاحب دارالعلوم حقانيه اكوړه خټك. ما پر له پسې دوه نسخې د قرآن مجيد په خپلو لاسونو باندې اوليكلې اوس پته نشته چه خلقو ته څنگه معلومات او شو چه دا قلمي نسخې دي اوس خلق راځي دا د تلې په يو طرف كښې كيږدي او بل طرفته ورسره اوبه وزن كوي او وائي چه كله دا اوبه مريض باندې او څكولې شي يا په نورو اوبو كښې ملاؤ شي او مريض له پرې غسل وركړيشي نو هر څنگه مرض چه وي شفا ورته كيږي. نو آيا په دې تول كولو او وزن كولو به خود قرآن مجيد احترام ختميږي نه او ايا دا عمل جائز دي؟ مهرباني او كړئ شرعي حكم واضح كړئ چه څه ئې خلقو ته اووايم. بينو اتوجروا

المستفتي: نائب صوبيدار شير محمد قريشي دوبيړن كلان راولپنډي ۱۹۲۹ء ۱۹۱۵ء

الجواب: د قرآن مجيد تول كول سپكوالي نه دې نه شرعاً او نه عرفاً نو په دې

(۱) عن عثمان بن عبد الله بن موهب قال ارسلني اهلي الى ام سلمة بقدر من ماء وكان اذا اصاب الانسان عين او شيء بعث اليها مخضبه فاخرجت من شعر رسول الله ﷺ وكانت تمسكه في جمل من لفة فمخضضته له فشرب منه قال فاطلعت في الجبل فرأيت شعرات حمراء. رواه البخاري.

(مشكوة المصابيح ص ۳۹۱ جلد ۲ باب الطب والرقى)

(۲) عن ابي هريرة قال قال رسول الله ﷺ يقول الله تعالى انا عند ظن عبدي بي و انا معه اذا ذكرني فان ذكرني في نفسه ذكرته في نفسي وان ذكرني في ملا ذكرته في ملاخير منهم. متفق عليه

(مشكوة المصابيح ص ۱۹۶ جلد ۱ باب ذكر الله والتقرب اليه)

بالرقي مالم يكن فيه شرك (۱) دارنگي تعويذ ليكل او مرئ وغيره ته زورندول د صحابه كرامو نه ثابت دي. حديث عبدالله بن عمرو بن العاص (رواه ابوداؤد) (۲) لهذا په دې سره انكار كول غلط فهمي يابد فهمي ده وهو الموفق

د وسوسې لري كولو د پاره د مطالعې كتاب

سوال: (موت كې وقت) دا تصنيف د مفتي محمد شفيع صاحب رحمته الله دې دا كتاب به كومم خائي كښې ملاؤ شي يا د وسوسو لري كولو د پاره بل كتاب اوبښايي؟
الجواب: دا كتاب د دارالعلوم كراچي نه راوغواري او د وسوسو دلري كولو د پاره د احياء العلوم كتاب عاشر، مطالعه او كړي.

د خوف خداوندي پيدا كيدلو طريقه

سوال: د خوف خداوندي پيدا كولو ذريعه اوبښايي؟ مهرباني به وي.
السائل: پانده خان لکي مروت... ۲۵ ذی الحجه ۱۴۹۲ هـ

الجواب: د الله تعالى په وعيدونو باندې په مشاهداتو كښې يقين او عقیده ساتل او په دې خيال باندې څه وخته پورې (۲۰، ۲۵ منته) كلك پاتې كيدل د خوف باعث دي. (۳) وهو الموفق

خيالات فاسده او د هغې د پاره وظيفه

سوال: ماته ډير ناجائز او بد خيالونه راځي آيا په دې سره نكاح ماتيري؟ څه وظيفه راته هم اوبښايي..

السائل: شير جان شهباز خيل بنو... ۱۳۹۲ هـ

(۱) (مشكوة المصابيح ص ۳۸۸ جلد ۲ كتاب الطب و الرقي)

(۲) عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده وكان عبد الله بن عمر ويعلمهن من عقل من بنيه ومن لم يعقل كتبه فاعلقه عليه. (ابوداؤد ص ۱۸۷ جلد ۲ باب كيف الرقي كتاب الطب)

(۳) عن ابي بن كعب قال كان النبي ﷺ اذا ذهب ثلثا الليل قام فقال يا ايها الناس اذكروا الله اذكروا الله جاءت الراجفة تتبعها الرادفة جاء الموت بما فيه جاء الموت بما فيه رواه الترمذي (مشكوة المصابيح ص ۳۵۷ جلد ۲ باب البكاء والخوف)

الجواب: كه دا خيالات فاسده غير اختياري وي نو د حديث په بنياد سره ته گناه گار نه يې (۱) او علاج ددې دادې چه اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ومن شر نفسي ومن شر فرجي ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم روزانه كم نه كم اوياء خلى وايه فقط

د عثمانی دې د جائز تعويذونو او دعوو لړۍ د حضرت محمد ﷺ دې

سوال: تعويذ جائز دي كه نه؟ ځكه چه عثمانی دې والا دي باره كښې رسالي ليكلي دي چه دا شرك او ناجائز دي نو تاسو پوره وضاحت او كړئ.

المستفتي: محمد يوسف ملك آباد جدون صوابي يكم اذی الحجه ۱۴۰۲ هـ

الجواب: دا كومي مسئلې چه د حزب الله پارتې مشر پروفيسر عثمانی يا ډاكتر او كيپتن عثمانی شائع كوي ټولې د شريعت نه خلاف دي. دا خلق د قرآن او حديث خود ساخته (د علماء امت نه خلاف) تشریح كوي. كوم تعويذونه چه خلاف شريعت نه وي هغه جائز دي. (۲) او جائز د مونه ناجائز گرځول الحاد او بې ديني ده. (۳) فقط

(۱) عن ابن عباس ان النبي ﷺ جاءه رجل فقال اني احدث نفسي بالشئ لان اكون حممة احب الى من ان اكلم به قال الحمد لله الذي ردا مره الى الرسوسة رواه ابوداؤد.

(مشكوة المصابيح ص ۱۹ جلد ۱ باب في الوسوسة)

(۲) عن عوف بن مالك قال قال رسول الله ﷺ اعرضوا على رفاكم لا بأس بالرقي ما لم تكن شركاً. (ابوداؤد ص ۱۸۶ جلد ۲ باب ما جاء في الرقي كتاب الطب) وعن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده وكان عبد الله بن عمر ويعلمهن من عقل من بنيه ومن لم يعقل كتبه فاعلقه عليه.

(ابوداؤد ص ۱۸۷ جلد ۲ باب كيف الرقي كتاب الطب)

(۳) عن عائشة قالت امرني النبي ﷺ او امر ان يسترقي من العين. (بخاري) وعن عائشة قالت كان النبي ﷺ يعوذ بعضهم بمسحه بيمينه اذهب البأس رب الناس واشف انت الشاف لا شفاء الا شفاك شفاء لا يغادر سقما) (احاديث اخر في هذا الباب). (صحيح البخاري ص ۸۵۵، ۸۵۶ جلد ۲ كتاب المرضى). قال ابن عابد بن ولا بأس بالمعاذات اذا كتب فيها القرآن او اسماء الله تعالى ويقال رقيه الرقي رقيه اذا عوده ونفث في عوده قالوا وانما تكره العوده اذا كانت بغير لسان العرب ولا يدري ما هو ولعله يدخله سحر او كفر او غير ذلك واما ما كان من القرآن او شئ من الدعوات فلا بأس به. (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۵۷ جلد ۵ قبيل فصل في النظر كتاب الحظر ولا باحة)

پہ ابجد سرہ قرآن لیکل او د خاورو پہ غارہ کنبی تعویذ آویزان کول
 سوال: قرآن د لفظ او معنی دواړو نه عبارت دې نو آیا د قرآن لیکل د ابجد په
 حساب سره جائز دي که نه؟ (۲) چه یو آیت اولیکلې شي او په کپړه کنبې
 او گنبدلې شي او تعویذ جوړ شي نو آیا داسې تعویذ د خاورو په غارہ کنبې
 جائز دي که نه لکه غوا وغیره؟ بینوا توجروا.

المستفتي: متعلم دارالعلوم حقانيه... یکم ربیع الثاني ۱۴۰۲ھ

الجواب: (۱) داسې لیکل د قرآن په الفاظو باندې د لالت کوي او په رسمي او
 موروثي قرآن باندې دلالت نه کوي نو په هغې باندې د مصحف اطلاق نشي
 کیدلې لکه څنگه چه په (۷۸۲) باندې د بسم الله اطلاق نه کیږي. (۲) ممنوع
 او ناجائز خو د کلماتو مبارکه توهین دي حیواناتو او ماشومانو ته آویزان
 کولې نه. ځکه چه عبدالله بن عمرو بن العاص خپلو ماشومانو ته داسې
 تعویذ آویزان کړې وو چه په مبارکو الفاظو باندې مشتمل وو. (رواه
 ابوداؤد) (۱) وهو الموفق

تعویذونه لیکل او په هغې باندې اجرت اخستل

سوال: تعویذونه لیکل په شریعت کنبې څنگه دي؟ او پیسې پرې اخستل
 څنگه دي؟ وضاحت او کړئ.

المستفتي: شاه محمد لاندې کراچي نمبر ۲۲ حسین تیکستائل مل ۵۱۴۱۹۷۳
 الجواب: د کومو تعویذونو مضمون چه شرعي وي د هغې لیکل جائز دي
 للتعامل ولحدیث عبدالله بن عمرو بن العاص (رواه ابوداؤد) (۲) او اجرت
 اخستل پرې هم جائز دي. لان الکتابه صنعة من الصناعات فافهم، (۳) وهو الموفق

(۱) کان عبد الله بن عمر وبعلمهم من عقل من بنیه و من لم یعقل کتبه فاعلقه علیه.

(ابوداؤد ص ۱۸۷ جلد ۲ باب کیف الرقی کتاب الطب)

قال ابن عابدين وعلى الجواز عمل الناس اليوم وبه وردت الآثار ولا بأس بان يشد الجنب والحائض
 التعاويل على العضد اذا كانت ملفوفة.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۵۷ جلد ۵ قبيل فصل فی النظر کتاب الحظر و الاباحه)

(۲) و کان عبد الله بن عمر وبعلمهم من عقل من بنیه و من لم یعقل کتبه فاعلقه علیه.

(ابوداؤد ص ۱۸۷ جلد ۲ باب کیف الرقی کتاب الطب)

(۳) عن ابن عباس ان نقرأ من اصحاب رسول الله ﷺ مروا بما فيهم لذيغ (بقه حاشیه اگلے صله)

د ناجائزه کلماتو او باطلو عقیدو نه خالي ختم خواجگان جائز دي

سوال: څمونږ په جمات کنبې امام صاحب ختم خواجگان کوي، مهرباني او کړئ
 د قرآن او حدیث په رنډا کنبې مدلل جواب راکړئ چه دا جائز دي که نا جائز دي؟
 المستفتي: محمد سراج پشاورى متعلم دارالعلوم حقانيه... ۱۰۱۴۱۹۷۳

الجواب: که دا ختم په ناجائزه کلماتو باندې مشتمل نه وي لکه يا عبد القادر
 جيلاني شيئاً الله او د روحونو د حاضريدلو د عقيدې نه خالي وي نو جائز
 دي. (۱) فقط

د وسوسو لري کيدلو د تدريس او مطالعې د شوق د پاره وظيفه

سوال: بنده د علم شوق لري ليکن وسوسه ډيره راځي تردې چه ډير کرته
 مطالعه هم هيره شي په تدريس کنبې هم خبره هيره شي په تقرير کنبې هم
 تکليف وي او په تدريس او تقرير کنبې ويره ډيره لري، نو کومه وظيفه چه
 مناسب وي هغه اوليکئ. مهرباني به وئ؟

المستفتي: لعل مرجان مدرسه حماديه ډرگ کالوني ۲

کراچي نمبر ۲۵، ۲۵ شوال ۱۴۰۴ھ

(بقیه حاشیه) او سليم فعرض لهم رجل من اهل الماء فقال هل فيكم من راقٍ ان في الماء رجلاً لذيغاً او
 سليماً فانطلق رجل منهم فقرأ بفاتحة الكتاب على شاة فبرأ فجاء بالشاة الى اصحابه ففكر هو اذ لك و
 قالوا اخذت على كتاب الله اجراً حتى قدموا المدينة فقالوا يا رسول الله اخذ على كتاب الله اجراً فقال
 رسول الله ﷺ ان احق ما اخذتم عليه اجراً كتاب الله. وهكذا في باب هل يو اجر الرجل نفسه من
 مشرك في دار الحرب. باب الاجارات.

(صحيح البخارى ص ۸۵۴ جلد ۲، ص ۳۰۴ جلد ۱ باب الرقى بالقرآن والمعوذات)

قال ابن عابدين لان المتقدمين المانعين الاستجار مطلقاً جوزوا الرقية بالاجرة ولو بالقرآن كما ذكره
 الطحاوى لانها ليست عبادة محضة بل من التداوى.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۹ جلد ۵ مطلب الاستجار على الطاعات كتاب الاجارة)

وفي الدر المختار وفيها استأجره ليكتب له تعويذاً لاجل السحر جاز ان بين قدر الكاغذ والخط و كذا
 المكيوب. (الدر المختار ص ۲۳ جلد ۵ مطلب في اجرة صك القاضي و المفتي)

(۱) قال العلامة ابن نجيم وفي النزاهة قال علماءنا من قال ارواح المشائخ حاضرة تعلم يكفر.

(بحر الرائق ص ۱۲۳ جلد ۱۵ احكام المرتدين)

الجواب: دا کلمہ اعوذ باللہ من الشیطن الرجیم ولا حول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم. روزانہ سحر وخت کنبی سل خلی وایہ اود ماسخوتن دمونخ نہ پسر یوولس خلی سورۃ کوثر لولہ، امید دی چہ اللہ کریم خیل کرم اوکری وهو الموفق

د الکوحل په سیاهی سره تعویذونه او ساختونه لیکل

سوال: علمائی دین دی مسئلہ کنبی خه فرمائی چہ خط و کتابت د تعویذونو او ساختونو په داسی سیاهی سره کول چہ سپرت پکنبی گډ شوی وی خه حکم لری؟

المستفتی: مولوی محمد صدیق قلعه عبد الله تحصیل گلستان ضلع پشین ۲۳ شوال ۱۴۰۴ هـ
الجواب: ترخو پورې چہ دا معلومه شوی نه وی چہ دا الکوحل چہ د سیاهی، دوائی او عطر و سره گډ شوی د انگوری دی که کهجوری نو هغه وخت پورې د استعمال د حرمت فتویٰ نه شي ورکولې کیدی. والوجه فيه ان الکوحل من اقسام الخمر فيكون حكمه حكم الخمر فافهم، وهو الموفق

د عشق مجازی نه د نجات د پاره وظیفه

سوال: خمایو دوست دی چہ دیوبی پیری هلک په عشق کنبی مبتلا دی د شپې وخت کنبی هغه سبق وائی او تقریباً د شپې لس نیمو بجو ۱۰:۳۰ پورې یو خائی وی. د چمتی په وجه باندې عاشق ته سخت تکلیف وی او هغه د راشتنی عشق دعویٰ کوی اود غلطو خیالاتونه د براءت اظهار کوی. ډیر پوهولو سره هم منلو ته تیار نه دی نو درخواست دی که خه وظیفه او بنایي نو ډیر ښه به وی؟

المستفتی: خالد الرحمان کوهاټ... ۱۶ ربیع الاول ۱۴۰۱ هـ

الجواب: ددی عاشق دپاره مناسب دي چه آیت زین للناس... تا... حسن المآب (۱) د ماسخوتن مونخ نه پس یوولس خلی او وائی او پر سینه باندې دی دم کړې چہ اللہ تعالیٰ ورته ددی خراب انجام نه نجات ورکړي. وهو الموفق

(۱) (پ: ۳: سورة ال عمران رکوع: ۱۰: آیت ۱۳)

د ویری او قوت حافظي وظیفه

سوال: په بنده باندې بعضي وختونو کنبی ویره راځي او قوت حافظه هم کمزوري ده ددی باره کنبی خه وظیفه او بنایي مهرباني به وی. **المستفتی:** نامعلوم... ۱۳ جمادی الثاني ۱۴۱۰ هـ

الجواب: د ویری ختمیدو دپاره "یا وهاب" خوارلس خل وایه، او په یواځی والی کنبی "یا جبار" ۲۱ خلی وایه او د حافظي د قوي کیدلو دپاره د ماسخوتن دمونخ نه مخکنبی یا روستو یوولس خلی سورۃ کوثر وایه. وهو الموفق

په آئینه کنبی د غل معلومولو حکم

سوال: بعضي عاملان په آئینه کنبی غل معلوموي نو آیا په دی یقین کول جائز دي. اگرچه هغه غل بیا د غلا اقرار هم اوکړي. ددی شرعي حکم خه دی؟ **المستفتی:** عبد الحنان بار گل خیل وانا ډیره اسماعیل خان ۲۲ رمضان ۱۴۱۰ هـ

الجواب: دا عامل او په ده باندې اعتماد کولو والا دواړه مردود الشهادة دي دا عمل د کھانت یوه شعبه ده (۱) په دیکنبی بعضي وخت کنبی د واقعي سره برابر او موافق مشاهده کیږي او کله مخالف بلکه ډیر کرته عامل او غل د مشهورتیا دپاره یوه معاهده کوی. وهو الموفق

جائزو کلماتو والا تعویذونه اویزان کول جائز دي

سوال: خمونږ خائی کنبی یو مولانا صاحب دی هغه وائی چہ تعویذونه اویزان کول که قرانی آیاتو نه او د الله تعالیٰ نومونه هم وی خو شرک دی او ناجائز دي. شرعاً ددی حکم او بنایي؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبد الرزاق دوحه قطر دوحان المانع کیپ... ۱۹ ۱۲ ۱۴۰۱ هـ

(۱) (قوله والكهانة) وهي تعاطي الخبر عن الكائنات في المستقبل و ادعاء معرفة الاسرار قال في نهاية الحديث وقد كان في العرب كهنة كشق و مطيح فمنهم من كان يزعم ان له تابعا يلقي اليه الاخبار عن الكائنات و منهم انه يعرف الامور بمقدمات يستدل بها على موافقها من كلام من يسأله او حاله او فعله و هذا يخصصونه باسم العراف كما تمدعي معرفة المسروق و نحوه و حديث من اتى كاهنا يشمل العراف و المنجم و العرب تسمي كل من يتعاطى علماً دقيقاً كاهنا و منهم من يسمي المنجم والطبيب كاهنا. (رد المحتار ص ۳۳ جلد ۱ مطلب في الكهانة مقدمه)

الجواب: ناجائز تعویذ حرام دی او جائز تعویذ چه په هغې کښې د قرآن الفاظ وي يا نور څه جائز الفاظ ليکلي شوي وي نو هغه جائز دي.

لما رواه ابو داؤد ص ۵۲۳ ج ۲ کتاب الطب و کان عبدالله بن عمرو يعلمهن من عقل من بنیه و من لم یعقل کتبه فاعلقه علیه (۱) قلت و اما التمايم فهی الخزرات کما صرحوا به و ما اشتملت علی الکلمات الشرکيه فلیراجع الی شروح الاحادیث (۲) و هو الموفق

د نوک په ذریعې سره غل یا نور کارونه معلومول

سوال: څمونږ په علاقه کښې یوه زنانه ده هغه په نوک باندې رنګ اولګوي او وائي چه زه دم وایم ته دې ته ګوره چاچه په تا باندې تعویذ کړې وي یائي درنه غلا کړې وي هغه به پکښې راځي ته به ئې اووینې او ګوره هغه فلانکې قبر کښې تعویذ وړمنډي. دا فلانکې ستا دشمن دي. په دې طریقې سره د خلقونه پیسې ګټي او خلقو کښې دشمني خوروي، ددې شرعي حیثیت څه دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: صوفي شاکر الله پريمثر شوگر ملز مردان... ۲۴ ذی قعدہ ۱۴۰۸ هـ

(۱) (ابوداؤد ص ۱۸۷ جلد ۲ کتاب الطب باب کیف الرقي)

(۲) قال العلامة ابن عابدین (قوله التيممة المكروهة) اقول الذي رأيته في المجتبيا التيممة المكروهة ما كان بغير القرآن و قيل هي الخزرة التي تعلقها الجاهلية. فلترجع نسخة اخرى. وفي المغرب و بعضهم يترجم ان المعاذات هي التمايم و ليس كذلك انما التيممة الخزرة و لا بأس بالمعاذات اذا كتب فيها القرآن او اسماء الله تعالى و يقال رقاها الرائي رقيا ررقية اذا عودته و نفث في عودته و انما تكره العوده اذا كانت بغير لسان العرب و لا يدرى ما هو و لعله يدخله سحرا و كفر او غير ذلك و اما ما كان من القرآن او شئ من الدعوات فلا بأس به..... و في الشلى عن ابن الاثير التمايم جمع تيممة و هي خزرات كانت العرب تعلقها على اولادهم يتقون بها العين في زعمهم فابطلها الاسلام الخ

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۵۷، ۲۵۸ جلد ۵ قبيل فصل في النظر كتاب الحظر و الاباحه).

قال العلامة آلوسي و عند ابن المسيب يجوز تعليق العودة و رخص الباقر في العودة تعلق على الصبيان.

روح المعاني و في فردوس ديلمى ص ۶۰ لا بأس بتعليق التعويذ من القرآن رواه ابو نعيم عن عائشة رضى الله عنها. و هكذا في سنن الدارمي ص ۲۱۱ و مصنف عبد الرزاق ص ۳۳۵. (مرتب)

الجواب: دا عمل ناجائز دي. (۱) ځكه چه ديكښې دا خطر ده چه پاك سړي باندې تهمت اولګوي او بدنام شي. فقط. و هو الموفق

د عاملانو په علاج او د تعویذونو حکم

سوال: (۱) دلته د بعضې عاملانو دا طریقه ده چه بیماران ورته راشي نو هغه کتاب او ګوري او د کتاب کتلو ته پس معلومه نه ده چه د جناتو په مدد سره یا څه نور حساب کتاب سره بیمارته وائي چه په تا باندې د پیریانو غلبه ده یا نور څه د جادو اثر دي او بعضې خو تر دې پورې ښائي چه د فلانکې ملک نه پیرې راغلي دي یا فلانکې په تا باندې جادو کړې دي ددې څه حکم دي؟ (۲) که عاملان دا کارونه د پیریانو په مدد سره کوي او دا مریض پرې عمل او کړي او په دیکښې دبل چا نقصان هم نه وي نو بیا دا عمل شرعاً څنگه دي؟ (۳) که په تعویذ کښې گمنامه نقشي وي چه وئيلي نه شی نه نو دهغې څه حکم دي؟ (۴) په عاملانو باندې علاج کول څنگه دي؟

المستفتي: عبد الحمید دي آئي خان..... ۱۶ شوال ۱۴۰۸ هـ

الجواب: غالباً دا الفاظ عوامو ته د هوکې ورکولو دپاره استعمالیږي سیوا د افتاء او دوائی علاج کولو او د خوب د تعبیر نه. (۲) دا هم د هوکه ورکول دي شرک نه دي پیریان په معالجاتو او الهاماتو کښې د انسانانو درجوته رسیدل نشي کولې. (۳) داسې تعویذ ممنوع نه دي. (۲) لعدم یقن اشتماله علي الکلمات الشرکيه لیکن دوکه ورکول دي. (۴) ځان ساتل تري نه ضروري دي. و هو الموفق

د ایمان په باره کښې د وسوسو او وهمونو وظیفه او علاج

سوال: علمائي دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائي چه مثلاً دهغه په زړه کښې د توهین رسالت او توهین صحابه کرام عليهم السلام و همونه او وسوسې

(۱) قال ابن عابدین و منهم انه يعرف الامور بمقدمات يستدل بها على موافقها من كلام من يسأله او

حاله او لعله و هذا يخصونه باسم العراف كما لمعنى معرفة المسروق و نحوه الخ

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۳ جلد ۱ مطلب في الكهانة مقدمه)

(۲) عن عوف بن مالك قال قال رسول الله عليه السلام اعرضوا على رفاقكم لا بأس بالرقى ما لم تكن شركاً

(ابوداؤد ص ۱۸۶ جلد ۲ باب ما جاء في الرقي كتاب الطب)

خی راخی مثلاً چه کله دده خوا کنبی د پیغمبر ﷺ او صحابه کرام رضی الله عنہم دا بنائسته او صاف بیان شی لکه ان رسول الله ﷺ کان اکحل العینین و ان عائشة رضی الله عنها کانت بکرة نو دده په زړه کنبی ددی خبرو متعلق مختلفې وسوسې راخی او دغه دقرآن، حدیث او محراب المسجد او نور شعائره په باره کنبی هم او داسې وائی کافر شوم ما ددی باطلو و همونو د تیرونه اوباسی او سخته پریشانی ده، ددی دپاره څه وظیفه او حل تلاش کړی؟ دیره مهرباني به وي.

المستفتي: حافظ سید قاسم مدرسه انجمن تعلیم القرآن پراچگان
کوهاټ ۲۴۱۵۱۱۹/۴

الجواب: دا سړي مسلمان دي (۱) سحر او ماښام دي سل سل ځله اعوذ بالله من الشیطان الرجیم لاحول ولا قوة الا بالله العلی العظيم وائی او داسې خیالات دي دزړه نه اوباسي او نورو خیالاتو کنبی دي مشغول شي نو ان شاء الله دا بیماری به زر تر زره ختمه شي. وهو الموفق.

د ظالم د هلاکت د پاره ختم قرآن کول

سوال: د غل یا ظالم وغیره د هلاکت دپاره ختم قرآن پخپله کول یا په بل چا باندې کول جائز دي. که نه؟ او که هغه غل یا ظالم ددی عمل په وجه باندې هلاک شي نو دهغې څه حکم دي؟

المستفتي: مولوي گل نور شاه کلکوټ دیر بالا.... ۲ ستمبر ۱۹۷۵ هـ

الجواب: د عملیاتو په ذریعې سره څوک هلاکول حرام دي لکه څنگه چه په ظاهري اسبابو سره حرام دي. البته که داسې کس پرې هلاک کړي چه شرعاً دهغه مرگ جائز وي. نو بیا جائز دي. (۲) فقط

(۱) عن ابن مسعود قال قال رسول الله ﷺ ان للشیطان لمة بابن ادم وللملك لمة فاما لمة الشیطان فایعاد بالشر وتکذیب بالحق واما لمة الملك فایعاد بالخیر وتصديق بالحق فمن وجد ذلك فليعلم انه من الله فليحمد الله ومن وجد الاخری فليتعوذ بالله من الشیطان الرجیم. ثم قرأ الشیطان بعد کم الفقر و یامرکم بالفحشاء واه الترمذی. (مشکواة المصابیح ص ۱۹ جلد ۱ باب فی الوسوسة)

(۲) عن عبد الله بن مسعود رضی الله عنه وقال قال رسول الله ﷺ لا یحل دم امرئ مسلم یشهد ان لا اله الا الله وانی رسول الله الا باحدى ثلث النفس بالنفس و الشیب الزانی و المارق لدينه التارک للجماعة متفق علیه. (مشکواة المصابیح ص ۲۹۹ جلد ۲ کتاب القصاص الفصل الاول)

تعویذ کنبی د ابلیس. فرعون. او شاد وغیره نومونه لیکل

سوال: بعضې خلق د فرعون، ابلیس او شاد نومونه اولیکي او په غاړه کنبی ئې اچوي داسې تعویذ لیکل او غاړه کنبی اچول جائز دي که نه؟ بینوا توجروا المستفتي: شهباز خان حقاني بده بیر پشاور... ۲۲ جون ۱۹۸۷ هـ

الجواب: دا تعویذ ناجائز دي په دي نومونو کنبی هیڅ تبرک نشته البته د قرآن پاک په الفاظو کنبی د راتلو په وخت کنبی ئې د نورو الفاظو پشان حکم دي. (۱) وهو الموفق

په تعویذ او تمیمه کنبی فرق

سوال: ځمونو په سکول کنبی یو ماستر صاحب، خفیه طور سر د اکثر عثمانی پیرو کار دي هغه وائی چه "من علق التمیمه فقد اشرك"، چا چه هم تعویذ اویزان کړو هغه شرک او کړو. دقرآن او سنت په رنډ کنبی ددی څیزونو څه حکم دي؟

المستفتي: علي زمان عربي تیچر نوشهره کلان.... ۱۷۱۵۱۱۹۹۱ هـ

الجواب: تعویذ لیکل او اویزان کول جائز دي.

کما فی ابی داؤد ص ۵۲۳ جلد ۲ عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده ان رسول الله ﷺ کان یعلمهم من الفرع کلمات. اغوذ بکلمات الله التامات الی اخرها. وکان عبد الله بن عمرو یعلمهم من عقل من بنیه ومن لم یعقل کتبه فاعلقه علیه.

او تمیمه اویزان کول ناجائز دي. لحديث عبد الله بن عمرو بن العاص ما ابالي ان انا شربت ترياقا او اتعلقت تمیمة. ابوداؤد ص ۵۴۰ ج ۲، لیکن تمیمه خدرات (کنجکو). د ځناورو نوکونو او هډوکو ته وائی مبارکو کلماتو لیکلي شوي ته تمیمه وئیل غباوت یا غوايت دي. (۲)

(۱) قال ابن عابدين وانما تکره العوذۃ اذا كانت بغير لسان العرب ولا یدری ما هو ولعله یدخله سحر او کفر او غیر ذلک واما ما کان من القرآن او شی من الدعوات فلا بأس به.

(۲) المختار هاشم النور المختار ص ۲۵۷ جلد ۵ قیل فصل فی النظر کتاب الحظر والاباحه (نقیه حاشیه په راروايه صفحه)

پیغمبر ﷺ فرمائی: ان الرقي والتمايم والتولة شرك. ص ۵۴۲ جلد ۲. نو
 خنگہ چہ ہر دم ناجائز نہ دے بلکہ شرکی کلماتو والا دم ناجائز دے دغہ شان
 ہر تعویذ ہم ناجائز نہ دے بلکہ شرکی کلماتو والا تعویذ ناجائز دے
 وهو الموفق

.....
 الخزرة التي تعقب نجاسة ... وبعضهم يتوهم ان المعاذات هي التمايم وليس كذلك انما التميمية
 الخزرة ولا بأس بالمعاذات اذا كتب فيها القرآن او اسماء الله تعالى وانما تكره العوذة اذا كانت بغير
 لسان العرب ولا يدري ما هو ولعله يدخله سحر او كفر او غير ذلك وفي الشلي عن ابن الاثير التمايم
 جمع نميمة وهي خزرات كانت العرب تعلقها على اولادهم يتقون بها العين في زعمهم فابطلها الاسلام
 الخ (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۵۷ جلد ۵ قيل فصل في النظر)

کتاب

الرؤيا وتعبيرها

قال الله تعالى

وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ
رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ
مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ

(الاية)

...

كتاب الرؤيا وتعبيرها

پہ خوب کنی د سجدی پہ خانی باندی گندگی لیدل

سوال: الاستاذ المحترم حفظه الله المتان من الهموم في الدنيا والآخرة!

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته! اما بعد اني سائل في امر قد وقع منه في قلبي من الاضطراب والخوف فان بينت لي بيانا شافيا فهو كفاني اني خشيت ان اكون تحت قوله تعالى ان تحبط اعمالكم وانتم لا تشعرون. لاني منذ جئت الى المدرسة ما ريت رسول الله ﷺ في النوم وايضا ما ريت الرؤيا اظن انه جزء من اربعين اجزاء النبوة الا نادرا ونسيانا والحال اني اقرء كتب الاحاديث اذا كان هذا حالي الآن فكيف بعد الفراغ من العلم ولا اعلم من خطيئة فلذا اقول لعل انا لا اشعر بخطيئتي فامرني بالشئ حتى يحصل به ما هو المقصود الاعظم ويزيل به مرض قلبي حتى ارى في القلب نورا بفضل الله تبارك وتعالى وايضا فامرني بالدعاء يحصل به روية النبي ﷺ والله اني ريت نومة في ظهيرة الامس. والله لا طاقة لي ان ابين لكم مشافهة فلذا انا ارسل بالصديق ولو كان فيه قلة الحياء فعافني. قدرت في النوم و كنت مصليا فاذا قمت من الركعة ونظرت فكنت مستقبل المشرق لتحولت الى القبلة فاذا نظرت الى موضع السجود فاذا ريت قريب السجدة قد رات كثيرات فاردت السجدة فوق الحصر على القدر فسجدت عليها حتى وصل اثر القدر الى جهتي فرفعت راسي وايضا كنت متحيرا هذا القدر وقع مني ام من الغير فمن الشفقة ان ترسل وتكتب الى تاويل روي على قدر ما تعلم به وتعطي بيد المرسل والحاصل اي تاويل كان فاكتب لي وارسلني حتى تدفع مني الوسواس المستفتي: نام معلوم طالب علم دار العلوم حقانيه اكوره ختيك.

جواب: من اراد ازالة الامور الغير الاختيارية او تحصيلها فلن ينجو من الغم والحزن ومنها الرؤيا الصالحة واما تعبير الرؤيا المستورة ففيها اشارة الى النزول وهو التوجه الى الخلق لارشادهم وكذا الى حصول الدنيا- وهو الموفق

د پیغمبر ﷺ په خوب د کښې لیدلو تعبیر

سوال: ماته په خوب کښې د سرکار د دو عالم ﷺ زیارت نصیب شو. په داسې حالت کښې چه د حضور ﷺ په لاس مبارک کښې یو تال وو صحیح راته یاد نه دی چه څه رنگ ئې وو لیکن لږ بیا د دې چه سور رنگ ئې وو. په هغې کښې د چیني پشان څه وو، چه پیغمبر ﷺ به ترې نه لاس د کولو او تقسیمولو به ئې لیکن مخې ته ئې هیڅوک نه وو صرف تقسیم کولو په حالت کښې مې اولیدو، هغه وخت کښې مادرود شریف وئیل شروع کړل او ځما په زړه باندې یو خاص کیفیت جاري شوې وو او پیغمبر ﷺ ته مې کتل؟ بینوا توجروا

السائل: اعجاز علي واه کینت..... ۱۵ شوال ۱۳۹۵

الجواب: محترم المقام دامت برکاتکم د السلام علیکم نه پس خبره داده چه تا د پیغمبر ﷺ د صفت قابلیت د بعضي آثارو مشاهده کړې ده بې شکه د حاضرینو او غائبینو دواړو تقسیم کونکې دې (۱) الله تعالی دې تاله د نیک اولاد نعمت درکړي. آمین

په خوب کښې د نبي ﷺ خلاف شریعت حکم ورکولو مسئله

سوال: که په خوب کښې څوک نبي ﷺ او ویني او هغه څه حکم او کړي خو هغه حکم د شریعت نه خلاف وي نو آیا په هغې عمل کولې شی که نه؟

السائل: اکبر حسن لنډي کوتل پشاور.... ۱۳۹۲ هجري

الجواب: د خوب په خبرو کښې د اشرط دې چه د ژوند د خبرو سره متصادم نه وي (۲)

(۱) عن معاوية قال قال رسول الله ﷺ من یرد الله به خیراً یفقهه فی الدین وانما انا قاسم والله یعطی متفق علیه. (مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۲ جلد ۱ کتاب العلم الفصل الاول)

(۲) قال القاری ولذا لم يعتبر احد من الفقهاء جواز العمل فی الفروع الفقهية بما يظهر للصوفية من الامور الكشفية او من حالات المنامية (مرقاۃ المفاتیح شرح مشکوٰۃ ص ۳۵۸ جلد ۹ کتاب الفتن)

د تصادم او ټکراؤ په صورت کښې به دا خبرې د شیطان په خبرو باندې حمل کولې شی. کما وجهه به حدیث تلک الغرائق العلی الخ. (۱)

په خوب یا مراقبه کښې د ذات پاک لیدلو دعوی

نوال: د یو پیر صاحب دعوي ده چه د ذکر په وخت کښې ما ذات پاک سره معانقه او کره آیا دعوی صحیح ده؟

المستفتي: ظفر علي تهانوي مهاجر کیمپ کراچی نمبر ۲۰

الجواب: کیدیشي مراد ئې خوب یا مراقبه کښې لیدل وي چه هغه نه ممنوع دي او نه مخصوص (۲) فقط

د پیغمبر ﷺ په خوب کښې خلقو لره متبع جوړول

او د چا نه د مال اخستلود حکم شرعي حیثیت

سوال: (۱) علمائي دين دي باره کښې څه فرمائي یو سړې وائی چه څه پیغمبر ﷺ د خوب په ذریعې سره خپل جانشین جوړ کړي یم لهذا خلق دې ځما تابعداري کوي نو آیا د شریعت په رنرا کښې په مسلمانانو باندې ددې سړي تابعداري ضروري ده؟ ددې شرعي حیثیت څه دي؟

(۱) په فوائد عثمانیه کښې دي چه علامه یا قوت په معجم البلان کښې لیکل دي چه د قریشو به د کعبې طواف کولو او دا الفاظ به ئې وئیل واللات والعزى ومناة الثالثة الاخرى هولاء الغرائق العلی وان شفا عتھن لتر تحي. د تفسیر کتابونو په دې ځای یوه قیصه نقل کړې چه د جمهور محدثینو په اصولو باندې د صحت درجې ته نه ده رسیدلې. او که فی الواقع ئې څه اصل وي نو کیدیشي چه نبي ﷺ د مسلمانانو او کافرانو په مخلوط مجمع کښې دا سورت وئیلې وي او د کافرانو عادت وو چه خلق قرآن وانوري او په مینځ کښې گرېږ شروع کړي. کما قال الله تعالی وقال الذي وقال الذين كفروا لا تسمعوا لهذا القرآن والغوا فيه لعلکم تغلبون. (حم السجده رکوع: ۴) کله چه ئې دا ایت اولوستلو نو شیطان به دده په آواز کښې آواز ملاؤ کړی وي او دده په لب ولهجه باندې به ئې د الفاظ وئیلې وي کوم چه ددوي په ژبو باندې وو. تلک الغرائق العلی الخ روستویا تعبیر او ادا کښې تصرفات او شول نو څه څه ئې ترنه جوړ کړل گڼي ظاهره ده چه د نبي په ژبه باندې د شیطان دومره تسلط چرته کیدلې شي او د کوم څیز چه امکان کیدلې شي دهغې په مدح باندې دهغوي څه معنی. (تفسیر عثمانی سورة الحج آیت: ۵۲)

(التفصیل فی الروح المعانی سورة الحج الاية: ۵۳ جلد ۱۰ ص ۲۰۰)

(۲) قال العلامة ملا علی قاری ان صح عن احد دعوی نحوه (رؤية الله تعالى في الدنيا) فيمكن تأويله بان غلبة الاحوال تجعل الغائب كما لشاهد حتى اذا كثر اشتغال السربشى واستحضاره له يصير كأنه حاضر بين يديه انتهى و يؤيده حديث الاحسان ان تعبد الله كأنك تراه وكذا حديث عبد الله بن عمر حال الطواف كذا نترأى الله الخ (شرح فقه الاكبر لملا علی قاری ص ۱۲۳ جواز رؤية الباری جل شانه فی الدنيا)

(۲) یو سړي بل غټ مالدار ته اووئیل چه ما پیغمبر ﷺ په خوب کښې اولیدلو او ماته ئې اووئیل چه فلانکې مالدار سړي ته لار شه کار به دې اوشي آیا دا خوب صحیح دې؟ او ددې په وجه باندې په مالدار باندې تابعداري لازمه ده؟ جواب راکړئ

المستفتي منصور الرحمان جامعه احسن العلوم ترست گلشن اقبال کراچی ۱۴۱۰هـ
الجواب: (۱) که دې ئې واقعی جانشین مقرر کړې وي نو خلق به پخپله باندې دده په دائره کښې داخل شي نه په ده باندې دعوت ورکول ضروري دي او نه په خلقو باندې ددې دعوت تابعداري ضروري ده. (۲) که داسې خپل خوب په دلائلو سره ثابت کړي نو صحیح ده گڼي دده په صرف دعوي کولو باندې اعتماد کول بې قاعدي اعتماد دې. وهوالموفق

د بنگلي نه مسلسل اوبه بهیدل

سوال: ما په ۱۹۷۴ء کښې په اسلام آباد کښې یوه بنگله جوړه کړې وه څه وطن نه بهر ووم ځما دوه روڼو پرله پسې نگراني کوله خو هغوي مړه شول څه اوس هر ه میاشت خوب وینم چه کور تراوسه پورې مکمل نه دې او مسلسل ترې نه اوبه بهیري د څو کالو نه داسې خوب وینم مهرباني اوکړئ تعبیر راکړئ.

السائل: عبدالجلیل ایم ای ارباب کالوني تهکال پشاور... ۲ رجب ۱۴۰۲هـ
الجواب: (۱) تعبیر یو مشکل څیز دې ته الله والا خلقو ته نقد صدقه ورکوه چه دا خطرې پټې شی. (۱) والسلام.

پیغمبر ﷺ د گورو نانک په شکل لیدل د

خوب لیدلو والا په انحراف باندې تنبیه ده

سوال: یو سړي مزارا عبدالرشید ربوه خپل خوب بیانوي داسې لیکي چه ځما سترگې ورغلې اومې کتل چه جمات ته ورغلم هر طرفته سپوږمۍ دي څومره په زوره چه ذکر کووم خوند ډیریري. او سپوږمۍ ښه ښکاره کیږي په محراب کښې د حضرت گورو نانک بابا پشان بزرگ شکل کښې پیغمبر ﷺ تشریف

﴿عن انس قال قال رسول الله ﷺ ان الصدقة لتطفئ غضب الرب وتدفع ميتة السوء رواه الترمذی (مشکوٰۃ المصابیح ص ۱۶۸ جلد ۱ باب فضل الصدقة الفصل الثاني)﴾

فرمادې د پیغمبر ﷺ گير چاپیره علاقه دمره تیزه رنړا ده چه سترگې ورته پر قیږې... الخ دا خوب مرزا عبدالرشید د اشاعت دیاره روزنامه الفضل ربوه. ته الیگلو هغوي په ۲ نومبر ۱۹۸۲ په کالم نمبر ۳ کښې چاپ کړو او دلته خپل ملک کښې او بهر ملکونو کښې تقسیم شو د جواب کولو خبره داده چه آیا په مذکوره عبارت سره (نعوذ بالله) د پیغمبر ﷺ د توهین طرف نه واضح کیږي؟ او آیا مرزا عبدالرشید او د الفضل ایډیتر مسعود احمد دهلوي او پرنتر سید عبدالحی (ددې په لیکلو، چاپ کولو او نشر و اشاعت په وجه) دا خلق د توهین مرتکب نه شول؟ جواب راکړئ؟

المستفتي: مولانا محمد شریف جالندهري ناظم اعلیٰ

مجلس تحفظ ختم نبوت پاکستان ملتان... ۲۵ جمادي الثاني ۱۴۰۳

الجواب: پیغمبر ﷺ په شمائل کښې د متعین شوي صورت نه علاوه په بل بدقسم صورت کښې لیدل ددې خوب لیدلو والا په انحراف باندې تنبیه ده. گورو نانک د مسلمانانو نه د هندوانو جوړولو دیاره د دروغو یو جال جوړ کړې وو. او مرزا غلام احمد قادیاني د مسلمانانو نه انگریزان یا د انگریزانو غلامان جوړولو دیاره دا جال خور کړې وؤ. او دا خوب لیدلو هم په دې مالیخولیا کښې مبتلا دې. وهوالموفق

په خوب کښې د نیک کارونو حکم کولو والا لیدل اود هغې تعبیر

سوال: په ادب سره گذارش دې چه بنده د بده، جمعرات او جمعي په دریو اړو شپو کښې داسې خوب لیدلې چه په خوب کښې یو سړي وائی (۱) حج اوکړه. (۲) سنت ادا کوه، ما ورته اووئیل چه ما واده کړې هغه اووئیل دویم واده اوکړه. (۳) د حدیثو دوره اوکړه ماورته وئیل چه مادوره کړې هغه وئیل په دویم ځل دوره اوکړه. (۴) په احسان آباد کښې د قرآن درسگاه اباده کړه ماوې احسان آباد کوم ځائي کښې دې نو ځمونږ په کلي کښې یوه غیر آباد زمکه ده وائي چه دا احسان آباد دې. (۵) د ظواهر و نه پټ شه. (۶) د قرآن کریم حفظ

﴿عن ابی قتاده قال قال رسول الله ﷺ من رانی فقد رای الحق متفق علیه. و علی ها مشه ای معناه من رانی علی صورتی التي انا علیها فقد رانی حقيقة لان الشيطان لا يتمثل بهذه الصورة المخصوصة. الخ (مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۹۳ جلد ۲ کتاب الرؤيا الفصل الاول)﴾

اوکره، ما ورته اووئیل چه خه غریب او ناچاره یم او ستا ټولې خبرې ډیر طاقت والا کس کولې شي نو جواب ئې اوکړو چه ته غریب ئې خو حاجي الحرمین میزخان نواب زاده مردان والا ته اووایه او خما دعا و سلام ورته وایه هغه به دا کار اوکړي. ما ترې نه تپوس اوکړو چه ته څوک ئې هغه جواب اوکړو چه خه محمد د مدینې اوسیدونکې یم، ددې خوب تعبیر اوسایئ مشکیر اوگرځوی؟

السائل: محمد نذیر فتح پور سوات ۱۳۹۰ هـ

الجواب: ته د قران او حدیث د اشاعت او ددین د خدمت اراده اوکره امید دې چه ته به کامیاب شي او د اهل خیر زړونه به الله تعالی ستاسره د امداد کولو دپاره مائل کړي. والله اعلم

په خوب کښې فتاویٰ رشیدیه وغیره لیدل

سوال: (۱) خوب وینم په خما مخې ته پیش کولې شی چه فتاویٰ رشیدیه کښې اوگوره دچا عقیده چه خرابه وي دهغه ځانې اور دې او باقاعده خما مخې ته ئې لیکلې وي. وبئس المهاده دا چه اووینم د خوب نه راویخ شم. (۲) په خوب کښې د بس په استیر ننگ باندې ناست یم ډرائیور نه یم او بس بغیر د ستارټ کولو نه چلوم په چرائی باندې ورخیزم چه چرهایي نه کوز شم نو یو ښکلې ښار راته په نظر راشي. چه دهغې هغه ښکلې نقشه اوس هم خما په سترگو کښې گرځي نو خه په هغې ښائسته ښار کښې بس او در دوم دهغې نه مخکښې د تللو همت مې نشته ځکه چه ویره ده چه د ډرائیو ننگ د هنر نه راتللو په وجه باندې رانه چرته بس الله نشي. نو په دې کښې راویخ شوم. (۳) په خوب کښې خپلې علاقې ته ځم هلته یوه قلعه ده چه یو انگریز جوړه کړې ده او هغې ته نزدې په مغربي طرف باندې څه دوکانونه دي. څه خپل کور طرفته د بس په ذریعې باندې په یو نوې سرک (چه په وادي کښې تیر شوې دې) باندې دغې قلعې او دوکانونو طرفته راروان یم. په لاره کښې ډیره یخه او مزیدار هوا چلیږي چه د قلعه نه تیر شم. او دوکانونو ته اورسیږم نو ددغې دوکانو نو یوه نوې نقشه (چه ما مخکښې نه وه لیدلې) وینم هغه دا چه

پوره بازار په دیوالونو کښې بند دې او دپاسه پرې د ښختو اوسیمتونه جوړ شوي عجیبه ښکلې نقش ونگار والا چت دې څه په بس کښې هغې کښې دننه لار شم ځانې د ښکلې والي نه متاثره زړه مې ډیر خوشحاله شي اود خوب نه را بیدار شم. (۴) په خوب کښې یو پردې ځانې ته لار شم هلته راته اووئیلې شي چه تاته به دلته د اوسیدلو دپاره ښکله ملاویږي. څه هغه وخت کښې په جمات کښې یم غالباً چه د ماسپښین وخت دې باجمات مونځ کووم په واپسې باندې راته پوره خوب یادنه وي. او ښکله مې هم نه ده لیدلې او راویخ شم. ددې خوبونو تعبیر راکړئ؟ ډیر شکر گزاره به یم.

السائل: عبدالحمید کهوئی بهاره ایف آر. ډي آئي خان ۲۹ صفر ۱۳۹۰ هـ

الجواب: (۱) د بدعاتو او شرکیاتو په رد کښې مداهنت باندې تنبیه معلومېږي. (۲) اشاره معلومېږي ستا قیادت طرفته او دهغې سرته د رسیدلو طرفته لیکن ډیر په احتیاط سره او ښه طریقې سره. (۳) انگریزي سکولو نه انگریزي قلعې دي دا دنیا بازار دې چه په ورځ په ورځ د خلقو په زړونو او سترگو کښې عظمت حاصلوي ستا په دې باندې تیریدل دي. لیکن امید دې چه دا ځان له د مقام جوړلو نه به محفوظ او وسېږي.

باب

ما يتعلق

بالروح والبرزخ

والموت

كُلُّ مَنْ عَلَيْهِ أَفَانٌ
وَيَقْنِي وَجْهَهُ رَبِّكَ
ذُو الْجَلِيلِ وَالْإِكْرَامِ

(الاية)

باب ما يتعلق بالروح والبرزخ والموت

د مرگ معنی او مفهوم

سوال: په تسکین الصدور کښې حضرت مولانا محمد سرفراز خان د مرگ دوه مفهومه بیان کړي دي. اولنې مفهوم: علماؤ د مرگ دا معنی کړېده چه د روح تعلق د جسم نه بالکل کت شي د قرآن او حدیث نه معلومیږي چه د مرگ په وخت کښې روح اوباسلې کیږي او آسمانونو طرفته ورلې کیږي. بیا په خپل ځاني باندې کیښودلې کیږي. دویم مفهوم: مولانا محمد قاسم نانوتوي رحمته فرمائي چه پیغمبرانو نه د حیات انقطاع نه کیږي. فرق پکښې واضح کړئ؟

المستفتي: حاجي محمد عبدالله چکراله ضلع میان والی. ۳ رمضان ۱۴۰۲ هـ

الجواب: په دې معنو کښې اولنې معنی مشهوره او بغير تکلفه ده دارنگې حدیث وفي الجنة ماواه وحديث الرفیق الاعلی سره مناسب ده، نعم اعمدت الی الجسد المبارک بدلیل ما رواه الیهقی وغیره او دویمه معنی صحیح ده یعنی روح د بدن نه منقطع شوې نه دې بلکه په قلب کښې جمع شویږي. ویصاحبه بعض الانقطاع عن بعض الاعضاء او تصویر کالشمس اذا غربت فافهم، وهو الموفق

د عذاب قبر او حیات النبی صلی الله علیه و آله په باره کښې د اهل سنت والجماعت مکتب

سوال: (۱) آیاد قبر عذاب او ثواب په دې مخصوصې کندی کښې ورکولې کیږي یا علیین او سچین دواړه مراد دی؟ دارنگې د عالم برزخ اطلاق په دې لیدونکې کندی باندې کیږي یا په علیین او سچین باندې یا په دواړو باندې؟ (۲) حیات الانبیاء کوم چه د احادیثو نه ثابت دي ددغې حیات نه د نیوي حیات مراد دي که برزخي؟ دا فتوي تبلیغي جماعت حلقه بنو د خپلو عقائدو دپاره غوختلې ده امید دي چه جواب به ئې را کړئ؟

المستفتي: مولانا محمد بصیر صاحب غور یواله ضلع و تحصیل بنو ۱۹۸۷، ۱۹۸۹، ۱۹۹۰

الجواب: حامداً ومصلیاً (۱) د عذاب قبر په باره کښې ډیر احادیث راغلې دي د حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دي چه رسول الله صلی الله علیه و آله ددوه قبرونو په خوا کښې تیر شو نو حضور صلی الله علیه و آله او فرمائیل چه دې دواړو ته

عذاب ورکولې کیږي یو ته د متیازو د دارو نه د نه بچ کیدلو په وجه باندې عذاب ورکولې کیږي. او دویم ته د چغلې په وجه باندې. بیا د کهجوري څانگه دوه حصې کړه او دواړو قبرونو باندې ئې کیښوده او وې فرمائیل چه ترڅو پورې دا څانگې اوچې شوې نه وي نو شاید چه عذاب ترې نه سپک کړي شي. د قبر لفظ په حقیقت کښې دې کندی ته وئیلې کیږي په کوم کښې چه د مړي جسد عنصری پروت دي دا تیر شوي حدیث ددې واضح ثبوت دي. ځکه چه انحضرت صلی الله علیه و آله په کومو دوه قبرونو باندې څانگې ایښودې وې هغه حسې قبرونه او کندی وې او دعلیین او سچین هغه برزخي مقام ترنه مراد نه دي کوم چه درو حونو د قرار ځائي دي. ځکه چه د څانگې هغه دوه حصې ئې هلته نه وې ښخې کړې، بعضې وخت داسې کیږي چه د مړي جسد په اور کښې او سوزي یا ئې دریاب یوسی او مهیان او کبان ئې او خوري یعنی په قبر کښې ددفن کولو نمبر ئې دسره نه راځي نو دې باره کښې حافظ ابن القيم رحمته په کتاب الروح. صفحه ۷۲ کښې لکلي دي ترجمه ئې داده. دا پیژندل مناسب دي چه عذاب قبر هم عذاب برزخ ته وئیلې شي نو هر داسې کس چه د عذاب مستحق وي چه کله مړ کیږي نو هغه ته عذاب حصه وررسيږي. په قبر کښې دفن کړي شوې وي یا نه نو که ځناورو خوړلې وي یا سوزولې شوې وي تر دې که ایره ئې په هوا کښې الوزولې شوې وي یا په پانسې ختلې وي یا دریاب وړې وي. په هر حالت کښې دهغه روح او بدن ته هغه عذاب ملا ویري کوم چه په قبر کښې دفن شوي ته ملا ویري. بهر حال ټول اهل السنه والجماعت په دې عقیدې باندې متفق دي چه په قبر وبرزخ کښې ایمان والاؤ او تابعدار وخلقو ته لذت او خوند نصیب کیږي. او کفارو او منافقانو او گناه گارانو ته عذاب او تکلیف ملا ویري. په دې کښې د هیشک او شبهې گنجائش نشته د قرآن او سنت او اجماع د صریحو دلیلونو په وړاندې دا عقیده مضبوطه ده او کوم خلق چه د قبر د عذاب او راحت نه یعنی د برزخي ژوند نه منکرین دي نو دا مذهب د ملحدینو خوارجو او بعضې معتزله، او بعضې مرجئه و دي.

(۲) د اهل سنت والجماعت په نيزد باندې اتفاقاً انبیاء علیهم السلام په قبرونو کښې ژوندي دي. دهغوي ژوند د شهیدانو د ژوند نه هم اعلی او ارفع دي. دې باره کښې ډیر دلیلو نه دي حدیث مبارک دي. الانبیاء احياء فی قبورهم یصلون. علامه سبکی رحمته دي روایت ته صحیح وئیلې دي او د ټولو

علمائے دیوبند ہم دا عقیدہ دہ. لکہ چہ پہ المہند علی المہند دی روایت تہ صحیح وئیلی دی او د تولو علمائے دیوبند ہم دا عقیدہ دہ. لکہ چہ پہ المہند علی المہند کنبی خلیل احمد سہارنپوری رحمۃ اللہ علیہ تصریح کریدہ. او علمائے حرمین شریفین او د ہند علماؤ ئی تصدیق کری دی.

کتبہ رشید احمد صدیقی حقانی. نائب مفتی دارالعلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک **الجواب:** دا جوابونہ صحیح دی (۱) د قرآن او حدیث او علم کلام او فقہی نہ د عذاب قبر حق کیدل ثابت دی (۱) او قبر دہغہ خائے نوم دی کوم خائے کنبی چہ دا انسانی اجزاء قرار او نیسی او کوم خلق چہ د عذاب قبر نہ منکر وی لکہ بعضی معتزلہ او عثمانی پارٹی. نوہغوی پسے اقتداء کول صحیح نہ دی کما فی شرح کبیر (۲)

(۲) او انبیاء علیہم السلام پہ قبرونو کنبی دیو خل وفات کیدل ونہ پس پہ دنیوی ژوند سرہ ژوندي دي يعني دهغي روحونه پہ بدنونو کنبی واپس داخل شوی دی. البتہ کوم مشائخ چہ د حیات برزخی قائل دی هغوي پہ اهل سنت والجماعت کنبی داخل دی. او دا مسئلہ د نظریاتونہ دہ د ضروریاتونہ نہ دہ. و هو الموفق.

حضرت مفتی اعظم (محمد فرید عفی عنہ) شیخ الحدیث دارالعلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک

د حیات الانبیاء پہ ہیئت کنبی اختلاف دی

سوال: زید وائی چہ انبیاء علیہم السلام بالکل د وفات پہ وخت دوبارہ ژوندي وی یعنی د روح انقطاع ترې نہ نہ کیږي. او خالد وائی چہ د دفن کولونہ مخکنبی د روح تعلق د جسم سرہ نہ وی خکہ چہ مرگ د ژوند ضد دی دیو واقع کیدلو سرہ انتفاء د دویم راځي، نو جواب را کړئ؟

المستفتی: عطاء اللہ شاہ مدرس جامعہ رشیدیہ بہکر میان والی ۳ شعبان ۱۴۰۲ھ

﴿۱﴾ قال العلامة تفتازانی وعذاب القبر للكافرين ول بعض عصاة المومنين..... ثابت بالدلائل السمعية لانها امور ممكنة اخبر بها الصادق علي ما نطق به النص من قال الله تعالى النار يعرفون عليها غدوا وعشيا ويوم تقوم الساعة ادخلوا آل فرعون اشد العذاب وقال الله تعالى اغرقوا فادخلوا ناراً قال النبي صلى الله عليه وسلم استنزهوا عن البول فان عامة عذاب القبر منه وقال عليه السلام قوله تعالى 'يثبت الله الذين آمنوا بالقول الثابت نزلت في عذاب القبر الخ' (شرح العقائد للسفني ص ۷۷ عذاب القبر الحق)

﴿۲﴾ قال الحلبي ومن ينكر الشفاعة او الروية او عذاب القبر او الكرام الكاتبين واما من يفضل عليا فحسب فهو من المبتدعة الذين يجوز الاقتداء بهم مع الكراهة (غنية المستملی ص ۲۷۶ باب الامامة)

الجواب: انبياء عليهم السلام پہ قبرونو کنبی باجسادهم وبارواهم ژوندي دي (۱) دا متفق عليه خبره ده البته پہ دی کنبی اختلاف دی چہ پہ اجسامو کنبی حیات د روحونو پشان داول نہ دی او کہ نہ دا تعلق دروح پہ وجی سرہ دی والظاهر من الآثار الثاني. وهو الموفق

حیات دنیوی نہ د حیات الانبیاء امتیاز

سوال: یو کتاب کنبی لیکلي دي چہ انبیاء له الله تعالى یو مخصوص او ممتاز ژوند ورکړي چہ د شهیدانو د ژوند نہ ممتاز دي او د شهیدانو حیات د اولیاء نہ ممتاز دي لیکن دا حیات د دنیوی حیات نہ جدا دي. نو آیا دا وئیل صحیح دي امتیاز پکنبی شته؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد عبداللہ سکنه چکراله غازي خیل
ضلع میان والی ۸ رمضان المبارک ۱۴۰۲ هجري

الجواب: دا خبره صحیح ده خکہ چہ کوم علماء چہ د حیات نبوی قائل دی هغوي

﴿۱﴾ الاحادیث الصحيحة دالة على حياة الانبياء عليهم الصلاة والسلام والشهداء والصديقين والصالحين كما في الحديث فنبى الله حتى يرزق وكذا في الحديث من صل على نائيا ابغته ومن صلى على عند قبري سمعته (مشکوٰۃ ص ۷۹ جلد ۱) وكذا في عقائد علماء الديوبند (المہند علی المہند) بان للانبیاء علیہم السلام حياة برزخية جسديا وبديل عليه قوله عليه السلام مررت بقبر موسى فاذا هو يصلي في قبره والصلاة تقتضي جسدا حيا. وكذا يدل عليه ما رواه الترمذي في تلاوة سورة الملك من موضع لا يعرف فيه القبر (مشکوٰۃ باب فضائل القرآن)

وابيضأروى ابو هريرة رضى الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم ما من احد يسلم على اى الله تعالى على روحى حتى اردد عليه السلام رواه ابو داود وكذا روى الدارمي والنسائي ان لله تعالى ملائكة سياحين فى الارض يبلغونى من امنى السلام (مشکوٰۃ ص ۷۸)

وابيضأروى صلى الله عليه وسلم الانبياء احياء فى قبورهم يصلون رواه ابو يعلى والبيهقى. وللعلامة السيرطى رسالة فى حياة الانبياء عليهم الصلاة والسلام. وايضا للقاسم نانوتوى آب حیات، ذکر فیہما دلائل شافیه کافیہ دالة على حیات الانبياء من اراد فليطالعها. (از مرتب)

نہی ہم پہ دی لو ازمو سرہ متصف نہ منی (۱) و مثلهم اهل الجنة. وهو الموفق.

د مری پہ حق کسبی د نیک کیدلو د شہادت حیثیت

سوال: کہ یو سړې مړ شي او بیا جنازې والا او فاتحه ویونکو نه دا مطالبه اوشي چه د مړي په حق کسبي دا موجوده کسان په خپلو ژبو سره او وایی چه دا مړي یو نیک مسلمان سړې وو یعنی دده په حق کسبي د نیکي گواهي ورکړی. برابر خبره ده که دا مړي نیک وي او که بد وي نو آیا واقعي په دې الفاظو سره مړی ته فائده رسیږي؟ په شریعت محمدی ﷺ کسبي ددې گواهي تر کوم حده پورې اجازت شته؟

المستفتي: حاجي احمد جان صاحب چنگلي سوات..... ۲۰۱۱۲۱۹۷۱

الجواب: د مسئلې حقیقت صرف دومره دې چه بعضي نیکان خلق د یو مړي متعلق (د لیدلو یا حسن ظن په بنیاد باندې) نیک شهادت ورکړي نو الله تعالی دا شهادت سره (د دُعا وشفاعت پشان) د نجات ذریعه جوړوي. یسیر الہ مافی المرقاة ص ۵۳ جلد ۴) اودا مراد نه دې چه قصداً عمداً یو شرارتي سړي ته په نیک وئیلو وباندې لکه چه خوشامدو والا ئې کوی. فائده حاصلیږي.

قال رسول الله ﷺ ایما مسلم شهد له اربعة بخیر ادخله الله الجنة رواه البخاری محولة من المشکوّة (۲) والشهادة المشاهدة حقيقة كانت او حکماً والاخبار خلاف الواقع عمداً وقصداً کذب ليس بشهادة فافهم (۳) وهو الموفق

(۱) الحجة البرزخية القوية حياة الانبياء حتى لا يجوز نكاح ازواجه المطهرات باحاد الامة وهذا اثر الحياة القوية وكونها امهات المؤمنين وجه اخر لحرمة نكاحهن ولاتنا في بين الوجهين فان الحكم الواحد يثبت بدلائل شتى وورد في حديث الاسراء مررت بموسى فاذا هو يصلى في قبره. والصلوة انما تكون بالجسد كما ذكره ايضاً خليل احمد سهارنبوري في عقائد علماء ديوبند. والتفصيل في كتاب الروح لابن القيم والبصائر للداجوى وغيرهما. (از مرتب)

(۲) (مشکوّة المصابيح ص ۱۲۵ جلد ۱ باب المشي بالجنائز الفصل الاول)

(۳) قال العلامة ابن نجيم قوله هي اخبار عن مشاهدة وعيان لا عن تخمين وحسبان اى الشهادة وصرح الشارح بان هذا معناها القوي وهو خلاف الظاهر وانما هو معناها الشرعي ايضاً الخ (البحر الرائق ص ۵۵ جلد ۱ كتاب الشهادات)

د قبر عذاب روح او بدن دواړو د پاره ثابت دي

سوال: علمائي کرام دې مسئلې باره کسبي چه فرمائي چه یو سړي دې هغه د قبر عذاب په روح او بدن باندې نه مني او وائي چه عذاب به صرف د روح دپاره وي نو آیا دا خبره صحیح ده؟

المستفتي: قاري يوسف مهتمم جامعه مدنيه دهيال سنگه

شیخو پوره ۱۸ ربیع الثاني ۱۴۰۵ هـ

الجواب: دا سړي په غلطه دې دده ضرب بالمطارق والا حدیث (۱) په ژور نظر نه دې مطالعه کړي. (۲) وهو الموفق

د حیات انبیاء باره کسبي احادیث مبارکه

سوال: محترم مفتي صاحب! هغه حدیثونه اولیکي چه په هغې کسبي د پیغمبرانو د مرگ نه پس والا د ژوند ذکر او د نبوي حیات الفاظ په کسبي وي. ډیره مهرباني به وي؟

المستفتي: حاجي محمد عبد الله چکرا له میاں والي..... ۲۶ ذیقعدہ ۹۶ هجري

الجواب: ته د امام بیهقي رحمته الله او امام سیوطي رحمته الله هغه رسائل چه د حیات انبیاء (۱) عن انس قال قال رسول الله ﷺ ان العبد اذا وضع فی قبره وتولى عنه اصحابه انه یسمع قرع نعالهم..... ویضرب بمطارق من حديد ضربة فیصبح صبیحة یسمعون من یلیه غیر الثقلین مضق علیه ولقظه للبخاری.

(مشکوّة المصابيح ص ۲۵ جلد ۱ باب اثبات عذاب القبر)

(۲) قال الملا علی قاری واعلم ان اهل الحق انفقوا علی ان الله تعالی یخلق فی المیت نوع حیاة فی القبر لئلا یبطل ما یبطل او یلذذ ولكن اختلفوا فی انه هل یعاد الروح الیه والمنقول عن ابی حنیفة رحمه الله التوقف الا ان کلامه هنا یدل علی اعادة الروح اذ جواب الملکین فعل اختیاری فلا یتصور بدون الروح وقيل قد یتصور الا ترى ان النائم ینخرج روحه ویكون روحه متصلاً بجسده حتی یتالم فی المنام یتعم؟ وقد روی عنه علیه الصلاة والسلام انه سئل کیف یوجع اللحم فی القبور ولم یکن فیہ الروح فقال النبی ﷺ كما یوجع سنک ولس فیہ الروح. (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۱۰۱ اعادة الروح الی المیت فی قبره حق)

متعلق تالیف شوې دي هغه مطالعه کړه (۱) په هغې کښې هغه روایات هم لیکلي شوې دي په کومو کښې چه د ارواح مبارکه و په بدنونو کښې د وایس راتللو تذکره ده (۲)

په جنت کښې د واده شوو او ناواده شوو زنانو د خاوندانو مسئله

سوال: (۱) د مسلمانانو چه کومې منکوحه بیبیانې دي آیا په جنت کښې به دا خپلو خپلو خاوندانو ته ملا ویري؟ که څه بل څه صورت به وي؟ تفصیلاً ئې ذکر کړئ. (۲) که خپلو خاوندانو ته ملا ویري نو د حورو او دهغوي په مینځ کښې به د مرتبې او حسن او جمال څه فرق وي که نه؟ (۳) خدائې دې نکړي که خاوند د پاکولو دپاره دوزخ ته داخل شي او منکوحه جنت ته لاړه نو دا منکوحه به په جنت کښې بې خنده او سپړې که څه بل څه صورت به وي؟ بینوا بالتفصیل. (۴) که خاوند د دنیا نه کافر لاړ شي او منکوحه مسلمانې نو دې صورت کښې خو به دهغه خلاصې نا ممکن وي نو په دې صورت کښې به دې ښځې ته د جنتي مخلوق نه خاوند ملا ویري او که ددې دنیا د سړو نه؟ (۵) په جنت کښې به د مسلمانې بالغې جینې چه ناواده وي څه کیري په جنت کښې به واده کوي یانه؟ اوضحوا الشقوق کلها لایقې خدشة.

المستفتي: سيف الله بنون..... ۱۳۷۹ هجري

(۱) هروي ابن ماجه عن ابی درداء رضي الله عنه قال اكثروا من الصلاة على يوم الجمعة فانه مشهود تشهد الملائكة وان احدائكم يصلي على الا عرضت على صلاته حتى يفرغ منها قال قلت وبعد الموت؟ قال ان الله حرم على الارض ان تاكل اجساد الانبياء. ووافق ابن ماجه واحمد وابو داؤد ابن حبان والحاكم في رواية قوله عليه السلام ان الله حرم على الارض ان تاكل اجساد الانبياء. وايضاً عن النبي ﷺ الانبياء احياء في قبورهم يصلون رواه ابو يعلى والبيهقي. وكذا ورد في الحديث من صلى على نائيا بلغته ومن صلى على عند قبري سمعته (مشكوة ص ۷۹) وكذا روى الدارمي عن سعيد بن عبد العزيز قال لما كان ايام الحرة ولم يؤذن في مسجد رسول الله ﷺ ثلاثاً ولم يقيم ولم يبرح سعيد بن المسيب المسجد وكان لا يعرف وقت الصلاة الا بههمة يسمعونها من قبر النبي ﷺ رواه الدارمي (مشكوة ص ۵۳) هذه نبذة من احاديث الحياة للانباء والتفصيل في (الشهاب الشاقب) لشيخ الاسلام سيد حسين احمد المدني ورسالة للسيوطي، وللإمام بيهقي وكذا تصريح بها في عقائد علماء ديوبند. ففيها دلائل شافية كافية دالة على حياة الانبياء من اراد فليطأ نعلها فان فيها شفاء العليل ودواء الغليل. (از مرتب)

(۲) قال ابن عبد البر ثبت عن النبي ﷺ انه قال ما من مسلم يبر على قبر اخيه كان يعرفه في الدنيا فيسلم عليه الا رد الله عليه روحه حتى يرد عليه السلام. (الحاوي للفتاوى ص ۳۰۲ جلد ۲ للعلامة سيوطي)

الجواب: (۱) منکوحه مسلمانې زنانې به خپل خاوند ته ورکولې کیري. رواه الطبراني عن ابن عباس رضي الله عنهما مرفوعاً كذا في هامش جلالين. (۱)

(۲) په نفس حسن او تطهير کښې اشتراک ثابت دې بدل عليه ازواج مطهرة و رضوان من الله الاية (۲) او باقي تفاوت غير مضر دې يعني د حوري په جنت کښې پيدا کيدل او ددوي په دنيا کښې.

(۳) ددې متعلق تصريح نشته دومره اجمالاً معلوم دي چه په جنت کښې حزن او خوف منقول نه دي.

(۴)، (۵) په ظاهره باندې ددې دواړو حکم يو دي چه اختيار به ورته ورکړي شي چه په دې جنتيانو کښې د چا بې بې شې گینې نو د جنتي مخلوق نه به ورله خاوند پيدا کړي شي. (منقول از فتاوي مولانا عبدالحی ص ۱۲ جلد ۳) وهو الموفق

د روح په اخستلو کښې عزرائيل عليه السلام موکل دي

او نورې فرشتې ورسره معاونين دي

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه آیا صرف عزرائيل عليه السلام بذات خود انسان ته ځي او روح ترينه اخلي يا دا کار په نورو فرشتو سره کوي. المستفتي: سيد امير الله نيو بس اده مردان

۲۲ شعبان ۱۴۰۳ هـ.

الجواب: په قران مجيد کښې د روح قبض کولو نسبت الله تعالی ته د خالق او فاعل نسبت دي او ملک الموت عزرائيل عليه السلام ته نسبت موکل ته نسبت دي او

(۱) عن ابن عباس مرفوعاً اذا دخل الرجل الجنة سال عن ابويه وولده وزوجته فيقال انهم لم يلفوا رجتك وعملك فيقول يا رب قد علمت لي وهم فيؤمر بالحقهم به. (هامش جلالين سورة طور ص ۳۳۵ جلد ۲)

(۲) قال العلامة ابن كثير وازواج مطهرة اي من اللبس والنخب والاذى والحيض والنفاس وغير ذلك ما يعترى نساء الدنيا. (تفسير ابن كثير ص ۲۶۱ جلد ۱ سورة ال عمران آيت: ۱۵)

ملائیکو ته نسبت معاونین او عملی ته نسبت دی. (۱) و هکذا فی سائر التصرفات. وهو الموفق.

د سماع موتی او حیات الانبیاء مسئلہ پہ ضروریات دین کسب نہ دی

سوال: د حیات الانبیاء پہ باره کسب دوه کسانو اختلاف دی یو سړی د حیات برزخی او سماعت برزخی قائل دی او دویم وائی چه څه د حیات د نیوی او سماعت د نیوی قائل یم په دې دواړو کسب چا پسې مونځ کیږي او چا پسې ناجائز دی. وضاحت او کړی؟

المستفتی: حاجي عبدالرحمان مین بازار دو میل جهلم ۱۲ شوال ۱۴۰۳ هجري.

الجواب: سماع او حیات د نیوی نظری مسائل دي په ضروریات دین کسب داخل نه دي، نو دا دواړه کسان د اقتداء لائق دي البته د دلائلو په رنډا سره د حضور ﷺ په قبر او برزخ کسب د مرگ موعود نه پس په حیات د نیوی سره ژوندی کیدل او برزخ او دنیا نه سماعت کول راجح اقوال دی. (۲) وهو الموفق.

(۱) قال العلامة الوسی فی قوله تعالى ولو ترى اذ الظالمون فی غمرات الموت والملئكة ای الذين یقبضون ارواحهم وهم اعوان ملک الموت باسطو ایدیهم ای بالعذاب (تفسیر روح المعانی ص ۳۲۴ جلد ۵ سورة الانعام آیت: ۹۳) وايضاً یبدل علیه عن ابی هريرة قال قال رسول الله ﷺ الميت تحضره الملائكة فاذا کان الرجل صالحاً قالوا اخرجنی ابتها النفس الطیبه الخ

(مشکوٰۃ المصابیح ص ۱۲۱ جلد ۱ باب ما یقال عند من حضره الموت)

(۲) قال ابن عابدین واما مانسب الامام الاشعری امام اهل السنة والجماعة من انکار ثبوتها بعد الموت فهو الفراء وبهتان والمصرح به فی کتبه وکتب اصحابه خلاف ما نسب الیه بعض اعدائه لان الانبیاء علیهم الصلاة والسلام احياء فی قبرهم وقد قام النکیر علی الفراء ذالک الامام العارف ابو القاسم القشیری فی کتابه شکایة السنة وكذا غیره كما بسط ذالک الامام ابن السبکی فی طباقه الکبری فی ترجمة الامام الاشعری. (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۵۹ جلد ۳ مطلب فی ان رسالته ﷺ باقیه بعد موته) وايضاً یبدل علیه وسماع الموتی احادیث کثیره فلیراجع الی کتاب الروح ص ۱۱، والی القضاء الصراط المستقیم ص ۳۲۶ والنونية ص ۱۲۵ الشمس الدین ابن قیم وابن تیمیة والی روح المعانی ص ۵۵ جلد ۲۱ للأوسى (وغیرها)

په بیت المقدس کسب د پیغمبرانو روحونه یا

بدنونه سره د روحونو نه حاضری کسب اختلاف

سوال: یو سړی وائی چه په براهین قاطعه کتاب صفحه نمبر ۲۰۰ باندې مولانا رشید احمد گنگوہی صاحب لیکلې دي په ددې فقهي او حدیثي روایتونو نه معلوم شوه چه د ټولو پیغمبرانو ﷺ روحونه دخپل خپل ځای نه راغلل او بیت المقدس ته حاضر شول او دلته ئې مونځ او کړو نو دا خبره صحیح ده که نه؟ تفصیلی جواب راکړی؟

المستفتی: عبدالله چکراله غازي خیل ضلع میان والی ۱۸ شعبان ۱۴۰۲ هجري

جواب: شهودهم البیت فیہ احتمالات الاول ما ذکر القطب الجنجوهی. والثانی تمثل ارواحهم باجسادهم والثالث شهود اجسادهم بعینها. فلیراجع الی فتح الملهم شرح صحیح المسلم. وهو الموفق

د ځناورو روحونه چرته څي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کسب څه فرمائي چه د جناتو او انسانانو نه علاوه د نورو ځناورو روحونه چرته څي یعنی تر قیامتہ پورې په کوم ځای کسب وې؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالعظیم هند مردان

الجواب: د مناسب تلاش باجود دا مسئله ملاؤ نه شوه لهذا ددې متعلق مونږ د مستقر تعین نه شو کولې اگر چه د قیاس تقاضا داده چه د مرگ سره ددوي روحونه هم فنا شي ځکه چه برزخ خود ثواب یا عذاب د بقاء دپاره وي او دا غیر مکلف دي. والله اعلم بحال مخلوقاته فقط.

د قبر حیات برزخي دې که د نیوی

سوال: په قبر کسب د مړو ژوند برزخي دي یا جسماني! دانبیاء ژوند کوم یو دی؟

المستفتی: حاجي محمد عبدالله چکراله میان والی

الجواب: د ٲولو انبياء نه علاوہ د ٲولو مرو ژوند برزخي دي اجماعاً (۱) البته انبياء کرام په برزخ کښي سره د بدنونو او روحون ژوندي دي (۲) او زمونږ نه د دوي ژوند پټ دي. وهوالموفق.

د سماع الموتى په باره کښي د اکابر و اختلاف او د احنافو مذهب

سوال: د سماع الموتى په مسئله کښي څمونږ د يوبندي علماؤ هم اختلاف دي او مولانا مفتي عزيز الرحمان صاحب رحمته الله او مفتي کفايت الله صاحب هم د عدم سماع په قول باندې فتوى ورکړې ده. براه کرم په تحقيق سره مونږ دخپلو خيالاتو نه خبر کړئ؟

المستفتي: جانباز ملک علوي مدير الجامعه الحسينيه
وزير آباد..... ۲۸ جمادي الاولی ۱۴۰۵ هـ

الجواب: واضحه دي وي چه اکابر د سماع الموتى متعلق خپل مينځ کښي اختلاف ساتي ليکن راجح قول د سماع الموتى دي ځکه چه قران دموتى د اوريدو لو نه ساکت (اوچپ) دي البته عدم سماع نافع اوپه عدم انتفاع على المسموع باندې ناطق دي (لصحة الاستعارة والتشبيه على التقدير الاخير دون الاولى او اجاديت په سماع باندې ناطق دي:

اماعند اول الوضع مثل حديث قرع النعال واما فى سائر الاوقات مثل حديث اجابة السلام الذى فى تفسير ابن كثير وشرح الصدور وفتاوى ابن تيميه وغيره.

نو د مثبت سماع په حديثونو کښي تاويل کول د قاعدي نه خلاف دي. او دا خبره دي هم واضحه وي چه د سماع الموتى متعلق د امام ابو حنيفه رحمته الله نه په ظاهر الرواية او غير ظاهر الرواية کښي د نفي او اثبات متعلق هيڅ حکم نقل نه دي.

(۱) قال الملا على قارى واعادة الروح اى ردها او تعلقها الى العبد اى جسده بجميع اجزائه او بعضها مجتمعة او متفرقة فى قبره حق..... وفى المسئلة خلاف المعتزلة وبعض الرافضة وقد وردت الاحاديث المتظاهرة فى المبنى المتواترة فى المعنى فى تحقيق احوال البرزخ والعقبى قد استوفاهما شيخ مشائخنا الجلال السيوطى فى كتابه المسمى بشرح الصدور فى احوال القبرور وفى كتابه الاخر المسمى بالبدور السالرة فى احوال الآخرة فعليك بهما ان كنت تريد اطلاع وارتفاع النزاع عن الطباع الخ (شرح فقه الاكبر لملا على قارى ص ۱۰۱ اعادة الروح الى الميت فى قبره حق)

(۲) قال ابن عابدين ان الانبياء عليهم السلام احياء فى قبورهم.

(ردالمحتار ص ۲۵۹ جلد ۳ مطلب فى ان رسالته عليه السلام باقية بعد موته)

او چا چه امام اصاحب ته د نفي نسبت کړيدي هغه د کتاب الايمان د جزئي نه استخراج دي. او چا چه اثبات ته نسبت کړي دي هغه په اذا صح الحديث فهو مذهبي. باندې مښي دي. (۱) وهوالموفق

د قيامت په ورځ د کافرانو سجده نه کول او اقامت د جواب په باره کښي وعيد سوال: آيا د ا صحيح ده چه د قيامت په ورځ به ٲول خلق د الله تعالى په حکم سره سجده کوي ليکن کافران تري نه مستثنى دي او دغه شان چه کوم کس د اقامت جواب په زړه کښي نه ورکوي د قيامت په ورځ به هغه هم سجده نه کوي. آيا دا صحيح ده؟

المستفتي: مولوي محمد نظير باندۀ شيخ اسماعيل
ضلع پشاور ۲۸ جمادي الثاني ۱۳۹۹ هـ

الجواب: د بخاري شريف په حديث کښي راغلي چه کافر به سجده نشي کولي (۲) او د اقامت د جواب متعلق چه کوم وعيد دي ددي حواله نا معلومه ده. وهوالموفق.

د پيغمبرانو او شهيدانو په حيات کښي فرق

سوال: (۱) د انبيائي کرام د قبر ژوند څنگه دي؟ او د شهيدانو او ددوي په ژوند کښي څه فرق دي؟ (۲) د قبر په خوا کښي د پيغمبرانو د اوريدلو څه مطلب دي او د انک لا تسمع الموتى څه مطلب دي؟ (۳) عند القبر اوريدل هم فوق الاسباب دي بيا د لرې نه ولي نه اوري؟ (۴) د شهدائي کرامو د قبر په خوا کښي اوريدل ثابت دي که نه؟

المستفتي: عنايت الله شاه کاکاخيل اسلام آباد... ۱۹۷۵ء ۱۲۱۱۲۵

الجواب: واضحه دي وي چه روحاني او جسماني حيات د مرتبو د اختلاف په لحاظ سره د هر مري د پاره ثابت دي. که مسلمان وي او که کافران وي. بدليل احاديث ثواب القبر وعذابه. البته د انبياء عليهم السلام روحونه د مرگ نه پس

(۱) والتفصيل فى كتاب الروح لابن القيم الجوزيه، وفى البصائر لمنكرى التوسل باهل المقابر لحمد الله الداوى، وفى غوث العباديين الرشاد للمصطفى ابو يوسف الحماوى الازهرى.

(۲) عن ابى سعيد بن الخدرى قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول يكشف ربنا عن ساقه فيسجد له كل مؤمن ومؤمنة ويقي من كان يسجد فى الدنيا رياءً وسمعةً فيذهب يسجد ليعود ظهره طبقاً واحداً.

مفق عليه. (مشکواة المصابيح ص ۲۸۴ جلد ۲ باب الحشر الفصل الاول)

اجساد و مبارک و تہ واپس کری شوی دی و يقال لها الحياة الدنيوية وهو قسول اکثر الاکابر ویؤیدہ حدیث البیهقی فی رسالته. پہ خلاف د شہداؤ باندي چہ د هغوي روحونه پہ جنت کنبی دی لیکن دهغوي د بدنونو سره یو خاص قسم تعلق دی. و يقال لها الحياة البرزخية ولا ريب في کمال الاولي مع ان جسد السني خیر من الجنة وغيرها. نو بس ددی ژوند د مرگ سره هیخ تصادم نشته دی. لافسا طاریة بعد الموت ولان موت الانبياء ليس كموت غيرهم كما ان نومهم ليس كنوم غيرهم. او د سماع دارو مدار پہ نفس حیات باندي دی. پہ حیات دینوي باندي نه دی. والسماع امر غیر معقول فيقصر علي ما ورد به الخبر وهو السماع من القريب وفناء القبر. فقط

د جنتونو شمیر

سوال: د جنت متعلق بعضی کسان وائي چه اته دي او بعضی وائي چه خلور دي. صحیح قول کوم یو دی؟

المستفتي: حافظ عبدالمالك نرياب كوهاٲ... ۷ جولائي ۱۹۷۹ء

الجواب: د دلائلو په لحاظ سره خلور جنتونه كيدل راجح دي. (۱) وهو الموفق

د نابالغه جينكو واده نه مخكښې مړې كيدل اوپه جنت كښې د خاوند مننه

سوال: كه نابالغه جينكې د واده نه مخكښې مړې شي نو آيا په جنت كښې به دهغوي و دونه كيږي؟

المستفتي: مولانا فضل غني فاضل دارالعلوم ديوبند ميان خان مردان

الجواب: كه په جنتيانو كښې ئې څوك خوښ وو د دهغوي سره به نكاح او كړي شي او كه څوك ئې خوښ نه وو نو جنتي مخلوق به ورله پيدا كړې شي او واده به ورسره او كړې شي.

في الغرائب. ولو ماتت قبل ان تتزوج فخير ايضاً ان رضيت بآدمى زوجت منه و ان لم ترض فآللّه تعالى يخلق ذكر من الحور العين فيزوجها منه انتهى.

(۱) قيل الجنان ثمانية وقيل اربعة وهو الراجح صرح به ابو الليث السمرقندي وابن العربي شارح الترمذی وهو الظاهر من قوله تعالى ولمن خاف مقام ربه جنتان مع قوله تعالى ومن دونهما جنتان وكذا هو الظاهر من قوله ﷺ ان في الجنة جنتين من فنة ايتهم وما فيها وجنتين من ذهب آيتهم وما فيها رواه الترمذی ص ۳۶۲ عن عبد الله بن قيس مرفوعاً.

اج السنن شرح جامع السنن ص ۱۲۵ جلد ۱ باب ما يقال بعد الوضوء

(مجموعۃ الفتاویٰ ص ۱۶ جلد ۳). (۱) وهو الموفق

په جنت کنبی د ږیری مسئله

سوال: په جنت کنبی به د سرو ږیره وي او که نه به وي؟

المستفتي: محمد عارف اسماعيليه مردان... ۱۹۷۷-۱۹۸۱

الجواب: په حدیث مرفوع کښې (۱) د جرد مرد لفظ راغلي او استثناء پکښې نشته البته بعضي علماء تر نه بعضي پیغمبران مستثنی کړي دي لکه آدم علیه السلام. وهو الموفق.

د کافرانو د نابالغو بچو جنت ته تلل

سوال: د کافرانو د نابالغه بچو انجام به څه وي؟ جنت ته به ځي او که جهنم ته؟

المستفتي: محمد عارف اسماعيليه مردان... ۱۹۷۷-۱۹۸۱

الجواب: راجح دا دي چه جنت ته به ځي. (۳) فقط

(۱) قال العلامة ابن الحجر العسقلاني (و لكل واحد منهم زوجتان) اي من نساء الدنيا. فقد روى احمد من وجه آخر عن ابي هريره مرفوعاً في صفته ادنى اهل الجنة منزلة وان له من الحور العين اثنتين وسبعين زوجة سوى ازواجه من الدنيا، وفي سننه شهر بن حوشب وفيه مقال، ولا يبي يعلى في حديث الصور الطويل من وجه آخر عن ابي هريرة في حديث مرفوع. فيدخل الرجل على اثنتين وسبعين زوجة مما ينشئ الله وزوجتين من ولد آدم. واخرجه الترمذی من حديث ابي سعيد رفعه ان ادنى اهل الجنة الذي له ثمانون الف خادم و ثنتان وسبعون زوجة وقال غريب، ومن حديث المقدم بن معديكرب عنده "للشهيد ست خصال" الحديث وفيه ويتزوج ثنتين وسبعين زوجة من الحور العين. وفي حديث ابي امامه عند ابن ماجه والدارمي رفعه "ما احد يدخل الجنة الا وزوجه الله ثنتين وسبعين من حور العين و ثنتين من اهل الدنيا و سننه ضعيف جداً..... الخ

(فتح الباری شرح صحيح البخاری ص ۲۷۷ جلد ۸ باب في صفة الجنة و انها مخلوقة كتاب بدء الخلق)

(۲) عن ابي هريرة قال قال رسول الله ﷺ اهل الجنة جرد مرد كحلي لا يفتر شبابهم. الخ وعلى هامش المشكوة الجرد جمع اجرد وهو الذي لا شعر على جسده و ضده الا شعر قوله و مرد جمع اجرد وهو غلام لا شعر على فقه و قد يراد به الحسين بناء على الغالب. (مشكوة المصابيح ص ۲۹۸ جلد ۲ باب صفة الجنة و اهلها)

(۳) قال ابن عابدين و قد حكى فيهم الامام النووي ثلاثة مذاهب الاكثر اهتم في النار الثاني العرف الثالث الذي صححه اهلهم في الجنة لحديث كل مولود يولد على الفطرة و يميل اليه فاجر عن محمد بن الحسن و فيهم اقوال اخر ضعيفة.

(رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۲۹ جلد ۱ مطلب في اطفال المشركين باب الجنائز)

قال الله تعالى

وَخَلَقَ الْجَانَّ
مِنْ مَّاءٍ
مِنْ نَّارٍ

(الایۃ)

باب

ما يتعلق

بالجنات والشیطان

باب ما يتعلق بالجنات والشیطین

جنات عالم غیب نہ دی

سوال: خمونہ پہ کلی کنبی یو هلک باندی د پیریانو اثر دی دا هلک تیر شوې راتلو نکو حالات بیانوي. ورک شوې څیزونه هم بنائي هر چا ته د هر سوال جواب هم ورکوي نو دده څه حکم دي؟ چه واقعي پیریان دغیبو په خبرو باندی پوهیږي یا دا څه معامله ده؟ بینواتو جروا

المستفتي: محمد سليم زکریا (صوابي) ۲۱ نومبر ۱۹۸۴ء

الجواب: پیریان عالم الغیب نه دي. (۱) البتہ د تیژ رفتاری په وجه باندی زر اطلاع ورکوي او په دوي کنبی دروغژن ډیر وي لهذا ددوي په خبرو باندی تصدیق کول او په هغی یقین کول د شریعت او عقل دواړو نه مخالف دي او حرام دي. لحديث ورد بذالك. (۲)

(۱) قال ابن عابدين و الذي يدعى ان له صاحباً من الجن يخبره عما سيكون والكل مذموم شرعاً محكوم عليهم و على مصدقهم بالكفر و في التارخانيه يكفر بقوله انا اعلم المسروقات او انا اخبر عن اخبار الجن اباي. انتهى.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۲۵ جلد ۳ مطلب في دعوى علم الغيب)

وفي التارخانيه فان قال هذا لقائل انا اخبر باخبار الجن اباي بذلك قال هو و من صدقه يكون كافراً بالله لقوله عليه السلام من اتى كاهناً فصدقه فيما قال فقد كفر بما انزل الله على محمد لا يعلم الغيب الا الله لا الجن و الانس يقول الله في الاخبار عن الجن فلما خربت بيت الجن ان لو كانوا يعلمون الغيب ما لبثوا في العذاب المهين.

(فتاخانيه موضح على هامش الهنديه ص ۵۷۶ جلد ۳ باب ما يكون كفر من المسلم وما لا يكون)

(۲) عن عائشة رضي الله عنها قالت سمعت رسول الله ﷺ يقول ان الملائكة تنزل في العنان وهو السحاب فتذكر الامر قضى في السماء فتشرق الشياطين السمع فتسمعه فتوحيه الى الكهان فيكذبون معها مائة كذبة من عند انفسهم رواه البخاري.

(مشكوة المصابيح ص ۹۳ جلد ۲ باب الكهانة الفصل الاول)

تعویذونه، کوډې او د پیریانو په انسانانو باندی کیناستل حقیقت دی

سوال: په شریعت کنبی د تعویذونو، کوډو وغیره څه حقیقت شته که نه؟ دارنگې د پیریانو په انسان باندی کیناستل یا تکلیف ورله ورکول تر کومه حده پورې صحیح دي؟ وضاحت او کړی

المستفتي: خانه گل دره آدم خیل کوهات. ۷۱۸۱۱۹۷۲

الجواب: (۱) دا امور حقیقت دي ددی تاثیر ثابت دي (۱) او د دفع کولو دپاره معوذتین (۲) او د سورة بقره آخري دوه ایتونه لوستل ډیر مفید دي. (۲) د قران، حدیث او مشاهدې نه ثابت دي چه پیری په انسان باندی کیناستلی شي. او تکلیف ورله ورکولې شي. (۳) فقط.

اوبښ نه فرېسته ده او نه شیطان دی

سوال: زید وائي چه اوبښ فرېسته ده په دی سره انسان د ډیرو افتونو نه محفوظ وي ځکه چه اوبښ د اوچې او لوندي کشتی ده. او عمرو وائي چه اوبښ فرېسته نه ده بلکه شیطان دی ده سره نزدی مونځ کول نه دي پکار، په دی دواړو کنبی کوم په حقه دي؟

المستفتي: مهربان شاه زکي خیل کوهات. ۵ ستمبر ۱۹۷۹ء

الجواب: او بښ نه فرېسته ده او نه شیطان دی البتہ د شرارت د وجې نه ئې په

(۱) يدل عليه سورة الفلق، و من شر النفس في العقد. الآية (سورة الفلق)

(۲) و عن عقبة بن عامر قال بينا انا امير مع رسول الله ﷺ بين الجحفة و الأبواء اذا شمس تاريج و ظلمة شديدة فجعل رسول الله ﷺ يقول يا عقبة تعوذ بهما فما تعوذ متعوذ بمثلها رواه ابو داود. وعن عبد الله بن حبيب قال خرجنا في ليلة مطر و ظلمة شديدة نطلب رسول الله ﷺ فا در كنا فقال قل قل ما اقول قال قل هو الله احد و المعوذتين حين تصبح و حين تمشي ثلث مرات تكفيك من كل شئ. رواه الترمذي و ابو داود و النسائي.

(مشكوة المصابيح ص ۱۸۸ جلد ۱ كتاب فضائل القرآن)

(۳) عن ابن مسعود قال قال رسول الله ﷺ ما منكم من احد الا و قد وكل به فرید من الجن و قرينه من الملائكة الخ. و عن انس قال قال رسول الله ﷺ ان الشيطان يجري من الانسان مجرى الدم متفق عليه. (مشكوة المصابيح ص ۱۸ جلد ۱ باب في الوسوسة)

حدیثونو کنبی د شیطان سره مشابہت ورکړې شوې دي. او د اوښ په خو کنبی مونځ کول جائز دي البته د اوښانو د اوسیدلو په ځای کنبی مونځ کولو سره ډیر خطرات دي. اگر چه گناه نه ده (۱)

د شیطاني او لاد او ښځه بچي ثابت دي

سوال: آیا د شیطان اولاد او ښځه هم شته؟

المستفتي: فضل رازق متعلم حقانيه اکوړه خټک..... ۱۲ اگست ۱۹۸۴

الجواب: د شیطینو او جناتو دپاره اولاد په نصو صو سره ثابت دي (۲) او بچي د ښځې نه بغير متصور او ممکن نه دي. وهوالموفق.

پیري او شیطان یوه نوع ده او په دوي کنبی توالد او تناسل کيږي

سوال: لکه په قرآن کنبی دي وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون. الآية. لیکن انسان د خاورې نه او پیریان د هور نه او شیطان هم د هور نه پیدا شوي نو آیا شیطان او پیری دې یو قسم هور نه پیدا شوي یا جدا جدا قسم نه. دویم دا چه آیا شیطان او پیری یو بل لیدلې شی؟ او آیا په پیریانو کنبی هم مختلف مذهبونه دي؟ او آیا شیطان د شیطان نه پیدا کيږي یا پخپله د هور نه؟

تفصیلي جواب رکړی؟

المستفتي: حاجي عبدالودود یار حسین (صوابي)

﴿۱﴾ قوله ولا تصلوا فی اعطان الابل. ارید منها المبارک يدل عليه حديث ابی داؤد قال سئل رسول الله ﷺ عن الصلاة فی مبارک الابل فانها من الشياطين والفروق بين الغنم والابل ثلاثة الاول نظافة المرايض ورواها جرت عادة الناس والثاني استواء المرايض وتسطيحها دون المعادن والثالث كون الغنم سكينوا الابل نفاراً..... والنهي (عن الصلاة) للارشاد والشفقة عند الجمهور لان الابل خلقت من الشياطين وهي شرار فلا يامن المصلي عن ضررها وكذا لا يامن عن اصابة بولها لان ذكرانها تبول الى الخلف واناها ترش كثيراً لارتفاعها بخلاف الغنم..... والدليل على مشروعية الصلاة فی مبارکها ان النبي ﷺ اتخذ الابل سترة فی الصلاة فافهم.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۳۳ جلد ۲ باب ماجاء فی الصلاة فی مرايض الغنم واعطان الابل)

﴿۲﴾ قال القاضي بدر الدين قال الله تعالى افتخذونوه وذريته اولياء من دوني وهم لكم عدو وهذا يدل على انهم يتناكحون لاجل الذرية قال القاضي عبد الجبار الذرية هم الولد والاهل وورقتهم لا تمنع من تولدهم اذا كان ما يلدونه رقيقا كما لا تمنع لطافة اللطيف من الولادة اذا كان ما يلدوه لطيفا الخ

(اکام المرجان ص ۳۳ باب فی بیان ان الجن يتناكحون ويتوالدون)

الجواب: تحقیق دادې چه پیریان یوه نوعه ده او شیطانان صرف دهغوي سرکشته کسانو ته وائي (۱) جنات یو بل وینی خوراک خکا کوي او توالد پکنبی هم کيږي (۲) د قران او حدیث نه دا امور ثابت دي.

شیطان د فریتو استاد جوړول بي اصله خبره ده

سوال: د شیطان د ملعون کیدلو نه مخکنبی ژوند باره کنبی قسم قسم روایتونه اوریدلې شوي تردې چه بعضي خلق دا هم وائي چه شیطان د فریتو استاد وو وغیرو غیره. نو د شیطان صحیح حالت څه دي؟ چه هغه د لعنت مخکنبی څه وو؟

المستفتي: نامعلوم..... ۱۷۱۷۱۴۰ هجري.

الجواب: ابليس د لعنت نه مخکنبی ډیر زیات عابد وو (۳) ده ته د طاؤس الملائكة لقب ملاؤ شوي وو دې معلم گرځول بي اصله خبره ده نه د روایات حدیثیه نه ثابت دي او نه د روایات اسرائیلیه نه، دا صرف په واعظانو کنبی مشهور ده. (۴) وهوالموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة قاضي بدر الدين الشياطين العصاة من الجن وهم ولد ابليس والمردة اعانهم واغواهم وهم اعوان ابليس ينفذون بين يديه في الاغواء كما عوان الشياطين قال الجوهرى كل عات متمرده من الجن والانس والمواب شيطان..... وقال ابو البقاء الشيطان فيعال من شطن يشطن اذا بعد ويقال فيه شاطن وشطن وسمى بذلك كل متمرده لبعده غوره في الشر.

(اکام المرجان فی احکام الجنان ص ۸۷، فصل فی معنی الجن والشيطان لغة)

﴿۲﴾ عن وهب بن منبه يقول و سئل عن الجن ما هم وهل يأكلون ويشربون ويتناكحون فقال هم اجناس لاما خالص الجن فهم ریح لا يأكلون ولا يشربون ولا يتوالدون ومنهم اجناس يأكلون ويشربون ويتوالدون ويتناكحون الخ

(اکام المرجان فی احکام الجنان ص ۲۹ باب فی بیان ان الجن يأكلون ويشربون)

﴿۳﴾ قال العلامة عماد الدين ابن كثير كان من اشد هم اي اشد الملائكة اجتهاداً واكثرهم علماً كان من اشرف الملائكة من ذوالا جنحة الاربعة كان من اشرف الملائكة واکرمهم قبيلة وکان خازنًا علی الجنان كان له سلطان السماء الدنيا وکان له سلطان الارض وکان يسوس ما بين السماء والارض فعصى فمسخه الله شيطاناً رجيماً. كان ابليس رئيس ملائكة سماء الدنيا.

(تفسير ابن كثير ص ۷۵ جلد ۱ سجود الملائكة لآدم)

﴿۴﴾ كما قال عبد الحكيم السيالكوثي في حاشية بضاوى ان هو معلم الملائكة.

د جناتو په بدن کښې دا خلیل

سوال: بعضې خلقو خیال دې چې جنات د سړي په بدن کښې دننه داخلیدلې شي او د بعضې خلقو خیال دې چې جنات صرف په انسان باندې سوري کوي نو آیا دا صحیح ده؟

المستفتي محمد کریم تخت بهائي مردان ۲۰ جولائي ۱۹۷۵ هـ

الجواب: د ابن حزم په نزد باندې پيرې د انسان په بدن کښې نشي داخلیدلې لیکن د جمهور علماؤ په نزد باندې داخلیدې شي او هم دا راجح قول دې. (۱) لحديث ان الشيطان يجري من الانسان مجرى الدم (۲) ای فی عروقه او كجریان الدم. وفي الحديث ان الشيطان جائم على قلب ابن ادم فاذا ذكر العبد ربه خنس واذا غفل توسوس (۳) كما فی کما لین. وهو الموفق

د جناتو تبلیغ کول

سوال: په زید باندې جنات کښې او دا دعوي کوي چې مونږ مسلمانان یو او د دین تبلیغ کوي. نو د جناتو د تبلیغ څه حکم دې؟

المستفتي: مولوی حاجي ایوب کلاپور گلگت ۸ ربيع الاول ۱۴۰۵ هـ

الجواب: په چا باندې پیریان کیناستل او دهغه په ژبه باندې خبرې اترې کول

(۱) قال المحدث قاضي بدر الدين انكر طائفة من المعتزلة كالجبائي و ابی بكر الرازی محمد بن ذکریا الطیب وغيرهما دخول الجن فی بدن المصروع و احوالو وجود روحین فی جسد مع اقترارهم بوجود الجن اذا لم یکن ظهور هذا فی المنقول عن النبی ﷺ كظهور هذا وهذا الذي قالوه خطأ وذكر ابو الحسن الاشعري فی مقالات اهل السنة والجماعة انهم يقولون ان الجن تدخل فی بدن المصروع كما قال الله تعالى الذين يأكلون الربا لا يقومون الا كما يقوم الذي يتخبطه الشيطان من المس وعن ابن عباس ان امرأة جاءت بابن لها الى النبی ﷺ فقالت يا رسول الله ان ابني به جنون وانه يأخذہ عند غداثنا وعشائنا فمسح رسول الله ﷺ صدره ودعاه ففتفه فخرج من جوفه مثل الجرو الاسود فسعى الخ (اکام المرجان فی احکام الجنان ص ۱۰۷ باب فی بیان دخول الجن فی بدن المصروع)

(۲) (مشکوٰۃ المصابيح ص ۱۸ جلد ۱ باب فی الوسوسة)

(۳) (مشکوٰۃ المصابيح ص ۱۹۹ جلد ۱ باب ذکر الله عزوجل)

ممکنات بلکه واقعات دي. خود دوي نه استفاده کول د خطراتونه خالي نه ده. په انسانانو کښې چې د اشاعت دین او تعلیم وتعلم خومره سلسله جاري ده په جناتو کښې ددې سلمه حصه هم متوقع نه ده. (۱) وهو الموفق.

په ځان د ښاپيری کیناستو دعوی کول

سوال: یو سړي دا دعوی او کره چې په ما باندې ښاپيری ده او دا ماته د غیبو خبرې ښائی. نو په دې غیبو خبرو باندې یقین کول څنگه دي؟

المستفتي: الحاج نیازولي خان شمالي وزیرستان حسن خیل ۲ رمضان ۱۴۰۵ هـ

الجواب: دا کهانت دي په دې یقین کول کفر دې. (۲) وهو الموفق.

یا جوج ماجوج کوم مخلوق دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چې یا جوج ماجوج جني مخلوق دي یا برزخي. ددې وضاحت او کرې؟

المستفتي: محمد ابراهیم راولپنډي ۱۲ ستمبر ۱۹۷۹ هـ

الجواب: دا قوم نه جني دي او نه برزخي دي بلکه انسي دي د يافت اولاد دي او د فساد د وخت د راتلو نه مخکښی ئې تعین کول چې دا یا جوج ماجوج دي بي محله قياس دي. وهو الموفق.

په بدن کښې د پيريانو ننوتل او په دمنو سره ئې علاج کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چې جنات په خلقو کښا ستلې شي یا نه؟ او بعضې عاملان حضرات د تعویذونو او د مونو په ذریعې سره ددې علاج هم کوي. آیا دا صحیح ده؟

المستفتي: سید عنايت الرحمان قندهارو کلي چارسده ۱۹۹۱ء ۱۹۲۱ء

(۱) (والتفصيل فی اکام المرجان فی احکام الجنان فی باب بیان وعظ الجن للانس وفي باب بیان تحمل الجن العلم عند الانس واقتواهم للانس، ص ۸۱)

(۲) قال ابن نجيم وباتيان الكاهن وتصديقيه ويقول انا اعلم المسروقات ويقول انا اخبر عن اخبار الجن اياي. (بکفر) (البحر الرائق ص ۱۲۰ جلد ۵ احکام المرتدين)

الجواب: د ابو داؤد شریف د حدیث (رواہ عن عبد اللہ بن عمرو) (۱) اود صالحینو د تعامل پہ بناء باندې تعویذ لیکل جائز دي چه شرکي کلمات پکښې نه وي (۲) البته تمائم، د تعویذونو نه یو جدا څیز دي کما فی شرح ابی داؤد. او د جناتو داخلیل په قرآن او حدیث سره ثابت دي. (۳) او د هغې د ختمولو دپاره د مونه اچول هم ثابت او مباح دي. فقط.

شیطان ته د باران وړولو اختیار نشته

سوال: دلته څمونږ ځانې کښې یو سړي وائي چه الله تبارک و تعالیٰ شیطان ته د باران وړولو اختیار ورکړې آیا دا صحیح ده؟ او آیا شیطان وریځې ته ختلي او باران وړولې شي؟

المستفتي: نامعلوم...

الجواب: د باران وړولو اختیار صرف الله تعالیٰ سره دي د جال ته به استد راجا څه اختیار ورکولې شي (۴) اود وعظونو په کتابونو کښې لیکلی دی چه شیطانانو د فرعون په زمانه کښې د متیازو باران کړې وو. فقط.

(۱) (ابوداؤد شریف ص ۱۸۷ جلد ۲ کتاب الطب)

(۲) عن عرف بن مالک الاشجعی فقال اعرضوا علی رقاکم لایأس بالرقی ما لم یکن فیہ شرک. رواه مسلم (مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۸۸ جلد ۲ کتاب الطب والرقی)

(۳) قال القاضي بدر الدين الشبلي ان الجن تدخل في بدن المصروع كما قال الله تعالى الذين يأكلون الربا لا يقومون الا كما يقوم الذي يتخبطه الشيطان من المس. قال عبد الله احمد بن حنبل قلت لابي عن ابن عباس ان امرأة جاءت بابن لها الى النبي ﷺ فقالت يا رسول الله ﷺ ان ابني به جنون وانه يأخذه عند غدائنا وعشائنا فمسح رسول الله ﷺ صدره ودعاه ففتقه فخرج من جوفه مثل الجرو الاسود فسعى الخ.

(اکام المرجان ص ۱۰۷ باب دخول الجن في بدن المصروع)

(۴) عن النوايس بن سميان رضي الله عنه فياتي على القوم فيدعوهم فيؤمنون به فيا مر السماء لمطر والارض فتبت الخ (مشکوٰۃ المصابيح ص ۲۷۳ جلد ۲ باب ذكر الدجال)

کتاب

السیر والمناقب

.....

باب ما يتعلق

بالنبي صلى الله عليه وسلم

قال الله تعالى

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ
فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ
أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ
مِنَ النَّبِيِّينَ
وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ
وَالصَّالِحِينَ
وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا

كتاب السير والمناقب

باب ما يتعلق بالنبي صلى الله عليه وسلم

د پیغمبر ﷺ د والدينو په کفر او ایمان کښې توقف غوره دي

سوال: د حضور ﷺ والدين په څه عقیده باندې وو. مسلمانان و و یا کافران او د فقه اکبر د عبارت و والديه صلى الله عليه وسلم ما تا علي الكفر به څه جواب کوو. وضاحت او کړی؟

المستفتي: حميد الرحمان جامعه محمدیه جرما کوهات ۲۵ محرم ۱۴۰۵ هـ

الجواب: په دیکښې روایات مختلف دي بعضو کښې دي چه په کفر باندې مړه دي او بعضو کښې دي چه د ژوندي کیدلو نه پس ئې اسلام قبول کړو او بیا وفات شول خو غوره پکښې توقف دي ځکه چه دا د دین د ضروریاتو نه نه دي او نه به د دې په باره کښې په قبر کښې تپوس کیږي او نه په محشر کښې (۱) وهو الموفق.

د (الصلاة والسلام عليك يا رسول الله) ونيو څه حکم دي

سوال: په پیغمبر ﷺ باندې په دي طریقې سره درود شریف او سلام لوستل (الصلاة والسلام عليك يا رسول الله، جائز دي که نا جائز؟

المستفتي: اصغر علي متعلم دارالعلوم حقانيه اکوړ ختيک، ۱۸ اکتوبر ۱۹۸۴ء

الحال ابن عربین و احیاء الابوين بعد موتهم لا ینافی کون النکاح کان فی زمن الکفر ولا ینافی ایضا مقالہ الامام فی الفقه الاکبر من ان والديه ﷺ ماتا علی الکفر ولا مافی صحیح مسلم استأذنت ربی ان استغفر لامي فلم یأذن لی وما فیہ ایضا ان رجلا قال یا رسول الله این ابی قال فی النار فلما قفا دعاه فقال ان ابی و اباک فی النار لا مکان ان یکون الاحیاء بعد فلک لانه کان فی حجة الوداع و کون الایمان عند المعینة غیر نافع فكيف بعد الموت فذاک فی غیر الخصوصية الی اکرم الله بها نبیه ﷺ واما الاستدلال علی نجاتهم بانهم ماتا فی زمن الفترة فهو مبني علی اصول الاشاعة ان من مات ولم تبلفه الدعوی يموت ناجيا اما المترددة فان مات قبل مضي ملة يمكنه فيها التامل ولم يعتقد ایمنا ولا کفرا فلا عقاب علیه بخلاف ما اذا اعتقد کفرا او مات بعد الملة غیر محقق شيئا نعم البخاريون وبالجملة كما قال بعض المحققين انه لا ینفی ذکر هذه المسئلة الامع مزید الادب وليست من المسائل التي يضر جهلها لو يسئل عنها فی القبر اوفى الموقف لحفظ اللسان عن التكلم فيها الا بخير اولی واسلم. (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۲۱۹ جلد ۲ باب نکاح الکافر)

الجواب: درود شریف وئیل بذات خود یو لوئی عبادت دی لیکن دا درود شریف د بریلیانو او بدعتیانو شعار دی لهذا د صحیح العقیده سرود پاره ترې نه د بد گمانی او تهمت په وخت کښې اجتناب ضروري دی. (۱) وهوالموفق.

د محمد ﷺ د اولین او آخرین کیدلو مطلب

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چې بعضې خلق وائي چې حضور ﷺ اولین او آخرین دي. او بعضې وائي چې اولین نه دي صرف آخرین دي. نو تاسو د صحیح مطلب وضاحت او کړی مهرباني به وی؟
المستفتي: محمد مسلم هنگو ضلع کوهات...

الجواب: د پیغمبر ﷺ روح مبارک د ټولو روحونو نه اول پیدا شوې دي او بدن مبارک ئې د ټولو انبیاء نه وروستو او په آخر کښې پیدا کړې شوې دي نو دا معنی د اولین او آخرین ده (۲) دا نه چې لیس قبله شي و لیس بعده شي. چه د الله تعالی صفت دي. وهوالموفق.

د رسول الله ﷺ د پلار نیکه په ایمان او کفر کښې توقف کول پکار دي

سوال: ځمونږ د خاندان څه شیعه گان خلق وائي چې د پیغمبر ﷺ نیکه کښې څوک هم کافر نه وو او هغوي د ابراهیم ﷺ د پلار د کافر کیدلو نه هم انکار کوي او وائي چه آذر ئې تره وو، د مسئلې وضاحت او کړی؟

المستفتي: محمد اکبر ډیره غازي خان... ۲۷ رمضان ۱۴۰۵هـ

الجواب: د قرآن نه صفا معلوه د چه آذر د ابراهیم ﷺ پلار وو او کافر

(۱) عن النبي ﷺ اتقوا مواضع التهم. رواه البخاري في الادب المفرد، وايضاً وعن عمر من سلک مسالك التهم اتهم رواه الخرائطي في مكارم الاخلاق، عن عمر موقوفاً بلفظ من اقام نفسه مقام التهم فلا تلومن من اساء الظن به. (الموضوعات الكبرى ص ۲۹ رقم حديث ۱۵۱)

(۲) عن ابي هريرة قال قالوا يا رسول الله متى وجبت لك النبوة قال وادم بين الروح والجسد رواه الترمذي، وعن العرياض بن سارية عن رسول الله ﷺ انه قال اني عند الله مكتوب خاتم النبيين وان آدم لم تجدل في طيبته الخ. (مشکواة المصابيح ص ۵۱۳ جلد ۲ باب فضائل سيد المرسلين)

تیر شوې دي او بعضې مفسرینو لیکلې چه آذر ئې تره دي لیکن په بلا سنده تاریخي روایاتو سره د قرآن تصریح پریخو دل نه د علم تقاضا ده او نه د عقل تقاضا ده. او د پیغمبر ﷺ د والدینو متعلق د کفر او اسلام دواړه قسمه روایتونه نقل دي. القسم الاول ظاهر مروي والاسلام بعد الاحیاء مروي في الطبراني. (۱) لهذا احتیاط دادې چه دهغوي متعلق دي توقف او کړی شي کما صرح به علامه شامي (۲) وهوالموفق.

حضور ﷺ بذات خود بشر دي او په اعتبار هدایت سره نور او راهنما دي
سوال: ځمونږ ځائي کښې دوه قسم خلق دي، د یو قسم خلقو دا نظریه ده چه حضور ﷺ بشر دي او د دویم قسم خلقو دا نظریه ده چه حضور ﷺ نور هم دي او بشر هم دي. دا اختلاف ختمولو دپاره وضاحت او کړی؟
المستفتي: امداد خان سعودی عرب... ۲۵ نومبر ۱۹۸۴ء

الجواب: الله تعالی په قرآن مجید کښې پیغمبر ته بشر هم وئیلې دي حیث قال قل انما انا بشر مثلكم (کهف) سبحانه ربي هل كنت الا بشرا رسولا. (۳) او نور ئې هم وئیلې دي حیث قال قد جاءكم من الله نور وكتاب مبين (مائده) (۴) حقیقت دادې چه پیغمبر ﷺ بذات خود بشر او انسان دي او په اعتبار د هدایت او نبوت سره نور او راهنما دي. وهوالموفق

(۱) قال ابن عابدين الاترى ان نبينا ﷺ قد اكرمه الله تعالى بحياة ابويه له حتى امانه كما في حديث صحيحه القرطبي وابن ناصر الدين حافظ الشام وغيرهما فانتمعا بالايمان بعد الموت على خلاف القاعدة اكراما لنبية ﷺ كما احيا قتيل بنى اسرائيل ليخبر بقاتله وما قيل ان قوله تعالى ولا تستل عن اصحاب الجحيم نزل فيهما لم يصح وخبر مسلم ابى وابوك في النار كان قبل علمه.
(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۱۴ جلد ۳ مطلب في احياء ابوي النبي ﷺ باب المرتد)
(۲) قال ابن عابدين وبالجملة كما قال بعض المحققين انه لا ينبغي ذكر هذه المسئلة الامع مزيد الادب وليست من المسائل التي يضر جهلها او يستل عنها في القبر او في الموقف فحفظ اللسان عن التكلم فيها الاخير اولي واسلم. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۱۹ جلد ۲ باب يكاح الكافي)
(۳) قال العلامة آلوسي يوقرا ابن كثير وابن عامر قال سبحانه ربي اى قال النبي ﷺ هل كنت الا بشرا رسولا. كسائر الرسل عليهم السلام وكتوا لا يأتون قمرهم الا بما يظهره الله تعالى على ايديهم حسبما تقتضيه الحكمة من غير تفويض لهم فيه ولا تحكم منهم عليه سبحانه وبشرا خبر كان ورسولا صفته وهو معتمد الكلام وكونه بشرا تو طنة للملك ردا لما اكروه من جواز كون الرسول بشرا ودلالة على ان الرسل عليهم السلام من قبل كانوا كذلك ولها قال لنز محشرى هل كنت الا رسولا كسائر الرسل بشرا مظهر. (روح المعاني ص ۲۳۳ جلد ۹ سورة الاسراء ص ۹۳)
(۴) قال العلامة آلوسي، قد جاءكم من الله نور، عظيم وهو نور الانوار والنبي المختار والى هذا ذهب لقاده واختاره النزجاج وقال ابو على الجبائي عنى بالنور القرآن لكشفه واظهاره طرق الهدى واليقين واقتصر على ذاك الزمخشري وقد جاءكم نور ويهديهم يرجع الى قوله عز شانه وكتاب مبين كقوله هدى للمتقين انتهى. (تفسير روح المعاني ص ۱۳۳ جلد ۳ سورة المائدة آيت ۱۵)

د پیغمبر ﷺ بشریت د قرآن نه ثابت دی

سوال: رسول الله صل الله علیه وسلم نور دې یا بشر؟ په قرآني ایتونو او حدیثونو سره حوالې اولیکئ؟
المستفتي: سراج احمد پیر پیائي نوشهره... ۱۹۷۳، ۱۹۸۲

الجواب: پیغمبر ﷺ نور هم دې او بشر هم دې. په قرآن کریم کښې په دې باندې تصریح شویده. (۱) البته که یو سړې د پیغمبر ﷺ د بشریت نه انکار کوي نو علامه آلوسی رحمه الله په روح المعاني کښې دهغه د کفر فتوي نقل کړیده. فلیراجح الی تفسیر قوله تعالى لقد من الله على المؤمنين. (۲) نوټ: چونکه دا عوامي مسئلې نه دي نو دومره تفصیل باندې اکتفاء او کړئ. فقط

د پیغمبر ﷺ تاریخ ولادت او تاریخ وفات

سوال: د حضور ﷺ په تاریخ ولادت او تاریخ وفات کښې مختلفې رائي دي عام طور سره د دواړو تعیین دولسم ربیع الاول کنړلې کیږي. او حکومت پاکستان هم په دولسم د ربیع الاول باندې یوم ولادت کوي. لهذا صحیح تاریخ ولادت او وفات باندې رنډا واچوئ؟

المستفتي: مولوي عبد الرحيم جلبی ضلع صوابي مردان ۱۵۱۲۳ ۱۴۰ هجري

الجواب: د تحقیق نه پس معلومیږي چه تاریخ ولادت باسعادت په اتم ربیع الاول او وفات په ۲ ربیع الاول دي. (۳) وهو الموفق

(۱) قال الله تعالى قد جاءكم من الله نور وكتاب مبین، (سورة المائدة آیت: ۱۵) (پاره: ۵) قال الله تعالى وما منع الناس ان يؤمنوا اذ جاءهم الهدى الا ان قالوا ابعث الله نبيا رسولا. (سورة الاسراء آیت: ۹۳) (پاره: ۱۵)
(۲) قال العلامة آلوسی فلو قال شخص اومن برسالة محمد ﷺ الي جميع الخلق لكن لا ادري هل هو من البشر اومن الملائكة اومن الجن اولا ادري هل هو من العرب والعجم فلا شك في كفره لتكليه القرآن وجعله مائلقه لقرون الاسلام خلفا عن سلف وصار معاوما بالضرورة عند الخاص والعام ولا اعلم في ذلك خلافا... فان جعله بعد ذلك حكمناه بكفره انتهى. (تفسير روح المعاني ص ۷۸ جلد ۳ سورة آل عمران آیت: ۱۶۳)

(۳) شيخ محمد ادریس كاندھلوي رحمه الله فرمائي چه سردار دو عالم حضرت محمد مصطفي ﷺ د ربیع الاول په اتم تاریخ د گل په ورځ مطابق اپریل ۵۷۰ هـ په مکه مکرمه کښې د صبح صادق په وخت د ابوطالب په کور کښې پیدا شو، د جمهور محدثینو او مورخینو په نیز غوره او مختاره قول هم دادي (پرت مصطفي ص ۵۱ جلد اول) تاریخ وفات د مشهور قول په بناء باندې ۱۲ ربیع الاول دي. موسی بن عقبه او لیث بن سعد او خوارزمی اول د ربیع الاول د وفات تاریخ بنودلې دي او کلبی او ابو مخنف دویم د ربیع الاول بنودلې دي علامه سهیلې په روض الائف کښې او علامه ابن حجر عسقلاني په شرح بخارري کښې دا قول غوره گرځولې دي (سیرت مصطفي محمد ادریس كاندھلوي ص ۱۷۲ ج ۳)

د حضور ﷺ د خادر مقدار او رنگ. وینته مبارک او د لستونرو اوقميص مقدار
سوال: (۱) د حضور ﷺ عام لباس يعني د خادر مقدار او رنگ څه وو؟ (۲) د وینتنو مقدار ټي څومره وو؟ (۳) د لستونرو او قميص مقدار هم اولیکئ.
ډیره مهرباني به وي؟

المستفتي: شیرعلي خان لکي مروت... ۱۲ جون ۱۹۷۰

الجواب: (۱) د خادر اوږدوالي څلور شرعي گزونه وو او پلنوالي دوه نیم شرعي گزونه وو. یا دوه گزه او یو لویشت او رنگ ټي شین وو. (۱) (زرقاني ص ۲۹ جلد ۵)، (۲) د حج نه علاوه به ټي وینتنه ساتل (الي انصاف اذنيه، الي شحمي الاذنين، الي المنکین، الي مافوق المنکین في اوقات مختلفة، فلیراجح الي الشمائل و غيرها)، (۲) (۳) لستونري ټي ډیر اوږده او ډیر کهلاؤ نه وو، ترمې وندونو پورې اوږده وو. (۳) او قميص ټي گیتو تر بره پورې وو او غالب داده چه د پنډو د نیمې پورې وو. (۴) (زرقاني ص ۵ جلد ۵) وهو الموفق

د جمعي مونغ او خطبه. د اذان ابتداء اوده پیغمبر ﷺ

د والدينو د وفات تاریخ او ځای

سوال: (۱) رسول الله صله الله علیه وسلم د جمعي اولنئ خطبه په کوم تاریخ او کوم ځای (جمات) کښې وئیلې وه؟ (۲) د ټولو نه مخکښې د جمعي مونغ کله په کوم جمات کښې شوي وو؟ (۳) د مونغ نه مخکښې د اذان کولو رواج د کوم وخت نه شوي او د ټولو نه مخکښې د اذان چا او په کوم جمات کښې کړې وو؟ (۴)

(۱) عن رمثة قال رأيت النبي ﷺ وعليه بردان اخضران. (شمائل ترمذی ص ۶ جلد ۲ باب ماجاء فی لباس رسول الله ﷺ)

(۲) عن انس بن مالک قال كان شعر رسول الله ﷺ الى نصف اذنيه.

عن عائشة قال قلت لانس كيف كان شعر رسول الله ﷺ قال لم يكن بالجعد ولا بالسبط كان يبلغ شعره شحمة اذنيه.

(۳) عن اسماء بنت يزيد قالت كان كم قميص رسول الله ﷺ الى الرسغ. (شمائل ترمذی ص ۵ جلد ۲)

باب ماجاء فی لباس رسول الله ﷺ

(۴) عن ابنی سعيد الخدري قال سمعت رسول الله ﷺ يقول ازرة المؤمن الى انصاف ساقه لا جناح عليه فيما بينه وبين الكعبين وما اسفل من ذلك ففي النار الخ رواه ابو داود وابن ماجه.

(مشكوة المصابيح ص ۷۴ جلد ۲ كتاب اللباس)

د پیغمبر ﷺ د مور مبارک په کوم ځای کېنې دې او وفات ئې په کوم کال شوې؟ (۵) د پیغمبر ﷺ د پلار مزار په کوم ځای کېنې دې او وفات ئې په کوم کال شوې؟

المستفتي: مرزا زاهد بیګ سمن آباد لاهور ۱۲ مئی ۱۹۷۰ء

الجواب: (۱) پیغمبر ﷺ د جمعي په ورځ باندې د قبا نه مدینې منورې ته سرفراوړلو. او په دغه ورځ ئې په بنو سالم بن عمر بن عوف کېنې د جمعي مونیځ او خطبه او لوستله چه د دې نه مخکېنې پیغمبر ﷺ خطبه او جمعه نه وه لوستلې. (البداية والنهاية ص ۲۱۳، ۲۱۲ جلد ۳) (۳) په بذر المجهود. او فتح الباري کېنې ئې لیکلې دي چه صحیح دادي چه اذان په مدینه منوره کېنې په اول کال د هجرت باندې مقرر شو کله چه جمات جوړ شو او لنې اذان حضرت بلال رضی الله عنه د جمات د حدودو نه بهر وئیلې وو. (هكذا في الروايات الحديثية) (۱) (۴) د والده صاحبې مزار د مکې او مدینې په مینځ کېنې ایواء مقام کېنې دې او دهغې وفات د هجرت نه ۴۷ کاله مخکېنې شوې وو، (البداية والنهاية ص ۲۷۹ جلد ۲) (۵) د شام نه په واپسې باندې مدینه منوره کېنې وفات شو او په دار النابغه، کېنې دفن شولو وفات ئې د هجرت نه ۵۳ کاله مخکېنې شوې وو. (البداية والنهاية ص ۲۶۳ جلد ۲) وهو الموفق.

د پیغمبر ﷺ د نیکونو سره (رحمة الله علیه) وئیلو والا امام حکم

سوال: محترم المقام جناب مفتي: صاحب دارالعلوم حقانيه اکوړه خټک! عرض دادي چه تیره جمعه باندې به ځمونږ پيش امام صاحب په وعظ کېنې د حضور اکرم ﷺ د نیکه عبدالمطلب د نوم سره (رحمة الله علیه) وئیل، اودائي هم وئیل چه د هاشم د پشت نه د تليبي آواز راتللو، ما امام صاحب د عبدالمطلب د نوم سره د (رحمة الله علیه) د وئیلو نه منع کړو او دویمې خبرې باره کېنې مې هم متوجه کړو چه دا دواړه خبرې صحیح نه دي،

عن ابن عمر قال كان المسلمون حين قدموا المدينة يجتمعون فيتحنون للصلوة وليس ينادي بها احد فكلوا يوم ما في ذلك فقال بعضهم اتخذوا مثل ناقوس النصارى وقال بعضهم قرنا مثل قرن اليهود فقال عمر اولا تبشرون رجلا ينادى بالصلوة فقال رسول الله ﷺ يا بلال قم فناد بالصلوة. متفق عليه (مشكاة المصابيح ص ۶۲ جلد ۱ باب الاذان الفصل الثالث)

لیکن ددوی وینا ده چه دا خبرې د تاریخ په کتابونو کېنې لیکلې شوې دي او صحیح دي. نو دې سلسله کېنې ما حضرت مولانا محمد یوسف بنوري صاحب، مفتي محمد شفیع صاحب کورنګي او مولانا احتشام الحق صاحب تھانوي ته رجوع او کړه، په هغوي کېنې د مولانا محمد یوسف بنوري نیوتاون جواب ملا وئشو هغوی دواړو ته غلط وئیلې دي، ما هغه فتوي امام صاحب ته اوښودله لیکن امام صاحب اونه منله نو په دې صورت کېنې که واقعي دواړه خبرې غلطې وي نو دې امام پسې اقتداء کول څنگه دي؟ او ددې خبرو به څه کیږي؟

المستفتي: غلام حسین گل احمد ټیکسټائل ملز

لاندهي کراچي نمبر ۲۲ - ۵ ذي الحجه ۱۳۷۹هـ

الجواب: د صحیح مسلم وغیره په روایتونو کېنې په صراحت سره راغلي چه پیغمبر ﷺ ابو طالب اسلام ته راوبللو نو هغه او وئیل، هو علي ملة عبدالمطلب، او پیغمبر ﷺ دهغه ترديد اونه کړه، نو ددې نه معلومه شوه چه عبدالمطلب په اسلام باندې نه دې تیر شوې، لیکن په بعضي ضعیف اقوالو کېنې راغلي چه د پیغمبر ﷺ ټول پلار نیکونو په توحید باندې تیر شوې دي. او دیته ابوحیان مردود وئیلې دي. (فليراجع الي فتح الملهم ص ۳۷۳ جلد ۱) لهذا د عبدالمطلب حکم به د نورو مرو پشان وي کوم چه د فترت په زمانه کېنې مړه شوې دي. یعنی دهغوي جهنمي کیدل یا په میدان محشر کېنې ترنه امتحان اخستل، نو دهغه سره ﷺ وئیل نه دي پکار، او که څوک ئې وائي هم نو د ضعیف قول په وجه باندې سخت انکار نه دي کول پکار. او که نور عقائد ئې صحیح وي نو اقتداء ورپسې کول صحیح دي. وهو الموفق

د پیغمبر ﷺ نیکونو سره (رحمة الله علیه) وئیل

سوال: بعضي خلق د پیغمبر علیه اسلام بعضي نیکونو سره مثلاً عبدالمطلب او الیاس سره رحمة الله علیه وائي. او د سیره الجلیه مدارج النبوة للشيخ عبدالحق او هامش سیره الجلیه حواله ورکوي چه سید احمد الزینی کړې. او وائي چه مونږ له په دې زمانه کېنې په داسې حوالو باندې عمل کول پکار دي. نو آیا د حضور ﷺ د نیکونو سره (رحمة الله علیه) وئیل جائز دي؟ بینوا توجروا.

المستفتي: گوهر حسین سپروانز گل احمد ټیکسټائل ملز لاندهي کراچي نمبر ۲۲ یکم ذي الحجه ۱۹۷۹هـ

الجواب: بعضی مفسرینو لیکلی دی چہ د پیغمبر ﷺ تہول پلار نیکونہ پہ اسلام تیر شوی دی.

قال فی فتح الملیم ص ۳۷۳ جلد ۱ قیل ان آباءہ ﷺ کلہم موحدون لقولہ تعالیٰ وتقلبک فی المساجدین لاکن رده ابو حیان فی تفسیرہ بانہ قول الرافضۃ ومعنی الایۃ وتردہ ک فی تصفیح احوال المجتہدین فافہم.

لیکن بعضی مفسرینو متعلق متعارضہ خصوص راغلی دی لہذا دھغوی پہ حق کنبی توقف بہتر دی او د عبد المطلب متعلق خو پہ حدیث کنبی دومرہ راغلی دی چہ کلہ پیغمبر ﷺ ابو طالب بانڈی اسلام پیش کرو نو ہغہ او وئیل، ہو علی ملۃ عبد المطلب، او پیغمبر ﷺ ئی تردید او نکرو نو ددی نہ عدم اسلام معلومیری او د باقی نیکونو حکم ہغہ دی کوم چہ د فترت پہ زمانہ کنبی د نور مرو دی یعنی د یو قول پہ بناء بانڈی جہنمیان دی او دویم قول دادی چہ د محشر پہ میدان کنبی بہ ترینہ امتحان واخستلی شی. (فلیراجع الی فتح الملہم (۳۷۲، ۳۷۳ ج ۱) نو کہ خوک ورسرہ ﷺ او وائی نو سخت انکار پری نہ دی پکار خکہ چہ د مرجوح قول پہ بناء بانڈی دا مؤ حدین دی. او پہ امتحان کنبی د کامیاب کیدلو د احتمال پہ وجہ بانڈی او د جہنمی کیدلو والا قول د نہ صحیح کیدلو پہ وجہ بانڈی ہم گنجائش شتہ دی فقط.

د عیسیٰ ﷺ نزول د محمد ﷺ ختم نبوت سرہ منافی نہ دی

سوال: د لتہ خمونہ خانی کنبی دیر علمائی کرام شتہ لیکن پہ یوہ اہمہ مسئلہ کنبی می خیال ستاسو انتخاب او کرو! ستاسو خدمت کنبی مسئلہ پیش کووم. مسئلہ دادہ چہ خیث او شیطان خہ پہ تذبذب کنبی اچولی یم او دماغ ئی رالہ خراب کری دی اگر چہ زہ ئی قائلہ نہ یم لیکن صرف پریشان نہ کری ئی یمہ مسئلہ دا دہ چہ عیسیٰ ﷺ خو ژوندی دی اللہ پاک آسمان تہ خیزولی دی نو د قران کریم پہ حوالی سرہ او بنایی چہ واپس راشی نو بحیثیت د پیغمبر بہ راخی یعنی وحی بہ ورتہ کیبری یا نہ؟ کہہ وحی ورتہ کیبری نو بیا خو پیغمبر شو نو نعوذ باللہ محمد ﷺ بہ خنگہ خاتم النبیین شی. او کہ د امتی پہ حیثیت سرہ راخی نو آیا اللہ تعالیٰ بہ ترینہ پیغمبری

اخلی؟ نو آیا داسی چرتہ بل نبی سرہ ہم شوی دی چہ پیغمبری ئی ترنہ واپس اخستی وی، ددی مسائلو حل د قرآن او حدیث پہ حوالی سرہ راولیری؟

المستفتی: عبد العزیز مروت دسترکت انسپکتر مدارس بنوں ۱۹۲۹ء ۱۱۱۱۱۱۱۱

الجواب: (الف) پہ قرآن مجید کنبی د حضرت عیسیٰ ﷺ نزول طرفتہ پہ ایت، وان من اهل الكتاب الا لیؤمنن بہ قبل موتہ. (۱) او یکلم الناس فی المہمہ وکھلا (۲) الایۃ کنبی اشارہ کیبری شوی دہ او پہ حدیث متواترہ کنبی دہ نزول پہ صراحت سرہ ذکر شوی دی دمثال پہ حضور سرہ یو روایت لیکلی کیبری عن ابی ہریرۃ رضی اللہ عنہ والذی نفسی بیدہ لیوشکن ان ینزل فیکم ابن مریم حکماً وعدلاً. الحدیث رواہ الشیخان وابوداؤد وابن ماجہ واحمد فی مسندہ وفی روایۃ البیہقی من المساء وفی روایۃ احمد ینزل الروحاء فیحج منها او یعتمر او یجمعہما وبمعناہ اخرجہ الحاکم وزاد یقول ابو ہریرۃ ای بنی اخی ان رأیتموہ فقولوا ابو ہریرۃ یقرء ک السلام. وفی روایۃ نعیم بن حماد یتزوج. (۳)

نوٹ: کہ تہول روایتونہ بالا ستیعاب معلومول غوارپی نو د حضرت شاہ انور شاہ کشمیری رحمہ اللہ کتاب (التصریح بما تواتر فی نزول المسیح) مطالعہ او کری.

(ب) د صحیح حدیثونہ ثابت دی چہ ہغہ تہ بہ وحی کولی شی (۴) نبوت یو وہبی نعمت دی چہ د اللہ تعالیٰ پہ انتخاب سرہ ورگولی کیبری لہذا د نبی نہ نبوت چرتہ ہم نہ اخستلی کیبری او د حضرت عیسیٰ ﷺ نبوت د حضور اکرم ﷺ د ختم نبوت سرہ منافی نہ دی. خکہ چہ د خاتم النبیین مطلب دادی چہ د ہغہ نہ پس بہ چاتہ د نبوت منصب نہ ورگولی کیبری او حضرت عیسیٰ ﷺ تہ خو نبوت د پیغمبر ﷺ نہ مخکنبی ورکری شوی دی پہ عالم اجساد کنبی د ختم نبوت دا مطلب نہ دی چہ دہ نہ پس بہ نبی نہ نازلیری. بیشکہ د حدیثونو نہ ثابت دی چہ د عیسیٰ ﷺ بہ پہ آخرہ زمانہ کنبی نزول کیبری لہذا د اللہ تعالیٰ د آخری شریعت پابند بہ وی (۵) دھغی تجدید او احیاء بہ کوی.

(۱) (ب) ۶: سورة النساء رکوع: ۲ آیت: ۱۵۹)

(۲) (ب) ۳: سورة ال عمران رکوع: ۱۳ آیت: ۴۶)

(۳) (مشکوۃ المصابیح ص ۳۷۹ جلد ۲ باب نزول عیسیٰ علیہ السلام)

(۴) عن النواس بن سمرعان قال ذکر رسول اللہ ﷺ اذا وحي اللہ الی عیسیٰ انی قد اخرجت عباد الی لا یدان لاحد بقتالہم فحرز عبادی الی الصور الخ

(۵) (مشکوۃ المصابیح ص ۳۷۳ جلد ۲ باب العلامات بین یدی الساعة)

(۶) عن جابر ان عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ..... فقال رسول اللہ ﷺ والذی نفس محمد بیدہ

لو بدکم موسیٰ فاتبتموہ وترکمونی لفضلتم عن سواء السبیل ولو کان حیا وادرك نبوتی لا تبعنی رواہ

الدلمی. (مشکوۃ المصابیح ص ۳۲ جلد ۱ باب الاعتصام بالکتاب والسنة)

ددې مثال داسې دې لکه چه د یوې ضلع د پټې کمشنر بلې ضلعې ته په سر کاري کار باندې لار شي نو اگر چه دا د پټې کمشنر د خپلې عهدې نه معزول شوې نه دې لیکن د سرکاري کار نه علاوه به د دویم د پټې کمشنر د نافذ شوې احکاماتو پابند وي. فقط.

د رسول الله ﷺ په نبوت باندې عقلي دلیونه

سوال: محترم صاحب قدر حضرت مفتي صاحب! عرض دادې چه ځما نه یو انگریز د امریکې نه د پیغمبر ﷺ په نبوت باندې عقلي دلیونه طلب کړي دي. نو که تاسو ماته یو څو غټ عقلي دلیونه راو لیرئ نو ډیره مهرباني به وي؟ المستفتي محمد زيب خان پائمال بټگرام هزاره ۱۹۶۹ء ۸۱۵۱

الجواب: (۱) پیغمبر ﷺ د نبوت دعوی کړیوه او د دعوي د اثبات دپاره ئې معجزات ظاهر کړي وو، نو ددې دلیل او برهان قائمولو نه پس به د څه شبهي گنجائش نه وي ځکه د دروغژن مدعي نبوت په لاس باندې معجزات او خوارق نه شي ظاهریدلې. (۲) د پیغمبر ﷺ د نبوت پیشنگویانې په مخکینو کتابونو کښې کړې شوې وي. (۳) پیغمبر ﷺ چه د بعضي تیر شوو او راتلونکو کارونو باره کښې خبر ورکړې دې هغه بالکل صحیح ظاهر شوې دي. (۴) پیغمبر علیه هغه السلام چه د عقائدو، معاملاتو او اخلاقو متعلق کوم تعلیم ورکړې هغه هر وخت مفید او کامیاب ثابت شوې دي. (۵) د نبوت د دعوي نه مخکښې دده په صدق او امانت کښې د هیچا شک نه وو او نه ئې د مخکښې نه د حکومت والو سره تعلقات قائم کړي وو. او نه ئې د عوامو سره څه رابطه قائمه کړې وه بلکه ناڅاپه ئې د ټول قوم او ماحول د جذباتو نه مخالف کارونو طرفته دعوت ورکړو چه په هغې کښې نه ده مال امید وو او نه د عزت بلکه د مرگ او تکلیفونو سخت ترینه خطر وه نو عام عادت کښې د دروغژن او اهل دنیا نه داسې کارونه کیدل ممتنع دي بلکه دا د رښتوني او اهل الله علامت دي. (۶) د امریکې اهل کتاب چه په کوم دلیل سره د حضرت موسیٰ ﷺ او حضرت عیسیٰ ﷺ نبوت ثابتوي مونږ بعینها دهغې دلیونو نه د خاتم النبیین (ﷺ) نبوت ثابتوو. (۷) د هغه سره د صحبت والا خلقو کمال اخلاق او اخلاص او للهِیت دده د کمال دلیل دي. چه دا خبره په مخلوق کښې منلې شوې ده. او هغه

د چا شاگرد نه وو. نو معلومه شوه چه دې د الله تعالی لوئې پیغمبر دي. اودده استاذ الله تعالی دي. (۸) دده په تعلیم سره یو ځنگلي قوم مهذب، اخلاقو والا اوراهنما جوړشو. (۹) د دروغژن کس داسې کامیابه نتیجه وتل عام عادت کښې ممکن نه دي. (۱۰) دومره کامل اخلاص، للهِیت او شفقت چه بغیر د ذاتي اغراضونه وي دا د پیغمبر ﷺ خاصه نښه ده. وهو الموفق.

د نبی ﷺ فضلات پاک دي

سوال: محترم جناب حضرت مفتي محمد فرید صاحب بارک الله في عمرک! دارالعلوم کراچي نه مولوي محمد عاشق الهي صاحب خط را لیرلې چه نبی ﷺ د فضلاتو په باره کښې ځمونږ په پوهه کښې تحقیق دادې چه د نبی ﷺ بول وبراو او هر قسم فضلات د احنافو او شافعیانو په نزد پاک دي. چه کله پاک کیدل او منلې شو نو په څکلو سره ئې هیڅ پاک نشته او په صحابه کرامو کښې چه چا د فرط محبت نه د فضلاتو نه څه هم څکلي وي په هغې کښې څه قابل مواخذه خبره نشته. (بحواله خصائص کبریٰ ص ۲۸ ۷۱ جلد ۱ شامي ۲۱۲) لیکن ځما تسلي نه کیرې، ځکه چه د یو څیز طهارت اصل دي او که نجاست اصل دي؟ او احناف او شافعيه په طهارت باندې متفق دي. بیا لیکي چه د فرط محبت نه ئې او څکل، نو ددې نه خو اصل نجاست ثابت شو چه په بول وبراو کښې اصل نجاست دي، ټولو مومنانو ته حکم دي چه بول وبراو پلټ دي او ددې په وتلو سره اودس هم ماتیري. او حضور ﷺ به د بول و براو نه پس اودس کولو. د حضرت عائشه رضی الله عنها نه روایت چه ما د پیغمبر ﷺ د جامونه منی وینځله (بخاري) نو معلومه شوه چه د نجاست په وتلو سره اودس ماتیري نو که بول او براو پلټ نه وي نو اودس څنگه مات شو. ځکه چه ما یکنون حدثاً یکنون نجساً وما یکنون نجساً یکنون حدثاً. اصل غرض دادې چه ما کوم عبارت د شیم الحبيب. نه د روي انه اذا تغوط، نه شروع کړې تر آخره پورې مې لیکلې دي چه د علم په رنرا کښ اصل مسئله واضحه شي. چه په هغې کښې د چا ذاتي فعل یا فرط محبت یا د بې اختیارۍ خبرې نه وي. مثلاً د پیغمبر ﷺ د سوري (سایه) په باره کښې روایات موجود دي

چہ د پیغمبر ﷺ سایہ نہ وہ۔ لیکن مفتی محمد شفیع صاحب بیوہ رسالہ لیکلے پہ ہنسی کنی ٹی تول روایات غلط ثابت کری دی او فرمائیے ٹی دی چہ چرتہ پہ معتبر روایت کنی دا نشہ چہ د پیغمبر ﷺ سایہ نہ وہ۔ نو کہ پہ صحیح او معتبر روایتو نو سرہ دا لیکلے شوی مضمونونہ ثابت شی اگر چہ د پیغمبر ﷺ خصوصیت وی نو ہم مونز بہ ٹی او منو، چہ د عیسایانو پشان افراط او یہودیانو پشان تفريط لازم نہ شی۔ فقط والسلام۔
المستفتی: محمد جلال الحق ابازی

الجواب: محترم المقام دامت برکاتکم۔ د السلام علیکم ورحمة اللہ وبرکاتہ! نہ پس دی دا خبرا واضحه وی چہ ستاسو تول مسائل علمی او د تفصیل طلب دی، او دی ورخو کنی د تدریس نہ فراغت ملاویدل مشکل دی۔ نو پہ مختصر طریقہ سرہ د اولئی مسئلے متعلق خہ لیکم۔ ہنہ دا چہ فقہائی کرامو د پیغمبر علیہ السالم فضلات پاک منلی دی۔

بما ورد فی الحدیث الصحیح انه علیہ السلام کان طیباً (خوشبو و پاک) و ظاہرہ یعم الفضلات ولان النبی ﷺ لم ینکر علی من شرب بولہ و دمہ و التقرير دلیل المشروعیة ولا بعد فیہ علی من نامل فی المسک و الحریر و العنبر فانہا من الفضلات نعم یرد علیہ انه علیہ السلام کیف احتاج الی غسل المنی و الاستنجاء اللہم الا ان یقال انه علیہ الصلاة والسلام کان یجرى علیہا احکام النجاسة تعلیمًا للامة ای یجرى علی فضلاتہ احکام فضلات الامة تعلیمًا لهم لاحکامہا۔ او یقال ان ابقاء ہا بحیث یراہ الراوی مما یخل بالمروءة ولذا یغسل المنی عند من قال بطہارتہ من الامة و هذا مما استفدت من بعض المشائخ قدس سرہ۔ و هو الموفق

د رسول اللہ ﷺ روضہ افضل دہ او کہ خانہ کعبہ؟

او د حضرت جبرائیل علیہ السلام متشکل کیدل

سوال: علمائی کرام و مفتیان عظام پہ دی مسئلہ کنی خہ فرمائی چہ آیا د حضور ﷺ د روضہ انور حائی د بیت اللہ شریف نہ زیات غورہ

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین الشامي صحح بعض ائمة الشافعية طهارة بوله ﷺ و سائر فضلاته و به قال ابو حنيفة كما نقله في المواهب اللدنية عن شرح البخاري للعيني و صرح به البيري في شرح الاشباه و قال الحافظ ابن حجر تظافرت الادلة على ذلك و عد الائمة ذلك من خصائصه ﷺ و نقل بعضهم عن شرح المشكاة لملا على قارى انه قال اختاره كثير من اصحابنا و اطال في تحقيقه في شرحه على الشمائل في باب ما جاء في تطهره عليه الصلاة والسلام. (رد المحتار ص ۲۳۳ جلد ۱ مطلب في طهارة بوله ﷺ باب الانجاس)

دی؟ او آیا حضرت جبرائیل علیہ السلام پیغمبر ﷺ تہ د وحی راوړلو پہ وخت کنی چرتہ د عائشہ رضی اللہ عنہا پہ شکل کنی ہم راغلی دی کہ نہ؟
المستفتی: گل شیر خان حقانی جمرو د خیبر ایجنسی... ۲۳۱۳۱۹۸۸

الجواب: (۱) ابن تیمیہ وغیرہ علمائی کرام فرمائی چہ اول الذکر غورہ دی والمسجود هو الله دون الكعبة والتوجه اليها لا يقتضي الافضلية فافهم. (۱) (۲) معاذ الله. وهو الموفق

حضور ﷺ د قضائی حاجت پہ وخت کنی لیدل کیدل

سوال: خمونز حائی کنی یو مولوی صاحب دی ہنہ وائی چہ حضور ﷺ د قضائی حاجت پہ وخت کنی چا نہ دی لیدل، دا خبرہ تر کومہ حدہ پوری صحیح دہ؟

المستفتی: اہالیان جامع مسجد شیرینگل دیر... ۹۱۱۱۱۱۹۷۵

الجواب: دا خبرہ د حضرت عبداللہ بن عمر (ہما) د حدیث نہ مخالف دہ چہ ہنہ یوہ ورخ پہ کوتہ بانڈی اوختلو نو پیغمبر ﷺ ٹی اولیدلو چہ قضائی حاجت تہ تشریف فرما وو (۲) والحدیث مشہور۔ و هو الموفق

د حضور ﷺ غسل او جنازہ

او پہ تفسیر بیضاوی کنی د غایہ مطلب

سوال: (۱) رسول کریم ﷺ تہ د وفات نہ پس چا غسل ورکری وو؟ (۲) د جنازی مونخ پری چا کری وو؟ (۳) د تفسیر بیضاوی پہ عبارت کنی ٹی (غایہ) لیکلے ددی خہ مقدار دی؟

المستفتی: محمود الظفر مردان... ۱۴ ذی القعدہ ۱۳۹۷

الجواب: حافظ ابن کثیر پہ البدایہ والنہایہ صفحہ ۲۶۰ جلد پنجم کنی د امام

﴿۱﴾ بدل علیہ حدیث ابن عمر انه نظر يوما الى الكعبة فقال ما اعظمک وما اعظم حرمتک والمومن اعظم حرمة عند الله تعالى منك اخرجہ الترمذی وحسنہ صفحہ ۲۳ ج ۲ ورواہ ابن ماجہ مرفوعا عن ابن عمر ولفظه قال رأيت رسول الله صلى الله وسلم يطوف بالكعبة ويقول ما اطيک واطيب ريحک واعظم حرمتک والذي نفس محمد بيته لحرمة المومن اعظم عند الله حرمة منك الخ صفحہ ۲۹۰ (بوانر التواتر ص ۵۴) ﴿۲﴾ عن ابن عمر قال رقيت يوما على بيت حفصة فرأيت النبي ﷺ على حاجته مستقبل الشام مستدبر الكعبة هذا حديث حسن صحيح. (ترمذی ص ۳ جلد ۱ ابواب الطهارة باب ما جاء من الرخصة في ذلك)

احمد بن حنبل رحمته الله نه روایت کړې دا چه غسل حضرت علي رضی الله عنه ورکولو. اړولو به حضرت عباس رضی الله عنه او اسامه صالح رضی الله عنه به اوښه اچولې. (۱) (۲) ابن کثیر ص ۲۲۵ جلد پنځم لیکلې دي چه د پیغمبر صلی الله علیه و آله جنازه ځان ځان له کړې شوې وه. (۲) (۳) د غایه معیار د تسلط غیبي عقیده ساتل دي. وهو الموفق

روضة رسول صلی الله علیه و آله د شریعت نه خلاف نه ده

سوال: یو کس وائي چه د رسول الله صلی الله علیه و آله روضه مبارکه غلطه او د شریعت نه خلاف جوړه شویده ځکه چه په قبرونو باندې آبادی کول منع دي نو د داسې کس د وینا په باره کښې څه حکم دي؟

المستفتي: حاجي مير جمال نقشبندي ختکي شريف. ۷ ذی قعدة ۱۳۹۵ هجري

جواب: لا يخفى ان النبي صلی الله علیه و آله نهی عن البناء على القبور كما رواه مسلم (۳) وغيره وقال ابو بكر الصديق رضي الله عنه سمعت رسول الله صلی الله علیه و آله قال ما قبض الله نبياً الا في الموضع الذي يحب ان يدفن فيه ادفنوه في موضع فراشه رواه الترمذي (۴) ولا ريب في ان النبي صلی الله علیه و آله توفي في البيت والبناء فلا بد ان يكون قبره مخصوصاً من سائر القبور ويكون البناء على قبره المبارك جائزاً (۵) ومن تمسك بالحديث المحرم ولم ينظر الى الحديث العارض فهو مسلم نجدى ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم. وهو الموفق

(۱) عن ابن عباس فاسنده على الى صدره وعليه قميصه و كان العباس وفضل وقثم يلقونه مع علي و كان اسامه بن زيد و صالح مولا هما يصبان الماء وجعل علي يغسله ولم ير من رسول الله صلی الله علیه و آله شيئاً مما يرى من الميت الخ. (البداية والنهاية ص ۳۰۰ جلد ۵ صفة غسله عليه السلام)
(۲) قال الحافظ عماد الدين ابن كثير، وهذا الصنيع وهو صلاتهم عليه فرادي لم يؤمهم احد عليه امر مجمع عليه لا خلاف فيه. (البداية والنهاية ص ۳۰۵ جلد ۵ كيفية الصلاة عليه صلی الله علیه و آله)
(۳) عن جابر قال نهى رسول الله صلی الله علیه و آله ان يجصص القبر وان يبنى عليه وان يقعد عليه رواه مسلم. (مشكاة المصابيح ص ۱۳۸ جلد ۱ باب دفن الميت)
(۴) (شمائل ترمذي ص ۲۸ جلد ۲ باب ما جاء في وفات رسول الله صلی الله علیه و آله)

(۵) زمونږ د پاره د ټولونو لوثې دليل د اهرم دي چه د دفن نه روستوپه خلفائي راشدينو کښې چاهم د دې بناء په بقا باندې نکړنه دي کړې بلکه په يوموقع باندې د استسقاء د سخت ضرورت په وجه چت کښې صرف يو روشن دان کهلاو کړې شو چه د دې نه د دې بناء د بقاء مشروع کيدل هم معلوم شو، اودا د صحابه و په وخت کښې شوی وو. او هيڅ يو صحابي انکار نه دي کړې نو د دوي په اجازت اجماع او شوه چه دا د استثناء د پاره حجت کافيه دي. (از مرتب)

حضور صلی الله علیه و آله نور، بشر او رسول دي

سوال: حضور صلی الله علیه و آله نور دي يا بشر دي؟ تفصيلي جواب را کړئ. المستفتي شوکت علي صاحب مدرسه تعليم القرآن مردان ۱۵ ربيع الثاني ۱۴۰ هـ

الجواب: رسول الله صلی الله علیه و آله نور هم دي او بشر هم دي.

لقوله تعالى سبحان ربى هل كنت الا بشراً رسولا، الآية (۱) (الاسراء) قل انما انا بشر مثلكم يوحى الى (۲) (كهف). قد جاءكم من الله نور وكتاب مبين. (مائدة) (۳) نو په دې کښې د يو نه انکار کول د ضروريات دين نه انکار کول دي او کفر دي البته ټول بشر يو شان نه دي لکه چه عام کانري او جواهرات يو شان نه دي. (۴) او رسول الله صلی الله علیه و آله نه خدائي دي او نه فرشته ده بلکه د ټول عالم د پاره يوه رنډا ده او ټول بدن ئې هم منور دي. بهر حال په هر مسلمان باندې ضروري ده چه پیغمبر صلی الله علیه و آله بشر او رسول او مني. د عربو مشرکانو بشر منلو خو رسول ئې نه منلو او د موجوده زمانې ملحدین ئې رسول منی خو بشر ئې نه منی. وهو الموفق

د محمد صلی الله علیه و آله د نوم سره د [ص] يا [ع] نبي ليکلو حکم

سوال: د محمد (صل الله عليه وسلم) د نوم مبارک سره د (ص) يا (ع) نښه لگول څه حکم لري او چه د چا نوم دوست محمد وي نو په هغه محمد باندې صلی الله علیه و آله ليکل ضروري دي که نه؟

المستفتي: فریدون صديقي خادگزی دیر... ۱۹ ربيع الاول ۱۴۰۲ هجري

الجواب: د پیغمبر صلی الله علیه و آله نوم سره عليه الصلوة والسلام او (صل الله عليه وسلم) ليکل پکار دي. صرف په [ص] يا [ع] اکتفاء کول يو جاهلانه رسم دي. او دارنگې دوست محمد د رسول خدا نوم نه دي دي سره دا جمله ليکل بې ځايه اقدام دي. وهو الموفق

(۱) (پ: ۱۵ سورة بنی اسرائيل رکوع: ۱۰ آیت: ۹۳)
(۲) (پ: ۱۶ سورة كهف رکوع: ۳ آیت: ۱۱۰)
(۳) (پاره: ۶ سورة مائدة رکوع: ۷ آیت: ۱۵)
(۴) [محمد بشر لکن ليس كالشعر..... محمد ياقونة والناس كالحجر]
قال البوصيري: فمبلغ العلم فيه انه بشر..... وانه خير خلق الله كلهم

رسول اللہ ﷺ ولادت دعاء عادت نہ خلاف نہ وو

سوال: علمائے اہلسنت والجماعت خہ فرمائی چہ د انبیاء علیہم الصلوٰۃ والسلام او د حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم ولادت دعاءمو انسانانو پشان شوی دی یا د پیغمبر ﷺ او نور انبیائی کرامو علیہم السلام ولادت د گسپی پوختی نہ لکه د حضرت حواء بی بی شوی دی؟

المستفتی: ضیاء الرحمان شیدو نوشهره... ۱۹۷۲ء ۲۱۵۱

الجواب: واضحہ دی وی چہ قاعدہ داده چہ د هر یو لفظ نہ به معنی متبادره مراد کیڑی ترخو چہ د هغی نہ مانع موجود نہ وی یحتمل النصوص علی ظواهرها مالم یمنع مانع نو کوم کس چہ دا دعوی کوی چہ د ولادت نہ غیر متبادر معنی مرادده نو هغه لره پکار دی چہ د قران، او حدیث یا آثارو نہ دلیل پیش کری صرف دعوی ناکافی ده. دارنگی کفر د ضروریاتو نہ انکارته وئیلی کیڑی او دا خبره چہ پوښتی د ضروریاتو نه خو خه کوی د نظریاتو نه هم نه ده. د البدایه والنهایه او سیرت ابن هشام نه داسی واضحہ کیڑی چہ ولادت ئی خلاف عادت نه وو. او ممکنه ده چہ داسی وئیل په ادب او احتیاط باندی مبنی وی. وما خذه قوله تعالى خلق من ماء دافق یخرج من بین الصلب والترائب. فافهم وتدبر ولا تکن ینبع من العجائب والغرائب فقط.

حضور ﷺ خاتم الانبیاء دی

سوال: حضور صلی اللہ علیہ وسلم به د کله نه خاتم النبیین تسلیم کولی شي آیا د ولادت نه مخکښي هم خاتم الانبیاء وو؟ وضاحت او کریئ مهرباني به وی.

المستفتی: مولانا عبدالستار ټاؤن شپ... یکم ۱ ذی قعدہ ۱۴۰۲ھ

الجواب: د ختم متعلق ډیر ایاتونه او حدیثونه راغلی دی. (۱) او په هغی کښی د ټولونه اولنی تعین کول مشکل دي لهذا مونږ عقیده لرو چہ پیغمبر ﷺ د الله تعالی په علم ازل کښی خاتم الانبیاء دی او ددی متعلق د اولنی وحي تاریخ نامعلوم دی. وهو الموفق

(۱) قال الله تبارک و تعالی: وما کان محمد اباً احد من رجلكم و لكن رسول الله و ختم النبیین (سورة الاحزاب آیت: ۴۰) و عن ابی هريرة قال قال رسول الله ﷺ مثلی و مثل الانبیاء کمثل قصیر احسن بنیانه ترک منه موضع لبنة فطاف به النظر یتعجبون من حسن بنیانه الامو ضع تلك اللبنة فکنت انا سدوت موضع اللبنة ختم بی النبیان و ختم بی الرسل و فی رواية فاننا اللبنة و انا خاتم النبیین. متفق علیه. (مشکوٰۃ المصابیح ص ۵۱۱ جلد ۲ باب فضائل سید المرسلین ﷺ)

حضور ﷺ د اولی ورخي نه خاتم النبیین دی

سوال: ختم نبوت به د کوم وخت نه منلی کیڑی؟ خاتم النبیین به د پیغمبر ﷺ ولادت مبارک نه پس منلی کیڑی یا د ختم نبوت والا آیت نازلیدلو نه پس او یا د پیغمبر ﷺ دوفات نه پس به منلی کیڑی. مطلب دا چہ دوحی د دروازي بندیدل به د خه وخت نه منلی کیڑی؟

المستفتی: رانا عبدالستار ټاؤن شپ لاهور... ۲۰۰۳ رمضان ۱۴۰۲ هجري

الجواب: نبی ﷺ د اولی ورخي نه خاتم النبیین دی (۱) البته د ختم النبوت ظهور هله او شو چہ دهغی متعلق جاي یا خفی وحي نازلده شوه او بهر حال خاتم نبوت کیدل د عیسی ﷺ د نزول او هغه ته د وحي کیدلو سره خه ټکراؤ نشته. وهو الموفق

حضور ﷺ په ختمه کښی اختلاف دی

سوال: دلته یو دوه کسان اختلاف کوي یو کس وائي چہ پیغمبر ﷺ ئی سنت کری وو او بل کس وائي چہ قدرتي سنت شوی وو. براه کرم تسلی والا جواب راو لیری؟

المستفتی: نور محمد تالاب مسجد پشاور... ۲۷ ربیع الثاني ۱۴۰۲ هجري

الجواب: دی مسئله کښی اختلاف دی خو غوره قول دادي چہ قدرتي سنت کری شوی نه وو پیدا شوی.

کما فی رد المحتار ص ۲۵۷ جلد ۵ وقد اختلف الرواة والحفاظ فی ولادة نبينا ﷺ مختونا ولم یصح فيه شی و اطال الذهبي فی رد قول الحاکم انه تواترت به الرواية وقد ثبت عندهم ضعف الحديث به وقال بعض المحققين من الحفاظ الاشبه بالصواب انه لم یولد مختونا.

(۲) وهو الموفق

(۱) عن العرباض بن ساریة عن رسول الله ﷺ انه قال انی عند الله مکتوب خاتم النبیین و ان ادم لکنجل فی طينة الخ (مشکوٰۃ المصابیح ص ۵۱۲ باب فضائل سید المرسلین) (۲) (رد المحتار هاشم الدر المختار ص ۵۳۰ جلد ۵ مسائل شتی کتاب الخشی)

پہ اسم ذات او اسم محمد ﷺ کنبی د شونو د بندیدلو او نہ بندیدلو لطیفہ
سوال: خُمنو د جمات امام صاحب یو خُل په تقریر کنبی او وئیل، چه د الله د
نوم اخستلو وخت کنبی شونو د نه بندیدو او د محمد ﷺ په نوم سره
شونو د بندیدو په دې نوم کنبی خومره خوږوالی دې داجمله وئیل څنگه دې؟
المستفتی: حکیم سید اختر حسین صدر کیملیپور

الجواب: ددې نه مقصد د اسم محمد ﷺ تعظیم دې دالله د نوم تحقیر نه
دې. لهذا په دې کنبی حرج نشته دې.

د حضور ﷺ په زمانه کنبی د نفاق موجودیدل

سوال: آیا د حضور ﷺ په زمانه کنبی هم نفاق وو؟ د صحابه کرام رضي الله
عنهم اجمعین په پاکو هستو باندي به څه اثر خو نه پریوتلو. براه کرم
وضاحت او کړئ؟

المستفتی: ظاهر شاه تخت بهائی مردان... ۲ رجب ۱۴۰۲ هجري.

الجواب: نفاق به ترقیامت یز دې پورې تر د دجال د خروج پورې وي. البته د
منافقانو د درغو په جال کنبی د اخلاص والاؤ راگیریدل څه لرې خبره نه ده.
کما فی حادثة الافک. (۱) وهو الموفق

د (تحذیر الناس) او (البراهین القاطعه) په بعضې عبارت باندي د اعتراض جواب
سوال: په تحذیر الناس نومې کتاب کنبی ئې لیکلې دي. که بالفرض د نبی
کریم ﷺ په زمانه چرته بل نبی وي نو هم به دده خاتم، کیدل باقی وو، بل
عبارت دادې که بالفرض د نبوي زمانې نه پس بل نبی پیدا شي نو بیا به هم
په خاتمیت محمدي کنبی څه فرق رانشي. کتاب (تحذیر الناس) خو د مولانا
محمد قاسم رحمه الله علیه ددې الفاظو نه څه مطلب دې؟ هم دارنگې
په (براهین قاطعه) کتاب کنبی لیکلې شوي دي. چه د ابلیس یعنی شیطان
علم د پیغمبر ﷺ نه زیات دې ددې وضاحت او کړئ ځکه چه اکثر بریلیان په
دې جملو باندي اعتراضونه کوي.

المستفتی: سرور صدیقی ۱۹ مقبول آباد کراچی نمبر ۵... ۱۵ جولائي ۱۹۸۹ء

﴿۱﴾ قال الحافظ ابن الكبير (ان الذين جاءوا بالافك عصبة منكم) اي جماعة منكم يعني ما هو واحد ولا
الثنان بل جماعة فكان المقدم في هذه اللعنة عبد الله بن ابي ابن سلول رأس المنافقين فانه كان يجمعه
ويشوشه حتى دخل ذاك في اذهان بعض المسلمين فتكلموا به وجوزه اخرون منهم حتى نزل
القرآن. (تفسير ابن كثير ص ۳۵۶ جلد ۳ سورة نور پاره: ۱۸)

الجواب: (۱) د اهل اسلام دا عقیده ده چه حضور ﷺ ته نبوت ورکولو نه
پس به چاته د نبوت منصب نه ورکولې کيږي نو که په مخ د زمکې باندي په
هغه زمانه کنبی څوک پیغمبر وو لکه خضر علیهم السلام یا د هغې زمانې نه پس
څوک پیغمبر راشي لکه حضرت عیسیٰ علیهم السلام نو دابه د ختم نبوت سره
معارض نه وي، (۲) پیغمبر ﷺ د ضرري او بي نفع علم نه پناه غوښتي ده
(۱) او داسې علم شیطان ته حاصل دې. وهو الموفق

د چا په نوم کنبی محمد راتلو سره علیه السلام لیکل

سوال: که د چا نوم محمد امیر، محمد نذیر یا محمد شریف وي نو د لیکلو په
وخت کنبی محمد باندي [ص] یا [ع] لیکل پکار دي که نه؟ دا رنگې صرف
د (ص) یا (ع) لیکلو په شریعت کنبی څه حکم دې؟

المستفتی: مولوي عبدالقيوم پشاور کینت..... ۱۹۸۴ء ۱۱/۲

الجواب: د محمد سره [ص] یا [ع] لیکل په هر حال کنبی مکروه دي. صرح به
في مقدمة ابن الصلاح وغيرها. بلکه علیه السلام وغيره لیکل مندوب دي.
او کوم ځائي کنبی چه د امتي نوم محمد راشي یا په نوم کنبی یو جز راشي
نو هلته په شرعي حیثیت سره علیه السلام لیکل هم مذموم دي. (۲)

د حضور ﷺ سایه (سوري)

سوال: د حضور ﷺ په سایه (سوري) نه کیدلو کنبی صحیح حدیث شته که نه؟
المستفتی: محمد ظاهر میران شاه..... ۱۹۷۹ء

الجواب: د سایه سوري متعلق څه صحیح روایت نشته. (۳) او که ثابت شي
نو څه نکارت پکښې نشته. وهو الموفق

﴿۱﴾ عن ابي هريرة قال قال رسول الله ﷺ يقول اللهم اني اعوذ بك من الاربعة من علم لا ينفع ومن
قلب لا يخشع الخ رواه احمد و ابو داود و ابن ماجه و الترمذی و النسائي. (مشکواة المصابيح ص
۲۱۴ جلد ۱ باب الاسعاده الفصل الثاني).

﴿۲﴾ قال ابن عابدين (ولا يصلي على غير الانبياء الخ) لان في الصلاة من التعظيم مالم يمس في غيرها من
الدعوات الخ. (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۵۳۱ جلد ۵ مسائل شتى كتاب الخشی)

﴿۳﴾ په صحاح سته کنبی د حضور ﷺ د سوري متعلق هيڅ حدیث نه دې.....

[بقیه حاشیه به راروانه صفحه.....]

ابتداء حاشیہ دبیر مخبر راغلی چه د حضور ﷺ سوری به به زمکه باندی نه پریوتلو،
البتہ علامہ جلال الدین سیوطی رحمۃ اللہ علیہ پہ خصائص کبریٰ کنبی یو مرسل روایت
ذکر کرې دې.

عن ذکر ان رسول الله ﷺ لم یکن یری له ظل فی شمس ولا قمر ولا اثر قضاء حاجة قال
سیوطی قال ابن سبع من خصائصه ان ظله لا یقع علی الارض وانه کان نوراً لکان الامر فی شمس
وقمر لا ینظر له (خصائص الکبریٰ ص ۶۸ جلد ۱)

لیکن دا روایت په خو وجو سره ضعیف دې اول دا چه د احادیثو په ټوله ذخیره کنبی
ددې هیڅ ثبوت نه ملاویرې، او که د معجزې په طور سره وو نو د صحابه و نه به چا
روایت کرې دې، لیکن دې باره کنبی یو مرسل حدیث دې هغه هم سنداً ضعیف دې.
دویمه وجه داده چه د محدثینو یو لوڼې جماعت حدیث مرسل حجت نه مني، دریمه وجه
داده چه ددې حدیث اولنې راوي عبدالرحمان ابن قیس زعفراني ضعیف، مجروح او
ناقابل اعتبار دې. بعضې خلقو د وضع حدیث، او بعضې د کذب حدیث طرف ته منسوب

کرې (کما فی تہذیب التہذیب ص ۲۳۱ جلد ۲: رقم ۴۱۳۰)، او ددې حدیث دویم
راوي عبدالملک بن عبد الله بن الولید مجهول الحال دې په عام کتابونو کنبی ددې
حدیث حال ذکر نه دې. البتہ د رسول الله ﷺ د سایه متعلق څه داسې حدیثونه شته.

عن انس بن مالک ثم رأيت النار فيما بيني وبينكم حتى لقد رأيت ظلي وظلكم الخ (حواي الافراح الى بلاد الارواح لابن القيم الجوزي ص ۳۲، ۳۳ جلد ۱) وعن عائشة رضي الله
عنها قالت فينما انا يوما بنصف النهار اذا انا بظل رسول الله ﷺ الخ

(مسند احمد ص ۲۳۱، ۲۳۲ في مسند عائشة) (از مرتب)

باب

ما يتعلق

بالانبياء عليهم السلام

باب ما يتعلق بالانبياء عليهم السلام

عصمت انبياء اوده (ذوالکفل) په باره کښې د صاحب بحر د عبارت تشریح
 سوال: (۱) علمائي دين څه فرمائي په دې مسئله کښې چه علامه ابن نجيم په بحر الرائق باب احکام المرتدين صفحه ۱۲۰ جلد پنځم کښې دا عبارت راوړې دې: (وبقوله لم تعص الانبياء عليهم السلام حال النبوة وقبلها لرده النصوص) او دويم عبارت دې: (ولا بانكاره نبوة الخضر وذي الكفل عليهما السلام لعدم الاجتماع علي نبوتهما) دا جملي په چا عطف دي او ددې مفهوم څه دي؟ آيا دا عقیده صحيح نه ده چه انبياء عليهم السلام په دوران نبوت او مخکښې د نبوت نه د معصيت نه معصوم دي؟ (۲) د علامه ابن نجيم په حنفي فقهاؤ کښې څه درجه او مقام دي؟ (۳) آيا ذوالکفل عليه السلام نبي نه وو په قران کښې چه په کوم انداز دهغې تذکره شوې ده دغې نه خو صفا معلومېږي چه نبي وو. نو ددې عبارتونو څه مطلب دي؟

المستفتي: شمس الرحمان ۷۸ ک - اتک شهر ۷... رمضان المبارک ۱۴۰۳ هـ

الجواب: (۱) وبقوله لم تعص الانبياء عليهم السلام الخ معطوف دي. ونسبة الي لقوا حش چه نژدې دي او يا دا معطوف دي په معطوف عليه معنوي باندې په دې کلام کښې ويکفر ان اعتقد ان الله تعالى يرضي بالكفر اي ويکفر باعتقاده ان الله يرضي بالكفر چه بعيد دي. او د صاحب بحر دا کلام واضح المراد دي ځکه چه په نصوصو کښې ددوي نه د عصيان صادرېدل په نظم القرآن کښې مذکور دي. او په عربي لغت کښې عصيان کلي مشکک دي. خطاء في الاجتهاد او د ترک اولي ته هم وئيلي کيږي. البته ددينه به گناه صغيره يا کبيره نه مراد کيږي. (۱) لکه چه داهل السنت والجماعت غوره قول دي. (۲) دا امام ابو حنيفه ثاني دي.

(۱) قال العلامة محي الدين محمد بن بهاء الدين قوله والانبياء صلوات الله عليهم اجمعين كلهم منزّهون عن الصفات والكبائر والكفر والقوا حش وقد كانت منهم زلات وخطايا، اي صفات صارت عنهم سهوا وغفلة فان الكبائر لا تصدر عنهم ولو سهوا عند البعض واما عدم صلورها عمدا بعد البعثة فممتنع عندنا شرعا وعند المعتزلة غفلا الخ (القول الفصل شرح فقه الاكبر ص ۲۷۳ الانبياء نزهون عن الصفات)

قال الله تعالى

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ
إِلَّا رِجَالًا نُّوحِيَّ إِلَيْهِمْ
فَأَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ
إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝

(الآية)

(۳) د سورت ص ایت دده په نبی کیدلو کښې ظاهر دې صریح نه دې په قران کښې ده ته نه رسول وئیلې شوې او نه نبی اونه ئې په ارسلا وغیره الفاظو سره تذکره شوې ده.

د حضرت خضر علیہ السلام د نبوت او ژوندي کیدلو تحقیق

سوال: آیا حضرت خضر علیہ السلام ژوندي دې یا وفات شوې دې او آیا دې پیغمبر وو یا نه؟ جواب راکړئ.

المستفتي: مولوي مغل خان پرائمری سکول علی بیگ
نوشهره تاروجبه ۱۱ رمضان المبارک ۱۴۰۳ هـ

الجواب: حضرت خضر علیہ السلام د جمهور علماء په نزد ژوندي دې او د محققینو په نزد پیغمبر دې زیات تفصیل په هداية القاري، کتاب العلم کښې او گورئ (۲)

د موسیٰ علیہ السلام په قبر کښې مونځ کول. د هرو ژوندو

لړه لیدل اود قبرنه د سورة ملک آواز راتلل وغیره

سوال: (۱) د معراج په شپه چه کله حضور ﷺ تشریف یوړلو نو موسیٰ علیہ السلام ئې په قبر کښې اولیدلو مونځ ئې کولو آیا دا صحیح ده؟ (۲) چه څوک زیارت القبور او کړي نو قبرونو والا ئې ویني. آیا دا صحیح ده؟ (۳) د حضور ﷺ په زمانه کښې بعضې صحابه کرامو په ناپوهی کښې په قبر باندې خیمه اودروله نو دهغې قبر نه د سورة ملک آواز راتللو بیا پیغمبر ﷺ ته حضرت عبداللہ بن عباس دا واقعه بیان کړه، آیا دا صحیح ده؟ (۴) آیا په قبر کښې ایماندار سرې ژوندي وي او تلاوت کوي؟

المستفتي: لقمان صاحب مصري باندہ

(۱) قال العلامة الرسي وذا الكفل ای واذکرهم و ظاهر نظم ذی الکفل فی سلك الانبياء عليهم السلام انه منهم وهو الذي ذهب اليه الاكثر وقال ابو موسى الاشعري ومجاهد لم يكن نبيا وكان عبدا صالحا استخلفه الخ (تفسير روح المعاني ص ۱۲۱ جلد ۱۰ پاره: ۱۷ - سورة الانبياء آیت: ۸۵)

(۲) واختلف في نبوته قال الثعلبي وابن الجوزي انه نبی وهو الراجح المتبادر من قوله تعالى اتيناه رحمة من عندنا و علمناه من قوله تعالى وما فعلته من امري ومن اقدامه على قتل نفس ذكية وقيل انه ولي ويرد عليهم ان القتل محرم قطعي لا يجوز الاقدام عليه لامر ظني وهو الهام الولي اللهم الا ان يقال ان نبيا من الانبياء قال له ان الهامك يكون حقا من الله تعالى واختلف في حياته قال بعض المحققين بوفاته لحديث اراء يتكلم ليلتكم هذه فان رأس مائة سنة لا يبقی من هو اليوم على الارض احد وقال الجمهور بحياته وهو الراجح لما ورد انه الرجل الذي يقتله الدجال ثم يحييه وهو المروي عن معمر وعن ابراهيم بن مسفيان راوي كتاب مسلم ولاثر عمر بن عبد العزيز انه خرج من المسجد ومشى مع رجل يتكلم معه فلم يعرفه الناس فاستلوه عنه فقال انه كان خضرا عليه السلام رواه في الاصابة باسناد جيد

(هداية القاري على صحيح البخاري ص ۱۷۷ جلد ۱ كتاب العلم باب ما ذكر في ذهاب موسى في البحر)

الجواب: (۱) دا حدیث صحیح دې. رواه مسلم وغيره (۱) (۲) دا حدیث ثابت دې (۲) ذکره ابن کثیر وابن تیمیہ والسیوطي في فتاواه. (۳) دا حدیث ثابت دې (مشکوٰۃ) (۳) (۴) هامش کوکب دري کښې ددې متعلق تفصیل او گورئ، وهو الموفق

موسیٰ علیہ السلام د عزرائیل علیہ السلام جسم مثالی ته پړق ورکړې وو

سوال: حضرت موسیٰ علیہ السلام چه کله حضرت عزرائیل له پړق ورکړې وونودا څنگه کیدیشي ځکه چه فرشته خو (جسم نورانی يتشکل باشکال مختلفة) يعني د هوا پشان لطیف جسم دې. وضاحت او کړئ؟

المستفتي: محمد یو سف خزانه آباد ۵ جولائي ۱۹۷۹ء

الجواب: دا پړق جسم مثالی له ورکړې شوې وو جسم اصلي له نه وو، او نقصان هم د جسم مثالی په سترگه کښې راغلې وو په جسم اصلي کښې نه وو راغلې. (۴) فرشتې په دویم ځل باندې د حضرت موسیٰ علیہ السلام په اجازت سره روح واخستلو. (۵)

(۱) عن أبي هريرة قال قال رسول الله ﷺ لقد رايتني في الحجر و قریش تسألني عن مسراي لسألتي وقد رايتني في جماعة من الانبياء فاذا موسى قائم يصلي الخ رواه مسلم (مشکوٰۃ المصابيح ص ۵۲۹ جلد ۲ باب في المعراج)

(۲) قال ابن عبد البر ثبت عن النبي ﷺ قال ما من مسلم يمر على قبر اخيه كان يعرفه في الدنيا فيسلم عليه الا رد الله عليه روحه حتى يرد عليه السلام (فهذا نص في انه يعرفه بعينه ويرد عليه السلام) ذكره السيوطي في الحواشي للفتاوى (ص ۳۰۲ جلد ۲) وذكره الزبيدي في انحاف السادة المتقين. (ص ۳۶۵ جلد ۱۰) وذكره ابن عساكر في تهذيب تاريخ دمشق (ص ۲۹۲ جلد ۷) وذكره الهندي في كنز العمال (الحديث ۴۲۶۰۲ / ۴۲۶۰۱) (كتاب الروح ص ۱۱ لابن القيم)

(۳) عن ابن عباس رضي الله عنه قال ضرب بعض اصحاب النبي ﷺ خباءه على قبر وهو لا يحسب انه قبر لفاذا فيه انسان يقرأ سورة تبارك الذي يبلى الملك حتى ختمها فأتى النبي ﷺ فاخبره فقال النبي ﷺ هي الممانعة هي المنجية تنجية من عذاب الله. رواه الترمذي وقال هذا حديث غريب. (مشکوٰۃ المصابيح ص ۱۸۷ جلد ۱ كتاب فضائل القرآن)

(۴) وفي هامش المشکوٰۃ قوله ففقاها قد انكر بعض الملا حده هذا الحديث قالوا كيف يجوز على موسى فقا عين ملك الموت واجابوا بانه متشابه فيفوز علمه الي الله وان موسى لم يعرف انه ملك الموت فظن انه رجل قصده نفسه وكان الملك يتمثل بصورة البشر فدفعه عنها فادت مدافعة الي فقا عينه لمعات ومرفقات. (هامش مشکوٰۃ المصابيح ص ۵۰۷ جلد ۲ باب بد الخلق وذكر الانبياء عليهم السلام)

(۵) (التفصيل في فتح الباري شرح صحيح البخاري ص ۲۵۲ جلد ۸ باب وفات موسى وذكره بعد كتاب الانبياء)

ذبیحہ ابراہیمی د جنت نہ راتل منصوصی نہ دی

سوال: حضرت ابراہیم علیہ السلام چه کوم گد ذبحه (حلال) کرې وو هغه د جنت نه راغلي گد وو. نو آیا حضرت ابراہیم علیہ السلام او حضرت اسماعیل علیہ السلام د هغې غوښه د ذبحه کولو نه پس خورلې وه او که نه؟ که خورلې ئې وي نو د جنت نعمت په دنیا کښې څنگه ملاؤ شو حال دادي چه دا به د مرگ نه پس ملاويږي او که نه ئې وي خورلې نو د طيب او طاهر نعمت نه خورل هم ښه کار نه دي؟

المستفتي: شفيق الرحمان حقاني ادينه صوابي... ۱۵۱۱۱۸، ۱۹۷۵

الجواب: د دغې گد د جنت نه راتل منصوصی نه دي بلکه د اسرائيليانو نه ثابت دي دارنگې په ظاهره خو د هغې خورل معلومېږي ځکه چه د مال ضائع کول هم حرام دي. او معلومېږي چه په تاباندي هم د بني اسرائيلو رنگ ختلي دي کوم کارونه چه بې فائدي وي د هغې متعلق د سوالونو نه اجتناب اوکره. وهوالموفق

ذبیحہ ابراہیمی او مخکنو امتونو کښې د قربانۍ د مقبولیت نشانی

سوال: ابراہیم علیہ السلام چه دخپل ځوی اسماعیل علیہ السلام په ځاني باندې کوم گد ذبح کرې وو. نو د هغې گد غوښه چا خورلې وه...؟

المستفتي: مجاهد شاه کوهات... ۱۸ رمضان ۱۴۰۳ هجري.

الجواب: په مخکنو امتونو کښې د قربانۍ د مقبولیت نښه دا وه چه د آسمان ته به سپين اور راغې او هغه به ئې اوسوزوله. وهوالموفق

د ذبیحہ ابراہیمی غوښه، سایه رسول، په سر د ټوپي

کينودلو ثبوت او انبياؤ سره د شيطان کيدل

سوال: (۱) د ابراہیم علیہ السلام د قربانۍ غوښه چا خورلې وه؟ (۲) د حضرت محمد ﷺ سوري وو که نه؟ (۳) آیا په سرباندې ټوپي کينودل د حديث نه ثابت دي که نه؟ (۴) آیا د پيغمبرانو (عليهم السلام) سره شيطان وي که نه وي؟ بينواتو جروا المستفتي روح الامين معرفت محمد شريف خادم دفتر دارالعلوم حقانيه ۲۳ ستمبر ۱۹۸۴

الجواب: (۱) په مخکنو امتونو کښې د قربانۍ د قبولیت علامت داؤوچه هغه

به اور خورله نو دغه به هم اور خورلې وي (۱)، (۲) د پيغمبر ﷺ بشریت او انسانیت يو اجتماعي امر دي او د سوري نه کيدل اختلافي دي. وعدم الظل لا يستلزم عدم الجسميه كما في الشمس والقمر (۲)، (۳) د ترمذی د روايت نه ثابت دي (۳)، (۴) وی ورسره لیکن هغوي ترینه په امن کښې وی (۴) وهوالموفق.

په قرآن او حدیث کښې د یوسف علیہ السلام زلیخا سره د واده هیڅ ذکر نشته

سوال: څومره پوري چه په قرآن مجید کښې دي نو د یوسف علیہ السلام او زلیخا د واده هیڅ ذکر نشته دي بلکه قرآن د زلیخا سیرت د یوې مشرکې او مشکوکې کردار والا نسخې بیان کرې دي. دارنگې د قرآن مجید ته د زلیخا د مسلمانیدل هم ثابت نه دي. یو خطیب فرمائي چه ددوي په مینځ کښې واده شوې وو او دوه بچي ئې هم پیدا شوي وو، او په ثبوت کښې د حجة الاسلام او احوال انبیاء حواله ورکوي. نو دې باره کښې تاسو حضرات څه فرمائی؟

المستفتي: علي اصغر محمد هارون ptc، دوراهاضلع مانسهره ۱۹۸۲، ۱۰، ۲۷۱۱

(۱) د ذبیحہ ابراہیمی د غوښې خورلو باره کښې مختلف اسرائیلی روایات ذکر دي بعضي روایاتو کښې دی چه هغه مارغانو او ځناورو او خورله. كما صرح به علامه صاوی فی حاشية الصاوی علی الجلالین ص ۳۲ جلد ۴ وسليمان بن عمرو العجلي فی الجمل (ص ۵۴۹ جلد ۳) لیکن بعضي روایات د عدم اكل هم ذکر دي. كما صرح به صاحب تفسير بحر المحیط ص ۳۷۱ جلد ۷، لانه لم یکن عن نسل بل عن التكوين. اویو روایت د عدم ذبح هم دي. چه تریو کال پوري ژوندې پاتې وو. كما صرح به صاحب المدارك ص ۳۰ جلد ۴. وروی انه هرب عن ابراهيم علیہ السلام عند الحجر فرماه بسبع حصاة حتى اخذه فبقیت سنة. پس دا ټول روایات یو بل سره متضاد دي. چونکه قرآن او حدیث ددې نه خاموش دي او په دې کښې هیڅ یو روایت منصوصی نه دي. البته دا خبره زیاته وزنی معلومېږي چه په تیرو امتونو کښې د قربانۍ د مقبولیت نښه دا وه چه د آسمان نه به سپين اور راغې او دغه غوښه به ئې اوسوزوله. چونکه د ذبیحہ ابراہیمی متعلق بالخصوص دا روایت منصوصی نه دي لیکن قرین قیاس او وزنی ضرور دي. (از مرتب)

(۲) قال العلامة الوسی وقرأ ابن كثير وابن عمر قال سبحان ربی ای قال النبی ﷺ هل كنت الا بشرا رسولا. كسائر الرسل عليهم السلام و كانوا لا يأتون قومهم الا بما يظهروه الله تعالى على ابيديهم حسبما تقتضيه الحكمة من غير تفويض اليهم ولا تحكيم منهم عليه سبحانه الخ.

(روح المعاني ص ۲۲۳ جلد ۹ سورة الاسراء ص ۹۳)

(۳) عن ابني ركعة ان ركاعة صارع النبي ﷺ فصرعه النبي ﷺ قال ركاعة سمعت رسول الله ﷺ يقول ان لرق ما بيننا وبين المشركين العمائم على القلائس. (سنن الترمذی ص ۲۱۰ جلد ۱ قيل ابواب الاطعمة)

(۴) عن ابن مسعود قال قال رسول الله ﷺ ما منكم من احد الا وقد وكل به قرينه من الجن و قرينه من الملائكة قالوا و اياك يا رسول الله قال و اياي ولكن الله اعاني عليه فاسلم فلا يأمرني الا بخير رواه مسلم. (مشکواة المصابيح ص ۱۸ جلد ۱ باب فی الوسوسة)

الجواب: پہ قرآن کنبی نہ د زلیخا خہ ذکر شته او نہ د حضرت یوسف علیہ السلام د وادہ البتہ اسرائیلیانو پہ کتابونو کنبی دا قصی شته دی. (۱) چه حجت نہ دی. وهو الموفق.

د حضرت مریم علیہا السلام نکاح د چا سرہ نہ ود شوی

سوال: زید وائی چه د مریم علیہا السلام عقد نکاح د یوسف نجار سرہ شوی وه لیکن هغه ورسره یو خائی شوی نه وو. او حضرت عیسیٰ علیہ السلام صرف د رب په حکم باندې پیدا شوی دی. او په حواله کنبی دا کتاب پیش کوي "نو رافرا متوسطه قرآن شریف در حالات حضرت عیسیٰ علیہ السلام صفحه ۱۵، کله چه ددی عمر دولس کاله شو نو حضرت ذکر یا علیہ السلام ددی کویتژدن یوسف نجار سره او کره او هغه دخپل جوړیدونکی خاوند سره ناصره ته لاړله، د کوژدن په وخت دا شرط لگولی شوی وو، چه ترخو پورې په عقد کنبی د عبادت گاه د عبادت کونکو نه اجازت ملاؤ ته شي ترهغې به یو خائی کیږي نه. او بیائی د جبرائیل امین علیہ السلام د پوکی واخلو واقعه بیان کړیده. او ددی برعکس عمرو وائی دا یوه تاریخي واقعه ده په دی باندې اعتماد کول نه دي پکار بلکه ددی عبارتونو نه ئې هم انکار او کړو او وې وئیل چه دداسې بیهوده او فضول خبرو نه ځان ساتل پکار دي، نو اوس سوال دا دی چه د عمرو خبره صحیح ده او که د زید؟ او د ذکر شوی کتاب خه مؤید او کتاب شته یا نه؟ د صحیح صورت حال نه مونږ خبر کړئ.

المستفتی: محمد ناصر علي خان چترال بازار ملاکنډ

الجواب: په قرآن مجید کنبی څو ځایونو کنبی موجود دي چه حضرت مریم علیہا السلام سره چا هم جائز یا ناجائزه جماع نه ده کړې الله تعالی د حکایت په طور سره فرمائی. لم یمسسني بشر ولم اک بغیا قال کذا لک، الآیسه (۲) او د یوسف نجار سره د نکاح ثبوت نه په قرآن کنبی شته نه په احادیثو او آثارو کنبی، او په اسرائیلیاتو سره څمونږه اجماعی عقیده نشی مجروح کولی. (او د یوسف نجار سره د نکاح ثبوت هم دغه حکم لری، او

(۱) قال العلامة الرسی و فی روایة انها تعرضت له فی الطريق فقالت ما قالت فعرها فتزوجها فوجدها بکرا و کان زوجها عینا. و شاع عند القصاص انها عادت شابة بکرا اکراما له علیه السلام بعد ما کانت لیا غیر شابة وهذا مما لا اصل له و خبر تزوجها ایضا لا یعول علیه عند المحدثین.

(تفسیر روح المعانی ص ۴ جلد ۸ سورة یوسف آیت ۵۳)

(۲) (پاره: ۱۶ سورة مریم رکوع: ۵ آیت: ۲۰)

حضرت عیسیٰ علیہ السلام ته د یوسف نجار ځوئي وئیل لکه چه د قادیانانو عقیده ده. صرح به محمد علی لاهوری فی تفسیره بیان القرآن ص ۳۱۳، نو دا بالکل صریح کفر دی. ځکه چه د قرآن د قطعی الثبوت او قطعی الدلالة آیاتونونه انکار دی. او دا د نصاراو عقیده هم ده.

کما هو مسطور فی اول بعض الانا جیل المرسومة المدونة بعد رفع عیسی علیه السلام. فقط

د داؤد علیہ السلام د محبت قیصه اسرائیلی واقعه ده

سوال: علمائې دین او مفسرین قرآن دی مسئلې باره کنبی خه فرمائی چه سپاره ۲۳ سورت ص کنبی د حضرت داؤد علیہ السلام متعلق په جلالین کنبی (بمحبتہ تلک المرأة) الفاظ ذکر دی او ابن کثیر چپ کیدل غوره گرځولی دی. دارنگې اسرائیلی روایتونو طرف ته ئې ترجیح ورکړې او د (روح البیان) د حوالې مطابق حضرت علی رضی الله عنه ددی واقعی ذکر کونکی دپاره حد مقرر کړې وو. په دی واقعه کنبی تر کومې پورې صداقت موجود دی او د نبی کریم صلی الله علیه و آله و سلم نه دی باره کنبی خه روایت نقل شته که نه؟ جواب را کړئ مهربانی به وی

المستفتی: محمد یوسف جان مته مغل خیل پشاور.... ۱۳/۲/۱۹۶۹

الجواب: په جلالین شریف کنبی موجود قیصه چه د داؤد علیہ السلام د محبت متعلق روایت شوی ده د هغې متعلق حافظ ابن کثیر لیکي قد ذکر المفسرون ههنا قصة اکثرها ماخوذة من الاسرائیلیات ولم یثبت فیها عن المعصوم حدیث یجب اتباعه، (۱) لهذا دا واقعه د اعتماد قابله نه ده او حافظ ابو محمد بن حزم هم

ددې واقعی تردید کړې دی تردید د هغه په کتاب الفصل کنبی مذکور دی لیکن ددی سره سره ددی ناقل د تعزیر او حد لائق نه دی او حضرت علی رضی الله عنه ته چه کوم منسوب دی چه څه به ددی نقل کونکی ته ۱۶۰ درې ورکړم یعنې اوبه وهم، نو دا روایت د حضرت علی رضی الله عنه نه ثابت نه دی، او که ثابت شی نو دابه د هغه په اجتهاد باندې محمول وی، چه د هغې اتباع ضروری نه ده، (۱)

(فی مثل هذا المقام) قال العلامة الآلوسی فی تفسیره ص ۱۸۵ جلد ۲۳ قال علی رضی الله عنه علی مافی بعض الكتب من حدث بحديث داؤد علیه السلام علی ما یرویه القصاص جلد ته مائة وستین و ذلك حد القرية علی الانبیاء علیهم السلام وهذا اجتهاد منه کرم الله وجهه الان الزین العراقي ذکر ان الخبر نفسه لم یصح عن الامیر

(۱) (پ: ۲۳ تفسیر ابن کثیر جلد ۳ سورة ص ص: ۴۱ آیت: ۲۲، ۲۳)

کرم الله تعالى وجهه (۱) نو ددی ایت صحیح تفسیر هغه دی کوم چه د حضرت ابن عباس رضی الله عنه د اثر نه معلوم دی اخرج هذا الاثر الحاكم في المستدرک وقال صحيح الاسناد واقربه الذهبي في التلخيص. چه د هغی خلاصه داده چه په بعضی امور و مثلاً حسن انتظام او هروخت په عبادت کښې د مشغولیدلو په وجه باندې یو قسم له د اعجاب نه د عتاب په طور باندې دا واقع راغله. (اوگوری فوائد عثمانیه علی تفسیر عثمانی) (روح المعانی ص ۱۸۵ جلد ۲۳، (۲) فقط

پیغمبران د نبوت نه مخکښې او وروستو معصوم دی

والله که د یو کس عقیده داوی چه انبیاء علیهم السلام د نبوت نه مخکښې قصد او غتو گناهونو ارتکاب کړي، حضرت ادم علیه السلام د نبوت نه مخکښې په قصد باندې جنت کښې د گناه ارتکاب کړي وو، او په استدلال کښې رښا ظلمنا الخ پیش کوی نو یا خو به الله تعالی ته ظالم وئیلې کیږي او یا ادم علیه السلام ته نو څه ادم علیه السلام ته ظالم وایم، ماورته او وئیل چه دلته ظلم د کمی په معنی سره دی یعنې مونږ خپله مرتبه کمه کړه، کما فی الکهف ولم تظلم منه شیئاً، لیکن هغه نه منی نو ایا دا سړي مسلمان پاتې کیدی شی او ایا ده پسې اقتدا کول صحیح دی؟ بینواتو جروا

المستفتی: زمزم کلاته هاوس مین بازار منگوره سوات ۲۲ شعبان ۱۳۹۵ هـ
الجواب: په علم الکلام او د حدیثو په شروحاتو کښې دی د اهل سنت والجماعت مسلک دادې چه د انبیائي کرامو نه گناه نه کیږي نه واره گناهونه نه غت نه د نبوت نه مخکښې اونه د نبوت نه پس (۳) او د دلائلو په رنرا کښې هم دا مسلک مضبوط دی،

وهذا الحكم عقلي كما التحق للباري تعالى ووجود المحدث. واما الاستدلال من لفظ الظلم فيه صحيح. لان الظلم وضع الشيء في غير محله وهو عام للكفر

(۱) (تفسیر روح المعانی ص ۲۷۲ جلد ۱۳ سورة قصص آیت: ۲۷، ۲۸)

(۲) (التفصیل فی روح المعانی ص ۲۶۳ جلد ۱۳ تا ۲۷۲ جلد ۱۳ سورة قصص آیت: ۲۸ تا ۲۱)

(۳) قال الملا علی قاری. والانبیاء علیهم الصلاة والسلام منزهون عن الصغائر والكبائر ای من جميع المعاصي والكفر والقبايح وفي نسخها الفواحش وقد كانت منهم ای من بعض الانبياء قبل ظهور مراتب النبوة او بعد مناقب الرسالة زلات ای تقصیرات و خطیئات كما وقع لآدم عليه السلام في اكله من الشجرة على وجه النسيان او ترك العزيمة واختيار الرخصة ظنا منه ان المراد بها لشجرة المنهية المشار اليها بقوله تعالى ولا تقربا هذه الشجرة هي الشخصية لا الجنسية فاكل من الجنس لا من الشخص بناء على الحكمة الالهية ليظهر ضعف قدرة البشرية وقوة اقتضاء مغفرة الربوبية. (شرح لفظ الاكبر للقاری ص ۵۶، ۵۷ الانبياء منزهون عن الصغائر والكبائر)

والكبيرة والصغيرة وترك الاولى والزلة فيحمل على الآخرين لتلايقادهم العقل لهذا داسي سړي به ظالم وی کافر به نه وی لوجسودالاختلاف البته د اقتداء لائق نه دی وهو الموفق —

د اصحاب كهف او حضرت خضر علیهما السلام متعلق مختلف سوالونه

سوال: (۱) اصحاب كهف ژوندی دی یا نه؟ (۲) خضر علیهما السلام ژوندی دی یا نه؟ پیغمبر دی که نه؟ (۳) خضر علیهما السلام چه کوم هلک مړ کړي وو الله تعالی د هلک یا جیني په صورت کښې د هغه نعم البدل ورکړي وو که نه؟ بینواتو جروا
المستفتی: حکیم محمد کمال شیوه صوابی ۱۹۷۵ء ۲۲۱۸۱

الجواب: (۱) د حدیث نه د اصحاب كهف وفات معلومیږي (۱) (۲) حضرت خضر علیهما السلام د جمهور علماء په نزد ژوندی دی او تحقیق دادې چه هغه پیغمبر وو. (۲) فليراجع الى القرطبي ويؤثره حديث الدجال لان الرجل الذي يقتله الدجال ثم يحييه هو الخضر كما روى عن السلف فليراجع الى هامش الكوكب النوري.

(۳) مفسرينو ليکلی دی چه الله تعالی هغه ته نعم البدل ورکړي وو لیکن دا څه منصوصی حکم نه دی (۳) وهو الموفق

(۱) قال الحافظ عماد الدين ابن كثير: وعادوا الى مضاجعهم وتوفاهم الله عز وجل. فالله اعلم. قال قتاده غزا ابن عباس مع حبيب بن مسلمة فمروا بكهف في بلاد الروم فرأوا فيه عظاماً فقال قائل: هذه عظام اهل الكهف فقال ابن عباس لقد بليت عظامهم من اكثر من ثلثمائة سنة ورواه ابن جرير.
(تفسير ابن كثير ص ۱۰۶ جلد ۳ سورة الكهف آیت: ۲۱)

(۲) قال المفتي الاعظم مفتي محمد فريد واختلف في نبوته قال الشعبي وابن الجوزي انه نبي وهو الراجح المتبادر من قوله تعالى آتيناها رحمة من عندنا وعلما من لدنا علما ومن قوله تعالى وما فعلته من امري ومن اقامه على قتل نفس زكية. وقيل انه ولي ويرد عليهم ان القتل محرم قطعي لا يجوز الاقدام عليه لامر ظني وهو الهام الولي اللهم الا ان يقال ان نبيا من الانبياء قال له ان الهامك يكون حقا من الله تعالى واختلف في حياته قال بعض المحققين بوفاة حديث اراء يتكلم ليلتكم هذه فان رأس مائة سنة لا يبقى من هو اليوم على الارض احد وقال الجمهور بحياته وهو الراجح لما ورد ان الرجل الذي يقتله الدجال ثم يحييه وهو المروي عن معمر وعن ابراهيم بن سفيان راوي كتاب مسلم ولاثر عمر بن عبد العزيز الخ.

(هداية القاري شرح صحيح البخاري ص ۱۷۷ جلد ۱ باب ما ذكر في ذهاب موسى في البحر)

(۳) قال العلامة آلوسي اي بان يرزقها بدله ولذا خيراً منه.

(روح المعاني ص ۱۶ جلد ۲ سورة الكهف آیت: ۸۱)

حضرت خضر علیہ السلام نبی دی یا ولی

سوال علمائی دین خہ فرمائی دی مسئلہ بارہ کنبی چہ حضرت خضر علیہ السلام پیغمبر دی یا ولی دی؟ بینواتوجروا

المستفتی: عبد الرحمن متعلم دارالعلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک... ۱۹۸۳ء ۱۱/۱۱/۸۱
الجواب: دا مختلف فیہ او غیر منصوصی مسئلہ دہ غورہ دادہ چہ پیغمبر دی (۱) لقوله تعالیٰ و علمناہ من لدنا علماً (۱) و لقوله تعالیٰ و ما فعلت عن امری (۲) ولان الاقدام بالقتل المحرم لایسوع با لالهام الظنی . واللہ اعلم

حضرت ادم علیہ السلام نکاح اود رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وینتہ مبارک

سوال: (۱) د حضرت ادم علیہ السلام نکاح چا ترلے وہ، او د حضرت حوا علیہا السلام مهر خومرہ وو؟ (۲) نبی علیہ السلام وینتہ خریلی دی کہ ساتلی ئی دی او د وینتو ساتلو خومرہ طریقی دی؟ بینواتوجروا

المستفتی: قاری بشیر احمد علوی... ۱۹۷۵ء ۱۱/۱۱/۹۱

الجواب: (۱) مفسرینو ددی خبرو متعلق خہ لیکل کری دی چہ د هغی بنیاد په اسرائیلیاتو او عجائباتو باندی دی او په معتمد فتاؤ و کنبی ددی متعلق خہ تذکرہ نشته. (۲) پیغمبر علیہ السلام درې قسمه وینتہ پریخی دی، وفره، جمه، له۔ او د شمائل وغیرہ په روایت کنبی الی نصف الاذنین) ثابت دی، ممکن دادہ چہ د هغی نه (وفره) مراد وی، یعنی د گمنخ کولو نه مخکنبی په نظر سره د غوږونو د نیمو پورې بنکاری او د گمنخی د استعمال نه پس (وفره) یعنی د غوږونو د نرمو پورې وی (۳)

(۱) (پاره: ۱۵ سورة الکھف رکوع: ۲۱ آیت: ۶۵)

(۲) (پاره: ۱۶ سورة الکھف رکوع: ۱ آیت: ۸۲)

(۳) عن انس بن مالک قال کان شعر رسول اللہ ﷺ الی نصف اذنیہ، وعن عائشہ رضی اللہ عنہا کان له شعر فوق الجمہ و دون الوفرة، وعن البراء بن عاذب و کانت جمته تضرب شحمة اذنیہ، وعن انس ان شعر رسول اللہ ﷺ کان الی انصاف اذنیہ، وعن ام هانی بنت ابی طالب قالت قدم رسول اللہ ﷺ عینا مکہ فدمه وله اربع غدائر و ایضاً عنہا اضعاف اربع.

(شمائل ترمذی ص ۳، ۴ جلد ۲ باب ما جاء فی شعر رسول اللہ ﷺ)

اوپیغمبر علیہ السلام د حج پہ موقع باندی سر خریلی دی. (۱) لہذا د احرام نہ د وتلو پہ وخت کنبی خریلی بہتر دی او پہ باقی وختونو کنبی ئی ساتل بہتر دی. وهو ما اختار القاری الحافظ. وهو الموفق

موسیٰ علیہ السلام دعا رد کیدل او ولی اللہ دعا قبیل د اسرائیلیاتو قصہ دہ

سوال: یوہ قصہ مشہورہ دہ چہ موسیٰ علیہ السلام د یوہ نبی پہ حق کنبی د اولاد کیدلو دعا کرہ وہ لیکن هغه رد شوه، بیا یو عام ولی اللہ دعا او کرہ هغه قبولہ شوه ددی قیصی حقیقت خہ دی ایا دا صحیح دہ؟ بینواتوجروا

المستفتی: تاج محمد نشاط ملز چارسدہ پشاور

الجواب: داسی قیصو تہ اسرائیلیات وائی کہ شوک ئی منی او کہ نہ منی هیش خرج پہ کنبی نشته البتہ هغه اسرائیلیات چہ د وحی او عقل سرہ متضاد وی هغه بہ نہ منلی کیڑی او پہ دی قیصہ کنبی دا خبرہ چہ د پیغمبر دعا قبولہ نہ شوه او د یو عام ولی اللہ امتی دعا قبولہ شوه خہ د حیرانتیا خبرہ نہ دہ البتہ اللہ تعالیٰ او پیغمبر تہ بغیر دلیل نہ دیو کلام نسبت کول ډیر خطرناک کار دی. وهو الموفق

پہ احادیثو کنبی د امام مہدی ثبوت اود عیسیٰ علیہ السلام اسمان تہ خیرول

سوال: (۱) د امام مہدی وجود صحیح خبرہ دہ کہ نہ؟ دلیل ئی خہ دی؟ (۲) عیسیٰ علیہ السلام اسمان تہ خیرول شوی دی کہ نہ؟ ژوندی دی یا مر؟ بینواتوجروا

المستفتی: محمد ولی ترکستانی افغانستان... ۱۹۸۵ء ۱۱/۱۱/۱۳

الجواب: دا مسئلہ د تفصیل دی او اوس مې نہ تفصیل تہ ہمت شتہ اونہ راسرہ وخت شتہ صرف دومرہ وئیلی کیڑی چہ د احادیثو د ذخیرې نہ د امام مہدی ثبوت کیڑی. (۲) او حضرت عیسیٰ علیہ السلام پہ اسمان کنبی ژوندی دی (۳) وهو الموفق

(۱) عن انس بن مالک قال لما رمی رسول اللہ ﷺ بالجمرة نحر نسكته ثم ناول الحائق شقه الايمن فحلقة فاعطاه ابا طلحة ثم ناوله شقه الايسر فحلقة فقال اقسمة بين الناس.

(ترمذی ص ۱۱۱ جلد ۱ باب ما جاء بای جانب الراس يبدأ فی الحلق)

(۲) عن ام سلمة قالت سمعت رسول اللہ ﷺ يقول المهدی من عترتی من اولاد فاطمة رواه ابو داؤد، وعن ابی سعید الخدری قال قال رسول اللہ ﷺ المهدی منی اجلی الجبهة اقنی الانف یملأ الارض قسطاً وعدلاً..... رواه ابو داؤد.

(مشکوٰۃ المصابیح ص ۴۷۰ جلد ۲ باب اشرط الساعة)

(۳) والتفصیل فی رسالۃ التصریح بما تواتر فی نزول المسیح للعلامة انور شاه کشمیری

د حضرت عیسیٰ علیہ السلام بغیر پلار نه پیدا کیدل

سوال: د لاندینی سوالونو جوابونه په مستند حوالو سره راکړئ، د طبری، ابن کثیر، غزالی او وارث شاه وغیره قول به نه اخستلې کیږي ځکه چې الاسناد من الدین: (۱) ایا چرته مریم صدیقه بیان کړې دي چې ولدت عیسی ولم اتزوج. (۲) ایا چرته عیسی علیہ السلام فرمائیلي دي چې ولدتی امی مریم الصدیقه ولم تتزوج. (۳) ایا قران مجید فرمائیلي دي چې ولدت عیسی ولم تتزوج.

(۴) ایا رسول الله ﷺ چرته فرمائیلي دي چې دمریم صدیقه نه حضرت عیسی علیہ السلام بغیر د نکاح نه پیدا شوي وو. (۵) یا داسې ئې وئیلې دي چې د عیسی علیہ السلام په پیدائش کښې د پلار دخل نشته دهغه پیدائش بغیر د پلار نه شوي دي. (۶) ایا صحابه کرام رضی الله عنہم د رسول الله ﷺ په مخامخ داسې لفظ د عیسی علیہ السلام په باره کښې استعمال کړې او هغه خوښ کړې دي یا خاموشي ئې فرمائیلي ده. (۷) که ددې صورتونو جواب منفي وي او یقیناً چې منفي دي نو بیا دا اووایی چې دا لفظ په مسلمانانو کښې د کله نه رائج شوي دي. (۸) که چرته د یو سلفی تفسیر نه ثبوت پیش کړې نو ښه به وي.

(۹) دې نکاح ښځې حمل په اسلامی نظر سره اسلامی حمل وي که غیر اسلامی. (۱۰) که بغیر پلار والی والا خیال بنیادی او اعتقادی وي او په ایمانیاتو کښې داخل وي نو بیا ددې ثبوت د اهل فن په نزد په متواترات صریحه سره لازم دي مگر په احادو سره به هم قبلولې شي، خو په دې شرط چې د سندونو په لحاظ سره صحیح وي، او د مطلب په اعتبار سره صریح او منصوصی وي ځکه چې الهی نظام په دې معامله کښې بل شان دي او مشاهده هم ده او په قران پاک کښې هم اصل دي الله تعالی فرمائی:

يا ايها الناس انا خلقناكم من ذكر و انثى. (حجرات) و بئ منهم ارجا لا كثيرا و نساء (نساء) لا تضار والدة بولدها ولا مولود له بولده (البقرة)

د ښځې او خاوند دواړو نه بچي کیږي د یو کس نه نه کیږي او په ابن کثیر کښې چې موجود دي و كانت النفحة التي نفختها في جيب درعها فزلت حتی

ولجت فرجها بمزلة نکاح الاب الام. ابن کثیر، لیکن څه دا قول نه منم ځکه چې دا د خاوند کلام دي د فرښتې نه دي، فرشته چې یو بل جنس دي بغیر نکاح نه پلار جوړول خو ډیره ښکلې خبره ده پس په صحیح سند سره څه دلیل ذکر کړې چې څما اشکالات ختم شي؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ مومن صدر جنگ سرگورها... ۱۹۷۳ء ۱۴۱۷هـ

الجواب: د حضرت عیسی علیہ السلام د پلار نفی (۱) کیدلو دپاره دا ایت کافی دي: (ولم یمسسني بشر ولم اک بغیا... الاية). په دې کښې د حلال او حرام دواړو قسمو جماع نفی شوي ده، دا رنگې ددې ایت د سیاق او سباق نه هم د عادت نه خلاف او نا اشنا طریقې سره پیدا کیدل ظاهر دي. فافهم وتدبر، وهو الموفق

د حضرت خضر علیہ السلام حیات او نبوت راجح دي

او ملاقات ئې ممکن او واقع دي

سوال: علمائي دين دي مسئلو باره کښې څه فرمائي (۱) چې حضرت خضر علیہ السلام پیغمبر دي یا ولی؟ (۲) ژوندې دي که مړ شوي دي؟ (۳) د هغه سره ملاقات کیدلې شي او که نه؟ (۴) او که کیدلې شي نو مونږ سره به څنگه ملاو شي؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا فضل معبود فاضل حقانیه مهمند ایجنسی... ۱۷ رجب ۱۴۰۴هـ

الجواب: (۱) دا حکم مختلف فیه دي غوره په کښې نبوت معلومېږي. (۲) دي کښې هم اختلاف دي غوره په کښې ژوند معلومېږي. (۳) د ژوندی سړی سره ملاقات کیدلې شي. (۴) ما المستول عنه باعلم من السائل... وهو الموفق

د خضر علیہ السلام نبوت او ژوند کښې اختلاف دي

سوال: حضرت خضر علیہ السلام نبی وو او که نه وو؟ او عام طور سره خلق هغه ژوندې گنړي لیکن بعضې خلق ئې د وفات قائل دي، جواب راکړئ.

المستفتی: حاجی محمد شاه بندر ضلع تهته سندھ... ۱۹۸۸ء ۱۰۱۱هـ

(۱) قال الله تعالى ان مثل عيسى عند الله كمثل آدم ط خلقه من تراب ثم قال له كن فيكون. الاية

(پاره: ۳ سورة ال عمران ركوع: ۱۳ آيت: ۵۹)

الجواب: حضرت خضر علیہ السلام پہ نبوت کبھی اختلاف دی امام ثعلبی او ابن جوزی د هغه د نبوت قائل دی او د قران مجید (وعلمناه من لدنا علما، وما فعلته عن امری) نه هم داسی معلوم پیری، او دده په حیات کبھی هم اختلاف دی لیکن د دجال د مقتول متعلق حضرت معمر فرمائی چه هغه به خضر علیہ السلام وی. وهو الموفق

مکه معظمه د زمکې په مینځ کبې کیدل او د ادم علیہ السلام

د بدن خاوره د ټولې زمکې نه اخستلې شوې ده

سوال (۱) دا د کوم ځای نه ثابت دی چه مکه معظمه د زمکې په مینځ کبې ده؟ (۲) او ایا د ادم علیہ السلام د پیدائش خاوره د ټولې زمکې نه اخستلې شوې وه تفصیلی جواب را کړئ؟

المستفتی: سعد الرشید زیارت کاکا صاحب نوشهره

الجواب: (۱) واضحه دي وی چه مکه معظمه د زمکې په مینځ کبې کیدل څه منصوصی امر نه دي بلکه دا یو جغرافیائی حقیقت دي دا رنگي چه زمکه (مع الماء) یو کروی جسم دي نو په هغې کبې په هره نقطه باندې د وسط، کیدل صادق راځی خصوصاً هغه ځای چه د ټولې زمکې د پاره د تخم په منزله باندې دي، او په څلور وارو طرفونو کبې زمکه د دینه خوره شوې وه، فهی کعجب الذنب او کالسرة، (۲) د حضرت ادم علیہ السلام بدن د ټولې زمکې نه حاصلې شوې خاورې نه جوړ کړې شوې دی، یعنی د خاورې او اوبو د مختلفو قسمونو نه دده بدن مبارک تیار کړې شوې دي.

(الحديث أخرجه احمد و ابو داؤد و الترمذی و صححه. وابن جرير وابن المنذر وابن مردويه والحاكم و صححه. والبيهقي عن ابي موسى الاشعري. قلت والحكمة تقضي ذلك لان ولده ليسكنون في كل البلاد ويسبحون في كل موضع فلا بد من الموافقة بكل البلاد. وهو الموفق

حضرت عیسیٰ علیہ السلام د امتی په حیثیت راتلل او هغه ته وحی کیدل

سوال: حضرت عیسیٰ علیہ السلام چه کله د اسمان نه را کوزشی نو د شریعت محمدی ﷺ پیروی او تابعداری به کوی، تیوس دادې چه د حضرت عیسیٰ علیہ السلام خپله ژبه خو سریانی یا عبرانی وه او قران مجید عربی ده نو دا به لوستلې شی او که نه؟ که لوستلې ئې شی نو د فرشتې په ذریعې سره یا بغیر د فرشتې نه؟ او که د فرشتې په ذریعې سره وی نو دا خو به د وحی شکل نه وی کوم چه د محمد ﷺ نه پس بند ده.

المستفتی: شفیق الرحمن حقانی ادینه صوابی... ۱۹۷۵ء ۱۱/۱۱

الجواب: نبوت د چانه واپس نه اخستلې کیږی، نو حضرت عیسیٰ علیہ السلام به یقیناً نبی وی البته د محمد ﷺ د شریعت تابع به وی، کما صرحوا به ویشیر الیه حدیث لوکان موسی حیا وادرك نبوتی لاتبعنی. (۱) لعدم ارادة تخصيص موسی علیہ السلام او په عربی ژبه نه پوهیدلو باندې څه دلیل نشته او دارنگې بند خو هغه وحی ده چه د شریعت سره متعلق وی. بدلیل حدیث الترمذی فیما هو کذلک اذا وحی الله الی عیسیٰ علیه السلام انی قد اخرجت عباد الی لا یدان لا حد بقتا لهم فحرز عبادی الی الطور وبعث الله یاجوج و مأجوج. (۲) وهو الموفق

(۱) (مشکواة المصابیح ص ۳۲ جلد ۱ باب الاعتصام بالکتاب والسنة الفصل الثالث)

(۲) (مشکواة المصابیح ص ۴۷۳ جلد ۲ باب العلامات بین یدی الساعة و ذکر الدجال الفصل الاول)

قال الله تعالى

مُحَمَّدٌ

رَسُولُ اللَّهِ

وَالَّذِينَ مَعَهُ

أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ

رَحِمَاءُ لِلَّذِينَ آمَنُوا

(الآية)

باب

ما يتعلق

بالصحابة

ورضى الله عنهم

باب ما يتعلق بالصحابه رضى الله عنهم

د یزید پہ بارہ کنبی خہ رانی ساتل پکار دی؟

سوال: د یزید پہ بارہ کنبی خہ عقیدہ ساتل پکار دی؟ آیا ہغہ فاسق و ویا حق خلیفہ؟ بعضی حضرات دہغہ متعلق صفایانی پیش کوی ددی شرعی حیثیت خہ دی؟ بینواتوجروا

المستفتی: عباس احمد راولپنڈی..... ۱۹۸۲ء ۱۳۱۴

الجواب: د یزید متعلق د نور بدنامو خلقو پشان نہ وحی شتہ او نہ خمونہ مشاہدہ شتہ البتہ د عام شہرت او تاریخی روایتونو پہ رنرا سرہ ہغہ بدنام دی (۱) پہ البدایہ والنہایہ وغیرہ کنبی دہغہ خہ احوال شتہ دی و هوالموفق

د شیعہ گانو سرہ نکاح او د ہغوی د ذبیحہ تحقیق

او امہات المؤمنین پہ اہل بیت کنبی داخل دی

سوال علمائی دین لاندینو مسئلو بارہ کنبی خہ فرمائی. د شیعہ گانو ذبیحہ حرامہ دہ کہ حلالہ؟ (۲) د شیعہ گانو سرہ نکاح جائز دہ کہ نہ؟ (۳) د پیغمبر ﷺ بیبیانی پہ اہل بیت کنبی داخل دی او کہ نہ؟ بینواتوجروا

المستفتی: قاری عبدالحمید... مورخہ ۱۹۷۷ء ۲۱۹۱

الجواب: کوم شیعہ گان چہ د حضرت علی رضی اللہ عنہ د خدائی توب اور رسول کیدو عقیدہ ساتی او حضرت ابوبکر او عمر رضی اللہ عنہما تہ کنحل کوی او حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا باندی بدنامی لگوی نو ہغہ کافران دی نہ ورسرہ نکاح جائز دہ او نہ د ہغوی ذبیحہ حلالہ دہ او کوم شیعہ گان چہ صرف حضرت علی رضی اللہ عنہ تہ فضیلت ورکوی نو دہغوی ذبیحہ حلالہ دہ او پہ نکاح کنبی بہ د کفایت حکم جاری کولی شی

۱) قال العلامة ملا علی قاری وبعضهم اطلق اللعن عليه اي على يزيد لما انه كفر حين امر بقتل الحسين رضي الله عنه انتهى ولا يخفى ما في نقله حيث اُبهم في قائله ثم تعليقه يحتاج الى اثبات امره بقتل الحسين رضي الله عنه اولاً ثم ترتب كفره عليه ثانياً وكلاهما ممنوع. فقد قال حجة الاسلام في الاحياء فان قيل هل يجوز لعن يزيد لكونه قاتل الحسين او امر به؟ قلنا هذا مما لم يثبت اصلاً فلا يجوز ان يقال انه قتل او امر به فضلاً عن لعنه. (شرح فقه الاكبر للقاري ص ۷۲ الكبير لا تخرج المؤمن عن الايمان)

في الخلاصة ص ۵۵۲ جلد ۲ الرافضی ان كان يسب الشيخين ويلعنهما فهو كافر وان كان يفضل علياً على ابي بكر وعمر رضي الله عنهما لا يكون كافراً. وفي رد المحتار (ص ۳۳۹ جلد ۳) بخلاف من ادعى ان علياً اله وان جبريل غلط لان ذلك ليس عن شبهة قال وكذا يكفر قاذف عائشة الخ او ازواج مطهرات به اهل بيت كي يقيني طور سره داخل دي - لانه مقتضى اللغة والعرف وكذا نزل قوله تعالى ليلهب عنكم الرجس اهل البيت الية في حقهن. (۱) وهو الموفق

پہ مشاجرات صحابہ (عنہم) کنبی د اہل سنت والجماعت د توقف تفصیل

سوال: علمائی دین دی مسئلہ بارہ کنبی خہ فرمائی: زید وائی، چہ د جمهور متقدمینو نقطہ نظر صحیح دی چہ پہ مشاجرات صحابہ رضی اللہ عنہم کنبی توقف کول پکار دی چہ د واروہ پہ حقہ دی بکر وائی: چہ نہ د جمهور متاخرینو نظریہ صحیح دہ چہ حضرت علی رضی اللہ عنہ پہ حقہ باندی وو، او د حضرت معاویہ رضی اللہ عنہ اجتہادی غلطی شوی وہ او عمرو وائی: چہ د جمهور متاخرینو نظریہ صرف صحیح نہ بلکہ چہ خوک دا نظریہ نہ منی او حضرت معاویہ او دہغوی ملگری پہ اجتہادی غلطی باندی نہ تسلیموی ہغہ د اہل سنت والجماعت د حلقی نہ وتلی دی زید وائی: چہ د عمرو داسی خبرہ کول زیاتی دی خکہ چہ د جمهور متقدمینو د نقطہ نظر چہ خوک تائید کونکی وی ہغہ خنگہ د اہل سنت والجماعت نہ بھر کیدی شی، بلکہ دیر احتیاط والا مسلک ہم ہغہ دی، کوم چہ مولانا ظفر احمد الانصاری رضی اللہ عنہ لیکلی دی. هو والله الورع والاحتیاط، بیایو خوکرنی پس لیکي،

فان كان لارجائه امر الصحابة الذين تقاتلوا فيما بينهم الى الله وتوقفه عن تصويب احدي الطرفين فهو من اهل السنة ومن حزب الورعين حتماً. (مقلعه اعلاء السنن ص ۱۴۲)

او علامہ ابن حزم رحمۃ اللہ علیہ لیکي:

وذهب سعد بن ابی وقاص وعبدالله بن عمر وجمهور الصحابة الى الوقوف في علي واهل الجمل واهل الصفيين وبه يقول جمهور اهل سنة. (الملل والنحل ص ۱۵۳ جلد ۴)

۱) قال العلامة الوسی وال فی البيت للعهد وقيل عوض عن المتضاف اليه اي بيت النبي ﷺ والظاهر ان المراد به بيت الطين والخشب لا بيت القرابة والنسب..... وحديثه فالمراد باهله لساءه ﷺ المطهرات للقرائن الدالة على ذلك من الآيات السابقة واللاحقة مع انه عليه الصلاة والسلام ليس له بيت يسكنه سوى سكننا من وروی ذلك غير واحد، اخرج ابن ابی حاتم وابن عساكر من طريق عكرمة عن ابن عباس رضي الله عنهما نزلت النمايريد الله الخ في لساء النبي ﷺ خاصة..... وقال عكرمة من شاء باهله انها نزلت في ازواج النبي ﷺ الخ. (تفسير روح المعاني ص ۱۹ جلد ۲۲ سورة الاحزاب ركوع: ۱ آیت: ۳۳)

... نو اوس پہ زید، عمرو او بکر کنبی د چا قول صحیح دی؟ جواب راکړئ
المستفتی وقار احمد صدیقی جامعہ مدینۃ العلوم ناظم اباد کراچی نمبر ۱۸، ۱۹۸۵ء، ۲۱۳۱

الجواب: حضرت امیر معاویہ رضی اللہ عنہ مجتهد وو، او هر مجتهد کله حق ته
رسیږي او کله غلط کیږي البته د مجتهدینو غلطی نیول د هر سړی کار نه
دي دا په وحی سره معلومیږي او یا به په قیامت کنبی معلومیږي، د زید او
بکر د خبرو انجام یو دي (۱) او عمرو په غلطی باندې دي وهو الموفق

نوبت: لو كانت الفئة الباغية فئة معاوية لا الفئة الثالثة لكان لكلام عمرو وجه فافهم
حضرت علی رضی اللہ عنہ ته شیر خدا، وئیل

حضرت علی رضی اللہ عنہ ته شیر خدا وئیل څنگه دی؟ مونږ د حضرت حمزه رضی اللہ عنہ
متعلق اوریدلی دی چه هغه د غزوه بدر په موقعي باندې ډیره بهادري
ښکاره کړه نو رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ورته د (اسد الله) او (اسد الرسول) القابات
ورکړل ددې متعلق شرعی حکم واضح کړئ؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: میاں صدیق مغل دهلی کالونی کراچی نمبر ۲... ۱۹۸۲ء، ۱۲۴۱

الجواب: د القاباتو مشروعیت په شرعی ثبوت باندې موقوف نه دی دهغي د
مشروعیت دپاره د شریعت سره عدم تصادم هم کافی دي، وهو الموفق

حضرت معاویہ رضی اللہ عنہ ته غلط نسبت او په یزید باندې لعنت حکم

سوال السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! مونږ ته ددې سوال جواب راکړئ
مهربانی به وی. (۱) حضرت معاویہ رضی اللہ عنہ څوک وو، او هغه ته د غلط نسبت
کولو څه حکم دي؟ (۲) په یزید باندې لعنت کول جائز دی که نه؟ که ناجائز
وی نو بیا څه حکم دي؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: فروش الدین لنډیکو تل... ۱۹۷۰ء، ۲۲۱۴

(۱) قال ابن البزاز الكردي ولا يجوز اللعن على معاوية لانه خال المؤمنين وكاتب الوحى وذو السابقة
والفتوح الكثير وعامل الفاروق وذی النورين لكنه اخطأ في اجتهاده فيتجاوز الله عنه ببركة صحبة سيدنا عليه
الصلوة والسلام ويكف اللسان عنه تعظيما لمتبوعه وصاحبه عليه السلام.

(فتاویٰ بزازیه علی هامش الهندیه ص ۳۴۳ ج ۶ الباب الثانی فیما یكون کفر من المسلم وما لا یكون)

الجواب: وعليکم السلام ورحمة الله وبرکاته! حضرت معاویہ رضی اللہ عنہ جلیل
القدر صحابی دي او د پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم د بی بی رور دي هغه ته بدوئیل او کنخل
کول فسق او فجور دي (۱)، (۲) د اکثر و محتاط علماء دافیصله ده چه په
یزید به لعنت نه وئیلی کیږي (۲)

په یزید باندې لعن طعن کول په ضروری کارونو کنبی نه دي

سوال ځمونږ ځای کنبی یو مولوی صاحب په تقریر کنبی او وئیل چه تاسو په
یزید باندې لعن طعن کنبی وخت مه ضائع کوئ کیدي شی چه الله تعالی
هغه او بڅښی تاسو د حضرت حسین رضی اللہ عنہ لاره خپله لاره جوړه کړی نو ایا
مولوی صاحب دا خبري صحیح کړی دی که غلطی؟ خپله رائي راته واضحه
کړئ؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: محمود الحسن غله منډی گجر خان... ۱۹۷۰ء

الجواب: په یزیدي باندې لعن طعن کول په دین کنبی څه ضروری کار نه دي
(۳) نو په دي وجه باندې دي کنبی مشغولیدلو کنبی څه خاص فائده نشته
او د نااهله خلقو سره مقابله پریخودلو کنبی ډیري فائدي دی لهذا د مولوی
صاحب بیان غلط نه دي قال رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم من حسن اسلام
المرء ترکة ما لا یغنیه (۴) (رواه مالک والترمذی)

(۱) قال ابن البزاز الكردي ولا يجوز اللعن على معاوية لانه خال المؤمنين وكاتب الوحى وذو السابقة
والفتوح الكثيرة وعامل الفاروق وذی النورين لكنه اخطأ في اجتهاده فيتجاوز الله عنه ببركة صحبة سيدنا
عليه الصلاة والسلام ويكف اللسان عنه تعظيما لمتبوعه وصاحبه عليه السلام.

(فتاویٰ بزازیه علی هامش الهندیه ص ۳۴۳ ج ۶ فصل الحادی عشر فیما یكون خطا)

(۲) قال الملا علی قاری وانما اختلفوا فی یزید بن معاویة حتی ذکر فی الخلاصة وغيره انه لا ینبغي اللعن
عليه ای ولا علی الحجاج لان النبی صلی اللہ علیہ وسلم نهی عن لعن المصلين ومن كان من اهل القبلة الخ
(شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۷۲ الكبيرة لا تخرج المؤمن عن الايمان)

(۳) قال الملا علی قاری وانما اختلفوا فی یزید بن معاویة حتی ذکر فی الخلاصة وغيره انه لا ینبغي اللعن عليه
ای ولا علی الحجاج لان النبی صلی اللہ علیہ وسلم نهی عن لعن المصلين ومن كان من اهل القبلة... قال حجة الاسلام فی
الاحياء فان قيل هل يجوز لعن یزید لكونه قاتل الحسين او امر به؟

(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

یزید د جمهور علماؤ پہ نزد کافر نہ دی

سوال: خمونہ خائ کنبی یوہ نوې فتنہ راوچته شوې ده یوسری کتاب لیکلې دې چه یزید رحمة الله علیه، او د ټولو علمائ د یوبند غلط دستخطې ئې کړې دی. او حضرت حسین رضی اللہ عنہ ئې باغی گرځولې دې، اوس دا اهل بدعت په هر سنیج باندې علمائ د یوبند بدناموی چه او گورئ د دیوبندیانو دستخطې هم موجود دی، اوس بنده د علمائ د یوبند د نظر ئې پیش کولو کلکه اراده کړې ده. چه کتاب اولیکم او د علمائ د یوبند رائې زاجمع کړم او بیائې په ټول ملک کنبی مفت تقسیم کړم. مهربانی او کړئ تاسو هم د خپلې رائې نه مونږ خبر کړئ او عند الله ثواب دارین حاصل کړئ؟ خما مقصود څه فتنه نه ده بلکه اصلاح مې مقصود ده، شکریه.

المستفتی: محمد حسین خطیب جامع مسجد کبیر و الاملتان... ۱۹۷۰ء

الجواب: یزید د جمهور علماؤ په نزد باندې کافر نه دې لیکن د هغه نااهلی او ظلم بې شکه د انکار قابل نه دې او د فقهي او کلام په ټولو کتابونو کنبی دا حکم موجود دې. (۱) وهو الموفق

په گس لاس باندې نکریزې سره، محمد فاروق.

نوم لیکلو سره په استنجاء کنبی بې حرمتی ده

سوال: علمائ دین دې مسئلې باره کنبی څه فرمائې چه یو طالب علم دخپل

(بقه حاشیه د ترمذی) قلنا هلا مما لم یثبت اصلا فلا یجوز ان یقال انه قتل او امر به فضلا عن لعه ولاته لا یجوز نسبة مسلم الی کبیره من غیر تحقیق الخ (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۲۷۲ الکبیره لا تخرج المؤمن عن الایمان) (۲) ترمذی ص ۵۵ ج ۲ باب ماجاء من تکلم بالکلمه لیضحک الناس ابواب الزهله.

۱) قال الملا علی قاری وبعضهم اطلق اللعن علیه ای علی یزید لما انه کفر حين امر بقتل الحسين رضی الله عنه انتهى. ولا یخفی ما فی نقله حيث ایهم فی قتلہ ثم تعلیلہ یحتاج الی اثبات..... امره بقتل الحسين رضی الله عنه ولا ثم ترتب کفره علیه ثلثا وکلاهما ممنوع. فقد قال حجة الاسلام فی الاحیاء فان قیل هل یجوز لعن یزید لکونه قاتل الحسين رضی الله عنه او امر به قلنا هلا مما لم یثبت اصلا فلا یجوز ان یقال انه قتل او امر به فضلا عن لعنه ولاته لا یجوز نسبة مسلم الی کبیره من غیر تحقیق..... ولان الامر بقتل الحسين رضی الله عنه لا یوجب الکفر فان قتل غیر الانبیاء علیهم السلام کبیره عند اهل السنة والجماعة الا ان یکون مستحلا وهو غیر منحص بالهین ولحوه..... واما ما تفوه به بعض الجهلة من ان الحسين کان باغیا فباطل عند اهل السنة والجماعة ولعل هذا من هذیبات الخوارج عن الجادة. (شرح فقه الاکبر ص ۲۷۲ الکبیره لا تخرج المؤمن عن الایمان)

لاس په ورغوی باندې خپل نوم، محمد فاروق... لیکلې دې. استاذ ورله لږه شان سزا ورکړه او نصیحت ئې ورته او کړو چه په دې سره د نوم بې عزتی کیرې ځکه چه په گس لاس باندې په لویه یا اوبو سره استنجاء کیرې نو په دې باندې د هلک پلار غصه شو چه دا څه شرعی جرم نه دې دا سزا ناجائزه او استاذ ظلم کړې دې. نو واضح او فرمایئ چه په دې صورت کنبی د حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم او د حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ د نومونو تو هین کول جرم دې که نه؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: منظور الحق قریشی کوهاله مری... ۱۹۶۹ء، ۱۹۱۱ء

الجواب: په گس لاس باندې، محمد فاروق، لیکل اگر چه جائز دی حدیث ابی داؤد کان النبی صلی الله علیه وسلم یتختم فی یساره (۱) انتهى وثبت فی حدیث متفق علیه نقش فيه محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم (۲) لیکن دا هم ثابت دی چه پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم به د قضائې حاجت په وخت کنبی دا لرې کوله. رواه ابو داؤد عن انس رضی الله عنه مرفوعاً (۳) لهذا ترڅو پورې چه دا مبارک نوم، محمد، په لاس باندې وی نو په هغې سره په اوبو وغیره باندې استنجاء کول جائز نه دی او ده باندې ضروری دی چه دا نوم په څه طریقی سره لرې کړی او وران ئې کړی پس استاذ په حقه باندې دې په دې شرط چه معامله صرف دومره وی، فقط

د حضرت حسین رضی اللہ عنہ متعلق بعضې سوالونه او د یزید حالات

سوال: (۱) ایا د سیدنا امام حسین رضی اللہ عنہ فضائل په قران او حدیث کنبی شته که نه؟ (۲) ایا امام حسین رضی اللہ عنہ د یزید په بیعت نه کولو باندې بغاوت کړې و او نورو مسلمانانو بیعت کړې و نو د هغوی درجه څه ده؟ (۳) امام حسین رضی اللہ عنہ په میدان کربلا کنبی شهید شوې دې او که د بغاوت په جرم کنبی وژل شوې دې؟ (۴) د یزید متعلق څه خاص پیشنگوئی یا تعریف په قران او حدیث کنبی شته که نه؟ (۵) په شریعت اسلامیه کنبی د یزید څه حیثیت دې؟ هغه خلیفه راشد دې یا صرف دنیاوی حکمران دې؟ (۶) د شهادت پس چه د ساداتو خاندان ته د یزید د دربار نه کومه کال په کال وظیفه ملاویدله داصحیح ده؟ (۷) د کربلا د واقعي اصلی حقیقت څه دې؟

۱) عن ابن عمر عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم. (ابو داؤد ص ۲۲۹ جلد ۲ باب ما جاء فی التختم فی الیمین او الیسار) ۲) مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۷۷ جلد ۲ باب الخاتم الفصل الاول ۳) (ابو داؤد ص ۳ جلد ۱ باب الخاتم یكون فيه ذکر الله تعالى یدخل به الخلاء)

یزید د جمهور علماؤ پہ نزد کافر نہ دی

سوال: خمونہ حائ کنبی یوہ نوے فتنہ راوچتہ شوے ده یوسری کتاب لیکلی دی چه یزید رحمة الله علیه... او د ټولو علمائ د یوبند غلط دستخطی ئی کړی دی، او حضرت حسین رضی اللہ عنہ ئی باغی گرځولې دی، اوس دا اهل بدعت په هر ستيچ باندي علمائي د یوبند بدناموی چه او گورئ د دیوبندیانو دستخطی هم موجود دی، اوس بنده د علمائي د یوبند د نظر ئی پیش کولو کلکه اراده کړې ده، چه کتاب اولیکم او د علمائي د یوبند رائی زاجمع کړم او بیا ئی په ټول ملک کنبی مفت تقسیم کړم. مهربانی او کړئ تاسو هم د خپلې رائی نه مونږ خبر کړئ او عند الله ثواب دارین حاصل کړئ؟ حتما مقصود څه فتنه نه ده بلکه اصلاح مې مقصود ده، شکریه.

المستفتی: محمد حسین خطیب جامع مسجد کبیر و الاملتان... ۱۹۷۰ء

الجواب: یزید د جمهور علماؤ په نزد باندي کافر نه دی لیکن د هغه نااهلی او ظلم بې شکه د انکار قابل نه دی او د فقهي او کلام په ټولو کتابونو کنبی دا حکم موجود دی. (۱) وهو الموفق

په گس لاس باندي نکريزي سره، محمد فاروق.

نوم لیکلو سره په استنجاء کنبی بې حرمتی ده

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کنبی څه فرمائي چه يو طالب علم دخپل

(بقیه حاشیه د تیر مخ) قلنا هذا مما لم یثبت اصلا. فلا یجوز ان یقال انه قتله او امر به فضلا عن لعه ولا نه لا یجوز نسبة مسلم الی کبیره من غیر تحقیق الخ (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۲۷۲ الکبیره لا تخرج المؤمن عن الايمان) (۲) ترمذی ص ۵۵ ج ۲ باب ماجاء من تکلم بالکلمة لیضحک الناس ابواب الزهدة

۱) قال الملا علی قاری وبعضهم اطلق اللعن علیه ای علی یزید لما انه کفر حين امر بقتل الحسين رضی الله عنه انتهى. ولا یخفی ما فی نقله حيث ايهام فی قائله ثم تعليله یحتاج الی اثبات..... امره بقتل الحسين رضی الله عنه اولا ثم ترتب کفره علیه ثانيا وكلاهما ممنوع. فقد قال حجة الاسلام فی الاحیاء فان قيل هل یجوز لعن یزید لکونه قاتل الحسين رضی الله عنه او امر به قلنا هذا مما لم یثبت اصلا فلا یجوز ان یقال انه قتله او امر به فضلا عن لعه ولا نه لا یجوز نسبة مسلم الی کبیره من غیر تحقیق..... ولان الامر بقتل الحسين رضی الله عنه لا یوجب الکفر فان قتل غیر الانبیاء علیهم السلام کبیره عند اهل السنة والجماعة الا ان یتکون مستحلا وهو غیر مختص بالحسين ونحوه..... واما ما تفوه به بعض الجهلة من ان الحسين کان باغیا فباطل عند اهل السنة والجماعة ولعل هذا من هذیانات الخوارج عن الجادة. (شرح فقه الاکبر ص ۲۷۲ الکبیره لا تخرج المؤمن عن الايمان)

لاس په ورغوی باندي خپل نوم... محمد فاروق... لیکلی دی. استاد ورله لږه شان سزا ورکړه او نصیحت ئی ورته اوکړو چه په دې سره د نوم بې عزتی کیږي ځکه چه په گس لاس باندي په لویه یا اوبو سره استنجاء کیږي نو په دې باندي د هلک پلار غصه شو چه دا څه شرعی جرم نه دی دا سزا ناجائزه او استاذ ظلم کړې دی، نو واضح او فرمائی چه په دې صورت کنبی د حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم او د حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ د نومونو توهین کول جرم دی که نه؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: منظور الحق قریشی کوهاله مری... ۱۹۶۹ء ۱۹۱۱ء

الجواب: په گس لاس باندي... محمد فاروق... لیکل اگر چه جائز دی لحديث ابی داؤد کان النبی صلی الله علیه وسلم یتختم فی یساره (۱) انتهى وثبت فی حدیث متفق علیه نقش فيه محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم (۲) لیکن دا هم ثابت دی چه پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم به د قضائي حاجت په وخت کنبی دا لري کوله، رواه ابو داؤد عن انس رضی الله عنه مرفوعا (۳) لهذا ترڅو پوري چه دا مبارک نوم... محمد... په لاس باندي وی نو په هغې سره په اوبو وغیره باندي استنجاء کول جائز نه دی او ده باندي ضروری دی چه دا نوم په څه طریقي سره لري کړی او وران ئی کړی، پس استاذ په حقه باندي دې په دې شرط چه معامله صرف دومره وی. فقط

د حضرت حسین رضی اللہ عنہ متعلق بعضي سوالونه او د یزید حالات

سوال: (۱) ایا د سیدنا امام حسین رضی اللہ عنہ فضائل په قران او حدیث کنبی شته که نه؟ (۲) ایا امام حسین رضی اللہ عنہ د یزید په بیعت نه کولو باندي بغاوت کړې وو او نورو مسلمانانو بیعت کړې وو نو د هغوی درجه څه ده؟ (۳) امام حسین رضی اللہ عنہ په میدان کربلا کنبی شهید شوي دي او که د بغاوت په جرم کنبی وژلې شوي دي؟ (۴) د یزید متعلق څه خاص پیشنگوئی یا تعریف په قران او حدیث کنبی شته که نه؟ (۵) په شریعت اسلامیه کنبی د یزید څه حیثیت دی؟ هغه خلیفه راشد دی یا صرف دنیاوی حکمران دی؟ (۶) د شهادت نه پس چه د ساداتو خاندان ته د یزید د دربار نه کومه کال په کال وظیفه ملاویدله دا صحیح ده؟ (۷) د کربلا د واقعي اصلی حقیقت څه دی؟

۱) عن ابن عمر عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم. (ابو داؤد ص ۲۲۹ جلد ۲ باب ما جاء فی التختم فی اليمين او اليسار) ۲) (مشکواة المصابيح ص ۳۷۷ جلد ۲ باب الخاتم الفصل الاول) ۳) (ابو داؤد ص ۳ جلد ۱ باب الخاتم یكون فيه ذکر الله تعالى یدخل به الخلاء)

(۸) آیا مروان او شمر ہم صحابہ ؓ و؟ (۹) نن صبا چه کوم جماعت د امام حسین ؓ خلاف لگیادی ددی خه حقیقت دی؟ آیا د دوی په اقتداء کنبی مونخ جائز دی؟ (۱۰) آیا د امام حسین ؓ په حق کنبی وینا کول جائز دی د قران او حدیث په رنرا سره خو هغه خارجیان نه دی؟ بینواو توجروا

المستفتی: محمد عثمان الوری توحید نگر کراچی ۱۹۷۵ء ۳۸۹۱

الجواب: (۱) په قران او حدیث کنبی د امام حسین ؓ بعضی صفتونه ذکر شوی دی قال الله تعالى ليزهد عنكم الرجس اهل البيت الایة (۱) وقال رسول الله ﷺ هما ريحاني من الدنيا. الحديث (۲) (۲) امام حسین ؓ نه د یزید سره بیعت کړې و و نه ئې بغاوت کړې و و. (۳) شهید شوی و و (۴) نشته (۵) نالائقه بادشاه و و البته د اوسنو بادشاهانو نه ښه و و (۶) صحیح ده (۷) تفصیل په کنبی پیکار دې (۸) نه دی (۹) د صحابه کرامو ؓ توهین حرام دې دهغه اقتداء مکروه تحریمی ده (۱۰) د عام صحابه کرام ؓ خلاف د وینا کولو چه کوم روایتونه راغلی دی هغه د حضرت حسین ؓ متعلق هم دی وهوالموفق.

صحابه کرام ؓ عادلان دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې پاره کنبی خه فرمائې یو سړې وائی چه صحابه کرام ؓ نه خه خطاگانې شوی دی، او الله تعالی هغوی معاف کړی دی اود هغوی د خطاگانو تذکره صحیح نه ده اود دویم کس وائی چه د صحابه کرام ؓ نه گناهونه شوی دی او په هغې به ورته سزا هم وی نو په دې دواړو کنبی کوم یو صحیح وائی؟ بینواو توجروا

المستفتی: مولوی محمد صادق کوټ کشمیر لکی مروت

(۱) (پاره: ۲۲ سورة الاحزاب آیت: ۳۳)

(۲) (مشکوة المصابیح ص ۵۶۹ جلد ۲ باب مناقب اهل البيت)

(۳) قال ابن عابدین و سب احد من الصحابة و بغضه لا یكون کفرا لکن یضلل و ترد شهادة من ینظر سب السلف لانه یكون ظاهر الفسق وقال الزیلعی او ینظر سب السلف یعنی الصالحین منهم و هم الصحابة و التابعون الخ . (ردالمحتار ص ۳۲۱ جلد ۳ مطلب مهم فی حکم سب الشیخین)

الجواب: صحابه کرام ؓ خپل موضوع جوړولو کنبی د بې ادبی خطر ده لهذا د دوی د موضوع جوړولو نه پرهیز کول پیکار دی پاتې شوه د هغوی متعلق عقیده ساتل نو د ټولو مسلمانانو دا عقیده پیکار ده چه صحابه کرام ؓ اگر چه معصوم نه دی لیکن عادلان دی مطلب داچه اول خو به ترینه گناه کیدله نه او که گناه به ترینه او شوه نو سمدستی به ئې توبه ویستله او دا عقیده هم پیکار ده چه په اجتهاد کنبی خطائی کیدل د عدالت سره منافی نه دی والتفصیل فی کتب الکلام (۱) وهوالموفق

د صحابه کرام ؓ نه علاوه بل چا سره ؓ ونیل

سوال: د صحابه کرامو نه علاوه چرته بل ولی او امام سره رضی الله عنه ونیل څنگه دی؟ آیا په دې کنبی خه گناه شته یا نه؟ بینواو توجروا

المستفتی: عبدالماجد طیب دواخان ټیکسلا ۱۹۷۲ء ۱۷۸۳

الجواب: درضی الله عنه جمله د صحابه کرامو سره مخصوص نه ده، کما فی الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۶۵۹ جلد ۵ وکذا يجوز عکسه وهو الترحم للصحابة والترضى للتابعین ومن بعدهم. وهوالموفق.

د یزید د خلافت تحقیق

سوال: د یزید خلافت چه کومو صحابه کرامو ؓ منلې دې که د هغوی نو مونه اولیکې نو ډیره مهربانی به وی، دا رنگې د یزید حیثیت خه دې؟ بینواو توجروا

المستفتی: رضی بخاری جناح ستریت سرگودها

(۱) قال العلامة ملا علی قاری و لاند کر احدا من اصحاب رسول الله ﷺ الا بخیر یعنی و ان صدر من بعضهم بعض ما هو فی الصورة شر فانه اما کان عن اجتهاد ولم یکن علی وجه فساد من اصرار و عناد بل کان رجوعهم عنه الی خیر معاد بناء علی حسن الظن بهم و لقوله علیه الصلاة والسلام خیر القرون قرنی، و لقوله علیه الصلاة والسلام اذا ذکر اصحابی فاعسوا . و لذلك ذهب جمهور العلماء الی ان الصحابة رضی الله عنهم کلهم عدول قبل فتنه عثمان و علی و کذا بعدها و لقوله علیه الصلاة والسلام اصحابی کانتجوم با یهم اقتلیدتم اهتدیتم . رواه الدارمی و ابن عدی و غیرهما الخ (شرح لقه الاکبر ص ۷۱ قیل الکبیر لا ینخرج المؤمن عن الايمان)

الجواب: دلته په کتب خانه صرف البدايه والنهائيه موجود ده په هغې کښې صرف د ابن عمر د طرف نه منل په نظر راځي او (خليفة الرسول) چا هم نه دي منلي او يزيد بن معاويه يو زوراور امير وو، د هغه خلافت علي منهاج النبوت نه وو. وهو الموفق

د حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ په خپل ځوی باندي د حد جاری کولو حقیقت
سوال: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته! د سلام نه پس عرض ذاتي چه ماته يو سړي او وئيل چه حضرت عمر رضی اللہ عنہ په خپل دور حكومت كښې خپل ځوی ته د زنا په جرم كښې كورې ولې او وهلي چه هغه د سزا طاقت نه لرلو نو ولې ئې هلاك كړو ايا دا د هغه خپل قانون وو يا په اسلام كښې داسې شته؟ نو ما ورته جواب وركړو چه د زنا په بدله كښې ئې كورې او خورلې تردې چه شهيد شو ليكن هغه دا نه مني. نو ددې واقعي تفصيل او حقيقت څه دي؟ بينوا وتوجروا المستفتي: قاضي ارشد صاحب لندن... ۱۹۷۳ء ۲۶۸۲

الجواب: محترم المقام وعلیکم السلام! دا قیصه چه حضرت عمر رضی اللہ عنہ د مرگ نه پس هم په خپل ځوی باندي حد جاری کړو موضوع او باطله ده، بې شکه د یو روایت نه ثابت دی چه حضرت عمر رضی اللہ عنہ په خپل ځوی باندي د شرابو څکلو حد جاری کړې وو او دهغې نه پس اتفاقاً هغه بیمار شو او د بیمارۍ دو جې نه وفات شو.

فی الفوائد المجموعة ص ۲۰۳ حديث ان عمر اقام الحد على ولد له يكنى ابا شحمة بعد موته في قصة طويلة موضوع وقلروى ان عبد الرحمن الاوسط من اولاد عمرو يكنى ابا شحمة كان تمار بالمقر فشرب نبذاً فجاء الى عمرو بن العاص وقال اقم على الحد فامتنع فقال الى اخبر ابى اذا قرمت عليه فضير به الحد فى داره فكتب اليه عمر بلومه فقال اذا فعلت به ما تفعل بالمسلمين فلما جزم على عرض به فاتفق انه مرض فمات. وهو الموفق

د (حق چار یار) مطلب او خلفاني راشدين

سوال: ايا حضرت حسن رضی اللہ عنہ په خلافت راشده كښې داخل دي كه نه؟ كه داخل وي نو بيا د حق چار یار،، نعرې لگولو څه مطلب دي؟ ځكه چه دا خو پنځه شول؟ بينوا وتوجروا

المستفتي: شير محمد تله گنگ ۱۹۷۸ء ۱۰۱۱۰

الجواب: د حق چار یار دا مطلب نه دي چه د نورو حقدارو نه دي دهغوی حق واخستلې شی نو په دي سره د اهل بیت د خلافت راشده نه ویستل مراده دی. قال علامه القاری فی شرح الفقه الاکبر ص ۵۲ و خلافة الحسن ابنه (على رضى الله عنه) ستة اشهر واول ملوک المسلمین معاویة رضى الله عنه وهو افضلهم. (۱)

د حضرت عمر رضی اللہ عنہ په ځوی باندي د مرگ نه

پس هم د حد شرب والا قیصې زیات تحقیق

سوال: بعضي خلق د حضرت ابو شحمة رضی اللہ عنہ واقعه داسې بیانوي چه هغه شراب څکلی وو، او په دغې حالت كښې ترينه زنا هم اوشوه د ښځې په دعوی سره ده د جرم اقرار او كړو بيا حضرت عمر رضی اللہ عنہ راوغوختلو او ۷۲ كورې ئې ورته اولگولې ليكن د حد د پوره كيدلو نه مخكښې وفات شو او حضرت عمر رضی اللہ عنہ د وفات نه پس هم كورې اولگولې، نو ايا دا واقعه صحيح ده او حقيقت دي؟ حضرت شبلي نعماني رضی اللہ عنہ دا واقعه غلطه گرځولي ده؟ بينوا وتوجروا

المستفتي: شفيق الرحمن مدرس وامام مسجد ماري خيل بهير كنده ۸ رمضان ۱۴۰۲هـ
الجواب: په دي اثر كښې د متن د اضطراب د وجې نه ضعف پيدا شوې دي، او په كورې باندي د مړ كيدلو واقعه صاحب د (استيعاب) غلطه گرځولي ده. او د مرگ نه پس د كورې لگولو واقعه علامه ابن الجوزي رضی اللہ عنہ په (فوائد مجموعه) كښې موضوع گرځولي ده. وهو الموفق

د صحابه كرامو رضی اللہ عنہم : امير معاويه او حضرت علي رضی اللہ عنهما

په باره كښې د اهل سنت والجماعت عقیده

سوال: د اهل سنت والجماعت بعضي خلق د يوې باطلې فرقې سره پاتي شول نو د امير معاويه په باره كښې وائي چه هغه لالچې سړې وو. هغه د حضرت علي رضی اللہ عنہ او ال رسول ﷺ نه په جنگ باندي خلافت واخستلو، صحابه ئې شهيدان كړل، او دويمه ډله وائي چه مونږ هغه په خطاء باندي گټړو، هغه ته

(۱) (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۲۸ افضل الناس بعده عليه السلام الخلفاء الاربعه)

امیر وئیل نہ دی پکار۔ دریمہ دلہ وائی چہ ہغہ پہ جلیل القدر صحابہ کرامو کنبی وی دہغہ توہین کول گمراہی دہ، یو بلہ خلورمہ دلہ وائی چہ تہول صحابہ کرام او خصوصاً ابوبکر صدیق او حضرت عمر او حضرت عثمان ہما، لالچیان وو خکہ چہ د خلافت پہ لالچ د حضور ﷺ جنازہ ہم روستو کرې شوی وہ، ددی خلوار وارو دلو متعلق خہ حکم دی مدلل او عام پوهی والا جواب اولیکئ؟ بینو او توجروا

المستفتی: غریب اللہ صاحب صوابی مردان ۱۹۸۵ء ۱۱۲۱

الجواب: اللہ تعالیٰ پہ سورۃ حدید کنبی د صحابہ کرام ﷺ دوه قسمونہ بیان کرې دی یو ہغہ چہ د فتح مکې نہ مخکنبی مسلمانان شوی وو او د اللہ پہ لار کنبی ئی مالونہ خرچ کرل او جہاد ئی او کرو، دویم قسم ہغہ دی چہ روستو مسلمانان شول بیا فرمائی، وکلا وعد اللہ الحسنی (۱) یعنی د دوارو دلو سرہ اللہ تعالیٰ د نیکی وعدہ او کرہ، او فرمائی اولئک عنها مبعدون (۲) ہغوی د جہنم نہ لرې کرې شول لا یسمعون حسیسھا (۳) دہغې یو کمزوری غوندې اواز بہ ہم نہ اوری و ہم فی ما اشتہت انفسہم خالدون، لا یحزنہم الفزع الاکبر (۴) د قیامت دہغہ سخته ویرہ بہ ئی غمژن نکری، وتلقہم الملائکۃ (۵) فرشتی بہ ئی استقبال کوی۔ ہذا یومکم الذی کنتم توعدون (۶) چہ ہم دا ستاسو ہغہ ورخ دہ چہ تاسو سرہ ئی وعدہ شوی وہ، در رسول اللہ ﷺ دہر صحابی داسی شان اللہ تعالیٰ بنودلی دی نو خوک چہ پہ یو صحابی پسی بدې ردې وائی ہغہ د اللہ تعالیٰ چہ قہار ذات دی تکذیب کوی او د ہغوی پہ بعضی معاملات چہ اکثر د ہغې قیصی دروغ دی د اللہ تعالیٰ د وینا پہ مقابلہ کنبی پیش کوی د اسلام کار نہ دی اللہ تعالیٰ پہ دی ایت کنبی د ہغې خلہ ہم بندہ کریدہ واللہ بما تعملون خیر۔ او اللہ تعالیٰ تہ بنہ معلوم دی چہ تاسو خہ کوئی اوپہ (باہم) کنبی ئی تہولو صحابہ کرامو سرہ د خیر وعدہ کریدہ کہ ددی نہ پس ہم خوک خہ وائی نو خپل سر دی خوری او جہنم تہ بہ ئی علامہ شہاب الدین خفاجی نسیم الریاض شرع شفا للقاضی عیاض کنبی فرمائی ومن یكون یطعن فی معاویۃ فذالک کلب من کلاب الهاویۃ۔ خوک چہ پہ

(۱) (پارہ: ۲۷ سورۃ الحدید آیت: ۱۰) (۲) (پارہ: ۱۷ سورۃ الانبیاء آیت: ۱۰۲) (۳) (پارہ: ۱۷ سورۃ الانبیاء آیت: ۱۰۳) (۴) (پارہ: ۱۷ سورۃ الانبیاء آیت: ۱۰۱) (۵) (پارہ: ۱۷ سورۃ الانبیاء آیت: ۱۰۳) (۶) (پارہ: ۱۷ سورۃ الانبیاء آیت: ۱۰۳) ایضاً

امیر معاویہ رضی اللہ عنہ باندې لعن طعن کوی ہغہ د جہنم د سپو نہ یو سپی دی، پہ دی دلو کنبی د دریمی دلی قول صحیح دی۔ اولئو او دویمہ دلہ دروغژن دی، او خلورمہ دلہ د تہولونہ خبیثہ او د رافضیانو شیعہ گانو دلہ دہ۔ د امام مقررول د ہرکار نہ اہم دی۔ (۱) د دنیا او دین تہول انتظامات ددی سرہ متعلق دی او کہ د حضور ﷺ جنازہ مبارکہ کہ ترقیامتہ پوری پرتہ وې نو ہم خہ خلل پکنبی نہ راتللو د پیغمبرانو بدنونہ نہ خرابیری۔ حضرت سلیمان علیہ السلام د مرگ نہ پس یو کال پوری ولاړوو، یو کال پس دفن شو او جنازہ مبارکہ د ام المومنین حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا پہ حجرہ کنبی وہ کوم خائ کنبی چہ ئی اوس مزار دی د دینہ بہر تہ ورل پکنبی نہ وو، ورکوئی کمرہ وہ۔ او تہولو صحابہ کرامو دا جنازہ کول یو یو جماعت بہ راتللو جنازہ بہ ئی کولہ او بہر بہ تلل دویم جماعت بہ راتللو تراخرہ داسی او شو، درې ورخو پوری دا سلسلہ جاری وہ د د ابلیس پہ نزد کہ دا د لالچ سبب وې نو د تہولو نہ سخت ترین الزام بہ پہ امیر المومنین حضرت علی رضی اللہ عنہ باندې وو او ہغہ لالچی نہ وو، دا اعتراض ملعون دی او جنازہ مبارکہ نہ دفن کول ہم مصلحت وو، و هو الموفق

د صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم د ورخو مناوہلو مطالبی وغیرہ

موال: (۱) د صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم ورخې دی پہ سرکاری طریقې سرہ مناؤ کرې شی او حکومت دی د ہغوی سیرت بنور کرې چہ خلق د صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم د عظمت نہ خبر شی؟ (۲) د صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم د دشمنانو پہ مقابلہ کنبی د صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم ورخې مناوول پکار دی چہ مسلمانان د باطلو عقیدو نہ بیج شی؟ (۳) د شیعہ گانو د تعزیر بردار (جلوس) پہ مقابلہ کنبی د صحابو پہ یاد کنبی جلوس ویستل پکار دی چہ د شیعہ گانو زور کم شی۔ د شریعت پہ رنرأ سرہ دا اقدامات کول څنگہ دی؟ بینو او توجروا

المستفتی: محمد عبدالقادر دیروی درسگاہ نیازبہ بلاک سی دیرہ غازی خان ۱۳ رمضان ۱۴۰۹ھ

الجواب: (۱) دا موقف نہ مطلوب شرعی دی او نہ ممنوع شرعی دی۔ البتہ د مصلحت نہ خالی نہ دی۔ (۲) لکنا العزى ولا عزى لكم پہ جواب کنبی لنا مولی ولا مولی لكم (۲) او سود اللہ وجہہ پہ مقابلہ کنبی کرم اللہ وجہہ نعرہ لگول د بیدار مناظرینو دیر بنہ اقدام دی۔ و هو الموفق

(۱) قال العلامة عبدالعزيز الفهراری ثم الاجماع على ان نصب الامام واجب اراد اجماع اهل السنة و الشيعة و المعتزلة لا اهل السنة فقط و انما الخلاف في انه يجب على الله تعالى او على الخلق انه يجب لقوله عليه الصلاة والسلام من مات ولم يعرف امام زمانه فقد مات ميتة جاهلية . (النبراس شرح شرح العقائد ص ۳۱۰ نصب الامام واجب) (۲) رواه صحيح البخارى ص ۵۷۹ جلد ۲ باب غزوة احد

قال الله تعالى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
أَطِيعُوا اللَّهَ
وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ
وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ

(الآية)

...

باب

ما يتعلق

بالأئمة

والعلماء

...

باب ما يتعلق بالأئمة والعلماء

د شاه اسماعیل شہید ولی اللہ عالم دین او
مجاهد فی سبیل اللہ کیدل د انکار قابل نہ دی

سوال: علمائی دین دے سوال بارہ کنہی خہ فرمائی چہ مولوی محمد اسماعیل شہید چہ د بالا کوٹ پہ مقام کنہی د شیعہ گمانو سرہ پہ مقابلہ کنہی شہید شوی وو ایا دے واقعی عالم دین او د اللہ تعالیٰ ولی وو؟ او دہ (تقویۃ الایمان) لیکلے شوی خنگہ کتاب دے، براہ کرم جواب را کرئ او صحیح حالاتونہ مو خبردار کرئ.

المستفتی: رضوان اللہ بنک سکوائر روہ بارہ بازار راولپنڈی ۴ محرم ۱۴۰۵ھ
الجواب: د حضرت شاہ محمد اسماعیل شہید علیہ السلام عالم باعمل او کامل ولی کیدل او مجاہد فی سبیل اللہ کیدل ناقابل انکار دی او ددے کارونو دپارہ حنفیت او شافعییت شرط نہ دے او ما دیرہ مودہ مخکنہی (تقویۃ الایمان) مطالعہ کرے وو، لہذا خہ ددے کتاب د اجمالی صحت او صواب کیدلونہ علاوہ د نور تفصیلاتو دیان نہ قاصریم (۱) وهوالموفق

د ابن تیمیہ پہ بارہ کنہی د ابن بطوطہ تاریخی واقعہ

سوال: پہ یو کتاب (سفرنامہ ابن بطوطہ حنبلی) کنہی ابن بطوطہ پہ سفرنامہ کنہی لیکے چہ یو عالم تقی الدین ابن تیمیہ پہ دمشق کنہی وو لیکن د ہغہ پہ دماغو کنہی خہ فرق وو ہغہ یوہ ورخ تقریر او کرو نور و فقہاء رد کرو، او ہغوی د سلطان خوالہ لارل ابن تیمیہ ئے یو خو کالو پورے قید کرو، د قید پہ زمانہ کنہی ہغہ پہ شپیتو (۶۰) جلدونو کنہی د قرآن پاک تفسیر اولیکلو، بیا خلاص شو نو داسے بیان ئے بیا ورکرو او ابن بطوطہ پہ دمشق کنہی د ابن تیمیہ بیان واوریدلو، اللہ تعالیٰ د اسمان نہ خمونہ دنیا تہ داسے را کوزیرے

(۱) علامہ رشید احمد گنگوہی علیہ السلام فرمائیے دی د اسماعیل شہید تالیف تقویۃ الایمان دیرنہ کتاب دے او د ایمان مضبوطیا او اصلاح کوی، او د قرآن او حدیث پورہ مطلب پکنہی دے، ددے مؤلف شاہ اسماعیل شہید یو مقبول بندہ وو، ہغہ تہ چہ خوک کافروائی ہغہ پخپلہ شیطان او د حق تعالیٰ ملعون دے (فتاویٰ رشیدیہ کتاب الایمان و الکفر)

لکہ خہ چہ جسمانی طور سرہ لاندے را کوزیریم. دائے او وئیل او د منبر نہ یوہ پورے لاندے را کوزشو، یو مالکی عالم پہ دے باندے اعتراض او کرو خلقو ہغہ مالکی عالم او وھلو، خلقو او نیولو او حنبلی قاضی خوالہ ئے بوتلو ہغہ ئے قید کرو نور و خلقو مسلمان قاضی تہ رپورت او کرو نو سلطان ترمرگہ پورے ابن تیمیہ نظر بند کرو، نو ایا ابن تیمیہ غوندے عالم پہ تقریر کنہی داسے خبرے کولے شی کومے چہ دہ تہ منسوب شوی دی؟ ایا داسے خبرے چرتہ بل خائے کنہی منقول دی؟ د ابن تیمیہ ددے تقریر پہ صداقت او بہتان باندے بہ خنگہ سرے پوہہ شی؟ بینوا و توجروا

المستفتی: محمد اختر ۹۷۳G اسلام آباد... ۱۴ رمضان ۱۴۰۵ھ

الجواب: پہ تاریخ کنہی لیکلے شوی واقعات د غور قابلے وی، ککہ ککہ ورسرہ سندونہ نہ وی ذکر شوی او ککہ داوی چہ سندونہ ئے معلول او ضعیف وی، او ککہ دا د حکومت پہ چاپلوسی او سیاسی اغراضو باندے مشتمل وی نو بس د تاریخ (کتابونو پہ وجہ باندے د چا پہ بارہ کنہی نیک گمانہ او بد گمانہ کیدل د یقین پہ مرتبہ کنہی قابل اعتراض دی، بہر حال ابن تیمیہ نور و علماؤ ہم د (مجسمہ) دلے نہ شمار کرے دی، فلیراجع الی شروح شرح العقائد النسفیہ. او ددے واقعی پہ وجہ باندے د مجسمہ نہ شمار کول صحیح نہ دی. اما اولاً فلعدم ثبوتها بسند صالح و اما ثانياً فلانه قائل بعدم تشبیه ای اللہ تعالیٰ جسم لا کسائر الاجسام فلعله اراد انه ينزل لا کنزول الاجسام وبالجملة انه اراد النزول معلول و معهود و عرض علی من قال ان المراد منه نزول الملك و الرحمة.

نوٹ: د ابن تیمیہ نہ دیر داسے اصول او فروع نقل دی چہ ہغہ مردود دی.

د آدم علیہ السلام د پیدائش مودہ

سوال: حضرت آدم علیہ السلام د نن نہ خومرہ مودہ مخکنہی تیر شوی دے د اثار قدیمہ ماہرین د دانچو او ھدو کو نہ ثابتوی چہ د انسان تخلیق خو لاکہہ کالہ مخکنہی شوی دے ایا دا صحیح دی؟ کہ د آدم علیہ السلام د پیدا کیدلو لیس زرہ کالہ شوی وی نو دا ھدو کی د کومے زمانی پورے صحیح کیدے شی؟ ایا د مرزا غلام احمد قادیانی د قول مطابق د آدم علیہ السلام نہ علاوہ بل آدم تیر شوی دے او کہ نہ؟ بینوا و توجروا

المستفتی: قاری احمد سعید جامع مسجد ستی بنک مری ۱۴ رمضان ۱۴۰۵ھ جری

الجواب: حضرت ادم علیہ السلام چه اولنی انسان او اولنی پیغمبر دی دهغه متعلق هم خه نص نشته چه خومره موده مخکینې تیر شوی دی او نه د موجوده زمانې د محققینو اندازه منل خه اصولی خبره ده اود اسلام د دشمنانو د پروپیگندې نه متاثر کیدل هم د مسلمانانو شان نه دی نو مونږ ته د قادیانی او پرویزی د متعدد ادم کیدلو د رائي ضرورت نشته او نه ددغي محققینو په قول او خیال باندې چپ کیدل خه نقصان کوی. وهو الموفق

د امام ابوحنیفه د قصیدې ماخذ او امام ابوحنیفه ته نسبت

سوال: مفتیان عظام دې باره کښې خه فرمائی چه د مولانا عبدالحکیم ولد مولانا عبدالحي لکهنوی دنورالایمان کتاب په اخر کښې امام ابوحنیفه رحمته الله علیه د نبی صلی الله علیه و آله په شان کښې یوه مفصله قصیده لیکلې ده چه د هغې د اشعار شمار ۵۳ دی.

اولنی شعر: یا سید السادات جتک قاصدا..... ار جورضاک واحتمی بحماک
آخری شعر: وهی صحابتک الکرام جمعهم..... و التابعن و کل من والاک
او د (السيف المير على اتباع ملائج بیر الحمد لله الداجوی په اخیره کښې هم دا قصیده لیکلې شوی ده لیکن هغوی دا حواله نه ده ورکړې چه ددې قصیدې ماخذ خه دي؟ مهربانی او کړئ دا اوبسایئ چه یقیناً دا د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه قصیده ده اود کوم کتاب نه نقل شوی ده؟ بینواو توجروا

المستفتی: سید غلام قیس نعمانی مرهني رسالپور نوشهره ۱۹۲۹ء ۱۰۵۱ء

الجواب: ددې قصیدې ماخذ ماته معلوم نه دي او ماخذ معلومول ضروری هم نه دي ځکه چه دا قصیده په چا باندې حجت نه دي او په دې قصیده کښې د حقیقت نه خه مخالف خیز نشته د نجدیت مخالف خیزونه په کښې شته، لهذا امام الائمة طرف ته ئې نسبت کول خه لرې خبره نه ده.

علماء دیوبند او د ابن تیمیه تفردات

سوال: ایا ابن تیمیه واقعی د الله تعالی د جسمیت او د عرش د قدیم والی قائل دي؟ که نه وی نو فیض الباری جلد څلورم کښې الله تعالی ته د جهت نسبت کول او د عرش د قدیم والی به د ابن تیمیه په باره کښې خه مفهوم وی، حالانکه اکثر علمائې دیوبند او ملا علی قاری رحمته الله علیه په جمع الوسائل

کښې د هغه تعریف کوی؟ بینواو توجروا
المستفتی: عبدالباری حقانی بلوچستان شریک دوره حدیث دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک ۱۹۸۵ء ۱۲۱۱۱ء

الجواب: ملا علی قاری او د دیوبند ټول اکابرین د ابن تیمیه په تفرداتو باندې رد کوی او د هغه په عالم او حافظ کیدلو کښې د چا شک نشته، ابن تیمیه په الله تعالی باندې د جسم اطلاق جائز گرځولې دي البته د لا کسائر الاجسام په تعبیر سره ئې خه سهاره اخستلې ده، او د عرش متعلق ئې دا وئیلې دی کان الله ولم یکن شی وکان عرشه علی الماء، او په لم یکن شی کښې عرش داخل نه دي گنې نو هغه به هم مخلوق وی، والتفصیل فی فتاواه فلیراجع الیه، وهو الموفق

د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه نه روایت شوی احادیث او مسند امام اعظم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې خه فرمائی، چه زید وائی چه امام اعظم ابوحنیفه رحمته الله علیه ته د دولس دیارلس حدیثونو نه زیات علم نه وو، ایا واقعتاً هم داسې خبره ده؟ د امام صاحب داسې توهین کول د کومو خلقو عادت دي؟ د داسې سپری پسې دحنفی مسلمان مونږ صحیح دي که نه؟ بینواو توجروا

المستفتی: فضل الرحمن جی بلاک رسالپور نوشهره ۱۹۷۲ء ۲۳۱۲۱ء

الجواب: د امام اعظم ابوحنیفه رحمته الله علیه نه صرف په ظاهر الروایة کښې په سلگونو مسئلې روایت شوی دی، چه په هغې کښې د حدیث نه استدلال کړئ شوي دي او د مخالف د حدیث جواب ئې ورکړې دي دا رنگې د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه مسند هم موجود دي (۱)

و اما تالیفته فکثرة كما يشير اليه ما رواه الحافظ الذهبي عن عبدالعزيز الدر اوردی. کان مالک ينظر في كتب ابي حنيفة ويتفحص بها منها كتاب الآثار. قال السيوطي في تبييض الصحيفة انه اول كتاب دون على الابواب الفقهية وهكذا ذكر الموفق المكي في مناقب ابي حنيفة و ذكر ايضا انتخاب ابو حنيفة الآثار من اربعين الف حديث انتهى و له نسخ نسخة الامام ابي يوسف و نسخة الامام محمد و نسخة الامام زفر و في مقدمة عمدة الرعاية و اما تصانيف ابي حنيفة فذكرها منها الفقه الاكبر و كتاب الوصية و كتاب العالم و المعلم و غير ذلك انتهى و اما مسند ابي حنيفة فليس من تاليفاته بل هو مروياته التي جمعها المحدثون مثل ابي نعيم الاصفهاني و الحافظ ابن عساكر و الحافظ ابن منده و غيرهم. بلغ عدده الى عشرين مسنداً ثم جمع العلامة الخوارزمي كلها في تاليف واحد سماه جامع مسانيد الامام الاعظم وما نقله ابن خلدون عن بعض الناس ان ابا حنيفة لم يحفظ الا سبعة عشر حديثاً. قلنا هذا افتراء كيف و انه مجتهد و فاقاً و تعلم على اربعة الاف شيخ و الف كتاب الآثار و انتخاب من اربعين الف حديث و جمعت مروياته في المسانيد و تمسك بالاحاديث و اجاب عن احاديث الخصم فافهم و حقيقة الامر انه كان الغالب عليه الاستنباط و فقه القرآن و الحديث ولا يسرد الاحاديث كسر د اهل الحديث فلم يرو عنه من كان طالب الا لفاظ دون الفقه. (البشرى لارباب الفتوى ص ۲۸، ۳۱)

نو ددی باجودد زید خبره څنگه صحیح کیدی شی، داسې غالباً اهل حدیث معلومېږي که ډیر د حدنه تجاوز کونکي نه وی نو مونږ ورپسې کیږي. وهو الموفق

د سید علی ترمذی پیر بابا رحمته الله علیه د قبر حرکت کول د نظر د هوکې ده

سوال: اوریدلې مودی چه د پیر بابا سید علی ترمذی رحمته الله علیه قبر حرکت کوی بالکل داسې لکه د سړي خپته چه د ساه اخستلو په وخت کښې بره لاندې کیږي، څوک وائی چه دلته دا د زنا په وجه باندې کیږي څوک وائی دې کښې بارود دی څوک وائی دا د قیامت علامه ده، تاسو د شرعی حکم نه مونږ خبر کړئ؟ بینوا وتوجروا
المستفتی: سیف الرحمن هائی سکول د گرسوات ۱۹۷۲ء ۲۳۸۱۸

الجواب: زه وائم چه دا قبر هیڅ حرکت نه کوی کیدی شی چا د نظر د هوکې د وجې نه داسې محسوس کړي وی، فقط،

د سطح واقع په هدایه والنهايه کښې شته

سوال: د سطح څه مطلب دي یو عالم وئیلی دی چه سطح یو ساحراو نجومی سړي وو او د ټولو نجومیانو استاذ وو یا هغه صرف یوه ټکړه وه؟ بالکل هډوکي پکښې نه وو ځکه چه هغه د ښځو د میل میلاپ نه پیدا شوي وو نو ایا د دوه ښځو د ملاویدلو نه بچي پیدا کیږي؟ ددې قیصې حقیقت څه دي؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: بشیر احمد کمال پارهوتی مردان ۱۹۷۵ء ۲۴۱۸۱

الجواب: محترم المقام.. د سطح واقع علامه ابن کثیر رحمته الله علیه په البدایة والنهاية کښې لیکلي ده، لیکن د کتاب د عدم موجودگي په وجه باندې څه د وضاحت نه قاصریم، والله اعلم

د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه په رمضان کښې ۶۲ ځلې ختم قران کول

سوال: ایا واقعی به امام ابوحنیفه رحمته الله علیه په رمضان کښې ۲۱ ځلې ختم قران کولو؟ که صحیح وی نو دلیل او بنایي؟ بینوا وتوجروا
المستفتی: حافظ عبدالمؤمن جانک قاضی اباد صوابی مردان ۲ ذی قعدة ۱۴۰۲ هجری

الجواب: ابن حجر مکی په (الخيرات الحسان) کښې د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه د عبادت په باب کښې ۲۲ ځلې د قران د ختم کولو ذکر کړي دي (۱) فلیراجع

امام ابوحنیفه رحمته الله علیه او د حدیثو روایت کول

سوال: (۱) په صحاح سته کښې د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه نه احادیث ولې نه دي نقل شوي؟ حال دادي چه د نورو امامانو ته حدیثونه نقل شوي دي؟ (۲) د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه چرته صحابی سره ملاقات شوي دي؟ وضاحت او کړئ

المستفتی: حافظ نور احمد الدین ټوپي مردان ۱۹۸۲ء ۲۸۱۱۸

الجواب: (۱) امام ابوحنیفه رحمته الله علیه به د حدیثو الفاظ رسول کم کول اکثر به ئې استنباط او استخراج کولو (۲) ددې وجې نه د الفاظ حدیث روایت کونکي کم دي، د سردالحدیث، مثال داسې دي چه یو سیر سره زر پرله پسې په هدیه کښې ورکړي، او د استنباط مثال دادي چه سړي د سیر سرورونه گړي (گهری) جوړي کړي او هدیه کښې ئې ورکړي،

(۲) امام ابوحنیفه رحمته الله علیه حضرت انس رضی الله عنه ډیر ځله لیدلي دي (۳) وهو الموفق

د ابن تیمیه او ابن قیم متعلق د اعتدال رویه

سوال: بعضي کتابونو لکه صاوی وغیره په ابن تیمیه او ابن قیم باندې سخت رد کړي دي او بعضي کتابونو لکه فیض الباری وغیره د هغوی تعریف کړي دي نو د دوی متعلق څه رویه اختیارول پکار دي، تفصیل بیان کړئ؟ بینوا وتوجروا
المستفتی: محمد علی نتهیا سڼگه ستریت مسجد روډ کوئټه ۱۹۸۴ء ۲۱۵۱۸

الجواب: د ابن تیمیه متعلق عدل الاقوال هغه دی کوم چه امام ذهبی په (تذکره) کښې ذکر کړي دی. ملخصه انه حافظ عالم بارع ماهر فی علم القرآن والحديث بلغ رتبة الاجتهاد لا کن لا اصولا ولا فروعا تفرد بها وخالفناه فيها، وهو الموفق.

(۱) علامه ذهبی رحمته الله علیه او فرمائل چه د شپې تهجد و دپاره او دریدل او عبادت کول ددوی نه تواتر سره ثابت دی... په یو یوز رکعت کښې به ئې یو قرآن شریف ختمولو، کوم ځانې چه دوی وفات شول هلته ئې اویا زړه ځل قرآن شریف ختم کړي وو... امام ابو یوسف رحمته الله علیه او فرمائل چه هر ه شپه ورځ به ئې یو قرآن ختمولو، او د رمضان نه ترد اخترو رځې پورې به ئې دوه شپيته ختمونه کول. (جواهرالبیان ترجمه الخيرات الحسان لابن حجر مکی ص ۸۱، ۸۲، الفصل الرابع عشر
(باقی حاشیه په راروانه صفحه)

مولانا نصیر الدین غورغشتوی یوصالح عالم دین وو

سوال: د یو جماعت امام صاحب دې چه کله ئې د شیخ الحدیث حضرت مولانا نصیر الدین غورغشتوی د وفات خبر واوریدل وئیل ئې ډیر بښه او شو چه یو بدعتی مړ شو. ایا واقعی مولانا صاحب بدعتی وو. که نه وی نو یو داسې مولوی چه د دیوبندیت دعوی کوی او یو داسې لوئې عالم دین ته بدعتی وائی نو مونځ ورپسې صحیح دې که نه؟

المستفتی: حکیم عبدالرزاق هری پور هزاره... ۱۹۱۳ء ۲۹

الجواب: دا امام نیکانوته د کنځلو په وجه باندې فاسق دې (۱) ده پسې اقتدا کول مکروه تحریمی ده.

مولانا غلام الله خان صاحب دیوبندی وو او د مبتدعینو د پاره سیف صارم وو

سوال: ځمونږ کلی ته یو مولانا د تقریر کولو د پاره راغې هغه وئیل ما اوریدلی دی چه ددې کلی څه خلق د پندې مولانا غلام الله خان د تقریر د پاره راغواړی حال دا چه د مولانا غلام الله خان عقیده باطله ده هغه یو طاغوتی سړې دې هغه واجب القتل دې که هغه دلته د تقریر د پاره راشی نو په گولئ ویشتل پکار دی هغه ته خو صحیح قران لوستل هم نه ورځی هغه د خرد او از په شان قران لولی؟ ددې واعظ د بیان متعلق وضاحت مطلوب دې؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: مولانا غلام یحی پندې گهیپ... ۱۲۲ جولائی ۱۹۷۵ء

الجواب: د مولانا غلام الله خان صاحب عقائد د علمائې دیوبند (اهل سنت

(بقیه حاشیه) (۲) قال ابن عابدین و الظاهر ان سبب عدم سماعه ممن اذکره من الصحابة انه اول امره اشتغل بالاکتساب حتی ارشده الشعبی لما رأى من باهر نجا به الى الاشتغال بالعلم ولا یسع من له ادنی الامام یعلم الحدیث خلاف ما ذکرته. (ردالمحتار ص ۴۷ جلد ۱ مقدمه مطلب فی ما اختلف فیہ من روایة الامام عن بعض الصحابة)

(۳) قال الحافظ ابن کثیر انه ادرک عصر الصحابة وراى انس بن مالک قیل وغیره و ذکر بعضهم انه روى عن سبعة من الصحابة. (البداية و النهایة ص ۱۳۷ جلد ۱۰ الامام ابو حنیفه)

[حاشیه صفحه هذا] (۱) مولانا نصیر الدین غورغشتوی مضبوط حنفی او دیوبندی عالم وو په صوبه سرحد کښې د علم حدیث پرمېني استاد وو، په دې وجه ورته د صوبه سرحد او پښتون قوم شاه ولي الله وئیلې شی ډیر متقی، صالح، د خدائې مقرب بزرگ او د سنتیوه نمونه وه، د ظاهری او باطنی علومو سمندروو، د مولانا قمر الدین او مولانا حسین علی

میال والی په قابلو شاگردانو کښې وو. (از مرتب)

والجماعت، موافق دی، او بهر حال هغه د مبتدعینو د پاره سیف صارم دې هغه ته، خر، وئیل یا واجب القتل، مگر څو پخپله واجب التعزیر دې. پس دا مقرر او واعظ چرته بدعتی دې دده تقریر اوریدل حرام دې. فقط

مولانا حمد الله ډاگن اهل سنت والجماعت کښې دې

سوال: بعضې خلق مولانا حمد الله جان صاحب ته د شرک او بدعت نسبت کوی تاسو وضاحت او کړئ چه ایا واقعی هغه مشرک دې؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: عبدالرحمن جامع مسجد مکيه فقیر اباد پشاور ۱۹ ربیع الثانی ۱۴۰۲ هـ

الجواب: مولانا حمد الله جان ډاگن صاحب د سلفیانو او مخالفینو ډلې په نزد باندې مشرک دې او دیوبندیانو په نزد مسلمان او اهل سنت والجماعت کښې دې.

د مولانا حسین علی او مولانا غلام الله خان صاحب نه دوره تفسیر کول

سوال: مولانا حسین علی صاحب او مولانا غلام الله خان صاحب دیوبندیان دی که نه؟ او دهغوی نه دوره تفسیر کول پکار دی که نه؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: قائم دین ډهوک زمان میاں والی... ۱۹۷۸ء ۱۷ ۲۳

الجواب: مولانا حسین علی رحمته الله او مولانا غلام الله خان صاحب حنفی دیوبندی مسلک والا علمائې کرام دی، که په پنجاب کښې دا حضرات نه وې نو عوامو به شرک او بدعات اسلام او حنفیت مگر څولې وو. وهوا الموفق

مولانا رشید احمد گنگوہی، مولانا محمد الیاس، مولانا تھانوی رحمهم الله

پاڅه مسلمانان دی او اهل سنت والجماعت دی

سوال: یو کتاب وو تبلیغی جماعت زلزله او مناظره بریلی، چه راشد القادری لیکلې دې هغې کښې دی چه د تبلیغی جماعت مشران مولانا الیاس، مولانا رشید احمد گنگوہی او مولانا تھانوی رحمهم الله د حضور صلی الله علیه وسلم په شان نازیبا الفاظ استعمال کړی دی نو دا بد عقیده دی، او په دوی باندې د کفر فتوی ده، ددې متعلق ستاسو حضراتو څه خیال دې؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: اهلایان اسبندی... ۱۹۷۵ء ۱۰ ۱۱

الجواب: مولانا رشید احمد گنگوہی۔ مولانا محمد الیاس او مولانا تھانوی رحمۃ اللہ علیہ پاخہ مسلمانان دی او ددین درد لرلو والا اهل السنۃ والجماعت دی د اسلام پہ داسی عظیم داعیانو باندی د کفر فتویٰ لگولو والا جاہل یا متجاہل دی۔

مفتی محمود او غلام غوث ہزاروی وغیرہ علمائے کرامو تہ کنفل کول

سوال: علمائے دین دی مسئلے بارہ کسبی خہ فرمائی چہ یو کلی کسبی بعضی خلق د مولانامفتی محمود صاحب او مولانا غلام غوث ہزاروی او د جمیعت علمائے اسلام نورو اکابرینو پسے کنخلی او بدی وینا گانی کوی او ډیری گندہ خبری ورپسے کوی نو د داسی خلقو شرعی حکم خہ دی؟ بینوا وتوجروا المستفتی: رحمان الدین مہمندی ۱۲ صفر ۱۳۹۲ ہجری

الجواب: د مسلمان گستاخی کول فسق دی، حدیث رواہ مسلم: سیاب المسلم فسوق (۱) او د علماؤ پہ گستاخی کسبی د کفر خطرہ دہ چہ بنیادی ذاتیات نہ وی فی الہندیہ ویناف علیہ الکفر اذا شتم علما او فقیہا من غیر سبب (۲) وهو الموفق

مولانا محمد طاہر پنج پیری سیاسی مسلک

سوال: مولانا محمد طاہر پنج پیری ضلع مردان صوبہ سرحد خہ عقیدہ دہ او ہغہ د کوم مذهب سرہ تعلق لری او ددہ مسلک د علمائے دیوبند سرہ موافق دی کہ مخالف او د جمیعت علمائے اسلام سرہ ئی اتحاد شتہ کہ نہ؟ کہ نہ وی نو د کوم جمیعت سرہ تعلق لری؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: محمد عبدالغفور نرول دروازہ دی ائی خان ۱۹۷۲ء ۱۱۷۱

الجواب: مولوی محمد طاہر د حنفیت پہ لباس کسبی د نجدیت اشاعت کوی د جمیعت سرہ ئی د مودودیانو پہ شان افتراق دی۔ وهو الموفق

(۱) صحیح البخاری ص ۱۲ جلد ۲ کتاب الایمان باب خوف المؤمن من ان یحبط عملہ و هو لا یشعر

(۲) فتاویٰ عالمگیری ص ۲۷۰ جلد ۲ و منها ما یعلق بالعلم والعلماء مطلب فی موجبات الکفر

باب

ما یعلق

بالافلاک

باب ما يتعلق بالافلاك

سپورہ میں تہ ختل د قرانی نصوصو مخالف نہ دی

سوال: علمائی کرام پہ لاندینی مسئلہ کنبی خہ فرمائی

حامداً ومصلياً ومسلماً: د قران کریم د دیرو ایتونونہ پہ صراحت سرہ معلومہ
 ده چه سپورہ می پہ دی اولنی اسمان کنبی ده لکه الله تعالى په سورة فرقان
 کنبی فرمائی: تبارک الذی جعل فی السماء بروجاً وجعل فیها سراجاً وقمرًا
 منیراً. وسورة یس: وکل فی فلک یسبحون. وسورة نوح: وجعل القمر فیهن
 نوراً. وسورة یونس: والقمر نوراً. دا قسمه دیر قرانی ایتونہ صریح دلالت کوی
 چه سپورہ می پہ اسمان کنبی ده په تفسیر صاوی کنبی دی. اعلم ان القمر فی
 سماء الدنيا اتفاقاً والشمس فی الرابعة ووجهها مما یلی السماء وقفا مهما مما یلی
 الارض. (تفسیر صاوی برجلالین) مولانا اشرف علی تھانوی رحمہ اللہ پہ خیل
 تفسیر کنبی لیکي چه د تولو قرانی نصوصونہ معلومہ ده چه سپورہ می پہ
 دی دنیا والا اسمان کنبی ده حکہ چه د (فی) حرف په لغت عربی او اصولو
 او معانی کنبی د (ظرفیت) دپاره مقررہ دی نو ترخوپوری د قران او صحیح
 حدیث نه قطعی دلیل پیدا نشی چه سپورہ می په زمکه کنبی ده ترهغی پوری
 خمونږ ایمان او عمل دی چه سپورہ می په اسمان کنبی ده په زمکه کنبی
 نشته، په تفسیر مدارک کنبی د حضرت عبداللہ بن عباس او عبداللہ بن عمر
رضی اللہ عنہ نه روایات دی چه سپورہ می په اسمانی دنیا کنبی ده او عام مفسرین هم د
 فلک، ترجمہ په اسمان سرہ کوی، دا یو خو دلیلونه مود نمونی دپاره
 اولیکل کیدی شی د شکو کو لری کیدو دپاره کافی شی. بله مسئلہ داده چه
 انسی او جنی شیطانان د اسمان ختلو نه بند دی، او په دی خبره باندي قران
 گواه دی، نوکه د قران پاک د دلیلونو او د مفسرینو او صحابه کرامو د
 اقوالو د وضاحت نه پس هم یوسری او وایی چه دامریکي عیسایان سپورہ می
 ته ختلی دی یا ختلی شی، نو دغه سړي خوبه خالص جاهل او گمراه وی
 بلکه ظاهراً د قران پاک د نصوصونہ منکر معلومیری او د قران پاک د
 ایتونونہ انکار بدبختی ده او د همیشه عذاب باعث دی. والسلام

المستفتی: ماستر عبدالکریم شب قدر فورٹ چارسده پشاور ۱۹۶۹ء ۱۹۸۱ء

قال الله تعالى

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمُوتِ وَالْأَرْضَ
 وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً
 فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ
 وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ
 وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ
 وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ
 وَالْقَمَرَ دَآيِبَيْنِ
 وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ
 وَالنَّهَارَ

(الآية)

وَالنَّهَارَ

....

الجواب: واضحة دي وی چه په قران او حدیث کښې لفظ د (فی) استعمال شوي چه د ظرفیت دپاره دي برابر خبره ده چه دا ظرفیت واقعی او یقیني وی یا صرف ظاهري په نظر سره وی لکه چه په وجدها تغرب فی عین حنة (۱) کښې راغلي دي، او دا خبره چه سپوږمۍ په اسمان اول کښې دننه ده دقران او حدیث نه ثابت نه ده او نه په دي خبره باندې څه دلیل شته دي صرح به العلامة الالوسی فی تفسیره (ص ۱۴۵ جلد ۲۸) بلکه د یونان د فلسفيانو نظریه ده چه د تفسیر په کتابونو کښې پري اعتماد کړی شوي دي او په دي باندې د علماؤ اتفاق هم نشته ځکه چه د اکثر و مفسرینو په نزد ستوری او سپوږمۍ د اسمان نه لاندې دي. صرح به العلامة الالوسی فی تفسیر سورة انبياء و سورة يس) او دا حقیقت د قران او حدیث نه ښکاره دي چه کافران په اسمان کښې داخلیدي نشي قال الله تعالى لا تفتح لهم ابواب السماء (۲) لهذا که سپوږمۍ په اسمان کښې دننه وی نو کافران ورته نشي ختلي او که د اسمان نه لاندې وی نو ختلي شي ورته، او که په معتمد ذریعو سره معلومه شوه چه امریکي کافران سپوږمۍ ته ختلي دي نو ددي خبر په منلو کښې ایماني حکمت ته هیڅ نقصان نشته بلکه یوناني حکمت د اسمان په وجود کښې دننه والی نظریه به غلط ثابت شي، فقط.

د نمر حرکت او د عرش د لاندې سجده کول

سوال: عن ابی ذر قال قال رسول الله ﷺ حين غربت الشمس اتدري اين تذهب هذه قلت الله ورسوله اعلم قال فانها تذهب حتى تسجد تحت العرش فتستأذن فيؤذن لها ويبرئك ان تسجد ولا تقبل منها وتستأذن ولا يؤذن لها ويقال لها ارجعي من حيث فتطلع من مغربها وذلك قوله تعالى والشمس تجري لمستقر لها قال مستقرها تحت العرش. متفق عليه (باب علامات الساعة مشكوة شريف)

د جدید نظریاتو مطابق نمر د زمکې په مقابله کښې ولاړ دي او دا نمر پریوتل او راختل د زمکې د گردش په وجه باندې دي د نمر د گردش په وجه نه دي، نمر د زمکې په نیم مخ هروخت پرقیزي او باقی باندې شپه وی یعنې نمر د ټولې زمکې نه په یو وخت کښې چرته هم نه غائبیږي، یعنې خامخا هم داسې

(۱) (پاره: ۱۶: سوره کهف رکوع: ۲: آیت: ۸۶)

(۲) (پاره: ۸: سورة الاعراف رکوع: ۱۲: آیت: ۴۰)

همیشه د زمکې په څه حصو باندې راختلي ښکاری نو نمر خپل د عرش لاندې ځای (مستقر تحت العرش) ته کله ځي او د قیامت نه مخکښي به د مغرب د طرفه د راختلو څه صورت وی؟ جواب راکړی د دواړو جهانونو ثوابونه حاصل کړي.

المستفتی: نامعلوم

الجواب: د صحیح سائنس سره قران او حدیث چرته هم نشي متضاد کیدلي. (الف) او ددي حدیث شریف د جدید نظریاتو سره هیڅ ټکراؤ نشته د حدیث شریف نه د نمر گردش او چکر کیدي شي، چه حقیقي چکر مراد وی او کیدي شي چه صرف په نظر سره چکر مراد وی چه د عوامو په پوهه کښې په اسانۍ سره راځي، نو نمر په راختلو او پریوتلو کښې دواړو احتمالات موجود دي یو د نمر د گردش په وجه چه دا د زمکې د ساکن کیدو والا خلقو مسلک دي، او دویم د زمکې د محوري گردش په وجه سره چه د زمکې د گردش کولو والا خلقو مذهب دي ځکه چه دواړو طرفونو نه علامات او دلیلونه موجود دي (۱) او جزم او یقین نشته.

(ب) او د سجدې نه مراد انقیاد او تابعداری ده او بعضي محققینو علماؤ لیکلي دي چه په نمر کښې روح موجود دي نو روح د سجدې دپاره بره ځي او دا ککوري باقاعده په خپل کار کښې مشغول وی نو د کوم وطن چه نیم غروب متحقق وی دهغوی متعلق به دا وئيلي شي چه د نمر روح سجده کوي اگر چه هغه هروخت وی. (۲)

(۱) سائنسدانانو مخکښي دا نظریه پیش کړې وه چه ستوری سپوږمۍ سیاري گردش کوي او زمکه ولاړه (ساکن) ده. بیا ئي دا نظریه پیش کړه چه نمر ساکن دي او زمکه گردش کوي. او اوس د جدید سائنسدانانو نظریه داده چه زمکه په خپل محور کښې گردش کوي او نمر په خپل محور کښې، نو قران او حدیث چه څه وئيلي دي هغه د علام الغیوب د طرف نه دي او انساني عقلونه روزانه خپل نظریات بدلوي نو په هغې باندې جزم او یقین نشي کیدلي او کومې خبرې چه د قران او حدیث نه مخالف او متضاد وی هغه به غلطې وی. (مرتب)

(۲) قال العلامة بدرالدين العيني الارضون السبع في ضرب المثال كقطب الرحى والعرش لعظم ذاتي كالرحى فانما سجدت الشمس سجدة تحت العرش وذلك مستقرها السموات والارضون وغيرهما من جميع العالم تحت العرش فاذا سجدت الشمس في اي موضع يصح ان يقال سجدت تحت العرش لا ينكر ان يكون لها استقرار تحت العرش من حيث لا ندرکه ولا نشاهده واما اخبر عن غيب فلا نكذبه ولا نكفره ان علمنا لا يحيط به. (عمدة القاری شرح صحیح البخاری ص ۱۱۹ جلد ۱۵ باب صفة الشمس والقمر بحسبان كتاب بدء الخلق)

(ج) او ددې دا صورت هم دې چه زمکه د خه وخت دپاره ساکنه شی (لکه د قدیم حکماؤ په نزد) او دا صورت هم دې چه الله تعالی د زمکې په وخت کښې انقلاب پیدا کړی. او د مشرقی حرکت په بدله کښې د خه وخت دپاره غربی حرکت شی، او کوم الله تعالی چه زمکې ته مشرقی حرکت ورکولې شی هغه د خه وخت دپاره غربی حرکت هم ورکولې شی، فقط

په (سپوږمې پورې د انسان رسیدل او اسلام)

باندې د خو اشکالاتو جوابونه

سوال: محترم جناب عالی! د رساله الحق، په شماره د جمادی الاولی کښې مې ستاسو مضمون (چاند تک انسان کی رسائی اور اسلام) اولوستلو نو په زړه کښې مې خه شبهات پیدا شو امید دې چه تاسو تسلی بخش جواب راکړئ، ابن عباس رضی الله عنه د یو ایت لاندې دا فرمائیلي دي چه (النجوم قنادیل بین السماء والارض الخ) او کوم صاحب تفسیر په ابن عباس رضی الله عنه باندې دا حواله ورکړې ده؟ ټول ستوری د اسمان نه لاندې دی او د جناب دا فرمائیلي چه په ستورو سره د شیطانانو ویشتل هله کیدې شی چه دا ستوری د دنیا د اسمان نه بهروی او لاندې وی او په دې ستورو سره د دنیا زینت هم هله کیږی چه دا د اسمان نه لاندې وی او ددې نه مخکښې د لامحدوده پرواز لاندې دوی د سورة جن ایت فرمائیلي دي، انا لمسنا السماء فوجدناها ملئت حرساً شديداً وشهباً الخ، گویا چه اسمان پورې ختل مخکښې او د پهره دارانو او ستورو معلومول روستو شوی دی یعنې د اسمان سره لاسونه لږولو سره هغوی ته معلومه شوه چه دا اسمان د پهره دارانو او ستورو نه ډک دې لکه چه دایت کریمه د ترکیب او د (وجدناها) او (ملئت) د ضمیر نه هم دا واضحه کیږی، او که ستوری د اسمان نه لاندې زورپند وی نو بیا به داسې وی چه د ستورو او پهره دارانو نه تیر شول او اسمان باندې ئې لاسونه اولگول او روستو بیا د ستورو او پهره دارانو پته اولگیدله، او حال دا چه دا معنی په یوه طریقه هم دایت سره جوړ او مطابقت نه لری، بلکه دایت ترکیب بدلېږی،

کل فی فلک یسبحون. یعنی الیل والنهار والشمس والقمر کلهم ویسبحون. ای یلرون فی فلک السماء قاله ابن عباس وعکرمه والضحاك والحسن وقتاده وعطاء الخراسانی وقال عبد الرحمن بن زید بن اسلم فی فلک بین السماء والارض رواه ابی حاتم وهو غریب جداً

منکر (ابن کثیر) تبارک الذی جعل فی السماء بروجاً الخ فیها فی السماء قاله ابن عباس رضی الله عنه تنویر المقیاس من تفسیر ابن عباس رضی الله عنه

د فیها نه ظاهراً ددې ستورو په اسمان کښې دننه کیدل معلومېږی، د بیان القران اشرف علی تهانوی صاحب غوره قول هم دادې، امید دې چه تاسو صاحبان به د پورتنی اشکالاتو کافی شافی جوابونه اولیکئ؟

الجواب: (۱) د حضرت ابن عباس رضی الله عنه قول په تفسیر روح المعانی صفحه ۵۰

جلد ۳۰ کښې شته (۲) په ستورو باندې د جناتو تیریدل او اسمان باندې لاسونه لگول خه محال کار نه دې ځکه چه په جناتو باندې شهاب ثاقب، هله مسلط کیږی چه کله هغوی استماع کوی، او د استماع دپاره بره خکته یوشان دی او اشکال به هله لازم کیدلو چه صرف په بره تللو کښې شهاب ثاقب مسلط کیدو، (۲)

والامر لیس كذلك كما لا يخفى على من تفكر في آيات القرآن حيث قال تعالى فمن يستمع الآن يجد له شهاباً رصداً ﴿١﴾ وقال تعالى لا يسمعون الى الملا الا على ويقذفون من كل جانب ﴿٢﴾

(۳) فلک او سماء د یو څیز نوم دې یا د جدا جدا څیزونو نومونه دی په دې کښې مفسرین مختلف دی اکثر مفسرین په اختلاف باندې قائل دی (صرح به الالوسی فی تفسیر روح المعانی ص ۴۰ جلد ۱۷)

(۴) د (فی) کلمه د ظرفیت دپاره موضوع ده د (رکزیت) دپاره نه ده (۳) یعنې په لغت او عرف کښې د (فی) کلمې مراد دا وی چه ددې مدخول د خه څیز ظرف دې او دا مراد نه وی چه یو څیز دده د مدخول په ثخن او بدن کښې وردننه دې او ظرفیت هم کله په ښکاره او سرسری نظر کښې مراد وی کما فی وجدها تغرب فی عین حمة (۴) دا رنگې کوم اسمان او زمکه چه په گول شکل کښې تسلیم کړئ شی نو په دې تقدیر سره د زمکې نمر او سپوږمې په، فی السماء، کیدلو کښې خه مشکل نشته، (۵) د راجح او غیر مرجوح دا ضابطه د نه منلو قابله ده، فقط

﴿١﴾ (پاره: ۲۹: سورة جن آیت: ۹) ﴿٢﴾ (پاره: ۲۳: سورة صافات آیت: ۸)

﴿٣﴾ قال عبد الرحمن الجاني وفي للظرفية اي لظرفية مدخولها لشي حقيقة نحو الماء في الكوز او مجاز نحو النجاة في الصدق وبمعنى على قليلاً. (شرح جامی ص ۲۸ بیان الحروف الجر)

﴿٤﴾ (پاره: ۱۶: سورة الكهف ركوع: ۲ آیت: ۸۶)

د سائنس په دنیا کېنې د خلایي فنو حاتو شهرت چه د عوامو په ذهنونو کېنې کوم شور جوړ کړی دی. اود روس دعوی چه د روس محکمه خلایي حقیقات لوانانهم. د سپوږمۍ په سطح باندې کوز کړو. دغه سان د امریکائی خلایي جهاز ابلودهم وغیره تجربې هم مخې ته راغلې. نو د مذهب او سائنس د دائرې کار او حدودو نه د لاعلمۍ په طبیعیتي علومو کېنې ناڅښکې او د مذهب نه لرې والې یاد کم علمۍ په وجه سره عام مسلمانان په شکوکو شېهانو کېنې مبتلا شول. ددی وجې ته سپوږمۍ ته د رسیدو په باره کېنې د ارافنا کېنې یې شمیره استفادگانې او خطونه ملاؤ شول. نو حضرت مفتی اعظم دامت برکاتهم ددی په سره رسانو او شکوکو شېهانو په رد کېنې د شریعت په رڼا کېنې یو تفصیلی مضمون په ماڅخه ددی لاس کېنې د جولای او اگست ۱۹۶۹ء په شمارو کېنې شائع کړو. چونکه په بعضي استفادگانو کېنې ددی مضمون حواله هم ورکړې شوې ده نو ددی وجې د عام فاندې دپاره دا پیش کولې شی (از مرتب)

الف، اول یو څو بنیادی خبرې عرض کیږي او دا خبره دي واضحه وی چه د ټولو مسلمانانو اجماعی عقیده ده چه ددی ټول عالم جوړونکي صرف یو الله دي او هغه ددی عالم د ټولو ذراتو او ټولو هغه قومونو نه چه په دي عالم کېنې پراته دی بنه خبر او عالم دي نو چه الله تعالی د وحی په ذریعې سره کوم حقائق بیان کړي دی په هغې کېنې غلطې ناممکن ده، هم دا وجه ده چه په سائنس او وحی کېنې چرته ټکراؤ ښکاره شی نو دا فیصله به کیږي چه سائنسدانانو پوره تحقیق نه دي کړې گنې نو د هغوی صحیح تحقیقات به د وحی سره چرته نه وو متصادم شوي ځکه چه په وحی او سائنس کېنې (چه په رشتیاؤ مبنی وی) مخالفت او تضاد ناممکن دي.

ب) الله تعالی وحی ددی مقصد دپاره نازله کړې ده چه انسان ته د تعلق مع الله د حاصلولو طریقې معلومې شی او د مرضیات الهی د غیر مرضیاتو نه امتیاز اوشی د وحی الهی مقصد وسلې او کارخانې جوړول نه دی او نه قران کریم د تاریخ او جغرافیه صحیفه ده ددی مقاصدو د حاصلولو دپاره د خدای نعمت یعنی د عقل استعمال د ضرورت په وخت کېنې کافی دي هم دا وجه ده چه په وحی کېنې داسې حقائقو طرف ته هیڅ تعرض نه کیږي چه د هغې د وحی د نزول د مقصد سره څه خاص تعلق نه وی.

ج) د عقلیاتو او اسرائیلیاتو سره اسلامی رویه هم داسې راروانه ده چه په هغې کېنې کوم کارونه د وحی سره مخالف دی د هغې به تکذیب کولې شی او چه کوم مخالف نه وی نو هغه په دوه قسمه دی یو دا چه په مشاهدې یا دلیل سره ئې ثبوت شوي وی نو د هغې به تصدیق کولې شی. دویم دا که په مشاهدې یا دلیل سره ئې ثبوت نه وی شوي نو د هغې به نه تصدیق کولې شی اونه تکذیب. د) د قران او حدیث نه دا حقیقت معلومیږي چه کافران په اسمان کېنې نشي داخلیدلي الله تعالی فرمائی "لا تفتح لهم ابواب السماء" (سورة اعراف رکوع ۵)

د مکذبینو او کافرانو دپاره (یعنی د هغوی د عملونو، روحونو او بدنونو دپاره) به د اسمان دروازي نه کېلاویري. لیکن تر اسمان پورې تللو نه منع نه دی او نه اسمان پورې تلل د مسلمانانو سره خاص دی. (ومن ادعی علیه البیان) بلکه د شیطانانو او جناتو د اسمان پورې ختل او اسمان سره لاس لگیدل په نص د قران سره ثابت دی الله تعالی فرمائی: (وانا لمسناء السماء فوجدناها ملئت حرسا شديدا وشهباء) (سورة جن) لهذا کوم څیزونه چه د اسمان نه لاندې دی نو هغې ته د کافرانو ختل ممنوع نه دی او مسلمانانو سره هغه مخصوص نه دی.

ه) د سپوږمۍ متعلق د یونان د حکماؤ (سائنس دانانو) اخیال او عقیده وه چه سپوږمۍ د اولنی اسمان په جسم کېنې دننه ده او ډیر اهل اسلام هم ددی سره موافقت کوي په دي وجه باندې چه دا عقیده د نصوصو سره متعارض نه وه، ځکه چه په قران او حدیث کېنې صفا چرته نه وو وئیلې شوي چه سپوږمۍ د اسمان په جسم کېنې ده او دا وئیلې شوي دی چه سپوږمۍ د زمکې او اسمان په مینځ کېنې په فضا کېنې ده. ځکه چه د قران پاک د نازلیدلو مقصد ددی سره هډو تعلق نه وو، او بیشکه په قران مجید کېنې د سپوږمۍ متعلق د (فی) لفظ استعمال شوي دي الله تعالی فرمائی: وجعل فیها سراجا وقمرا منیرا، وقال الله تعالی جعل القمر فیهن نورا، وقال الله تعالی کل فی فلک یسبحون. لیکن د (فی) کلمې مدلول ظرفیت دي مرکوزیت نه دي یعنی د (فی) مدلول دادې چه د هغې مدخل به د څه څیز دپاره زمان یا مکان وی او دا معنی نه ده چه ددی په مدخل کېنې څه څیز مرکوز وی، وهذا لما لا یخفی علی من تفکر فی الاستعمال)

دا نه د لغت تقاضا ده او نه د عرف، او بله دا چه د ظرفیت نه خو همیشه دا مراد نه وی چه د فی. مدخل په حقیقت او نفس الامر کېنې هم ظرف وی. بلکه ډیر کرته د هغې ظاهري او سرسری نظر سره ظرفیت مراد وی. او خاص طور سره هغه ځای کېنې چه عام ذهنونو ته پوهیدلو کېنې د مشکلاتو خطر وای او دا معنی هم فصیحه او بلیغه ده الله تعالی فرمائی: وجدها تغرب فی عین حنة) (ذوالقرنین نمر د چقرې خټې یو تالاب کېنې په ډویدو اولیدو، ددی مقصد هم دغه په ظاهري نظر باندې راتلل دی په حقیقت کېنې

داسې نه وو، نو ددی تحقیق په بناء باندې دا گنجائش شته چه د سپوږمۍ (فی السماء) کیدل هم یو ظاهري او سرسری نظر سره وی.

و) دلته دا هم په ذهن کېنې کینول پکار دی چه (فلک) او (سماء) د بعضي مفسرینو په نزد باندې د یو څیز نومونه دی لیکن تحقیق دا دي چه (فلک)

مدار ته وائی اسمان ته نه.

(قال العلامة الألوسی فی تفسیره جلد ۱ ص ۳۰) والفلک فی الاصل کل شیء دائرومه فلکة المغزل والمراد به هنا علی ماروی عن ابن عباس والسدی رضی الله تعالی عنهم السماء وقال اکثر المفسرین هو موج مکفوف تحت السماء یجرى فیہ الشمس والقمر وقال الضحاک هو لیس بجسم وانما هو مدار هذه النجوم. انتهى

حکیم الامت حضرت تھانوی رحمہ اللہ پہ بیان القرآن کنبی فرمائی چہ فلک گول خیز ته وائی د نمر او سپورمئی حرکت مستدیر دی ددی وجہی نه ئی ددی مدار ته فلک اووی برابرہ خبرہ ده کہ هغه اسمان وی او کہ فضاء بین السمايين وی او کہ فضاییین السماء والارض وی، ددی وجی دا مبہم پریخودل احتیاط ته نزدی دی (سورة انبیاء رکوع ۳) ددی عبارت نه معلومہ شوہ چہ فلک او سماء جدا جدا خیزونہ دی او ددی تائید ہم او شو چہ نمر او سپورمئی یقینی طور سرہ د اسمان پہ جسم کنبی مرکوز نه دی.

(ز) دستور و متعلق علامہ الوسی رحمہ اللہ د حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہ نه روایت کری دی ان النجوم قنادیل معلقة بین السماء والارض بسلاسل من نور بایدی ملئکة من نور (روح المعانی جلد ۳۰ ص ۵۰) یعنی ستوری د زمکی او اسمان پہ مینخ کنبی دی او د اسمان پہ جسم کنبی مرکوز نه دی بیا فرمائی: لم یقم دلیل علی ان شیئا من الکواکب مغروز فی شیء من السموات کالفص فی الخاتم (روح المعانی جلد ۲۸ ص ۴۵) حالانکہ ددی متعلق اللہ تعالی فرمائی: تبارک الذی جعل فی السماء بروجاً (سورة الفرقان) او د بروج نه مراد ستوری دی. (فی التحقيق وهو منقول عن السلف) نوخنکہ چہ دستور و دیارہ د (فی) کلمہ استعمال شوې ده او هغی ته د اسمان زینت وئیلی شوې دی او سرہ ددی چہ دا پہ اسمان کنبی مرکوز نه دی بلکه پہ بنکارہ او سرسری نظر باندی اکتفاء شوې ده دغه شان به د سپورمئی متعلق هم وئیلی شی بلکه چہ زمکہ او اسمان (دوارہ گول دی نو پہ دی اندازی سرہ پہ نمر سپورمئی بلکه پہ زمکہ او هر خہ باندی دا اطلاق بی شکہ بی شبہی صحیح دی چہ دا خیزونہ پہ اسمان او اسمانونو کنبی دی.

ددی تمہید نه پس دا حقیقت واضعہ شو چہ د مسلمانانو دیارہ پہ سپورمئی او نمر بلکه اسمان باندی کوزیدل ممکن دی، د حضرت ادم علیہ السلام، حضرت عیسی علیہ السلام او حضرت خاتم النبیین صلی اللہ علیہ وسلم اسمانونو ته مافوق الاسباب ختل ددی امکان واضعہ دلیل دی حکہ چہ ددی حکم د انبیاء علیہم السلام سرہ د مخصوص کیدلو خہ دلیل نشته، بیشکہ دامریکی وغیرہ کافرانو دیارہ ناممکن دی چہ

هغوی اسمان کنبی داخل شی لیکن چہ کوم خیزونہ د اسمان نه لاندی دی پہ هغی کنبی کوزیدل د کافرانو دیارہ ناممکن او ممنوع نه دی، نو کہ سپورمئی د اسمان نه لاندی وی لکہ چہ د اکثر مفسرینو رائی ده نو د کفار و دیارہ پہ هغی باندی کوزیدلو کنبی ہیخ منع والی نشته، باقی پاتی شوہ دامریکی دادعوی چہ:

(۱) چہ هغوی پہ سپورمئی کنبی انسانان کوز کړیدی نو ددی پہ منلو کنبی ہیخ حرج نشته حکہ چہ دداسی دعوو د وحی سرہ ہیخ تکرار و نشته،
(۲) پہ الاتو او او رصد گاهونو سرہ ددی مشاہدہ شوی ده.

(۳) روس وغیرہ چہ د امریکی مخالف دی هغوی هم دا منلی ده.

(۴) دارنگی پہ شریعت کنبی د کافرانو پہ دنیاوی خبرو باندی اعتماد کول جائز دی بلکه پہ دی کنبی دینی مصلحتونه هم موجود دی خصوصاً د عیسی علیہ السلام اسمان ته ختل او د مغراج د واقعی پہ ذهن کنبی کیناستل او پہ کافرانو باندی اتمام حجت کیدل، او د انکار پہ صورت کنبی د قران مجید د تکذیب خطرہ ده، خصوصاً چہ کله عام سروس شروع شی لهذا ددی پہ منلو کنبی ہیخ خطرہ نشته البته پہ دی سرہ حکمت یونانی ته سخته صدمہ اورسیدله حکہ چہ دهغوی دا عقیدہ چہ سپورمئی د اسمان پہ جسم کنبی مرکوزہ ده غلطہ ثابت شوہ.

د خو شہادتو ازالہ :

(۱) اللہ تعالی فرمائی: ولکم فی الارض مستقر. (ستاسو دیارہ پہ زمکہ کنبی د استوگنی خائی دی) ددی نه دا مراد نه دی چہ انسان پہ علویاتو کنبی نشی کوزیدلی گنی نو حضرت عیسی علیہ السلام وغیرہ خنکہ پہ اسمان کنبی استوگنہ کوی بلکه مراد دادی چہ عام طور سرہ به انسان پہ زمکہ کنبی استوگنہ کوی حکہ چہ د دنیاوی ژوند د ضروریاتو دلته انتظام شوې دی، لهذا داممکن ده چہ بعضی افراد (مافوق الاسباب یا ماتحت الاسباب) دعادت نه خلاف علویاتو ته لارشی.

(۲) اللہ تعالی فرمائی: وفيها نعیدکم، پہ زمکہ کنبی به مو واپس کوؤ، ددی نه دانتیجہ نه راوخی چہ انسان خلائی پرواز نشی کولی بلکه ددی مراد دادی چہ انسان به خامخایو وخت کنبی دی زمکی ته را کوزولی شی، برابرہ خبرہ ده چہ هغه د مرگ سرہ متصل وی یا د حشر نه مخکنبی.

(۳) وحفظناها من کل شیطن رجیم) محفوظ او ساتلو مونږ دغی لره دهر شیطان مردودنه) نو ددی نه مراد اسمان ته د ختلو او لاس لگولونہ حفاظت نه دی بلکه ددینه مراد د اسمان د حالاتونہ د خبریدلو نه حفاظت دی یا د اسمان داوسیدونکو سرہ داختلاط نه حفاظت دی (صرح به الألوسی فی تفسیره ص ۲۳ جلد ۱۴)

(۴) د شہاب ثاقب حملہ ہفہ وخت کیری چہ کلہ شیطانان غورونہ کیری دی اوریدلوتہ، قال اللہ تعالیٰ فمن یسمع الان یجد لہ شہابا رصدا : او دقران حکیم نہ دانہ دہ معلومہ چہ صرف پہ ختلو سرہ دا حملہ شروع کیری لہذا د کافرانو اسمان پوری ختلو کنبی ہیخ اشکال نشتہ،

نہراو سپورمئی پہ کوم اسمان کنبی دی

سوال: علمائی کرام و مفتیان عظام دی مسئلہ بارہ کنبی خہ فرمائی چہ نمر پہ کوم اسمان کنبی دی او سپورمئی پہ کوم اسمان کنبی دہ؟ بینوا توجروا المستفتی: شفیق احمد دیلوری ایجنٹ کسروال ضلع ساہیوال... ۱۹۲۹ء

الجواب: دیونانی سائنسدانانو پہ نزد باندی نمر پہ خلورم اسمان کنبی دی لیکن پہ قران او حدیث کنبی ددی غیر ضروری خبری متعلق خہ ذکر نشتہ لہذا ممکنہ دہ چہ پہ اسمان خلورم کنبی وی یا پہ اولنی اسمان کنبی وی او داهم ممکنہ دہ چہ پہ فضا کنبی وی (وہو المتبادر) و جمیع الاقوال فی الدر المنثور فلیراجع الیہ فقط

قران او حدیث د شخص او قہر د رکزیت یا تعلیق نہ ساکت دی :

سوال: مفتیان شرع متین پہ دی مسئلہ کنبی خہ فرمائی پہ قران پاک کنبی دی: رب السموات والارض و ما بینہما و رب المشارق، انا زینا السماء السدینا بزینة ن الکواکب الخ: کلہ چہ دا ثابت شو چہ شیطان د اللہ پاک دشمن دی پہ دی سبب سرہ اسمان تہ د ختلو طاقت نہ لری، غیر خلق چہ کافران دی او د اللہ تعالیٰ دوستان نہ دی چہ اسمان نہ او خیزی او پہ سپورمئی کنبی او سپیری او حال دادی چہ سپورمئی پہ فلک کنبی دہ پہ اسمان کنبی دننہ دہ لقولہ تعالیٰ: وجعل القمر منہن نورا وجعل الشمس سراجا. (نوح) القصہ پیغمبر ﷺ فرمائیلی دی چہ خہ دام ہانی بنت ابی طالب، کور کنبی ووم چہ جبرئیل علیہ السلام براق راوستلو خہ پہ براق سور شوم بیت المقدس تہ اورسیدم ہلتہ می انبیاء علیہم السلام تہ امامت ورکرو بیا اسمان طرفتہ روان شوم خنگہ اسمان تہ اورسیدم نو جبرئیل علیہ السلام راوراندی شو فصاح جبرائیل یا اسمعیل افتح الباب فقال اسمعیل من علی الباب فقال انا جبرائیل الخ اسمان تہ دننہ لارو بیا چہ نور ہم برہ شو او سپورمئی تہ اورسیدم. اندرون اسمان شدیم چون بالاشدیم بمقام ماہ رسیدیم مہتاب را مگردون نشانید و گردون راسہ صدوشست (۳۶۰) گوشہ هست، و برہر گوشہ فرشتہ مقرر است و گردون ماہ رامیکشد، چون ماہ فرو شود باز بطرف عرش مجید میکند چون بزیر عرش مجید رسید شود، انجا اللہ تعالیٰ را سجدہ کند، واپس بحکم اللہ پاک بمطلع خود بیاید چنین افتاب بزیر عرش مجید سجدہ کند.

المستفتی: قاضی شہزادہ کنہیر بلامبت دیر استیت... ۱۹۲۹ء ۸۱۹۱

الجواب: شمس و قمر پہ اسمان کنبی مرکوز دی یا پہ فضا کنبی معلق دی قران او حدیث ددینہ ساکت دی او آثار پہ کنبی مختلف دی لہذا پہ دویم تقدیر سرہ د کافرانو سپورمئی تہ ختل ممکن دی. اوہم دا د اکثر مفسرینو قول دی. (و صرح بہ الالوسی فی روح المعانی) او د زیات وضاحت دیارہ الحق رسالہ د اکتوبر او نومبر ۱۹۲۹ء د میاشتی او گوری، فقط.

پہ سپورمئی باندی کوزیدل دیونانی حکمت د پارہ خطرہ دہ او د ایمانی حکمت د پارہ نہ دہ

سوال: علمائی دین دی مسئلہ بارہ کنبی خہ فرمائی خہ وایم انسان سپورمئی تہ نشی ختلی او زمونہ امام صاحب وائی او نور خلق ہم وائی چہ انسان سپورمئی تہ ختلی شی دا ممکن دہ. نوایا دا خبرہ صحیح دہ کہ نہ؟ المستفتی: نامعلوم

الجواب: دقران او حدیث نہ دا خبرہ ثابتہ دہ چہ د کافر روح کہ سرہ د بدن نہ وی او کہ بغیر د بدن نہ وی اسمان پوری تللی شی او برہ نشی تللی. (لا تفتح لہم ابواب السماء) (۱) او پہ قران او حدیث کنبی دا تصریح نشتہ چہ سپورمئی وغیرہ د اسمان نہ لاندی دی یا برہ دی، دومرہ ذکر شتہ چہ کل فی فلک یسبحون (۲) لیکن د فلک نہ مراد مدار دی اسمان نہ دی لہذا کہ سپورمئی د اسمان نہ لاندی وی نو ہغی تہ کافر ختلی شی او کہ برہ وی نو نشی ختلی، تاسوہم انتظار کوی مونہ ہم پہ انتظار کنبی یو کہ او ختل نو پتہ بہ اولگی چہ دا د اسمان نہ لاندی دہ او کہ بالفرض او ختل نو یونانی حکمت تہ بہ خطرہ ملاؤشی او ایمانی حکمت تہ پہ ہیخ وخت کنبی ہم خطرہ نہ رسیری فقط.

ستوری سپورمئی د اسمان نہ لاندی دی :

سوال: محترم جناب مفتی صاحب خمونہ پیش امام صاحب وائی چہ امریکہ والا خکہ سپورمئی تہ او ختل چہ ستوری سپورمئی او نمر د اسمان نہ لاندی دی او مقتدیان وائی چہ مولوی صاحب غلط وائی سپورمئی پہ اسمان کنبی دہ خکہ چہ د ایت ہم دا ترجمہ کیدی شی. وجعل القمر فیہن نورا وجعل الشمس سراجا (نوح) او سپورمئی مونہ پہ اسمان کنبی نور پیدا کرو او نمر مو پہ کنبی چراغ جوہ کرو، مقتدیان پہ دلیل کنبی قرانی ایت پیش کوی او مولوی صاحب وائی چہ نہ دا د اسمان نہ تقریباً شپہ زرہ میلہ لری فاصلہ

(۱) (پارہ: ۸ سورۃ اعراف رکوع: ۱۲ آیت: ۴۰) (۲) (پارہ: ۲۳ سورۃ قیاس رکوع: ۲ آیت: ۴۰)

باندی دی. تاسو مہربانی او کړئ مونږ ته د قران او حدیث نه څه ثبوت فراہم کړئ ځنې دلته به څه نور بغاوت پیدا شی نو د معاملې صفا کولو دپاره مونږ ته څه دلیل پیش کړئ؟

المستفتی: شیخ سلطان حسن کلاتہ مرچنت پاڼہ چنار جمادی الثانی ۱۳۸۹ھ
الجواب: د قران او حدیث نه دا حقیقت معلوم دی چې کافران اسمان ته نشی داخلیدلي او د اسمان نه چې کوم څیزونه لاندې دی هغې ته تللو نه کافران منع نه دی او د (فی) لفظ دا تقاضا نه کوی چې سپوږمۍ وغیرہ دې د اسمان په جسم کښې دننه وی او نه په دې خبره څه دلیل شته دې. (روح المعانی ص ۱۴۵ جلد ۲۸) بلکه چې کله ظاهری او سرسری نظر کښې ظرفیت ثابت وی نو د (فی) د استعمال دپاره کافی دې. کما فی وجدها تغرب فی عین حنۃ (۱) هم دا وجه ده چې مفسرین په دې کښې مختلف دی. لیکن اکثر دا وایی چې ستوری سپوږمۍ د اسمان نه لاندې دی. صرح به فی روح المعانی تفسیر سورة انبیاء ویونس) او چې کله په دلیل سره دا ثابت شی کافران سپوږمۍ ته ختلي دی نو دا به هم متعین شی چې سپوږمۍ د اسمان نه لاندې ده. فقط.

د ستورو او سپوږمۍ د اسمان نه لاندې کیدو باندې په دویم ځل ځواب

سوال: السلام علیکم! عرض دادې چې مونږ په خیریت سره نه یو په جوابی خط کښې ځمونږ د زړه خبره نه وه مونږ نور څه وئیل تاسو بل څه لیکلی دی. تردې چې تاسو ددې خبرې تصدیق کړې دې چې امریکایان سپوږمۍ ته ختلي دی ځکه چې سپوږمۍ لاندې ده. تاسو چې کوم حدیث شریف لیکلی دې هغه اوس منسوخ دې د کومې خبرې چې ثبوت نشي ورکولې نو غلط جواب ورکول هم نه دې پکار، ځکه چې د قران کریم د ډیرو ایتونو نه دا بیان شوي دي چې سپوږمۍ په اسمان کښې ده او تا څه بل شان جواب را کړې دې صبا له به امریکې والا او وائی چې مونږ عرش معلی ته لاړلو یا اسمان ته او ختلو نو بیا به هم تاسو دا لیکئ چې صحیح ده ختلي شی، تاسو مہربانی او کړئ دا رسالې خلو ته مه لیرئ ځکه چې دا رسالې زمونږ ستاسو په شان خلق لیکي اومنی ئي، او قران او حدیث د الله تعالی او پیغمبر ﷺ فرمانونه دي که تاسو ته څه معلومه نه وی نو دا حدیث شریف په بخاری شریف کښې او گورئ. چې سپوږمۍ او نمر د الله تعالی نښې دي. په دوی کښې څوک هم

(۱) (پاره: ۱۶ سورة کھف رکوع: ۲ آیت: ۸۶) (۲) (پاره: ۸ سورة اعراف آیت: ۳۰ رکوع: ۱۲)

څه دخل نشي کولې ددې نه علاوه په تفسیر ابن کثیر. حقانی عزیزی او ابوسعود ټولو کښې دا خبره په وضاحت سره بیان کړې شوې ده، چې څوک هم د الله تعالی په نظام کښې خلل نه شی اچولې، دغه شان جواب ورکوه: الله تعالی دروغ نه وائی و حفظناها من کل شیطان رجیم. برائې مہربانی صحیح جواب اولیکئ؟

المستفتی: شیخ سلطان حسن کلاتہ مرچنت پاڼہ چنار ۱۷ جمادی الثانی ۱۳۸۹ هجری
الجواب: د قران مجید او احادیثو نه دا حقیقت ثابت دی چې کافران اسمان ته نه شی داخلیدلي لا تفتح لهم ابواب السماء (۱) (وهکذا فی حدیث رواه احمد) نو چې کله کافران اسمان ته داخلیدلي نشي نو عرش معلی ته چرته هم نشي ختلي، او تر اسمان پورې ختل نه د مسلمانانو سره مخصوص دی او نه د کافرانو دپاره ممنوع دی، (ومن ادعی فعلیه البیان) او بیشکه چې شیطانان د اسمان دخبرو اوریدلو نه ممنوع دی او اسمانونه دهغوی نه محفوظ ساتلي شوي دی دانه چې د لاس لگولو او ختلو نه منع کړې شوي دي.

کما لا یخفی علی من تفکر فی القرآن. قال الله تعالی لا یسمعون الی الملائعۃ و یقذفون من کل جانب (۲) وقال وانا المسمنا السماء فرجدا ناها ملت حرسا شديدا و شهابا وانا کنا نقعد منها مقاعد للسمع فمن یستمع الآن یجد له شهابا رصدا. (۳) فقط

سپوږمۍ پورې د انسان رسیدل ممکن دی

سوال: امریکه دعوی کوی چې د هغوی: اپالوراکت او د روس، کاسموس راکت په سپوږمۍ باندې کوز شوي دي او ددې میاشتي په اولنۍ هفته کښې به ریډیو پاکستان بیا بیا نشر کولو چې د، اپالو ۱۲، د راوړلې شوو کانرو نمائش په پاکستان کښې هم شوې. نو ایا په سپوږمۍ باندې کوزیدل د انسان د وس خبره ده؟ که دا خبره د انسان د وس خبره نه وی او خلاف شریعت وی نو امریکه او روس او نور ملکونه چې دا دعوی کوی نو پاکستان ئي تردید ولي نه کوی چې دا اسلامی ملک هم دې او لوی لوی علماء کرام ددې خلاف او ازولې نه اوچتوی، نو اوس مونږ په خپله خبره باندې کلک شو یاد امریکې خبره اومنو، دا رنگې سپوږمۍ په انسان کښې ده او که د اسمان نه

(۱) (پاره: ۸ سورة اعراف آیت: ۳۰ رکوع: ۱۲)

(۲) (پاره: ۲۳ سورة صافات آیت: ۸)

(۳) (پاره: ۲۹ سورة جن رکوع: ۱۱ آیت: ۹، ۸)

لاندي ده؟ مونږ ته تفصيلي معلومات راوليږئ.

المستفتي: کرامت الله امازي چروږي چمله سوات... ۱۹۶۹ء

الجواب: د قران او حديث نه دا خبره معلومه ده، چه سپوږمئ په اسمان کښي مظلوفه ده او دا معلومه نه ده چه سپوږمئ په اسمان کښي مرکوزه ده. لان کلمه، في، معناها الظرفية لالركزية، لهذا ممکن ده چه د اسمان په جسم کښي وي (کما قال به حکماء اليونان) او ممکن ده چه په فضا کښي وي، او د صحابه کرام رضي الله عنه په اثارو کښي اختلاف موجود دي. (کما لا يخفى على من راجع الى روح المعاني) لهذا دي مسئله کښي سختي نه ده پکار. بيشکه د قران مجيد نه دا خبره معلومه ده چه د کافرانو روحونه په اسمان کښي نشي داخلیدلي برابر خبره ده چه سره د جسمونو وي او که بغير د جسمونو وي. قال الله تعالى لا تفتح لهم ابواب السماء (۱) نو که سپوږمئ د اسمان نه لاندي په فضا کښي وي نو هغي ته د کافرانو ختل څه لري خبره نه ده لکه څنگه چه د پيريانو شيطانانو اسمان ته ختل ممکن او واقع دي او په ظاهره خو داسي معلومېږي چه ستوري سپوږمئ بلکه نمر هم د اسمان نه لاندي په فضا کښي دي. د زيات معلومات دپاره د اکتوبر ۱۹۶۹ء مياشتي رساله (الحق) او گوري.

د نمر او سپوږمئ په اسمانونو کښي کيدل د حکماني يونان نظريه ده

سوال: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته! ستاسو حضراتو يوه رساله ځمونږ علاقې ته راځي چه هغي کښي ليکلي شوې وو چه سپوږمئ په اسمان کښي نه ده او په قران مجيد کښي هم د سپوږمئ په اسمان کښي د کيدلو ثبوت نشته. بلکه د اسمانونو نه لاندي ده ځما تعليم چونکه کم دي مگر صرف يو قران مجيد او تفسير ابن کثير سپاره ۲۵ اردو مونږ سره ده په هغي کښي دي چه اووه اسمانونه په دنيا کښي موجود دي (پ: ۲۹: ۹ ص ۴۳) نه معلومېږي چه سپوږمئ په اسمان کښي موجود ده برائي مهرباني مکمله مسئله اوليکئ او راوليږئ چه ځما او د قوم صحيح تسلي اوشي؟

المستفتي: تراب گل کوټ ملاکنډ ايجنسي... ۱۹۶۹ء ۲۹/۹/۱۹۶۹

الجواب: په قران و حديث کښي دا تشرېح نشته چه سپوږمئ او ستوري په اسمان کښي مرکوز دي اونه دا تصريح شته چه سپوږمئ په اولني اسمان

(۱) (پاره: ۸ سورة الاعراف رکوع: ۱۲ آيت: ۴۰)

کښي ده او نمر په څلورم اسمان کښي دي په حقيقت کښي دا عقیده د يونان د حکماؤ ده چه علماؤ د نصوصو سره د عدم تعارض په وجه باندې په کتابونو کښي نقل کړي ده. او بيشکه د قران او حديث نه دا ثابت نه ده چه ستوري سپوږمئ په اسمان کښي مظلوف دي نو ممکن ده چه مرکوز هم وي او ممکن ده غير مرکوز وي خو صرف په سراسري نظر باندې اکتفا او کړي شوه کما في تغرب في عين حجة (۱) او ممکن ده چه د اسمانونو د کره کيدو په وجه باندې د ظرفيت اطلاق شوې وي ځکه چه په دي تقدير سره زمکه هم په اسمان کښي ده او ستوري سپوږمئ هم او د صحابه کرامو رضي الله عنه نه اثار متعارض دي. لهذا ددي د اسمان نه لاندي کيدل او په فضا کښي معلق کيدل هم ممکن دي او د کافرانو هلته تلل ممکن دي ځکه چه کافرانو دپاره اسمان ته داخلیدل ممنوع دي او باقي تر اسمان پوري تلل نه د مسلمانانو دپاره مخصوص دي اونه د کافرانو دپاره ممنوع دي فقط

د ستورو او سپوږمئ په اسمان کښي کيدلو او

نه کيدلو په باره کښي د سلف صالحينو اختلاف

سوال: علمائي دين او د شرع متين مفتيان څه فرمائي دي مسئلي کښي چه زبید وائي نمر او سپوږمئ د اسمان د پاسه يادي سره پيوست نه دي بلکه د اسمان نه ډير لاندي په خلاء او فضاء کښي دي دغه شان نوري ټولي سياري هم د اسمان نه لاندي دي. لکه روح المعاني د ايت (کل في فلک يسبحون) لاندي ليکلي دي. قال اکثر المفسرين هو موج مكفوف تحت السماء يجرى فيه الشمس والقمر قال الضحاك هو ليس بجسم لان هو مدار وهل النجوم (روح المعاني ص ۴۰ جلد ۱۷) او بل سري عمر دي هغه وائي چه نمر او سپوږمئ د اسمان د پاسه دي الله تعالى هم دا فرمايلي دي چه (اي كل في خلاء او فضاء يسبحون) يعني ټول نمر سپوږمئ او ستوري په خلاء او فضا کښي گزي، بلکه فرمايلي ئي دي (كل في فلک يسبحون) او حضرت عبد الله بن عباس رضي الله عنه فرمائي. (الفلک السماء) او د جلالين شريف په حاشيه صفحه ۲۷۰، تفسير قادري صفحه ۵۲۵ کښي دي چه د سپوږمئ ککوري په اسمان کښي دي او ددي رنډا په ټولو اسمانونو کښي خوريږي. لکه چه په زمکه باندې خوريږي او د سپوږمئ او نمر تفسير په ۲۸ سپاره کښي دي د هر برج حصه په دائره کښي تاوېږي او هر ورځ ددي منزل په اندازه باندې قطع کوي

(۱) (پاره: ۱۶ سورة كهف رکوع: ۲ آيت: ۸۶)

او په ټول اسمان کښې ددې رنځر پریوځی الخ او تفسیر جلالین ص ۱۲۸
کښې دهوالذی جعل الشمس ضياء والقمر نورا وقدر منازل ثمانية وعشرين
مترلاً فی ثمان وعشرين مترلاً لیلۃ وفی کل شهر ستر لیلین ان کان شهر ثلاثین
یوماً ولیلۃ ان کان تسعة وعشرين یوماً (جلالین ص ۱۶۱) او برجونه په
اسمانونو کښې دی لکه ایت شریف دې (تبارک الذی جعل فی السماء بروجاً
اثنی عشر الحمل والثور الخ (جلالین ص ۳۰۵) ډیر برکت والا دې هغه ذات چه
چاپه اسمان کښې برجونه پیدا کړل، وجعل فیها سراجاً وقمرانیراً او په دې
اسمان کښې ئې نمر او سپوږمۍ پیدا کړل نو معلومه شوه په نمر او سپوږمۍ
لاندې دی بلکه پخپله الله تعالی د اسمانونو ذکر کړې دې چه نمر او
سپوږمۍ په اسمانونو کښې دی، الم ترکیف خلق سبع سموات طباقاً وجعل فیهن
نورا وجعل الشمس سراجاً. آیا ته نه گوري څنگه پیدا کړل الله تعالی اووه
اسمانونه د یوبل د پاسه او جوړه ئې کړه ددې په مینځ کښې سپوږمۍ رنځر
والا او نمر رنځر والا، نومعلومه شوه چه سپوږمۍ نمر او ستوری په
اسمانونو کښې گرځی. انه فیہ ذلک الکوکب وکل کوکب یجری فی السماء
الذی قدر فیہ وفی الذی اختلف العلماء فیہ فقال بعضهم الفلبک لیس بجسم
وهو استدارة هذا النجوم، وقال الكثیرون الفلبک اجسام تدار النجوم علیها وهذا
اقرب الی ظاهر القرآن. (جلالین حاشیه ص ۲۷۰) او حضرت شاه عبدالعزیز
محدث دهلوی لیکي (د اسمان حقیقت څه دې؟) (جواب) د اسمان اووه طبقې
دی جدا جدا، په یو اسمان کښې شباب دویم کښې عطار د تراخړې پورې
(فتاویٰ عزیزی ص ۷۷ جلد ۱) نو اوس په دوی کښې د چا خبره صحیح ده؟
المستفتی: شفیق احمد کسوال ضلع ساهیوال... ۲۷ شوال ۱۳۸۹ هجری
الجواب: په قران او حدیث کښې په صراحت سره نه ده فوقیت ذکر شته اونه
لاندیوالی اونه ده رکوزیت، او د سلف صالحینو اثار په دې کښې مختلف
دی لهذا په کومو څیزونو کښې کافران داخل شی هغه به د اسمان نه لاندې
وی، او کومو څیزونو کښې چه داخل شوي نه وی نو په هغې کښې ټول
احتمالات موجود دی. فقط.

د اسمان او فلکیاتو په باره کښې د یونان د فلاسفرانو نظریات او شریعت

سوال: (۱) آیا اسمان کلک دې؟ (۲) د اسمان تعریف څه دې؟ (۳) ناری طبقه د
سپوږمۍ نه لاندې ده که اوچته؟ (۴) په قران مجید کښې دی چه انسان به په

زمکه باندې مرکبې که هغه په سپوږمۍ باندې مې شو نو بیا به ئې څه تاویل
وی؟ (۵) اووه اسمانونه څنگه جوړ دي؟ (۶) سپوږمۍ د اسمانی دنیا نه لاندې ده
که د پاسه؟ (۷) د (کل فی فلک یسبحون) څه تفصیل دې؟ (۸) بعضې خلق وائی
چه اسمان د زمکې نه برنې حصې ته وائی په دې باره کښې د قران څه نظریه ده؟
المستفتی: نامعلوم.....

الجواب: (۱) اسمان یو کلک جسم دې په هغې کښې دروازي هم دی او
رنګدار هم دې د دلیلونونه سور رنګ والا معلومېږي (۳) ناری طبقه د
یونانی فلاسفرانو په نزد باندې د سپوږمۍ نه لاندې ده او د ایمانی
فلاسفرانو په نزد باندې دا څه مصدقه څیز نه دې ممکن ده چه دا طبقه
موجود وی او د اهرم ممکنه ده چه نه وی. ځکه چه په وحی کښې دې طرفته څه
تعرض نه دې شوي (۴) دا مضمون په قران مجید کښې نشته او دا مضمون
په کښې شته چه انسان به زمکې ته واپس کولې شی او دا چه ستاسو دپاره
په زمکه کښې استوګنه ده. لیکن په دې سره سپوږمۍ ته نه ختل نه
لازمېږي. ځکه چه دا خو په غالب باندې محمول دی او یا به دا اووئیلې شی
چه په سپوږمۍ وغیره کښې مړه خلق به د حشر نه مخکښې زمکې ته واپس
کولې شی، او یا به دا اووئیلې شی چه د انسان د ژوند ضروریات او د بقا
سامان صرف په زمکه کښې دې (۵) یو بل نه ډیر لرې دی یو ځای نه دی
ظاهری طور سره ئې شکل (کروی) معلومېږي (۶) په وحی کښې تصریح
نشته لهذا ممکن ده چه په جسم کښې وی او ممکن ده چه په فضا کښې وی.
او دا د اکثر و قول دې لیکن اوس دا په یقیني طور سره معلومه شوه چه
کافران سپوږمۍ ته ختلې دی نو دا فیصله به کولې شی چه سپوږمۍ په فضا
کښې ده جسم کښې نه ده. (۷) حضرت تهانوی او مولانا عثمانی او په روح
المعانی کښې تصریح شته چه د فلک نه مراد (مدار) دې اسمان نه دې یعنې
هر یو په خپل خپل مدار کښې چکرونه وهي. (۸) سماء اسمان ته هم وئیلې
شی. او هر بره څیز ته هم سماء وئیل صحیح دی. فقط.

د ستورو او سپوږمۍ په باره کښې د پانډی تحقیقاتو شرعی حیثیت

سوال: (۱) آیا دا خبره صحیح ده چه انسان سپوږمۍ باندې کوز شوي دي او
ځان سره ئې څه نمونې هم راوړي دي؟ (۲) سپوږمۍ د اسمان نه لاندې ده که د
پاسه؟ که اوچته وی نو په کوم اسمان کښې ده؟ (۳) سپوږمۍ د زمکې نه وړه
ده که لویه؟ او څومره لویه یا وړه ده؟ (۴) آیا د سپوږمۍ جسم کمېږي یا

زیاتیری او که نه؟ (۵) آیا سپورمئی د نمر نه رنرا حاصلوی او که پخپله باندې په کښې رنرا ده؟ (۶) آیا د نمر په شان ډوبیری او که نه؟ (۷) سپورمئی د زمکې نه څومره لرې ده؟ (۸) که د دوی دعوی غلطه وی نو ددې د ناممکن کیدو سبب د قران او حدیث په رنرا کښې څه دي؟ (۹) مولانا شمس الحق رنرا دې باره کښې څه رائي لری؟ (۱۰) خلق وائی چه درویشان خلق سپورمئی ته په پنځه سوه کاله کښې رسیدلې شی، آیا دا صحیح ده؟ (۱۱) علمائې کرام دې باره کښې چپ دی؟ (۱۲) ځما خیال دادي چه انسان په سپورمئی باندې کوزیدلې شی ځکه چه الله تعالی فرمائی لیس للا نسان الا ماسعی) یعنی انسان ته به څه نه ملاویږی.

لیکن د کوم خیز چه هغه کوشش کوی که دا خیال غلط وی نو اگاهه کړی؟

المستفتی: صدیق الرحمن خوبی..... ۱۹۲۹ء

الجواب: (۱) په ظاهره سره درست ده (۲) د اکثر مفسرینو په نزد باندې د اسمان نه لاندې ده. (۳، ۴) په قران او حدیث کښې ددې څه تذکره نشته لهذا په دې غیر ضروری کارونو کښې د سائنسدانانو تصدیق کول څه گناه نه ده. (۵) ظاهراً داد نمر نه رنرا حاصلوی. (۶) ځمونږ په نظر سره ډوبیری او حقیقت څه بل څه دي. (۷، ۸) په قران او حدیث کښې ددې ذکر نشته په داسې غیر ضروری خبرو کښې د سائنس والا منل گناه نه ده. (۹) د مولانا شمس الحق صاحب او ځمونږ یوه رائي ده. (۱۰) غلطه خبره ده. (۱۱) کیدې شی تانه د (الحق) رسالې مطالعه کړې وی او نه دي د مولانا عبدالحق صاحب خطبه اوریدلې وی. (۱۲) د تعلق مع الله په حاصلولو کښې ددې څه د خل نشته دا جغرافیائی او طبعی مسئله ده لهذا د دینه وحی ساکت (چپ) ده او ستا خیال صحیح دي لیکن د ایاتونو نه استدلال غلط دي د زیات تفصیل دپاره د اگست او ستمبر ۱۹۲۹ء د شماری (الحق) رساله او گوره.

د اسمان وجود او د ستورو متحرک او ساکن کیدل

سوال: علمائې کرام دي مسئلو باره کښې څه فرمائی: (۱) اسمان موجود دي او که نه؟ (۲) دیوبل دپاسه دی که نه؟ (۳) حرکت کوی که نه؟ (۴) ستوری متحرک دی که نه؟ (۵) د اسمان دپاسه دی که لاندې؟ (۶) امریکې والا

سپورمئی باندې کوز شوي دی که نه؟ (۷) د شریعت په رنرا کښې د امریکې یا روس والا سپورمئی یا اسمان ته رسیدل کیدې شی او که نه؟ د شریعت او حکمت او حقیقت په رنرا کښې جواب راکړی ددواړو جهانونو ثوابونه حاصل کړی؟

المستفتی: محمد اسرار ساکن گرهی

الجواب: (۱) یقیناً موجود دي (۲) دیوبل دپاسه دی خو پیوست نه دی. (۳) په وحی کښې ددې ذکر نشته. (۴) بعضې متحرک دي او بعضې ساکن دي. (۵) د اکثر مفسرینو په نزد لاندې دي. (۶) کیدې شی. (۷) کافران په اسمان کښې نه شی داخلیدلې او د اسمان نه لاندې څیزونو ته رسیدلې شی. دا ممنوع نه دی او نه د چا پورې مخصوص دی. فقط د زیات وضاحت دپاره د اگست او ستمبر ۱۹۲۹ء د شماری (الحق) رساله مطالعه کړی.

په سپورمئی باندې د کوزیدلو دعوی تسلیمولو کښې څه هرج نشته

سوال: نن صبا په ریډیو او اخبارونو کښې دا یوه عام خبره ده چه د امریکې خلا بازان په سپورمئی باندې کوز شوي دي. تاسو صاحبان مهربانی او کړی فتوی ورکړی چه سپورمئی ته تلل منع دی که نه؟ دا رنگې د امریکې خلا بازان سپورمئی ته رشتیا ختلي دي او که نه؟

المستفتی: نامعلوم.....

الجواب: (الف) مختصراً عرض دي چه د قران او حدیث نه دومره معلومه ده چه کافران په اسمان کښې نشی داخلیدې باقی د اسمان نه لاندې چه څومره څیزونه دی سپورمئی وی که نمر وی هغې ته ختلي شی، او په قران او حدیث کښې دا تصریح نشته چه سپورمئی د اسمان په جسم کښې ده. او اکثر مفسرین وائی چه د اسمان نه لاندې ده. (کما فی روح المعانی) لهذا که ثابت شول چه کافران سپورمئی ته ختلي دي نو مونږ به په دې نتیجې ته اورسیږو چه د اسمان نه لاندې ده. او یونانی حکماء غلط شوي دي.

(ب) د امریکې په دعوی تسلیمولو کښې هیڅ هرج نشته ځکه چه د دعوی نه علاوه په الاتو سره ئې مشاهده هم وی. او روس ئې تکذیب هم نه دي کړې د عام

سروس د تواتر نہ مخکینی د کافرانو په اخبارونو باندې یقین کول نه دی پکار.

د اووه زمکو طبقات

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د زمکې کوم اووه طبقات دی نو دا د اسمانونو په شان د یوبل دپاسه دی یا صرف یوه سطحه په اووه حصو کښې تقسیم ده؟

المستفتی: محمد عارف اسماعیلہ مردان..... ۱۹۷۷ء ۱۹۸۱ء

الجواب: په دې کښې څو احتمالات دی (۱) د اسمانونو په شان (۲) اووه مستقلې دی بغیر د یوځای کیدونه. (۳) اووه اقلیمه ده. (۱) لیکن دویم او دریم قول د غضب والا حدیث نه مخالف دې البته د دویم قول تطبیق ممکن دې په خلاف د دریم. وهو الموفق.

﴿قال العلامة آلوسی والمثلية تصدق بالاشتراك في بعض الاوصاف فقال الجمهور هي هاهنا في كونها سبعة وكونها طباقا بعضها فوق بعض وبين كل ارض وارض مسافة كما بين السماء والارض..... وقال الضحاك هي في كونها سبعة بعضها فوق بعض لافي كونها كذلك مع وجود مسافة بين ارض وارض. واختاره بعضهم زاعما ان المراد بها تيك السبع طبقة التراب الصرفة الجاورة للمركز، والطبقة الطينية والطبقة المعدنية..... وقيل من القائم السبعة وهي مختلفة الحرارة والبرودة والليل والنهار. الخ (روح المعاني ض ۲۱۱، ۲۱۲ جلد ۱۵ سورة الطلاق پاره: ۲۸)

باب

الکرامات

باب الکرامات

د کرامت تعریف او د شهداؤ برزخی ژوند

سوال: د کرامت تعریف څه دی؟ دا رنگې: ولا تقولوا لمن يقتل فی سبیل الله اموات (الایة) مطلب او تشریح څه ده؟

المستفتی: غلام رحمانی یوسف خیل مهمند ایجنسی ۲۰ محرم ۱۳۹۲ هجری
الجواب: کرامت هغه خلاف عادت کارته وائی چه د یو کامل تابع شریعت
سړی نه ظاهرشی (۱) برابر خبره ده که هغه ژوندي وی او که مړوی، او د
قبرونو زیارت سنت دي. (۲) او توسل بالصالحین جائز دي (۳) ددې ایت
صفا مطلب دادې چه کوم سړی د اعلاء کلمة الله په سلسله کښې اووژلې شی
نو هغه د عام مړو په شان یو مړي مه گنړئ ځکه چه هغه ته روحانی راحت، د
بدن حفاظت او برزخی ژوند ورکړې شوې دي. (۴) وهو الموفق.

(۱) قال الملا علی القاری الکرامة خارق للعادة الا انها غير مقرونة بالتحدى وهي كرامة للولي وعلامة
لصدق النبي فان كرامة التابع كرامة المتبوع والولي هو العارف بالله وصفاته بقدر ما يمكن له، المواظب
على الطاعات المجتنب عن السيئات المعرض عن الانهماك في اللذات والشهوات والغفلات
واللهوات. (شرح فقه الاكبر للقاری ص ۷۹ الکرامات للاولياء حق)

وقال ابن عابدين وكرامات الاولياء حق فتظهر الكرامة على طريق نقض العادة للولي من قطع المسافة
البعيدة في المدة القليلة وظهور الطعام والشراب واللباس عند الحاجة والمشى على الماء والهواء وكلام
الجماد والعجماء واندفاع المتوجه من البلاء وكفاية المهم من الاعداء وغير ذلك.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۶۸۳ جلد ۲ مطلب في ثبوت كرامات الاولياء والاستخدامات)
(۲) قال الحصكفي وبزيارة القبور وللنساء لحديث كنت نهيتكم عن زيارة القبور الا فزروها الخ
(الدر المختار على هامش ردالمحتار ص ۶۲۵ جلد ۱ مطلب في زيارة القبور)

(۳) قال ابن عابدين وقد قال تعالى وابتغوا اليه الوسيلة وقد عد من اداب الدعاء التوسل على ما في الحصن
وجاء في رواية اللهم اني اسالك بحق السائلين عليك وبحق ممشاي اليك فاني لم اخرج اشرا ولا بطرا
الحديث. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۱ جلد ۵ فصل في البيع كتاب الخطر والاباحة)

(۴) قال العلامة آلوسي "ولكن لا تشعرون" اي لا تحسون ولا تدركون ما حالهم بالمشاعر لانها من
احوال البرزخ التي لا يطلع عليها ولا طريق للعلم بها الا بالوحى واختلف في هذه الحياة فذهب كثير من
السلف الي انها حقيقية بالروح والجسد ولكن لا ندر كها في هذه النشأة واستدلوا بسباق قوله تعالى
عند ربهم يرزقون وبيان الحياة الروحانية التي (بقية حاشيه په راروانه صفحه)

قال الله تعالى

الْآنَ أُولِيَ اللَّهُ
لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ
الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ
لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَفِي الْآخِرَةِ

(الاية)

د اولیائی کرامو د مرگ نه مخکې او روستو نفع او نقصان رسول
سوال: اولیائی کرام ژوندی دی که مړه، څه نفع او نقصان رسولې شی یا نه، وضاحت او کړئ؟

المستفتی: اهلایان اسبېر دیرستیت..... ۵ شوال ۱۳۹۵ هـ

الجواب: اولیاء الله که ژوندی وی او که مړه وی ما فوق الاسباب نفع او نقصان نه شی رسولې. البته د اولیاء الله کرامت حق دې د مرگ نه مخکې ژوند کښې هم او د مرگ نه پس هم (۱)

د اولیائی کرامو د خوب نه علاوه په نورو ذریعو سره معلومات حاصلول
سوال: ایا اولیائی کراموته د خوب نه علاوه په نورو ذریعو سره معلومات حاصلېږي او که نه؟ او که حاصلېږي نو اولیکې؟

المستفتی: مولوی حیات الله اشکر کوټ جنوبی وزیرستان ۷ ربیع الثانی ۱۳۸۹ هـ

(بقیة حاشیه) لیست بالجسد لیست من خواصهم فلا یكون لهم امتیاز بذلك علی من عداهم وذهب البعض الى انها روحانية وكونهم یرزقون لا ینا فی ذلك فقد روى عن الحسن ان الشهداء احياء عند الله تعالى تعرض ارزاقهم علی ارواحهم فیصل اليهم الروح والفرح كما تعرض النار علی ارواح آل فرعون غدو وعشيا فیصل اليهم الرجوع فوصول هذا الروح الى الروح هو الرزق والامتیاز لیس بمجرد الحیاة بل مع ما ینضم اليها من اختصاصهم بمزید القرب من الله عز شأنه ومزید البهجة والكرامة الخ.

(تفسیر روح المعانی ص ۳۰ جلد ۲ سورة البقرة آیت: ۱۵۴)

﴿۱﴾ قال الحافظ ابن کثیر الکرامة لولی من هذه الامة وهی معدودة من المعجزات لان کل ما یثبت لولی فهو معجزة لنبیه عن ابی سبرة النخعی قال اقبل رجل من الیمن فلما کان ببعض الطريق نفق حماره فقام فوضاً ثم صلی رکعتین ثم قال اللهم انی جنت من الدفینه مجاهداً فی سبیلک وابتغاء مرضاتک وانا اشهد انک تحي الموتی وتبعث من فی القبور لا تجعل علی الیوم منه اطلب الیک الیوم ان تبعث حماری فقام الحمار ینفض اذنیه الخ وایضاً فی باب کلام الاموات وعجائبهم عن ربیع بن خراش العبسی قال مرض اخي الربیع بن خراش فمرضته ثم مات فذهبتا نجهزه فلما جئنا رفع الثوب عن وجهه ثم قال السلام علیکم قلنا وعلیک السلام قدمت، قال بلی ولكن لقیتم بعد کم ربی ولقینی بروح وریحان ورب غیر غضبان ثم کسانى ثياباً من سندس اخضر وان سألته ان یأذن لی ان ابشر کم فاذن لی وان الامر کما ترون فسدوا وقاربوا وبشروا ولا تنفروا فلما قالها كانت کحصاة وقعت فی ماء ثم اورد باسانید کثیره فی هذا الباب. (البدایه والنهایه ص ۱۹۱، ۱۹۲ جلد ۲ کرامة لولی من هذه الامة)

الجواب: د کشف، خوب او الهام، ټولو طریقو سره په اولیائی کرامو باندې حقائق ښکاره کیږي. (۱)

د مرگ نه پس کرامت او د اولیاء تصرف

سوال: ایا د مرگ نه پس د اولیاء اختیار ثابت دې؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: تسلیم هیډ کوارټر شېقدر مهمند ایجنسی ۳ جمادی الثانیه ۱۳۹۷ هـ
الجواب: د قرآن احادیثو او اثارونه ثابت دی چه کرامت بعد الممات (۲) او توسل بالصالحین ثابت دې (۳) د ټولو دیوبندیانو اکابرو دا مسلک دې البته د غیر الله نه غائبانه انداز کښې حاجتونه غوښتل یا دهغوی د غیبی طاقت عقیده لرل یا حاجتونه دپاره د هغوی د مقرر کیدلو قول کول یا د هغوی د دعا دقبلیدلو نه خلاف نه کیدلو قول کول دا ټول شرکیات دی. وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال الملا علی قاری وبالجملة فالعلم بالغیب امر تفرد به سبحانه ولا سبیل للعباد الیه الا باعلام منه والهام بطریق المعجزة او الکرامة او الارشاد الى الاستدلال بالامارات فیما یمکن فیه ذلك، الخ (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۱۵۱ حکم تصدیق الکاهن بما ینخبر به من الغیب)
 ﴿۲﴾ عن عائشة قالت لما مات النجاشی کنا نتحدث انه لا یزال یری علی قبره نور رواه ابو داؤد. (مشکواة المصابیح ص ۵۲۵ جلد ۲ باب الکرامات)

عن اسماعیل بن طلحة بن عبید الله عن ابيه قال اردت مالی بالغابة فادر کنى اللیل فاویت الى قبر عبد الله بن عمرو بن حرام فسمعت قراءة من القبر ما سمعت احسن منها. الخ (کتاب الروح لابن القيم الجوزیه ص ۱۳۴ این مستقر الارواح الخ)

﴿۳﴾ قال الشيخ المفتی اعظم محمد فرید دامت برکاتهم التوسل بالصالحین وهو قد یمکن باعمالهم ودعائهم کما روى البخاری عن مصعب بن سعد مرفوعاً هل تنصرون وترزقون الا بضعفاء کم وکما روى صاحب شرح السنة فی شرح السنة ان النبی ﷺ کان یستفتح بصعاليک المهاجرین وقد یمکن بشرکتهم کما فی قوله تعالى وما کان الله ليعذبهم وانت فیهم وما کان معذبهم وهم یستغفرون (الانفال) وقد یمکن بمحبة المتوسل الصالحین وقد یمکن بمحبة الله اياهم وقد یمکن بجاههم عند الله، وتوسل العوام بالصالحین یرجع غالباً الى هذه الاقسام الثلاثة وبالجملة ان التوسل بالذوات الفاضلة لا یراد به التوسل بالذوات الفاضله من حیث انها ذوات لعدم تفاوت الصالحین من غیر الصالحین فی الذوات لکون کلهم من قبیل الحيوان الناطق والانسان، ولو تفکرت لعلمت انه قد یجتمع من اقسام التوسل بالصالحین قسمان بل اکثر فی مادة واحدة.

(رسالة التوسل فی آخر منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۳۲۵ جلد ۲)

د کراماتو او معجزاتو په باره کښې د بهار شریعت

نومې کتاب په تحقیق باندې نظر

سوال: په (بهار شریعت) کتاب صفحه ۲۳ کښې ئې د ولایت په بیان لیکلې دی چه مړې ژوندې کول، پیدائشی روند ته شفا ورکول، د مشرق نه مغرب پورې ټوله زمکه په یو قدم کښې ختمول، غرض ټول خلاف عادت کارونه د اولیاء نه ممکن دی، سوا د هغې معجزې نه چه د نورو خلقو نه د هغې ممانعت ثابت دي، لکه د قران مجید په شان څه سورت جوړول یا په دنیا کښې د بیدارۍ په حالت کښې دیدار الهی کول یا په حقیقی کلام سره مشرف کیدل ددې خبرو چه څوک د خپل ځان دپاره یا د ولی دپاره دعوی او کړې هغه کافر دي ددې عبارت په باره کښې خپل نکته نظر بیان کړئ؟ بینوا وتوجروا

الجواب: ددې ویونکي اولنې کلام حق دي البته په اخره کښې د کفر فتوی علی الاطلاق ناحقه ده.

ولعل هذا القائل اخذ هذا من ردالمحتار ص ۵۵۲ جلد ۳ (۱) والحاصل انه لا خلاف عندنا في ثبوت الكرامة وان الخلاف في ما كان من جنس المعجزات الكبار والمعتمد الجواز مطلقا ولا فيما ثبت بالدليل عدم امكانه كالاتيان بسورة وتمام الكلام على ذلك في حاشية ردالمحتار. وهو الموفق

کرامت بعد الوفات او تبرک په اثارو د صالحينو او دم تعوید

سوال: (۱) بعضې خلق د کرامت بعد الوفات قائل دي وائی چه ای پیر بابا ځمونږ دا کار او کړې، ځمونږ دا اپریشن او کړې ددې څه حکم دي؟ (۲) بعضې خلق تعویذونه په غاړه کښې اچوی هر وخت ئې ځان سره ږدی بعضې خلق په تعویذ کښې لیکي یا جبریل یا میکائیل، یا بدوح وغیره، ددې څه حکم دي؟ المستفتی: مولوی الله داد گلستان ضلع پشین بلوچستان ۱۱ محرم ۱۴۱۰ هـ

(۱) قال ابن عابدين وقد ذكر علماؤنا ان ما هو من المعجزات الكبار كاحياء الموتى وقلب العصا حية وانشاق القمر واشباع الجمع من الطعام وخروج الماء من بين الاصابع لا يمكن اجراؤه كرامة للولي وطى المسافة منه لقوله عليه الصلاة والسلام زويت لى الارض فلو جاز لغيره لم يبق فائدة للتخصيص لكن فى كلام القاضى ابى زيد ما يدل على انه ليس بكفر وان امام الحرمين قال المرضى عندنا تجوز جملة خوارق العادات فى معرض الكرامات ثم قال نعم قد يرد فى بعض المعجزات نص قاطع على ان احدا لا يأتى بمثله اصلا كالقرآن الخ. (رد المحتار هلمش الدر المختار ص ۳۳۷ جلد ۳ قيل باب البغاة مطلب فى كرامات الاولياء)

الجواب: (۱) کرامت بعد الوفات حق دي (۱) او تبرک یا آثار الصالحین هم حق دي (۲) لیکن د عوامو خود ساخته کرامات قابل غور بلکه ناقابل التفات دي. (۲) په تعویذ، دم او معالجه کښې دا ضروری ده چه د قران او حدیث سره معارض نه وی. لحدیث اعرضوا علی رقاکم الحدیث (۳) او دا ضروری نه ده چه د قران او حدیث نه ثابت وی، وهو الموفق.

د کرامت په طور د ستني په سوري باندې اوبښ اوباسل ناممکن نه دی

سوال: صرف دا جواب نقل شوي او سوال نشته دي.

المستفتی: غلام سرور سنگاپور ۱۹۸۳ء ۱۰۱۸۱

الجواب: محترم المقام غلام سرور قادری! السلام علیکم: په کرامت سره د مړو ژوندی کول ممکن بلکه واقع دی البته ددې لیکلې شوي واقعي ثبوت په صحیح سند سره نه دي شوي لهذا ددې خاص واقعي نه منل نقصانی نه دی دا رنگي د کرامت په طریقې سره د ستني په سوري کښې اوبښ اوباسل نا ممکن نه دی (۴) وهو الموفق.

د قبر خاوره په ننکو لکول او په کرامت سره د مړو ژوندی کیدل

سوال: (۱) علمائي دين څه فرمائي چه په مزارونو او زیارتونو باندې چه کومه

(۱) عن عائشة قالت لما مات النجاشي كنا نتحدث انه لا يزال يرى على قبره نور، رواه ابو داؤد.

(مشکواة المصابيح ص ۵۴۵ جلد ۲ باب الكرامات)

(۲) عن عثمان بن عبد الله بن موهب قال ارسلني اهلي الى ام سلمة بقدر من ماء وكان اذا اصاب الانسان عين او شيء بعث اليها مخضبة فاخرجت من شعر رسول الله ﷺ وكانت تمسكه في جلجل من فضة فحضضته له فشرب منه قال فاطلعت في الجلجل فرأيت شعرات حمراء رواه البخاري.

(مشکواة المصابيح ص ۳۹۱ جلد ۲ باب الطب والرقى)

(۳) عن عوف بن مالك الاشجعي قال كنا نرقى في الجاهلية فقلنا يا رسول الله كيف ترى في ذلك فقال اعرضوا علي رقاكم لا بأس بالرقى ما لم يكن فيه شرك. رواه مسلم.

(مشکواة المصابيح ص ۳۸۸ جلد ۲ كتاب الطب والرقى)

(۴) عدم ايلاج الجمل في سم الخياط من العادة العامة فايلاجه غير ممكن للعامة واما بالكرامة فممكن وجائز لان الكرامة فهي نقض العادة قال العلامة ملا علي قاري الكرامة خارق للعادة كما في شرح فقه الاكبر وقال ابن عابدين وكرامات الاولياء حق فتظهر الكرامة على نقض العادة للولي الخ.

(فليراجع الى رد المحتار ص ۲۸۴ جلد ۲) (از مرتب)

مالگہ پرتہ وی چه خلق ئی د تبرک په طور وری او د قبر نه خاوره او چتوی او په زخمی خایونو او تنکو باندې ئی لگوی ایا دا جائز دی یا نه؟ (۲) بعضی خلق دا وائی چه پیران پیر شیخ عبدالقادر جیلانی رحمۃ اللہ علیہ د دولسو کالو ډوبه شوې کشتی سره د هغې د خلقو د دریاب نه راویستلې وه او کوم خلق چه ډوب شوې وو هغه ژوندې راوتلې وو، ایا دا صحیح ده؟

المستفتی: عبدالوهاب زړه میانه نوشهره..... ۱۹۷۲ء

الجواب: (۱) تبرک اگر چه ثابت دې لیکن د عوامو خود ساخته تبرک منل د علماؤ د شان نه لرې دی (۲) په کرامت سره د مرو ژوندی کیدل اگر چه ممکن بلکه واقع دی (۱) لیکن بې سنده خبره منل د اصولو او تعامل نه خلاف ده.

د پیران پیر کرامت او د عوامو غلو کول

سوال: ځما یا داشت سره دا خبره شوې ده او کیږی چه پیران پیر عبدالقادر جیلانی رحمۃ اللہ علیہ د یوولسو کالو ډوبه کشتی سره د جنج نه د دریاب نه راویستلې وه چه د هغه کرامت وو ځکه دهغه په نوم یوولسمه کوؤ لیکن اوس بعضی خلق وائی چه دا کشتی نه وه بلکه هغه یوولس کاله د دین سخت محنت او خدمت کړې وو نو ددې وجې نه دا خبره مشهوره شویده، په دې کسبې کومه خبره صحیح ده او کومه غلطه ده؟

المستفتی: عبدالمقتدس جلی صوابی مردان..... ۱۹۷۳ء ۱۰۱۴

الجواب: دا خبره دې واضحه وی چه د کرامت په طور سره د مرو ژوندی کول ممکن بلکه واقع دی (۲) کما فصله فی ترجمان السنة فلیراجع الیه. لیکن دا مخصوص حادثه په صحیح سند سره نه ده ثابت، دارنگې ددې ثبوت د نذر لغير الله د جواز دپاره مستلزم نه دې، وهو الموفق.

(۱) عن ابی سبرۃ النخعی قال اقبل رجل من الیمن فلما کان ببعض الطريق نفق حماره فقام فتوضأ ثم قال اللهم انی جئت من الدینة مجاهدا فی سبیلک وابتغاء مرضاتک وانا اشهد انک تحی الموتی وتبعث من فی القبور لا تجعل علی الیوم منه اطلب الیک الیوم ان تبعث حماری فقام الحمار ینفض اذنیه الخ. (البداية والنهاية لابن الکثیر ص ۱۹۱ جلد ۲ کرامه لولی من هذه الامة)

(۲) قال ابن عابدين ان امام الحرمین قال المرضی عندنا تجویز جملة خوارق العادات فی معرض الکرامات ثم قال نعم یرد فی بعض المعجزات نص قاطع علی ان احد الا یأتی بمثله اصلا کالقرآن ونقض العادة علی سبیل الکرامه لا هل الولاية جائز عند اهل السنة.

(رد المحتار هامش الدر المختار ص ۳۳۷ جلد ۳ مطلب فی کرامات الاولیاء قبیل باب البغاة)

د کراماتو منکر معتزلی دې او د ما ثبت بالقران منکر کافر دې.

سوال: کرامات الاولیاء ثابت دی یا نه؟ ددې د منکر څه حکم دې؟ شرعی حکم واضح کړئ.

المستفتی: ماستر امین الحق سرائي نورنگ بنور ۱۳ شعبان ۱۴۰۲ هـ

الجواب: کرامات د اولیاء حق دی په ژوند کسبې او د مرگ نه پس هم، اوددې نه انکار کونکې معتزلی دې (۱) الا اذا انکرم اثبت بنص القران فهو کافر. وهو الموفق.

د اولیاء کرامات او د دینه د منکر شرعی حکم

سوال: د کرامات الاولیاء متعلق د شریعت څه حکم دې؟ او ددې نه د منکر څه حکم دې؟ او ددې نه د منکر خلاف تحریک چلول څنگه دی؟ بینوا و توچروا

المستفتی: مولوی لطف الرحمن سرائي نورنگ بنور ۲۳ رمضان ۱۴۰۲ هـ

الجواب: کرامات د اولیاء الله حق دی په ژوند کسبې هم او د مرگ نه پس هم، د قران او حدیث او علم کلام نه دغه عموم ثابت دې د دینه انکار کونکې بدعتی دې (۲) مونځ ورپسې کول مکروه تحریمی دی (۳) په ده باندې باقاعده رد کول د علمائې حق فرض او ذمه داری ده لکه څنگه چه غیر الله ته اواز کونکې مشرک کس باندې رد کول د علمائې حق فریضه ده، وهو الموفق.

د مرگ نه پس کرامات، روح، حیات، او تلین ته د روح نقل وغیره

سوال: د اولیاء کرامات او د انبیائې کرام علیهم السلام معجزات په ژوند اود مرگ

(۱) قال العلامة ملا علی قاری والکرامات للاولیاء حق ای ثابت بالکتاب والسنة ولا عبرة لمخالفة المعتزلة واهل البدعة فی انکار الکرامه..... وخالفهم المعتزله حیث لم یشاهدوا فیما بینهم هذه المنزلة. (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۷۹ المعجزات للانبیاء والکرامات للاولیاء حق)

(۲) الکرامات للاولیاء حق ای ثابت بالکتاب والسنة ولا عبرة بمخالفة المعتزله واهل البدعة فی انکار الکرامه. (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۷۹ المعجزات للانبیاء والکرامات للاولیاء حق)

(۳) قال العلامة طحطاوی وکره امامة العبد..... والاعمی..... والاعرابی..... والفاسق..... والمبتدع

بارتکابه ما احدث علی خلاف الحق المتلقى عن رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم الخ.

(حاشیة الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص ۱۲۵ جلد ۱ فصل فی بیان الاحق بالامامة)

نہ پس دواؤ کنبی حق دی یا صرف پہ ژوند کنبی دی او د مرگ نہ پس پہ مرو
کنبی د قران او حدیث پہ رنرا سره څه ژوند او پوهه موجود وی که نه وی؟ په
انسان کنبی اصل څیز روح وی او روح د مرگ نه پس علیین یا سجین ته ځی نو
بیاد منکر نکیر د سوال جواب او د ژوند وغیره به څه کیږی؟ جواب راکړئ.
المستفتی: حضرت خان پشاور... ۱۰ رمضان ۱۴۰۵ هـ

الجواب: کوم څیز چه د قران او حدیث نه باقاعده ثابت وی او هغه د ممکناتونه
وی او د هغې په موجودلو سره محال ذاتی نه لازمیږی نو دغه کار به بغیر تاویل
نه منلی کیږی نو ددې قاعدې په بنیاد سره معجزات او کرامات بعد الممات (۱)
او سوال جواب وغیره په امور حق کنبی د عدم مشاهدې او عدم وجود فرق نه
کول او په روح او حیات کنبی فرق نه کول غلط فهمی ده (۲) وهو الموفق.

د کرامت بعد الوفات ثبوت

سوال: کرامات بعد الوفات د اولیاء دپاره په کوم دلیل سره ثابت دی؟ او په
کوم شکل کنبی شوی دی؟

المستفتی: الحاج نیازولی خان حسن خیل
شمالی وزیرستان ۲ رمضان المبارک ۱۴۰۵ هـ

الجواب: کرامت بعد الوفات حق دی. يدل عليه حديث روية النور على قبر النجاشي
(۳) والكتابة على باب الكفل وحديث بليغ الارض وغير ذلك، وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة ملا علي قاري الايات اى خوارق العادات المسماة بالمعجزات للانباء عليهم الصلاة
والسلام والكرامات للاولياء حق اى ثابت بالكتاب والسنة ولا عبرة بمخالفة المعتزلة واهل البدعة في
انكار الكرامة. (شرح فقه الاكبر للقاري ص ۷۹ المعجزات والكرامات حق)
﴿۲﴾ قال الحافظ ابن القيم ومما ينبغي ان يعلم ان ما ذكرنا من شان الروح يختلف بحسب حال الارواح
من القوة والضعف والكبر والصغر..... وانت ترى احكام الارواح في الدنيا كيف تتفاوت اعظم تفاوت
بحسب تفارق الارواح وكييفياتها وقواها وابطائها فللروح المطلقة من اسر البدن وعلاقته وعوائقه من
التصرف والقوة والنفاذ والهمة وسرعة الصعود الى الله والتعلق بالله..... فيكيف اذا تجردت وفارقته
واجتمعت فيها قواها..... فهذه لها بعد مفارقة البدن شان اخر وفعل اخر..... وكان بمنزلة شعاع الشمس
الذي هو ساقط بالارض فاصله متصل بالشمس..... وكما ان السراج لو فرق بينه وبين الفتيلة الا ترى ان
مركب النار في الفتيلة وضوءها وشعاعها يملأ البيت فكذلك الروح (الى اخره)
(كتاب الروح لابن القيم ص ۱۳۶ فصل في ان شان الروح يختلف بحسب حال الارواح)
﴿۳﴾ عن عائشة قالت لما مات النجاشي كنا نتحدث انه لا يزال يرى على قبره نور. ابو داود.
(مشكاة المصابيح ص ۵۳۵ جلد ۲ باب الكرامات)

کتاب

السیاسة

کتاب السياسة

د سیاست اصلی معنی او مطلب

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چې د سیاست معنی څه ده؟ او د نن سبا سیاستدانان د سیاست نه څه معنی اخلي؟

المستفتی: مولانا عجب خان صدر اتحاد قبائل دره ادم خیل ۷۲ء ۱۰۱۰ء ۲۵

الجواب: سیاست په لغت کښې (پاس داشتن ملک و حکم دادن بر رعیت) ته وائی (شمس اللغات ص ۴۱۴) یعنې تدبیر او حکومت، او په دې کښې څه خاص اصطلاح نشته البته د موجوده خلقو په اصطلاح کښې سیاست وائی خپل ځان نیک نام کول او خپل ځان او چتول، مقابل بدنامه کول او غورځول اگرچه په دروغو او د هوکو سره وی او اگر که مقابل په حقه وی، وهو الموفق.

د سیاست او اقتدار د اصولو کامیابه طریقه

سوال: کوم خلق چې وائی چې شریعت بل د اسلام او عوامو خلاف سازش دې دا رنگې د ۱۹۷۳ء د آئین په موجودگي کښې د شریعت بل هېڅ ضرورت نشته، حالانکه د ۱۹۷۳ء په آئین کښې په سلگونو دفعات د اسلامی قانون خلاف دی، لهذا ددغې بعضې علماؤ دا وئیل صحیح دی که نه؟ او د دوی

دپاره څه سزاده چې بغیر د څه وجې نه شور جوړوی؟ بینواو تو جوړوا

المستفتی: حافظ حزب الله ولد امان الله خان ټانک ډی ائی خان ۱۹۸۸ء ۱۰۱۴

الجواب: څه پخپله د سیاست نه ناو افقه یم خو کامیاب سیاست دادي کوم چې مجاهدین او مهاجرین په افغانستان کښې کوی صرف شور چې جنگ په کښې نه وی داسې سیاست سره د اقتدار حاصلول ناممکن دی البته ددې سره د اهل اقتدار د حملونه د حفاظت یوه لویه فائده کیږي او داهم د شیخ الهند او مفتی محمود رحمته الله علیه د سیاست ثمره ده د بل سیاست نه، وهو الموفق.

قال الله تعالى

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا

لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

وَأَنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ^{ع ٦٩}

(الاية)

پہ موجودہ غیر شرعی قانونو کنبی فیصلی، وکالت او مقدمات وغیرہ کول

سوال: دپاکستان د سرکاری قانون اکثرہ حصہ تعزیرات ہند دی چہ د انگریزانو پخوانی قانون دی چہ غیر اسلامی دی دغہ شان نورہم قوانین دی چہ د شریعت سرہ متصادم دی ددی قوانینو علم خو وکیلانو یعنی قانون دانو تہ وی چہ د عام خلقو نہ پیسی اخلی اوپہ عبدالثنو کنبی د مقدماتو پیروی کوی او قانون خو غیر اسلامی دی لیکن د یوم ملک داوسیدونکو دپارہ دیونہ یو قانون موجودگی ضروری دہ، نو پہ دی صورت کنبی چہ د شریعت قانون نشته، پہ دی کافرانہ قانون کنبی د مقدماتو پیروی کول فیصلی کول او عدالتونو تہ تلل جائز دی کہ نہ؟ بینوا وتوجروا.

المستفتی: محمد عالم کیدام بحرین سوات... ۲۲ محرم ۱۴۰۱ ھ

الجواب: پہ موجودہ قوانینو کنبی چہ کوم قوانین د شریعت د قوانینو سرہ متصادم وی نو پہ ہغی باندي فیصلہ کول او دہغی مطابق د مقدماتو پیروی کول او دہغی معاوضی اخستل ٲول پہ ٲولہ غیر اسلامی کارونہ دی، البتہ پہ دغی قوانینو سرہ جائز حقونہ خپلول او د ظالم نہ خلاصی موندل ممنوع نہ دی، لکہ چہ حضرت یوسف علیہ السلام خپل رور د نورو رونرو د متوقع ظلم نہ د بیچ کولو دپارہ (دین الملک) او مروجہ قانون پکار راوستلو (۱) یعنی د مروج قانون پہ گرفت کنبی د راتللو نہ د بیچ کیدلو دپارہ ئی تدبیر استعمال کړي وو لیکن جج یا وکیل مجبور نہ وی، د رزق گټلو ډیری ذریعې دی نو غالبہ داده چہ د گناہ نہ د دوی بیچ کیدل مشکل دی وهوالموفق.

د ووت شرعی حیثیت

سوال: محترمی و مکرمی حضرت الاستاذ المحترم مفتی اعظم محمد فرید صاحب دامت برکاتہم العالیہ! پہ یو خو میاشتو کنبی پاکستان کنبی الیکشن کیدووالادی چہ پہ ہغی کنبی ٲولی سیاسی پارٲی حصہ اخلی پہ ہغوی کنبی یوہ پارٲی داسی دہ چہ د ہغوی مقصد د شریعت قانون نافذ کول

﴿۱﴾ قال اللہ تعالیٰ ما کان لیاخذ اخاه فی دین الملک.. الآية (پارہ: ۱۳ سورة یوسف رکوع: ۳: آیت: ۷۶)

او د قران اوسنت نافذ کول نو ددوی پہ مقابلہ کنبی بلی سیکولر پارٲی تہ ووت ورکول څنگہ دی او د ووت ورکولو نہ پس بہ ددی سری د عبادتونو څہ کیږی مہربانی او کړی زمونږ راہنمائی او کړی؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: خاکپائی بزرگان دیوبند احمد نواز کوئیہ

جنوبی بہکرمیاں والی... ۸ ذی قعدہ ۱۳۸۹ ھ

الجواب: (۱) چالرہ ووت ورکول پہ ہغہ باندي د اعتماد اظہار کول دی.

(۲) او حکومت یا عوامو تہ دہغہ د اہلیت سفارش کول دی.

(۳) او حکومت یا عوامو تہ دہغہ د اہلیت مشورہ ورکول دی نو چہ کوم سرې

داسی پارٲی تہ ووت ورکړی چہ ہغہ شرعی قانون نہ غواړی نو دا سرې

غدار، خیانت گر او خراب سفارشی دی.

قال اللہ تعالیٰ من یشفع شفاعۃ حسنۃ یکن لہ نصیب منها و من یشفع شفاعۃ سیئۃ یکن لہ کفل منها

﴿۱﴾ و قال علیہ الصلاۃ والسلام المستشار مؤتمن ﴿۲﴾ و قال رسول اللہ ﷺ الدین النصیحة

لثنا قلنا لمن قال للہ و لکتابہ و لرسولہ و لائمة المسلمین و عامتہم رواہ مسلم ﴿۳﴾ فقط

د فاسق امارت

سوال: علمائی دین دی مسئلو بارہ کنبی څہ فرمائی!

(۱) کوم سرې چہ دوه ځلې پہ دروغہ قسم خوړلې وی او دھوکہ ئی ورکړې

وی نو داسی کس د یو جماعت امیر یا نائب امیر جوړول څومرہ پورې

صحیح دی؟ (۲) کوم سرې چہ سمگلروی، غل، بازاری او د سمگلنگ

کاروبار کوی نو داسی سرې امیر مقررول څنگہ دی؟

المستفتی: محمد اکرم مین بازار مینگورہ سوات... ۱۶ جون ۱۹۷۰ ء

الجواب: واضحہ دی وی چہ داسی د فسق پہ وجہ باندي د (امارت) لائق نہ

دی خو پہ دی شرط چہ قوم ترې نہ پہ فسق او فجور کنبی زیات نہ وی گنبی

نو (اندھون ٲن کاناراجہ) پہ رندو کنبی یوې سترگی والا بادشاہ وی، او پہ دی

شرط چہ دا سرې د قوم پہ نسبت مضبوطی رائی او بنہ تدبیر والا نہ وی گنبی

دا څہ داسی امامت نہ دی چہ ددہ امارت بہ د امامت پہ شان مکروه شی.

﴿۱﴾ (پارہ: ۵ سورة النساء رکوع: ۸: آیت: ۸۵)

﴿۲﴾ (جامع الترمذی ص ۱۰۵ جلد ۲ ابواب الاداب باب ما جاء ان المستشار مؤتمن)

﴿۳﴾ (صحیح المسلم ص ۵۴ جلد ۱ کتاب الايمان باب بیان الدین النصیحة)

(۲) او سمگلنگ یو سیاسی گناه ده اسلامی گناه نه ده چه کله (خیانت او بی وعده گئی نه خالی وی وهوالموفق.

د شریعت په نوم عالم دین امیر منتخب کول

سوال: علمای دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه که یو قوم په اتفاقی طریقې سره یو عالم دین د شریعت په نوم باندې امیر مقرر کړی نو دا به شرعی امیر وی که نه؟ بینواو توجروا

المستفتی: محمد سردار وزیر ستانی متعلم دارالعلوم حقانیه ۱۲۹ ذی قعدہ ۱۴۰۲ هـ

الجواب: دا سړې شرعی امیر دې دده جائز حکم منل ضروری دې البته دا سړې حدود او قصاص نشی جاری کولې او دده نه مخالفت کولو والا ته باغی هم نشی وئیلې کیدي. لعدم تحقق شرائط الامامت الکبری فافهم (۱) وهوالموفق

په موجود عام انتخاباتو کښې د حصې اخستلو شرعی حیثیت

سوال: علمای دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په اسلام کښې د عام انتخاباتو څه حیثیت دې او ایا په دې کښې حصه اخستل جائز دی که نه؟ بینواو توجروا.

المستفتی: عبدالصبور افغانی متعلم دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک ۱۹۸۹، ۳۱۸۱

الجواب: په خیر القرون کښې به خاص خاص او هوښیارو خلقو ووت استعمالولو هریو سړې نه او په موجوده زمانه اعجاب کل ذی راي برایه (۲) عام رواج دې او ددې مخ نیوي ناممکن دې لهذا د ماکان له ان یاخذواخه فی دین الملک.... (الایة) (۳) ایت په رنرا کښې د اسلامی اقتدار حاصلول په دې حیلي سره ممنوع نه دی، وهوالموفق.

په افغانستان کښې د کمیونسټانو د اقتدار لاندې خلقو حکم

سوال: سوال لیکلې نشته او د تفصیلی جواب نقل موجود دې؟ ۱۵/۸/۱۹۸۹

الجواب: مدعیان اسلام که در افغانستان سکونت پذیر اند، بر سه گونه اند

- (۱) قال العلامة حصکفی فالكبری استحقاق تصرف عام علی الانام وتحقیقة فی علم الکلام ونصبه اهم الواجبات..... ویشترط کونه مسلماً حراً ذکراً عاقلاً بالغاً قادراً. الخ
- (۲) مشکوٰۃ المصابیح ص ۳۳۷ ج ۲ باب الامر بالمعروف (الفصل الثانی)
- (۳) (باره: ۱۳ سورة یوسف رکوع: ۳ آیت: ۷۶)

(۱) اول ان کسان اند که کمیونزم و اشتراکیت را موجب ترقی و اسلام را موجب تنزل می دانند، و این فرقه بلاشک و شبه کافر است و امامت و اقتداء بایشان باطل است.

(۲) دوم ان کسان اند که کمیونزم و اشتراکیت را باطل می دانند ولیکن ازوجه خوف و تجبر موافقت کمیونسټان می کنند و این فرقه مسلمان است و امامت و اقتداء ایشان درست است البته برایشان هجرت کردن ضروری است.

(۳) فرقه سوم آنکه صرف ازوجه مفاد دنیوی درین جماعت خبیثه داخل شده باشند ورنه اعتقاد او اعتقاد ارتدادنه باشد این کسان بلاشک و شبه فساق و فجار اند، وهوالموفق.

د افغانستان د مجاهدینو اتحاد ضروری دې

سوال: ایا د افغانستان د مجاهدینو یووالې فرض دې که نه؟ چه اوس د فرقه واریت ښکار شوی دی او ایا د هندوستان، پاکستان او مسلمانانو ملکونو په علماؤ باندې د افغانستان مجاهدینو د یووالی خدمت فرض دې یا نه؟ د جواب احسان او کړئ.

المستفتی: محمد خارث علاقه جندول ضلع دیر... ۱۹۸۲، ۲۳۱۳۱

الجواب: دا اتحاد ډیر زیات ضروری دې لیکن عملی طریقې سره دا اتحاد د وخت حکومت کولې شی نور څوک ئې نشی کولې، د نورو خلقو په اقدام سره به یو بل جماعت هم په وجود کښې راشی. وهوالموفق.

مغربی طرز انتخابات او اسلامی طریقہ انتخابات

سوال: سوال لیکلې نشته خود جواب تفصیلی نقل شته دې؟

الجواب: الحمد لله وكفی وسلام علی عباده الذین اصطفی اما بعد! پس واضح باد که انتخابات عامه که مروج غرب و امریکه اند خلاف تعامل خیر القرون و قرون ماضیه اند، نزد بر مقاصد و مصالح امامت سازگار نه اند، وهو واضح، البته در بلادیکه حصول اقتدار و امامت بغیر ازین رویه مغربی حاصل نه می شود مباح و جائز باشد لعدم ورود النهی عنه لان الله تعالی حسن کید یوسف علیه السلام لاخذ اخیه كما قال تعالی کذا لک کدنا لیوسف ماکان لیاخذ اخاه فی دینس

الملك ای فی قانونه و طاعته. الحمد لله که علماء افغانستان مهاجرین و مجاهدین اعزهم الله تعالى بر عدم مطالبه این انتخابات عامه متفق اند، اختلاف صرف در طریقه انتخاب شوری دارند، بعض این انتخاب شوری را با انتخاب عامه جائز می گویند لعدم ورود النهی عنه لان عمر رضی الله عنه جعل امر الامارة شوری بین الاشخاص البتة و كان عمر قائما مقام الرعية والامة، وبعض دیگر این را ناجائز قرار می دهند لكونه مخالفا عن التعامل، ولان العوام ينتخبون من لا يكون اهلا لها ومن يعطيهم المال الكثير ويعنيهم في الامور الدنيوية فشاور عمر فانه كان ممن يعتمد عليه الامة و كان اهل الشورى منه اهلا لها ولا ثقلها.

پس مناسب نزد فقیر این ست که از آنکه اساس هجرت و جهاد نهاده اند و هر قسم قربانی کرده اند و حق اقتدار حاصل کرده اند این شوری را منتخب کنند یعنی از هر صوبه و منطقه، تا که حق قربانی ایشان ضائع نه شود البته تکالیف غیر مهاجرین مناسب است البته برائی از مننه ائنده یقین اوصاف اهلیت شوری ضروری باشد.

تنبیه: مراد از مهاجرین و مجاهدین اهل حل و عقد از ایشان اند.

د بهوک هرتال حکم اود سینیت شریعت بل

سوال: (۱) علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چې د بهوک هرتال څه حکم دې جائز دې که ناجائز دې؟ که په دې وجه باندې سړې مړ شو نو جنت ته به ځی که دوزخ ته؟ (۲) سینیت چه نن صبا کوم شریعت بل منظور کړېدې داخو یو څو کاله مخکښې غیر ائینی اسمبلئ تیار کړې وو نو ددې څه حیثیت دې؟ بینوا تو جوړوا

المستفتی: عزیز الرحمن جنرل ستور نریاب کوهات... ۱۹۹۰ء ۱۹۹۱ء

الجواب: (۱) بهوک هرتال یو سیاسی چال دې او مباح دې لیکن په لوړې سره خود کشی کول گناه کبیره ده او حرام دی.

(۲) ددې بل متعلق ټول علمائی کرام یو ځای شوي وو لیکن په نورو ذرائعو سره د حکومت والو منافقت ښکاره شو. وهوالموفق

د کافرانو د امداد اخستلو حکم

سوال: د دین او شریعت علمائی کرام دې مسئله کښې څه فرمائی چې بعضي

خلق د افغان کیمونست حکومت نه وسله او پیسې اخلي او په خلقو کښې ئې تقسیموی نو آیا په دې سره سړې کافر کیږي یا نه؟ یعنی د کافرانو نه دداسې امداد اخستلو څه حکم دې؟ بینوا تو جوړوا

المستفتی: محمد شریف گياخیل بنو... ۱۰ شوال ۱۴۰۸ هـ

الجواب: امداد خواستن از کافر (مثلا روس و امریکه) جائز لیکن اگر این امداد باعث وسبب ترک جهاد یا کمزور شدن جهاد باشد حرام است نه که کفر است و نه شعار کفر، وهوالموفق

سیاست او مذهب

سوال: علمائی دین دې مسئلې کښې څه فرمائی چې یو سړې سیاست فضول گنږي او وائی چې سیاست د مذهب حصه نه ده دا علماؤ د دولت او اقتدار د حاصلولو یو ذریعه جوړه کړې ده نو دداسې سړي دا خبره ترکومي پورې صحیح ده؟ بینوا تو جوړوا

المستفتی: حافظ صدیق الرحمن لنډ پوره بنو ۱۰ ربیع الثانی ۱۴۰۹ هـ

الجواب: په عربی کښې سیاست حکومت او تدبیر ته وئیلې شی او انبیاء علیهم السلام ټول په ټوله تدبیر کونکي وو (۱) او د حضرت موسی علیه السلام د زمانې نه په کښې حکومت هم راغلې، نو سیاست ته فضول وئیلو والا په غلطی باندې دې، البته که ددې سړي مراد داموجوده بې دینه سیاست وی نو د علماؤ نه علاوه د نورو خلقو سیاست صرف د اقتدار دپاره دې او د علماؤ سیاست د اقتدار دپاره د دین د حفاظت دې، وهوالموفق

د ووت اخستل خرڅول

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چې د ووت اخستل خرڅول جائز دی که نه؟ بینوا تو جوړوا

المستفتی: بادشاه میر شیرگره ضلع مردان... ۱۵ ربیع الثانی ۱۴۰۹ هـ

الجواب: ووت د شفاعت او شهادت نوم دې او په دې کښې په یو باندې هم پیسې اخستل جائز نه دی، وهوالموفق

(۱) عن ابی هريره رضى الله عنه عن النبى ﷺ قال كانت بنو اسرائيل تسوسهم الانبياء كلما هلك نبي خلفه نبي (صحيح البخارى ص ۲۹۱ ج ۱ كتاب الانبياء باب ما ذكر عن بنى اسرائيل)

د (دھری حکومت) سره د خپلو اغراضو د پاره د تعلقاتو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چې (دھری حکومت) سره تعلق ساتل او د هغوی نه تنخواه اخستل څنگه دی او حال دا چې دا خلق خپل وطن ته راشی نو وائی چې مونږ د خپل غرض دپاره تلې وو او د هغوی نه مو وسلې اخستلې، نو داسې روئې ساتلو څه حکم دی؟ لکه چې نن صبا په افغانستان کښې داسې کیږی؟ بینوا و توجروا

المستفتی: مولاسید جمعدار سلارزو... ۱۴۰۱ هـ ۲۹۱۴۱

الجواب: په دې روي سره دا مسلمان فاسق او بی عزته کیږی او د دهریانو په نظر کښې ضمیر فروش او اسلام فروش ښکاری او د مسلمانانو په نزد باندې مداهن گرځی. وهوالموفق.

د موجوده عوامی طرز انتخابات شرعی حیثیت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چې: (۱) په میراث کښې د دوخوریانې د یو برابر گرځولې شوي دی او په گواهي کښې دوه زنانه د یو سړي برابر گرځولې شوي دی ددې صریح او قطعی حکم باوجود زنانه ته په ووت ورکولو کښې د سړي برابر حق ورکول ایا دا د قرانی حکم نفی نه ده؟

(۲) د داسې دستور ساز اسمبلۍ، انتخابات چې د هغې د انتخاباتو طریقه د قرانی نصوصو خلاف وی نو ایا دا د (اسلامی اسمبلۍ) وئیلو حقداره ده؟ او ایا د دې مرتب کړې شوي دستور به د مسلمانانو دپاره قابل عمل وی؟

(۳) د پاکستان اکثر سیاسی جماعتونو دپاره سره د جمیعت علمائې اسلام وغیره د داسې دستور ساز اسمبلۍ په انتخاباتو کښې حصه اخستل د شریعت په رنډ کښې جائز دی که نه؟

(۴) داچه کوم غیر اسلامی انتخابات دی مسلمانانو دپاره ددې انتخاباتو بایکات واجب یا مستحب نه دي؟ بینوا و توجروا

المستفتی: حکیم شریین گل ساول دھیر مردان... ۱۵ ربيع الثاني ۱۳۹۰ هـ

الجواب: وثبت عقد الامامة باحد الامرين باستخلاف الخليفة اياه واما بيعة من تعتبر بيعته من اهل الحل والعقد ولا يشترط بيعة جميعهم الخ (المسامرة والمسايرة ص ۳۲۶)

ددې عبارت نه معلومه شوه چې بادشاه او امیر په مشورې او اکثرې رائې سره هم مقررولې شی، اودا هم معلومه شوه چې مشوره او رائې ورکول د هر چا حق نه دي بلکه د اهل حل و عقد حق دي ځکه چې په دوی باندې د باقی خلقو اعتماد وی لیکن چې کله د خلقو اعتماد نامعلومه وی نو مجبوراً به عوامو طرف ته رجوع کیږی ځکه چې په اهل حل و عقد باندې اکتفاء د عوامی اعتماد په وجه باندې وو، نو دا ووت ورکول په حقیقت کښې د شفاعت او اعتماد اظهار دي چې په هغې کښې د مذکر او مؤنث هیڅ فرق نشته. (۱) لهذا د انتخاباتو دا طریقه قابل اعتراض نه ده خو نا اهل او بی دینو ته ووت ورکول او په هغه باندې اعتماد کول قابل د اعتراض دی او د شریعت سره متصادم دی، فقط.

په دستور ساز اسمبلۍ کښې د قطعی محرماتو په باره کښې رائې شماری کول سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چې د دین اسلام په واضح، قطعی، منصوصی او حتمی قرانی محرماتو کښې به په قانون ساز ادارو او اسمبلو کښې تعداد ته کتلې شی او که نه؟ لکه د سود په شان قطعی او خدائی فیصلې په باره کښې د اسمبلۍ د ممبرانو رائې شماری په شریعت مصطفوی کښې څه حیثیت لری؟ ددې تجویز پیش کولو والا او د دوی د ملگرو په شریعت کښې څه حکم دي؟ بینوا و توجروا

المستفتی: محمد عبدالله عفی عنه لاهور... ۱۹۷۳ هـ

الجواب: داسې تجویز پیش کول بغیر د مصلحت نه ناجائز دي البته د متناق او غیر منافق د امتیاز دپاره یا قانونی طور سره بندیدلو دپاره که داسې مصلحتونه وی نو جائز دي، وهوالموفق.

اسلامی نارونه د روس یا امریکې استیت جوړول ظلم عظیم دي

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چې:

(۱) حضرت عثمان رضی الله عنه دانتخاب دپاره چې د عوامو کومه رائې اخستې شوه وه د مورخ ابن کثیر په الفاظو کی: حتی خلص الى النساء المخدرات في حجابهن وحتى مال الولدان في المكاتب وحتى مال من يرد من الركبان والاعراب الى المدينة في مدة ثلاثة ايام بلياليها (البدایة والنهاية ص ۱۷۶ ج ۷ خلافت عثمان رضی الله عنه)

(امیر گرویک) شمالی وزیرستان د پښتونستان د جوړولو دعوی کوی په دافغانستان کښې هم د سرخ پوش پښتونستان نعره لگوی، نو پښتونستان غوښتل او ازاد قبائل د حکومت پاکستان نه جدا کولو دعوی د امیر گرویک، دپاره د شریعت په رنډا کښې جائز دی که نه؟ بینوا وتوجروا المستفتی: مولوی گل منیر خیسور شریف شمالی وزیرستان ۱۵ جنوری ۱۹۸۴ء.

الجواب: د پښتونستان نعره په ظاهره یوه سیاسی نعره ده نه مطلوب شرعی ده اونه ممنوع شرعی ده، البته اسلامی بنسارونه د روس او روس نواز قومونو استیئت جوړول ظلم عظیم دی لکه څنگه دا د امریکې او امریکه نواز خلقو استیئت جوړول ظلم عظیم دی.

بنځو ته ووت ورکول

سوال: محترم المقام زید مجدکم! د سلام مسنون او نیک دعاگانو نه پس ستاسو خدمت کښې دا عرض دی چه په شریعت کښې بنځو ته ووت ورکول څنگه دی، ددې واقعي نه قطع نظر چه د صوبائی اسمبلی ممبرانو بنځې ته ووتونه ورکړی دی، نو ایا بنځې ته ووت ورکول جائز دی که نه؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: مولوی علی اکبر صاحب مدرسه عربیه انوار العلوم

میراخیل ضلع بنوں ۲۰ محرم ۱۳۹۲ هـ

الجواب: محترم المقام السلام علیکم! نه پس دی واضحه وی چه د ووت مقصد د اعتماد اظهار او د اهلیت سفارش کول دی لهذا په شریعت مقدسه کښې چه زنانه د کومو ذمه دارو ادا کولو حقداره ده نو په هغې کښې بنځې ته ووت ورکول جائز دی، او د کومو ذمه داریانو چه حقداره نه ده (لکه امامت کبری، صغری، خطابت وغیره) نو په هغې کښې ورته ووت ورکول حرام دی، قال الله تعالی ومن یشفع شفاعة سیئة یکن کفل منها (۱) وقال الله تعالی ان الله یمرکم ان تودوا الامانات الی اهلها (۲) فقط.

د اسلامی ائین نه نافذ کونکو سره د جهاد حکم

سوال: علمائې دین او د شرع متین مفتیان کرام دی مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د ۲۵ کالونه مسلسل د پاکستان لیډران د اسلامی ائین د نافذ

(۱) (پاره: ۵ سورة النساء رکوع: ۸ آیت: ۸۵) (۲) (پاره: ۵ سورة النساء رکوع: ۵ آیت: ۵۸)

کولو وعده کوی لیکن تراوسه پورې یوهم دا وعده پوره نه کړه، اوس راروان کال مارچ کښې چه به کوم ائین نافذ کیږي دهغې متعلق هم وعده کوی چه اسلامی ائین به نافذ کوو، که خدائې مه کړه دې ځل هم ائین جوړ نه شو نو دې لیډرانو سره د اسلامی اصولو مطابق جهاد کول جائز دی که نه؟ بینوا وتوجروا المستفتی: مولوی ملک عجب خان صدر اتحاد قبائل دره ادم خیل ۱۹۷۲ء ۱۰/۱۰/۲۵۱۱.

الجواب: حقیقت دادې چه اکثریت اسلامی نظام نه غواړی لکه چه دانتخاباتو نه معلومه شوه او په اسمبلی کښې هم ظاهریږي، که دې ځل دې اسمبلی والو اسلامی نظام قائم نه کړو نو دې منافقانو سره به د طاقت مطابق جهاد فرض وی او د طریق کار تعین اوس نشی کیدلې فقط.

سیاست شرعیه د اسلام حصه ده

سوال: یو بریلوی مولانا صاحب په تقریر کښې او وئیل چه دیو بندیانو د مرزائیت خلاف کوم تحریک چلولي وو دهغې د اسلامی مذهب سره هیڅ تعلق نه وو، بلکه دا یو سیاسی تحریک وو. ایا دا صحیح ده؟ بینوا وتوجروا المستفتی: مولوی غلام یحی پندی گهیپ ۲۲ جولائی ۱۹۷۵ء.

الجواب: په سیاست او اسلام کښې هیڅ تکرار نشته، سیاست شرعیه د اسلام حصه ده (۱) فقط.

خدائی قوانین ترقیامته پورې د امن، ترقی، او خوشحالی کفیل دی

سوال: یو مقتدر سړي چه (پرده) یو شرعی حکم دی ددې تشبیه د قید او جیل سره ورکوی او عملاً خلاف کوی په یوه موقع باندې ئې زناتونه د پردې لرې کولو حکم او کړو او هغه بې پردې کیناستلې. داسې د ملک د سروسپینو مالک دی که هغه او غواړی نو د پردې حفاظت هم کولې شی، اتنده دا خطر ه هم ده چه هغه په خپلې جراتمندانه بد اعمالی سره چرته قران کریم منسوخ اونه گرځوی دداسې سړي په باره کښې شرعی حکم څه دی؟ بینوا وتوجروا المستفتی: سعدالدین کان الله له ۱۴ ربیع الاول ۱۳۹۲ هـ

(۱) عن ابی هريرة عن النبي ﷺ قال كانت بنو اسرائيل تسوسهم الانبياء كلما هلك نبي خلفه نبي وانه لا نبي بعدى وسيكون خلفاء فيكثرون قالوا فما تأمرنا يا رسول الله قال فوا بيعة الاول فالاول اعطوهم حقهم فان الله سائلهم عما استرعاهم.

(صحيح البخارى ص ۲۹۱ جلد ۱ كتاب الانبياء باب ما ذكر عن بنى اسرائيل)

الجواب: اللہ تعالیٰ حکیم مطلق چہ کوم قوانین او احکامات د خاتم النبیین ﷺ پہ ذریعے سرہ رالیرلی دی نو دهغی لازم بین دادی چہ دا قوانین او احکام به ترقیامته پوری د امن، ترقی او خوشحالی کفیل وی، نو د خارجی اثر د وجہی نه د ترقی په لاره کښې رکاوټ گنرل او ختمول د اللہ تعالیٰ په حکمت او علم باندې بی اعتمادی ده بلکه الحاد او زندیق توب دې، وهوالموفق.

د بی دینه او کافرانو سره سیاسی اتحاد کول

سوال: علمائې دین دهغه سړی باره کښې څه فرمائی چہ څوک د سوشلسټانو یا کیمونسټانو یا دیو داسې تحریک او جماعت سره منسلک وی چہ هغه سراسر یا ضمنی طور د اسلام د اصولو خلاف وی او د قطعی احکامو منکر وی نو دې قسم خلقو سره د اتحاد کولو څه حکم دې؟ بینواو توجروا المستفتی: عبدالکریم اکوړه خټک ۱۹۸۵ء ۱۱/۱۱/۲۱

الجواب: کمیونزم او سوشلزم کافرانه نظامونه دی د دوی تحسین او تائید کول د کافرانو کارونه دی، البته د اسلام د مفادوپه خاطر دیو کافر سره اتحاد ممنوع نه دې (۱) وهوالموفق.

د حکومت د زکوٰۃ په سیستم کښې د جمیعت علمائې اسلام د پالیسی تائید

سوال: په یو اجلاس کښې دا قرارداد منظور شو چہ موجوده د زکوٰۃ طریقه کار د خالص سود یو شکل دې لهذا مدارس عربیه له ددینه انکار کول پکار دی لیکن تراوسه پورې مدرسې دا زکاتونه اخلی او تاسو حضراتو وئیلې دی چہ دا زکوٰۃ اخستل صحیح دی نو په اجلاس کښې چہ ستاسو په حوالې سره دا خبره شویده څومره پورې صحیح ده په دلائلو سره ئې وضاحت او کړی؟ بینواو توجروا.

المستفتی: محمد داؤد خان افغانی چارسده... ۱۹۸۴ء ۱۲/۱۴

الجواب: د زکوٰۃ په موجوده طریقه کار کښې دوه خبرې قابل اعتراض دی، اول: دا د سودی پیسو نه اخستل او په سود سره اخستل.

دویم: دا د کالج په طالب علمانو او د فوجیانو په بچو باندې خرچ کول او د

(۱) قال العلامة ابن عابدین قوله وقد استعان عليه الصلاة والسلام انه عليه الصلاة والسلام استعان في غزوة خيبر بيهود من بني قينقاع وفي غزوة حنين بصفوان بن امية وهو مشرك. الخ (رد المحتار ص ۲۵۷ ج ۳ مطلب في الاستعانة بمشرك فصل في كيفية القسمة)

هغوی پورې مخصوص کول.

ددینه علاوه په کښې قابل اعتراض څه خبرې ظاهراً نه معلومېږي.

نوبت: که د جمیعت علمائې اسلام په نزد باندې ددې اخستل د مصلحت خلاف وی نو ځما د هغوی سره هیڅ مخالفت نشته. وهوالموفق.

د مرزایانو اتحادی جماعت ته ووت ورکول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چہ د یو جماعت مرزایانو سره (قادیانانو) اتحاد وی هغوی له ووت ورکول یا په هغې کښې شاملیدل یا د هغوی تشهیر کول جائز دې که ناجائز؟ بینواو توجروا

المستفتی: سید محمد صغیر شاه مینابازار کیمل پور شہراټک ۱۹۷۰ء ۱۱/۱۹/۲۰

الجواب: که ددې جماعت سره د مرزایانو اتحاد د اسلامی نظام د حاصلولو دپاره وی نو ووت ورکول ورته جائز دی او که دا اتحاد په دې ارادې سره نه وی نو ووت ورکول ورته حرام دی برابره خبره ده چہ مرزایان معاون او تابع وی یا د جماعت سره برابر وی، وهوالموفق.

د ختم نبوت په مسئله کښې د خدمت د الفاظو صحیح مطلب

سوال: جناب مفتی صاحب دارالعلوم حقانیہ اکوړه خټک پېښور السلام علیکم ا د پاکستان په مذهبی جماعتونو کښې د یو جماعت مولانا دا دعوی کړې وه (په لیکلو سره) چہ په دې آخری زمانه کښې د ختم نبوت مسئلې کوم خدمت ځمونو جماعت کړې دې ددې مثال په تیرو دیارلسو پیرو کښې ملاویدل گران دی ایا په دې عبارت سره خوبه د حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ او دهغه نه روستو خلقو توهین نه وی شوې، هغوی خو د مرتدینو سره جنگونه کړي دی او جهنم ته ئې داخل کړی دی، بیا د هغوی نه روستو خلقو هم مرتدین د جهنم اور ته داخل کړی دی، لیکن نن صبا علمائو څو نه چرته مرتد جهنم ته داخل کړو اونه ئې جنگ کړې دې او نبی ﷺ فرمائی

خير القرون قرنی ثم الذین یلوهم ثم الذین یلوهم الخ؟ بینواو توجروا

المستفتی: محمد یعقوب پورې والا شهر ملتان ریل بازار... ۱۹۶۹ء ۱۵/۴

الجواب: کیدی شی ددی مولانا مراد علمی خدمت اوپہ ژبی سرہ دلیل بازی او مناظرہ وی چه په مخکنو پیرو کښی د ضرورت د نیشتوالی په وجه باندې نه وی شوې. او یا به دده مراد دا وی چه خمونږ جماعت بغیر د حکومت او اهل اقتدار د امداد نه کوم خدمت کړی دی آخ لهذا دا الفاظ د مؤاخذې قابل نه دی. (لظهوره مراده) فقط.

د بنخي اقتدار او حکمرانی

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کښې چه فرمائي چه زنانه په حکومت او اقتدار کښې د کوم حد پورې داخلیدلې شی، شرعی حکم ئې واضح کړی؟ ډیره مهربانی به وی.

المستفتی: محمد ارشاد ایند برادرز پشاور شهر... ۲ شعبان ۱۴۰۵ هـ

الجواب: زنانه په زوره باندې حکمران کیدلې شی (۱) لیکن بغیر د طاقت نه حکمرانه جوړول ناجائز دی او د بی برکتی باعث دی (۲) وهو الموفق.

د مصلحت په وخت کښې مودودیانو سره اتحاد جائز دي

سوال: د جمعیت علمائي اسلام د مودودیانو سره د اتحاد چه حکم دي؟ بینواو توجروا

المستفتی: محمد زرین تل کوهات..... ۲۷ ذی الحجه ۱۴۰۲ هـ

(۱) قال ابن عابدين اذا تغلب آخ على المتغلب وقعد مكانه انزل الاول و صار الثاني اماما فقد علم انه يصير اماما بثلاثة امور لكن ثالث في الامام المتغلب وان لم تكن فيه شروط الامامة وقد يكون بالتغلب مع المبايعه وهو الواقع في سلاطين ان زمان نصرهم الرحمن.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۳۹ ج ۳ مطلب الامام يصير اماما بالمبايعه او بالاستخلاف باب البغاة)

(۲) عن ابي بكر رضي الله تعالى عنه قال لقد نفعني الله بكلمة لن يفلح قوم ولوا امرهم امراة (صحيح البخاري ص ۶۳۷ ج ۲ كتاب المغازی كتاب النبي الى كسرى وقيصر)

وقال العلامة عبدالعزيز القهراري (والنساء ناقصات عقل ودين وايضا هي مأمورة بالتستر وترك الخروج الى مجامع الرجال وايضا قد اجمع الامة على عدم نصبها حتى في الامامة الصغرى (النبراس شرح شرح العقائد ص ۳۲۱ ويشترط ان يكون الامام من اهل الولاية)

الجواب: چه هرکله د مصلحت په وخت کښې د هندوانو سره اتحاد جائز دي (۱) نو د بدنام مسلمانانو سره به څنگه ناجائزه وی. فقط.

د اليکشن یعنی د انتخاباتو حکم

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کښې چه فرمائي چه اليکشن (انتخابات) د شريعت په رنډا کښې جائز دي که نه؟ بینواو توجروا

المستفتی: ماستر روز مین خان وارثی ضلع دیر... ۲۵ صفر ۱۳۹۷ هـ

الجواب: اليکشن د (اظهار رأي) نوم دي او دخپل نمائنده انتخاب دي اسلام ددي اجازت ورکوي (۲) او په دي وخت کښې دملک ښه ښه مشران په دي کښې حصه اخلي کوم مولوی صاحب چه ددي مخالفت کوي هغه غلط وائي.

ازاد امیدوار ته د ووټ ورکولو فتوی ورکول د سیاست نه بي خبری ده

سوال: یو مولوی صاحب د ۷ مارچ انتخابات کښې د قومی اتحاد امیدوار ته د ووټ ورکولو فتوی ورکړه او په لسم مارچ باندې انتخاباتو دپاره ئې دخپل کلی د ازاد امیدوار په حق کښې فتوی ورکړه چه د گاونډی حق زیات دي نو داسې مولوی صاحب پسې مونځ جائز دي یا نه؟ بینواو توجروا.

المستفتی: الطاف حسین عبد المجید ایند کمپنی گندم منډی راولپنډی ۱۹۷۰ء

(۱) قال الحصكفي ومفاده جواز الاستعانة بالكافر عند الحاجة وقد استعان عليه الصلاة والسلام باليهود على اليهود ورضخ لهم. قال ابن عابدين انه عليه الصلاة والسلام استعان في غزوة خيبر بيهود من بني قينقاع وفي غزوة حنين بصفوان ابن امية وهو مشرك. (الدر المختار مع رد المحتار ص ۲۵۷ ج ۳ مطلب في الاستعانة بمشرك)

(۲) حضرت عثمان رضي الله عنه دانتخاب دپاره چه کومه رأيي اخستې شوې وه هغه عوامی رأيي وه او کله چه اليکشن د اغياروپه لاسونو کښې وي اونتيانچ د عوامی رأيي مطابق نه وي بلکه د پورته نه راځي نوبيا دا اليکشن هم نه دي بلکه سليکشن دي دي ته انتخابات وئيل غلط وي لهذا په آزاد انتخاباتو کښې عوامی رأيي د شريعت په روسره جائزه ده.

كما يدل عليه كلام ابن كثير حتى خلص الى النساء المختبرات في حجابهن وحتى سأل الولدان في المكاتب وحتى سأل من يرد من الركبان والاعراب الى المدينة في مدة ثلاثة ايام و بلياليها (البداية والنهاية ص ۱۷۶ ج ۷ خلافت عثمان رضي الله عنه (مرتب)

الجواب: پہ دے تضاد باندی خو پہ مونخ باندی خہ اثر نہ پریوخی لیکن دا مولوی صاحب د سیاست نہ بالکل ناواقفہ دے، وهوالموفق.

شاہراہ ریشم د تحریک نظام مصطفیٰ دیارہ

د اکبرو د ہدایت مطابق بندول پکار دی

سوال: علمائی دین دے مسئلے بارہ کنبی خہ فرمائی چہ چین تہ تللو والا لار (شاہراہ ریشم) د بہتو صاحب د مخالفت او د تحریک نظام مصطفیٰ د حاصلولو دیارہ بندول جائز دی کہ نہ؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: عالمگیر پتین کوہستان..... ۱۹۷۷ء

الجواب: د سوشلزم د مغلوب کولو دیارہ او د اسلامی نظام راوړلو دیارہ چہ کوم اقدام ہم اوشی جائز دے البتہ مصلحت پہ دے کنبی دے چہ دا اکبرو د ہدایاتو مطابق تحریک او چلولی شی. (دے دیارہ چہ گھوڑی د تحریک دنا کامیاب کیدلو سبب جوړنشی) وهوالموفق.

د بنخو پہ جلوس کنبی وتل

سوال: علمائی دین دے مسئلے بارہ کنبی خہ فرمائی چہ پہ جلوسونو کنبی د بنخو وتل جائز دی کہ نہ؟ یعنی پہ شریعت کنبی د بنخو د جلوس خہ حکم دے؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: عبد اللہ مرکزی جامع مسجد اسلام آباد.

الجواب: فقہائی کرامو لیکلی دی چہ کلہ جہاد (فرض کفایہ) وی نو بنخہ بہہ د خاوند د اجازت نہ بغیر نہ خی او چہ کلہ (فرض عین) وی نو بغیر اجازت نہ تللی شی نودغہ شان بہ مظاہرو لہ وتل ہم وی البتہ بی پردگی هر وخت ممنوع دہ.

د شرعی حقوقو خیال ساتلو سرہ سرہ د بنخو د جلسی جلوسونو حکم

سوال: علمائی دین دے مسئلے بارہ کنبی خہ فرمائی چہ ایا د بنخو جلسی جلوسونہ جائز دی یا نہ؟ چہ د پردی خیال ساتل پہ کنبی وی؟ بینوا وتوجروا.

المستفتی: نامعلوم..... ۲۲ جمادی الاول ۱۹۹۷ھ

الجواب: بی پردگی حرامہ دہ د شرعی حقوقو خیال ساتلو سرہ سرہ (۱) د اسلامی قوانینو د نافذ کولو دیارہ دا کوششونہ او د بنخو چغی سوری وهل جائز دی. وهوالموفق.

د اسلامی نظام دیارہ جلسی جلوسونہ کول جہاد دے بغاوت نہ دے

سوال: نن صبا چہ د قومی اتحاد خلق کومی جلسی جلوسونہ کوی او د بادشاہ وخت نہ بغاوت کوی نود داسی فسادیانو او باغیانو خلقو شرعی سزا خہ دہ؟ د جواب احسان او کرئی.

المستفتی: میاں کریم الدین کاکاخیل سردهیری مردان..... ۱۹۷۷ء ۳۸۸

الجواب: غیر مسلح قوم چہ کلہ جلسی او جلوسونہ کوی نو دوی تہ باغیان وئیل د دین نہ ناواقفیت دہ، (۲) او حال دا چہ دا خلق د سوشلزم د کمزوری کولو او اسلامی نظام د راوړلو دیارہ جہاد او کوششونو کولو والا وی.

نوٹ: شرعی باغی مباح الدم وی. کذا فی جمیع کتب الفقہ، وهوالموفق.

پہ موجودہ سیاست کنبی د اسلامی نظام دیارہ کوشش کول

سوال: موجود سیاست یقینی جہاد دے کہ نہ؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: سمیع الرحمن مردان گمبت

الجواب: د اسلامی نظام د قائمولو دیارہ کوشش کول یقینی جہاد دے والطریقة المروجة وسیلة له کما ان یوسف علیہ السلام توسل بدین الملک. (۳) فافهم.

(۱) يجوز لهن الخروج اذا كان باذن الزوج تفلات مجتنبات عن لباس الزينة والتعطر واختلاط الرجال فما دامت النساء راعت هذه الشرائط فلا ضير فيه. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۲۹ ج ۵) باب ماجاء فی خروج النساء فی الحرب.

(۲) قال ابن عابدين ان المسلمين اذا اجتمعوا على امام و صارو آمينين به فخرج عليه طائفة من المؤمنين فان فعلوا ذلك لظلم ظلمهم به فهم ليسوا من اهل البغي وعليه ان يترك الظلم وينصفهم ولا ينبغي للناس ان يعينوا الامام عليهم لان فيه اعانة على الظلم

(رد المحتار هامش الدر المختار ص ۳۳۸ ج ۳ باب البغاة)

(۳) قال الله تعالى ما كان لياخذ آخاه في دين الملك..... الآية (پ: ۱۳ سورة يوسف ع: ۳ آیت: ۷۶)

د علماؤ د پاره اسلامی نظام راوړل د اقتدار او کرسئ نه بغير ناممکن دي
سوال: که په الیکشن کېنې په مقابله کېنې علمائې کرام مثلاً مفتی محمود صاحب وغیره امیدوار شی نو که یو سړې دې علماؤ ته ووت ورنکړی نو شرعاً به مجرم وی که نه؟ او بعضې خلق وائی چه علمائې کرام په انتخاباتو کېنې صرف د کرسئ حاصلولو دپاره حصه اخلی د نظام مصطفی دپاره انتخابات نه کوی. او کومو خلقو چه تیرشو و انتخاباتو کېنې د پیپلزپارټی (PPP) او سوشلزم حمایت کړې د هغوی شرعی حکم څه دی؟ بینواو توجروا المستفتی: حافظ عبدالخالق دی ائی خان ۱۹۷۷ء، ۱۹۸۱ء

الجواب: خبرشه چه په هر مسلمان باندې ضروری دی چه د اسلامی نظام راوړو حمایت او تعاون او کړی، او د غیر اسلامی نظامونو لکه سوشلزم، کمیونزم، کیپتالزم، او فاشلزم وغیره مقابله او کړی نو چه کوم سړې ددې نه مخالف وی هغه به منافق وی او بعضې صورتونو کېنې کافر کیږی مثلاً چه دا غیر اسلامی نظامونه د ترقی باعث اومنی او اسلامی نظام د تنزل باعث او گنډی، اودا خبره دې هم په ډاگه وی چه په دې زمانه کېنې بغیر د اقتدار او کرسئ نه یو نظام راوړل ناممکن دی، نو په هر مسلمان باندې ضروری دی چه علماؤ کرامو سره په کرسئ او اقتدار حاصلولو کېنې پوره امداد او کړی، او د علمائې کرامو نه دا امید کیدې شی چه هغوی اسلامی نظام رائج کړی د نورو پارټیانو نه دا امید ساتل غلط دی او د تجربې نه خلاف دی، وهوالموفق

د جمعیت علمائې اسلام حمایت او د جماعتی فیصلې مطابق ووت استعمالول

سوال: په دې زمانه کېنې هره پارټی د اسلام نعره وهی، نو مونږ له په کومه پارټی کېنې شمولیت او حمایت کول پکار دی چه الله او رسول ﷺ ځمونږ نه راضی شی، دارنگې پیپلزپارټی د اسلام سره د سوشلزم نعره هم وهی، نو ایا سوشلزم اسلامی نظام دی، او په داسې جماعت کېنې ورتلل او د هغوی حمایت کول څنگه دی او دوی ته ووت ورکول څنگه دی؟ چه کله مذهبی څوک امیدوار نه وي؟ بینواو توجروا

المستفتی: سید محمد بلوچستانی... ۲ شعبان ۱۳۹۴ هـ

الجواب: په موجوده زمانه کېنې د جمعیت علمائې اسلام حمایت کول ضروری دی دهغوی نه د اسلامی نظام توقع کیدلې شی، نورې پارټی دخپل غرض

دپاره د اسلام نوم اخلی. نو چه کوم ځای کېنې د جمعیت نمائنده نه وی هلته د جمعیت د جماعتی فیصلې مطابق ووت استعمالول پکار دی، فقط.

د علماؤ د پاره اتحاد ډیر اهم او ضروری دي

سوال: بخدمت جناب محترمی ومکرمی شیخ الحدیث صاحب دامت برکاتهم، السلام علیکم! د خیریت نه پس عرض دادې چه موجوده سیاسی کشمکش عام طور سره او د علمائې دیوبند کشمکش خاص طور سره ځمونږ دپاره یو لوی مصیبت جوړ شوې دې ځکه چه نه خوپه مدرسو کېنې طالبان سبقونه وائی اونه په ارام سره یوه مدرسه کېنې اوسیدلې. او خاص کر په علمائې دیوبند کېنې د جمعیت علمائې اسلام هزاروی گروپ او تهنانوی گروپ اختلاف د طالبانو دپاره یو غټ مصیبت جوړ شوې دې ځکه چه کوم ځای کېنې د هزاروی گروپ مدرسه ده هلته د تهنانوی گروپ سره تعلق والا طالبان نه ایساریدلې. او په کوم ځای کېنې چه د تهنانوی گروپ مدرسه ده هلته د هزاروی گروپ سره تعلق ساتلو والا طالبان په سکون کېنې نه دی الخ؟ بینواو توجروا.

المستفتی: منجانب: محمد تاج اشرف العلوم گوجرانواله ۱۹۷۰ء، ۱۴۱۹۸
الجواب: محترم المقام د وعلیکم السلام نه پس خبره داده چه د علمائې کرامو دپاره اتحاد ډیر اهم او ضروری دی او خاص طور په هغه وخت کېنې چه دنیاداري پارټیانې د اتحاد دپاره او دا اختلاف ختمیولو دپاره محنت کوی نو علمائې کرامو دپاره به د اتحاد نه مخ اړول سراسر وبال وی ځمونږ د طرفنه هیڅ انکار نشته لیکن صرف ځمونږ په کوشش سره دا اتحاد ناممکن دي. فقط.

د جمعیت علمائې اسلام د سواد اعظم نه مخالفت کول غلط ده

سوال: محترم جناب مفتی صاحب نن صبا د جمعیت په نوم سره یو گروپ جمعیت علمائې اسلام دې او دویم گروپ د (مرکزی جمعیت) په نوم سره کار کوی، او د یوبل مخالف دی، نو په دوی کېنې کوم یو گروپ په غلطی دی؟ بینواو توجروا
 المستفتی: عبدالله کانگره چارسده... ۲۷ ربیع الاول ۱۳۹۰ هـ

الجواب: د مرکزی جمعیت افراد لږ دی او د سواد اعظم نه مخالفت کولو په وجه باندې په غلطی دی، دوی دپاره ضروری ده چه په دې نازک وخت کېنې ددې خپلې روئې نه واپس شی جمعیت علمائې اسلام یو منظم کارکن، سرفروش او دهرې فتنې اوزندقې مقابله کولو والا جماعت دی او دهغوی

اراده ده چه په یو جماعت کښې هم مدغم نه شو بیشک نور جماعتونه د دوی سره د دوی په منشور باندې یو ځای کیدلې شی فقط.

د جمیعت علمائې اسلام سره تعاون او الحاق ضروری دې

سوال: د اسلام او ادابونه پس عرض دادې چه نن صباد بې دینه پارټیانو په مقابله کښې دوه مذهبی پارټیانې دې جمیعت علمائې اسلام او جماعت اسلامی. لیکن دا دوه پارټی هم په یو بل باندې د کفر فتوی لگوي مثلاً اوس اوس خورنې په علاقه کښې د جماعت اسلامی علماؤ د جماعت اسلامی نه علاوه په ټولو باندې د کفر فتوی او لگوله ستاسو صاحبانو په خدمت عالیه کښې عرض دې د قران او حدیث په رنړا کښې اولیکي چه مونږ په کومه پارټی کښې شریک شو چه خالص د اسلام د سرښندنې دپاره کوشش کوي او مکمل اسلامی نظام او شریعت محمدی نافذ کول غواړي او په کومه پارټی چه تاسو اعتراض کوي په هغې باندې د قران او حدیث مطابق فتوی ورکړئ مونږ به ستاسو د فتوی رارسیدلو پورې یوې پارټی سره هم الحاق نه کوو؟ بینواو توجروا.

المستفتی: محمدرسل کمبر لعل قلعه علاقه میدان ضلع دیر ۱۰ ربیع الثانی ۱۳۹۰ هـ

الجواب: د جمیعت العلماء په نزد باندې مودودی جماعت کافر نه دې خو په مودودی او د هغه په تابعدارو افرادو باندې د کفر خطر د موجوده ده، او د جماعت اسلامی په نزد باندې سوشلزم کفر دې لیکن د جمیعت علمائې اسلام په نزد باندې هم سوشلزم خلاف اسلام ډله ده. لهذا جمیعت العلماء ته سوشلستان او کمیونسټان وئیل او د دوی کفر ثابتول غلط دی. په دې کښې شک نشته چه جمیعت العلماء د مکمل اسلامی نظام په نافذ کولو کښې محنت کوي او دا خلق بدنام نه دی په خلاف د جماعت اسلامی چه هغوی حدود جاری کول نه غواړي د هغوی په منشور کښې د حدود هیڅ تذکره نشته. دارنگې هغوی ټول لاهوری گروپونه او اکثر قادیانیان په اکثریت کښې د شاملولو وئیلې دي، او دا خلق بدنام هم دی، لهذا په هر دیندار مسلمان باندې ضروری دی چه د جمیعت العلماء سره الحاق او کړي او د هغوی سره تعاون او کړي. فقط.

جمیعت علماء اسلام نه ووټ ورکول پکار دی

سوال: نن صبا ووټ کومې پارټی له ورکول پکار دی؟ بینواو توجروا

المستفتی: فضل احد غلام احد بازار بت خيله ملاکنډ ایجنسی ۲ جون ۱۹۷۰ء

الجواب: د جمیعت علماء اسلام، جماعت اسلامی او مرکزی جمیعت نه علاوه ټول جماعتونه د اسلامی قانون د نافذ کولو مطالبه نه کوي. نو د دې فرق نه بچ کیدل ډیر زیات ضروری دی او په دې دریواړو کښې جماعت اسلامی بدنام دې دا خلق ټیږی اسلام او ماډرن اسلام غواړي چه په هغې کښې حدود هم نه وي او د مرزایانو په کښې هم گنجائش وي. لهذا د دوی نه هم پر هیز ضروری دې. او مرکزی جمیعت والا ډیر کم دی او د هغوی کار کول د سواد اعظم نه په ځان له طریقې سره داهم غلطی ده، لهذا هغوی ته ووټ ورکولو سره مقصد نه حاصلیږي، نو بس تا دپاره ضروری ده چه جمیعت علمائې اسلام ته ووټ ورکړي دا اهل حق دی او د هرباطل مقابلې دپاره هر وخت تیار دی د دوی نه ډیره توقع او امید کیدلې شی فقط.

جمیعت العلماء د هرې فتیې مقابلې کولو والا جماعت دې

سوال: مفتیان شرع څه فرمائي چه د علماء دوه گروپه دی د مودودی صاحب جماعت او جمیعت علمائې اسلام. د دې دواړو ډلو متعلق په دواښه او کانگره علاقه ډیر اختلاف دې لهذا مونږ ته اطلاع را کړئ چه په دې دواړو ډلو کښې کوم یو بهتره ده. دارنگې په کانگره کلی کښې د جمیعت العلماء یوه جلسه شوې وه. په هغې کښې مولانا گل بادشاه صاحب امیر صوبه سرحد او نورو علماؤ په تقریر کښې تردې پورې او وئیل چه مودودیانو پسې مونږ نه کیږي نو حقیقت حال نه مونږ خبردار کړئ؟ بینواو توجروا

المستفتی: روح الله موضع کانگره چارسده... یکم جون ۱۹۷۰ء

الجواب: مودودی هم په اسلام کښې ترمیم او تجدید کړې بلکه د یهودیانو په شان د معنوی تحریف په جرم کښې مبتلا دې او په خپل منشور کښې ئې د حدودو جاری کولو څه تذکره نه ده کړې او اکثر بلکه ټول مرزایان ئې په اقلیت کښې د داخلیدلو نه بچ کړي دی او تجدید ملک چه د سوشلزم بنیادی طریقه ده هغه ئې جائز کړې لهذا ټولو مسلمانانو دپاره ضروری دی چه دې جماعت سره تعاون نه کوي د دې ماډرن او ټیږی اسلام د نافذ کولو په بدله کښې د مکمل اسلامی نظام د نافذ کولو دپاره کوشش ضروری دې او جمیعت علمائې اسلام یو منظم، کارکن، سرفروش او د هرې فتیې او زندقې مقابلې کولو والا جماعت دې او د دوی اراده ده چه په چا کښې به نه مدغم کیږي او بیشکه نور جماعتونه د دوی سره الحاق کولې شی. خود دوی په منشور، لهذا تاسو خلق د دوی سره بغیر شک شبهي نه شاملیدلې شی او په جهاد کښې حصه اخستلې شی. فقط.

د جمعیت العلماء او جماعت اسلامی د اسلام دعوی

سوال: محترمی و مکرمی صاحب عرض دادې چه د ضلع دیر په پاکستان کښې د مدغم کیدو سره په دې ملک کښې مختلفې پارټیاني په وجود کښې راغلی دی د هرې پارټي مقررين د قران او حدیث په رڼا کښې د خپلې مدعی په ثابتولو باندې د لیلونه ورکوی او په دې ریاست کښې مخکښې څه پارټي نه وه اوس مونږ حیران او پریشان حال یو چه په کومه پارټي کښې شرکت او کړو؟ چه د اسلام د ترقی او عروج باعث او گرځی نو مونږ د جمعیت علماء اسلام سره موافقت او کړو که د جماعت اسلامی سره؟ د اسلام په دعوی کښې څوک صحیح دی؟ بینو او توجرا

المستفتی: سلطان ادريس باغدوشخيل تلاش ریاست دیر... ۱۳۸۹ هـ

الجواب: جمعیت علمائې اسلام د شرعی قانون په نافذ کولو کښې کوشش کوی. لهذا د دوی سره الحاق ضروری دې او نورې پارټیاني خو یا د اسلام نوم د دھوکې دپاره اخلی او یا د دھوکې دپاره نه وی خو په هغوی باندې خطر ده چه هسې نه ماډرن اسلام ئې مراد وی لکه جماعت اسلامی لهذا د دوی سره الحاق نه کول ضروری دی. فقط.

د جماعت اسلامی د غیر اسلامی خیالاتو نه بچ کیدل پکار دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائې چه جماعت اسلامی ته اسلامی جماعت وئیل صحیح دی که نه؟ ځکه چه اکثر اکابرینو او لویو لویو علماؤ د دوی په خیالاتو او بعضې غلط نظریاتو باندې نیو که کړې ده؟ بینو او توجرو

المستفتی: مولوی فضل الرحمن کوټه صوابی مردان... ۱۹۶۹ء ۸۱۹

الجواب: د مسلم لیگ، نظام اسلامی پارټي او جماعت اسلامی د غیر اسلامی خیالاتو نه بچ کیدل ضروری دی نوم چه هر څنگه وی په نومونو اعتراض کول بې مقصده کار دي.

په جماعت اسلامی او جمعیت العلماء کښې فرق

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائې چه دې وخت کښې په پاکستان کښې دوه جماعتونه په منظم طریقې سره د اسلامی نظام دعوت

کونکې دی، یو جمعیت العلماء او دویم جماعت اسلامی، د دوی دواړو خپل مینځ کښې سخت اختلاف دې نو دې دواړو کښې د کوم جماعت سره اشتراک او تعاون پکار دې او د کوم جماعت عقیدې او نظریات د اسلام او سلف صالحینو د تعبیراتو مطابق دی؟ د جواب مهربانی او کړی.

المستفتی: نامعلوم

الجواب: په دې دواړو جماعتونو کښې د جمعیت علمائې اسلام عقیدې او نظریات د اسلامی او سلف صالحینو د تعبیر کړې شوي دین موافق دی، نو د جمعیت العلماء سره تعاون او شریکیدل ضروری دی ترڅو چه د خود غرضه خلقو اله کار نه وی او جماعت اسلامی بدنام دی د دوی اسلام ماډرن اسلام دې فقط.

په مودودی جماعت، تبلیغی جماعت او جمعیت العلماء

کښې په کوم جماعت کښې کار کول پکار دی

سوال: محترمی مکرمی صاحب حضرت مفتی محمد فرید صاحب دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک. د مولانا مودودی جماعت اسلامی، تبلیغی جماعت او جمعیت العلماء په باره کښې ستاسو حضراتو رائې څه ده. په کوم جماعت کښې کار کول د ثواب کار دې، بعضې خلق جماعت اسلامی د. ادخلوا فی السلم كافة، مصداق گرځوی، ځمونږ راهنمائی او کړی؟

المستفتی: مولوی محمد افضل خان شاه پور کانا سوات ۱۹۶۹ء ۲۹۱۹

الجواب: د مودودی صاحب او دهغه (د تفرداتو) په هم خیالنه خلقو باندې د کفر سخته خطر ده، ځکه چه د هغوی په نزد باندې قادیانیان (لاهوریان) کافران نه دی او حال دادې چه دا خلق د معجزاتو نه منکر دی. او د حضرت عیسیٰ (علیه السلام) د پلار په کیدلو قائل دی (چه یوسف نجار دې) او تبلیغی جماعت نیک او بااثره جماعت دې، په دوی کښې بعضې کسان (چه هغه معلمینو او متعلمینو ته د درسونو په وخت دعوت ورکوی یا بال بیچ والا محتاج د ځان سره په بوتللو مجبور کوی) په غلطی دی، په جمعیت العلماء کښې کار کول د ثواب کار دې (دا د علماء سواد اعظم دې) اگر چه جماعت اسلامی صرف منظم او مالدار تنظیم دې

ورهما از جهان شود معدوم پس نیابد بزییر سایه بوم..... وهو الموفق

موجوده وخت کښې اهل حق جمعیت علمائې اسلام ته ووت وړ کول جهاد دې

سوال: ووت وړ کول جائز دی که نه؟ او د ووت حقداره کومه پارټي ده؟ جواب

راکری مہربانی بہ وی۔ المستفتی: شاہ نواز ضلع دیر... ۱۹۷۶ء ۱۷۳۸
الجواب: د حق او باطل د مقابلہ پہ وخت کسبی اہل حق تہ ووت ورکول جہاد
 دے پہ موجودہ وخت کسبی اہل حق جمیعت علماء اسلام دے او کوم خائ کسبی
 چہ د جمیعت العلماء امیدوار نہ وی نوہلتہ د جماعتی فیصلی مطابق عمل
 کول پکار دی، وھو الموفق۔

جمیعت علمائی اسلام د اعتماد، الحاق او تعاون قابل جماعت دی

سوال: نن صبا پاکستان کسبی د مختلفو نظریاتو والا پارٹیانی دی مونہ خلق پہ
 کسبی د حق جماعت تمیز نہ شو کولی تاسو فکر والا او علم والا خلق ئی نو
 ستاسو پہ نزد باندی قابل اعتماد او قابل الحاق کومہ پارٹی دہ چہ مونہ پہ
 کسبی شامل شو؟ بینوا او توجروا۔

المستفتی: رحمن الدین ضلع دیر ملاکنڈ ڈویژن

الجواب: جمیعت علمائی اسلام د اکابرین علمائی دیوبند یو نمائندہ مذہبی او
 سیاسی جماعت دی چہ د ہغوی منشور قرآن او سنت، د مملکت نظام جوړول
 دی او د دوی ماضی او تاریخی تسلسل ہم بدنام نہ دی نو جمیعت علمائی
 اسلام چہ د علماء سواد اعظم دی دی کسبی شاملیدل، الحاق او تعاون کول
 پکار دی۔ فقط

د جمیعت علمائی اسلام مقصد او نصب العین

سوال: کوم سړي چہ جمیعت علمائی اسلام تہ د قومی اسمبلی ووت ورنکری
 نو دہغہ سړی خہ حکم دی؟ او نورو پارٹیانو تہ د ووت ورکولو یا نہ ورکولو
 خہ حکم دی؟ بینوا او توجروا

المستفتی: رحیم اللہ اضاخیل بالانوشہرہ ۱۹۸۸ء ۳۱۱۸

الجواب: د جمیعت علمائی اسلام نہ علاوہ د نورو پارٹیانو نصب العین د اسلام
 سرہ متضاد دی نو د ہغوی نصب العین حق منل او د جمیعت علمائی اسلام نظام
 او نصب العین غلط او د تنزل باعث کنرل بنکارہ کفر دی، او دی نورو پارٹیو تہ
 ووت ورکول د دین سرہ د شمنی دہ او چہ کلہ د جمیعت علمائی اسلام امیدوار
 مقرر نہ وی نو چاتہ ووت مہ ورکوی، بہر حال جمیعت علمائی اسلام مکمل
 اسلامی نظام راوړل غواړی او پہ جماعت اسلامی باندي خطرہ دہ چہ ہغوی
 چرتہ تیدی اسلام رانہ ولی او مسلم لیگ صرف د اسلام نوم قدری باقی ساتل
 غواړی، او نیشنل پارٹی او پیپلز پارٹی د اسلام نوم ہم ختمول غواړی۔ فقط۔

پیپلز پارٹی، مسلم لیگ نیشنل وغیرہ سرہ اتحاد کول او ہغوی تہ ووت ورکول
سوال: پہ پاکستان کسبی مختلف سیاسی پارٹیانی دی مثلاً پیپلز پارٹی، مسلم
 لیگ او نیشنل پارٹی وغیرہ د یو مذہبی پارٹی دوی کسبی یو سرہ اتحاد
 کول خنگہ دی؟ او دوی تہ ووت ورکول خنگہ دی؟ جواب راکری۔
 المستفتی: سید رحیم اللہ باچا اضاخیل بالانوشہرہ ۱۳ رمضان ۱۴۰۵ھ

الجواب: پیپلز پارٹی نیشنل پارٹی او مسلم لیگ تہ ووت ورکول ناجائز دی دا
 تول د کافرانہ نظام حفاظت کونکی دی دا د چین ررس او امریکی پہ اشارو
 باندي چلیبری خو چہ کلہ د اسلام د مفادو دپارہ عیسایانو سرہ اتحاد جائز دی
 لکہ چہ حدیث شریف کسبی راغلی دی (۱) نو دانشور علماء، حضرت مدنی
 مفتی محمود رحمۃ اللہ علیہ د اسلام د مفادو دپارہ داسی اتحاد جائز گر خولی دی خو
 دومرہ دہ چہ پہ ہغوی کسبی ادغام (بالکل ورتوتل) بیاہم ناجائز دی چونکہ د
 پیپلز پارٹی، نیشنل پارٹی او مسلم لیگ نصب العین او منشور د اسلام سرہ
 متضاد دی دا خلق د سوشلزم، کمیونزم، کپیٹلزم، او سیکولر ازم حمایت
 کونکی دی چہ د اسلام مخالف دی نو دوی تہ ووت ورکول حرام دی او د اسلام
 سرہ دشمنی دہ البتہ د اسلام د مفادو دپارہ ورسرہ اتحاد جائز دی دانشور علماء
 مثلاً حضرت مدنی، حضرت عثمانی او مفتی محمود رحمۃ اللہ علیہ دوی سرہ اتحاد کرې
 دی او د ادغام نہ ئی خان ساتلی دی او موجودہ زمانہ کسبی د تجربی نہ ثابتہ دہ
 چہ دا پارٹیانی اہل حق تہ دھوکې ورکوی او خاص طور سرہ د مسلم لیگ دھوکہ
 خواظہر من الشمس (د نمر نہ ہم زیاتہ بنکارہ دہ)، لہذا د (لایلدغ المؤمن من جحر
 واحد مرتین) حدیث پہ وجی سرہ د اتحاد نہ خائلہ والی کسبی سلامتیادہ فقط۔

د سوشلزم خلاف تحریک چلول د ثواب کار دی

سوال: نن صبا چہ د سوشلزم او بہتو خلاف کوم تحریک روان دی او مفتی
 محمود ئی قیادت کوی نو ددی تحریک شرعاً خہ حکم دی؟ بینوا او توجروا
 المستفتی: مولولی عبدالحکیم جنہ امیاں والی... ۱۹۷۷ء

(۱) عن ابن عمر رضی اللہ عنہما قال حاربت النضیر و قریضة فاجلی بنی النضیر و اقر قریظة و من
 علیہم حتی حاربت قریضة فقتل رجالہم و قسم نساءہم و اولادہم و اموالہم بین المسلمین الا بعضہم
 لحقوا بالنبی صلی اللہ علیہ وسلم الخ (صحیح البخاری ص ۵۷۲، ج ۲ کتاب المغازی باب حدیث بنی النضیر)
 (۲) (صحیح البخاری ص ۹۰۵ ج ۲ کتاب الادب باب لایلدغ المؤمن من جحر مرتین)

الجواب سوشلزم د اسلامی نظام سره متضاد دې ددې خلاف تحریک چلول د ثواب باعث کار دې وهوالموفق

په اسلام کې د سیاسي او معاشي ژوند مکمل راښمونی موجود ده

سوال: ایا په سیاسي معاملاتو کې قران خاموش (چپ) دې؟ ایا ددې خبرو متعلق په اسلام کې هدايات او احکام موجود دي؟ دارنگې سوشلزم او جمهوریت چه هر سړی دپاره ډوډی. جامې او کور مفت (بې پیسو) دی ایا په اسلام کې ددې کارونو متعلق چه پرگرام نشته، دارنگې د سیاسي حالاتو متعلق د سوشلزم نظریه اختیارول چه خپله عقیده دې صحیح وی نو ایا دې کېنې چه قباحه شته؟ اسلام دې باره کېنې چه فرمائی؟ بینوا بالدلیل توجروا عند الجلیل

المستفتی: میاں محمد دین جامعہ حنفیہ ضلع لائل پور ۱۰ ذی قعدہ ۱۳۸۹ھ

الجواب: (۱) قران او حدیث د ژوند یو مکمل قانون دې د سیاسي معاملاتو باره کېنې دده چپ کیدل د عقل او د واقعي نه خلاف دی په دې کېنې د سیاسي معاملاتو اصول په شاهانه طریقي سره بیان او ذکر دی، که په دې کېنې سیاست نه وی نو غیر اسلامی سیاسي جماعتونو ته به ئې بدترین شکست نه ورکولو. (۲) په اسلام کېنې بې کارتوب، فضول خرچی، حسد، حرام کاری، تعصب و غیره ممنوع دی د زکوٰۃ، عشر، تصدق، رحم، او همدردی و غیره حکم په کېنې ورکړې شوي دي، چه په هغې باندې عمل کولو سره غریبانان او مالداران دواړه په اطمینان سره ژوند تیرولې شی.

(۳) دا عملاً ناممکن دی ځکه چه د جاگیردارونه اخستل هغه وخت جائز دی چه دا جاگیرونه د پخوانو خلقو نه په زور اخستلي شوي وی او انگریزانو (مثلاً) دې جاگیردارانو ته په انعام کېنې ورکړې وی نو دا وخت دا جائز دی چه ددغه جاگیردارونه دا جاگیرونه و اخستلي شی او پخوانو کسانو او یا دهغوی وارثانو ته دې واپس کړې شی، او دانه دی جائز چه د ټولو جاگیردارونه جاگیرونه و اخستلي شی او پردو خلقو باندې تقسیم کړې شی دارنگې سرمایه دارد زکوٰۃ او عشر نه زیاتې مال جمع کولو باندې مجرم نه دې نو دا شرعاً نه دی جائز چه دهغوی د رضا نه بغیر د هغوی نه په زور باندې مالونه و اخستلي شی او دغه شان د کارخانو د املاکو حکم هم دې (۱) فقط

(۱) عن ابی حرة الرقاشی عن عمه قال قال رسول الله ﷺ الا لا تظلموا الا لا یحل مال امرء الا بطیب نفس منه. رواه البیهقی فی شعب الایمان والدارقطنی فی المجتبی: (مشکوٰۃ المصابیح ص ۲۵۵ جلد ۱ باب الفصب والعارية)

د اسلام په اقتصادی نظام او سوشلزم کېنې عملی مطابقت بالکل ممکن نه دې سوال: محترم جناب مفتی صاحب مدظلہ العالی به معرفت حضرت مولانا عبدالحق صاحب رحمہ اللہ نن صبا په ملک کېنې د سوشلزم او د اسلامی سوشلزم نعره لگولې کیږی؟ (۱) ایا د اسلام خپل څه اقتصادی نظام نشته؟ (۲) ایا په اسلام او سوشلزم کېنې مطابقت ممکن دې؟ ددې دوه سوالونو جوابونه رااولیگئ مهربانی به وی.

المستفتی: اکرام الله زید گنج لائل پور ۱۹۷۹ء ۲۲۱۱۱

الجواب: (۱) دا د زکوٰۃ و غیره نظام د اسلام مستقل اقتصادی نظام دې (۱) (۲) په عملی طور سره ناممکن دې فقط.

اسلامی سوشلزم اسلامی جمهوریت او پاکستان صرف زړه راڅوونکی الفاظ دی سوال: علمائې دین چه فرمائی چه ایا په اسلام کېنې د اسلامی سوشلزم څه گنجائش شته دلته چه کوم خلق د سوشلزم نعرې لگوي هغوی ورته اسلامی سوشلزم وائی او دا خلق دالله تعالی د ذات، پیغمبرانو، فرستو او قیامت منکر هم نه دی بلکه صرف دا وائی چه بعضي څیزونه په قومی ملکیت کېنې اخستل دی، لوی صنعتونه سرمائې او جاگیرونه خو څه کوي دا څیزونه په قومی ملکیت کېنې اخستل ناجائز دی او چه کله ورته اسلامی سوشلزم وائی نو بیا د ناجائز والی څه وجه ده وضاحت او کړی؟

المستفتی: امیر مقام شیرگره مردان

الجواب: د اول نه په اسلامی سوشلزم، اسلامی جمهوریت او پاکستان و غیره زړه (۱) عشر، خراج جزیه، زکوٰۃ، صدقات، فنی، خمس، ضرائب، کراء الارض، عشور، وقف، اموال فاضله و غیره دغسې ممنوع جواړی، سته، سود، ذخیره اندوزی و غیره دغسې مضاربت، شرکت، بیوع و غیره مولانا حفظ الرحمن سیوهاروی فرمائی د اسلام معاشی نظام یو داسې عامه فلسفه باندې قائم دې چه دهغې نوم اسلام دې چه دا عالمگیر دعوت او عام انقلاب طرف ته داعی دې، او د دنیا دانسانو صرف معاشی صلاح او کامیابی نه غواړی، بلکه روحانی، مذهبی، اخلاقی، سیاسی، معاشرتی، او معاشی غرض هر قسم دینی او دنیوی کامیابی او کامرانی او هدایت غواړی. — په دې وجه دا د ژوند هرې شعبې دپاره د یو صالح اجتماعی نظام غوښتونکې دې، او هم ددې ژوند یوه شعبه صالح نظام معاش هم دې، (اسلام کا اقتصادی نظام ص ۲۶ حفظ الرحمن سیوهاروی،

راخونکو الفاظوسره علماء الہ کار جو پوی بیا روستو علماء بی کاره ثابتوی دارنگی د ټولو سرمایہ کارانوسه سرمایہ اخستل او ټولو جاگیردارانوسه جاگیرونه اخستل په اسلام کښې ناجائز دی او په جائز اونا جائز کښې په ثبوت شرعی سره امتیاز کول ناممکن دی او دا د غرض والو خلقو نصب العین هم نه دی، دا ځما رائي ده دې باره کښې تاسو نوروسیاسی علماؤ (جمیعت علمائی اسلام) طرفته هم رجوع او کړئ، فقط.

د سوشلزم حمایت کونکو ته د ووت ورکولو حکم

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د سوشلزم دعوت ورکونکې پارټی ته د ووت ورکولو څه حکم دی؟ بینوا وتوجروا المستفتی: فیض الرحمن دره ایبټ اباد

الجواب: که چرې سوشلزم د ترقی باعث گنږی او اسلام زور نظام تصور کوی نو دې سړی خپل ځان د اسلام نه اوويستلو او که د ویرې قومیت او عصبيت په وجه باندې سوشلزم ته ووت ورکوی نو منافق دی کافر نه دی، وهوالموفق

د سوشلزم خورولو والا سره د قتال مسئله

سوال: چه کله سوشلزم کفر دی نو ددې خورولو والا سره جنگ ولې ناجائز دی؟ بینوا وتوجروا المستفتی: مولوی عبداللہ لورالائی بلوچستان

الجواب: د هر جائز کار دپاره جدا جدا وخت وی، دا کابرو د هداياتو سره موافقت کولو کښې مصلحت دی وهوالموفق.

د سوشلزم والوسره د جنگ په مسئله باندې په دویم ځل سوال

سوال: ستاسود فتوی عبارت (چه د هر کار دپاره جدا جدا وخت وئی مصلحت د اکابرو په هداياتو کښې دی) دادوضاحت محتاج دی؟

المستفتی: مولوی عبداللہ مدرسه عربیه لورالائی بلوچستان

الجواب: ددې سوالاتو د تفصیلی جواباتونه مونږ د مصلحت په بنیاد باندې ممنوع او معذوریو فقط.

د مرزائی فرقې سره سیاسی اتحاد د سوشلزم او اهل حق علماؤ پیژندګلو

سوال: (۱) یو سړی د مرزایانو قادیانی ډلې ته کافر وائی لیکن لاهوری ډلې ته کافر نه وائی نو داسې خلقو سره د سیاسی اتحاد په باره کښې څه حکم دی؟ (۲) یو سړی د علمائی حق په نظر ضال او مضل دی د هغوی یو سیاسی تنظیم دی په ملک کښې د اسلام نافذ کولو دپاره هغوی سره د اتحاد کولو ضرورت راځی او دا گمراه او گمراه کونکې سړی د خپلې گمراهی نه رجوع هم نه کوی نو ایا د هغوی سره اتحاد جائز دی او که ناجائز؟ (۳) یو سړی دې دا ذکر شوي گمراه نه دي اسلام د ژوند کامل او مکمل قانون گنږی مگر په غلطی سره د اسلامی سوشلزم اصطلاح د اسلامی مساواتو هم معنی گرځوی نو د داسې سړی څه حکم دی؟ (۴) که په دې برنو (۲) یا (۳) کښې د یو سره اتحاد کول یا الحاق کول وی نو اهون البلیتین به کوم یو وی؟ بینوا وتوجروا

المستفتی: محمد حمزه نعیم ایم اے پاکستان

قومی عجائب گهر محمد بن قاسم باغ کراچی نمبر ۱

الجواب: (۱) په دې سړی باندې د کفر سخته خطره ده، داسې سیاسی اتحاد کول چه په هغې سره مرزایانوته په اکثریت کښې د داخلیدلو بهانه موجود وی نو دا الحاد او زندقه ده. (۲) ددې فرقې سره د علماؤ اتحاد او داسې فرقه باندې اعتماد کول د خدا ترسه علماؤ سره مناسب نه دی. (۳) اسلامی مساوات یو مبهم لفظ دی که ددې داسې تشریح او کړې شی چه د اسلامی اصولو سره متصادم نه وی نو دا مساوات د اعتراض قابل نه دی گنې نو د اعتراض قابل دی.

(۴) دلته د (اهون البلیتین) صورت نشته ځکه چه جمیعت علمائی اسلام اهل حق دی او د مکمل اسلامی نظام غوختونکی دی او د هغوی د چاسره هم اتحاد یا الحاق کول ځما په خیال کښې مضر نه دی او دوی سره ددې (علماؤ) په منشور باندې اتحاد کول صحیح دی. فقط

اسلام ته سوشلزم نبي کریم ﷺ ته د سوشلزم علمبردار وئیل

سوال: یو څو عبارتونه ستاسو خدمت کښې وړاندې کوم چه په هغې کښې د

نبی کریم ﷺ شخصیت اود هغوی را ورلې شوي دين مکمل سوشلزم گرځولې شوې دې اوبله داچه نبی کریم ﷺ د اسلام او سوشلزم تکميل کړې دې او که حضرت عیسیٰ علیہ السلام د تجرد ژوند نه تیروولې نو دهغه ژوند به د موجوده اشتراکیت دپاره بنیادی اصول جوړ شوي وو، حج ئې هم د اسلامی سوشلزم مظاهره گرځولې، من وعن الفاظ لاندې دی.

(۱) افسوس دې چه مسلمانانو د انحضرت ﷺ ددې عظیمې کارنامې او دهغه د ډیر زیات اوچت سوشلزم قدر اونکړو د عربو بزرگ ترین سوشلسټ درنگ او ملت فرقونه ختم کړل.

(۲) خدائي تعالیٰ رحمة للعالمین را ولیږه هغه په خپلو اسلامی اصولو سره د عرب دنیا په ټولو معاشرو کښې یو حیران کونکې انقلاب پیدا کړو، که د عربو نوې او پرشکوه ژوند د سوشلزم په ذریعه سره وې نو د ټولې دنیا د اسلام په ذریعه او د سوشلزم او اسلام چه چا تکمیل کړې دې دا هغه سچائی نتیجه وه، الخ ددې عبارت متعلق د شریعت څه حکم دې؟

نوبت: ستاسو صاحبانو د مخکښې نه هم فتویٰ موجوده ده چه دا د کمیونسټانو انقلاب دې او د کمیونسټانو حمایت کونکی هم د هغوی په حکم کښې دی.

المستفتی: عبدالحی مندوخیل ناظم مدرسه ریاض العلوم

ژوب بلوچستان ۲۷ اگست ۱۹۸۴ء

الجواب: که ددې سوشلسټانو په نزد رسول الله ﷺ بزرگ سوشلسټ دې او اسلام بلند ترین سوشلزم دې نو هغوی د اسلام او مسلمانانو مقابله ولې کوی او په کومو ملکونو کښې چه د اسلام دپاره کوششونه کیږی هلته د سوشلسټانو د رکاوټونو څه ضرورت دې؟ که سړې خور قوم محتاجو انسانانو ته او وائی چه ویرینږی مه! ځمونه خواته راځئ ستاسو د ټولو مسئلو او حاجتونو حل مونږ سره دې نو ایا دابه د تسلیمولو قابل خبره وی.

نوبت: مونږ د مخکنی فتویٰ حمایت او تائید کوو. وهوالموفق

سوشلسټانو ته د ووت ورکولو او علماؤ ته د کنځلو کولو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی (۱) چه یو سړې وائی اسلام

زمونږ دین دې، سوشلزم ځمونه معیشت دې او د طاقت سرچشمه عوام دی.
(۲) یو سړې ښه په سوچ سره ددې عقیدې پارتی پیلز پارتی ته ووت ورکوی
(۳) کوم خلق چه وائی مونږ اتحاد ته ووت ورکړې دې ددې نه علاوه په مونږ باندې هېڅ ذمه داری نشته او د بایکات په وخت کښې ئې بیا بایکات اونکړو، (۴) هغه خلق چه سوشلزم ته ووت ورکوی او علمائې کرامو ته کنځلې کوی د هغوی په باره کښې د شریعت څه حکم دې؟ (۵) هغه خلق چه په الیکشن کښې ئې یوې پارتی ته هم ووت ورکړو دهغوی په باره کښې د شریعت څه حکم دې؟ بینواو توجروا

المستفتی: کس شاه ضلع دیر ۱۹۷۸ء ۱۱۸۱

الجواب: (۱) خبرشئ چه سوشلزم د اسلام سره متصادم نظام دې نو چه کوم سړې سوشلزم د ترقی باعث گنږی او اسلامی نظام د تنزل باعث او د زمانې سره ناموافق منی نو هغه مسلمان نه دې ددې سړې د الله تعالیٰ په علم او حکمت باندې اعتماد نشته دې. (۲) کوم سړی که ددې مخکښی اعتقاد مطابق ووت ورکړې وی نو هغه مسلمان نه دې او کوم سړی که د طمع یا ویرې او یا د قومیت په بنیاد باندې ووت ورکړې وی نو هغه منافق دې کافر نه دې. (۳) بایکات نه کول د جهاد نه کولو په حکم کښې دی. (۴) یو عالم ته کنځل کول فسق دې او عام علماؤ ته کنځل کول کفر دې په حقیقت کښې دا سړې د علم او دین سپکوالې کوی. (۵) بې خبره سړې معذوره دې او باخبره به نیولې کیږی. وهوالموفق.

د حکومت سره د تعاون په باره کښې ټپوس

سوال: د موجوده حکومت نظریه د اسلام په نفاذ کښې مخلصانه ده که غیر مخلصانه؟ مونږ د قبائلو خلق په فکر کښې یو چه تعاون ورسره او کړو که نه؟ بینواو توجروا

المستفتی: ملک عجب خان افریدی دره ادم خیل ۱۷۲۲ ۱۴۰۱ هـ مطابق ۱۹۸۱ء

الجواب: ماته په دې کښې شک دې چه دا سړې مخلص نه دې یا بهادر نه دې فقط.

قال الله تعالى

فَلَوْلَا نَفَرَ
مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ
مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ
لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ

(الاية)

مسائل
ثانی

مسائل شتی

په دې باب كښې مختلف النوع اهم مسئلې جمع كړې شوې دي چه د ضرورت په وخت كښې حضرت مفتي صاحب دامت بركاتهم ليكلي دي او بيا وخت په وخت به درې مياشتنۍ رساله (الفريد) كښې د دارالافتاء په عنوان سره شائع شوې دي، اگرچه د بعضو مسئلو به د تير شويو بابونو سره تعلق وي خوا كثر غير متعلق الابواب مسئلې دي و ددې وجې نه (الفريد) جلد نمبر ۱ شماره اول نه تر جلد نمبر ۳ شماره څلورم پورې مسئلې مو رايوځاي كړې اود (مسائل شتي) په عنوان سره مود فتاویٰ سره شامل كړې (از مرتب)

په سنتي كښې د ميلستيا دعوت

سوال: په سنتي (ختنه) كښې دعوت كول جائز دي كه ناجائز دي؟
الجواب: په سنتي كښې دعوت كول جائز دي ليكن معمول نه وو.
كما في الهندية ص ۳۴۳ جلد ۵ لا ينبغي التخلف عن اجابة الدعوة العامة كدعوة العرس والختان ونحوهما و اذا اجاب فقد فعل ما عليه يدل عليه ما في ادب المفرد قال سالم ختنى ابن عمر رضى الله عنه و نصيحا فذبح علينا كبشا فلقد رايتنا و انا لنجدل به على الصبيان ان ذبح عنا كبشا (رقم حديث: ۱۲۴۶)
او په معمول نه كيدلو باندې د مسند احمد حديث دلالت كونكي دي: وليمة الختان لم يكن يدعى لها.

د مړي مخ كتل جائز دي

سوال: د مړي مخ كتل جائز دي كه ناجائز؟
الجواب: د مړي مخ كتل جائز دي:
كما في الهندية ص ۳۵۱ جلد ۵. لا باس بان يرفع ستر الميت ليري وجهه. وان يكره ذلك بعد الدفن. وقد ورد في الحديث ان النبي ﷺ رأى وجه عثمان بن مظعون و رأى ابو بكر رضى الله عنه وجه النبي ﷺ و قبله (رواه البخاري)

په دواړو لاسونو مصافحه كول بهتر دي

سوال: مصافحه په دواړو لاسونو سره ثابت ده كه په يو لاس سره؟
الجواب: مصافحه په دواړو لاسونو بهتر ده:
كما في الهندية صفحة ۳۶۹ جلد ۵. وتجوز المصافحة والسنة فيها ان يضع يديه على يديه من غير حائل من ثوب وغيره. (كذا في خزانة الفتاوى) و صافح حماد بن زيد ابن المبارك بيديه بخاري جلد ۲ ص ۹۲۶.

د دعوت خوړلو نه پس دعا كول

سوال: د دعوت خوړلو نه پس دعا كول جائز دي كه ناجائز؟
الجواب: جائز دي:
كما في الهندية ص ۳۴۳ جلد ۵ فان كان صائما اجاب و دعا وان لم يكن صائما اكل و دعا و في سنن الدارمي جلد ۲ ص ۲۱ فلما طعموا دعا ﷺ لهم فقال اللهم اغفر لهم وارحمهم و بارك لهم في رزقهم.

د روژې په حالت كښې د قن كولو مسئله

سوال: كه د روژې په حالت كښې په ډكه خله قن راشي نو روژه ماتيږي كه نه؟ او كه په قصد سره او كړي نو روژه ماتيږي كه نه؟
الجواب: پخپله باندې قن راتلل د روژې ماتونكي نه دي اكر كه په ډكه خله باندې وي، او په زور سره قن راوستل روژه ماتوي خو چه په ډكه خله وي:
قال رسول الله ﷺ من ذرعه القى و هو صائم فليس عليه القضاء. و من استقاء عمدا فليقض. رواه الترمذى و ابو داؤد و ابن ماجه و فى الدر المختار على رد المحتار جلد ۲۲ ص ۴۱۴ طبع الحلبي و ان ذرعه القى و خرج ولم يعد لا يفطر مطلقا ملا و لا وان استقاء عمدا اى متذكرا الصومه ان كان ملا الفم مفسدا بالاجماع.

د جنازې د مونځ نه پس دعا کول

سوال: د جنازې د مونځ نه پس دعا کول ممنوع دی که مشروع دی؟

الجواب: په صفونو کښې په ولاړه باندې دعا کول ممنوع دی او د صفونو ماتولونه پس دعا کول مشروع دی اکثر فقهاؤ او مفسرینو دلیل نه دي ذکر کړې صرف لایدعوا قائما او لایقوم بالدعاء ئې وئیلې دي، او چا په کښې د جنازې په تکرار (دوباره کیدلو) سره تعبیر کړې او بعضو زیادت علی (الجنازه) علت گرځولې او دا منکرات په هغه وخت کښې لازمیږي چه دعا د ولاړې په حالت کښې او کړئ شی او چه کله د صفونو ماتولونه پس وی یا په ناسته سره وی نو هیڅ منکر نه لازمیږي، البته په حدیث کښې ددې نه منع نه ده راغلې نو دا صرف جائز دی سنت نه دي.

د واده کولو نه پس ولیمه کول سنت ده او مخکښې ترې نه مباح ده

سوال: که د واده نه مخکښې ولیمه او کړې شی نو دا جائز دی که ناجائز؟

الجواب: د واده نه پس ولیمه کول سنت هم ده او عبادت هم ده او د واده نه مخکښې نه سنت او نه عبادت دي بلکه مباح او جائز دي صرف د دعوت قبلول په کښې دی لفوات الوقت. ونظيره ذبح الاضاحی قبل صلاة العيد كما في البخاری باب الاكل يوم النحر. ص ۱۳۱ فذبحت شاتي وتغديت قبل ان آتی الصلاة قال شانک شاة لحم. یعنی دا عبادت پاتې نه شو صرف غوښه ده.

د قربانۍ د خرمنو قیمت په جماتونو باندې خرچ کول

سوال: د قربانۍ د خرمنو قیمت په جماتونو باندې لگول جائز دی که ناجائز؟

الجواب: د هندی مشائخوپه نزد ناجائز دی.

كما في الهندية ص ۳۰۱ جلد ۵. ولا يبيعه بالدرهم لينفق الدرهم على نفسه وعياله. لو باعها بالدرهم يتصدق بها لانه قربة كالصدق كذا في التبيين قالوا والتصدق هو التمليك او د افغانستان مشائخوپه نزد صرف جائز قدرې دی.

وهو المختار بدليل التعليل الزيلعي لانه قربة اى التصدق بالدرهم كالصدق بالجلود.

یعنې مقصود ثواب حاصلول دی هغه په قیمت ورکولو کښې موجود دي لکه چه څنگه په خرمن ورکولو کښې موجود دي قرب په تمليک او اباحت ټولو کښې موجود دي ونظيره جلود الهدايا والضحايا فيها الاباحه العامة دون التمليك سلفا وخلفا.

جائز کلماتو والا تعویذونه د حدیث نه ثابت دي

سوال: د سردردی او بدنظرنی نه د حفاظت تعویذونه جائز دي که ناجائز؟

الجواب: په جائز کلماتو سره لیکلې شوي تعویذونه جائز دي د سلفواو خلفو د وخت نه لیکلې کیږي، د حضرت عبداللہ بن عمر رضي الله عنهما نه تعویذ لیکل ثابت دی كما في ابی داؤد باب كيف الرقي كان عبدالله بن عمر يعلمهن من عقل من بنيه ومن لم يعقل كتبه فاعلقه عليه او شاه ولي الله صاحب اوشاه عبدالعزيز صاحب او شاه انور شاه صاحب وغيرهم په خپلو کتابونو کښې شائع کړې دي او په حدیث کښې چه کوم (ان الرقي والتمايم والتولة شرک) راغلې دي نو د (تمايم) نه مراد مشکني دي (قالواريد بها الخزرات التي تعلق النساء في اعناق الاولاد على ظن انها تؤثر وتدفع العين او په ناجائز کلماتوسره لیکلې شوي تعویذونه د (خزرات) په حکم کښې دي لکه چه د (رقی) نه مراد ناجائز (رقی) دی.

بغير د خطبي نه هم نکاح صحيح ده

سوال: بغير د خطبي نه نکاح صحيح ده که نه؟ بنیواو توجروا

الجواب: په نکاح کښې خطبه وئیل سنت دی واجب نه ده. لماروی ابوداؤد خطبت الى النبي ﷺ امامة بنت عبدالمطلب فانكحنی من غير ان يتشهد ابوداؤد ص ۲۹۶ جلد ۱ ورواه البخاری في تاريخه الكبير

په نکاح کښې به خطبه مخکښې لوستلې کیږي

سوال: خطبه به مخکښې لوستلې کیږي یا روستو؟

الجواب: مخکبني به لوستلې کيږي. لاروی الدارمی ثم یتکلم حاجتہ وفی شرح التویر و یندب اعلانه و تقدیم خطبة فی اول النکاح.

په نکاح کېنې یوځل ایجاب او قبول کافی دي

سوال: د نکاح په وخت کېنې به ایجاب او قبول درې ځلې وئیلې کيږي او که یوځل کافی دي؟

الجواب: درې ځلې وئیل څه منصوصی نه دي بلکه موهم دي چه کله یوځل د ایجاب او قبول نه پس څه عارض راشي نو عوام وائی چه نکاح پخه نه ده، لکه چه په یو یا دوه سره طلاق نه مضبوط کيږي.

د مهر مقررول او د ایجاب او قبول تلازم

سوال: په بعضې ښارونو کېنې صرف مهر مقرر کولې شی او مجلس د (ایجاب) او قبول نه خالی وی ایا دا صحیح کیدیشی؟

الجواب: چه کله هلک طرف والا او د جینئ طرف والا د گواهانو په موجودگي کېنې داسې او وائی چه دا جینئ د فلانکي هلک دپاره په یو لاکه ورپې باندې او کړه، نو نکاح صحیح ده، کما فی الهندية ص ۲۷۱ جلد ۱ فینعقد بلفظ الهبة وكذا بلفظ الجعل على الصحيح كذا فی العینی.

په تراویح کېنې په ختم قران باندې د حافظ پسي اختل

سوال: حافظ ته په تراویح کېنې د ختم قران نه پس چه کوم رقم ورکولې شی ددې اختل جائز دی که نه؟

الجواب: پیسې اختل ورکول جائز دی ځکه که یو حافظ د رمضان نه علاوه ورځو کېنې په جمات کېنې ختم قران او کړی نو هغه د څه قسمه رقم مستحق نه شمارلې کيږي دارنگې که په فرضو کېنې ختم قران او کړی نو هم مستحق نه گرځي بلکه چه کله په تراویح کېنې امام جوړشی او د ټول قران ختم او کړی نو مستحق شمارلې کيږي نو معلومه داشوه چه دارقم د مخصوص امامت معاوضه ده چه کله د قراءت رکن ټول قران وی مثلاً یو سړي صرف د جمعې د ورځې امام جوړشی چه د فجر مونځ کېنې به سورة الم سجده او سورت دهر وائی او د جمعې په مونځ کېنې به سورت اعلى او سورت غاشیه وائی. ولا حرج فيه.

په مقبره کېنې د دعا په وخت کېنې لاس اوچتول

سوال: په مقبره کېنې د دعا په وخت کېنې لاس اوچتول جائز دی که نه؟
الجواب: په مقبره کېنې د دعا کولو په وخت کېنې لاس اوچتول جائز دی. لحديث مسلم جاء النبي ﷺ البقيع فقام فاطال القيام ثم رفع يديه ثلاث مرات ثم انحرف ص ۳۱۲ جلد ۱ نو لاس اوچتول جائز دی البته که د غیر الله د طلب کولو شک وی نو بیا به لاس نشي اوچتولې.

د سنتو نه پس دعا ته بدعت وئیل غباوت یا غوايت دي

سوال: بعضې خلق د سنتو نه پس دعا ته بدعت وائی، ایا دا صحیح دی؟
الجواب: د احنافو په نزد باندې دعا د سنتو نه پس افضل ده:

قال صاحب البحر لاكن عندنا السنة مقدمة على الدعاء الذى هو عقب الفراغ ص ۳۰۴ جلد ۱. قال صاحب الخلاصة بعد الفريضة الاشتغال بالسنة اولى من الاشتغال بالدعا ص ۹۵ جلد ۱. وفي الاشباه والنظائر ص ۱۲۷ الاشتغال بالسنة عقيب الفرض افضل من الدعاء فى النزازية على هامش الهندية ص ۳۸۰ والاشتغال باداء السنة اولى من الدعاء وفى شرح شرعة الاسلام و يغتم الدعاء بعد المكتوبة قبل السنة على ما روى البقالى من ان الفضل ان يشتغل بالدعاء ثم بالسنة و بعد السنن والا وراى ما روى عن غيره وهو المشهور المعمول به فى زماننا.

نو د سنتو نه پس دعا کولو ته بدعت وئیل غباوت یا غوايت دي.

د مسافر سړي په مقیم پسي اقتداء کېنې د رکعتونو د نیت مسئله

سوال: مسافر به په څلور رکعتو والا مونځ کېنې مقیم پسي د څو رکعتونو نیت کوی؟

الجواب: د برجندی په نزد به د مطلق فرض نیت تړي د رکعتونو تعیین به په کېنې نه کوی او د (جامع الرموز) په نزد به د دوه رکعتونو نیت کوی او ځمونږ شیخ علامه غورغشتوی رحمته الله به فرمائیل چه د څلور رکعتونو نیت به

کوی حکمہ چہ د امامت نیت د تکبیر تحریمہ نہ مخکبني صحيح دي. لانه
بشرف ان يکون امامانو د څلورو نیت هم صحيح دي.

د سفر په دوران کبني د سنتو کولو يا نه کولو مسئله

سوال: د سفر په حالت کبني به سنت کوي که نه؟

الجواب: غوره قول دادې چہ د ويرې په وخت کبني سنت پريږدي او د امن
او قرار په وخت کبني ئې کوي، والمختاران لاياتي بها في حال الخوف وياتي بها
حالة القرار والامن هكذا في الوجيز للكردي هندية ص ۱۳۹ جلد ۱)

د فجر سنت به د نهر راختلو نه روستو ادا کولې شي

سوال: که د سحر د مونځ سنت پاتې شي نو د فرض ادا کولو نه پس به کولي
شي او که د طلوع شمس نه پس؟

الجواب: د فرضو نه پس ئې ادا کول منع دي او د طلوع شمس نه پس ادا کول
امام محمد عليه السلام غوره کړې دي حکم چہ په رواياتو کبني د سحر او مازيگر نه
پس مونځ ممنوع دي او د کوم حديث نه چہ د فرض نه پس قضاء ثابت کولې
شي هغه منقطع دي محمد بن ابراهيم د قيس بن عمر نه او ريډل نه دي کړې
او دا حديث په (محلي) کبني روايت شوي دي ددي په سند کبني حسن بن
ذکوان دي چہ د ضعيف کيدلو نه علاوه قدریه فرقې والا هم دي. او کوم
حديث چہ (ابن منده) وغيره متصل ذکر کړې نو حافظ رحمته الله فرمائي چہ غريب
وتفرد به اسد موصولا.

د جمعي د مونځ نه مخکبني څلور رکعتہ سنت د حديث نه ثابت دي

سوال: بعضي علمائي کرام فرمائي چہ د جمعي د مونځ نه مخکبني سنت نشته
او پيغمبر عليه السلام او صحابه کرام رضي الله عنهم دا سنت نه دي کړې، ايا دا صحيح خبره ده؟

الجواب: نبي عليه السلام به د زوال نه پس څلور رکعتہ کول (ترمذي) حضور عليه السلام به
د جمعي د مونځ نه مخکبني او روستو څلور څلور رکعتونه کول (طبراني في
معجم الوسط مصنف عبدالرزاق وروى الترمذي عن عبدالله بن مسعود موقوفا)
او د بعضي علماؤ دليل د هغوی په علم باندې موقوف دي.

د استدلال قابل ثابت احاديث دي صرف د بخاري شريف حديثونه نه دي

سوال: اهل حديث وائي چہ زمونږ حديثونه د بخاري شريف دي چہ اصح
الكتب دي او ستاسو دلائل د (ابن ابي شيبة) وغيره دي چہ په ضعيفو او
هر قسم حديثونو باندې مشتمل دي؟ بنيواو توجروا

الجواب: امام بخاري رحمته الله د ويرې لوی درجي محدث دي او صحيح بخاري
اصح الكتب دي امام بخاري صاحب د خير القرون نه بهر دي د تبع تابعينو
شاگرد دي او صحيح بخاري ته (اصح) وئيل چرته په شر القرون کبني څوک
امام دي نه صحابي دي او نه تابعي دي نو دا کلام په چا باندې حجت او دليل
نه دي، دا رنگې دليل خو هغه احاديث دي چہ ثابت وي دا نه چہ صرف د
بخاري حديث به دليل وي او بيا کله چہ د بخاري په احاديثو کبني تعارض
هم وي مثلاً (جلسه استراحت) په صفحه ۱۱۳ کبني مسنون کيدل راغلي او
په کتاب الايمان والندور صفحه ۹۸۲ کبني عدم د جلسه استراحت روايت
شوي. حيث قال ثم ارفع حتى تستوي قائما اولني حديث د رسول الله عليه السلام فعل
دي او دويم د تعليم په حائي کبني ذکر شوي دي او مقام د تعليم راجح او
غوره وي نو په دي کبني خوراجح او مرجوح موجود دي، او قران مجيد
اصح الكتب دي په هغې ناسخ او منسوخ شته دي نو که يو حديث د سند په
لحاظ سره (اصح) وي او دهغه معارض (اصح سند) نه وي او ناسخ وي
مثلاً د (رفع اليدين) او د قرأت خلف الامام احاديث شو نو په دي کبني څه
استبعاد دي.

په سرتور سره مونځ کول مکروه او خلاف سنت دي

سوال: په سرتور سر مونځ کول جائز دي يا ناجائز؟

الجواب: د احرام نه بغير د سړي دپاره په سرتور سر مونځ کول مکروه او
خلاف سنت دي برابره خبره که د ناراستي په وجه وي يا د ويستو د بنائست
دپاره وي يا د بي پرواهي په وجه وي چہ دا څه فرض او واجب خو نه ده يا د
خيرنو او شليدلو توپو د وجې نه وي کما في شرح التوير وصلاته حاسرا راسه

للتكاسل. لکه چه په خیرنو او شلیدلو جامو کښې مونځ مکروه تنزیهی دی. کما فی شرح التنویر صلاته فی ثياب بذلة ومهتة ای بما یلبسه فی بیه ولا یذهب به الی الاکابر والظاهران الکراهیة تنزیهیة. لکه چه دنورو ښو جامو په نه موجودگي کښې په لغر بدن (بغیر جامو) مونځ نه کوی، نود نورو ښه توپو په نه موجودگي کښې به په برتور سر هم مونځ نه کوی.

د ډرائیور خپلي سورلۍ بغیر د قصد نه هلاک کول سببی دي

سوال: که د ډرائیور نه د خپلو سورلو نه علاوه نور څوک هلاک شول نو په دي کښې دیت او کفاره شته که نه؟

الجواب: دا قتل (جار مجرائي خطاء) دي لهذا په دي کښې دیت او کفاره دواړه واجب دي.

د دوه گاهو ایکسډنټ د دواړو طرف نه قتل سببی دي

سوال: چه کله یو ډرائیور د بل ډرائیور سره ایکسډنټ او کړی نو ددي هلاک شوو خلقو به څه حکم وی؟

الجواب: دا د جانبینو نه قتل سببی دي دي کښې دیت واجب دي او کفاره نشته.

د تعزیت د پاره تلل او درې ورځو پورې کیناستل

سوال: تعزیت جائز دي که ناجائز دي؟

الجواب: جائز دي د (ابن ماجه او ترمذی د حدیث په وجه او درې ورځو پورې کیناستل جائز دی لیکن بهتر نه دی.

مړي په قبر کښې مخ په قبله دفن کول

سوال: مړي داسې دفن کول چه سر ئې شمال (قطب) طرف ته وی او ښي ئې جنوب (سویل) طرفته وی او سینه ئې قبلي طرفته وی په دي څه دلیل دي؟

الجواب: په دي د امت تعامل دلیل دي، روی المحدثون عن ابن مسعود موقوفا مارای المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن. جعله الامام محمد مرفوعا فی بلاغاته او د اهل حدیثو د پاره پرې هیڅ دلیل نشته.

په جمات کښې د مړي اعلان

سوال: په جمات کښې د چا د مرگ اعلان کول ممنوع دي که مشروع دي؟

الجواب: په جمات کښې دا اعلان جائز دي پیغمبر ﷺ د نجاشی د مرگ اعلان په جمات کښې کړې وو، خرج به العینی فی شرح البخاری ص ۲۲ جلد ۴ او د واقدي نه په صفحه ۲۵ باندې روایت شوي دي ان ﷺ علی المنبر واخبر عن موت امراء مودة.

د مطلقه مغلظه غیر مدخول بها بغیر د حلالې نه په دویم ځل د نکاح مسئله

سوال: چه کله غیر مدخول بها زنانه ته درې طلاق په یو لفظ سره ورکړې شی نو ایا په دي کښې حلاله ضروري ده؟

الجواب: دا زنانه بغیر د حلالې نه په نکاح کیدلې شی.

کما فی معین الحکام ص ۳۲۹ و فی المشكلات من طلق امرته الغير المدخول بها ثلاثا فله ان يتزوج بها بلا تحليل و اما قوله تعالى فان طلقها فلا تحل له من بعد حتى تنكح زوجاً غيره

فی حق المدخول بها. انتهى

قلت المذكور سابقا طلاق المدخول بها لان الامساك والرجوع يكون في المدخول بها بخلاف الغير المدخول بها لعدم صحة الامساك والرجوع فيها.

د ابن الهمام وغیره په دي مسئله کښې کلام شته.

د حائضې نابالغ او نوې مسلمان عجیبه مسئله

سوال: کومه حائضه چه د څلورو منزلو په نیت سره روانه شوه لیکن اولنی دوه منزلونه ئې د حیض په حالت کښې پوره کړل اوس هم هغه مسافره نه ده او چه اوس اولامبی (غسل او کړی) نو پوره څلور رکعتونه به کوی او چه کله نابالغه

مسافر د دوه منزله سفر کولو نه پس بالغ شی هغه به هم اتمام (پوره مونځ) کوی. او چه کله کافر د دوه منزله سفر کولو نه پس مسلمان شی نو هغه به قصر کوی. د دوی په مینځ کښې د فرق څه وجه ده؟

الجواب: د حائضې نه مونځ ساقط دې نو گویا چه دا مسافر نه ده. اود کوم وخت نه چه د ادا کولو اهل شوه دهغې وخت نه به اعتبار کیږي. او نابالغ چه د کوم وخت نه بالغ شو د هغې وخت نه مکلف شو. په خلاف د کافر باندې چه د هغه نیت معتبر دې. فلیراجع الی شرح التنویر والدررقیل باب الجمعة.

د (ض) لهجه به د (ظاء) سره مشابه وی که د (دال) سره

سوال: (ض) به (ظواد) وئیلې کیږي که (دواد)؟

الجواب: ددې حرف په مخرج او صفاتو کښې هېڅ اختلاف نشته البته په اواز او لهجه کښې ئې اختلاف دې بعضې قاریان ئې (ظواد) وائی چه دا حرف (ظاء) ته ډیر نزدې دې. صرف په مخرج او استطالت کښې فرق دې لیکن امام سیرافې (ظاء) او بین الضاد والظاء ته (ضاد) ضعیفه وائی: کما فی الرضی شرح الشافیه صفحه ۳۷۸ قوله الضاد ضعیفه قال السیرافی انها فی لغت قوم لیس فی لغتهم ضاد فاذا احتاجوا الی التکلم بها فی العربیة اعتاصت علیهم فربما اخرجوها ظا اخرجهم اياها من طرف اللسان و اطراف الثنایا وربما تکلفوا اخرجها من مخرج الضاد فلم یأت لهم فخرجت بین الضاد والظاء. نو ددې حرف لهجه نه (ظاء) ده اونه مابین الظاء والضاد ده.

اصلی اواز د دینه علاوه دې د مصریانو علماؤ او عربی باندېچیانو لهجه صحیح ده چه نه (ظاء) ده اونه مشابه بالظاء) ده البته ددې د (ظاء) سره صرف په استطالت کښې فرق دې لیکن په دې سره په اواز کښې مشابهت نه لازمیږي لکه چه په (ظاء) او دال کښې صرف په اطباق کښې فرق دې کما فی منح الفکریه شرح مقدمة الجزریه صفحه ۲۹ قال الرماني وغيره لولا الاطباق لصارت الظاء دالا لانه لیس بینهما فرق الا الاطباق. ددې نه دا نه لازمیږي چه دال به د ظاء سره مشابه فی الصوت وی.

په انگلیند کښې په سود سره په کرایه باندې کور اخستل یا خرڅول

سوال: په انگلیند کښې کله کور په بیعه اخستلې کیږي او کله په کرایه اخستلې کیږي نو د مسلمان نه اصل قیمت سره د سود نه وصولولې شی ایا دا جائز دی؟

الجواب: دا جائز دی. ولابین حربی و مسلم مستامن ولو بعقد فاسد او قمار. شرح التنویر صفحه ۱۸۶.

په جهاد او دهشت گردی کښې فرق

سوال: ایا د هشت گردی او جهاد یو څیز دې؟ بنیواو توجروا

الجواب: جهاد یو مقدس عبادت دې چه د فساد د ختمولو دپاره شرعی طور سره فرض کړې شوې دې خوا مریکه او دهغې د فکر خلق جهاد. مدارس او طالبانو د بدنامولو دپاره دا غلط نوم ذکر کوی لیکن د هغوی ناکامی د هغوی د خپلې دهشت گردی نه معلومه ده.

د تعزیت په وخت کښې په دعا کښې لاس اوچتول

سوال: ایا د تعزیت په وخت کښې لاس اوچتول مباح دی یا مکروه؟

الجواب: د پښتنو په ښارونو کښې د تعزیت په وخت کښې لاسونه اوچتولې شی دا یو مباح کار دې مکروه نه دې ځکه چه د پیغمبر ﷺ نه د یو کار متعلق منع نه وی راغلي نو هغه بدعت او مکروه نه وی صرف د ومړه ده چه هغه محبوب هم نه وی.

کما فی الاحیاء ص ۳۳۱ اذا لم یرد فیہ نهی فلا ینبغی ان یسمی بدعة و مکروها ولکنه ترک الاحب وقال الشافعی رحمه الله ما خالف الكتاب والسنة والاثروالاجماع فهو ضلالة. وما احدث من الخیر مما لا یخالف شیئا من ذلك فلیس بملوم.

د حلالو حرامول قسم دې

سوال: د حلال څیز حرامول قسم دې که نه؟ په دې کښې کفار و واجب ده یا نه؟

الجواب: د حلال څیز حرامول دا قسم دې او کفار په کښې واجب ده.

تحريم الحلال يمين كذا في الخلاصة فمن حرم على نفسه شيئا مما يملكه لم يصير محرماً
ثم اذا فعل مما حرمه قليلا او كثيرا حنث ووجبت الكفارة كذا في الهداية.

په زور سره د طلاق واقع كيدل

كه دشمن په چا باندي په زور سره طلاق وركړى نو دا به منظور وي كه
نامنظور؟

الجواب: د احنافو په نزد باندي دا طلاق منظور دي (۱)، لكه څنگه چه په
توقوسره سبب اراده موجوديږي او مسبب په ترتيب باندي راضى نه وي دغه
شان په اكراه سره هم سبب اراده موجوديږي او د مسبب په ترتيب باندي
راضى نه وي. كما في الحديث ثلاثة. جدهن جد وهزلهن جد، النكاح والطلاق
والرجعة. نو طلاق به واقع كيږي. (۲) دارنگې امام عقيل د صفوان بن عمران
الطائي عليه السلام نه اخراج كړې دي چه پيغمبر عليه السلام د زوج مكره طلاق نافذ كړو
چا باندي چه خاوند اكراه كړې وه. (۳) دارنگې عبدالرزاق د حضرت عبدالله
بن عمر عليه السلام نه اخراج كړې چه هغه طلاق د مكره نافذ كړې دي. (۴) دارنگې
په دي كسې د خاوند د قتل كيدلونه بچاؤ دي كه دشمن ته د معلومه وي چه
طلاق نه نافذ كيږي نو هغه به دا خاوند قتل كړى ځكه چه د بنځې ازادى
صرف په دي كسې ده او په كوم حديث كسې چه راغلى دي لا طلاق ولا اعتاق
في اغلاق نو مراد ترې نه غضب دي اكراه نه ده كما في ابى داؤد او محتمل
دي صريح نه دي.

د ونو د جرړونه پيدا شوې ونې به د كرلو والا وي

سوال: د ونو پريكولونه پس چه دهغي د جرړونه نورې ونې پيدا شى هغه به د
چاوى؟

الجواب: دا ونې به د كرلو والا وي كما في الهنديه ص ۴۷۴ جلد ۲ ولوقطعها
فنبت من عروقها اشجار فهي للغارس كذا في فتح القدير

جمات او مدرسه د مال مالكان دى خو زكوة پرې نشته

سوال: چه كله جمات يا مدرسي ته مالونه وركړي شى هغه مالكان گرځي كه
نه؟ او په دي مالونو كسې زكوة واجب دي كه نه؟

الجواب: ناظم او مهتمم ته وركولو سره جمات او مدرسه مالكان گرځي.
كما في الهنديه ص ۴۶۰ جلد ۲. ولوقال وهبت دارى للمسجد واعطيتها له صح. ويكون
تمليكا فيشترط التسليم كما لو قال وقفت هذه المأة للمسجد يصح بطريق التملك اذا
سلمه للقيم كذا في الفتاوى العتبية

او په دي كسې شرط نه دي موجود لهذا په دي كسې زكوة واجب نه
دي كما في شرح التنوير وشرط افتراضها عقل وبلوغ واسلام وحرية والعلم به.

دري طلاقه وركولو په لاعلمى كسې به پيدا شوې بچي ثابت النسب وي

سوال: كه څوك خپلې بنځې ته درې طلاقه وركړي او د بنځې خاوند په
لاعلمى كسې بغير د حلالې نه ماشوم پيدا شى نو دا ماشوم به ثابت النسب
وي يا نه؟

الجواب: دا ماشوم به ثابت النسب وي،

كما في الهنديه ص ۵۴۰ جلد ۱ ولوطلقها ثلاثا لم تزوجها قبل ان تنكح زوجا غيره

فجاءت منه بولد ولا يعلمان بفساد النكاح فالنسب ثابت وان كانا يعلمان بفساد

النكاح يثبت النسب ايضا عند ابى حنيفة رحمه الله كذا في التارخانيه.

د طلاق رجعى د عدت په دوران كسې چه خاوند

وفات شى نو عدت د وفات به شروع كوي

سوال: خاوند بنځې ته طلاق رجعى وركړو او يو ورځ كم درې حيضه
تيريږد لونه پس خاوند مړ شو نو دا بنځه به د وفات عدت شروع كوي كه د
طلاق عدت به پوره كوي؟

الجواب: دا بنځه به اوس د وفات عدت شروع كړي، في الهنديه رجل طلق امرته
طلاقا رجعيا فاعتدت بثلاث حيض الا يوما فمات الزوج يلزمها اربعة
اشهر وعشر كذا في غاية البيان.

پہ اسفار د فجر کنبی د رمضان استثناء نشته

سوال: پہ بعضی بنارونو کنبی د رمضان پہ میاشت کنبی د سحر مونخ د اسفار نه مخکنبی پہ اولنی وخت کنبی ادا کوی. ایا دا بهتردی؟

الجواب: دامام ابو حنیفه رحمہ اللہ پہ نزد د مزدلفی نه علاوہ پہ ہرہ زمانہ کنبی اسفار بهتردی فقہائی کرامو د رمضان استثناء نه ده کړی.

و مارواه البخاری ان الفضل بین السحور و قیام الصلاة قدر خمسين او ستين آية و ایضا روی ان بین الفراغ من السحور و بین الدخول فی الصلاة قدر ان یقرأ الرجل خمسين آية فهو اشارة الى تعجيل اقامة الصلاة على ان الآیة فی الحديث المذكور تحتمل الطويلة و القصيرة و تحتمل القراءة بالترتیل و بالاسراع.

ژوندي ځناور یا قیمت صدقه کولو سره د قربانی نه ذمه نه فارغیږی

سوال: که یوسړی د قربانی په ورځ ژوندي ځناور یا د هغې قیمت صدقه کړی په دې سره ئې ذمه فارغیږی یا نه؟

الجواب: په دې سره ئې ذمه نه فارغیږی.

کما فی البدائع ص ۶۶ جلد ۵ و منها ان لا یقوم غیرها مقامها حتی لو تصدق بعین الشاة او قیمتها فی الوقت لا یجزیه عن الاضحية لان الوجوب تعلق بالاراقة.

که د یو والا غواه میخه د نصاب قیمت ته رسیږی نو قربانی واجب ده

سوال: د یوسړی سره یوه غوا یا یوه میخه ده او عواملو کنبی نه ده مثلاً د پیو دپاره ده او دهغې قیمت نصاب ته رسیږی یعنې دوه پنځوس نیمې ټولې چاندی یا ۲۳۰۰ روپو ته رسی نو په ده باندې قربانی واجب ده که نه؟

الجواب: په ده قربانی واجب ده داسې د نصاب خاوند دې کما فی الهندیة جلد ۵ ص ۲۹۳ و الزراع بثورین و الة القدان لیس بغنی و ببقرة واحدة غنی.

د (فلانکی کورتلو) سره معلق طلاق د مرگ نه پس معلق نه پاتې کیږی سوال: خاوند بنځې ته او وئیل که ته د فلانکی کورته لاړلې نو طلاق به ئې اوس دا بنځه د فلانکی د مرگ نه پس کورته لاړه نو ایا طلاق به واقع کیږی؟ الجواب: په بنځه باندې طلاق نه واقع کیږی که په دې فلانکی باندې ئې دین مستغرق وی او که نه وی.

کما فی البزازیة علی هامش الهندیه (ص ۳۲۱ ج ۴) ان دخلت دار فلان فالت کذا فمات فدخلت الدار ان لم یکن علی دین مستغرق لا یحنت لا انتقال ملکه. وان کان فالفتری علی انه لا یحنت ایضا.

مردارې غوښې ته به پيشو راوستلې کیږی بالعکس به نه وی

سوال: د مردار ځناور غوښه به پيشو دپاره کورته راوړلې کیږی یا پيشو وغیره به د مردارې خواته بوتلې کیږی؟

الجواب: پيشو به ددې مرادرې خواته راوستلې کیږی بالعکس به نه کیږی. کما فی البزازیة علی هامش الهندیه (ص ۸۲ ج ۴) ولا یحمل الجيفة الى الهرة و یحمل الهرة الى الجيفة.

اجیر په اجاره باندې مالک ته مستاجر نه شی ورکولې

سوال: ایا اجیر په اجاره سره مالک ته مستاجر ورکولې شی؟

الجواب: اجیر دا څیز مالک ته په اجاره نه شی ورکولې برابر خبره ده چه ثالث متوسط وی یا نه.

کما فی الهندیه (ص ۴۶۵ ج ۴) ان المستاجر لو اجره من المواجه لا یصح تخلل الثالث اولاً. و به عامة المشائخ. وهو الصحيح و علیه الفتوی کذا فی الوجیز للکردی.

په فصل باندې د افت په صورت کنبی د اجرت مسئله

سوال: که د زراعت نه پس افت راشی نو د مستاجر نه به بدل اجاره ساقطیږی که نه؟

الجواب: د تیر شوې اجرت به ثابت وی او د مابقی اجرت به ساقط وی. کما فی الهندیه اذا استاجر ارضاً للزراعة فاصطلمه آفة کان علیه اجر ما مضی و سقط عنه اجر ما بقی لم یلته بعد الا اصطلاح.

اوردہ ایت نیم پہ یو رکعت او باقی نیم پہ بل رکعت کنبی وئیل
سوال: په یو رکعت کنبی چه نیم ایت او وئیلې شی او باقی نیم په بل رکعت
کنبی نو ایا دا مونځ به صحیح وی؟

الجواب: دا مونځ به صحیح وی.....
كما في الدر المختار ص ۳۹۷ جلد اولو قرء آية طويلا في الركعتين فالأصح
الصحة اتفاقا لأنه يزيد على ثلاث آيات قصار قاله الحلبي.

د قصیده : بدء الامالی (د یو شعر مطلب

سوال: د قصیده (بدء الامالی) د دې شعر څه مطلب دې؟

ورب العرش فوق العرش لا کن بلا وصد التمكن واتصالی .

الجواب: دا د جمهور علماؤ مذهب دې د الله تعالی د ذات او صفاتو متعلق به
همیشه دپاره دوه ایتونو ذهن کنبی حاضر ساتې، (الله الصمد) الله تعالی بې
نیاز دې هیڅ قسم احتیاج نه لری، (لیس کمثله شی) دهغه په شان هیڅ څیز هم
نشته، نو په عرش باندې الله تعالی ته فوقیت د نصوصو په بناء حاصل دې
اوه د امام ابو حنیفه امام مالک او امام شافعی او امام احمد (رحمهم الله
تعالی) قول دې، او هم دا د امام مزنی، امام ابو حاتم، امام ذهبی، امام سراج
الدین حنفی، امام ابن الهمام او امام عبد العزیزو غیره نه روایت شوې دی
اوپه کوم حدیث کنبی چه راغلی دی کان الله ولم یکن شی. هغه په ظاهر باندې
محمول دی او په کومو نصوصو کنبی چه علی العرش استوی. ثابت دی نو
استوا معلومه ده مجهوله نه ده او دهغې کیفیت نامعلوم دې خود
متشابهاتو نه دې. ای استواء مژه عن التمكن والاستقرار. وانه فوق العرش ومع
ذالك هو قریب من كل موجود وهو اقرب من جبل الوريد ولا یمائل قریبا قریب
لاجسام او په کوم حدیث کنبی چه نزول السماء. راغلی دی نو دیو توجیه په بناء
باندې دا تجلی ده او کوم ځای کنبی چه داراغلی. وهو معکم این ما کنتم نود دې
نه مراد خو یا معیت علماؤ و قدرة وعونا او یا ترینه مراد معیت ذاتی دې. کما یلیق
به تعالی لامن حیث التمكن والمماسه والمحاذاة. ویستیر الیه کلام اهلا الفن.

د دیوال سره گولئ ټکراؤ شی او

څوک قتل شی نو دا قتل خطاء دې

سوال: که یو سړې بل سړې په گولئ باندې اوولې. لیکن گولئ په دیوال وغیره
باندې اولگې او بیا واپس شی او هغه دویم سړې قتل کړی. نو په دې کنبی
قصاص واجب دې که نه؟

الجواب: دا قتل خطاء دې نو په دې وجه باندې دیکنبی قصاص واجب نه
دې. کما فی الهندیه ص ۳ جلد ۶. رجل رمى انسانا بسهم فاخطأ فاصاب السهم
حائطا ثم عاد السهم فاصاب ذاك الانسان وقتله قال هذا خطاء.

د غټې بنځې په جماع سره مړه کیدلو باندې ضمان نشته

سوال: یو سړې د غټې بنځې سره جماع او کړې او په دې جماع سره هغه مړه شی
نو آیا په دیکنبی ضمان شته؟

الجواب: په دیکنبی هیڅ ضمان نشته کما فی الهندیه ص ۲۸ جلد ۶ رجل
جامع امراته ومثلها یجامع فماتت من ذالك فلا شی علیه.

د احنافو په نزد د سنتونه پس دعا افضل ده

سوال: په بعضي ښارونو کنبی خلق د فرضونه پس دعا کوی د سنتونه پس
نه. او د لویو لویو علماؤ او مفتیانو حوالې پیش کوی نو افضل د سنتونه پس
ده که د فرضونه پس؟

الجواب: د احنافو په نزد باندې د سنتونه پس افضل ده.

كما في البحر ص ۳۰۴ جلد ۱. لكن عندنا السنة مقدمة على الدعاء الذي عقب هو
الفراغ و كما في الخلاصة الفتاوى ص ۹۵ جلد ۱ بعد الفريضة الاشتغال بالسنة أولى من
الاشتغال بالدعاء و كما في الاشباه والنظائر ص ۱۲۷. الاشتغال في السنة عقب الفرض
افضل من الدعاء. و كما في البزازیة علی هامش الهندیة ص ۳۸۰ جلد ۶. والاشتغال بعد

الفرض بإداء السنة أولى من الدعاء وكما في شرح شرعة الاسلام و يغتنم الدعاء بعد المكتوب
 به قبل السنة على ما روى البقالی . من ان الأفضل ان يشتغل بالدعاء ثم بالسنة و بعد السنن

والايراد على ما روى عن غيره وهو المشهور المعمول به في زماننا .
 (۱) کوم علماء چه دستونه پس دعائه کوی نو هغوی دا حنا فو د ثابت قول نه
 بغیر دو جهی نه اعراض کوی (۲) عوام په هغوی باندي اعتماد کوی چه دوی
 مونږ ته دامام اعظم ابو حنیفه رحمه الله علیه قول بنائی خو حال دادې چه
 هغوی دشوا فغو او اهل حدیثو قول ذکر کوی (۳) او په حدیث کسبي چه
 دبر مکتوبات دبر المکتوبة راغلی دی دعوا مود اذهن جوړوی چه ددې نه پس
 متصل مراد دې حال دا چه دستونه پس دعاهم دبر مکتوبات ده = مقدم علی
 المکتوبات نه ده (۴) او کوم احادیث چه مخالفین ذکر کوی هغه ټول ځمونږ په
 نزد باندي بغیر تاویل نه معمول دی .

د لا تشدوا الرجال الا ثلاثة مساجد (الحديث) وضاحت

سوال: په حدیث شریف کسبي راغلی لا تشدوا الرجال الا ثلاثة مساجد او ابن
 تیمیه وغیره ددې نه استنباط کوی چه دپیغبر ﷺ د زیارت دپاره دوفات نه
 پس سفر ناجائز دې ددې وضاحت او کړی؟

الجواب: که دا حدیث په ظاهر باندي محمول شی دریو جماتونو نه علاوه
 نورو ځایونو ته سفر کول جائز نه وی نو دپیغبر ﷺ په ژوند کسبي دملاقات
 دپاره به تبوک ته هم سفر کول ناجائز وی .

يو دوه درې ته په ماطلاقه ئې ددې جملې حکم

سوال: که خاوند بنځي ته او وائی چه یو دوه درې ته په ماطلاقه ئې ، نو عوام
 دا تغلیظ دپاره استعمالوی آیا دا اراده صحیح ده؟

الجواب: د تغلیظ په اراده سره دا استعمال غلط دې په دې سره طلاق رجعی
 واقع کیږی ځکه چه یو دوه درې دیو څیز شمارل وی انشاء نه وی او که دائی
 مراد وی چه یو طلاقه دوه طلاقه درې طلاقه نو دا به د طلاق شمارل شی لیکن

په دې کسبي حکم نشته یعنی بې اونه بې او که راتلونکې جمله بې مراد وی
 چه ته به په ماطلاقه بې ، دا خیال وی نو ددې جملې سره ئې هډو ربط او تعلق
 نشته نه دمفعول مطلق کیدلو اونه دتمیز کیدلو . دا دخپل فاسد خیالونو
 شمار دې ، فلیراجع الی محاوره السلمانین .

د ضاد ، تفصیلی مسئله

سوال: ضاد ، ذطاء ، سره مشابه دې که د . دال ، سره؟

الجواب: ضاد ، ظاء ، دآل ، دا جدا جدا حروف دی اود هریو مخرج جدا جدا دي .
 قال فی الشافیه و للضاد اول احدى حافتيه و ما يليها من الاضراس و للطاء طرف اللسان و
 طرف الثنايا و للدال طرف اللسان و اصول الثنايا العليا انتهى مختصرا مع تقديم و تاخير فی
 العبارة . و هكذا فی كتب التجويد

دارنگې د صفاتو په اعتبار سره هم دا حروف جدا جدا دي اگر چه ضاد او ظاء
 حروف داستطالت په صفت کسبي جدا جدا دي . اوضاد اودال تقریباً په اوو

صفاتو کسبي جدا جدا دي . (کما لا يخفى على من راجع الى كتب التجويد)
 دارنگې د علماء فن نه منقول دې چه ضاد په اعتبار د صفاتو سره ظاء ته
 نزدې دې او په اعتبار د مخرج دال ته نزدې دې اوداهم منقول دې که په
 ضاد کسبي اطباق نه وی نو دال ترې نه جوړیږی لکه چه په ضاد کسبي که
 استطالت نه وی نو ظاء به شی . کما صرح به فی المفتاح الرحمانی فی علم القراءة
 لولا الاطباق فيها لكان الصاد سينا والطاء ذالا والضاد دالا . انتهى ددې نه ثابت
 شوه چه دضاد دال سره پوره قرب اونزدیکت دې چه صرف اطباق پکسبي
 تمیز دې بلکی په اعتبار د مخرج سره دضاد دال سره ډیر نزدیکت دې .

صرح به فی امداد الفتاوى ص ۱۷۷ جلد ۱ و فی شرح الشاطبی ان هذا الثلث (الضاد ، والطاء ،
 والدال) متشابهة فی السمع . والضاد لا تفرق من الطاء الا باختلاف المخرج وزيادة الاستطالة
 فی الضاد ولولا هما لكانت احداً هما الاخرى . مجموعة الفتاوى ص ۲۶۹ جلد ۱ .

ددې تمهید نه پس واضحه شوه چه ضاد اگر چه ظاء اودال دواړه سره نزدې
 دي لیکن ددې په ادا کولو کسبي دخلقو ژبې مختلفې دي .

قال في المنح الفكرية ص ۳۸ وليس في الحروف ما يفسر على اللسان مثله والسنة الناس فيه مختلف فمنهم من يخرج دالا مهملا او معجمة ومنهم من يخرج طاء مهملة كالصيرين ومنهم من يشمه ذالا ومنهم يشير بها بالطاء المعجمة -

فقهاء او اكثر موجودين دطاء سره مشابعت ته مائل دي كما لا يخفى على من راجع الى باب زلة القاري واني كتب التجويد او بعضي امامان مشابه بالطاء ته نسخ او مستهجن وائي.

قال الرضي في شرح الشافيه ص ۳۷۸ والضاد الضعيفه قال السيرافي انها في لغة قوم ليس في لغتهم ضاد فاذا احتاجوا الى التكلم بها في العربية اعتاصت عليه فربما اخرجوها طاء لاخراجهم اياها من طرف اللسان والطرف الثاني وربما تكلفوا اخراجها من مخرج الفساد فلم يثبت لهم فخرجت بين الضاد والطاء انتهى . وفي كتب اللغة ان هذا الحرف لم يوجد في غير العربية ددي اختلاف و باوجود په دي حرف كني سختي كول نه دي پكار بلكه كوم سري چه ددي حرف په ادا كولو كني ددي دمخرج اوصفت خيال ساتي نوهر يو آواز چه او وحي غلط به ورته نه وئيلي كيږي ، او مونخ ورپسي صحيح دي او داد محققينو علماؤ وائي ده مولانا گنگو هي رحمة الله عليه فرمائي اصل حرف ، ضاد دي دخيل مخرج نه ئي ادا كول واجب دي او كه بيا هم نه كيږي نود عذر په صورت كني دك دال . په آواز سره هم مونخ كيږي (فتاوي رشديه ص ۲۷۲) او فرمائي چه كوم سري خالص دال يا طاء په قصد سره وائي هغه پسي مونخ مه كوي مگر چه كوم سري ئي دك دال په آواز سره وائي هغه پسي مونخ كوي

ص ۲۷۲ و في فتاوى دارالعلوم ديوبند ص ۲۷ جلد ۱ . و آنچه از قراء و علماء عرب و علماء حرمين شريفين مسموع ميشود . ضاد را شبه صوت بالذال المهملة المعجمة می خواند تغليط آن همه علماء و قراء هم سهل نيست .

حضرت تهانوي رحمة الله عليه فرمائي دضاد په خاي باندي دال وئيل هم غلط طاء وئيل هم غلط دي په قصد وئيل گناه ده ليکن دعموم بلوي دوجي نه ددو اړو مونخونه نه فاسد ږي . دتجويد دماهر قاري نه مشتق او كړي او دصحيح وئيلو كوشش كوي كه بيا هم غلط او وحي نو معذوري ده

(امداد الفتاوى ص ۱۸۰ جلد ۱) نوددي تصريحاتو په بناء باندي په ديکني سختي كول ښه نه ښکاري ځکه چه حقيقت دادي چه دمشق قاريانو آوازونه هم مختلف وي فقط

دسجده سهوي صورت کني درود شريف اودعاء

سوال: دسجده سهوي په صورت کني به درود شريف اودعاء په کومه قاعده کني ادا کولې شي؟

الجواب: احتياط دادي چه په دواړو قعدو کني دي ادا کړي شي يعنى دسجده سهوي نه مخکني او پس ، کماي شرح التنوير و قبل فيهما احتياط

په سجده سهوه کني يوطرقته سلام گرځول

سوال: بعضي خلق وائي چه امام به يوطرقته سلام گرځوي او منفرد به دواړو طرفونو ته سلام گرځوي .

الجواب: صحيح داده چه صرف ښي طرفته به سلام گرځوي (کما في الهندية ص ۱۶۵ جلد ۱) والصواب ان يسلم تسليمة واحدة وعليه الجمهور اليه اشاري الاصل كذا في الكافي، ويسلم عن يمينه كذا في الزاهدي .

د ټولو واجبات د ترك په صورت کني به صرف دوه سجدي کوي

سوال: که څوک ډيرو واجبات پر پردي نويه هغه باندي به څومره سجدي واجب وي؟

الجواب: دټولو واجباتو پر ښودلو سره به دوه سجدي واجب كيږي (کما في رد المحتار حتى لو ترك جميع واجبات الصلاة سهوا لا يلزمه الاسجدتان، بحرص ۴۹۷ جلد ۱)

په ولاړه باندي التحيات ونيوسره سجده سونه واجب كيږي

سوال: که څوک په ولاړه (دقيام په حالت کني) التحيات اولولي نو په هغه سجده سهوه واجب ده که نه؟

الجواب: په هغه سجده سهوه واجب نه ده که په اول رکعت کني وي او که په دوئم رکعت کني وي (هندي ۱۷۲ جلد ۱)

دفاعی نہ پس التحیات و نیلوسرہ سجدہ سہوہ واجب دہ

سوال: کہ دستور فاتحی نہ مخکبني يارو ستر شوک التحیات او وائی نوپہ دیکبني سجدہ سہوہ واجب دہ کہ نہ؟
الجواب: پہ مخکبني و نیلو کبني واجب نہ دہ اور و ستر و نیلو کبني واجب دہ
 لتاخير الواجب (ہندیہ ص ۱۲۷ جلد ۱)

د تشهد پہ خانی فاتحہ و نیلو یاد فاتحی نہ پس

تشہد و نیلوسرہ سجدہ سہوہ واجب دہ

سوال: کہ دتشہد پہ خانی فاتحہ اولولی یاد فاتحی نہ پس تشہد ہم او وائی نو سجدہ سہوہ واجب دہ کہ نہ؟
الجواب: پہ دہ دو اړو صورتونو کبني سجدہ سہوہ واجب دہ ہندیہ ص ۱۲۷ جلد ۱

د اولنی رکعت والا سورت نہ بخکبني سورت پہ

دویم رکعت کبني و نیلوسرہ سہوہ نہ واجب کیری

سوال: کہ پہ دویم رکعت کبني د اولنی رکعت والا سورت نہ مخکبني سورت او وائی نوپہ دہ سجدہ سہوہ واجب دہ کہ نہ؟
الجواب: پہ دیکبني سجدہ سہوہ واجب نہ دہ کذا فی المحيط ہندیہ ص ۱۲۶ جلد ۱

د اختر او جمعی پہ مونخ کبني سجدہ سہوہ

سوال: د اختر او جمعی پہ مونخ کبني بہ سجدہ سہوہ کولی شی کہ نہ؟
الجواب: پہ دیکبني پہ سہوې سرہ سجدہ سہوہ پریخودل بہتر دی تا جائز نہ دی شامی ص ۵۰۵ جلد ۱

مسبوق د امام سرہ سلام او گر خوی نو سہوہ واجب دہ یانہ

سوال: کہ مسبوق د امام سرہ سہوہ اسلام او گر خوی نوپہ دیکبني سجدہ سہوہ واجب دہ کہ نہ؟

الجواب: کہ مسبوق د امام د اولنی سلام سرہ یا اولنی سلام سرہ پیوست سلام او گر خوی نوپہ ہغہ باندی سجدہ سہوہ واجب نہ دہ او کہ د امام د اولنی سلام نہ پس او گر خوی نوپہ پہ ہغہ باندی سجدہ سہوہ واجب دہ (کبیری ص ۴۶۵)

کہ دظہار یا قتل پہ کفارہ کبني رمضان راشی

سوال: کہ دظہار یا قتل کفاری پہ مینخ کبني رمضان راشی نوآیادا کفارہ بہ بیاد سرہ ادا کولی شی؟

الجواب: دابہ بیاد اول نہ ادا کولی شی حکہ چہ دہ کفارہ کبني تتابع یعنی پرلہ پسی والی ضروری دہ کما فی الہندیہ ص ۵۱۲ جلد ۱ فکفارۃ صوم شہرین متتابعین لیس فیہا شہر رمضان ولا یوم الفطر ولا یوم النحر ولا ایام التشریق کذا فی غایۃ البیان،

د متعدد قسمونو پہ صورت کبني یوہ کفارہ

سوال: د قسمونو متعدد کیدلو پہ وخت کبني د کفارہ یو کول جائز دی کہ نہ؟
الجواب: د امام محمد رحمۃ اللہ علیہ دیو قول پہ بناء باندی یو کول کافی دہ کما فی رد المحتار ص ۷۱۴ جلد ۳ وفی البغیۃ کفارات الایمان اذا اکثر تداخلت ويخرج بالكفارة الواحدة عن عهدة الجميع وقال شهاب الانمۃ هذا قول محمد وقال صاحب الاصل هو المختار عندی.

دوادہ کری سری دبخنی داجازت نہ بغیر

خلور یا خلور میاشتونہ زیات سفر کول

سوال: یو وادہ کری سری د علم حاصلو لویا عرفی تبلیغ دپارہ خلور میاشتہ یی خلور میاشتونہ زیات سفر کولی شی یانہ؟

الجواب: دبخنی درضا و اجازت نہ بغیر داسفر نا جائز دی

فی شرح التنویر ولا یبلغ مدۃ الا یلاء الا برضاها . وفی رد المحتار ص ۲۰۳ ج ۳ ویؤید ذالک قول عمر لما سمع فی اللیل امرء یتقول . فستل بنتہ حفصۃ کم تصبر المرءۃ عن الرجل فقلت اربعة اشهر فامر امراء الاجناد ان لا یتخلف المتزوج عن اہلہ اکثر منها .

د موجوده تبلیغ درجه

سوال که څوک او وائی چه داعرفی تبلیغ فرض دې دې دپاره څه وخت مقررول نشته آیاداصحیح ده؟
الجواب: دتول دین تبلیغ شوي دې په دې کښې هیڅ کمې نه دې پاتې شوي حضرت مولانا محمد الیاس رحمة الله علیه په شرالقرون کښې یو اصلاحی پروگرام جوړ کړې ددې درجه دبدعت حسنه نه زیاته نه ده - دپته فرض وئیل دجاهل متاجهل رویه ده.

قنوت نازلہ اوامام طحاوی

سوال قنوت نازلہ وئیل جائز دی که ناجائز؟ حال داچې امام طحاوی په شرح معانی الآثار کښې فرمائی: ثبت لما ذکرنا انه لا ینبغي القنوت فی الفجر فی حال الحرب ولا فی غیره وهذا قول ابی حنیفه وابی یوسف ومحمد رحمهم الله تعالی؟
الجواب: کیدی شی امام طحاوی په نورو تصانیفو مختصرو غیره کښې دقنوت نازلہ جواز ذکر کړې وي او کیدی شی امام طحاوی په محاربه کښې ددې نفی کړې وي او په شدت محاربه کښې ئې مشروع وئېلې وي او هم دا جواب صحیح دې.

په غاړه یا په مټ تعویذ زورندول

سوال په سټ یا لاس باندې تعویذ اچول جائز دی یا ناجائز بعضي خلق ورته ناجائز وائی؟

الجواب: په جائز کلماتو سره لیکلې شوي تعویذ جائز دي.
 لما رواه ابو داؤد عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده ان رسول الله ﷺ كان يعلمهم من الفزع كلمات اعوذ بكلمات الله التامة من غضبه وشر عباده ومن همزات الشياطين وان يحضرون. وكان عبد الله بن عمر يعلمهن من عقل من بينه من لم يعقل كتبه فاعلقه عليه.
 اوپه کوم حدیث کښې چه، ان الرقي والتمائم والتولة شرك، راغلي نود تمائم نه مراد الخزرات التی تعلقها النساء فی اعناق الاولاد علی ظن الهاتو ثروت دفع العين یعنی مشکني او مرئی دې چه په هغې کښې د تبرک څه بوئی

قدرې هم نشته لکه چه درقي نه مراد اسماء الاصنام والشياطين والا دې صحیح کلماتو والانه دی.

درمضان په فجر کښې تغلیس کول حنفی مذهب نه دي

سوال: په بعضي ښارونو کښې په رمضان کښې همیشہ دفجر په مونځ کښې تغلیس کولې شی آیاداد احنافو د مذهب مطابق دی.

الجواب: دامام ابو حنیفه رحمة الله په نزد باندې د حدیث په بنیاد باندې د حاجیانو دپاره په مزدلفه کښې تغلیس بهتر دي په نورو ځایونو کښې نه کما فی شرح التتویر والمستحب الابتداء باسفار والختم به الحاج بمزدلفه. او بخاری شریف کښې چه کوم راغلی دی چه دپیشمنی (سحری) او مونځ او دریدلو په مینځ کښې د پنځوسو یا شپیتو آیاتونو لوستلو په اندازه فرق وو. او یا په کور کښې دپیشمنی کولونه پس به ئې په تیزی سره د سحر مونځ کولو نودا محتمل دې چه دالوستل په ترتیل سره وویا بغیر د ترتیل نه وو او دپیشمنی دا کور لري وویانزدي وونوپه داسې محتمل روایتونو سره مذهب پریخودل بي باکی ده.

په ختم القرآن فی التراویح کښې دحافظ قرآن پیسې اخستل

دا اجرت علی الامامة دي اجرت علی التلاوت نه دي

سوال: حافظ قرآن چه په تراویح کښې په ختم القرآن باندې کومې پیسې اخلي دا جائز دی که ناجائز؟

الجواب: فقها ئې کراموپه تلاوت باندې اجرت اخستلو ته ناجائز وئېلې دی لیکن ځمونږ په ښارونو کښې حافظان تلاوت هم کوی او امامت هم کوی. نود هغوی پیسې صرف د تلاوت بدل گرځول اود امامت نه چپ کیدل بي وجې دی او که صرف تلاوت مراد کړې شی نود تلاوت نه خویو تراویح هم خالی نه دی نوبیا به په مطلق تراویح باندې اجرت اخستل ناجائز وي بهر حال دحافظ په دې پیسو باندې انکار کول هندي مسئله ده حنفی نه ده. اودا اجرت علی الامامت دې علی محض التلاوت نه دي.

د جہاد اصغرا و جہاد اکبر وضاحت

سوال: حدیث رجعت من الجہاد الا صغریٰ الجہاد الا کبر، حدیث مرفوع دے یاد یو راوی کلام دے؟

الجواب: ملا علی قاری پہ موضوعات کبیر صفحہ ۴۰ کنبی فرمائی چہ عسقلانی فرمائی چہ دا پہ ژبواندی مشہور دے خودادہ ابراہیم بن عبلہ کلام دے کما فی الکنی للنسائی ذکر الحدیث فی الاحیاء ونسبہ العراقی الی البیہقی من حدیث جابر قال السیوطی روی الخطیب فی تاریخہ من حدیث جابر، اوپہ دے حدیث کنبی راغلی دی الجہاد الا کبر قال جہاد القلب. وفی روایہ ہو مجاہدۃ العبد ہوا. یعنی جہاد اصغر د کفر او باطل سرہ مقابلہ دہ او جہاد اکبر د خواہشات و سرہ مقابلہ دہ.

د حدیث (سور المومن شفاء) وضاحت

سوال: د سور المومن شفاء، حدیث صحیح دے کہ نہ؟

الجواب: ملا علی قاری پہ المصنوع فی احادیث الموضوع ص ۱۴ کنبی فرمائی قال العراقی ہکذا اشتهر علی اللسنة ولا اصل له بهذا اللفظ.

پہ ذوی الارحام کنبی مفتی بہ قول

سوال: د ذوی الارحام متعلق پہ احناف علماء کنبی دیر اختلاف دے پہ دے کنبی غورہ کوم یو دے؟

الجواب: دامام محمد رحمۃ اللہ علیہ قول اشہر الروایتین دے او ہغہ مفتی بہ ہم دے. کما فی السراجیہ ص ۴۰ و قوله محمد رحمۃ اللہ اشہر الروایتین عن ابی حنیفہ رحمۃ اللہ تعالیٰ فی جمیع ذوی الارحام و علیہ الفتوی.

د بیت المال نہ کیدلو پہ صورت کنبی دلاورث د مال حکم

سوال: چہ د کوم سہری ذوی الفروض عصبات، ذوی الارحام و ارثان نہ وی. او بیت المال ہم نہ وی نو د ہغہ میراث بہ چاتہ ورکولے شی؟

الجواب: چہ کلہ بیت المال نہ وی نو نور و رشتہ دارانوتہ ورکول جائز دی (فلیراجع الی رد المحتار ص ۷۸۸ جلد ۶)

کہ ما دا کار اوکرو خہ بہ زنا کار او غل یم.

پہ دے الفاظ و نیلو کنبی د قسم او کفاری مسئلہ

سوال: کہ چا دا الفاظ او وئیل چہ کہ ما فلانکے کار اوکرو نو خہ بہ زنا کار یم او غل یم پہ دے کنبی د قسم کفارہ شتہ کہ نہ؟

الجواب: پہ دے کنبی کفارہ نشتہ دے. کما فی الہندیہ ص ۵۵ جلد ۲ ولو قال ان فعلت فانازان او سارق فلیس بحالف.

کہ ما دا کار اوکرو نوخہ بہ یہودی یا نصرانی یم.

پہ دے الفاظ و نیلو کنبی د قسم او کفاری مسئلہ

سوال: کہ چا دا الفاظ او وئیل، کہ ما دا فلانکے کار اوکرو نوخہ بہ یہودی یا نصرانی یم پہ دے کنبی کفارہ شتہ کہ نہ؟

الجواب: دا قسم دے پہ دے کنبی کفارہ واجب دہ. کما فی الہندیہ ص ۵۴ جلد ۲ ولو قال فہو یہودی او نصرانی او نحو ذلک مما اعتقاده کفر فہو یمین استحسانا کذا فی البدائع.

د حانت کیدلو نہ مخکنبی ورکری شوی کفارہ بہ نہ واپس کیری

سوال: کہ چا د حانت کیدلو نہ مخکنبی کفارہ ورکریہ نو دا بہ واپس کولے شی یا نہ؟

الجواب: دا بہ واپس کولے نہ شی. کما فی الہندیہ ص ۶۴ جلد ۲ ان قدم الکفارة علی الحنث لم یجزئہ ثم لا یسترد من المسکین لو قوعہ صدقۃ کذا فی الہدایۃ.

د سرکاری رؤیت ہلال کمیٹی شرعی حیثیت

سوال: خمونر پہ ضلع کنبی یو غیر سرکاری رؤیت ہلال کمیٹی مقررہ دہ نو دہ بعضی وجوہاتو پہ بناء باندی د سرکاری رؤیت ہلال کمیٹی اعلان نہ شو اوریدلے آیا دا جائز دی؟

الجواب: خبر شئی چه رؤیت هلال کمیته یو انتظامی او ضروری کاروائی ده په قران او حدیث کښې نه مطلوب ده او نه ممنوع بلکه مباح ده د مسلم شریف او ترمذی شریف په حدیث کښې د حضرت معاویه رضی الله عنه او د حضرت ابن عباس رضی الله عنه نه تصریح ده. چه حضرت معاویه رضی الله عنه د وخت بادشاه وو په شام کښې ئې د اختر کولو فیصله کړې وه او حضرت ابن عباس رضی الله عنه په مدینه منوره کښې په قصد سره په دویمه ورځ باندې د اختر کولو فیصله کړې وه نو د دینه معلومه شوه چه په دې معامله کښې د بادشاه وخت سره موافقت ضروری نه دی خصوصاً په کوم وطن کښې چه اسلامی نظام نه وی او په کمیته کښې د وطن د ټولو اطرافو خیال ساتل ضروری وی او ځمونږ په وطن کښې د سرحد لحاظ نشته، بې شمیره حاجیان او عادلان خلق میاشت او وینی او گواهی ورکوی او کمیته اعلان کوی چه میاشت په نظر رانغله او حال دا چه په سرحد کښې ټول خلق میاشت وینی، نو د یوې علاقې رؤیت به په ټول وطن باندې حاوی کیږي دانه چه د پنجاب او سنده نه لیدل دې په ټول وطن باندې لاگوشي او په کمپیوټر باندې بناء کول د حدیث انا امة امیه لا نکتب ولا نحسب په بنیاد باندې د علم هیئت او علم حساب په باریکو باندې بناء کول غیر شرعی امر دې او انسانی ساخت دې.

په یو، دوه، درې طلاق کښې د پښتنو خاص محاوره

سوال: په پښتنو کښې دا رواج دې چه کله څوک ښځې ته او وائی، ته طلاقه ئې یو، دوه، درې، نو دا مغلظه گرځي، نو آیا دا رواج صحیح دې یا نه؟

الجواب: دا رواج صحیح نه دې، (۱) ځکه چه ددې نه مراد شمار دې د طلاقو انشاء نه ده. (۲) دا رنگي دا د شمار الفاظ دی په دې کښې حکم شته یانه، نشته. (۳) که په دې کښې حکم او منلې شی چه ددې معنی یو طلاق دې دوه طلاقه دی درې طلاقه ده، نو د محاورې په بنیاد سره پکښې د «په» لفظ راوړل ضروری دی یعنې ته په یو طلاق طلاقه ئې، ته په دوه، ته په درې، او حال دا دې چه «په»، لفظ نشته. (۴) که دا سرې د دریو طلاقو نیت او کړی او دا «یو»، دوه، درې، د هغه د نیت تفصیل وی نو په صریح کښې د دریو نیت غیر صحیح دې.

په عصبات کښې علالتی رور په اعیانی وراره باندې مقدم دې

سوال: علالتی رور په اعیانی وراره باندې مقدم دې که نه؟

الجواب: علالتی رور په اعیانی وراره باندې مقدم دې. کما فی الهندیه ص ۵۱ جلد ۶ فی العصبات ثم الاب ثم الجد اب الاب وا علا. ثم الاخ لاب وام ثم الاخ لاب. ثم ابن الاخ لاب وام.

په دوه مختلفو رمضانونو کښې په روزې ماتولو باندې د جدا جدا کفارې مسئله

سوال: که روژه دار په دوه رمضانونو کښې جماع او کړی نو دې په کفاره تداخل کولې شی او که نه د هرې روزې دپاره به ځان ځان له کفاره ادا کوی؟

الجواب: د ظاهر الروایت مطابق مسئله داده چه د هر یو دپاره به ځان ځان له کفاره ورکوی. کما فی الهندیه ص ۱۰۱ جلد ۲ ولو جامع فی رمضانین ولم یکفر الاول فعليه لكل جماع كفارة فی ظاهر الروایة.

که خپلوان نه وی نو پردې خلق هم د ښځې لاش دفن کولې شی

سوال: که د ښځې خپلوان نه وی نو پردې خلق ئې دفن کولې شی که نه؟

الجواب: پردې خلق ئې دفن کولې شی. کما فی البدائع ص ۳۲۰ جلد ۱ ولو لم یکن فیهم ذورحم فلا یس للاجانب وضعها فی قبرها.

د باغ او میوه جاتو متعلق مسائل

مسئله (۱) که یو مالک د باغ نه په عشر کښې میوې واخلي نو دا اسان کار دې چه عاشر (د زکوة ذمه وار کس) دا زکوة په خپل ټرک کښې یا د کرائي په ټرک کښې د باغبان په ټرک کښې دا احسان په طور یوسی، او مالک د زکوة نه علاوه په میوه جاتو کښې مختار دې چه چرته منډئ ته ئې یوسی، خو بهر حال دا کرایه وغیره به ددې مالک په ذمې باندې وی.

مسئله (۲) که د باغ مالک ټولې میوې نزدې یا لرې منډئ ته یوړلې نو خرچې به ټولې دده په ذمه باندې وی او د ټول قیمت نه به عشر ورکوی، اگر که د مقامی عشر په حساب سره څو چنده وی.

مسئله (۳) که څوک ټولې میوې واخلي نو کرایه به په خریداروی او که د باغ مالک ته به د مقامی نرخ په حساب سره د زکوة قیمت ادا کوی،

د ریالونو او روپو په مینځ کښې د بیع نااشنا مسئله

سوال: که د یو سری سره زر ریالونه وی او هغه د سوادگر خواته لار شی او دا اووایی چه د هزار په مقابله کښې په پاکستان کښې ځما ځوی ته شپاړس زره روپئ ورکړه، دا جائز دی که ناجائز؟

الجواب: په دې معامله کښې ظاهري طور سره سوداگر مشتری (اخیستونکې) هم دې او بائع (خرڅونکې) هم دې، چه دا ناجائز دی، لیکن ددې موکل په امر سره د یو رائې په بناء باندې دا معامله جائز ده.

كما في البزازیة علی هامش الهندیة ص ۳۷۵ جلد ۵ وان امره الموکل ان یبعه من نفسه او اولاده الصغار او ممن لا یقبل له شهادة فباع منهم جازو هو قول الطحاوی.

دارنگې عربی او پاکستانی نوټونه هم بدل دی کتغائر الثوب الهروی والمروی. چه په دې کښې تفاضل او نساء، دواړه جائز دی.

کتغائر الثوب الهروی والمروی چه په دې کی تفضال او نساء دواړه جائز دی: قلت نظیر هذه الوکالة کار سال الرقم بالبرید.

په دعا بعد السنت کښې اختلاف په غوره والی

کښې دې په بدعت او سنت کیدو کښې نه دې

سوال: په کوم مونځ کښې چه د فرضونه پس سنت وی نو هندوستانی علماء د سنتو نه مخکښې دعا کوی او سلیمانی علماء د سنتونه پس دعا کوی، کوم یو قول غوره دې؟

الجواب: پیغمبر ﷺ نه د سنتو نه مخکښې دعا کړې اونه روستو، دادپیغمبر ﷺ فعل دې او د پیغمبر ﷺ په قول کښې (دیرالمکتوبات) لفظ راغلي دې او د (دبر) په معنی کښې اختلاف دې، هندوستانی علماء ترې نه روستو متصل مراد کوی او ځمونږ سلیمانی علماء مثلاً ابن الهمام، ابن عابدین، ابن نجیم صاحب خلاصة الفتاوی صاحب د بزازیة وغیره ټول د (دبر) نه مابعد مراد کوی که متصل وی او که منفصل وی، او د فقهی دلائلو په وجې سره سلیمانی علماء دې دویم قول ته ترجیح ورکوی او دا اختلاف په اولویت کښې دې په بدعت او سنت کیدلو کښې نه دې. (تمت جلد اول)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فارسی

فتاویٰ حقانیہ

مکتبہ اشاعت

مکتبہ اشاعت

مکتبہ اشاعت

مکتبہ اشاعت

جامعہ دارالعلوم حقانیہ

جامعہ دارالعلوم حقانیہ

مکتبہ اشاعت

مکتبہ اشاعت

مکتبہ اشاعت